

C. SIGONII IN
HISTOR. SAC.
B. SULPITII
COMMENTAR.

†
IHS

BIBLIOTECA DE LOYOLA.

Sala	1
Estante	24
Plúteo	1

75,1

22
10

B. SVLPICII SEVERI
BITVRICENSIS
EPISCOPI
SACRAE HISTORIAE LIBRI II.
In eosdem
CAROLI SIGONII
COMMENTARIVS.
Eiusdem de temporibus Hebræorum
Catalogus.
Index rerum in utrunque copiosus.
CVM PRIVILEGIO GREGORII XIII PONT.

BONONIAE,
Apud Societatem Typographiæ Bonon.
MDLXXXI.

Curie Episc. & S. Inquisit. concessu.

ILLVSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO
IN CHRISTO
PATRI
D. GABRIELI PALAEOTO,
S. R. E. PRESB. CARD.
ET BONONIAE
EPISCOPO.

X omnibus curis, Illustris. ac
Reuerendissime Domine, quas
multas Episcopi in ciuitatibus
ad rectam Christi disciplinam
instituendis impendunt, nul-
la fere fructuosior, aut san-
ctior prudentum hominum iu-
dicio existimatur, quam, vt prima hominum atas
praclaris ad officium, & honestatem exemplis, ac
litteris imbuatur. Neque verò id sine causa. Fit
enim fermè, vt quam faciles pueri sunt ad omnia
imbibenda, quæ propinantur, tam firmiter ea reti-
neant

neant, quæ semel tradita intimis pectoribus exhau-
serunt. & , si antequã pubescere incœperint, saluta-
ria à parentibus suis documenta vitæ acceperint, ta-
lia & ipsi post liberis suis tradât , postquã canescere
instituerint. cõtra verò, si à principio aut prauis ex-
emplis, aut pestilentib. præceptis aliquibus infecti sint,
ægre iidem ne maturescentibus quidem annis ad bo-
nã frugem redigi à patribus, aut emendari à pastori-
bus possint . Optima verò illa ratio esse rudimen-
torum videtur, si ea percipiendæ ineunti ætati litte-
ræ proponantur, quæ timorem Domini , quod meri-
tò initium esse sapientiæ dicitur, inserere, ac religio-
nem in teneras corû mentes instillare facile queant .
ne forte per negligentiam committatur , vt quorum
Christus regnum esse cœlorum asseruit, eorum per-
niciosa sæculi consuetudine deprauati ad damnatio-
nem animi polluantur . Quo tamen in genere mul-
tis, si recte attendimus, hoc tempore modis pecca-
tur . quorum nescio an ille omnium fœdissimus sit
habendus , quòd huic ferme ætati ea peruolutanda
scriptorum volumina obijciuntur, quæ falsorum
Deorum cultum, quæ flagitiosam vitam, quæ turpi-
tudines, adulteria, libidines, ac spurcissima quæque
vitia complectuntur. neque verò solum datur opera,
vt ea perspiciant, sed , quod exitabilius est , vt me-
moriz mandent , vt scriptis consignent , vt assidua
exercitatione concelebrent . Itaque eò dedecoris
iam res ipsa processit , vt si quis quid parum fortas-
se recte aut pronunciauerit, aut scripserit, continuò,
si reprehensus sit, ingenua quadam verecundia per-
fundatur.

fundatur , amores autem, ac delicias suas , clarissi-
mas propriæ incontinentiæ indices, quæ optimus
quisque , si posset , perpetuis tenebris libentissimè
abderet , æternis (sic enim sperant) versibus cele-
brare, ac consecrare non solum non erubescat , sed
etiam cõmendationem ex eo apud homines erudi-
tos imitationis, atque ingenij quærat . Atque in has
quidem difficultates, & salebras mores nostros illi
potissimum compulerunt , qui gentiles poetas di-
sertos illos quidem, & elegantes, sed omnis sine du-
bio petulantia, libidinisque magistros, castis puero-
rum auribus temere, ac sine delectu aliquo ab initio
inculcarunt. quibus nihil fingi potest à sancta disci-
plina Christianorum auersius, quorum vita nullum
non modo dictum obscænum , sed ne turpem qui-
dem cogitationem admittit , verum vtrunque diser-
tè aspernatur, ac respuit . Itaque Plato etiã, vir apud
eos non minus bonitate, quàm sapientia clarus ,
cum optimam illam suam remp. informaret, poetas
omnes adeo improbavit, ac moribus ciuilibus no-
xios ita duxit , vt Homerum etiam, licet ingenij in-
ter eos principem, ac prope poeticæ imitationis au-
ctorem, è ciuitate exigere sua non dubitarit . Quare
præclarius multò consulere illi mihi videntur , qui
aut oratores, aut historicos explicant, in quibus, de-
tractis ceteris fere vitijs, paria ingenij , atque elo-
quentiæ lumina cum honestis omnibus prudentiæ,
virtutis, æquitatis, ac moderationis exemplis elu-
cent . Quo in genere tamen longe oratoriæ ipsa
quoque præstat historia . neque enim temere aliud

scriptorum genus reperias, in quo aut cauenda hominum flagitia demonstrentur insignius, aut debitum virtuti, atque officio laudis præconium tribuatur ornatius. Quorsum hæc? dicet aliquis. nempe vt intelligant omnes, ad quorum hæc manus peruenierint, non sine summa ratione à pietate vestra perfectum esse, vt ad ceteras cogitationes, quas ipsa in Ecclesia sua ad veteris Apostolicæ exemplū, quoad consequi diligentia possit, ornanda defixit, præcipua quoque puerilis ætatis salutaribus studijs imbuendæ cura susciperetur. Nam ipsa & doctrinam Christianam pueris in scholis tradit tanto studio laborauit, vt illorum etiam quotidianis exercitationibus sæpe interesse, easq; præsentia sua prouehere, sibi graue non duxerit, & lasciua Latinorum poetarum carmina, tamquam certa turpium voluptatum, & probrorum incitamenta, non modò interdixit, sed pro ijs alia quoque honestiora, ac sanctiora substituit. ad extremum verò sacræ etiam historiæ lectione in eadem auditoria inducere, à quibus adhuc tamquam perpetuo quodam damnata exilio abfuerat, voluit, non quidem, vt profanarum inde rerum cognitionem eijceret, quam robustioribus tradi conuenire putauit, sed ut prima cognoscendæ vetustatis initia à Deo sumenda esse ijs, qui ad sapientiæ, & pietatis professionem ingrederentur, ostenderet. Quamquam, si prudenter considerare volumus, ea sacræ memoriæ commoda, atque emolumenta existunt, vt eos etiam, qui magnos iam in doctrina, & bonitate progressus habent, varijs & ad di-

endum, & ad intelligendum, & ad agendum instruire monitis, atque exemplis frequenti repetita lectione possit; neque verò solum eos, qui omnem suam ad semet industriam referunt, sed multò etiã magis illos, qui labores suos præcipuè ad populares animos imbuendos, & ingentem Dei pandendam in concionibus gloriam direxerunt. Quamobrem rectè prudentia vestra breuiarium eius aliquod ex immenso illo vtriusque Testamenti corpore conquistuit, quo studiosa iuuentus omnia ab Adam vsque ad Christum, idest à peccato ad salutem in ipsius Dei populo gesta quasi in vnam tabulam conlata conspiceret, & cum duos B. Seueri Sulpicij libros in hoc genere distinctè, atque ornate admodum scriptos probauit, tum ad tollendum exquisitioris interpretationis hominibus occupatis laborem, eosdem etiã expositione illustrari aliqua voluit. Sic enim fore arbitrata est, vt vniuersi non modò facilius ea, quæ præclare tradita sunt, animo, ac notitia comprehenderent, sed ipsa etiam inuitati facilitate alacrius, ac studiosius ad eademmet haurienda cõtenderent. Id autem negotij ab Amplitudine vestra mihi mandatum, ego, licet meis longè viribus impar, honesto parendi studio haud grauatè suscepi, præsertim verò cum id ad rationes eiusdem iuuentutis aptissimum, atque oportunitissimum iudicarem, cui ab ineunte vsque ad hanc iam inclinantem ætatem in primis Italiæ gymnasijs constantissime studuissem. Itaque quæ mihi ad rem pertinentia visa sunt, ea facris litteris euolutis, & vniuersis Hebræorum anti-

quitaribus memoria comprehensis, huc primo quoque tempore contuli, breuemq; expositionis commentarium Sulpicij ipsius amulatus breuitatem confeci. Quare si fructum aliquem meus hic hominibus labor attulerit, erit, quod gratias Deo maximas agant, qui mentem Amplitudinis vestrae ad meam excitandam industriam excitarit. sin minus, me tamen non absurdi prorsus hominem ingenij existimabunt, qui iudicij iacturam, quam officij facere, & recto summi Episcopi, ac Cardinalis studio, ac voluntati obtemperare, quam laudi fortasse, ac fama meae inseruire maluerim. Mihi vero in omnibus malis praecipui illud erit solatij, quod felicibus optimi antistitis, vt ita dicam, auspicijs aliquot huius iam ingrauescentis aetatis menses in praecleara de Deo, & de mirabilibus operibus eius commentatione, ceterisque; rebus ad salutem nostram pertinentibus explanandis consumpserim, quaeq; adolescens, extincta prorsus vetere disciplina, non didici, ea iam grandior natu, eadem insigniter in huius saeculi felicitate reuiuiscente, docuerim. Quidquid autem illud sit, quod mea industria, studiumue pererit, cupio, vt in Illustrissimo praecipue Amplitudinis vestrae nomine appareat, atque adeo etiam in manus & praesentium, & futurorum hominum, tanquam certum singularis meae erga illam obseruantiae monumentum perueniat. Quam omnipotentis Dei misericordiam oro, vt diu saluam, incolumemq; custodiat, vt quemadmodum praecleara praecepta reuocanda Bononiensi in ecclesia disciplinae funda-

fundamenta iecit, sic speciosum etiam fastigium imponere surgenti iam ad insignem, vt videmus, altitudinem operi possit. Quod ipsum sine dubio, aut nulla ratione, aut certe hac, quam iam pridem iniuit, insignibus vitae exemplis, ac rectis sapientiae documentis facillime obtinebit. Bononiae Idibus Februarijs MDLXXXI.

Illustris. ac Reuerendis. Amplitudin.
Vestrae deditissimus

Carolus Sigonius.

AVCTORVM ALIQVOT
TESTIMONIA, QVI
B. SVLPICII SEVERI
MEMINERE,

Vnde vita, mores, doctrina,
& ætas eius perspici
potest.

Ex Commentario S. Hieronymi in
Ezechielem cap. xxxv.

T nuper Severus noster in dialogo, cui Gallo
nomen imposuit.

*Ex Epistola prima B. Paullini Episcopi ad Sul-
picium Severum.*

Tu, frater dilectissime, ad Dominum miracu-
lo maiore conuersus es, quia ætate florentior,
laudibus abundantior, oneribus patrimonij leuior, substantia fa-
cultatum non egentior, & in ipso adhuc mundi theatro, idest
fori celebritate diuersans, & facundi nominis palmam ten-
nens repentino impetu discussisti seruile peccati iugum, & læta-
lia carnis, & sanguinis vincula rupisti. Neque te diuitiæ de ma-
trimonio familiæ consularis adgestæ: neque post coniugium pec-

candi

candi licentia, & cælebs iuuentas ab angusto salutis introitu, &
arduo itinere virtutis in mollem illam, & spatiosam multorum
viam reuocare potuerunt. Beatus, qui refugisti de consilio im-
piorum, & in via peccatorum persistere noluiti, & sedere in ca-
thedra pestilentiaæ dedignatus es, vt humilitate præcelsa pedibus
Crucifixi accubares. Tu ergo verus factor legis, & euangelij
non surdus auditor, qui corpus, & mundum confingens crucis deli-
cias, iuuentutis, & vitæ præsentis mala gaudia pro venenis, &
luctibus auersatus es, respuens patrimoniorum onera, ceu sterco-
rum, merito socrum sanctam omni liberaliorem parente in matre
fortitus æternam, quia cælestem patrem anteuerteras terreno pa-
renti, exemplo apostolorum relicto patre in nauicula fluctuante,
scilicet in huius vitæ incerto cum retribus rerum suarum, & im-
plicatione patrimonij derelicto Christum sequutus, nec minoris
domesticis opibus ingenij facultatis laudem ab hominibus non
accipiens, & inanis gloriæ sublimiter negligens, piscatorum præ-
dicationes Tullianis omnibus, & tuis litteris prætulisti: confugisti
ad pietatis silentium, vt euaderes iniquitatis tumultum; mu-
tescere voluisti mortalibus, vt ore puro diuina loquereris: & pol-
lutam canina facundia linguam Christi laudibus, & commemo-
ratione ipsa pij nominis expiæres. O! vere Israelita, qui Deum
Iacob tam fida mente vidisti, & tanquam in ipsius domini conclu-
statione firmatus præualuisti aduersus principem huius mundi,
& spiritalia nequitiaæ in cælestibus debellasti scuto fidei, armisque
iustitiæ, præoptans Christo placere, quam hominibus, ho-
minibus stultus esse, quam Deo: omni facundie, omnique sapien-
tiæ huius mundi prætulisti scandalum crucis: ut quod pereuntibus
stulticia est, tu in partem salutis ascitus, ut omnibus saluis futuris
parefceret, uirtutem, & sapientiam Dei esse cognosceres. Beatus es
frater, quia non caro, & sanguis reuelauit tibi hæc, sed pater, qui
in cælis est, per Dominum nostrum IESUM Christum, qui cõ-
uertit sapientiam eorum, & stultam fecit, & elegit infirma, ac
stulta mundi, vt mundum istum his ipsis propter quæ Dominum
dignatur nosse, confundat.

Ex epistola quinta ad eundem. Ita pro parentibus, & fratri-
bus, & amicis tu nobis factus à Domino es, qui & parentum cu-
ra anxius, & fraterna dilectione sollicitus, & tota non fictæ ami-
citiæ fide sedulus, omnibusque in nos pietatis visceribus effusus,
assiduus nos litteris adeas, blandissimis solatijs mulceas. Neque
fac

fat habeas, occasionebus cunctis reuifere, niſi & pueros tuos mit-
tas: nec ſolum de famulis, ſed & de filijs ſanctis, quorum benedi-
cta in Domino prole lætariſ, eligas tabellarios, quorum oculis nos
videas, & ore contingas, ſpecioſi nobis pedes illorum tanquam
enangelizantium bona. Nunciant enim nobis, & afferunt ea,
quæ ad pacem ſunt de te, cum præferunt opera Domini, quæ
aut operariſ in verbo Dei, aut ſcribiſ in ſpiritu verbi. *Item:* Qua
le te ſacrificium Deo exhibere video in templo tui corporiſ, in ſa-
crario tui cordiſ, in immolatione tuæ carniſ, in oblatione tuæ
animæ. Immolas taurum, cum pia humilitate deposituſ, ceruicem
altam percuffiſti timore diuino. Immolas hœdum, cum
omnia ſiniſtræ partiſ opera, iuſtitiaſ ſectator interficiſ. Ouem
jugulaſ, cum diligens operariuſ, ſtudioſuſque meditator diuinaſ
voluntatiſ, & legiſ, inertiam vitæ, & ignauiam quaſi pecuſ mol-
le proſterniſ, ætate vitæ iſtiuſ impediementa quaſi vellera tonden-
ti vtilia, oneroſa geſtantiſ forcipe verbi caeleſtiſ accidiſ.

Item: Te verò victa lege membrorum, & exteriore corrupto
puram conſperſionem parare, & ſine fermento azymum Chriſti
conſici, eloquia tua tam facunda, quam caſta teſtantur. Neque enim
tibi donatum fuiſſet, enarrare Martinum, niſi dignum oſ tuum ſacriſ
laudibuſ mundo corde feciſſeſ. Benedictuſ igitur tu homo Domino,
qui tanti ſacerdotiſ, & maniſteſtiſſimi conſeſſoriſ hitoriæ tam digno
ſermone, quam iuſto affectu percenſuiſti: beatuſ & ille pro meritiſ,
qui dignum fide, & vita ſua meruit hitoriæ, qui & ad diuinam
gloriam ſuiſ meritiſ, & ad humanam memoriæ tuiſ litteriſ conſecra-
tur. Hæc quoque verba tua vellera ſunt, & Dominum I E S V M
gratiſſimo tegmine cooperiunt, cuiuſ ſuppellectiliſ pulchra ambiunt
& ingenij tui floribuſ comunt.

Item: Ex epistoſa nona. Prætereæ iuſſiſti nimiū opulenter tibi
de paupere tuo blandiendiſ, vt quæ te de annaliſ. nō vnuiſ gentiſ, ſed
generiſ humani fugerent, ego videlicet quaſi peritior edocerē,
ſed ſibi imputet famem qui pauperiſ amici forē pulſat, & prom-
ptuariū inane ſcrutatur. Nunquam. n. in hæc inueſtiganda, &
colligenda mihi cōmodum ſtudiū fuit. Nam etiā in tempore ve-
teri, quo videbar legere, nec legēda ab hitoriſ ſcriptoriſ pero-
grinatuſ ſum: at tamen nunc operiſ tui curā gerentiſ, quo te pro
vtilitate fidei noſtræ inſpiciendiſ, & conferendiſ præteritorum
temporum rationibuſ occupatū indicaſti, quod de me non ha-
bui,

bui, de ſtratiſ vnanimi opulentiore theſauro petui, & ipſam
adnotationem, quam commonitoriſ vice miſeraſ, litteriſ meiſ
inditam direxi ad Ruſinum preſbyterum Sanctæ Melaniæ ſpiri-
tali via comitem, verè ſanctum, & piè doctum, & ob hoc inti-
ma mihi affectione coniunctum. Si ille haſ, quæ meritō te per-
mouent de annorū, ſiue regnorū non cōgruente calculo hiantiſ hi-
ſtoriæ cauſaſ nō ediderit, qui & ſcholatiſ, & ſalutaribuſ litte-
riſ græcè iuxta ac latine diueſ eſt, vereor, ne apud alium in hiſ
regionibuſ fruſtra requiramus. Quod ſi præſumptioni de te
meæ ſatiſfecerit, prima occasione, ſi Dominuſ fauerit, tranſmit-
tam vnanimitati tuæ, vt cunq; mihi ſuper hæc ratione reſcripſe-
rit. Interim vt aliquid de præceptiſ tuiſ facerem, niſi ex hiſ, que
metuo ne inertiaſ potiſ, vel imprudentiaſ meæ teſtimonia ſunt,
quam ſupernaſ miniſtrationiſ inſignia, aut certè vel humanæ do-
cumenta ſapientiaſ: niſi tamen tibi, id eſt commiſiſ meo pectori
meaſ nugæ, non vt ſenſuſ tuoſ polluant tenebræ meæ, ſed vt tuiſ
ſenſibuſ diluantur. Nugæ autem meaſ de verbiſ, ac ſententiſ
meiſ dixi: ceterum materia ſancta, & tuo potiſ ingenio, elo-
quioque digna eſtiſ meiſ ſermoniſ velut atro habitu veſtiatur,
ſpeciem tamen diuini luminis interni decoriſ, quanquam in ege-
næ ſuppellectiliſ vilitate cuſtodit. *Item:* Ineffabile mihi eſt, quā
ta me voluptate perfuderint, cum referrent & actū, et ſermoniſ
tuos, & perfectum cor tuum charitatiſ diuinaſ, qua humiliſ, & ex-
celſuſ, pauper, & diueſ, ſeruſ & liber, famuliſ conſeruſ, fratri-
buſ ſeruſ, pauperibuſ diueſ in viſceribuſ miſericordiæ, diuitibuſ
pauper, in ſpiritu manſuetudiniſ, humiliſ virtuteſ pietatiſ, ardu-
uſ ſublimitateſ virtutiſ, & ſeruſ Deo, liber mammoſæ, totum
in te ſpirare Martinum, florere Clarum, maturari euangelium
prædicabant.

Ex epistoſa ccc. S. Auguſtini de laudibuſ S. Hieronymi.
Quod vt iterum clariſ veritatiſ lumen pateat, pluribuſ teſtibuſ,
quam vno, cenſui quid ſupradictuſ noſter Seueruſ, vir doctri-
na, & ſapientia pollentiſ cum tribuſ aliſ in ipſo die, & hora obituſ
Hieronymi in Turronenſi ciuitate viderit, meæ addere viſioni:
de quo mihi quidem ſolummodo ipſe met pridie ad me venientiſ
fuit teſtiſ.

Ex libro II. Hitoriæ Sulpicij. Omne tempuſ in Stiliconem
conſulem direxi. Stilico verò conſul fuit anno Chriſti cccc. ti-
ennio poſt mortē S. Martini, cui ipſe interfuit, & quam ſcripſit.

Ex

Ex Gemadio in vita eius. Seuerus presbyter, cognomento Sulpicius Aquitaniae prouinciae, vir genere, litteris nobilis, & paupertatis, atque humilitatis amore conspicuus, carus etiam sancto rum virorum, Martini Turronensis episcopi, & Paulini Nolani scripsit non contemnenda opuscula. nam epistolas ad amorem Dei, & contemptum mundi exhortatorias scripsit sorori suae multas quae & notae sunt. Scripsit & ad supradictum Nolanum duas, & ad alios alias. Sed quia in aliquibus etiam familiaris necessitas inserta est, non digeruntur. Composuit & Chronica. Scripsit & ad multorum profectum vitam B. Martini monachi, & episcopi signis, & prodigijs, & virtutibus illustris viri, & Colationem Poitumiani, & Galli se mediante, & iudice, de conuersatione monachorum Orientalium, & ipsius Martini, habitam in specie dialogi, duabus incisionibus comprehendit, in quarum prior e refert suo tempore apud Alexandrinam synodum Episcoporum decretum, Origenem, & cautius a sapientibus pro bonis legendum, & a minus capacibus pro malis repudiandum. Hic in senectute sua a Pelagianis deceptus, & agnoscens loquacitatis culpam, silentium vsque ad mortem tenuit, vt peccatum, quod loquendo contraxerat, tacendo penitus emendaret.

Citat etiam Seuerum B. Gregorius Turonensis in Chronica, Historiarum libro primo cap. vii.

Ex apologia Guiberti abbatis Gemblacensis. Sulpicius Seuerus, vt patet ex gestis, quae in Monasterio Maiori positus legi, recepto intra caeli secreta B. Martino, cellam patris per quinque annos, hereditate videlicet praecleara obtinuit. quem quamuis admodum renitentem, Bituricensis clerus inde extrahens, archiepiscopus sibi sublimauit. Quod autem a Pelagianis seductus in aliquo a regula orthodoxae fidei exorbitauerit, nusquam omnino, nisi in solo Gemadio legi. qui nescio vtrum hoc alicubi, & ipse legerit, an ex sola fama, quae facta, infectaque loquitur, didicerit. Illud tamen fideliter credo, hunc eius errorem gloriam sanctitatis eius non obscurasse; cum auctor idem, qui refert deceptum, testetur & correctum. quod profecto eo magis mirum, quod cum esset clarus genere, sublimis dignitate, episcopus officio, & per hoc plaribus se debens, publicum desereret, secretum peteret, & carcerali latebra se damnans, simulque vigilijs, fame, & frigoribus carnem macerans, in spiritu humilitatis, & animo contrito Deo satisfaceret. *Item.* Si huic assertioni meae non cre-

credatur, credatur toti Sanctae Maioris monasterij multitudini: quae sacra Depositionis eius solemnia festiuo quotannis celebrat officio. cui celebritati ipse quoque apud eos degens & semel, atque iterum interfui, & hanc cum ceteris fratribus nonnulla deuotione iv. Kal. Februarij, vt agitur, percolui.

Gratias tibi ago doctrix viarum Dei omnipotentis sapientia, quae in eo vicisti malitiam, dilapsamque in foueam, & in vinculis peccati positum non dereliquisti, sed in fraude circumuenientium ei assistens, a peccatoribus gratiae tuae aduersarijs liberasti eum, tantaque sublimasti gratia, vt inter filios eiusdem gratiae comparetur, & inter Sanctos fors illius sit.

Ex Victore Giselino in vita Sulpicij. Eorum itaque sequutus voluntatem labori non pepercit suo, quin ea, quae permultis voluminibus per scripta retinebantur, duobus libellis concludens, res a mundi exordio sacris litteris editas breuiter constringeret, & cum distinctione temporum ad suam vsque memoriam carptim perduceret. Quo opusculo non sane magno aliud an ullo vnquam saeculo Reip. Christianae vtilius, ac praestabilius editum sit, ijs, quorum illud est iudicium, iudicandum relinquo. de elegancia vero praestare ausim, & affirmare me posse confido, nulli idem omnium scriptorum ecclesiasticorum quidquam concedere: alia vero omnia, quae in eodem genere versantur, tanto intervallo omnimodis superare; vt ne sint quidem ad hoc comparanda. magnum est, quod dico, & fortasse plurimis incredibile: sed eiusmodi tamen, quod non tam dicenti mihi, quam testificanti pro me veritati creditum iri confidam, si quibus opera pretium erit, Orosium, Florum, Eutropium, aliosque epitomatum auctores cum hoc nostro omnibus partibus contendere. Eam vero palmam sola, vt mihi videtur, C. Sallustij rerum Rom. auctoris florentissimi imitatione consequutus est. in quo cum multa virtutis locum obtinere videret, quae tamen sub imitationem vix caderent, abruptum dico sermonis genus, quod audientem lectorem tranfuolet, nec, dum repetatur, expectat; siue, vt loquitur Seneca, amputatas sententias, & verba ante expectatum cadentia; eas virtutes vt pote Sallustio suas, integras reliquit. a verbis item antiquis ex Catonis, vt volebat Augustus, Originibus excerptis consulto se abstulit. At concionam illam breuitatem lectissimis, ac significantibus verbis temperatam, suo instituto cum primis accommodam, tanta

tanta arte expressit, vt propemodum quis dicat non imitatum eum, sed æmulatum. neque enim satis habuit eodem, quo ille, modo orationem ducere, secare, circumscribere, colligare, ac denique à re vna ad aliam transire; nisi & principijs ijsdem libros suos ordiretur, ita tamen, vt quæ ille, teste Fabio, nihil voluit ad historiam pertinere, hic paullo propius ad rem accomodaret. quæ omnia in sacra saltem historia præclare elucere, vel primo oculorum iniectu facile quivis animaduertit. confecta est enim, vt dixi, in primo ætatis flore, cum flagrans eloquentiæ studium seuera Turonensis contubernij disciplina nondum restinxisset.

CARO-

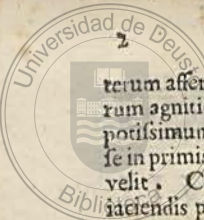
CAROLI SIGONII
IN SACRAM HISTORIAM
B. SVLPICII
SEVERI
COMMENTARIVS.

VANTA ad omnem humanæ vitæ vsum solers veteris memoriæ pertractatio suppeditet adiumenta, nemo omnium præclarior, ac verius meo iudicio docuit, quàm Gregorius Nazianzenus, homo non tam sanctitatis, quàm doctrinæ, atque eloquentiæ singularis, cum dixit: *Historiam coaceruatam esse sapientiam, hominumque multorum mentem in unum collectam.* Etenim, si diligenter attendere voluerimus, facile intelligemus, qui superiorum hominum consilia, actaque mente, animoque suo comprehensa habuerit, eum præclarâ quandam rerum, actionumque humanarum, quibus nihil esse potest inconstantius, artem, doctrinamque nullo negotio confecturum. quam quidem, quoniam ferme sit, vt res si miles ex similibus orientur, si ad consilia de rebus suis aut priuatis, aut publicis capienda contulerit, profectò prudenter, ac summa ratione, vt conuenit, omnia dispensabit. Quare si tantam ad laudem fructumque sapientiæ colligendum opportunitatem veterum

A

rerum

rerum assert annalium comprehensio, temporumq; præterito-
rum agnitio, nimirum danda homini præcipuè opera est, qui
potissimum ad cultum sapientiæ natus est, vt huic disciplinæ
se in primis addicat, siue suis, siue aliorum consulere actionib.
velit. Ceterum vt in plerisque alijs rebus institutendis, sic in
iactandis præclari huius operis fundamentis nescio quo modo
præuæ cuiusdam consuetudinis æstu abrepti vehementer erra-
mus, ab ijs ferme lustrandis monumentis exordientes, quæ sal-
forum Deorum traditiones, & commentitias fictorum heroum
actiones à Græcis, acutissimis hominibus, sed planè veritatis
ignaris proditas complectuntur. quibus neque ad aliquem pru-
dentia: vsum, neque ad vllam pietatis fructum excolimur. cum,
si quid in nobis sensus, ne dicam sanioris, inesset, ab ijs potius,
quæ sacris continentur Hebræorum litteris, initium ducere de-
beremus. Nam si prima rerum principia querimus, non alius
reperere, quàm ab ipso mundi, hominumq; , quod ibi tractatur,
opificio possumus; si vera, nihil tam verum existit, quàm quod
Dei ipsius viuentis ore prolatum est; si grauia, quid magnificen-
tius ijs inueniri monumentis potest, in quibus sancta Dei man-
data, salutaria promissa, ceteraq; his adnexa sa-
lutis nostræ adminicula concluduntur? porro autem vnde aut
virtutum exempla præstantiora ad persequendum, aut vitiorum
desectiones acriores ad declinandum, aut actiones insigniores
ad memorandum, quàm ab ipsis Hebræorum peti commenta-
rijs possunt? in quibus solis apertè docetur, quantum humanum
genus aut religione colenda summo præsentis Dei auxilio suble-
uetur, aut ea negligenda acri euuldem iracundia conteratur.
Hæc autem historia quoniam in sacris Bibliorum monumentis
longo voluminum multorum sermone contexta multos à sui co-
gnitione, non sine maximo ipsorum detrimento deterret, ob id
B. Seuerus Sulpicius, Bituricensis episcopus, homo vt sanctus,
sic disertus in primis, & eruditus, huic olim occurrere incòmodo
cupiens eandem ita litteris consignauit, vt simul & breuiari
orationis, & plenitudini cognitionis seruiet, eos credo imita-
tus, qui ante se profanas quoque historias in breuiaria non sine
summa laude industria redegerunt. Quare si quis antiquitatis
cognoscendæ cupidus hos sibi libros ab initio legendos propo-
suerit, nã ille multo sibi melius consuluerit, quàm, si Diodorum
sequutus à Cælo, aut Demogorgone, & Saturno, reliquisq; his
continentibus

continentibus Deorum fabulis orsus fuerit. Quo inde cognito,
si gentium præterea ingenio, ac doctrina præstantium scripta,
atq; subinde ascuerit, facile demum ad eum, quem Grego-
rius significauit, doctrinæ, atque humanæ sapientiæ gradum, ini-
tio à vero Deo suscepto, peruenerit. ac summo, præcipuoq;
ipsius Dei præcepto simul obtemperauerit. qui ita mandauit:
*Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, sed meditaberis in eo die-
bus, ac noctibus, vt custodias, & facias omnia, quæ scripta sunt in
eo. Tunc diriges viam tuam, & intelliges eam. Non declines à ver-
bis huius ad dexteram, vel ad sinistram, vt intelligas curata, quæ
agis.* Quamobrem hortor omnes, qui se aut sacris, aut profana
studijs dederunt adolentes, vt Seuerum hunc eo animo
legant, vt plurimum se non tam in prudentiæ, quàm in religionis,
& innocentia: studio protegerent esse confidant; addo etiam la-
tinæ eloquentiæ, quàm ille tanta industria coluit, vt Sallustianam
dictionem nobis magna ex parte expresserit. Hos autem adeo
vberes, ac multiplices fructus vt omnes percipere commodius
possent, ego dedi operam, vt vberioribus commentarijs res tam
graues, ac tam insignes, indicatus potissimum, vnde hausta illæ es-
sent, fontibus, explicarem. Quæ quantæ utilitatis, atque am-
plitudinis sint, placet argumento totius huius historia: proponen-
do breuiter edocere. Argumentum autem erit duplex, vnum,
quo exterior vis verborum, alterum, quo intimum eorum myste-
rium explanabitur. Quamquam enim nos hoc loco nudam tan-
tum actionum, institutorumq; Iudaicorum explicationem cur-
sim tradere profiteamur, sit tamen, nescio quomodo, vt dum gra-
uissima Dei, ac salutis nostræ mysteria præterimus, vix contine-
re nos possimus, quin occultioria etiam arcana sæpe insistentes
introspeciamus, eaq; , quoniam is summus huius lectionis est fru-
ctus, ceteris, saltem intento ad rem digito, accuratius contem-
planda monstremus.

Historia: igitur huius summa est huiusmodi. In principio
Deus sex dierum spatio condidit vniuersa. Sexto virum crea-
tum, atque Adæ nomine insignitum in paradiso constituit, ac fe-
minam de illius latere sumptam ei adiunxit. cui vir Eux nomen
imposuit. His creatis præcipuè mandauit, vt de ceteris paradisi
arboribus, præterquam de pomo scientia: boni, & mali, com-
ederent. Id si fecissent, eos saluos fore, sin minus, mortem oppet-
tuos esse. Quod præceptum illi à diabolo, humani generis ho-

ste, decepti turpissimè violarunt, atque ita de paradiso depulsi, morteq; damnati se, ac posteros suos omnes in perpetuum perdi derunt. Procreati inde ab eis filij, atque nepotes terras compleure re. Cum autè Deum fordis flagitijs, ac libidinibus offendissent, ille vniuersale terris diluuium intulit, quo genus humanum vniuersum exiuit, præter uirum iustum Noe, qui solus cum vxore, & tribus filijs, ac nurius in arcam ingressus euasit. His conseruatis succre uere iterum homines, verum rursus mutis simulachris adorandis Deum læsere. Tunc Deus Abrahæ, homini Hebræo, Mesopotamiã incolenti mandauit, vt cum familia sua in terram Chana næam, quæ ad Iordanem amnem sita, post Iudæa est dicta, con tenderet. atque ei multiplicem ex semine suo progeniem, Chri stumq; ex ea auctorem salutis humanæ, & firmam semini eius terræ Chananæ possessionem promisit. In ea terra Abraham ho spes genuit Isaac, Isaac verò Iacob, Iacob autem, qui & Israel dictus est, filios duodecim, vnde post tribus duodecim prodie runt, quæ ab ipso Iacob nomen Israelitarum inueniunt. Isaci vero, & Iacob Deus promissa ipsa facta Abrahæ confirmauit. Fame inde vrgente Iacob in Aegyptum se contulst, vbi Ioseph filius magna apud regem auctoritate, & gratia erat. atque ibi per aliquot annos in summa rerum prosperitate vixit. Post au tem cum mortuo Iacob, & Iosepho nouus rex Aegyptius Israe litas, quorum iam numerus adoleuerat, acerba seruitute ad in firmandas suspectas eorum opes constringeret, tum Moyse Iacobi abnepos à Deo monitus surrexit, atque ope diuina popu lum illum occultè ex Aegypto eduxit. Cum autem terram Cha nanæam vererem patriam sibi à Deo promissam iussu Dei repe teret, per vastam Arabiæ solitudinem iter instituit. in qua qua dringenta annos populum continens, legem à Deo accepit, eamq; populo tradidit. Mortuo interea Moyse, Iosue Naue filius du carum Israelitarum excepit, atque eos demum in terram Cha nanæam perduxit. populisq; qui obstabant, extinctis, eam iuxta Dei promissam tenuit, ac xii tribubus Israelitarum distribuit. Constituta inde rep. Hebræi primum Iudicibus, deinde Regibus paruerunt. Reges fuere Saul, Dauid, qui sedem in vrbe Hieru salem, & Salomon, qui ibidem templum Dei constituit. quo vita sancto, regnum in duas partes diuisum est, quarum vnã exple uere duæ tribus Iudæ, ac Beniamin, alteram decem aliæ. atque illud regnum Iudæ, hoc communi nomine Israel appellatum.

Vterque

Vterque populus à Dei cultu, & lege accepta, sed maximè Israe litarum, defecit. Quare Deus prophetas multos, qui denun ciandis calamitatibus eos ab suscepta simulachrorum impietate reuocarent, immisit. Sed nihil profecit. Quo factum est, vt permissu eius subacti Israelitæ in Assyriam à Salmanassare rege, Iudæi verò post pariter victi vrbe, temploq; euerso in Babylo niam à rege Nabucodonosore traducti sint. Inde post septuaginta annos in patrium solum Cyri regis Persarum concessu regressi templum, legem, ac denique urbem restituerunt. nec multis post annis rep. intestinis discordijs laborante, ab Antiocho Epiphane Syriæ rege rursus oppressi, & ad sacra gentilium suscipienda com pulsii mox virtute Allamonæorum libertatem, & religionem pristinam receperunt, regiamq; dignitatem iterum vsurparunt. quoad domesticis rursus seditionibus conflictati, primò Roma nis, deinde Herodi regi alienigenæ paruerunt. Quo regnante Deus Christum iam pridem à se promissum ex Abrahami, & Da uidis semine oriturum ad mundi conseruationem immisit. Hæc summa huius historiæ est. Occultum verò mysterium est hu iusmodi. Deus, qui propter bonitatem suam cuncta creauit, simul etiam creauit Adam ad imaginem, & similitudinem suam, dominumq; omnium rerum, quas ipse in terra creauerat, fecit. Ceterum inuidia diaboli, & Adæ inobedientia peccatum in mun dum intrauit, & per peccatum mors. omnesq; homines in Adâ, & per Adam peccati labem contraxerunt. Deus verò misericor dia non minus, quam iustitia, præditus Christum Iesum Salua torem, Abrahæ, & reliquis patribus promisit, qui credentes à morte, & tyrannide diaboli liberaret, cui omnes subiecti fue rant per Adam. Dum autem promissâ salus expectabatur, legem dedit, qua homines peccatum cognoscerent, vt Christi aduen tum ardentius exoptarent, qui se peccatorum vinculis expe dit, atque interim per prophetas eundem venturum, & pro ho minibus moriturum sæpe denunciauit. Postremò Christus mis sus est eo tempore, quo Deus ipse apud se constituerat, nempe eo, quo abundabat omnis iniquitas. Ille verò verus agnus, & ve ra hostia homines patri, penas peccatis eorum debitas in Crucè persoluendo, conciliauit, ille à seruitute diaboli liberauit, ille homines Dei filios adoptauit. ille demum in patriam creles tem Chananæ promissione significatam, induxit. Hæc autem nobis tradita sunt in sacris libris. Quorum alij ve

A 3

teris

6
 teris, alij noui Testamenti sunt. Veteris appellant, quæ ante Christi aduentum. noui, quæ post eius aduentum memoriæ litterarum sunt consecrata. Veteris sunt GENESIS, qui liber continet res à creatione mundi vsque ad mortem Ioseph filij Iacob, idest omnia, quæ de Adam, Noe, Abraam, Isaac, Iacob, & Ioseph tradita sunt. EXODVS, qui à morte Ioseph, & ab exitu Israelitarum ex Aegypto vsque ad id tempus, quo ad montem Sinai in solitudine peruenierunt, nempe quomodo mare Rubrum transferint, & à Deo per Moysen legem ipsam acceperint. & tabernaculum, atque arcam Dei exponit. LEUITICVS, in quo de Ritibus sacerdotum, sacerdotumq; præcipitur. NUMERICVS, in quo Leuitarum, ac sacerdotum ministeria, atque officia demonstrantur. DEUTERONOMIUM, in quo lex iterum, ac latius traditur. & reliquum itineris vsque ad Iordanem exponitur. Atque hi quinque libri Pentateuchi nomine appellantur, & à Moysè scripti esse putantur. Sextus inde liber est IOSUE, in quo narratur, quo pacto Iosue traiecit Iordane in terrâ Chanaanam Israelitas adduxerit. In septimo, qui IUDICES dicitur, refertur, vt rep. instituta, Israelitæ in Chanaanam Iudices sibi constituerint, qui populo ius dicerent. neque enim regem tum habere voluerunt, cum Deum solum regem existimarent, & vt sæpe à Deo auersi in manus hostium suorum coniecti sint. In octauo agitur de RHUT vxore aui Davidis regis, quæ à Moabitibus ad Israelitas accessit. Nonus REGES Iudæorum, & Israelitarum continet, & res gestas, & calamitates eorum, quousque vterq; populus in Assyriam, & Babyloniam est abductus. PARALIPOMENA, quæ sequuntur, eandem narrationem repetunt, verum te, tum Iudæ tantum, non Israel. Graeci verò putantes, quæ præcipuè omiſsa in Regibus fuerant, ibi suppleri, cum librum Paralipomena, quasi prætermiſsa, vocarunt. Eum sequitur liber DANIELIS, qui quanquam inter prophetas refertur, tamen historicè quoque ea persequitur, quæ Iudæi in captiuitate annorum septuaginta perpessi sunt. DANIELI adiungitur ESDRAS, qui facta Iudæorum refert, postquam permissu Cyri regis patrias sedes reperuerunt, ac templum, legem, & urbem renouarunt. Inde NEHEMIAS, qui narrat, vt ipse ope Artaxerſis regis urbem Hierosolymorum excisam à Babylonijſis excitari. Ad eadem verò tempora pertinent etiã mulierum Iudæarum historiæ HESTER, & IVDITH, quæ quibus regibus anne-

ctendæ

ctendæ sint, meritò & quæsitum est à doctis uiris, & adhuc, vt cum maxime, quæritur. Vltimi sunt libri duo MACHABÆORVM. qui res gestas Assimonæorum pro libertate Iudæorum contra reges Syriæ complectuntur.

Noui verò Testamenti sunt quatuor EVANGELIA, quæ Christi ortum, vitam, prædicationem, mortem, resurrectionem, & in cælum ascensionem enunciant. Item ACTVS APOSTOLORVM à S. Luca scripti, qui actiones, & prædicationes apostolorum præcipuè SS. Petri, & Pauli post missionem spiritus sancti vsque ad carceres S. Pauli exponunt. Atque hi quidem sacri historiarum sunt libri. Sunt præterea multi prophetæ, qui non tam futura prænunciarunt, quam præterita retulerunt. vt Ionas, Isaias, Ezechiel, Hieremias, & de quo diximus, Daniel. quos ad hanc contexendam historiam Sulpicius quoque adhibuit. Ceterum libri illi Veteris Testamenti, hi Noui nomine nuncupantur, quod vt in illis Deus testatus est, se daturum omnia bona terrena Israelitis legi suæ parentibus, sic in his Christus testatus est, se largiturum omnes cælestes beatitudines non solum Israelitis, sed etiam ceteris omnibus, qui verbis suis fidem habuissent, eaque seruassent. atque illi quidem figuras Christi, & regni cælestis, hi verò Christum ipsum, & regna cælestia traderunt. Atque hæc quidem Procemij loco à nobis præmissa sint. Nunc ad expositionem accedamus, verbis S. Augustini vsurpatis: Coniungar

*illis Domine in te, & deleſter cum eis in te,
 qui veritate tua paſcuntur in latitudine
 Charitatis, & accedamus simul
 ad verba libri tui, & quæramus in eis voluntatem tuam
 per voluntatem famuli tui,
 cuius ea calamo
 diſpenſaſſi.*

Res à mundi exordio.) Sulpicius scripturus sacram historiam exordium de more præmittit, in quo paucis proponit, quid scribere aggrediatur, quomodo, & qua de causa. Res enim cum inquit, præcipue significat, quæcunque in ijs libris continentur, qui veteris Testamenti nomine appellantur. Sunt autem successiones gentium, & regu in terra Chananæ, leges, sacra, bella, ac calamitates eorum populorum, unde genus traxit, quod ad carnem pertinet, Christus. *A mundi autem exordio*, quod dixit, nimirum significavit, se neque à Troia capta, neque ab urbe Roma condita, aut incensa, quod gentiles fecere, narrationis exordium esse facturum, sed à primo tempore, quo Deus creavit cælum, & terram. Quod autem, *Breviter*, dixit, nimirum intelligi voluit, se euenta reru solummodo pertrahiturum, adiuncta vero earum præteritarum, quod vero, *Carpiam*, profecto innuit, se non singulas res eodem modo persecutarum, sed quæ memoratu digno res visæ fuerint, selecturum. Sic enim dixit quoque Sallustius, cuius ipse fuit studiosus. *Statui res gestas populi Rom. carpiam, ut quæque memoria digna videbantur, perscribere. Cum distinctione autem temporum dicit*, quia ætates singulorum, & regnorum

**S V L P I C I I
S E V E R I
S A C R A E H I S T O R I A E
L I B. I.**

Res à mundi exordio sacris litteris editas breuiter constringere, & cum distinctione temporum vsque ad nostram memoriã carpiam dicere aggressus sum: multis id à me studiosè efflagitantibus, qui diuina, compendiosa lectione cognoscere properabant. Quorum ego voluntatem secutus, nõ peperci labori meo, quin ea, quæ permultis voluminibus perscripta continebantur, duobus libellis concluderem: ita breuitati studens, ut pæne nihil gestis subduxerim.

series, regumq; annos ostendet. idq; vsque ad suam memoriam, id est vsque ad consularum primum Stiliconis, imperante Honorio, qui in annum Christi quadringentesimum incidit, nempe, ut ipse supputat, anno ab orbe condito quinquies millesimo octingentesimo nonodecimo. Causam inde descriptionis adiungit, cum se *voluntate eorum adduci* inquit, qui sacrae historiae compendium cognoscere student, maiore credo, Bibliorum mole deterriti. Addit inde, quid perferat, quippe magno labore, quæ multis disita voluminibus erant, duobus libellis inclusisse tanta breuitate, ut nihil tamen de rerum integritate detraxerit. *multa vero volumina* intelligit non solum sacra Biblia, sed etiam gentium libros, & Iudæorum, quos ad contexamdam, & suppleendam hanc vsque ad Christum historiam aduocauit. *Nihil autem gestis rebus subduxit*, quia rerum omnium euenta narrauit, quamuis earum adiuncta siluerit, ut cum urbem aliquam deletam dixit, nihil rei geste subduxit, quamuis neque quomodo capta, neque quo consilio, aut quo pacto deleta sit, docuit. quæ enim rem, aut antecedunt, aut consequuntur, adiuncta dicuntur.

Visum autem mihi est non absurdum, cum vsque ad Christi crucem, Apostolorumq; actus per sacram historiam cucurrissem, etiã post gesta conuertere: Excidium Hierosolymæ, vexationesq; populi Christiani, & mox pacis tempora, ac rursus Ecclesiarum infinis periculis turbata omnia locuturus.

Visum autem.] Quoniam sacra historia, Vetere, & Nouo Testamento comprehensa morte Christi, & actibus apostolorum expletur, propterea monet, se ultra illud tempus narrationem etiam producturum, quæ res cognitu præclaræ acciderint, ut excidium Hierosolymorũ, Persecutiones Christianorum, & post partam pacem seditiones ecclesiarum. *Vexationes enim populi Christiani* vocat decem Persecutiones, quibus Romani Imperatores Christianos vexarunt. *Pacis tempora* intelligit, quæ inceperunt regnante Constantino, qui primus Imperator Christianus libertatem Christi colendi omnibus dedit. Cum autem inquit, *sus*

us ecclesiarum inuestinis periculis turbata omnia, hæreses excita-
tas significat, Arrianam, & Priscillianistarum. has enim præ-
cipue persequetur.

Ceterum illud.] Histo-
ria Hebræorum vsque ad
Transmigrationem in Baby-
loniam continuata tempo-
rum serie in Biblijs scripta
est. inde deficientibus anna-
libus interrumpitur. neque
enim extant Commentarij,
qui tēpora captiuitatis ex-
plant, & post reparatam
à Neemia urbē multa vsque
ad Seleucum Syriæ regem
desiderantur. expleta vero
Machabæorum narratione,
quæ Ioanne Hyrcano rege concluditur, cetera vsque ad Chri-
stum à Biblijs absunt, & à Iosepho mutuanda sunt. neque vero
Euangeliā nisi trium ferme annorum historiam tradiderunt.
Quare in his angustijs positus Sulpicius faretur, se vñ esse hi-
storij gentilium in dispensandis temporibus per reges Persicos,
Syriacos, & Romanos. idq; vt imperitos temporum edoceret,
peritos autem, sed aliter annos ab orbe condito subducentes aucto-
ritate gentilium refutaret. recte. historię enim lumen est dis-
positio temporum.

Veruntamen ea.] Mo-
net demum, ne quis sacris
Biblijs prætermisiss, hos
libros legat, sed postquam
ea peruoluarit, hos demum
adeat, & inde cognitionē,
hinc recognitionem potius,
quàm cognitionem aliquā
perat. Nam mysteria re-
rum diuinarum eiusmodi
esse, vt nisi ex ipsis fontibus

Ceterum illud non pige-
bit fateri, me, sicubi ratio
exegit, ad distinguenda tē-
pora, continuandamq; se-
riem, vsū esse historicis
ethnicis, atque ex his quæ
ad supplementum cogni-
tionis deerant vsurpasse, vt
& imperitos docerem, & li-
teratos conuincerem.

Veruntamen ea, quæ de
sacris voluminibus breuia-
ta digessimus, non ita le-
gētibus auctor accesserim,
vt prætermisiss illis, vnde
hæc deriuata sunt, appe-
tantur: nisi cum illa quis fa-
miliariter nouerit, hic re-
cogno-

cognoscat, quæ ibi legerit.
Etenim vniuersa diuinarum
rerum mysteria non nisi ex
ipsis fontib. hauriri queunt.
Nunc initium narrandi fa-
ciam.

hauriri non possint. quibus
ve: bis significat, in ipsis He-
braice historię verbis secre-
tius aliquid contineri diuer-
sum ab eo, quod litteris nū-
cietur. quod quoniam ipse
non patefecit, propterea ex
fonte ipso esse petendum.
Vnusquisque verò intelli-

get, qui non tanquam Faustus Manichæus se geret, qui, vt inquit
S. Augustinus, oculis clausis nihil se in litteris illis inuenisse dixit, quod
ad prænunciationem Christi pertineret. Quid autem mirum, inquit
si oculos habet ad legendum, & cor ad intelligendum non habet, qui
positus ante ostium clausum diuini secreti, non fide pietatis pulsatus, sed
electione impietatis insulsus.

ADAM.

MVNDVS A DOMINO
constitutus est, abhinc an-
nos iam pene sex mil-
lia, sicut processu volumi-
nis istius digeremus: quā-
quam inter se parum con-
sentiant, qui rationem tem-
porum inuestigatam edide-
runt. Quod cum vel Dei
nutu, vel vitio vetustatis
etueniat, calumnia carere
debebit.

MVNDVS A DOMI-
NO.] Qui sacram histo-
riam subtilius sibi tractandā
susceperunt, ferme illi us tē-
pora in sex ætates distribu-
erunt, vnā ab Adam vsque
ad Noe. alteram à Noe vsq;
ad Abraham, tertiam ab Abra-
ham vsque ad Dauidem,
quartam à Dauide vsque ad
transmigrationem Iuda-
orum in Babyloniā, quin-
tam à captiuitate ad Chri-
stum, sextam à Christo ad
mundi finem. Hæc est igitur
prima ætas, de qua sic

S. Augustinus in libro de Genesi contra Manichæos. *Videō per
totum textum diuinarum scripturarum sex quasdam ætates operosas
certis quasi limitibus suis esse distinctas, ut in septima speretur re-
quies. & easdem sex ætates habere similitudinem istorum sex die-
rum, in quibus ea facta sunt, quæ Deum fecisse scriptura commemorat.
Primordia enim generis humani, in quibus ista luce sibi cepit, be-
ne comparantur primo diei, quo fecit Deus lucem. Hæc ætas tan-
quam*

quam infantia deputanda est ipsius vniuersi seculi. quod tanquam unum hominem proportionem magnitudinis sue cogitare debemus, quia unusquisque homo cum primo nascitur, & exit in lucem, primam etatem agit in infantia. hac tenditur ab Adam vsque ad Noe, generationibus decem. quasi vespera huius diei fit diluuium, quia & infantia nostra tanquam obliuionis diluuium deletur. Continet autem prima etas ex supputatione Græcorum, idest lxx interpretum, quos sequitur Sulpicius, bis mille ducentos quadraginta duos annos. in quibus Mundus initio est constitutus, Homo creatus, & ornatus, Adam Dei mandatis neglectis morte damnatus, Cain Abel fratrem occidit, ac posteri Seth illicitis commisionibus inuis, Deo præcipue offenso, diluuiio perditum sunt vniuersi præter vnum virum iustum Noe, vnde secunda etas est propagata. Quod autem dixit Sulpicius, *Mundum à Domino constitutum*, opera quinque dierum expressit, quæ illis primis verbis comprehensa post latius exprimuntur. *In Principio creauit Deus cælum, & terram.* magis autem propriè loquutus esset, si & ipse, *Mundum à Deo constitutum* dixisset, quam *à Domino*. Nam Deus respicit creationem, Dominus imperium in res creatas, & legem. nunc verò de creatione agitur, in alijs verò locis vtraque vox sine discrimine vsurpatur. Quod autem inquit, *ab hinc annos pene sex millia*, rectè dixit, si quidem ex supputatione eius colligebatur tum anni quinquies mille octingenti nouemdecim. Moneo tamen, apud Sulpicium numeros sæpissime contra rectum Latine lingue vsu efferris, vt hoc loco, *Annos sex millia*, cum mos Latinus ferat, vt aut *annos sexies mille*, aut *annorum mille* scribatur. id autem videri non Sulpicij vitio factum, sed librarium, qui quos numeros ille notis expressit, explicare verbis volentes perperam ediderunt. Ea verò si corrigere omnia voluerimus, ne nos laborem leuiorem, quam qui nostri est instituti, suscepisse videbimur. Addit inde *parum inter se consentire, qui rationem temporum inuestigatam ediderunt.* quibus verbis excusatus se, si à ceteris in annorum summa dissentiat. nam scriptores varijs inter se sententijs disidere. Huius autem varietatis aliæ in alijs temporibus causæ sunt, sed in prima, & secunda etate Hebræorum, Græcorumq; dissensio præcipuam differentiam peperit. nam Hebræi primæ etati annos mille sexcentos quinquaginta sex tribuunt, Græci verò, idest septuaginta interpretes, annos bis mille trecentos quadraginta duos. id verò vel Deo nutu

nutu euenit, vt inquit Sulpicius, qui nobis hanc veritatem prodere noluit, vel vetustatis vitio, per quam aliquot in libros mendæ irrepsérin. S. Augustinus, cum hanc discrepantiam cerne- ret, haud confiteri erubuit libro xv de ciuitate Dei, se huius rei rationem nescire. Diuersitas autem est hæc inter Hebræos, & Græcos.

Adam anno 130. genuit Seth.	Græci 330.
Seth anno 105. genuit Enos	Græci 205.
Enos anno 90. genuit Cainan	Græci 190.
Cainan anno 70. genuit Malaleel	Græci 170.
Malaleel anno 65. genuit Jared	Græci 165.
Jared anno 162. genuit Enoch	Græci 162.
Enoch anno 65. genuit Mathusalem	Græci 165.
Mathusalem anno 187. genuit Lamech.	Græci 187.
Lamech anno 182. genuit Noe.	Græci 188.

Hic anno sexcentesimo arcam propter diluuium iniuit.

Mundo autem condito, homo factus est: viro Adā, mulieri Eua nomen fuit. Sed constituti in paradiso, cum interdictam sibi arborem degustassent, in nostram, velut exules, terram eieci sunt.

Mundo autem condito.] Hæc est insignis creatio hominis. Deus enim ceteris animantibus ante creatis, illum sexto demum die, & creauit, & amplius muneribus decorauit. Sic enim primo capite Genesis. *Creauit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, masculinum, & feminam, benedixitq; illis, & ait. Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam. & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, que mouentur super terram. & cap. ii. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. & post. Immisit Deus soporem in Adam, cumq; obdormisisset, tulit unam de costis eius, & repleuit carnem pro ea, & edificauit costam, quam uulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam, & dedit ei in uxorem. Item. Deus Adam in paradiso voluptatis, quem plantauerat, posuit, dicens, ex omni ligno paradisi comede. de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas. in quocunq; enim die comederis*

mederis

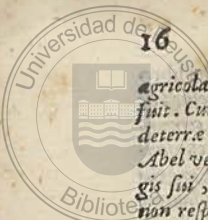

mederis ex eo, morte morieris. Cum porro subiicit, *Sed constitui in paradiso cum interditi sibi arborem degustassent, in nostram velut exules, terram eieci sunt.* Peccatum exponit, quod commisit Adam, & pœnam, quæ ipse cum vniuerso genere humano à Deo multatus est, vt summis bonis spoliatus extrema mala sit consequutus. neque enim solum à paradiso eiectus est, sed etiam mortalis corpore, & anima factus est, siquidem peccatum occidit animam, ne Deum videre possit. Fortasse autem queratur, quis paradisi ille fuerit, & quis hominem ad mandata Dei violanda impulerit. Longæ sunt ad respondendum ambages. Afferam verba S. Augustini, quibus rei huius difficultas exponitur. Is in libro de Genesi sic inquit. *De paradiso tres sunt sententia, una eorum, qui tantummodo corporaliter paradysum inuelligi volunt, alia eorum, qui spiritaliter tantum, tertia eorum, qui vtroque modo, quam mihi fateor placere sententiam. narratio enim in Genesi non genus locutionis figuratarum rerum est, sicut in Cantico Canticum, sed omnino gestarum est, sicut in Regnorum libris, & huiusmodi ceteris. Sed quia illic ea dicuntur, quæ humane vitæ vsus notissimus habet, non difficile, immo promptissime primitus accipiuntur ad litteram, vt deinde ex illis, quid etiam futurorum res ipse gestæ significauerint, exculpatur. Ceterum ex alijs plerique in Chaldaea fuisse paradysum existimant. S. autem Ioannes Chrysostomus putauit, post diluuium locum hunc ita esse obscuratum, vt in hominum ignorationem inciderit. Adam autem ad pomum interdictum gustandum ab vxore inductus est, quam serpens, idest diabolus, humani generis hostis deceperat, dicēs, Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii scientes bonum, & malum. Quare mulier comedit, & dedit viro suo, qui comedit. deinde rogata à Deo, Cur comedisset, respondit. Serpens decepit me. Ceterum, vt S. Augustinus scribit in libro de salutaribus documentis, diabolus est angelus per superbiam separatus a Deo, qui à semetipso deceptus, nos decipere festinat. nam cum primum hominum Adam ex limo terræ ad imaginem Dei factum videret pudicitia ornatum, temperantia compositum, caritate circumdatum, immortalitate vestitum, amulus, atque inuidus, tantam beatitudinem hominem terrenum accepisse, quam ipse diem esset angelus, per superbiam cognoscitur amisisse, inuidit statim insatiabilis homicida primo parenti nostro, nos, nostrosq; parentes tantis, & talibus bonis*

bonis expoliavit, insuper & peremit. Item de ciuitate Dei libro tertio decimo cap. secundo. *Postquam superbus ille angelus, ac per hoc inuidus, per eandem superbiam à Deo ad semetipsum conuersus, & quodam quasi tyrannico fastu gaudere subditis, quam esse subditus, eligens, de spiritali paradiso cum socijs cecidit, qui ex angelis Dei angeli eius effecti sunt, male sua versuta in hominis sensum serpere affectant.* Cui vrique stanti, quoniam ipse ceciderat, inuidebat, colubrian in paradiso corporalis, ubi cum duobus illis hominibus masculo, & femina animalia etiam terrestria cetera subdita, & innoxia versabantur, animal scilicet lubricum, & tortuosus anser actibus mobile operi suo congruum, per quem loqueretur, elegit. eoque, tanquam instrumento abutens fallaciam sermocinatus est femina. Hæc ille. Hinc ergo omnium humani generis calamitatum initium. nam emisit Deus Adam à paradiso voluptatis, vt operaretur terram, de qua sumptus est. Neque hoc solum, sed, vt scripsit S. Paulus quinto ad Romanos, *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Morti autem animæ Deus se consulturum per Christum statim post peccatum Adæ significauit, iniquens conuersus ad serpentem mulieris seductorem. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius. ipsum conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius, idest, vt mystici interpretantur, Christus è virgine natus conteret caput diaboli, ipse verò extremos quosque tantum disperdet.* atque ita hæc est prima Christi à Deo mittendi promissio, qui hominibus propter peccatum morte damnatis salutem afferat. atque, vt dixit S. Paulus, mortem eorum moriendo euertat, ad quem vnus, tanquam ad finem, omnes partes huius historiae referuntur, vt postea loco suo ostendetur.

Deinde ex his Cain, atq; Abel nascuntur. sed Cain impius, fratrem interemit. Filium Enoch habuit, à quo primum ciuitas condita est, auctoris nomine vocitata. Ex hoc Irad, atque

Deinde ex his Cain.] Hæc est cædes Abelis à fratre Cain perpetrata, quod secundum in terris fuit hominum scelus. Ceterum plures filios genuit Adam, sed nominantur tantum primi duo Cain, & Abel. de quibus sic scriptura. Cain agricola,

agricola, Abel pastor ovium fuit. Cumq; Cain munera Deo deterræ fructibus obtulisset, Abel vero de primogenitis gre- gis sui, Deus Cain munera non respexit, Abel vero re- spexit. Quare accensus Cain Abel fratri suo vitam eripuit. ac propterea Deus illi coram se adesse iussio ma- ledixit. Satis autem con- stat, placere theologis, u- lum sanguinem ipsius Abe- lis typum esse iusti sangui- nis, quem Christus effusu- rus erat pro nobis. Idem autem Cain filium Enoch habuit, à quo primum civi- tas condita est, auctoris nomi- ne vocitata. Excepto Abel duos quoque nominat scri- ptura Ade filios, Cain, & Seth, qui post necem Abel à patre ge- nitus est, ut impiorum, piorumq; progeniem proderet. itaque stirpem utriusque commemorat, ut, quemadmodum Christus ex pio hominum genere ortus fit, doceat. cuius rei hoc loco placet summam breviter informare. Duo fuere filij Adæ, Cain, & Seth. progeniem Cain, ut quæ à Deo desciverit, & falsos, Deos, ac sacra asciuerit, scriptura in longum admodum non pro- ducit. Seth vero vsque ad Christum perducit. Ceterum post Seth decimus fuit Noe, homo iustus. hic tres filios habuit Sem, Cham, & Iaphet. Ex Sem pij homines procreati, idest, qui in Dei cognitione manserunt, ex ceteris, ij qui se ad falsa numina contulerunt. Posterij Sem Hebræi sunt dicti. Ex femine Sem decimus fuit Thara, qui tres filios habuit, Abraham, Nachor, & Aram. solus Abraham verum Deum coluit, reliquis ad simu- lachra veneranda traductis. Abrahæ filij fuere Ismael, & Isaac, Isaac vero Esau, & Iacob. eadem ratione progenies Isaac, & Iacob veri Dei cultum retinuit, Ismaelis vero, & Esau femine sal- sorem Deorum asciuit. Iacob item duodecim filios suscepit, & Ioseph

Ioseph filius eius duos. vnde tribus, ac populus Israelitarum est propagatus, lege à Deo, & multis alijs beneficijs decoratus. Ex his decem tribus ad cultum simulachrorum, relicta Dei lege, trans- latae sunt sola tribus Iudæ, & Benjamin ei adiuncta cum Leuitis in vetere disciplina permanit, vnde populus ipse Iudæi sunt ap- pellati. quæ tribus Iudæ genus ducebat à Iuda filio Iacob, nepote Abraham, cuius stirpem scriptura propterea vsque ad extremum est persecuta, ut ortum Christi, à quibus secundum carnem manasset, ostenderet. Nominat ergo hoc loco stirpem Cain. & ait Cain genuisse Enoch, & condidisse urbem, quam à nomine filij Enoch appellavit. Fallitur autem Sulpicius, qui urbem ab Enoch conditam prodit. cum à Cain condita, sed nomine Enoch insig- nita sit. sic enim Genesis cap. i v. consentientibus Hebræis, & Græcis. *Cognovit Cain uxorem suam, quæ concepit, & peperit Enoch, & edificavit civitatem, vocavitq; nomen eius ex nomine fi- lij sui, Enoch.* Quæsitum est autem antiquitus, quomodo Cain condere urbem potuerit, cum adhuc in terris tantum essent viri tres Adam, Cain, & Enoch. Respondet S. Augustinus in libris de civitate Dei, Moysem non omnes homines, qui tunc esse potue- runt, nominasse, sed eos solos, per quorum successionem gene- rationibus ab vno homine propagatis ad Abraham perveniret, ac deinde ex eius semine ad populum Dei. addit etiam, cum prima illa ætate diutissimè viverent, nasci per tam multos annos pluri- mos homines potuisse, quorum cœtibus condi possent etiam plu- rimæ civitates. cum enim plures spatium nongentorum annorum transirent, adeo per vnius hominis ætatem multiplicari genus humanum potuisse, ut esset, vnde non vna, sed plures civitates constituerentur, neque Cain nomen civitati statim imposuisse, sed postquam eius familia ita crevit, ut haberet populi multitu- dinem. Posteritas verò Cain fuit hæc, Enoch, Irad, Mamahel, Mathusala, Lamech, qui exemplo atavi sui Cam cædem in terra fecit. ut ipse Genesis i v. testatur, his verbis. *Audite vocem meam uxores Lamech. Quoniam occidi virum in vulnus meum, & adole- scentulum in limorem meum, septuplum ultio dabitur de Cain, de La- mech vere septuagies septies.* Recte. Grauius enim peccavit La- mech, quam Cain. quia Cain exemplum non habuit, quo à cæde patrandæ deterreretur, at Lamech exemplo Cain debuit auocari. [Mysterium] autem, de quo loquitur Sulpicius, fuit, ut peccatum Lamech, idest omnium hominum, effusione sanguinis Christi lucre-

lueretur. Huc enim tota hæc historia, vt dixi, refertur. Porro autem cum addit, [*Adam. post necem filij minoris Seth filium procreauit, cum iam tricesimum, & ducentesimum annum ætatis impleset.*] sequitur supputationem septuaginta interpretum. nam ita habet. *Vixit Adam centum triginta annis, & genuit filium Seth. Et factum est omne tempus, quo vixit Adam, anni C M X X X. & mortuus est.* Seth verò Hebraicè est resurrectio, quia in eo suscitatum est semen iustum, quod est stirps filiorum Dei, vt theologi produunt.

Seth vero Enos, Enos Cainam.] Nunc persequitur alteram progeniem, nempe ipsius Seth vsque ad Noe, vt hominum iustorum, vnde Christus originem est ducturus. nominantur autem non semper primogeniti, sed ij, per quos ordo succedentium stirpium possit cõtexti. in quorum familijs Dei promissiones hæserunt. testis est S. Augustinus de Ciuitate Dei. libro x. v. Hæc est autem successio illa, quam supra cū suis annis exposui. In vtraque autem progenie est Enoch. quorum ille vtrique nomen dedit, hic [*translatus est propter iustitiam a Deo.*] Sic enim cap. v. *Et ambulauit Enoch cum Deo. & non apparuit, quia tulit eum Deus.* & S. Paulus cap. xi. ad Hebræos. *Fide Enoch translatus est, ne videret mortem, & non inueniebatur, qui a transfugio illum Deus. ante translationem enim testimonium habuit, placuisse Deo.*] Item in stirpe posterorum Seth est Mathusala, & Lamech, vt etiam fuerunt in illa Cain. Hic est autem Mathusala, qui vixit annos C M L X I I. id est vsque ad annum diluuij, vt Hebræi produunt. nam septuaginta interpretes post diluuium x. v. annos mortem eius produunt. quæ res quæstionem maximam teste S. Augustino attulit. cum post diluuium Noe solus cum familia conseruatus sit. De Noe verò sic Genesi cap. v. i. *Noe vir iustus, atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit.*

Qua

Qua tēpestate cū iam humanum genus abundaret, angeli, quibus cælum sedes erat, speciosarum formarum virginum capti, illicitas cupiditates appetierunt: ac naturæ suæ, originisq; degeneres, relictis superioribus, quorum incolæ erant, matrimonijs, se mortalibus miscuerunt. Hi paulatim mores noxios conferentes, humanam corrumpere progeniem, ex quorum coitu Gigantes editi esse dicuntur, cū diuersæ inter se naturæ permixtio monstraret. Quibus rebus offensus Deus, maximeq; malitia hominum, quæ ultra modum processerat, delere penitus humanum genus decreuerat.

Qua tempestate.] Alia flagitia hominum adiicit, quibus offensus Deus diluuium inferre decreuit. Peccauit enim Adam de arbore interdicta gustando, peccauit filius eius Cain fratri Abel vitam eripiendo, peccauit abnepos eius Lamech iuuenem quendam occidendo, denique peccarunt ex altera stirpe iusti homines, cõnubia cū filiabus iniustorum hominum celebrando. Quare Deus cum improbitatis humanæ mira facta incrementa vidisset, genus humanum delere, aut certe renouare decreuit. Hoc autem totum expressum est his verbis Genesi cap. vi. *Cumq; coepissent homines multiplicari super terram, & filias procreafsent, videntes filij Dei filias hominum, quod pulchræ essent, ac ceperunt sibi uxores, quas elegerunt. Dixitq; Deus. Non permaneat spiritus meus in hominibus his, quia caro sunt. et eruntq; dies illius centum viginti annorum. Ceterum filios Dei] alij interpretati sunt angelos, & [filias hominum] feminas, quos sequitur Sulpicius, alij illos homines iustos, progeniem Seth, hos iniustos ex progenie Cain, quorum illi secundum Deum viuerent, hi secundum hominem. Hanc quæstionem tractauit S. Augustinus libro x. v. Cap. viii. & xxiii. de ciuitate Dei. Porro autem, cum addit [*Ex quorum coitu gigantes editi esse dicuntur.*] expressit illa verba. *Gigantes erant super terram in diebus illis.* Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq; genuerunt, isti sunt*

interpretati sunt angelos, & [filias hominum] feminas, quos sequitur Sulpicius, alij illos homines iustos, progeniem Seth, hos iniustos ex progenie Cain, quorum illi secundum Deum viuerent, hi secundum hominem. Hanc quæstionem tractauit S. Augustinus libro x. v. Cap. viii. & xxiii. de ciuitate Dei. Porro autem, cum addit [*Ex quorum coitu gigantes editi esse dicuntur.*] expressit illa verba. *Gigantes erant super terram in diebus illis.* Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq; genuerunt, isti sunt

B 2 po

potentes à seculo viri famosi. Quæ verba, vt inquit S. Augustinus, iustis indicant, iam illis diebus fuisse gigantes super terram, quando filij Dei acceperunt vxores filias hominum, sed & postquam hoc factum est, nati sunt gigantes. Quod autem ait, [*his rebus offensum Deum, maximeq; malitia hominum, que ultra modum processerat, delere penitus humanum genus decreuisse, ibi sic expressum est. Videntem autem Deum, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra, & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo, inquit, hominem, quem creauit, à facie terræ.*]

Sed Noe virum iustum.] Erat ex stirpe Seth, idest hominum iustorum, solus Noe iustus. Itaque, vt ibi scriptum est, inuenit gratiam coram Deo. vir enim iustus, atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit. vnde S. Paulus ep. x. i. ad Hebræos. Fide Noe responso accepto de ijs, que adhuc non videbantur, metuens aptari arcam in salutem domus sue. Conseruaturus autem Deus ipsum Noe propter iustitiã eius, rationem vniuersalis euadentis cladis edocuit, in quiens: *Ingrede te, & omnis domus tua in arcam. te enim vidi iustum coram me in generatione hac.* Et fecit Noe omnia, que mandauerat illi Deus. Hac autem arca præfiguratum item esse Christum venturum multis verbis docuit S. Augustinus libro 6. v. de Ciuitate Dei cap. xxvi.

Sed Noe, virum iustum, vita innocens destinatae exemit sententiæ. Idem admonitus à Domino, diluuium terris imminere, arcam immentis magnitudinis ex lignis contexuit: ac bitumine illitam, impenetrabilem aquis reddidit. qua ille cum vxore, ac filijs tribus, & totidem nuribus est clausus: volucrum etiam paria, itidemq; diuersi generis bestiarum, eodem claustro recepta: reliqua omnia diluuiò absumpta. Igitur Noe, cum iam imbrem destitisse, ac quieto in salo arcam circumferri intelligeret, ratus id quod erat, aquas decedere, coruum primum explo-

mysti-

tandæ rei gratia, eoque non reuertente, vt ego conijcio, cadaueribus detento emisit columbam: quæ cum consistendi locum non reperisset, reuersa est. Rursum emisit, folium oliuæ retulit, manifestum indicium, nudari cacumina arborum. tertio demum emissã, non redijt: vnde animaduersum, aquas destitisse. ita Noe arcam egressus est. id gestum à mundi exordio, post annos (vt ego comperio) 11. cc. duos & quadraginta.

mysticam verò magnitudinem eius tradidit lib. x. i. contra Faustum. Bitumẽ est Asphaltus in ijs locis iam tunc copiosus. vnde lacus Asphalti, in quem se Iordanes effundit. Cum autem ait. [*Volucrum etiam paria, itidemq; diuersi generis bestiarum eodem claustro recepta. reliqua omnia diluuiò absumpta.*] nimis angustè scripturæ sententiã reddidit. Nam omisit, vt Deus aquas de cælo per dies quadraginta, totidemq; noctes effuderit. inde enim sequitur. *Consumptaq; est omnis caro, que mouebatur super terram volucrum, animantium, bestiarum, omniumq; reptilium, que reptant super terram.*

Itaq; cum adijcit. [*Igitur Noe, cum iam imbrem destitisse, ac quieto in salo arcam circumferri intelligeret,*] non apparet, quis sit hic imber, quem destitisse ait: quia supra non nominauit, Imbrem autem destitisse sic in Genesi scriptum est. *Reuersæ sunt aquæ euntes de terra, & redeuntes, & ceperunt minui post centum quinquaginta dies. requieuitq; arca mensis septimo, vicesimo septimo die mensis super montes Armeniæ.* Quod autem inquit de coruo, [*vt ego conijcio,*] iccirco dixit, quia nihil tale in Genesi reperit. sed naturam auis cadauera conlectantis respexit. sic est autem ibi. *Cumq; transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arce, dimisit coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ. emisit quoque columbã; post eum, vt videret, si iam cessassent aquæ super terram. que cum non inuenisset, ubi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. De columbã verò iterum emissã inde ita pergitur. Rursum dimisit columbã. at illa venit ad eum portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo. Post septem dies emisit eandem, que non est reuersa ad eum. Intellexit ergo Noe, quod cessassent aquæ super terram.* Ex his apparet Sulpt-

cium

cium ex ingenio illa verba suppleffe. [*Manifestum indicium, nuda-
ri cacumina arborum.*] Supputans inde tempora addit. [*Id gestum
a mundi exordio post annos (vt ego comperio) 11, & C C X L I I.*] lo-
quens, vt dixi, iuxta supputationem 1 x x. interpretum. Atq;
hæc prima humani generis ætas fuit. qua propter impietatem à
Deo extincta, humanum genus in vno Noe, qui est Christi Salua-
toris venturi typus, est renouatum.

NOE

Ac primū Noe aram Do-
mino statuit.] Hæc est secun-
da hominum ætas, de qua
sic S. Augustinus. *Incipit ma-
ne temporibus Noe secunda
ætas, tanquam pueritia, & tē-
ditur hæc ætas vsque ad A-
braham alijs generationibus
decem. & bene comparatur
secundo diei, quo factum est
firmamentum inter aquam, &
aquam, quia & arca, in qua
erat Noe cum suis, firmamen-
tum erat inter aquas inferiores, in quibus natabat, & superiores, qui-
bus compluebat. Huius vespera est confusio linguarum in eis, qui
turrin edificabant. Sed nec ista ætas secunda generauit populum Dei,
quia hæc pueritia apta est ad generandum. Hæc ille. Complectitur
autem hæc ætas, vt Noe aram Deo statuerit, sacrificium ex ani-
māibus fecerit, præceptum à Deo de cibis immundis, & cede hu-
mana vitanda cum benedictione acceperit, vite fata ebrius factus
à filio Cham irrisus sit. vt posterius eius diuersas terras occupaturi
gloria causa turrin cælo æqualem extruere nixi sint. quod opus
Deus linguarum diuersitate immissa impediuerit. vnde mox po-
pulum diuisio, & terrarum occupatio consecuta sit. De ara ve-
rò, & sacrificio Noe sic cap. v 111. Genesis: *Aedificauit Noe alta-
re Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis
obtulit holocausta super altare. De præcepto verò cum bene-
dictione à Deo accepto, cap. 1 x. Benedixitq; Deus Noe, & fi-
lijs eius, & dixit ad Noe. Et omne, quod mouetur, & vivit, erit vo-
bis in cibum, quasi olea virentia tradidi vobis omnia, excepto quod**

carnem

Ac primū Noe aram
Domino statuit, hostiasq;
ex volucribus immolauit.
mox à Domino cum filijs
benedicitur: præceptumq;
accepit, ne sanguine vesce-
retur, aut sanguinem homi-
nis effunderet: quia mundi
primordia, mandati istius
liber Cain maculauerat.

*carnem cum sanguine non comedetis. Quicumque autem effuderit hu-
manum sanguinem, fundetur sanguis illius. ad imaginem quippe Dei
factus est homo. Quod autem addit de suo Sulpicius. [Quia mundi
primordia mandati istius liber Cain maculauerat,] significat, leui-
orem eius pœnam fuisse, quia legem nullam, quæ eadem prohibe-
ret, habuerit. vt enim plus peccauit Lamech, quàm Cain, quòd
exemplo reuocari à nece debuit, sic posterius Noe grauissimo sce-
lere se obstringent, si qui d tale fecerint, quia lege prohibebuntur.*

Igitur vacuo tum sæculo,
ex filijs Noe Sem fuit. tres
enim habuit: Sem, Cham,
Iapheth. Sed Cham, quòd
sopitum vino patrem rise-
rat, maledictum à patre me-
ruit.

Igitur vacuo tum sæculo
ex filijs Noe Sem fuit. tres
enim habuit, Sem, Cham,
Iaphet.] Vt Adæ, sic Noe
progeniem ex Genesi pro-
dit, qua ad Abrahamum po-
puli Deo dilecti auctorem
peruenire possit. Sic enim
est cap. 1 x. *Erant ergo filij
Noe, qui egressi sunt de arca*

*Sem, Cham, & Iaphet, à quibus disseminatum est omne genus huma-
num super vniuersam terram. Multa verò interim prætermisit,
quæ ad historiam pertinentia sunt in Genesi. Quippe caput Noe
vir agricola exercere terram, & plantauit vineam, bibensq; vinum
inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. Quod cum vidisset
Cham, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fra-
tribus suis foras. At verò Sem, & Iaphet pallium imposuerunt hu-
meris suis, & incedentes retrorsum operuerunt verenda patris sui. eu-
gilans autem Noe, cum didicisset, quæ fecerat ei filius suus minor, ait,
Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Erat au-
tem Chanaan, teste quoque S. Augustino libro x v i. capite primo
de Ciuitate Dei, filius Cham. Hinc factum quidam putant,
vt posterius Cham nullam notitiam Dei habuerint, reliqui verò à
patre eruditi Dei veri cognitionem adepti sint. Inter quos Lactan-
tius præcipue fuit. Quod de filijs Sem, qui in Chaldæam tran-
sierunt, verius esse opinor. vnde Hebræi, quibus Deus notus
fuit, fluxerunt.*

B 4

Huius

Huius filius Chus nomine Nebrod filium genuit, à quo Babylon ciuitas constructa, Quod fecit Sulpi-
 cius in Adam, idem etiam in Noe debuit præstare, vt duplicem vtriusque posteritatem afferret, idest iustorum, & iniustorum. eæ verò ex Genesi cap. x. fuerunt tales, iustorum quidem Sem, Arphaxad, Cainas, Sale, Heber, Phaleg, Reu, Sarug, Nachor, Thare, iniustorum verò Cham, Chus, Nem-
 brod, pertinent autem ad ea, quæ sequuntur. Quæ bre-
 uiter, atque obscure in li-
 bris Genesis prodita sunt, ea in maiores orationis angu-
 stias à Severo redacta mul-
 tò maioribus tenebris inuo-
 luta sunt. Etenim tandem ad eum locum ventum est, quo veteres Hebræorum, de quibus dicendum erit, origi-
 nes aperire oportet. quod nos facere pro virili conabi-
 mur. Post diluuium, cum ar-
 ca in montibus Armeniæ constitisset, Noe, ac filij eius Sem, Cham, & Iaphet in Oriente habitauerunt. ea verò regio fuit illis citra Tig-
 grim magna ex parte post Assyria nominata. Ex filijs eius Sem genuit biennio post diluuium Arphaxad, qui transiisse Tigrim dicitur, &

Huius filius, Chus nomi-
 ne, Nebrod gigantem genuit: à quo Babylon ciuitas constructa traditur. Pleraque etiam oppida ea tempe-
 state condita memorantur, quæ nominatiim persequi animus non fuit. Sed cum multiplicaretur humanum genus, diuersaq; loca, atque insulas mortales haberent, vna tantum omnes lingua utebantur: donec se in vnũ, dispergenda per totum orbem, multitudo contraxit. his more humani ingenij consilium fuit, insigni aliquo opere famam quærere, priusquam à se inuicem didicerentur. Ita turrim facere aggressi, quæ celo accederet, nutu Dei, vt officia operantium præpedirentur, inassueto sermonis genere, multa diuerso, neque vili inuicè intellecto linguarum ritu loquebantur: quò promptius dispersi sunt, cum alter alterum velut alienigenam faciliè relinque-
 Chal-

bat. Sed filiis Noe ita diuisus orbis fuit, vt Sem intra orientem, Iapheth occiden-
 tem, Cham mediis contineretur. Ita vsque Abraham ducta successio, nihil fanè insigne aut memorabile in se habuit.

Chaldæam, regionem, teste S. Hieronymo, obtinuisse. Qui verò cum Arphaxad transiuere (fuisse autem filij, & nepotes eius videntur) Hebræi dicti sunt, idest vltiores, quòd vltra Tigrim flumen occidentè versus venissent, Heber enim est vltra. Vnde scriptum est cap. x. Genesis. *Sem pater*

fuit omnium filiorum Heber, idest omnium Hebræorum, siue omnium, qui vltra flumen venerant. Inde posterius quoque Cham, & Iaphet alias petere terras decreuerunt, cumq; in Chaldæam tempore Heber concessissent, & campum Chaldæum Sennaar tenuissent, antequam inde abirent, auctore Nebrod Cham nepote, gloriæ causa urbem cum turri, quæ caelum attingeret, condere voluerunt. Erat adhuc terra vnus, vt inquit scriptura, labij, idest vna tantum lingua omnes utebantur, quam ab Adam acceperant, Deus igitur eorum temeritatem auersatus linguarum varietatem immisit, ita vt alter alterum intelligere non posset. itaque cum ex gloria confusionem nacti fuissent, quæ Babel dicitur, & turris, & vrbs, & regio inde Babel, Babylonis, & Babylonæ nomen inuenit. Heber autem nepos Arphaxad, quia expers consilij ædificandæ turris fuerat, veterem linguam, vt docti putant, retinuit, atque hæc lingua fuit Hebræa, nempe qua Hebræi ex posteritate Sem vsi sunt. Nam S. Augustinus in libris de Ciuitate Dei ab ipso demum Heber Hebræos dictos affirmat. Inde diuisis inter se terris Heber in Chaldea, ad Tigrim in Oriente remansit, Iaphet vero, siue posterius eius, Occidentem tenuit, Cham autem, quæ inter hæc media sunt. Quoniam autem, dum hæc diuisio fieret, Heber filium genuit, propterea ab ipsa diuisione illum Phaleg appellauit. atque hæc quidem scriptura docuit Genesis cap. x. i. Erat, inquit, terra labij vnus, & sermonum eorumdem. cumq; proficiscerentur de Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo. dixitq; alter ad proximum. Venite, faciamus lateres, & coquamus eos. habueruntq; lateres pro saxis, & bitumen pro cæmento, & dixerunt. Venite faciamus nobis ciuitatem, ac turrim, cuius culmen pertingat ad caelum, & celebremus nomen nostrum, antequam diuidamur.

damur in vniuersas terras. Descendit autem Dominus, ut videret ciuitatem, & turrim, quam edificabant filij Adam, & dixit. Ecce vnus est populus, & vnum est labium omnibus, ceperuntq; hoc facere, nec desisterunt a cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat vnusquisque vocem proximi sui. atque ita diuisit Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerunt edificare ciuitatem. Et idcirco vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersae terrae. & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum. Confusio autem linguarum facta est anno 3222. 14. id est post diluuium anno centesimo primo. siquidem confusionem linguarum statim ipsa est terrarum diuisio consequuta. vnde scriptum est cap. x. *Natiq; sunt Heber filij duo, nomen vni Phaleg, eo quod in diebus eius diuisa sit terra. Hinc 21 v. capite Abraham, qui fuit sextus post Heber, Hebraus dicitur. Cum autem inquit [Diuisaq; loca, atque insulas mortales haberent.] intelligit eos, qui post Noe Assyriam, & Orientem cis Tigrim versus Occidentem habitauerunt, cum Arphaxad, & posteri eius in Chaldaeam transissent, & ultra Tigrim venissent versus Occidentem. Posteri vero Cham, & Iaphet traiecit Tigri se posteris Arphaxad in campo Sennaar Chaldaea terrae adiunxerunt, vt diuiso cum ijs orbe terras quisque suas occuparent, verum antequam diuiderentur, monumentum nominis sui in ijs regionibus turrim relinquere voluerunt. sequuta vero linguarum varietate eo promptius in diuersas partes abierunt, quod alter alteri peregrinus videretur. Quod autem addit, [sed filijs Noe ita diuisus orbis fuit, ut Sem intra Orientem, Iaphet Occidentem, Cham medijs contineretur.] Hoc non est ita scriptum apud Genesim, sed apud Iosephum. vnde gentiles quoque orbem terrarum in tres partes veritate ipsa ducti distribuerunt. Inde hanc partem concludit. [Itaque usque Abraham ducta successio nihil sane insigne, aut memorabile in se habuit.] Hanc vero successio, de qua loquitur, fuit decem item patrum. in qua, vt in superiore, discrepant Graeci cum Hebraeis, non solum in annis, sed etiam, quod Cainam adiungunt, ab illis praetermissum hoc modo.*

Hebraei.	Graeci.
Sem an. 11. post diluuium gen.	Sem an. 11. post diluu. gen.
Arphaxad.	Arphaxad.
Arphaxad an. 35. gen. Sale.	Arphaxad an. 135. genuit Cainam.

Cainam

Sale an. 30. genuit Heber.
 Heber an. 34. genuit Phaleg.
 Phaleg an. 31. genuit Reu.
 Reu an. 32. genuit Sarug
 Sarug an. 30. genuit Nachor.
 Nachor an. 29. genuit Thare.
 Thare an. 130. genuit Abraham.
 Summa est annorum 453.

Cainam an. 130. genuit Sale.
 Sale an. 130. genuit Heber.
 Heber an. 134. genuit Phaleg.
 Phaleg an. 130. genuit Reu.
 Reu an. 132. genuit Sarug.
 Sarug an. 130. genuit Nachor.
 Nachor an. 79. genuit Thare.
 Thare an. 70. genuit Abraham.
 Summa annorum est 1072.
 de qua S. Augustinus lib. xvi. cap. x. de Ciuitate Dei.

Quod autem in hac successione, inquit, [nihil memorabile] inueniri, confirmatur ex eo, quod S. Augustinus cap. i. libri commemorati ait. Non inuenimus a Noe usque ad Abraham cuiusquam pietatem euidenti diuino eloquio praedicatam, nisi quod Noe duos filios suos, Sem, & Iaphet prophetica benedictione commendat, intuens, & praevidens, quod longe post fuerat futurum. Ex his Sarug primus idola formasse dicitur, vt appareat, neque ab his veri cultum Dei profusus esse retentum.

ABRAHAM.

Abraham autem patre Thara natus est, post diluuium anno millesimo & septuagesimo. Abraham vxor Sara dicta est, primaque eis in regione Chaldaeorum habitatio fuit. Inde apud Charras vna cum patre diuersatus est. Qua tempestate admonitus a Domino, domum, patriam, ac fratrem relinquens, assumpto Lot, fratris filio, in terram Chanaanorum profectus, in loco cui Sichem nomē est, cōsedit.

Abraham autē patre Thara.] Hæc est tertia ætas ab Abraham vsque ad Davidē, de qua sic S. Augustinus. *Ma ne sit ab Abraham, & succedit ætas tertia similis adolescentia. & bene comparatur diei tertio, quo ab aquis terra separata est. quia ab hac gentiliū vanitate, & huius seculi fluctibus separatus est populus Dei per Abraham, tanquam terra, cum apparuit arida, id est sitiens imbrem celestem diuinorum mandatorum. qui populus vnum Deum colendo tanquam irrigata terra, ut fructus viles possit afferre, sanctas scripturas, & prophetias*

phœtias accepit. hæc enim ætas potuit iam generare populum Deo. quia & tertia ætas, id est adolescentia filios habere iam potest. Et ideo ad Abraham dictum est. Patrem multarum gentium posui te ante Deum, cui credidisti, &c. Hæc ætas porrigitur ab Abraham usque ad Dauid quattuordecim generationibus. Huius vespera est in populi peccatis, quibus diuina mandata præteribunt usque ad malitiam pessimi regis Saul. Continet autem Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, captiuitatem Aegyptiam, res Moyses, Iosue, Iudicum, & regis Saul. Multis autem mysterijs est memorabilis. Ab hoc enim tempore Deus semetipsum clarius hominibus patefecit, ac testificationes, & promissiones suas, quas post expletas vidimus in Christo, pandere cepit. Pij quidem aliquot fuere homines in prima ætate ex progenie Seth, sed ad extremum, cum peccassent, præter vnum Noe virum iustum extincti sunt omnes, nonnulli etiã fuere in secunda ex progenie Sem. Sed & hi, cū defecissent à Deo, Deus sibi selegit ex eorum progenie virum pium Abraham ex femine Heber natum, atque Hebræum. atque ei cum alia multa bona promisit, tū maximè ex ipsius femine Christū oriturum, in quo oēs gentes benedicentur, & terrā Chananaā, melle, & lacte fluentem posteros eius possessuros. Quare quæ posthac dicuntur, ferme omnia Iesum Christum venturum præfigurabunt. Res autem ita acta est. Cum habitaret Thare iam inde post tempora Arphaxad in Chaldaea regione, & in Vr, vrbe, insitens eos Deos colere, quorum simulachra Sarug auus instituerat, profectus est inde cum filio Abraham, & Lot nepote in Mesopotamiam, & sedes in vrbe Charris posuit. illo defuncto Abraham à Deo monitus, & promissis ingentibus excitus cum Lot fratris filio, Euftrate traiecto, in terram Chanaam vltra Iordanem venit, atque ibi oppidum Sichem tenuit. Hæc ex Genesi, cap. xi. & xii. Tulit, inquit, Thare Abram filium suum, & Lot filium Aram filij sui, & Sarai uxorem suam, uxorem Abram filij sui, & eduxit eos de Vr Chaldeorum, ut irent in terram Chanaam, veneruntq; usque Haran, & habitauerunt ibi. & facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran. Inde dixit Dominus ad Abram. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi, faciamq; te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisq; benedictus. Benedicam benedicientibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur vniverse generationes ter-

ra,

ra, & egressus est Abram, & iuit cum eo Lot. septuaginta quinque annorum erat Abram, cum egrederetur de Haran. tulitq; Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, vniuersamq; substantiam, quã possederat, & animas, quas fecerat in Haran. & egressi sunt in terram Chanaam, cumq; venissent in eam, pertransiuit Abram terram usque ad locum Sichem, & usque ad conuallem illustrem. Chanaeus autem tunc erat in terra. Eadem scripta sunt Iosue cap. xxiv. Hæc dicit Dominus Deus Israel. Trans fluum habitauerunt patres vestri ab initio Thare pater Abram, & Nachor, seruiueruntq; dijs alienis. tui ego patrem vestrum Abram de Mesopotamie finibus, & adduxi eum in terram Chanaam. Auserte deos, quibus seruiuerunt patres vestri in Mesopotamia, & in Aegypto. Et sic in libro Iudith. Hæc progenies populi est Chaldeorum. Et antea habitauerunt in Mesopotamia, quia noluerunt seani Deos patrum suorum, & adorauerunt Deum celi, quem cognouerunt, & proiecerunt eos à facie Deorum suorum, & fugerunt in Mesopotamiam, & fuerunt ibi dies multos. dixitq; illis Deus eorum, ut exirent de habitatione sua, & in terram Chanaam, & habitauerunt ibi. Item S. Stephanus Actuum cap. vii. Deus apparuit Abrahe patri nostro, cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan. & dixit illi, Exi de terra tua, & de cognatione tua in terram, quam monstrauero tibi. tunc exiit de terra Chaldeorum, & habitauit in Charan. & inde postquam mortuus est pater eius, transiuit illum in terram istam, in qua vos habitatis. Ex his hæc colliguntur ad intelligenda ea, quæ sequuntur, maximè necessaria, Tharam impium hominem fuisse, atque ex Chaldea in Mesopotamiam traiecit, & Abraham filium eius à Deo propter pietatem selectum esse, vt ex eo populum sibi dilectum propagaret, vnde Christum salutem gentium gigneret, ac iussu eius ex Chaldea in Chananeam concessisse. Quod autem Hebræi dixerent Haran, septuaginta interpretes, vt aspirationem Hebraicam exprimerent, vertere Charan. Sunt autem Charæ vrbs Mesopotamiæ post mortè Crasi Imperatoris Romani nobiles. Est porro non omittendum, scripturam non meminisse Nachor fratris Abrahe, qui ex Chaldea cum patre Thara transiuit in Mesopotamiam, & Charris confedit, atque post discesum Abræ in Chanaam ibi mansit, credo, quod impius esset. itaque nepos eius Laban idola coluit, quæ Rachel filia abstulit. Apud Sulpicium, cum inquit, [post diluuium anno millesimo septuagesimo,] retinendus est is numerus. nam post sæpe repetit: licet ad veritatem

ritatem propensius legendum sit [septuagesimo secundo] ex ipsa sup-
puratione Græcorum, & auctoritate S. Augustini, vt supra scri-
psimus. Item cum scribitur, Abraham [patrem] Charris reliquis-
se, legendum est, fratrem. Nam Abraham patrem Tharam ami-
sit, cum esset Charris, & secum detulit magnam, & Chanana-
m, vt S. Stephanus dixit, Nachorem autem fratrem reliquit
Charris, vt post apparebit. Terra porro Chanaam fuit, quæ, vt
dixi, post Iudæa dicta est citra Iordanem, si nostrum situm respi-
ciamus, vltra, si illorum. vrbs Sichem, quæ post in finibus Efratim
à Græcis Sicima nominata est. Ceterum omisit Sulpicius, quæ
maxime pertinebant ad fructum ex hac historia percipiendum;
nempe promissa Dei facta Abraham, dixit enim; *Vade in terram,
quam tibi monstrauero. Faciam te in gentem magnam, & benedicam
te, & magnificabo nomen tuum, & eris benedictus, & benedicam
benedicientibus te, & maledicam maledicentibus te, atque in te bene-
dicentur omnes cognationes terre.* & postquam in Chananaam per-
uenit, adiecit. *Semini tuo dabo terram hanc.* Quattuor verò pro-
missa fuerunt, vnicique hanc legenti historiam in primis me-
moriam retinenda, multiplicatio seminis eius, benedictio & ma-
gnificatio nominis eius, benedictio omnium gentium in eo, & pro-
missio possessionis terræ Chananaam lacte, & melle fluentis. Hi-
storice verò multiplicauit semen eius in Iacob, & posteris. si-
quidem sexcenta millia capitum ex Aegypto egressa sunt. Benedi-
xit, & magnificauit nomen eius in regno Israelitarum, qui om-
nes ab illo profecti nomen Abraham etiam inter gentes celebre
reddiderunt. Dedit possessionem Chananaam, cum eduxit eos ex
Aegypto per Moysen, & introduxit in Chananaam per Iosue.
Mythicè autem, multiplicauit semen Abraham per fidem in omni-
bus fidelibus electis ab eo. & magnificabit nomen eius, fideles,
qui Abraham filij per fidem dicuntur, honorando, benedicet om-
nes gentes in eo, omnes gentes in Iesu Christo, qui ex semine
Abraham secundum carnem fuit, benedicendo, terram Chananaam
per Iosue distribuet, sedes certas in regno celorum per Iesum
Christum electis fidelibus partiendo. Horum verò mysteriorum lu-
men ostendit S. Paulus ad Galatas, cum dixit. *Prouidens scriptu-
ra, quod ex fide iustificat gentes Deus, prænuñciauit Abraham. Quia
benedicitur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur
cum fidei Abraham.* Omisit etiam, Abraham edificasse ibi al-
tare Domino, vbi apparuerat ei, & inuocasse nomen eius. Vt au-
tem

tem ab Abraham Historia Hebræorum incipit, sic ab eodem etiã
tempore Historiæ gentilium vocem mittere instituerunt. Nam
Ninus rex Assyriorum teste Eusebio in tempora Abraham incidit,
qui, vt inquit Diodorus, primus rerum suarum scriptores est na-
ctus. à quo Ninive in Assyria condita est, ipsomet S. Augustino
congruenter cum sacris, & gentilium scriptis, testante.

Mox annonæ inopia Ae-
gyptum concessit. ac rur-
sum reuersus Lot, præ mul-
titudine familiæ à patruo di-
gressus, vt laxioribus va-
cua tum regionis spatijs ute-
rentur, in Sodomis conse-
dit. id oppidum infame inco-
lis, viris in viros irruenti-
bus, atque ob id inuisum
Domino fuisse traditur.

Mox annonæ inopia Ae-
gyptum concessit.] Perse-
quitur inde acta Abraham,
quæ multa fuerunt. Primū
paucis post mensibus, quam
peregrinus venit in terram
Chanaam, annonæ inopia
oppressus inde cum Lot fra-
tris sui filio, & vxore Sarai
discessit, atque in Aegyptū
abiit. cum q̄s Sarai specie ef-
set eximia, sororem eam
suam esse dixit. vnde à Pha-
raone, id est rege, Aegypti
appetita est. Quæ ex re A-
braham multa bona est consecutus.
Pharao verò multis arum-
nis propterea à Deo perculsus, vt agnouit Saram non sororem
Abraham, sed coniugem esse, eam dimisit, atque liberum omni-
bus ex Aegypto discessum cum omnibus bonis suis concessit.
cap. XII. Genesis. Addit inde, [Ac rursum reuersus Lot, præ mul-
titudine familiæ a patruo digressus, vt laxioribus vacua tum regionis
spatijs uteretur, in Sodomis consedit.] narrans, vt Abram ex Aegyp-
to in Chananaam se receperit, & quid ibi egerit. Ceterum legen-
dum est, [Ac rursum reuersus Lot, præ multitudine.] non enim solus
Lot reuertit in Chananaam, sed etiam Abraham. siquidem scriptū
est cap. XIII. *Ascendit Abram de Aegypto ipse, & vxor eius, &
omnia, quæ habebat, & Lot cum eo.* Inde addit. *Sed & Lot, qui
erat cum Abram, fuerunt greges ouium, & armenta, & taberna-
cula, nec poterat eos capere terra, vt habitarent simul, & facta rixæ
inter pastores ouium Abram, & Lot, dixit Abram, ne quæso sit iur-
gium inter me, & te, & pastores meos, & tuos. fratres enim sumus.
ecce vniuersa terra coram te est. recede à me, obsecro, si ad sinistram
ieris,*

ieris, ego dexteram tenebo, si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. elegitq; sibi Lot regionem circa Iordanem, & recessit ab Oriente. Abram habitavit in terra Chanaan, Lot vero moratus est in oppidis, quæ erant circa Iordanem, & habitavit in Sodomis. Inde iussu Dei Abram habitavit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron, atque ibi altare Deo condidit. Verum ita tamen habitavit, vt tanquam peregrini in aliena terra, & non sua. Interim vero Deus confirmavit Abraham promissa superiora, nempe possessionem terræ Chanaan, in qua tum hospitabatur, & multiplicationem posteritatis, inquit. *Omniem terram, quam conspicis tibi dabo, & semini tuo. Faciamq; semen tuum, sicut puluerem terræ.* Hebron autem fuit postea in tribu Iuda. De vitio porro Sodomorum, sic loquuta est scriptura. *Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.*

Ea tempestate reges vicinarum gentium in armis erant.] Narrat porro, vt Abraham peregrinus in terra Chanaan defenderit Lot aduersus reges vicinos, qui captis, direptisq; Sodomis illum bello captiuum effecerant. & hoc primum bellum est, quod in sacris litteris memoretur. Nomina regū, qui arma intulerunt, fuere Amraphel rex Sennar, Arioch rex Ponti, Cordolaihomor rex Elamitarū, Thudal rex gentium. qui verò bellum passi sunt, fuere Bara rex Sodomorum, Bersa rex Gomorrhæ, Senaab rex Adamæ, Sedemer rex Seboim, item rex Balæ, siue Segor. hi terdecimo anno defecerunt a rege Chodorlahomor, quare quarto

Ea tempestate reges vicinarum gentium in armis erant: cum antea nullum inter mortales certamen fuisset. Sed aduersum hos, qui bello vicina tentabant, reges Sodomorum, Gomorrhæorum, vicinarumq; regionum in prælium erumpunt: primoque impetu fusi, victoriam concessere. Tum à victoribus Sodoma direpta, prædæ hostibus fuit, ductusque Lot in captiuitatem. Quod cum Abraham comperisset, properè armatis seruis suis, numero trecentis decem & octo, reges victoria ferodecimo

ces, exutos præda armisq; decimas prædæ dedit. Reliqua his, quibus erepta erant, reddidit.

decimo bellum est gestum contra quinque vrbes, quæ sunt in mari Salinarum, qui & lacus Asphalti dicitur, in quem Iordanes amnis ita se effundit, vt ibi obruatur.

Ceterum captis Sodomis simul etiam Lot captus. Quod ut Abraham audiuit, cum seruis trecentis octodecim accedens hostibus prædam eripuit, & Lot liberavit. Cap. XIII. Gen. Inde obiter ostēdit, vt Abraham decimas dederit Melchisedech sacerdoti regi Salem, de quo sic in eodem loco. *At verò Melchisedech rex Salem præferens panem, & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedixit ei. Et dedit ei decimas ex omnibus.* Hic est autem Melchisedech, de quo Dauid. *Dixit Dominus Domino meo. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Est enim typus Christi, vt scribit S. Paulus ad Hebræos, inquit: *Vbi præcursor nobis introiit Iesus secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.* Hic enim Melchisedech rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiavit Abraham regresso à cæde regum, & benedixit ei, cui & decimas omnium diuisit Abraham, primum quidem interpretatur rex iustitiæ, deinde autem & rex Salem, quod est rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vite habens, assimilatur autem filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. probè. neque enim is habet in cælo matrem, neque in terra patrem. Salem autem postea dicta est Hierusalem.

Per idem tempus Abraham Dominus locutus est, multiplicandumque semen eius, sicut arenas maris, stellasque cæli, spondit: peregrinumque eius semen prædictum futurum, ac posteros in hostili solo per quadringentos annos laturos serui-

Per idem tempus.] Deinde iterum Deus promissa Abraham facta firmavit. nam querenti, quod filijs careret, & seruum suum heredem habiturus esset (nam erat vxor Sara sterilis) dixit Deus, *Suspice cælum, & numera stellas, si potes. sic erit semen tuum.* Inde dormienti dictum. *Scito prædictum, quod peregrinum futurum sit semen*

semen suum in terra non sua, & subijcient eos seruituti, & affligent quadringentis annis. veritatem gentem, cui seruiuri sunt, ego iudicabo. Et post hæc egredientur cum magna substantia. generatione autem quarta reuertetur huc. Et mox repetens idem promissum dixit, se datum seminum eius terram à fluuio Aegypti, vsq; ad fluuium magnum Eufratem. Ceterum, quod inquit, fuit huiusmodi. Iacob nepos Abraham post aliquot annos inopie causa ex Chanaan in Aegyptum profectus est cum filiis suis, ac moriens ibi posteritatem reliquit. quæ ab Pharaone in seruitutem redacta post duce Moyse, Iacob abnepote, liberata est, educto ex Aegypto cum opibus Aegyptiorum populo, & in terram Chanaanæ firmam possessionem redacto. Ab anno verò septuagesimo quinto Abraham, quo hæc promissio facta est, vsque ad exitum Israel de Aegypto quadringenti triginta anni fuerunt, vt post ostenditur. qui nunc rotundiore numero quadringenti dicuntur. Narrat inde scriptura, vt Sara sterilis ancillam suam Agar Abrahamo viro subdidit, ex qua Abraham Ismaelem suscepit. Cap. xvi. Inde cum iam nonaginta nouem annorum esset, rursus Deus illum ita appellauit. *Ego sum, & pactum meum tecum. erisq; pater multarum gentium. nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te: faciamq; te crescere vehementissime, & ponam te in gentibus, regesq; ex te egredientur. Et statim pactum meum inter me, & te, & inter semen tuum post te in generationibus tuis fe-*

dere

seruitium, postea libertati restituendos. Tunc ei, atque vxori eius, adiectione vnus litteræ nomen immutatum: ita nunc ex Abram, Abraham: ex Sarai, Sara dicitur. Cuius quidem rei non inane mysterium, non est huius operis exponere. Eodem tempore Abrahamæ lex circumcisionis imposta est. Erat ei autem ex ancilla filius Ismael: & cum ipse esset annorum centum, vxor autem eius nonaginta, futurum eis filium Isaac, Dominus pollicetur, qui cum duobus angelis ad eum uenerat.

dere sempiterno, vt sim Deus tuus, & semini tuo post te. daboq; tibi, & semini tuo terram peregrinationis tue omnem terram Chanaan in possessionem æternam, erisq; Deus eorum. Dixit quoque Deus ad Abram. Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Sarram, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, erisq; in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Cap. xvii. Hinc est, quod inquit Sulpicius, [Abram & vxori eius adiectione vnus litteræ nomen immutatum. ita nunc ex Abram, Abraham, ex Sarai Sara dicitur.] Quo loco satis constat, vt Sulpicij sententia constet, qui utriusque nomini litteram adiectam scribit, legendum esse, ex Abram, Abraham, ex Sara Sarra dicitur. Sic enim apud I x x. legitur. aut ex Sara Sarai, vt legit S. Augustinus de Ciuit. Dei. Mysterium autem, cuius meminit Sulpicius, fuit, quod cum diceretur Abram, idest pater excelsus, post vocatus est Abraham, idest pater multorum, & cum vxor diceretur Sarai, idest princeps mea, post dicta est Sara, idest princeps, quasi omnium gentium ex Dei promissione princeps futura. Hinc Abraham patriarcha dicitur, quod est familiarum princeps. Eodem vero tempore, quo Deus tam præclara promissio fecit Abraham, & noua nomina imposuit, mandauit quoque, vt maribus pueris præputium circumcideret in signum fœderis, quod cum eo fecisset. Gen. xviii. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis. Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Secundum vero promissum Dei fuit, fore, vt præter Ismaelem filium, quem ei Agar ancilla peperisset, Sara vxor illi pareret alterum, quem Isaac nominaret, tum cum ipse esset annorum centum, Sara vero nonaginta. Quod autem inquit Sulpicius. [Pollicetur Dominus, qui cum duobus angelis ad eum uenerat:] sciendum, angelos cum Deo non fuisse, cum hæc promissio fecit, sed paullo post, cum apparuit in conualle Mambre.

Inde Sodomam missi angeli, Lot in porta sedentem reperiunt. Quos cum ille, homines existimans, hospitio receptos, cœnatosque

Inde Sodomam missi angeli Lot in porta sedentem reperiunt.] Narrat interum quasi per egressionem mirabilem euerisionem Sodomorum. nam Deus non solum dilexit Abraham, sed etiam

etiam causa eius Lot, qui erat filius Aram, fratris Abraham. Itaque Sodomam turpi libidini deditam subvertere cupiens misit angelos ad eum, monitum, ut exiret cum vxore, & filiabus. Itaque *Venerunt, inquit scriptura, duo angeli Sodomam vespere sedente Lot in foribus ciuitatis. Cap. xix.* Hinc est, quod dixit S. Paulus XIII. ad Hebræos. *Per hospitalitatem etiam quidam neficientes hospitio receperunt angelos.* Mirifice autem scriptura hospitalitatis studium in Abraham, & Lot commendauit, cum vterq; angelos, homines esse putans, vltro exceperit, pedes lauerit, munificensq; tractauit. Ceterum populus Sodomitarum, priusquam illi irent cubitum, domum circumsteterunt, dicentes ad Lot, *Vbi sunt viri, qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos.* atque hoc est, quod Sulpicius inquit, [ad stuprum flagitarunt.] Lot autem obtulit filias his uerbis. *Cap. xix.* *Habeo duas filias, que nec dum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abui-mini eis, sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, cui illi. Te ergo ip-*

tosque domi haberet: iuuentus improba ex opido novos hospites ad stuprum flagitabat. Lot pro hospitibus filias offerens, non acquiescentibus, quibus illicita potius desiderio erat, ipse ad stuprum trahebatur. Quem angeli propterea ab iniuria vindicantes, luminibus impudicorum cecitatem offuderunt. Tum Lot ab hospitibus eductus, perdendum opidum, propterea cum vxore & filiabus est egressus. interdictum tamen eis est, ne retrorsum conspicerent. Sed mulier parum dicto audiens (humano malo, quo ægrius uentis abstinetur) reflexit oculos, statimque in molem conuersa traditur. At Sodomam diuinis ignibus conflagrauit. Lot autem filias existimantes humanum genus interisse, concubitu inebriati patris appetuerunt: unde Moab & Ammon nati sunt.

sum magis, quam hos, affligemus. vimq; faciebant Lot vehementissime. [At angeli, inquit Sulpicius, propterea ab iniuria vindicantes luminibus impudicorum cecitatem offuderunt.] Etenim, ut pergit scriptura, iam prope erat, ut effringerent fores. Et ecce miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clausuramq; ostium, & eos, qui foris erant, percusserunt cecitate. Lot inde cum vxore, & filiabus seruatus est. quod angeli ita dixerunt. *Habes hic quempiam inuorium? educ ex urbe hac. debebimus enim locum istum. & eduxerunt eum dicentes. Salua animam tuam, noli respicere post tergum. respiciensq; vxor eius post se versa est in statuam salis. Atque hæc est, quam molem vocat Sulpicius. [Conflagrauit autem diuinis ignibus] quia Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrhiam sulphur, & ignem. & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem.* Narrat deinceps mysticum concubitu filiarum Lot cum ipso patre ebrío. siquidem dixerunt. *Pater noster senex est, & nullus virorum remansit in terra, qui possit ingredi ad nos iuxta morem vniuersæ terre. Veni inebriemus eum vino, dormiamusq; cum eo, ut seruari possimus ex patre nostro semen. & conceperunt filie due de Lot patre suo. peperitq; maior filium Moab, qui fuit pater Moabitærum, & minor filium Ammon, patrem Ammonitarum. Qui omnes à Deo defecerunt. atque ita sola stirps Abraham in Dei cognitione, cultuq; remansit, ut supra dixi. De mysterio S. Augustinus contra Faustum.*

Per idem tempus ferè, cum Abraham esset etiam centum annorum, Isaac filius natus est. Tum ancillam, de qua Abraham filium susceperat, Sara expulit: quæ habitasse in deserto vnà cum filio, & præsidio Domini defensa traditur. Non multum post, Dominus Abraham fidem tentans, immolandum sibi

Per idem tempus fere, cum Abraham esset etiam annorum centum, Isaac filius natus est. [Redit ad historiam Abraham, ut genuerit filium Isaac. Cap. xxxi. Sara peperit filium in senectute sua, vocauitq; Abraham nomen filij sui, quem genuit eam Sara, Isaac, & circumcidit eum octavo die. Sara verò post Isaac filium genitum superbia partus elata cum filium suum cum Agar ancillæ filio ludentem vidisset, expulit illam domo, quæ Isaacem

maelem pepererat. Agar
verò eiecia in solitudine Ber
sabeæ exulauit. ad quam
merentem Deus angelum
misiſit, qui ſicienti puteum
aquæ ostendit. Cap. xxxi.
[*Non multo inquit Sulpicius,
post Dominus Abrahæ fidem
tentans immolandum sibi à pa-
tre filium Isaac poſcit.*] vnde
tertia promiſſorum confir-
matio conſequuta eſt. Quip-
pe illum ad eſſe iuſſum præ-
cepit tollere filium vni geni-
tum Iſaac, ac ſibi offerre ho-
locauſtum. Quod ille fe-
cit. Verum cum poſuiſſet
eum in altare ſuper ſtruem
lignorum, & gladium ad
immolandum accepſiſſet, ab
angelo notam ſatis eſſe Deo
fidem ſuam aſſerente prohi-
bitus eſt, atque arietem ad-
eſſe cernens ſacrificauit.

Quare Deus ad eum loquutus ſuperius promiſſum confirmauit,
inquiens. *Quia non peperciſti filio tuo vnigenito propter me, benedi-
cam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cæli, & velut are-
nam, quæ eſt in litore maris. Benedicentur in ſemine tuo omnes gen-
tes terræ.* Satis autem conſtat, Iſaac typum eſſe Chriſti, qui ſe
in cruce immolandum eſſet oblaturus, & in eo, tanquam in ſemi-
ne Abrahæ, omnes gentes terræ eſſent benedicendæ. Cap. xxxii.
mors inde Sarræ ſequenti capite traditur.

Tum Abraham Iſaac filiū
iuuenilis ætatis videns, ſi-
quidem tum quadrageſimū
annum ætatis agebat.] Lo-
quitur deinceps, vt Abra-
ham vxorē quaſiuerit Iſaac
filio

à patre filium Iſaac poſcit.
Quem ille non cunctatus
offerre, cum aræ puerum
ſuperpoſuiſſet, gladiumq̄;
educeret, vox miſſa de cælo
eſt, puero vt parceret: victi-
mæ aries præſtò fuit. Con-
ſummatoq̄; ſacrificio, Abra-
hæ Dominus locutus eſt,
promittens ea quæ iam ſpo-
ponderat. At Sara, cum
ſeptimum & viceſimum ſu-
pra centeſimum annum a-
geret, decēſit: corpus cu-
ra viri ſepultum in Hebron,
Chanaeorum opido. ete-
nim illic Abraham commo-
rabatur.

Tum Abraham Iſaac fi-
lium iuuenilis ætatis videns,
ſiquidem tum quadrageſi-
mum annum ætatis agebat,
ſeruo ſuo imperauit, vxo-

rem

rem ei quaereret: ex ea ta-
men tribu atque terra, de
qua ipſe oriundus videba-
tur: modò vt inuentam puel-
lam in regionem Chana-
næorum deduceret, nec pu-
taret eum cauſſa coniugis
in ſolum patrium rediturū.
Atque vt ea ſtrenuè manda-
ta exſequerentur, contacto
domini ſcæmine, ſacramen-
tum dedit. Ita ſeruus pro-
fectus in Meſopotamiam,
ad opidum Nachor, Abra-
hæ fratris, deuenit: ſucceſ-
ſitq̄; in domum Bathuelis
Syri, Nachore patre geniti.
Huius filiã Rebeccam, ſpe-
cioſam virginem conſpica-
tus, popoſcit, atque ad do-
minum adduxit. Poſt id,
Abraham accepit vxorem
Cethuram nomine, quæ in
Paralipomenis concubina
dicitur: ſuſcepitq̄; ex ea
filios. ſed Iſaac Sara edito,
ſubſtantiã tradidit: his au-
tem, quos ex concubinis ſu-
ſceperat, dona diſtribuit.
atque ita ab Iſaac ſeparati

ſunt

filio ſuo, ſeruumq̄; miſe-
rit in Meſopotamiam ad op-
pidum fratris Nachor, vt po-
ſceret Rebeccam filiam Ba-
thuelis, filii Nachoris fra-
tris ſui. neque enim ex Cha-
nanæis, inter quos habitaba-
bat, ſed ex cognatione ſua
conditionem quaerebat, vt
ſemen integrum, ac ſyncen-
tum conſeruaret. Quadra-
ginta verò tum annos egiſſe
Iſaac, ſcriptum eſt. Verba
verò Abraham ad ſeruum,
quem miſit, fuerunt. *Po-
ne manum tuam ſubter femur
meum, vt adiurem te per Deū
cæli, & terræ.* Quod au-
tem contacto femore iura-
uit, duplicem habet inter-
pretationem. aut enim iura-
uit in circuncifione Abra-
hæ, id eſt in ſanctificatione,
vt Hebræi, eſt enim circun-
cifio ſignum ſcæderis cum
Deo; aut iurauit in ſemine
Abrahæ, id eſt in Chriſto,
qui ex illo naſciturus erat.
vt dixit S. Mathæus. *Liber
generationis Ieſu Chriſti filij
David, filij Abraham.* Ma-
niſeſtum eſt autem, vt dixi,
Tharam in Meſopotamiam
cum familia commiſſiſſe;
Nachor autem, tranſeunte
inde in Chanaan Abrahamo
fratre, ibi, ne mpe Char-
ris, remanſiſſe, ac poſt mor-
tem filium Bathuelis, ex

C 4

qua

qua Rebecca erat genita, reliquisse. Quare nuncius Abraham in Mesopotamiā ire perrexit. vnde oppidum *Nachor* Charras intellexit. reliqua ex *Genesis* manifesta. Inde exponit, vt Abraham Cethuram mulierem sibi adiunxerit. Cethura verò *Genesis* cap. x x v. dicitur vxor Abraham, Paralipomenon lib. i. cap. i. concubina. [Concubinae porro apud Hebræos ancillæ erant, quæ cum viro sine ceremonijs legitimis conuenerant. vnde filij earum in hereditatem patri non succedebant. Quare Isaac Sara uxore editus patrimonium adiit. filij Cethuræ donis insigniti sunt. Sic enim inquit cap. xxx. *Dedit Abraham cuncta, quæ possederat Isaac, filijs autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo.* mors verò Abraham eodem capite continetur.

ISAAC.

At Rebecca diu sterilis.] Iam aggreditur narrare facta Isaac, quæ sunt hæc. pro creatio geminorum Esau, & Iacob. peregrinatio ad regem Abimelech, benedictio Iacob pro Esau. Procreatio verò fuit talis. Post viciesimum annum Rebecca, licet sterilis, precibus Isaac ad Deum geminos peperit, qui in aluo matris sepius inter se decertarunt. mœrentique ex ea re Rebecca, responsum à Deo datum est: *Dux gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusq; populum superabit, & maior seruiet minori.* Quod oraculum dupli-

sunt Abraham diem functus est, impletis annis centum & quinque & septuaginta: corpus sepulcro Saræ vxoris appositum.

sunt Abraham diem functus est, impletis annis centum & quinque & septuaginta: corpus sepulcro Saræ vxoris appositum.

At Rebecca diu sterilis, assiduis mariti ad Dominum precibus, à die matrimonij viciesimo ferè anno geminos edidit: qui in matris aluo exsultasse sapius, traduntur. dictumque responso Domini est, duos in his populos prænuntiari, & maiorem minori subdendū esse principiò. Sed prius elitus, asper fetis, Esau vocatus: minori Iacob nomen fuit. Ea tempestate grauis annonæ inopia terras inces-

ferat.

ferat. Qua necessitate Isaac in Geraris ad regem Abimelech cesfit, admonitus à Domino, ne in Aegyptum descenderet: eidemq; vniuersæ terræ illius possessio promittitur, ibique benedicatur, multiplicatusq; pecore atq; omni substantia, agète inuidia ab incolis pelitur: pulsus, apud puteum iuramenti confedit. Igitur annis grauior, luminibus obductis, cum Esau filium benedicere pararet, consilio Rebecca matris, Iacob se benedicendum pro fratre obtulit. Ita Iacob adorandus principibus & gentibus fratri præponitur.

duplicem habet interpretationem, vnam historicam, alteram mysticam, historica est, fore, vt populus Iacob, qui minor erat, superaret Idumæos, quos Esau, qui & Edom vocabatur, propagaturus erat. eos enim post tributarios fecit Dauid, qui fluxit de semine Iacob. mystica est, populum maiorem esse, qui carnem sequitur, minorem, qui spiritum. Sunt etiam, qui à Iacob Israelitas natos dicant, qui verum Deum cognouerunt, ab Esau ceteros, qui Deum ignorarunt. quos Israelitæ gentium nomine vocitarunt, alij maiorem populum Iudæorum minori populo Christiano seruiturum. S. Augustinus de Ciuitate Dei. lib. xvi. c. xxxv.

[*Ea tempestate.*] Deinceps narrat prosperâ peregrinationē Isaac ad regem Palæstinorū

in Gerara. Agente quippe Isaac in Hebron, vbi & pater egerat, grauis regionem annonæ inuasit penuria. qua solum uertere coactus est more Abraham patris sui. Monuit autem eum Deus, ne in Aegyptum (quod Abraham fecerat) se conferreret, ac simul terram Chananaeam posteris eius promisit, & promissa Abraham facta sanciuuit, inquiens. *Dabo tibi regiones has complens iuramentum, quod spondei Abraham patri tuo. & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli. daboq; posteris tuis vniuersas regiones has, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Itinere inde suscepto vltra Bersabæam ad Gerara peruenit, urbem in finibus Palæstinae, & Aegypti locatâ. atque ibi ab Abimelech rege Palæstinorum benigne exceptus diuitias magnas parauit. Itaque post aliquot an-

nos

nos iustus est ab Abimelech ob inuidiam terra sua excedere. Itaque profectus inde recessit ad torrentem Geraræ . inde ad urbem Bersabæam , ubi puteum effodit . ad quem Abimelech iusturandum læderis , & pacis cum eo perfecit . cap. xxvi. Quod legitur apud Sulpiciam [in Geraris ad regem Abimelech cessis,] legendum in Geraræ . sic enim ibi . *Abij Isaac ad regem Abimelech in Geraræ .* Demum egit , vt Isaac primogenitum benedicere cupiens Iacob pro Esau benedixerit , idque consilio matris Rebeccæ , quæ Iacob docuit , quomodo patrem luminibus captum deciperet . Etenim manus eius , & collum pellibus hædinis contexit , vt hirsutam pellem Esau imitaretur , atq; ipsum cum venatione pro Esau ad benedictionem primogeniti postulandum immisit . Benedictio verò his verbis concepta fuit . *Det tibi Deus de rore cæli , & de pinguedine terræ abundantiam frumenti , & vini , & seruiat tibi populi , & adorent te tribus . esto dominus fratrum tuorum . & incurruerunt ante te filij matris tuæ . qui maledixerunt tibi , sit ille maledictus , qui benedixerit tibi , benedictionibus repleatur .* cap. xxvii. Atque ita vaticinium est expletum , quo maiorem fratrem minori celsurum est dictum .

IACOB.

Quæis rebus Esau.] Nunc aggreditur narrare facta Iacob , quæ plurima , insigniaq; fuerunt , profectio ad Laban in Mesopotamiam , & multorum annorū seruitus pro vxore Rachele obtinenda . connubia cum Lia , & Rachele , procreatio filiorum ex vxoribus , & concubinis , reuersio ex Mesopotamia in Chananzam ad patrem , pactio pacis cum fratre Esau . in itinere luctatio cū Deo . Israelis nominis assumptio . oppidi Salem direptio . habitatio primum in Salem , deinde in Bethel , tum in Hebron .

Quæis rebus Esau accensus , fratri necem moliebatur . Quo metu Iacob , hortante matre , in Mesopotamiam confugit : admonitus à patre , vt ex domo Laban , fratris Rebeccæ , vxorem acciperet . Tanta illis cura fuit , cū in alienis terris cōsisterent , genus tamen intra familiam suam ducere . Ita Iacob profectus in Mesopotamiam , per soporem Dominum vidisse traditur : atque

atque ubi id locum somnij sacratum habens , lapidem ex eo sumpsit : vouitque si rebus prosperis reuertisset , titulum sibi Domus Domini futurum ; decimasq; omnium , quæ acquisita sibi forent , Domino daturum . Inde se ad Laban fratrem matris contulit : quem ille sororis filium agnitum , in hospitium benignè recepit . Erant Laban duæ filia , Lia & Rachel : sed Lia oculis deformior , Rachel pulchra fuisse traditur . Cuius specie Iacob captus , amore virginis conflagrabit : eamque sibi in matrimonio à patre postulans , septem annorū seruitio se mancipauit . Sed impleto tempore , Lia ei supponitur : ac rursus septem in seruitio subditur , atque ei Rachel traditur . Sed hanc diu sterilem , Liam fecundam fuisse accepimus . Filiorum , quos ex Lia Iacob habuit , hæc sunt nomina : Ruben , Simeon , Leui , Iudas ,

Hebron , ubi erat pater . Ceterum Iacob in Mesopotamiam profectus est hac de causa . Is cum uideret fratrem suum maiorem Esau à se deceptum sibi inuidias cōparare , hortatu Rebeccæ matris in Mesopotamiam ad Laban matris fratrem confugit , admonitus quoque à patre , vt vxorem ex familia Laban acciperet . itaque , vt scriptum est cap. xxviii . Genesis , ex vrbe Bersabæa concessit in urbem Mesopotamiæ Haran , quam supra Charras fuisse diximus . ex quo apparet Nachor , & Bathuelem Nachoris filium , & Laban nepotē semper Charras Mesopotamiæ tenuisse , postquam in Abraham celserat , & in Chanaan venerat . Quod vero ait , magnam illis curam fuisse , cum in alienis terris cōsisterent , genus tum intra familiam suam ducere , hoc multo diligentius quoque post in duodecim tribubus Israel lege Dei est obseruatum , vt nemo vxorem extra tribum , & cognationem suam duceret . Factum autem iccirco videtur , vt impolluta sanguinis sinceritas seruaretur in Christo , qui ex tribu Iuda , & semine David erat oriturus . Numerorum cap. ultimo . *Cuncte*

Cuncte femine de eadem tribu maritos accipient, ut hereditas permaneat in familijs. Narrat inde iter Iacob in Mesopotamiam, inquitens, quiescisse quodam in loco, & in somnis vidisse scalam à cælo in terram descendentem, & angelos ascendentes, ac descendentes per eam, & Deum innixum scalæ permittentem sibi erram illam, in qua dormiret, & multiplicationem feminis sui in terra, itemq; fore, vt benedicerentur in eo, & semine eius omnes tribus terræ. Experrectus autem Iacob domum illam Dei, & portam celi arbitratus, cepit lapidem, quem subiecerat capiti suo. atque ex eo titulum excitavit oleo super infuso. & urbem vicinam, quæ Luza dicebatur, Bethel uocavit, votumq; fecit, se, si à Deo promissâ bona referret, ei loco decimas oblaturum. Votum verò his verbis conceptum est.

Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusq; fuero prospere ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei, cunctorumq; quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

Hanc scalam intelligit Christus apud S. Ioannem. *Videbitis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes, & descendentes super filium hominis.* Laban autem, cum audisset, venisse Iacob filium sororis suæ, occurrit obviam ei, complexusq; eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam. Inde exponit, vt Iacob pro Rachel in matrimonium obtinenda seruiert. Habebat Laban duas filias Liam, & Rachelem, Lia maior lippis oculis erat, Rachel vero decora facie, sed natu minor, hanc preoptavit Iacob, & septem annos se illi pro ea seruiturum profectus est. siquidem dixit. *Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis.* Seruit ergo septennio, vt Rachelem acciperet. quibus transactis contra pactâ Liam oculis deformem, quia maior natu erat, suppositam ducere cogitur. Qua dere exoptulanti Iacob inde Rachel septennalis alterius seruitij pactione spondetur, ac demum etiam traditur. Rachel sterilis, Lia fecunda fuit. cap. xxix. Etenim *Videns Dominus, quod Iacob despiceret Liam, aperuit vuluam eius, so-*

vore

vore sterili permanente. Ceterum Lia primum peperit filios Ruben, Simeon, Leui, & Iudam, inde Rachel supposita marito ancilla sua Bala, filios & ipsa marito suo quæsiuit, Dan, & Nephtholim. Qua re comperta, Lia, quæ parere desiderat, & ipsa Zelpham ancillam suam marito subdidit, & Gad, atque Aser filios ei parauit. Inde Lia peperit Issachar, & Zabulon, & filiam nomine Dinam. Ad extremum Rachel quoque Dei misericordiam consequuta, Ioseph peperit, atq; inde Benjamin. cap. xxx. & xxxi.

Tum Iacob redire ad patrem cupiens, cum ei Labâ socer partem pecorû mercedem seruitij dedisset, ob quæ parum sibi eum æquû gener Iacob ratus, dolum ab eo suspectans, clam profectus est, vicesimo primo ferè anno quam aduenerat. Rachel, viro incio, patris idola furto abstulit. Qua iniuria Laban generum persecutus, non repertis idolis, pace facta regressus est: multum obtestatus generum, ne vxores filiabus suis superinduceret. Inde digressus Iacob, vidisse angelos, & castra Domini, traditur. Sed cum præter regionem Edom, quam Esau frater incolebat, iter destinaret, missis prius legatis & muneribus

Tum Iacob redire ad patrem cupiens. J Exponit nunc reuersionem Iacob à socero ad patrem, & vt cum socero de pecore contenderit. Laban autem partem maiorem pecoris dederat ipsi Iacob non vltro, sed ex pactione, qua ab illo victus fuerat. nam si quando inter se pepigissent, vt oriturâ pecudes omnes albæ esset Iacob, omnes albæ nascabantur, si variæ, variæ oriebantur. Id autem ex eo euenerat, quod Iacob in ea re artificium adhibuerat. primum enim cantharum in virgibus populeis detracta cortice fecerat, vt oues eas aspicietes similem fetum conciperent, deinde maculosos agnos antecedere gregem ouium fecerat, vt sequentes oues ex aspectu procedentium conciperent, atque ita fetum earû pro suo arbitrio variarat. id etsi Laban non compererat, tamen se in pactione victum dolens aliquam vultu significationem

bus

tionem alienati à genero animi dederat. quod Iacob cernens clam sibi ab eo abeundum cum pecore parto putauit. atque ita fecit. Accessit, quod Rachel quoque idola patris sui surripuit. quod ut Laban sensit, vnà & occulta generi fuga, & ipsorum idolorum surreptione permotus generum infesto animo est insecutus. postquam autem idola sua non reperit, quoniam ea Rachel ipsa abscondit, pacem cum genero fecit, eumque rogauit, ne vxores filiiabz suis superinduceret. Quod vero inquit Sulpicius, [*vice-simo primo fere anno, profectum,*] expresit verba illa Iacob ad Laban. *Per uiginti annos in domo tua seruiui tibi, quattuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis.* Mentio porro idolorum hæc in sacra scriptura prima est. Sunt qui scribant, Sarug octauum à Noe idola primum excogitasse, nempe statuas hominibus in honorem posuisse, posteros autem ignorato eius consilio eos tanquam Deos coluisse. Hac de re sic Salomon Sapientia xiv. *Superuacuitas hominum idola inuexit in orbem terrarum. Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filij fecit imaginem; & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cepit. deinde conualescente iniqua consuetudine, hic error, tanquam lex, custoditus est, & tyrannorum imperio culta sunt signa.* Idola uero Laban, cum quæreret, Deos suos appellauit. ex quo apparet, solum fermè Abraham, & posteros eius, ut supra dixi, in vera Dei cognitione mansisse. Quod uero, inquit [*Laban obstinatum esse Iacob, ne uxores filiiabz suis superinduceret,*] id his uerbis expressum est à Labane. *Iudicet Dominus inter nos, quando recesserimus à uobis, si afflixeris filias meas, & si traduxeris alias uxores super eas.* Quod uero addit, *Inde digressus Iacob uidisse angelos, & castra Domini traditur.* Hoc sic expressum est in Genesi. *Iacob abiit in itinere, quod ceperat. fueruntque ei obuiam angeli Dei. quos cum uidisset, ait, castra Dei sunt hæc, & appellauit nomen illius loci Manahim, id est castra.* Esau uero frater Iacob, alio nomine Edom appellatus, regionem tenuit trans mare Salinarum, siue lacum Asphaltitem, eamque Edom nominauit. unde Idumæa regio nomen accepit. cum ergo Iacob abiens agmen pecudum suarum illac præterduceret, timuit, ne ab eo inuaderetur, veterum simulta-

tum

tum nondum obliuio, & misis nuncijs, qui suspectum eius animum explorarent, & partem gregis offerrent, pacem obtinuit, & in anplexu eius obuiam prodeuntis vnà cum tota familia uenit. Quod autem inquit, [*Nec tamen Iacob se ultra fratri credidit,*] expresit illud, quod cum Esau se socium itineris ei offerret, respuit, & illum præire, se uero sequentium adiecit.

Sed pridie, quam inter se fratres conuenirent, Dominus humana specie assumpta, colluctatus cum Iacob refertur. Et cum aduersus Dominum præualuisset, tamen non esse mortalem, non ignorauit: benedici sibi ab eo flagitabat. Tum à Deo illi immutatum nomen est, ut ex Iacob Israel dicere-tur. Sed cum ille uicissim à Domino nomen Domini quæreret, Non esse quærendum, quia admirabile esset, responsum est. Ex colluctatione autem, latitudo femoris Iacob obtorpuit.

quem superauerat, impetrauit. Inde [*à Deo illi immutatum nomen est, ut ex Iacob Israel diceretur.*] Sic enim dixit Deus in illa lucta. *Quod nomen est tibi? respondit, Iacob. at ille. Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. quoniam si contra Deum fortis fuisset, quanto magis contra homines præualebis? Israel autem alii interpretantur, Videns Deum, alii, Princeps cum Deo. Iosephus uero interpretatur reluctantem angelo sacro. Hinc Hebræi Israelitæ postea nominati.* [*Sed cum ille uicissim à Domino Domini*

Domini quæreret, Non esse querendum, quia admirabile esset, responsum est.] Ibidem. Intercogavit eum Iacob, Dic mihi, quo appellaris nomine? respondit, Cur quæris nomen meum, quod est mirabile? [Ex colluctatione autem latitudo femoris Iacob absorpsit.] Ibidem. Iacob claudicabat pede. quam ob causam non comedunt neruum filij Israel, qui emarcuit in femore Iacob. Hebraica lectio habet neruum femoris. Septuaginta interpretes, latitudo femoris. quam etiam Iosephus est sequutus.

Igitur Israel declinans fratris.] Narrat demum, ut Iacob domum in Chanana peruenit. Quippe cum à sinistra regionem Idumæa haberet, fratrem Esau vitas, eum reliquit, & ad dexteram conuersus fecus Iordanem ipsum è regione oppidi Salem transiit, atque ibi in loco pretio empto condidit. vnde scriptum est. *Transiitque in Salem urbem Sicimorum, quæ est in terra Chanaa, postquam reuersus est de Mesopotamia Syria, & habitauit iuxta oppidum. emitque partem agri, in quo fixerat tabernaculum, à filijs Hemor patris Sichem agnis centum.* Hæc autem Salem post fuit in finibus Efraim in Samaria longè alia, atque ea, que post in tribu Iuda dicta est Hierusalem. Interim Sichem regis Hemor filius Dinæ Iacob filia, fratribus absentibus, stuprum intulit, ac deinde eam à patre in matrimonium postulauit. Iacob consilio cum filiis

Igitur Israel declinans fratris domum, promouit agmen in Salem Sicimorum opidum: atque ibi loco pretio accepto, tabernaculum statuit sibi. Huic opido Hemor, Chorraus princeps, præerat. huius filius Siché Dinam filiam Iacob ex Lia genitam, stupro subdidit. Quo comperto, Simeon & Leui, Dinæ fratres, omnes in opido sexus virilis dolo peremerunt, ac impigrè fororis vlti sunt iniuriam: opidum à filius Iacob direptum, prædaque omnis est abducta. Id factum ægrè admordum tulisse Iacob traditur. Mox à Domino monitus, Bethleem petiit, ibique altare Domino statuit. Inde in parte turris Gader, tabernaculum

naculum fixit. Rachel ex partu obiit, puer Benjamin vocatus est. Isaac decessit annos natus centum & octoginta. At Esau potens diuitijs erat, vxoribus sibi etiam è Chananaeorum gente assumptis: cuius progeniem in hoc tam præciso opere inferendam non putauit. Si quis studiosior erit, ad origines reuertatur.

filis capto respondit, nefas sibi esse filiam homini incircumciso in matrimonium dare. si circumcidi vellent, se puellam daturos, atque apud eos [domicilium posituros. Assensere illi, & circumcisionem acceperunt. tertio verò post die, quo maxime vulnerum dolere solet, Simeon, & Leui Dinæ fratres contumeliam illati fororibus stupri sibi ferendam non arbitantes vrbem ingressi viros omnes cum rege, & filio trucidarunt, & prædam inde abegerunt, licet patre Iacob repugnante. Ira Iacob relicta Salem, Dei monitu venit Bethel, quæ Luza dicebatur, & altare erexit, & locum Domum Dei vocauit. Inde Bethleem, quæ vocabatur Eufrata, atque trans turrim Gader tabernaculum fixit. ibique Rachel ex partu mortua est, cum Benjamin peperisset. venit demum Iacob ad patrem Isaac in Hebron, tumque Isaac vita cecidit. Quod autem legitur apud Sulpicium, [Huic oppido Emor, Chemoreus princeps præerat.] sumpsit à Græcis, ut solet, Hemor Chorraus. nam Hebræi habent, Huic oppido Hemor Hemoreus princeps præerat. cap. xxxiv. Quod autem, inquit, in parte turris Gader tabernaculum fixit.] cap. xxxv. sic scriptum est. Egressus inde fixit tabernaculum trans Turrim gregis. & Græci. Fixit tabernaculum trans turrim Gader. Ex quo declaratur Sulpicium hunc locum parum aptè vertisse, in parte turris, quod etiam alij notarunt. mors inde Isaac narratur. cap. xxxv. Progeniem autem Esau hic recensere recusat, referens lectorem [ad Originem.] idest ad Genesim. cap. xxxvi. vbi copiosè refertur. imitatione enim Catonis vocat librum Geneseos Originem. nam & ille in eo origines scripserat vrbium Italicarum. Eius verò progenies gentem Idumæam edidit, quæ à Deo recessit, sed tandem circumcissionem accepit.

IOSEPH.

Post excessum patris Iacob in solo eo, in quo Isaac vixerat, commorabatur.] Ex hoc loco incipit historia Ioseph. quæ in hæc capita est distributa: Vt venditus sit à fratribus mercatoribus Aegyptijs, vt à mercatoribus Putiphari curatori regio traditus, vt à Putiphare in carcerem conditus. vt propter egregiam somniorum interpretationem liberatus, & annonæ curandæ præpositus, ac dæmum vt fratres, & patrem in Aegyptum per annonæ angustias aduocarit, & à patre in Aegypto moriente benedictionem filijs suis obtinuerit. Ceterum Iacob senex vitam agebat in Hebron, vbi & Isaac pater obierat. alij verò aliquantum ab eo pascui gratia Aegyptum versus secesserant, Ioseph, & Benjamin solum cum patre domi remanserant. Ioseph autem ad fratres, vt greges mitteret, à patre missus insidias eorum evitare non potuit. nam primum in cisternam demissus, deinde mercatoribus Aegyptijs venditus est, qui eum Putiphari Pharaonis curatori traderunt. is deinde fratres, à quibus venditus fuerat, rei frumentariæ inopia laborantes

Post excessum patris Iacob in solo eo, in quo Isaac vixerat, commorabatur. filij eius aliquantum ab eo, pascui gratia, cum gregibus secesserant: Ioseph tamen, ac Benjamin paruus, domi resederant. Carus admodum Ioseph patri, obque id inuisus fratribus: simul, quia frequentibus eius somniis maiorem eum omnibus futurum portendi videbatur. Igitur ad inspiciendos greges, reuiscendosque fratres à patre missus, opportunus iniuriæ fuit. Namque viso fratre, consilium necis eius ceperunt. Sed obfistente Ruben, cui à tanto facinore abhorrebat animus, in lacum demissus: mox suadente Iuda, deducti ad mitius consilium, negotiatoribus eum, qui tum Aegyptum petebant, vendiderunt, atque ab his Potifari præposito Pharaonis traditus est.

conseruauit, verus, vt inquit S. Augu-

S. Augustinus in Quæstionibus, Christi typus, qui post Iudæis, à quibus crucifixus fuit, salutem dedit. Genesis cap. xxxvii. Causas autem affert, cur fratres Ioseph ipsum vendiderint. quarum vna fuit, quod illum vnicè à patre diligi viderent, altera, quod somnijs illi portendi familiæ principatum animaduertent. de amore patris sic cap. xxxvii. *Israel diligebat Ioseph supra omnes filios eo quod in senectute genuisset eum. videntes autem fratres eius, quod à patre plus amaretur, oderant eum. ex somnijs autem Ioseph vnum fuit tale. Putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare meum manipulum. responderunt fratres eius. nunquid rex noster eris, aut subiciemur ditioni tue? Inde alia huiusmodi subsecuta odium accenderunt. Hoc igitur odio instigati, vbi Ioseph à patre ad inuisendos greges, reuiscendosque fratres missum procul viderunt, illum occidere stamerunt, dicentes. Ecce somninator venit. venite, occidamus eum. & mittamus in cisternam veterem. & dicemus. Fera pessima deuorauit eum. Primum autem consilium fuit necandi eius, secundum in puteum demittendi, tertium vendendi. secundi consilij auctor fuit Ruben, qui in cisternam proijci censuit, ne manus fraterno sanguine macularent. quod illi sequuti ipsum Ioseph, vt peruenit ad se, nudauerunt, inque cisternam deiecerunt, qua carebat aqua. Quem enim [lacum] vocat Sulpicius, scriptura appellat cisternam. cap. xxxvii. tertium consilium intulit Iudas. sic enim dixit: Melius est, vt vendatur Ismaelitæ, & manus nostræ non polluantur. cui assensu fratres prætereuntibus mercatoribus Madianitis, qui Aegyptum petebant, viginti argenteis vendiderunt. mercatores autem vendiderunt illum in Aegypto Putiphari spadoni præposito Pharaonis. Quem verò hoc loco Sulpicius vocat [Præpositum,] post curatorem regum nominat. Hebraica verò verbo principem milium. Græca, principeni coquorum. qua de re S. Augustinus agit in Quæstionibus super Genesim.*

Per idem tempus Iudas, Iacob filius, suam Chananeam in matrimonium assumpsit. Ex qua tres filios sustulit, Her, Onan, Selam. Sed

Per idem tempus.] Hic scriptura per egressionem interferit progeniem Iudæ filij Iacob, vt eius, à quo rex Dauid, ipseque in primis Christus descendit. Iudas autem

Sed Her, Thamar conu-
bio sociatur. Quo mor-
tuo, Onan fratris vxorem
accepit. Qui, quia sper-
mata in terram effunderet,
extinctus à Domino refer-
tur. Tum Thamar mere-
tricio habitu assumpto, so-
cero mista est, exq; eo ge-
minos edidit. In partu au-
tem illo mirabile fuit, quòd
cùm prodeunti puero ad di-
gnosendum, qui prius na-
sceretur, obstetrix manum
eius cocco illigasset, redu-
ctus in aluum matris puer,
postero die editus est. No-
men infantibus Phares, &
Zara inditum.

audisset, Iudam venisse in Thamnas, in biuio itineris sedit, & à Iuda ignorante ad concubium appetita, cum ei obsequentem se praebuisset, geminos concepit. Vbi vero dies partus venit, res mirabilis accidit. nam in ipsa effusione infantium vnus protulit manum, cui obstetrix coccum alligauit, dicens, Iste egredietur prior. illo verò retrahente manum, egressus est alter. Horum, qui prius editus est, Phares, qui verò cocco signatus posterius, Zara est nominatus. Phares autem fuit, vnde genus Davidis fluxit, Hæc cap. xxxviii. Gen. & cap. 11. primi Paralip. S. Mattheus. cap. 1. Apud Sulpicium est *Herh*, pro *Her*. Sic enim in Genesi & Paralipomenis, Hebraica, & Græca versione consentientibus. Quod ait [*postero die*], in Græca versione est, *statim*.

At

At Ioseph, cùm benignè
à curatore regio, qui cum
pretio acceperat, habere-
tur, domumq; eius & fami-
liam procuraret, decorus
ipse insigni specie, vxoris
domini oculos in se conuer-
terat. Cùmque amore ip-
sius deperiret, appetitum sa-
pius, nec acquiescentem si-
bi, falso scelere infamat: ac
viro quæritur, stuprum sibi
intentatum. Ita Ioseph in
carcerem est coniectus.
Erant in eadē custodia mi-
nistri regis duò, qui cùm
somnia sua ad Ioseph retu-
lissent, futura ex somnio cõ-
iectans, vnum eorum penas
capite luiturum, alium ab-
soluendum pronuntiauit.
Atque ita accidit. Igitur
post biennium, somnium re-
gi obiectum est. Quodcùm
à prudentibus Aegyptiorũ
non posset absolui, minister
regis ille carcere exemptus
regem admonet, Ioseph ef-
se mirum somniorum inter-
pretem. ita Ioseph solui-
tur,

At Ioseph.] Redit ad Ioseph, narrans, vt à Putiphar in carcerem missus sit. Ioseph, inquit, propter eximiã oris speciem ab vxore domini ad libidinem appetitus, cum ei obsequi noluisset, ab eadem falso apud dominum de tentata pudicitia insimulatus, atque eo nomine à domino custodia traditus est. Inde exponit, ut propter somniorum peritiã è carcere exemptus sit. Ibi, inquit, positus magnam sibi opinionem peperit egregij coniectoris, id est somniorũ interpretis, quòd duo somnia duobus ministris regis, qui secum in carcere tenebantur, enucleauit. cuius expositionis veritatem exitus eorum carcere liberatus, alter capite multatus est, vt ille futurum prædixit. Tertio loco docet, vt propter eandem scientiam à rege ad maximum dignitatis fastigium euectus, atque annonæ præfectus sit. Interim enim regi somnium hoc est obiectum. *Puabat se stare super flumini, de quo ascendebant septem boues pulchre, & pingues valde, & pascabantur in locis palustribus, alie quoque septem emergebant de flumine siccæ, confectæq; macie, & pas-*

D 3 sce

scobantur in ipsa annis ripa in locis virentibus, & deuorauerunt eas, quarum mira species, & habitudo corporis erat. itē alterum tale. Septem spica pululabant in vno culmo plene, atque formosae, aliae quoque totidem spicae tenues, & percussae vredine acribantur deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Cum autem horum somniorum interpretationem scire cupiens rex neminem peritum inueniret, vnus ex ministris, qui carcere exemptus fuerat, regi narrauit, Ioseph, qui in custodia esset, mirum esse somniorum interpretem, ita Ioseph solutus hoc modo somnia illa exposuit. Septem boues pulchrae, & septem spicae plene septem vbertatis anni sunt. Septem boues tenues, & macilentae, & septem spicae tenues, & vento vrene percussae septem anni ventis sunt famis, qui hoc ordine complebuntur. Ecce septem anni veniens fertilitatis magne in vniuersa terra Aegypti, quos sequentur septem anni alij tanta sterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retro abundantia. Monuit inde, vt virum prudentem rei annonariae praeficeret, qui frumenta in annos sterilitatis necessaria congregaret. Rex autem, cum diuinum in Ioseph spiritum cerneret, eum prouinciae annonariae praefecit, inquiring ad suos. Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritus Dei plenus sit? Inde ad Ioseph. Quia ostendit tibi

interpretatusque est regi somnium: septem annis proximis maximam frugū vbertatem futuram, consequentibus inopiam. Quo metu rex percussus, videns diuinum in Ioseph spiritū, rei eum annonariae praefecit, æquato secum imperio. Tum Ioseph abundantibus per totam Aegyptum frumentis, magnam copiam congescit: multiplicatisque horreis, aduersus futuram famem consuluerat. Ea tempestate spes, atque salus Aegypti in illo sita erat. Per idem tempus verò duos ex Afeneth filios genuit, Manasse, & Ephrem. Ipse autem, cum summam à rege potestatem accepit, erat annorum xxx. Nam à fratribus, septemdecim annos natus, venundatus est.

dit tibi Deus omnia, quae locutus es, nunquid sapienterem, & consimilem tui inuenire poteris? in eris super domum meam. & ad tui oris imperium cunctus populus obediet. vno tantum regni solio te precedam. Ecce constitui te super vniuersam terram Aegypti. Inde addit scriptura. Egressus est Ioseph ad terram Aegypti. venitque, fertilitas septem annorum, & in manipulos redacta segetes congregatae sunt in horrea Aegypti. Postremo interierit progeniem Ioseph, id est filios duos Manasse, & Efraim ex Afenet filia Patipharis sacerdotis Heliopoleos vxore sua susceptos: erat autem annorum triginta, cum stetit in conspectu regis Pharaonis. nam sexdecim cum esset, pauerat greges cum fratribus suis. cap. xxxvii. & xli. Genesis.

Interea rebus in Aegypto aduersus. Deinceps narratur, vt Ioseph fratres, & patrem inopia rei frumentariae oppressos in Aegyptū acciuerit. vnde Israelitarum genus in Aegypto est propagatum. Quippe Iacob, eadem frumenti inopia, qua ceteri, constitatus audiens frumenta vendi in Aegypto dixit filiis suis. Quare negligens? autem triticum vendi in Aegypto. ite, & emite nobis necessaria, ne conficiamur inopia. Eantes igitur fratres decem, Benjamin domi à patre retento, ne quidquā mali in itinere patereur, inire Aegyptum. & Ioseph annone praefectum adentes postulare frumentum. ille eos quidem agnouit, sed re dissimulata, ad exploranda loca Aegypti immunita venisse arguit, neque eos se polli-

Interea rebus in Aegypto aduersus. Deinceps narratur, vt Ioseph fratres, & patrem inopia rei frumentariae oppressos in Aegyptū acciuerit. vnde Israelitarum genus in Aegypto est propagatum. Quippe Iacob, eadem frumenti inopia, qua ceteri, constitatus audiens frumenta vendi in Aegypto dixit filiis suis. Quare negligens? autem triticum vendi in Aegypto. ite, & emite nobis necessaria, ne conficiamur inopia. Eantes igitur fratres decem, Benjamin domi à patre retento, ne quidquā mali in itinere patereur, inire Aegyptum. & Ioseph annone praefectum adentes postulare frumentum. ille eos quidem agnouit, sed re dissimulata, ad exploranda loca Aegypti immunita venisse arguit, neque eos se polli-

ante dimissurum, quam fratrem minimum, quem domi se reliquisse dicebant, nempe Benjamin, ad se adducerent, dixit. nam ex eo se causam itineris eorum exquirere velle. illi se facturos promiserunt. atque Symeone fratre obside relicto, abierunt, ac gratis frumentum rettulerunt. Reuersis inde cum fratre Benjamin eis demum ipse se planè, quis esset; indicauit, inquiens. *Ego sum Ioseph. Adhuc pater meus uiuit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti. ad quos ille clementer. Accedite ad me. Ego sum Ioseph frater vester, quem vendidistis in Aegyptum, nolite pauere. Inde frumento, vestibus, pecuniisque donatos remisit, & monitos, quinque annos adhuc inopia superesse, rogauit, ut patrem ad se cum familia tota deducerent. Ita Iacob in Aegyptum concessit. Hæc pluribus, & satis perspicuis verbis narratur in Genesi cap. XLII. XLIII. XLIV. XLV. Quod verò addit, Id gestum anno ætatis Iacob centesimo, & tricesimo, à diluuiio autem anno MCCCCLX. Ceterum ab eo tempore, quo Abraham in terra Chanaanorum cõsedit, in id, quo Iacob Aegyptum*

pollicerentur: nimirum ut ex eo quæreretur, an isti explorandi causa Aegyptum intrassent. Ad promissi autem fidẽ Simeon obses traditur: ipsis frumentum gratis datum. Rursum igitur reuertentes, Benjamin, ut conuenerat, deduxerunt. Tum se cognoscendum Ioseph fratribus præbuit. non sine pudore malè merentium. Ita eos operatos frumento, multisque donatos, donum remisit: præmonens, quinque adhuc annos famem futuram: cum patre atque omni progenie ac familia ad se commigrarent. Igitur Iacob in Aegyptum descendit, Aegyptijs admōdum lætantibus, gaudente rege, benignè à filio susceptus. Id gestum anno ætatis Iacob centesimo, & tricesimo: à diluuiio autem, anno MCCC & LXX. Ceterum ab eo tempore, quo Abraham in terra Chanaanorum cõsedit, in id quo Iacob

Iacob Aegyptum ingressus est, referuntur anni CCXXV. *ptum ingressus est, referuntur anni CCXXV. Ex eo colligitur, quòd centum triginta annos tum agebat Iacob. nã à rege interrogatus. Quot sunt dies annorum uite tue? respondit centum triginta. Quòd verò annos Sulpicius numerat à diluuiio ad hunc annum MCCCCLX. librariorum vitium habet, cum sit legendum MCCCCLXX. nam à diluuiio ad ortum Abraham supra numerauit annos MLXX. Abraham inde annos natus centum genuit Isaac, Isaac annorum septuaginta genuit Iacob. qui iuncti faciunt MCCXI. quibus si addamus CXXX. ipsius Iacob, colligimus MCCCCLXX. Item ab eo anno, quo Abraham in Chanaanam venit vsque ad eum, quo Iacob in Aegyptum se contulit, non sunt anni CCXV. sed CCXXV. Abraham enim annos natus centum genuit Isaac, Isaac annos agens septuaginta genuit Iacob, Iacob anno centesimo tricesimo uenit in Aegyptum, nempe anno CCC. post natum Abraham, demẽ igitur ex CCCLXXV. quo anno Abraham venit in Chanaan, remanent anni CCXXV. atque ita sine dubio corrigendum est, cum error ex notis maneat.*

Igitur Iacob septimo decimo anno, quàm Aegypto aduenerat, urgente morbo, Ioseph filium obtestatur, corpus sepulcro suo redderet. Tum Ioseph patri benedicendos filios suos obtulit: quibus benedictionis merito maiori minorẽ præposuisset, filios omnes benedictione lustrauit. Decesit autem annos natus CXLVII. Funus magnificè

Igitur Iacob septimo. Denique agit de morte Iacob. primum autem ut Ioseph ad corpus suum auito sepulcro mandandum, rogaret, deinde ut filios Ioseph benedixerit, ac minorem maiori præposuerit, postremò ut filios suos benedictione lustraret, & de omnibus vaticinium illustre cecinerit. De primo sic cap. XLVII. *Iacob vixit in Aegypto annos XVII. factiq; sinu omnes dies uite illius CXLVII. cumq; appropinquare cerneret diem mortis sue, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum. Si in-*

Iacob

ueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo, & facies mihi misericordiam, & veritatem, ut non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasq; in sepulcro maiorum meorum. Apud Sulpicium porro legendum est [pro septimo, & decimo,] septimo decimo vitio eorum, qui notas explicauerunt, pro [Aegypto] Aegyptum. [Sepulchrum] autem [suum] intellexit, in quo maiores sui reconditi fuerant contra faciem Mambre, deinde addit de benedictione. [Tu Ioseph patri benedicentis filios obtulit, quibus benedictis, cum tamen benedictionis merito maiori minorem praeposuisse.] Operæ pretiū autem est scire, qui fuerint filij Ioseph, & qua ratione Iacob minorem maiori praeposuerit. Vbi Ioseph morbum grauem patris agnouit, filios suos ad eum adduxit, Manassem maiorem, & Efraim minorem. ac posuit Efraim ad dexteram suam, idest ad sinistram patris, Manassem verò in sinistra sua ad dexteram patris, admonitque ambos ad eum. ille verò extendens manum dexteram posuit super caput Efraim, sinistram autem super caput Manasse, commutans manus. benedixitque eis. Videns autem Ioseph, eum posuisse dexteram super caput Efraim, grauius accepit, & apprehensam manum patris leuare conatus est de capite Efraim, & transferre super caput Manasse, inueniens. Non ita conuenit pater, quia hic est primogenitus, impone dexteram tuam capiti eius. qui remouens ait. Scio fili mi, Scio. & iste quidem erit in populo, & multiplicabitur. sed frater eius minor maior erit illo. & semen eius crescet in gentes, benedixitq; eis dicens. In te benedicetur Israel, atque dicetur. Faciat tibi Deus, sicut Efraim, & sicut Manasse. constituitq; Efraim ante Manassem. & ait Ioseph filio suo. En ego morior, & eris Deus vobiscum, reducetq; vos ad terram patrum vestrorum. det ibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrihei in gladio, & arcu meo. Hoc autem historicè sic exponi posse putamus, maiorem futurum Efraim, quam Manassem, quia Iosue, Dux Hebræorum ex eius sanguine esset ori-

turus,

turus, aut quia Hieroboam, qui fuit de progenie eius, regnum decem tribuum esset adepturus. vnde populus ille Efraimitæ dictus. sicut Roboam nepos Dauid ex posteris Iudæ fuit rex duarum, vnde Iudæorum nomen manauit. S. Augustinus verò libro xvi. de Ciuitate Dei mysticè sic explicuit. Sicut duo Isaac filij, Esau, & Iacob figuram praebuerunt duorum populorum in Iudæis, & Christianis, quamuis quod ad carnis propaginem pertinet, nec Iudæi venerunt ex semine Esau, sed Idumæi; nec Christiane gentes de Iacob, sed potius Iudæi. Ad hoc enim tantum figura valuit, quòd dictum est. Maior seruiet minori. ita factum est etiam in duobus filijs Ioseph. Nam maior gessit typum Iudæorum, Christianorum autem minor. Quos cum benediceret Iacob, manum dexteram ponens super minorem, quem habebat ad sinistram, sinistram verò super maiorem, quem habebat ad dextram, graue visum est patri eorum, & admouit patrem velus corrigens eius errorem, & quisnam eorum esset maior, ostendens. At ille mutare manus noluit, sed dixit. Scio fili, scio. Et hic erit in populum, & hic exaltabitur, sed frater eius iunior maior illo erit, & semen eius erit in multitudinem gentium. Etiam hic duo illa promissa demonstrans, nam ille in populum, iste in multitudinem gentium. Quid euidentius, quam his duabus promissionibus contineri populum Israelitarum, orbemq; terrarum in semine Abrahæ, illum secundum carnem, istum secundum fidem? Deinceps docet, vt filijs suis benedixerit, atque eos vaticinio prosequutus sit. Rem autem memorabilem nimia breuitate complexus est, multis, quæ necessaria, & egregia sunt, de re acta subductis. Filij Iacob duodecim fuerunt, Ruben, Symeon, Leui, Iuda, Zabulon, Issachar, Dan, Gad, Aser, Nephtali, Ioseph, & Beniamin. Horum supra etiam mentio celebrata est, nam ab his populus Israelitarum Deo carissimorum manauit, de quibus sequens historia cõtextetur. Israelitæ verò dicti sunt Hebræi, qui ab Israele, is erat Iacob, genus traxerunt. His singulis Israel moriens benedixit, ac fata eorum prædixit. ex quibus quod Iudæ prænunciatum est, hoc loco præteriri non potest. sic enim dixit. Iuda te laudabunt fratres tui, manus tue in cervicibus inimicorum tuorum. adorabunt te filij patris tui. caulus leonis Iuda ad prædam fili mi ascendisti, requiescens accubisti vt leo, & quasi leona, quis suscitabit eum? Non auferetur scriptum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est. & ipse erit expectatio gentium, legans ad vineam pululum suum, & ad vicem ò fili mi asinam suam. Laudabis in vino solum

lani suam, & in sanguine vine pullum suum. pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores. Et hæc verba historice, ac mysticè possunt exponi. historice prædicatur, fore, vt ex progenie Iudæ reges orientur, quos reliquæ tribus venerentur, quod in Dauide est perfectum, nec transiturum principatû ad alienigenam, nisi sub aduentum Christi, quo tempore Herodes Idumæus regnum occupauit. Mysticè verò omnia referuntur ad Christum, qui mittendus à Deo, nunc multò clarius, quàm adhuc factum sit, prænunciatur. *Iuda laudabunt te fratres tui.* per hunc enim Iudam verus confessor Christus exprimitur, quia ex eius tribu secundum carnem est genitus. Ipsum laudant fratres sui, apostoli scilicet, & omnes cohæredes eius. quippe qui per adoptionem filij Dei effecti sunt, & Christi fratres per gratiam, quorum ipse est dominus per naturam. *Manus tuæ in cernicibus inimicorum tuorum.* iisdem enim manibus & amicos suos liberauit, & inimicos perdidit. *Adorabunt te filij patris tui.* quoniam multi ex filijs Iacob adorauerunt eum, qui per electionem gratiæ salui facti sunt. *Carulus leonis Iuda.* quoniam nascendo paruulus factus est. vnde scriptum est. *Paruulus natus est nobis. Ad prædam fili mi ascendisti,* id est ascendens in crucem captiuos populos redemisti. & quos ille leo contrarius inuaserat, tu moriens eripuisti. *Requiescens accubisti ut leo.* nimirum in passione Christus recubuit, quando inclinato capite tradidit spiritum, siue cum in sepulchro quieuit. *Quis suscitabit eum?* nempe, quia nemo, sed ipse se suscitauit. vnde dixit. *Soluite templum hoc, & post triduum suscitabo illud. Non auferetur sceptrum de Iuda.* Et certè non est ablatum, nisi quo tempore Christus venit, cum ad Herodem Idumæum regnum est delatum. *ipse erit expectatio gentium alligans ad vineam pullum suum.* nempe pullum afinæ, nempe quia gentilium populum vineæ apostolorum, qui etiam Iudæi sunt, alligabunt. Christus autem alligauit afinam, cui superfedid, ad vineam, & ad vitem. ipse enim est vitis, afinæ uerò ecclesia est ex gentibus congregata. alij afinam synagogam accipiunt, *Lauabit in vino stolam suam.* hæc aperte ad effusionem sanguinis in cruce pertinent. Hæc S. Augustinus docuit libro xvii. de Ciuitate Dei. cap. xli. Mortuus inde Iacob anno cXLvii. corpus eius à Ioseph sepulchro maiorum mandatum est. cap. l. [*Ioseph inde fratres post patris obitum pro conscientia pauentes benigne habuit.*]. Quippe fratres sibi à

bi à Ioseph timentes, ne fortè memor esset iniuriæ, quam passus esset, obsecrarunt eum, vt obliuisceretur scelerum suorum, & proni adorauerunt eum dicentes. *serui tui sumus.* Quibus ille respondit. *Nolite timere. num Dei possumus ressiere voluntari? ego pascam vos, & paruulos vestros.* cap. l. Genesis. Mortuus est inde Ioseph centum decemuitæ suæ annis expletis. Huc vsque peruenit Genesis.

Summa annorum ab ortu Abrahæ ad mortem Ioseph est annorum CCCLXX.

Abraham enim anno lxxv. venit in terram Chanaan. anno c. genuit Isaac. Isaac anno lxx. genuit Iacob. Iacob anno xc. genuit Ioseph. inde venit in Aegyptum anno cxxx. & ibi vixit an. xvii. Ioseph vixit an. cx.

SERVITVS ISRAELITARVM
IN AEGYPTO.

Hebræi igitur, qui in Aegyptum deuenerant, incredibile memoratu est, quam citò numero aucti sint, multiplicataque progenie Aegyptum repleuerint. Sed defuncto rege, qui eos ob meritum Ioseph benignè fouebat, succedentium regū imperio deprimebantur. Nam & opus durum ædificandarum ciuitatum eis impositum: & quia iam multitudo abundans metuebatur, ne quandoque libertatem armis vindicarent, paruulos recens editos aquis mer-

Hebræi igitur, qui in Aegyptum.] Ab hoc loco incipit liber Exodi, qui continet seruitutem Israelitarū in Aegypto, & exitum eorum inde duce Moyse. itaq; cap. i. Exodi scriptum est. *Mortuo Ioseph, & cumctis fratribus eius, omniq; cognatione sua filij Israel creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt, ac roborati nimis implerere terram.* Inde ærumnas affert, quas Israelitæ pertulere in Aegypto post mortem Ioseph. Etenim *siurrexit rex novus, qui ignorabat Ioseph.* qui dixit ad Aegyptios. *Ecce populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est. venite, sapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur,*

... *Et si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisq; nobis egrediatur de terra. [Et opus duarum edificandarum civitatum eis impositum.]* Quippe preposuit eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus, edificaueruntq; urbes tabernaculorum. & postquam vitam eorum operibus duri iusi, & lateris, omniq; famulatu, quo in terra operibus premebantur. Et [parvulos recens editos aquis mergere edicto regio cogeantur.] Quippe iussit, ut obstetrices pueros mares interficerent, feminas conseruarent. Quod cum non fecissent, precepit, ut mares in flumen abijcerentur, feminis parceretur. Hæc de seruitute Israelitarum Aegyptia cap. 1. Exodi continentur. in qua centum quadraginta quattuor annos vixerunt. Interim Leui, Iacob filius, genuit filium Cahat, ex quo natus est Amram, cuius filius fuit Moyses, & Aaron, de quibus dicturi sumus. Leui vixit annos cxxxv. Cahat annos cxxx. Amram cxxxvii.

MOYSES DVX ISRAELITARVM.

Qua tempestate filia Pharaonis. Sequitur admirabilis liberatio seruitutis Hebraeorum duce Moysse, viro insigni, & gentiliū quoq; litteris celebrato, qui incunabula Iudæorum ab Aegypto prima duxerunt. Hic iussu, & ope Dei Hebræos ex Aegypto eduxit, ut in terram Chananzam patribus à Deo promissam adduceret. Per solitudinem iter ingressus eos per quadraginta annos in ea tenuit, & cū Deo colloquutus in solitudine, & monte Sinai legem à Deo acce-

mergere edicto regio cogebantur. Nec dissimulari cruentum imperium licebat.

Qua tempestate filia Pharaonis infantem in flumine repertum, nutriendum pro filio curauit: nomen puero Moyses dedit. Moyses hic, cū viriles annos ageret, conspicatus Hebræum ab Aegypto pulsari, permotus dolore, fratrem ab iniuria vindicans, Aegyptium calce percussum interemit. Mox supplicium è facto metuens, in terram Madian profu-

profugit: & apud Iethro sacerdotem regionis illius diuersatus, filiam eius Sephoram in matrimonium accepit, exq; ea duos filios Gerom, & Eliever sustulit.

acceptam populo tradidit. & temp. Israelitarum instituit. Inde ad Iordanem amnem progressus regibus omnibus regionis eius subactis vita cesit, neque Iordanem trajicere, & Chananzam tenere morte præreptus potuit. Narratur autem primum genus, ortus, & educatio mirabilis eius. Fuit enim filius Amram, pronepos Leui, abnepos Iacob, propter metum Pharaonis tribus mensibus occultatus, deinde ex lege eius, cista inclusus, in flumen proiectus, atque à filia Pharaonis forte exceptus, & nutrici datus ad nutriendum. Adultum inde nutrix reginæ reddidit, quem illa filium adoptauit, vocauitq; nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum. Exod. cap. 11. [Moyse hic cum viriles.] Refert inde quæ Moyses in virili ætate digna memoratu peregerit. Quippe egressus ad fratres suos Hebræos, vidit afflictionem eorum, & virum Aegyptium percutientem quandam de fratribus suis Hebræum, cumq; circumlustratis omnibus neminem adesse vidisset, Aegyptiū percussum fabulo occultauit. Inde iram timens regis, qui cædem à se patratam compererat, aufugit ex Aegypto in terram Madian, vbi vxorem duxit Sephoram filiam Iethro sacerdotis eius regionis, ac pascendis ouibus operam dare cœpit. Exod. cap. 11.

HISTORIA IOB.

Hoc tractu temporū Iob fuit, legem naturæ, & agnitionem Dei, & omnem iustitiam complexus, prædices opibus: atque eo illustrior, quòd his neque integris corruptus, neque amissis deprauatus est. Nam cū per diabolū exutus bonis, filijs etiam esset orbatus

Hoc tractu temporū Iob fuit. Hoc loco intexit per egressionem historiam Iob viri gentilis, sed cognitionem Dei habentis. De quo sic S. Hieronymus. Iob in terra Husiide habitasse in finibus Idumæe, & Arabie fertur, & erat ei amea nomen Iobab, & accepit uxorem Arabissam, & genuit filium, quem vocauit Emon. Erat autem ipse quidem filius Zaræ,

re, de Esau filijs filius, de matre vero Bosra, ita ut sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges, qui regnaverunt in Edo, in qua & ipse regnavit. Sed primus in ea regnavit Bela filius Beor, & nomen civitatis eiusdem Denaba. Post hunc autem Bela Iobab, qui vocatur Iob. Item S. Augustinus libro xviii. de Civitate Dei cap. XLVII. Nec ipsos iudeos existimo audere contendere, neminem pertinuisse ad Deum, præter Israelitas, ex quo propagatio Israel capiti esse, reprobato eius fratre maiore. Populus enim verus, qui proprie Dei populus diceretur, nullus alius fuit. Homines autem quosdam non terrena, sed caelesti societate ad veros Israelitas supernæ civis patriæ pertinentes etiam in alijs gentibus fuisse, negare non possunt, quia, si negant, facillimè convincuntur de sancto, & mirabili viro Iob, qui nec indigena, nec proselytus, id est advena populi Israel fuit, sed ex gente Idumæa genus ducens, ibidem mortuus est, qui divino sic laudatur eloquio, ut, quod ad iustitiam, pietatemq; attinet, nullus ei homo suorum temporum coæquetur. Quæ tempora eius licet non inveniamus in Chronicis, colligimus tamen ex libro eius, quem pro sui merito Israelitæ in auctoritatem canonicam receperunt, teris generatione posteriorem fuisse, quam Israel. Hactenus ille. Hic ob sanctitate, opibusque inignis rogatu Sathanæ diuitijs, & filijs spoliatur. neque tamen à laudibus Dei deterretur. inde ulcere tereterrimo affectus diem ortus sui detestari incipit. tum ad saniora consilia se recipiens. iuste se à Deo percussum confitetur, ac duplicem eorum, quæ amiserat, cum pristina valetudine recipit.

At Hebræi multiplicato servitutis malo.] Iam de libertate servitutis agere incipit, quæ per Moysem facta est. Quippe, ut scriptum est cap. 11. Exodi, mortuo rege Aegypti ingemiscen-

tus, ad extremum diris vlcibus affectus, non potuit vincij, vt præ doloris impatientia aliqua in parte peccaret. Mercedem denique diuini testimonij consecutus, sanitati redditus, omnia quæ amiserat, in duplum recepit.

At Hebræi multiplicato servitutis malo pressi, querelis in cælum cõuersi, spem auxilij à Deo expectabāt. Tum Moyfi pascenti oves, repente

repentè rubus ardere visa: flammis tamen, quod erat mirabilius, innoxijs. Quæ nouitate obstupefactus, rubo propius accessit, statimque ad eum istiusmodi ferè verbis Deus locutus est: Dominum se esse Abraham, Isaac & Iacob: quorum progeniem, Aegyptiorum dominatione depressam, eripiam malis cupiat. iter ergo susciperet ad regem Aegypti, ducemque se populi, in libertatem restituendi præstaret. Cunctantem potestate confirmat, virtutem eius signorum faciendorum impertiens. Ita Moyfes in Aegyptum profectus, signis prius apud suos editis, assumpto fratre Aaron, regè adjit: missum se à Deo prodit, verbisque se Dei dicere, populum Hebræum vti dimitteret. At ille negans se Dominum nosse, parere imperio abnuebat.

testate signorum edendorum confirmavit. Nam cum iussisset

res filij Israel propter opem miserati sunt, ascenditq; clamor eorum ad Deum ab operibus, & audiuit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis, quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Iacob, & respexit Dominus filios Israel, & liberavit eos. cap. 11. Ratio verò liberandi fuit ea, quæ sequitur. [Tum Moyse pascenti oves rubus ardere visa, flammis tamen, quod erat mirabilius, innoxijs:] Ab hoc enim loco Deus incipit præstare promissa facta Abrahæ, & pactum suum cum eo seruare, vt semini Abrahæ possessionem Chananaeæ tribueret. sic enim scriptum est c. 111. Exodi. Moyse pascens oves Iethro soceri sui, sacerdotis Madian, cumq; duxisset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb. apparuitq; ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat rubum ardere, & non comburi. Accedenti inde ad rubum Moyfi Deus se patefecit mandans, vt in Aegyptum se referret, & Hebræos adiret, eosque seruitute exemptos in terram Chanaan, iam pridem Abrahæ, Isaac, & Iacob promissim educeret. diffidentem autem se id posse Hebræis persuadere, potestate signorum edendorum confirmavit. Nam cum iussisset

E virgine

virgam proijcere in serpentem conuertit, cum præcepisset, vt manum intra sinum conderet, lepra eam affecit. post autem cum mandasset, vt serpentem cauda sumeret, in virgæ formam redigitz cum iussisset, vt manum è sinu exereret, eam pristinx sanitati restituit. Verba porro, quibus Deus appellauit Moyssem, hæc fuerunt. *Ego sum Deus patris tuis, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui propter duritiem eorū, qui præstant operibus. & sciens dolorem eius descendi, vt liberem eum de manibus Aegyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & spatiosam, in terram fluentem lacte, & melle ad loca Chananei, Hethæi, Amorrei, Pharezæi, Henei, & Iebusæi. Clamor ergo filiorum Israel venit ad me, & vidiq; afflictionem eorum, qua ab Aegyptijs opprimuntur. Sed veni, vt mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Israel de Aegypto. Reuersus est ergo Moyses in Aegyptum, fide à Deo facta, mortuos esse, qui quærebant animam eius. Quippe assumpto fratre Aaron, homine deserto, qui sibi in solitudine iussit Dei occurrerat, prodijt ad Israelitas, & ad eos conuocatos signa Dei edidit, & per fratrem Dei voluntatem, & mandata renunciauit, & populum ad relinquendam Aegyptum induxit. inde Pharaone conuento dixit. *Dicit Dominus Deus Israel, Dimittite populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. at ille respondit. Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israel? nescio Dominum, & Israel non dimittam. Dixeruntq; Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro, ne forte accidat nobis pestis, aut gladius. At ad eos rex Aegypti. Quare Moyses, & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis? ite ad omera vestra. Narrat inde scriptura, quod omisit Sulpicius, vt grauioribus oneribus eos laterum faciendorum oppresserit, & non obediens flagellis cæciderit. & vt Israelitæ ea de re cum Moysse ipso conquesti sint, vt Moyses eam rem ad Deum rettulerit, vt Deus eum consolatus sit, promissis, quæ fecerat Abraham, Isaac, & Iacob, confirmatis, his verbis. *Ego Dominus, qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meum non indicam eis, pepigiq; fœdus cum eis, vt darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fueris aduenire. Ego audiui gemitum filiorum Israel, quo Aegypto oppresserunt eos, & recordatus sum pæcti mei. Ideo dic filijs Israel. Ego Dominus, qui educam vos de ergastulo Aegyptiorum, & eruas de ser-***

uitute

uitute, & redimam in brachio excelso, & iudicijs magnis. & assumam vos mihi in populum, & ero Deus vester, & scietis, quod ego sum Dominus Deus vester, qui eduxerim vos de ergastulo Aegyptiorum, & induxerim vos in terram, supra quam leuavi manum meam, vt darem eam Abraham, Isaac, & Iacob. daboq; illam possidendam vobis. ego Dominus. cap. 4. 5. & 6. Exodi.

Cumque Moyses in testimonium mandatorum Dei ex virga draconem fecisset, mox aquas omnes in sanguinem conuertisset, totam que terram ranis opplesset: faciētibus similia Chaldeis, magicas esse artes, quæcunque per Moysen fierent, potius quam Dei virtutē, pronuntiabat, donec superduis ciniphibus terra oppleta est, Chaldeis fatentibus maiestate diuina ista fieri. Tum rex malo coactus, aduocato ad se Moysse, & Aaron, dat populo discedendi potestatem, modò vt super ductam cladem auerterent. Sed vbi clades exempta est, impotens sui animus, in se reuersus, exire, vt conuenerat, Israelitas non patiebatur. Ad extremum, decem plagis

Cumque Moyses.] Nartrat signa portentifica, quæ edidit Moyses ex præcepto Dei, vt Pharaonem ad Hebræos dimittendos adduceret, & plagas decem, quibus eum reluctante affecit. quas deinceps exponemus. Prima plaga fuerunt aquæ in sanguinem conuersæ. sic enim cap. vii. scriptum est. *Ingressi Moyses, & Aaron ad Pharaonem fecerunt, sicut præceperat Dominus, tulitq; Aarō virgam coram Pharaone, & seruis eius, que versa est in colubrium. Vocauit autem Pharaō sapiens, & maleficos. & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quedam similiter, proieceruntq; singuli virgas suas, que versæ sunt in dracones, sed deuorauit virga Aaron virgas eorum, induratumq; est cor Pharaonis, & non audiuit eos. Inde iussu Dei Moyses ad eū redijt, & petijt, vt dimitteret populum, & sacrificaret Deo in deserto, minatus se aquas in sanguinem conuerfurum, vt pisces more-*

E 2 rentur,

rentur, & aqua compute-
 scerent. quo non obediente
 virga percussit aquam flumi-
 nis, vt non possent Aegyptij
 bibere. cumque eadem malefici peregissent, Pharaon in contuma-
 cia perstiterit. cap. vii. Secunda plaga fuit ranarum. Rursus
 enim ingressus ad Pharaonem Moyses, verbis Dei mandauit, vt
 dimitteret populum ad sacrificandum, alioquin se terram, & am-
 nes ranis oppleturum, quae domum, & cubiculum, & lectum eius
 inuaderent. eo vero non obsequente, ranas induxit. Orauit
 autem Pharaon Moysen, vt eam pestem abigeret, nam se popu-
 lum dimissurum. Necatis ranis tamen Pharaon in pertinacia man-
 sit. cap. viii. Tertia plaga fuit ciniphes. Siquidem *iussu*
Dei extendit virgam suam, & percussit puluerem terrae, & emerere
ciniphes in uniuersa Aegypto. cap. viii. Ciniphes autem tam
 in hominibus, quam in iumentis fuerunt, quos alii culices, alij
 muscas ex interpretibus fuisse dixerunt. malefici autem, quos
 [Chaldaeos] Sulpicius vocat, eadem conati explere non potue-
 runt, cum dicerent, *Dignus Dei hic est.* S. Augustinus in Sermo-
 ne LXXXVI. *Scinifes animal pennis quidem suspenditur per aera*
volitans, sed adeo subtile est, & minutum, vt oculi visum nisi acue
cernentis eludat, corpus tamen cum insederit, acerbissimo terebrat sti-
mulo, vt quem volitantem quis videre non ualet, sentiat stimulantem.
 Sumpsit autem hoc a Philone. Quod addit, [Tum rex malo
 coactus aduocato ad se Moysen, & Aaron.] Sulpicius id factum post
 ciniphes ait, vt se Pharaon obsecurum, peste illa depulsa, dixerit,
 liberatus vero malo ad ingenium suum redierit, cum tamen
 post ranas immixtas euenisse scriptura prodiderit. Reliquae inde
 plagae septem, quae numerum decem expleuerunt, fuisse muscae
 caninae, pestilentia, ulcera pecorum, grando, locustae, tenebrae,
 ac denique mors primogenitorum, quas Deus eo modo, quo su-
 periores, repugnanti Pharaoni infixit. vbi vero primogenita pas-
 sim morientia Pharaon vidit, demum victus vocatis Moysen, & Aaro-
 no dixit. *Surgite, & egredimini a populo meo vos, & filij Israel.*
ne, & immolate Domino, sicut dicitis. onces vestras, & armenta sumite;
vt petieratis, & abeuntibus benedicite mihi. Quid autem his decem
 plagis significatum, ac praefiguratum sit, pluribus in locis docuit
 S. Augustinus, sed maxime in sermone LXXXVI.

plagis corporis, & regni sui
 contusus & euictus est.

PASCHAE INSTITVTIO.

Sed prius quam Aegyp-
 to populus est egressus,
 mandatis Domini instrui-
 tur, rudis adhuc temporu-
 mensum illum, qui tunc erat,
 primum omnium mensum
 esse cognosceret: Sacrificiu-
 tatem autem diei illius in solempni-
 tatem consequentium saeculo-
 rum ita esse celebrandum,
 vt quartadecima die men-
 sis agnus immaculatus an-
 niculus victima caederetur,
 eiusdem sanguine postes il-
 linirentur: carnem penitus
 exedendam, os autem non
 conterendum: septem die-
 bus fermento abstinerent,
 azymis vterentur, ritumque
 hunc posteris traderent.

Sed priusquam Aegypto.]
 Ab hoc loco incipiunt leges,
 & instituta Hebraeis a Deo
 data, quae sequentem eorum
 tempus complectentur. He-
 braei annum a Septembri, id
 est ab aequinoctio autumnali
 ordiebatur. siquidem cap.
 35. Exodi, *fruges cordi re-*
dicuntur anni tempore inquit.
 In primis vero, cum annum
 lunarem in xii. menses, &
 cccly dies distributum ha-
 berent, Deus iussit, vt primum
 anni mensum ab illo mense
 numerarent, quo ex Aegyp-
 to egrederentur. is autem,
 post fuit apud eos Nysan,
 qui apud Romanos respon-
 det Martio, nam tum ab or-
 dine numerabant, vt tantum
 dicerent primum, & secun-
 dum, & tertium mensum.
 Monuit praeterea, vt quar-
 tam decimam die illius men-
 sis praecipuo in honore ha-
 berent, ac Phase, id est tran-

situs appellarent, & vespere agnum anniculum immaculatum
 comederent, & ne comederent ex eo crudum quid, nec coctum
 aqua, sed asium tantum igni. caput autem cum pedibus eius, &
 intestinis vorarent. Dum autem comederent, venas accingeret,
 calciamenta in pedibus haberent, baculos in manibus tenerent,
 & festinantes comederent, quia illud Phase esset, id est transitus
 Domini, & addidit. *Et cum dixerint vobis filij vestri. Quae est ista*
religio? dicetis eis. Victimam transitus Domini est, quando transiit
super domos filiorum Israel in Aegypto, percussiens Aegyptios, & do-
mos vestras liberans. Agnum autem hunc praefignificasse Christum

venturum, & passurum pro nobis, docuere satis S. Ioan. Baptista, cum dixit, *Ecce Agnus Dei.* & Christus, cum agnum in pascha edens cum apostolis, ac panem offerens, suum illud esse corpus asseruit, quod offerendum esset pro multis in remissione peccatorum. & S. Paulus, cum adiecit, *Pascha nostrum immolatus est Christus.* vt o mittam S. Augustinum, qui cum ceteris id sepissime repetiuit. & maxime libro xii. contra Faustum. Inde per septem dies sequentes Azyma, idest panem in fermentatum edipraecipit, & primum ac septimum diem sanctum constituit.

Ita populus egressus.] Iam narrare incipit de exitu Hebraeorum ex Aegypto, qui discessuri iussu Dei petere ab Aegyptijs mutuo vasa argentea, & aurea, vestemque plurimam. eaque facile ab Aegyptijs impetrauerunt. atque ita spoliatis Aegyptijs, diuites, & suis copiis, & Aegyptiorum spoliis abiere. cap. xii. Exo. Quod autem ait [*numerum ex quinque, & septuaginta Hebraeis, qui primum Aegyptum descenderant, ad millia virorum sexcenta peruenisse.*] sumptum est ex cap. Genesis xli. & Deuteronomij x. vbi scriptum est. *Omnes anime domus Iacob, que ingressae sunt in Aegyptum, fuere septuaginta.* pro quo numero Graeca versio habet septuaginta quinque. quem numerum agnoscit quoque S. Augustinus lib. xvi. de Civitate Dei. cap. xl. *Ingressi referuntur in Aegyptum simul cum ipso Iacob septuaginta*

Ita populus egressus, diues suis copijs, & Aegypti spolijs cumulatio: cuius numerus, ex quinque & septuaginta Hebraeis, qui primum Aegyptum descenderant, ad millia virorum sexcenta peruenerat: ab eo autem, quo primum Abrahamam terram Chanaanorum accesserat, anno tricesimo & quadringentesimo; a diluuiio autem, mille quingentis quinque & septuaginta. Igitur prope egressis, columna nubis interdiu, noctu columna ignis praeferebatur. Sed cum ob interiectum finem Rubri maris, praeter terram Philistim via duceret, ne postea Hebraeis eremum aspernantibus redeun-

di in

di in Aegyptum continentibus terris noto itinere facultas paderetur, nutu Dei auersi, in Rubrum mare illati sunt, castraque ibi cunctantes constituerunt. Quod vbi regi nuntiatum est, Hebraeum populum via errore in obiectum mare deuenisse, nullum ei esse exitum obsistente elemento; furens animi, quoangebatur, tot hominum millia regno suo & potestati decedere, exercitum prope educit. Iamque eminus arma signaque & protentae patentibus late campis acies visabantur: cum Hebraeis metu trepidis, & caelum aspectantibus, Moyses a Deo monitus, percussum virga mare discidit. Ita populo, cedentibus in latera aquis, velut in continentibus, iter peruium fuit. Nec cunctatus rex Aegyptius cedentes insequi, mare qua patebat, ingressus; mox coeuntibus aquis, cum omni exercitu deletus est. Tunc Moy-

les

ginta quinque homines annumerato ipso cum filijs suis. in quo numero duae tantum feminae commemorantur, una filia, neptis altera. Sed res diligenter considerata non indicat, quod tantus numerus fuerit in progenie Iacob die, vel anno, quo ingressus est Aegyptum. Commemorati quippe in eis etiam sunt pronepotes Ioseph, qui modo iam tunc esse poterint, quando iam tunc centum triginta annorum erat Iacob, filius vero eius Ioseph triginta nouem quem cum accepisse tricesimo anno suo, vel amplius uxorem constat, quomodo potuit per nouem annos habere pronepotes de filijs, quos ex eadem uxore suscepit? soluit inde quaestionem, intelligendum esse introitum Iacob in Aegyptum non vnum annum, sed totum illud tempus, quamdiu uixit Ioseph, per quem factum est, vt intrarent, sexcenta vero inde millia peditum fuisse, cum egressi sunt, scriptum est cap. xi. Numero tam. Quod autem addit. [*Ab eo autem, quo primum Abraham terram Chanaanorum accesserat, anno cxxx.*] eum numerum sumpsit ex xii. Exodi, vbi est. *Habitatio filiorum Israel, qua manserunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum.*

E 4

qui-

quibus expletis eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Aegypti. Hoc autem aperte falsum est. neque enim tot annos in Aegypto fuere Aegyptij. Itaque melius versio septuaginta interpretum. Habitatio filiorum Israel, qua habitauerunt

in Aegypto, & in terra Chanaan ipsi, & patres eorum annis CDXXX, Cui consensit S. Paulus scribens ad Hebraeos. Testamentum confirmatum a Deo ea, quae post CDXXX. annos facta est, lex non irritum facit ad euacuandam promissionem. Incipit autem habitatio in terra Chanaan ab anno LXXV Abraham, ut supra diximus, quo Deus testamentum suum Abraham confirmavit. summa vero annorum, qua inquit [A diluuiio mille quingentis quinque, & septuaginta.] concipitur hoc modo, ut supra dictum est. A diluuiio ad ortum Abraham MLXX. ab ortu Abraham ad ingressum in terram Chanaan anni LXXV. inde ad egressum ex Aegypto anni CDXXX. Refert inde oblata Hebraeorum profectio impedimenta, quae omnia Moyses consilio, & ope Dei superauit. quorum primum fuit maris obstaculum, de quo multo vberius, & clarius Exodi cap. XII. Cum emisisset Pharaon populum, non eos duxit Dominus per viam terrae Philistim, quae vicina est, reputans, ne forte peniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuertetur in Aegyptum. sed circumduxit per viam deserti, quae est iuxta mare Rubrum, & armati ascenderunt filij Israel de terra Aegypti. Dominus autem praecedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, ut dux esset itineris utroque tempore. Ex quo apparet, Sulpicium parum apte vertisse, [Hebraeis eremum aspernantibus,] non enim, si ad Philistim accessissent, eremum intraturi erant, sed bellum suscepturi. quare pro, [eremum,] bellum, erat dicendum. Philistim autem fuit regio a nepote Cham appellata. ut scriptum est Genesis cap. X. Haec post a Graecis Palaestina vocata ad mare sita. Columnae autem, & nubis praecedentis sexcenta alia testimonia sunt. Adicit deinceps, ut Pharaon certior profectiois Hebraeorum factus eos sit persecutus, quod ex XIII cap. Exodi sumptum est. Et nunciatum est regi, quod fugisset populus, immutatumque est cor Pharaonis, & seniorum eius super populum, & perse-

ses incolumitate suorum, exitio hostium, virtuteque exultans, canticum Domino cecinit: idemque omnis turba virilis ac muliebris sexus fecit.

& persecutus est eos, & reperit in castris super mare. Inde subiicit, ut Moyses a Deo monitus percussum virga mare disciderit. quod est scriptum ibidem ita. Expostulantibus, & clamantibus Hebraeis, quod in periculum essent adducti, Moyses dixit, ne timeant. nam virtutem Dei eos esse illo die experuros. Tum dixit Deus ad Moysen. Loquere filiis Israel, ut proficiantur. tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud, ut gradiantur filij Israel in medio mari per siccum. Post. Cumque extendisset manum Moyses super mare, abstulit illud Dominus, diuisaque est aqua. Tum suggerit, ut Moyses cedentibus aquis Rubrum mare transierit, prout est in eodem loco. Et ingressi sunt filij Israel per medium stercis maris. erat enim aqua quasi murus, a dextra eorum, & sinistra. persequentesque Aegyptij ingressi sunt post eos, & respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis, & nubis interfecit exercitum eorum. cumque extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum, fugientibusque Aegyptijs occurrerunt aquae, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerunt mare. nec vnus quidem superfuit ex eis. Deinde, ut Moyses feliciter mare transgressus exultans canticum Deo cecinerit, quod ita incipit. Cantemus Domino. gloriose enim magnificatus est. Quod autem scriptum est, Moysen [exultasse incolumitate suorum, exitio hostium, & virtute] prope ridiculum est. nam si virtutem referas ad Hebraeos, absurdum est, cum nihil fortitudinis adhibuerint, si ad hostes, multo magis, cum omnes quasi pecudes gurgitibus haulti sint. quare puto desiderari vocem Dei, ut sit, virtuteque Dei. nam in toto cantico nihil aliud celebratur, quam virtus, & fortitudo Dei. Vnde illa post saepe repetuntur. Qui eduxit populum de Aegypto in fortitudine magna, & manu robusta.

REIP. INSTITVTIO.

Sed ingressus eremum, cum iam per triduum iter agerent, aquae penuria urgebat, repertaque ob amaritudinem vsui non erat. Actum primum impotentis populi contumacia apparuit, iamque

[Sed ingressus eremum.] Exponit deinceps alia profectio impedimenta obiecta, quorum vnum fuit, aqua aut nulla, aut amara. de qua cum Moysen populus, ut supra, accusaret, ille Dei monitu lignum aquis incutit, atque ita aquis dulcedinem

nem addidit. ostendit enim ei Dominus lignum, quod cum misisset in aquas, in dulcedinem uersæ sunt. cap. xv. Quod autem ait [*tum primum impotentis populi concumaciam apparuisse*] falsum est. nam prima expositio eorum, & in Moysen inuentio fuit, cum mare progressi sui suo obiectum viderunt. non cum aque ad potum inopia laborarunt. Porro ingressos, non [*ingressus*] legendum. Aliud verò incommo- dum, quo Hebræi Moysi mandixerunt, fuit fames, cui consuluit Deus coturnicibus, & manna immisit. Ceterum apud Sulpicii duo vitia sunt, vnum librariorū, alterum auctoris. librariorū puto, pro [*arborum*], arboribus reponendum esse, Sulpicii illud, quod significare videtur, apud Elim populum fame conflictatum fuisse, cū tamen id factum sit, postquam inde discessum est. sic enim scriptum est cap. xvi. *Profectiq; sunt de Elim. & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim, & Sinai. & murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen. Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix cooperuit castra. mane quoque res iacuit*

que in Moysen ferebatur: cum edoctus à Deo, lignū aquis intulit, cuius hæc vis fuit, vt dulcem sapore fluentis redderet. Exin promotum agmen, apud Elim, duo decim fontibus aquarum & septuaginta arborum palmarum reperitis, consedit.

Rursum populus famem cōquerens, Moysen increpabat, Aegypti seruitium cum saturitate ventris desiderās. tum grex coturnicum supernè missus, castra oppleuit. Postero autem die animaduertūt, qui extra castra pro- cesserant, paruis quibusdā siliquis oppletum solū: quarum species in modum coriandri seminis, glaciali albedinè erat, vt crebrò, hibernis mensibus superductis pruinis tegi terrā videmus. Tum per Moysen populus admonetur, panem hunc eis munere missum Dei: vnū quemq; in id paratis vasculis, tantum vsurpare debere, quantum in diem vnum

pro

pro numero singulis satis esset: sexto tamen die, quia sabbato colligi non liceret, duplum præsumerent. Verum populus, vt semper parum dicto audiens more humani ingenij, non refrenauit cupiditatem, ex reconditis in posterum quoq; diem consulens. Sed reposita, fœtore diro in vermes efferue- scebant: cū die sexto in sabbatum referuata, integra permanerent. Hoc Hebræi per XL. annos cibo sunt vsi: cuius sapor melli proximus, nomen Manna traditur. In testimonium autem diuini muneris, referuasse Moyses gomor plenum in vase aureo dicitur.

*in circuitu castrorum. cumq; operuisset superfluum terræ, apparuit in solitudine minimum, & quasi pilo rufum in similitudinem pruinæ super terram. Quod cum vidissent filij Israel dixerunt ad inuicem, Man hu, quod significat, quid est hoc? ignorabant enim, quid esset. Quibus ait Moyses. Hic est panis, quem nobis dedit Dominus ad vescendum. Numeris autem cap. xi. Erat Man quasi semen coriandri coloris bdellij. circuibatq; populus, & colligens illud frangebatur, & faciebat ex eo tortulas saporis, quasi oleati. Quid autē significaret manna illud, primum declarauit Moyses, cū dixit, Hic est panis, quem vobis dedit Deus ad vescendum, deinde Christus, cum in cœna panem porrigens dixit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Vnde illud apud S. Ioannem vi. Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est. Panem de celo dedit eis manducare. Amen dico vobis. Non Moyses dedit vobis panem de celo, sed pater meus dat vobis panem de celo verum. panis enim verus est, qui de celo descendit, & dat vitam mundo. dixerunt ergo ad eum. Domine da semper nobis panem hunc, dixit eis Iesus, Ego sum panis vite. qui venit ad me, non esuriat, & qui credit in me, non sitiet in æternum. De his sepe S. Augustinus, & ceteri. Verba verò, quibus Moyses populum monuit, [*panem hunc eis munere missum Dei, unumquemque in id paratis vasculis tantis vsurpare debere, quantum in diem vnum pro numero singulis satis esset. sexto tamen die, quia sabbato colligi non liceret, duplum præsumerent,*] hæc*

hæc fuerunt. Colligat unusquisque ex eo, quantum sufficit ad vescendum, gomor per singula capita, iuxta numerum animarum vestrarum, que habitant in tabernaculo, sic tolletis. Id ita illi fecerunt. die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est duo gomor per singulos homines. Itaque Moyses ait eis. Hoc est, quod locutus est Dominus, requies sabbathi sanctificata est Domino cras. quodcumque operandum est, facite, & que coquenda sunt, coquite, quidquid autem reliquum fuerit, reponite usque in mane. Cum autem dixit. [Ex reconditis in posterum quoque diem consulens.] expressit illa. Dixit Moyses ad eos. Nullus relinquat ex eo in mane. qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque mane. & scitere cepit vermibus, & corruptis. & cum addidit. [Hoc Hebræi per quadraginta annos cibo sunt usi.] expressit illa cap. xvi. Filij Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem. hoc cibo alij sunt, quousque venirent fines terre Chanaan. De sapore verò manna sic ibi. Gustusq; eius quasi simile cum melle. Nomen autem impositum est ab eo, quod diximus. *Mannu*. Iam verò quod addidit. [In testimonium autem diuini muneris referuasse Moyses gomor plenum in vase aureo dicitur.] Sic ibidem. Dixit Moyses ad Aaron. Sume vas vnum, & mitte ibi man, quantum potest capere gomor, & repone coram Domino ad seruandum in generationes vestras. gomor autem mensuræ genus fuit, de quo non conuenit inter antiquos. Hoc est autem, quod dixit S. Paulus 1x. ad Hebræos, in arca foederis vinam auream fuisse habentem manna.

Inde progressus populus. [Narrat aliud incommo- dum, nempe nouam aquæ penuriam. qua de re increpante Moysen populo in loco, quò inde venerat, Raphidin nominato, ex præcepto Dei Moyses virga percussit petram Horeb, & aquam excussit. sic enim dixit Deus. En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb, percussiesq; petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Hæc autem mysti-

Inde progressus populus, cum aquæ penuria tentaretur, agrè ab exitio ductis temperabat. Tum Moyses, mandante Domino, apud locum, cui Oreb nomē est, virga petram percussies, largè aquæ copiam fecit. Sed ubi Raphidin peruentum, Amalechitæ populum incurfionibus vastabant.

Moyfes

Moyfes suis in prælium eductis, cum Iesum bellantibus præfessisset, assumpto Aarò, & ut spectator pugnae futurus, simul precandi Dominum gratia montem conscendit. Sed cum dubio euentu acies concurrissent, Moyfi precibus victor Iesus, hostes in noctem cæcidit.

dum fuit bellum Amalecitarum. Verum Sulpicius perinde loquitur, quasi Moyses prius aquam excussisset, quam Raphidin attigerit. cum tamen dicat Exodus cap. xvii. *Castrametati sunt in Raphidin, ubi non erat aqua ad bibendum populo.* inde narrat, vt ex petra Horeb elicita aqua sit. cum autem adhuc in Raphidin manserent, Amalechitæ incurfiones fecerunt. sic enim ibidem. *Veniit Amalech, & pugnabat contra Israel in Raphidin.* Pro [vastabant,] malle vexabant. In ijs autem verbis, quæ sequuntur, [Moyfes suis in prælium eductis, cum Iesum bellantibus præfessisset, assumpto Aarò, & ut spectator pugnae futurus, simul precandi Dominum gratia montem conscendit.] nemo adhuc vitium insigne notauit, nam pro [vt,] reponendum est *Hur*, sic loquente scriptura. *Moyfes autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis. Et cum leuaret manus Moyfes, vincebat Israel. sin autem paululum remississet, superabat Amalech. Aaron, & Hur sustentabant manus ex vtraque parte. & factum est, vt manus eius non lassarentur usque ad occasum Solis, fugauitq; Israel Amalech.* Est autem Iosue, quem & Iesum vocant, Naue filius, ex tribu Efraim, qui post Moysen ducatum Hebræorum excepit.

Per idem tempus, Iethro Moyfi focer, cum filia Sephora, quæ Moyfi nupta, proficiscente in Aegyptum

viro

Per idem tempus Iethro Moyfi focer. [Narrat deinceps, vt Moyses consilio Iethro focer ad se aduentis temp. constituerit. Fallitur autem

autem

autem, qui Sephoram, proficiente in Aegyptu Moyse, domi remanisse scribit. nam, vt scriptum est cap. iiii. *Tulit Moyses uxorem suam, et filios suos, & imposuit eos super asinum, reuersusq; est in Aegyptum. inde, vt scriptum est cap. xviii. Iethro tulit Sephoram uxorem Moysi, quam remiserat, & duos filios eius, quorum vnus vocabatur Gerson, alter Eliezer. & venit cum ijs ad Moysen in desertu.* exceptus autem hilariter à Moysse, & rebus eius gestis lætatus holocaustum, atque hostias Deo obtulit.

REIP. INSTITVTIO.

Hæc est autem prima reip. Hebræorum descriptio. qua magistratus, & iudicia constituta sunt, Iethro Moysis socero præscribente. res autem ita acta est. Cum adhuc Moyses ipse vnus lites omnes cognouisset, atque omnia iudicia exercuisset, monitus est à socero, ne eum laborem ipse subiret, sed lites leuiores iudicibus Hebræis cognoscendas permetteret, ipse sibi grauiora referuaret, atque vnâ curam rerum, quæ ad Deum pertinent, ageret, cuius ille consilio paruit. Verba Iethro fuerunt hæc. *Esto in populo in ijs, quæ ad Deum pertinent, vt referas, quæ dicuntur, ad eis, ostendasq; populo cæremonias, & ritum colendi, viamq; per quam ingredi debeant, & opus, quod facere debeant, prouide autem de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint superbiam, & constituue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore. quidquid autem minus fuerit, referant ad te, & ipsi minima tantummodo iudicent. Quibus auditis Moyses fecit omnia, quæ ille monuerat. Et electis viris potentibus de cuncto Israel constituit eos tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicarent plebem omni tempore. quidquid autem grauius erat, referrent ad se, & ipsi minima tantummodo iudicarent.* Addit autem Iosephus, cum diuisisse populum

in

in multas partes, exempli gratia in mille, in quingentos, in centu, in quinquaginta, triginta, viginti, & decem, atque præfectos eis præposuisse. quos vocant Chiliarchos, cætonarchos, pentæonarchos, decadarchos. quasi dicas millenarios, centenarios, quinquagenarios, decanos. Latinus verò interpres, qui mille hominibus præfecti essent, tribunos, qui centum, centuriones vertit. Paucis verò post diebus instituit etiam consilium constans ex septuaginta senioribus, iussu Dei. sic enim scriptum est Numerorum cap. xi. *Dixit Dominus ad Moysen. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint, ac magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fæderis, faciesq; ibi stare tecum, vt descendam, & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, & tradam eis, ac sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. quod idem fuisse cum seniorum Concilio arbitramur.*

LEGES DEI.

Exin ad Sinam montem peruentum. ibi Moyses à Domino monetur, populus vt sanctificaretur, auditurus Dei voces: idque sollicitè curatum. Sed vbi Deus monti institit, validis tubarum clâgoribus aer quatiebatur, crassæque nubes crebris cū fulminibus aduoluebantur. Sed Moyses & Aarō in mōtis cacumine Dominū propter, populus circa ima mōtis constitit. Ita lex lata, multiplex & copiosa, Dei verbis, & sæpe repetita: cuius si quis erit curiosior, son

Exin ad Sinam montem peruentum.] Inde ad montem Sinai ventum, locū maximè ob res ibi à Deo gestas ad memoriam posteritatis insignem. Quod autem inquit Sulpicius Sinam montem, sciendū est, in scriptura vocari, solitudinem, siue desertum, & montem Sinai. sic enim cap. xix. Exodi. *Tertio mense egressionis Israel de terra Aegypti in die hac venerunt in solitudinem Sinai. nam profecti de Raphidia, & peruenientes vsque in desertum Sinai castramentati sunt in eodem loco. at paulo post addit, Die tertia descender Dominus coram omni plebe super montem Sinai. inde Num. cap. x. Profecti sunt de monte Domi-*

tem

ni quam trium dierum. & c. 4. Dominus Deus noster pepigit nobiscum factas in Horeb. Ex his autem patet, Sinai nomē esse solitudinis, siue deserti, in ea verò solitudine montē fuisse, nomine Horeb. qui mons dicitur Sinai, & mons Dei, & mons Horeb. quia fit solitudinis, quæ Sinai dicitur. esse autem eundē montem, unde apparuit Moyfi Deus primum è rubo ardenti. de quo cap. 111. Exodi. *Cumque duxisset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb. apparuitq; ei Dominus in flamma ignis, de medio rubi. atque eundem esse, in quo Deus post legem dedit Hebræis. Quod si ita est, non rectè dixit Sulpicius ad [montem Sinam,] non enim Sinam potest esse casus genitiuus, vt Sinai. nam ita significauit, montem Sinam dictum. Fœdus autem, quod pepigit in monte Horeb his verbis conceptum fuit. cap. xix. Exodi. *Si audieritis vocē meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis, mea enim est omnis terra, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Cum autem his dictis mandasset Deus, vt populus sanctificaretur, descendit super montem, & leges duas præscripsit, vnam ad religionem, alteram ad iudicia pertinentem.**

Ac primum quidem lex de religione hoc ordine data est. *Tertio mense cum venisset Moyses ad Sinai, atque ibi castrametatus esset, monitus à Deo conuocauit seniores populi, & ex eius præscripto monuit, vt sanctificarent se, & lauarent vestimenta sua, & parati essent in diem tertiam. nam Deum eo die descensurum, & coram omni populo verba facturum super montem Sinai. Ex res curatæ sunt. Vbi tertia dies illuxit, ceperunt audiri conitrua, & micare fulgura, & nubes densissime operire montem, clangorq; buccinæ vehementius perstrere, & timuit populus, qui erat in castris. Cumq; eduxisset eos Moyses*

in occur-

tem ipsum adeat, nos eam breuiter perstringimus. Non erunt, inquit, tibi Dei alieni præter me: Non facies tibi idolum: Non sumes nomen Dei tui in vanum: Sabbato nullum opus facies: Honorifica patrem tuum, & matrem tuam: Nō occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Nō falsum testimonium dices aduersus proximum tuum: Non concupisces quidquā proximi tui.

in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis. Totus autem mons Sinai fumabat, eò quod descendisset Dominus Deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de furnace, eratq; omnis mons terribilis. Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in manus, & prolixius tendebatur. Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei. Lex verò tradita est his verbis. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Memento vi diem sabbathi sanctifices. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Non occides. Non mœchaberis. Non furtum facies. Non dices contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces domum proximi tui. nec desiderabis uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia, quæ illius sunt. Hæc decem præcepta legis eiusmodi sunt, vt tria prima ad Deū, septem alia ad proximum referantur.

His à Deo dictis, cum turbæ circumstrepent, lampades inardescerent, montem fumus obtegeret, populus præ timore inhorruit, verba Dei non sustinens, poscitque à Moysè, vt ipsi tantum loqueretur Dominus, atque ita audita ad populum referret. Edicta autem Dei ad Moysen istiusmodi sunt: Hebræus puer pecunia emptus, sex annis seruiet, post hæc liber erit: spontè autem permanenti in seruitute, auris forabitur. Qui hominem occiderit, ca-

pice

His à Deo dictis, cum turbæ circumstrepent, Inde narrat, quo ordine lex iudicialis sit lata. qua dere sic. cap. xx. *Cum tunc populus audiebat voces, & videbat lampades, & sonitum buccinæ, timorq; fumantem, & perterritis ac pavore percussis. Steterunt procul dicentes Moysi. Loquere tu nobis, & audiemus. non loquatur nobis Deus, ne forte moriamur. Edicta verò iudicialia Dei ad Moysen neq; vniuersa, neque integra attulit Sulpicius, monens, vt qui ea cognoscere cupiunt, fontes adeant, nempe Exodi caput xix & xx. & xxxi. Ceterum quæ sequuntur crimina continent promiscuè aduersus proximum, & aduersus Deum, adiectis pœnis tem-*

F

po

portibus. nam de spiritalibus intelligendis post Christus legislator acturus est. Pertinet autem maxime ad eadem, furta, fornicatione, & falsum testimonium.

Hebræus puer pecunia emptus sex annis seruiet, post hæc liber erit, sponte autem permanenti in seruitute, auris forabitur.] In lege scriptum est. Si emeris seruum Hebræum, sex annis seruiet tibi. in septimo egredietur liber gratis.

Quod si dixerit seruus, Diligo dominum meum, & uxorem, ac liberos, non egrediar liber, offeret eum dominus Dñs, & applicabitur ad os eius, & possit. s. perforabitur, aurem eius subula, & erit ei seruus in seculum. cap. xxi.

Qui hominem occiderit, capite pœnas luet, qui imprudens, rite exulerit.] Quæ sequuntur, ad eadem pertinent. Ibi sic scriptum est. Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur. qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius, constituam sibi locum, in quem fugere debeat. Ex his manifestum est, apud Sulpicium deesse verbum, prudens, quod respondeat alteri, quod sequitur, imprudens, & illud exprimat, quod est in scriptura, volens occidere. Quare ego ita legerim

pite pœnas luet: Qui imprudens, rite exul erit. Qui patrem matremve pulsauerit, conuitiumque eis dixerit, capitali supplicio afficitor. Si quis Hebræum subreptum vendiderit, morti dabitur. Si quis seruum proprium, seruamve percusserit, exq; eo ictu obierit, reus iudicio fiet. Si quis partum non deformatum mulieri excusserit, neci dabitur. Si quis seruo oculum aut dentem extorserit, seruus vindicta liberabitur. Taurus si hominem occiderit, lapidabitur. Si dominus sciens bestię victimum, non consuluerit, & ipse se lapidabitur: aut pretio se redimat, in quantum accusator poposcerit. Si seruum taurus occiderit, in triginta drachmis pecunia domino numerabitur. Si quis defossum lacum non cooperuerit, pecusque in lacum ceciderit, pretium pecudis domino dabit. Si taurus alterius taurum occiderit, pe-

cus venundabitur, pretiumque domini partientur, perceptum etiam diuident.

Quod si dominus vitium tauri sciens, non consuluerit, taurum dabit. Si quis vitulum subripuerit, quinque restituet. Si ouem subripuerit, quadrupli pœna erit. Si viuua penes abactorem pecora reperientur, dupla restituet. Nocturnum furem occidi licet, diurnum non licet. Si cuius pecora alterius facta depauerint, dominus pecoris euerfa restituet. Si depositum perierit, is penes quem depositum fuit, iurabit nihil se dolo egisse. Fur inuentus duplum dabit.

Commendatum pecus à bestia interceptum, non restituetur. Si quis virginem nondum desponsatam corruperit, dotabit puellam, & ita eam uxorem accipiet. Si pater puellæ nuptias recusauerit, dotem raptor dabit. Si quis se pecudi miscuerit, morti dabitur. Sacrificans idolis,

gerim.] Qui prudens hominem occiderit, capite pœnas luet, qui imprudens, rite exul erit.] Rite autem exulem iubet esse, qui in vrbes exilio destinandas confugiat. de quibus Nume. xxxv. Deuteronom. xix. Iosue xx. Separate vrbes fugitiuorum, de quibus locutus sum vobis per manum Moysi, ut confugiatis ad eas quicumque animam percusserit nescius.

Qui patrem matremve pulsauerit, conuitium ei dixerit, capitali supplicio afficitor.] Item. Qui percusserit patrem suum, aut matrem suam, morte moriatur. qui maledixerit eis, morte moriatur.

Si quis Hebræum subreptum vendiderit, morti dabitur.] Eodem in loco. Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, morte moriatur.

Si quis seruum proprium, seruamve percusserit, ex eoque ictu obierit, reus iudicio fiet.] Ibidem. Qui percusserit seruum suum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit.

Si quis partum non deformatum mulieri excusserit, neci dabitur.] Hoc sumptum est ex versione septuaginta interpretum. Si viri duo contenderint, & percusserint mulierem ventrem ferentem, &

exhibet puer eius non deforma-
tus, obnoxius erit dāno, quantum
meritū eius experierit, si uero
deformatus fuerit, dabit etiam
pro anima, oculo pro oculo, den-
tem pro dente. Ex quo liquet,
aut apud Sulpicium illud,
Non, à librariis esse additū,
aut Sulpicium non sincere
legis sententiam reddidisse.
tū. n. demū lex capitale iubet
esse, cum partus iam defor-
matus erit. sic. n. est in greco
ἐξέκρινον τοὺς ὀφθαλμούς.

Si quis seruo oculum, aut de-
ntem exierit, seruus vindictā
liberabitur. Ibi. Si perens
seriē quisquam oculū serui sui,
aut ancille, lyncos eos fecerit,
dimitter eos liberos pro oculo,
quem eruit. Sulpicius more
Romano [vindictam], quod
est manumissionis genus, de
suo adiecit, & rem obscurio-
rem redegit.

Taurus si hominem occide-
rit, lapidabitur. Ibidem. Si
bos cornu percusserit virum,
aut mulierem, & mortui fue-
rint, lapidibus obruetur.

Si dominus sciens berre vi-
tium non consuluerit, & ipse
lapidabitur, aut pretio se redi-
mat, in quantum accusator po-
poscerit. Nemo est, qui nō
intelligat, iuberi hac lege do-
minum tauri lapidari, cum
tamen lex iubeat, lapidari

idolis, pereat. Viduam &
orphanum non premédos:
Pauperem debitorem non
perurgendum: Nec vsuram
poscendam: Vestimentum
pauperis pro pignore non
accipiendum: Principem
populi non increpandum:
Primogenita omnia Domi-
no offerenda: Carnem à fe-
ra captam non edendam.

Coitiones in testimonium
falsum, aut in quacunq; ma-
litia, non esse faciendas. Ini-
mici pecus errans non præ-
teribis, sed reduces. Si ani-
mal inimici succubuisse one-
ri inueneris, erigere debe-
bis. Innocentem & iustum
non occides. Non iustifica-
bis impiū pro muneribus.

Munera nō accipienda. Ad
uenam benigne habendum:
Sex diebus opus faciendū:
Sabbato requiescendum.

Fructus septimi anni nō me-
tendos, sed pauperibus &
egenis relinquendos. Hæc
ferè Moyses ad populū ver-
ba Dei retulit: altariumque

ex duodecim lapidibus sub
monte constituit. taurus, & hominem occi-
di. Sic enim inquit. Si bos
cornu petra fuerit, & contestati
sint dominum eius, nec recluserit eum, occideritq; virum, aut mulierem,
& bos lapidibus obruetur, & dominum eius occident. Quod si pretium
fuerit ei impositum, dabit pro anima sua, quidquid fuerit postulatus.
Grece lapidabitur taurus, & dominus eius aamorieur.

Si seruum taurus occiderit, in triginta drachmis pecunia domino nu-
merabitur. Item. Si bos seruum, ancillamq; iniuserit, triginta siclos
argenti domino dabit. Sulpicius putauit. idem valere sictum, &
drachmam, at Iosephus libro III. scribit, sictum valere quat-
tuor drachmas Atticas.

Si quis defussim lacum non cooperuerit, pecusq; in lacum ceciderit,
pretium pecudis domino dabit. In eadem lege. Si quis aperuerit ci-
sternam, & foderit, & non operuit eam, cecideritq; bos, aut asinus in
eam, reddet dominus cisterne pretium iumentorum, quod autem mor-
entium est, ipsius erit.

Si taurus alterius taurum occiderit, pecus non vindicabitur. pretiumq;
domino parientur, peremptum etiam diuident. Item. Si bos alie-
nus bouem alienum vulnerauerit, & ille mortuus fuerit, vendent
bouem viuum, & diuident pretium. cadaver etiam mortui inter se
dispertient.

Quod si dominus tauri vitium sciens non consuluerit, taurū dabit. Item.
Si autem sciebat, quod bos cornu petra esset, & non custodiuit eum,
dominus suus, reddet bouem pro boue.

Si quis vitulum subriperit, quinque restituet, si ouem subriperit,
quadrupli pena erit. Ibi. Si quis furatus fuerit bouem, aut onem,
& occiderit, vel vendiderit, quinque boues, pro uno boue restituet, &
quattuor oues pro vna oue.

Si uina penes abactorem pecora inuenientur, dupla restituet. Ibi.
Si inuentum fuerit apud eum, quod furatus est, viuens sine bos, sine asi-
nus, sine ovis, duplum restituet.

Nocturnum si rem occidi licet, diurnum non licet. Sequuntur le-
ges de furto. Ibi. Si in ipsa effractione fuerit deprehensus, & acce-
pto vulnere perierit, percussor non erit reus sanguinis. quod si sole orto
hoc fecerit, homicidium perpetrabit, & ipse morietur.

Si cuius pecora alterius fata depauerint, dominus pecoris euerfa-
stinet. Ibi. Si leserit quisquam agrum, vel vineam, & dimiserit iume-
tum suum, ut depascatur aliena, quidquid optimum habuerit in agro

suo, vel in vinea, pro damni estimatione restituet.

Si depositum perierit, is, penes quem depositum fuit, iurabit, nihil se dolo egisse. fur inuenius duplum dabit.] Ibi. Si quis commendauerit amico pecunia m, aut vas in custodiam, & ab eo, qui susceperat, furto ablata fuerint, si inuenitur fur, duplum reddet. si latet fur, dominus domus applicabitur ad Deos, & iurabit, quod non extenderit manum in rem proximi sui ad perpetranda fraudem.

Commendaum pecus a bestia interceptum non restituetur.] Ibi. Si quis commendauerit proximo suo asinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusq, hoc viderit, insurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui, suscipietq, dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur. Ex quo apparet non a [bestia,] sed ab hoste legendum esse. quod Græca versio confirmat, quæ habet αἰχμάλωτον.

Si quis virginem nondum desponsatam corruperit, dotabit puellā, & ita eam uxorem accipiet. si pater puellæ nuptias recusauerit, dotem vapores dabit.] Transit ad leges fornicationis. Ibidem. Si quis seduxerit virginem nedum desponsatam, dormieritq, cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

Si quis se pecudi miscuerit, morti dabitur.] Ibi. Qui coierit cum iumento, morte moriatur.

Sacrificans idolis pereat.] Hæc ad Deum pertinent, & primum præceptum attingunt. Ibi. Qui inuolat dñs occidetur, præterquã domino soli.

Viduam, & orphanum non premendos.] Ibi. Vidue, & pupillo non nocebitis.

Pauperem debitor em non perurgendum, nec usuram poscendam.] Si pecuniam mutuo dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

Vestimentum pauperis pro pignore non accipiendum.] Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum, reddes ei.

Principem populi non increpandum.] Principi populi tui nealedices.

Primogenita omnia Domino offerenda.] Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. de bobus quoque, & omnibus similiter facies. septē diebus

diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.

Carnem a fera captam non edendam.] Carnem, quæ a bestia fuerit prægruata, non comedetis, sed proyicietis canibus.

Coitiones in testimonium falsum, aut in quacumq, malitia non esse faciendas.] Quæ sequuntur ex cap. xxxix sunt Exo. Num suscipies vocem mendacij, nec iunges manum tuam, ut pro impio dicas falsum testimonium.

Inimici pecus errans non præteribis, sed reduces.] Ibi. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduce ad eum.

Si animal inimici succubuisse oneri inueneris, erigere debebis.] Itē. Si videris a finium odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo.

Innocentem, ac iustum non occides. non iustificabis impium pro muneribus, munerum non accipienda.] Hæc omnia ad iudicem dicuntur, ne innocentem damnet, aut nocentem absoluat muneribus, atque omnino ne munera capiat, quia iustitiam peruertunt. Hæc verò sumpta sunt ex Græca versione, Infontem, & iustum non occides, nec iustificabis impium pro muneribus, & dona non accipies. Latina uerò translatio habet. Infontem, & iustum non occides, quia auersor impium.

Aduenam benigne habendum.] Ibi. Peregrino molestus noneris.

Sex diebus opus faciendum, sabbato requiescendum.] Ibi. Sex diebus operaberis, septimo die cessabis.

Fructus septimi anni non metendos, sed pauperibus, & egenis relinquendos.] Ibi. Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges eius, anno septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui, & quidquid reliquum fuerit, edant bestie agri. Hic septimus annus Sabatharius dictus est, ut quinquagesimus, quem omisit, Iobileus. Moyses autem multo plura, & multo pleniora attulit. Et [altare ex duodecim lapidibus sub monte constituit.] Siceni m. cap. xxiv. Scripsit Moyses omnes sermones Domini, & mane consurgens edificauit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel. Quos verò Latina versio habet titulos, Græca habet lapides.

Ac rursus montem, in quo Dominus consistebat, conscendit, adhibito secum Aaron,

Ac rursus.] Tertio loco Deus præscripturus estatutū sui colendi, & lapideas tabulas legis daturus, & propter-
ca

ea nouo apparatu est opus. Quare Moyses cum Aaron, & Iocijs rursus montē ascendit, ut Dei colloquio fruere-
tur, cum autem addit Sulpicius. [Sed hi non volentes Dominum intueri, locum tamen, in quo Dominus stabat, viderunt, cuius mirabilis forma, & claritudo eximia refertur.] vertit verba septuaginta interpretum. Et viderunt locum, ubi stetit Deus Israel, & quæ sub pedibus eius, quasi opus lapidis supphimi, et quasi cælum, cum serenum est. Nam in versione Latina est. Et viderunt Deum Israel, & sub pedibus eius. sed Græcè sine dubio melius. Credo autem Sulpicium illa de suo addidisse. [Non volentes Dominum intueri,] & legendum esse, [Non valentes,] id est cū non possent intueri Deum, videre locum, in quo erat, miro splendore fulgentē, sic proximè infra [Vt intueri eū populus non ualeret.]

Moyses autem accersitus à Domino, interiorē nubem, quæ circum Dominum steterat, ingressus, quadraginta diebus, totidemq; noctibus ibi fuisse aditur. Ibidem: Dixit Dominus ad Moysen, ascende ad me in montem, & esto ibi. daboq; tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata, quæ scripsi, ut doceas eos. Surrexerunt Moyses, & Iosue minister eius, ascendensq; Moyses in montem Dei senioribus ait. Expectate hic, donec reuertamur ad vos. cumq; ascendisset Moyses, operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini super Sinai regens illum nube sex diebus, septimo autem die uocauit eum de medio caliginis. erat autem species gloriæ Domini quasi ignis ardens super uertice montis in conspe-

Et

Et filiorum Israel ingressusq; Moyses medium nebulae ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

TABERNACVLVM, ET ARCA.

Inde verba Dei sequuntur, quibus rationem cultus sui exercendi præscripsit, quam diuisit in tabernaculum, arcam foederis, & ritum sacrificiorum. Hæc qua ratione iusserit Deus fieri, tractatur in Exodo à capite xxxv. ad xxx. quod Sulpicius asserere prætermisit propter prolixitatem. neq; enim id epitomæ conuenire est arbitratus. Tabernaculum porro opus fuit ex lignis mobile, instar templi, cuius ingressus erat ab Oriente, locus autem orationis, qui Sancta Sanctorum dicebatur, ab occidente, & ante Sancta Sanctorum erat velum. & altare thymi amatis. in atrio vero erat altare holocausti, & labrum. in loco verò qui dicebatur Sancta Sanctorum, reponebatur arca foederis, quæ opposita, de quo dixi velo obducebatur. Arca erat lignea cum operculo aureo, quod propitiatorium dicebatur, in cuius finibus confurgebant duo Cherubin. & in lateribus annuli, per quos arca ferri immisissis vestibus posset. in arca verò lapideæ tabulæ legis duæ reponerentur. extra velum erat mensa cum panibus duodecim, qui dicebantur propositionis, & candelabrum, & super mensam corona aurea. Hæc autem omnia circumuehi posse, quocumque liberet, instituit. Hoc autem tabernaculum terrenum, & manu factum typus fuit tabernaculi cælestis & non manufacti, quod intronuit Christus, qui noui testamēti fuit mediator, ut inquit S. Paulus ep. ad Hebræos. ordinauit porro summum sacerdotem Aaron, & in eius progenie manere sacerdotium voluit, inquit. Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filijs suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi Aaron, Nadab, & Abin, Eleazar, & Ithamar. inde præcepit vestimenta pontificalia, nempe Rationale, siue Pectorale, superhumeralia, tunicam lineam, baltheum, cidarim, seu mitram, inde rationem consecrandi pontificem. Hic autem sacerdos etiam Christum æternum sacerdotem prænuñciauit. Quod verò addit Sulpicius, [Deum docuisse ritum sacrificandi] exprimere voluit verba illa capituli xxxi. Hoc est quod facies in altare. Agnos amiculos duos per singulos dies iugiter, unum agnum mane, & alterum vespere. decimam partem similiae consperse oleo iuso, quod habeat mensuram quartam hin, & vinum

nam ad libandum eiusdem mensure in agro uno, alterum vero agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutine oblationis, & iuxta ea, que diximus, in odorem suavitatis. Cum autem hæc Deus Moyfi multis, ut dixi, verbis præcepisset, tum ad extremum datis legis tabulis lapideis eum dimisit. sic enim scriptum est cap. xxxi. Et completis his sermonibus in monte Sinai Dominus dedit Moyfi duas tabulas testimonij lapideas scriptas digito Dei.

[Sed immorâte diutius.] Hic interruptitur series huius floræ. etenim refertur, quid interim, dum Moyfes cum Deo per quadraginta dies colloquitur, in castris ab Hebræis sit actum. nempe is populus, desperato Moyfi ad se reditu, ad idololatriam conuersus est, nam ita ad Aaron dixerunt. Surge, fac nobis Deos, qui nos præcedant; Moyse enim huic viro, qui nos eduxit de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit. Inde. Accepit Aaron in aureas oxorum ex manibus eorum. & fecerunt ea vitulum conflatilem. & dixerunt. Isti Dei tui sunt Israel, qui eduxerunt te de Aegypto. Itaque Psalmo c v. Et fecerunt vitulum in Horeb, & adorauerunt sculptile. Expressit autem Sulpicius verba Aaron ad Moysem. Dixi eis. Quis vestrum habet aurum? nulerunt, & dederunt mihi; & proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus. hoc enim est. [ex metallis conflatu vitulus extitit] Quod verò addit. [Cui cum populus, Domini immemor, hostias obtulisset, vinoque se & ventri dedisset.] Ibidem sic. Surgentesque mane obtulerunt holocausta, & bestias pacificas, & sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. inde illa. [Despectans hæc iusto dolore Deus improbum populum, nisi à Moyse fuisset exoratus, deleisset.] expressere verba Dei ad Moysem. Cerno, quod populus iste duræ cervicis sit, dimisit

te me,

te me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Moyse autem oravit Dominum Deum suum dicens. Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Aegypti in fortitudine magna, & in manu robusta? Ne queso dicant Aegyptij. Callide eduxit eos, ut interficeret in montibus, & deleret e terra, quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitiam populi tui. placatusque est Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum suum.

Sed regressus Moyse, cum duas ex lapide tabulas manu Domini scriptas detulisset, populumque luxui & sacrilegio deditumprehendisset, tabulas confregit: indignam esse gentem existimans, cui lex Domini traderetur. multis tamen increpitis, Leuitas ad se aggregavit, eisdemque præcepit, ut districtis gladijs populum cæderent. Quo impetu xxiii millia virorum perempta traduntur.

[Sed regressus Moyse cum duas] Narrat porro que Moyse fecit, postquam populum à Deo auersum deprehendit. quod ita exprimitur. Et reversus est Moyse de monte portans duas tabulas testimonij in manu sua scriptas ex utraque parte, & factas opere Domini. Scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis. Cumque appropinquassent ad castra, vidit vitulum, & choros, iratusque valde proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis arripensque vitulum, quem secerrant, combussit, & contrivit usque ad pulverem. Quod verò inquit, [Multis tamen increpitis.] non video, quid velit. an Moyse multos e populo increpuit: hoc scriptura non edit, an multis verbis increpuit? ne hoc quidem. adde quod vnum tantum increpuit Aaron, cui ille respondit. Ne indignetur Dominus meus, tu enim nosti populum istum, quod pronus sit ad malum. Inde. [Leuitas ad se aggregavit, eisdemque præcepit, ut districtis gladijs populum cæderent. quo impetu viginti tria millia virorum perempta traduntur.] Ibi. Sic mandavit Moyse filijs Leui. Hæc dicit Dominus Deus Israel. Penas vir gladium super famulum suum. ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum

proximum suum. feceruntq; filij Levi iuxta sermonem Moysi, cecideruntq; in die illa quasi triginta tria millia hominum. Non est autem ignorandum, in Græca versione esse ter mille. Cæde inde facta reliquos è populo Moyses allocutus increpuit, inquit. Peccastis peccatum maximum. ascendam ad Dominum, si quo modo quiuero eum deprecari pro scelere vestro. ascendit inde, & orauit Dominum, & populus mutatis vestibus luxit. inde rursus ad eius colloquium posito tabernaculo prodijt. sic enim historia sequitur.

[Tum Moyses tabernaculum] Pergit inde referre, quæ intermiserat, nempe de tabulis legis reffectis, & ritu colendi Dei. & vt posthac allocutus sit Moyses Deum ad tabernaculum fœderis. Hæc verò sic expressa sunt cap. xxxiii. *Moyses quoque tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul, vocauitq; nomen eius tabernaculum fœderis. Ingresso autem illo tabernaculum fœderis, descendebat columna nubis, & stabat ad ostium, loquebaturq; cum Moyses cernentibus vniuersis. loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Quod autem adiicit. [Pescende autem Moyses, vt Dominum in maiestate propria videret, responsum, formam Dei mortalibus oculis perspicere non posse, posteriora tamen eius videre concessum.] ibidem ita expressum est. Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, & inueniam gratiam ante oculos tuos, respice populum tuum gentem hanc. Dixitq; Dominus. Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & viuet. Ecce est locus apud me, & stabis supra petram, cumq; transibit gloria mea, ponam*

Tum Moyses tabernaculum extra castra constituit: quod quoties fuisset ingressus, columna nubis astare pro foribus visibatur, coramque ad Moysen Dominus loquebatur. Poscente autem Moysen, vt Dominum in maiestate propria videret: responsum, Formam Dei mortalibus oculis perspicere non posse, posteriora tamen eius videre concessum: Tabulasq; quas Moyses prius confrangerat, reffectæ. Sed in hoc colloquio Dei, xl. diebus diuersatus apud Dominum Moyses traditur.

nam te in foramine petrae, & protegam dextra mea, donec transeam, tollamq; manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris. Hæc altissima mysteria sic theologi interpretantur. Moysen gloriam Dei videre subnixum petrae, Petra autem, teste S. Paulo, erat Christus, nemo verò venit ad patrem nisi per filium. Pertransit autem gloria Domini Iudæos, cuius posteriora tantum videbunt, quia cum plenitudo gratiam introierit, tunc omnis Israel saluus erit. De reffectis inde tabulis sic ibidem. Ac deniceps, Præcide, inquit Dominus, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba, quæ habuerunt tabulas, quas fecisti. Isto patet ut maneat, vt ascendas statim in montem Sinai solus. Excidit ergo tabulas duas lapideas, quales antea fuerant. Item insu Dei ascendit solus in montem, & cum eo rursus colloquutus est, in quo colloquio Deus ex nube multa superiorum præceptorum renouauit, in primis verò tria festa celebranda mandauit, Azyma, Pentecosten, & Tabernacula. & se habitatores terre Chanaam deleaturum, eique terram illam daturum confirmauit. cap. xxxiv. Quod verò inquit. [Sed in hoc colloquio Dei, quadraginta diebus diuersatus apud Dominum Moyses traditur.] ibi ita est: Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies, & quadraginta noctes. panem non comedit, & aquam non bibit. & scripsit in tabernaculis verba fœderis decem. colloquium autem secundum in monte intelligit, non ad tabernaculum.

Cumque de monte descenderet, tabulas præferens, tanta claritudine facies eius renidebat, vt intueri eum populus non valeret. Sed cum mandata Dei relaturus esset, vultum velamento obtexit, atque ita ad populum interiorumque eius ædificatio

Cumque de monte descenderet. Narrat porro de splendore faciei Moysis de mote descendens, quod ibi ita scriptum est. Cumq; descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quod vultus esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videntes autem Aarō, & filij Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt prope accedere. Sic vulgata versio. At Augustinus Steuchus inquit, uocem Hebræam

bram significare radiante. Græca vero versio pro cornuta, habet gloriosa. atque hoc est, quod expressit Sulpicius, cui faciem eius [splendens] ait. Idem sentit S. Augustinus in Quæstionibus super vetere testamento.

Ascendit, inquit, Moyses in montem cum tabulis, in quibus accepta lege cum descenderet,

gloriosa facta est facies eius, ut non possent aspicere filij Israel vultum eius. Item S. Paulus ad Corin. lucem faciei Moysis expressit. Inde quomodo ad populum Dei mandata renuntiaturus, vultum velarit, exponit, quod ibi sic expressum est. Vocatiq; ab eo reuerſi sunt tam Aaron, quam principes synagoge. Et postquam loquutus est ad eos, venerunt ad eum etiam omnes filij Israel, quibus præcepit cunctas, quæ audiuntur à Domino in monte Sinai. impletisq; sermonibus posuit velamen super faciem suam, & tunc loquebatur ad filios Israel omnia, quæ sibi fuerant imperata. Hæc verò fuerunt, quæ ad cultum diuinum pertinuerunt, de sabbatho, de primitijs, de construendo tabernaculo, & arca, quæ capite xxxvi. xxxvii. xxxviii. & xxxix Exodi narrantur, nempe ut Hebræi verbis Moyses accessit aurum, vestes, muneraque contulerint. ex quibus Moyses ex præcepto Dei tabernaculum, & partes eius per ministros extruxit. item arcam, mensam, candelabrum, altare thymamatis; altare holocaustij, labrum æneum, atrium tabernaculi, pontificalia ornamenta, & alia à Deo supra præcepta. ac tabernaculum erexit, & arcam in eo cum ceteris ritè posuit. Ex quo apparet, cum inquit scriptura supra, Deum ad ostium tabernaculi cum Moysè colloquitur, per prolepsin, idest anticipato tempore esse dictum, cum nondum tabernaculù fœderis esset constructum. aut tabernaculum illud tentorium Moysis fuisse, non sanctuarium.

Quo colummato, nubes superne decidit, atq; ita tabernaculù obumbravit, ut ipsum Moysen aditu excluderet. Ibidè. Postquam omnia perfecta sunt, operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Dñi implevit illud. nec poterat Moyses ingredi tectù fœderis nube operiente omnia, & maiestate Dñi coruscante, quia cuncta nubes operiebat. Quæ verò hæcenus dicta sunt, ex Gen. & Exo. repetita sunt.

SACRI-

SACRIFICIA, FESTI DIES ET SACERDOTES.

Exin Leuiticus liber sequitur, in quo litandi præcepta traduntur: mandata etiam lata superius legis adduntur, plena omnia sacerdotalibus institutis. Quæ si quis cognoscere volet, perfectius inde capiet, nos. n. suscepti operis modù custodientes, solam historiã persequimur.

Exin Leuiticus liber sequitur. Exodum Leuiticus excipit, ita dictus, quòd Leuitarum, quibus sacra ministeria tradita erant, officia complectatur. In hoc libro Deus vocatum Moysen docuit rationem sacrificiorù, quæ fuerunt Oblationes, Holocaustum, Pacifica, sacrificium pro peccatis scienter, & non scienter admissis, simulque qua lege, & ritu vnù quodque sacrificium esset faciendum. Docet autè S. Augustinus, quid differat holocaustum à ceteris sacrificijs in psalmù lxxv. ita. Quid est holocaustum? totum incensum; sed igne diuino. Holocaustum, v. dicitur sacrificium, cum totù accenditur. alia sunt partes sacrificiorum, aliud holocaustum, quando totum ardet, & totum consumitur igne diuino, holocaustum dicitur, quando pars, sacrificium. omne quidem holocaustum sacrificium, sed non omne sacrificium holocaustum. Nos autem addimus, oblationes, quæ & libamenta dicta sunt, aliqua parte esse incensas, in sacrificijs pacificorum & ceteris adipem, & exta esse incensa, in holocaustis omnia conflagrasse, & cum fumo in odorem suauitatis ad Deum perlata esse. Erant autem Pacificorum sacrificia, quæ pro impetrandis felicitibus rerù successibus, aut pro gratiarum actione offerebantur. ut ex alijs locis elicitor. Inde iussit Deus, ut Moyses Aaron fratrem suum cum filiis eius offerret populo, & Aaron pontificem constitueret. Ita Aaron vnctus est, filij verò eius vestiti sunt. Qui mox sacrificio facto populo benedixerunt. egressus autem ignis à Domino deuorauit holocaustum. Nadab verò, & Abiu filij Aaron arreptis thuribus imposuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. egressusq; ignis à Domino deuorauit eos, & mortui sunt. ostendit inde, quibus animantibus vesci, & à quibus abstinere deberent. i. quæ munda, quæq; immunda essent. item quot dies puer-

per-

peram munda esse statueretur, & quomodo mundari deberet. Rationem porrò lepræ cognoscenda, & expianda tradidit. quando, & quomodo pontifex sanctuarium ingredi deberet. eos ab estu sanctificatorum abstinere oportere. De ferijs porrò, quæ celebranda essent, addidit. quæ fuerunt. Dies sabbati, Phasæ, siue Pascha cum septem diebus azymorum, & secunda die azymorum festum Primitiarum, & post septem hebdomades, idest quinquaginta dies festum Pentecostes cum festo Primitiarum. Septimo autem mense primo die festum Tubarum, decimo die dies expiationum. & à quindecimo die eiusdem mensis feriæ tabernaculorum septem diebus, & octavo collecta. de quibus ita Deus.

Omnis, qui de genere est Israel, manebis in tabernaculis, ut discant posseri vestri, quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de terra Aegypti. Præterea verò tradit, quomodo lucernæ concinnanda, & duodecim panes propositionis conficiendi, septimo anno terræ quietem dandam esse. idque sabbathum terræ vocandum. quinquagesimo anno, qui annus iubilei vocabitur, remissionem cunctis habitatoribus dandam esse. neque tunc ferendum, aut metendum, aut colligendum esse aliquid ex agro. omnibus ad possessiones suas permitti oportere recessum. Præcepit ergo, ut dies septimus, hebdoma septima, mensis septimus, annus septimus, ac septies septimus in honore haberentur, ac populus requiesceret; die septimo, quia in eo ipse ab opere sex dierum cessauit, septima hebdomada, quia tum legem populus accepisset. septimo mense per septem dies, in memoriam quietis, quam traduxerunt in solitudine sub tabernaculis. septimo anno, quod tum terræ quietem ab aratione, & vineæ à putatione concedi velit, septies septimo anno, idest quinquagesimo, qui iubilei dicitur, quod debitoribus quietem, idest relaxationem à solvendis pecunijs debitis tradi censuerit. ut ex his intelligeremus, septima quoque ætate, idest post diem vltimum iudicii vniuersalis, requiem fore electis. Sacerdotum autem ratio fuit hæc. Satis constat, vnum fuisse pontificem, siue sacerdotum principem. qui non solum sacerdotum ceterorum, sed etiam sacrorum omnium principatum gesserit. Hic primus Dei iussu fuit Aaron Moysis frater. atque inde in eius posteris, vsque ad Assamoneorum ætatem eiusmodi dignitas mansit, sic enim Deus præceperat. reliqui verò fuere sacerdotes, omnes ex filijs Aaron Eleazaro & Ithamaro.

Igitur

Igitur Leui tribu in sacerdotium segregata, reliquæ tribus dinumerata, repertaque hominum DC & III M.

Igitur Leui tribu in sacerdotium segregata, reliquæ tribus dinumerata, repertaque hominum DC & III M.] Leuiticum consequuntur Numeri. in quibus populus Israelitarum dinumeratur ex præscripto Dei. Vbi verò quot in quaque tribu viri militares supra annum vicelesimum fuerint, recitauit, tum demum summam sic concipit. cap. I. & II. *Hic numerus filiorum Israel per domos cognationum suarum, & turmas diuisi exercitus sexcenta millia quingenti quinquaginta.* De numeribus autem Leuitarum sic perrexit. *Leuitæ autem non sunt numerati inter filios Israel. sic enim dixit Dominus. Tribum Leui non numerare, neque ponere summam eorum cum filijs Israel, sed constituere eos super tabernaculum testimonij, & cuncta vasa eius, & quicquid ad ceremonias pertinet. ipsi portabunt tabernaculum, & omnia vasa filia eius, & erant in ministerio, ac per agrum tabernaculi metabuntur. cum proficiscendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum, cum castra metanda erigent, quisquis externorum accesserit, occidetur.* & cap. III. *Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei, & excubent, & obseruent, quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonij, & custodiant vasa tabernaculi seruientes in ministerio eius.* & cap. VIII. *Hæc est lex Leuitarum. A viginti quinque annis, & supra ingredientur, ut ministrent in tabernaculo fœderis. Cumque quinquagesimum ætatis annum impleverint, seruire cessabunt, eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ ibi fuerint mandata, opera autem ipsa non facient.*

R E D I T A D N A R R A T I O N E M
E X P E D I T I O N I S .

Cum ergo populus mannae cibo, ut supra retulimus, vteretur, tot, tantisque beneficijs Dei, ut semper, in-

gratus

Cum ergo populus mannae cibo. Deinceps reliqui narrat itineris Moysis versus Chananaeam. Quippe anno secundo postquam Hebraei Aegypto discesserant,

G

ex

ex monte Sinai, huc ex monte Horeb castra mouerunt, & cum pisces, cucumeres, pepones, porros, cæpe, & alia, quæ in Aegypto comedant, iam mannam fastidientes, desiderarent, cothurnices Deus immisit. quarum auido pastu interiere xxxiii millia. Sic enim scriptum est cap. xi. Numerorum. *Et ecce furor Domini concitatus in populum percussit eum plaga magna nimis. vocatusq; est ille locus Sepulchra Concupiscentia. ibi enim sepelierunt qui desiderauerant.* Inde in Pharan ventum est. ibi audiens terram Chanaanam esse vicinam, duodecim misit exploratores, qui eam inspiceret, & perspecta renunciant, vt ad eorū verba totius bellirationes accommodare posset. omnes verò præter Iosue, & Chaleb terram optimam quidem, sed inexpugnabilem esse rettulerunt. Quo nūcio percussī Hebræi constata seditione in Aegyptum se recipere statuerūt, & manus vix à Iosue, & Chaleb abstinuerunt. cap. xiiii. & xiiii Numerorū. Cum autem addit [ijs rebus incensum Deum partem populi hostibus cedendam obiecisse.] Verba Dei significat, cum dixit cap. xiv. *Omnes, qui numerati*

gratus, viles quibus in Aegypto assueuerat, dapes desiderabat. Tum Dominus immensam copiam coturnicum castris intulit: quas cum auidè diriperent, primoribus labiis admotis carnis, interibant. Magnaq; eo die clades in castris fuit, adeò vt xx. & iiii. virorum millia periisse tradantur. Ita populus eo, quem desiderabat, cibo punitus est. Inde promotum agmen, & in Pharan ventum est: edoctusq; à Domino Moyses, vicinam esse terram, cuius possessionem eis promiserat Dominus: exploratoribus in eam missis, renunciantur, felicem omni copia esse regionem: sed gentes validas, & munita ingentibus muris opida. Quod ubi populo compertum, magna mentes omnium formidolosa incesserat: eo que mali ventum, vt spreto Moyfi imperio, ducem sibi constituere pararet, cuius ductu in Aegyptum

reuerterentur. Tunc Iosue & Chaleb, qui inter exploratores terræ fuerant, conscisis vestibibus stent, populum obtestantur, ne exploratoribus credant, formidolosa referentibus: se quoque vnà cum his fuisse, nihil metuendum in solo illo reperisse: promissis illos Dei confidere oportere, hostes prædæ potius quàm exitio fore. Sed gens indomita, sanis consilijs malè renitens, in perniciem eorum ferrebatur. Queis rebus commotus Dominus, partem populi hostibus cedendam obiecit.

*merati estis à viginti annis, & supra, & murmurastis contra me, non intrabitis terram, super quam leuavi manū meā, vt habitare vos facerem, præter Chaleb, & Iosue. Vestra cadauera iacebunt in solitudine. & post: Descendit Amalecites, & Chanaanæus, qui habitabant in monte, & percussit eos, atque concidens persecutus est eos vsque Herma. Vt autem Deus noluit intrare in terram promissam eos, qui tum aduersus se peccarant, sic non intrabunt in regnum cælorum, qui aduersus legem Christi peccabunt. Decem autem exploratores extinxit Deus, qui reuersi aduersus Moysen seditionem concuerant. Sic enim inquit cap. xiiii. *Igitur omnes viri, quos miserat Moyses ad contemplandam terram, & qui reuersi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes terræ, quod esset mala, mortui sunt, atque percussī in conspectu Domini. Iosue autem, & Chaleb vixerunt ex omnibus, qui perrexerunt ad considerandam terram.**

Exploratoribus interfectis ad vulgi formidinem, secuta est eorum contumacia, qui se Datan, & Abiron ducebus aduersum Moysen & Aaron erigere conati sunt.

Exploratoribus interfectis ad vulgi formidinem secuta est eorum contumacia. Multæ inde aliz seditiones narrantur aduersus Moysen, & Aaron excitatæ. Quarum vnā commouere Core, Dathan, Abiron, Huns

Huius, & alii ceteri, quarentes, cur Moyses, & Aaron imperium in se exercerent, an alijs sanctiores essent? Cum autem Moyses iussisset, Core, Dathan, & Abiron thuribula sumere, atque illi sumpsissent, statim terra eos absorpsit, tanquam indignos, & nouo genere necis ostendit Deus, quantum eorum sibi audacia displiceret. simul autem cum eis interfecti ceteri viri, qui simul in censum offerebant. cap. xvi.

Nec multo post totius populi,] Aliam affert seditionem, & ipsam Dei presentii iracundia vindicaram. Nam postridie cum populus Moysi, & Aaroni maledicere pergeret, dicens. *Vos interfecistis populum Domini, repente in eos immixtus est ignis, quem Deus precibus Moyses fatigatus restinxit x. lxx. millibus septingentis absumpsit.* Sulpicius autem scribit, populum irrupisse in tabernaculum, quod erat nectas omnibus, nisi sacerdotibus. at scriptura inquit, Moysen, & Aaron fugisse ad tabernaculum, atque inde Deum ad eos locutum montuisse, ut se a populo separarent, nam se eos esse delecturum. nihil tamen falsi affinxit Sulpicius. Tertiam inde populi seditionem aqua penuria concitauit in solitudine Sin, cui penuria occurrat Moyses Dei monitu, virga, qua petram bis percussit. cap. xx. Quia vero non

Sed eos viuos hiatu suo terra absorbit.

& Abiron thuribula sumere, atque illi sumpsissent, statim terra eos absorpsit, tanquam indignos, & nouo genere necis ostendit Deus, quantum eorum sibi audacia displiceret. simul autem cum eis interfecti ceteri viri, qui simul in censum offerebant.

Nec multo post, totius populi in Moysen, & Aarona orta seditio est, adeo ut tabernaculum (quod erat nefas, nisi sacerdotibus, introire) irrumperent. Tum vero cateruatim in eos grassata mors est: momentoque omnes interissent, nisi Moysi precibus placatus Dominus, cladem auertisset. Numerus tamen peremptorum, septingenti, & xlii millia fuit. Nec multo post, ob aqua penuriam, ut iam saepius, populi exorta seditio est. Tunc Moyses a Domino monitus, ut petram virga feriret, familiari sibi experimento (siquidem id iam antea fecisset) semel atque iterum petram percussit, atque

semel,

112

ita aqua effluxit. In quo quidem notatus a Domino Moyses refertur, quod per diffidentiam non nisi iterato ictu aquam eduxerit. Denique ob hoc peccatum, promissam sibi terram non ingressus est, sicut inferius ostendam.

Igitur Moyses ex eo loco promouens, cum praeter Edom agmen educere pararet, missis ad regem legatis, transeundi copiam poposcit, ob ius sanguinis bello abstinendum. etenim gens illa Esau progenies erat. Sed rex supplices aspernatus, transitum negavit, paratus armis contendere. Tum Moyses in Or montem iter conuertit, verita via abstinens, ne qua inter consanguineos causa belli praerberet. In eo quoque cursu regem gentis Chananaeorum deleuit, Seon quoque regem Amorrhaeorum perculit, omniumque eorum opidis potitus est. Basan

etiam

semel, sed bis, quasi Deo diffidentes petram percusserant, Deus dixit. *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introduceris hos populos in hanc terram, quam dabo eis.* Atque ita vtrique & Moysi, & Aaron mortem proximam nunciavit.

Igitur Moyses ex eo loco promouens.] Narrat inde, ut sedatis omnibus seditionibus ulterius agme Hebraeorum abduxerit, & cum praeter terram Edom, qua & Idumaea dicebatur, duceret, legatos ad regem eorum de transitu potestate miserit, quia ab Esau genus trahebant fratres Iacob, ex quo fiebat, ut Israelitas antiqua cognatione attingerent. Atque hoc est, quod Sulpicius [*ius sanguinis*] dixit, rege vero transitum per fines suos non cedente, Moyses ad Hor montem iter conuertit, & diligenter, ne belli causam ei praerberet, prouidit, ibi vero Moyses fratrem suum Aaron pontificem amisit, ac iussu Dei Eleazarum filium eius illi suffecit. Cum autem peruentum esset ad montem Hor, Moyses bello prouocatus ab

G 3 Ira

Irad regē Chanāneorum eū deicit. Interim populus no-ua seditione commota fure re cepit. Cum autem misisset Dominus ignitos serpen-tes, qui plurimos enecarent, inde ad sanitatem reuerſi, Moysē, vt sibi adessēt, ora-runt. Ille iussū Dei serpentē fecit, & pro signo posuit. quem cum percussū aspicerent, sanaban-tur. cap. xxi. Quo signo mystici crucem Christi præfigurata dixerunt, quæ generis humani mortem extinxit. Demum mul-tis peragratis terris, & multis in locis castris factis, misit Moyses legatos ad Sem regem Amorrhæorum, vt sibi transire per fines suos liceret, quod cum non impetrasset, arma intulit, atq; ei re-gnum ademit. Inde ad Basan iter conuertit, & regem eius Og, ad uersus se uenientem percussit, terramq; eius occupauit. Sulpici-us autem putauit, [Basan] esse nomen regis, vt est Balach, cū sit regionis. Sic enim Græca uersio. *Et conuerso itinere ascenderunt uiam ferentem ad Basan, & Og rex ipsius exiit in occursum. Balach autem filius Sephor rex Moab, cum Israelitas in finibus Moabitarum castra posuisse uideret, metu percussus, accinxit Balaam, qui Israelitis malediceret. qui asina uectus obstante angelo progredi non potuit. demum agnito angelo progressus pro maledictione benedictionem populo dedit. Quare Balach neque lacesiuit Israelitas bello, neque ab eis lacesitus est, quod scriptura tradiderit, vt mirer, Sulpicium scripsisse, eum à Moysē fuisse deuictum. addit ad extremum. [Et castra super Iordanem haud longe ab Hierico molius est.] quibus uer-bis expresſit uerba illa. cap. xx. *Victo rege Og profecti castrametati sunt in campis Moab, ubi uans Iordanem Hiericho sita est.* id est castra fixerunt cis Iordanem in ea parte, quæ respicit Hiericuntē urbem trans Iordanem sitam. Græci uerò. *Castrametati sunt apud Iordanem è regione Hiericunus.* Interim xxi v millia Israelitarum occisa iussu Dei à suis sunt, quia cum mulieribus Madianitis fornicari fuerant. Festos etiam dies rurſus præcepit, & nominauit. cap. xxviii, & xxxi. Numerorum. Inde [aduersus Madianitas certatum, uictiq; & subacti sunt.] Quod bellum narratur c. xxxi. Nunt. iussu Dei gestum contra Madianitas ob fornicationem commissam, & quia deos suos adorandos Israelitis propofuerat.*

etiam & Balac reges deuicit, & castra super Iordanē haud lōgē ab Hiericho molitus est. Tunc aduersus Madianitas certatum, uictiq; & subacti sunt.

quem cum percussū aspicerent, sanabantur. cap. xxi. Quo signo mystici crucem Christi præfigurata dixerunt, quæ generis humani mortem extinxit. Demum multis peragratis terris, & multis in locis castris factis, misit Moyses legatos ad Sem regem Amorrhæorum, vt sibi transire per fines suos liceret, quod cum non impetrasset, arma intulit, atq; ei regnum ademit. Inde ad Basan iter conuertit, & regem eius Og, ad uersus se uenientem percussit, terramq; eius occupauit. Sulpicius autem putauit, [Basan] esse nomen regis, vt est Balach, cū sit regionis. Sic enim Græca uersio. *Et conuerso itinere ascenderunt uiam ferentem ad Basan, & Og rex ipsius exiit in occursum. Balach autem filius Sephor rex Moab, cum Israelitas in finibus Moabitarum castra posuisse uideret, metu percussus, accinxit Balaam, qui Israelitis malediceret. qui asina uectus obstante angelo progredi non potuit. demum agnito angelo progressus pro maledictione benedictionem populo dedit. Quare Balach neque lacesiuit Israelitas bello, neque ab eis lacesitus est, quod scriptura tradiderit, vt mirer, Sulpicium scripsisse, eum à Moysē fuisse deuictum. addit ad extremum. [Et castra super Iordanem haud longe ab Hierico molius est.] quibus uerbis expresſit uerba illa. cap. xx. *Victo rege Og profecti castrametati sunt in campis Moab, ubi uans Iordanem Hiericho sita est.* id est castra fixerunt cis Iordanem in ea parte, quæ respicit Hiericuntē urbem trans Iordanem sitam. Græci uerò. *Castrametati sunt apud Iordanem è regione Hiericunus.* Interim xxi v millia Israelitarum occisa iussu Dei à suis sunt, quia cum mulieribus Madianitis fornicari fuerant. Festos etiam dies rurſus præcepit, & nominauit. cap. xxviii, & xxxi. Numerorum. Inde [aduersus Madianitas certatum, uictiq; & subacti sunt.] Quod bellum narratur c. xxxi. Nunt. iussu Dei gestum contra Madianitas ob fornicationem commissam, & quia deos suos adorandos Israelitis propofuerat.*

Sequun-

Sequuntur inde multa Dei mandata super diuisione terræ Chan-naam data Israelitis in campis Moab iuxta Iordanem è regione Hiericuntis anno quadragesimo, postquam egressi erant ex Aegy pro, vt scriptum est in extremis capitibus Numerorum, & primo Deuteronomij.

Moyſes mortuus est, cū xl. in deserto annos populo præfuisse. Ceterum Hebræi ob hanc causam tanto tempore in eremo fuisse traduntur, donec omnes, qui uerbis Dei non crediderat, interirent. Excepto enim Iesu & Chaleb, nemo ultra xx annos natus, Aegypto profectus, Iordanem tranſit. Ipse Moyses, vt terram promissam uideret tantum, nec contingeret, peccato eius adscribitur, quod eo tē pore, quo saxum ferire & aquam producere præceptus est, post tot uirtutum suarū experimenta, dubitauerit. Decesit autem anno ætatis uicesimo & centesimo. de sepulchri loco parum com-pertum.

Moyſes mortuus est, cū quadraginta in deserto annos populo præfuisse. Refert inde mortem Moyses iam sæpius illi à Deo denunciatam. Ea uerò tractatur cap. ultimo Deuterono. Hic liber, vt diximus, sequitur Numeros, neque aliud fermè continet, quàm longā concionem Moyses ad Israe-litas. Nam cum esset in terra Moab iuxta Iordanem, & mortē sibi imminere à Deo prædictam uideret, neque enim Iordanem transiturus erat, & oratione, quæ totum fermè Deuteronomij librū completitur, commemorauit beneficia à Deo in illos collata, & repetiuit præcepta legis, & iudicia sibi à Deo in monte Sinai tradita, eaque vt sanctè custodirent, admonuit. Iosue sibi successorem in ducatu deligit. Scripsit autem legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Leui, qui portabant arcā fœderis Domini, & cunctis

senioribus, vt librum ponerent in latere Arcæ. præcepitq; eis, vt septimo quoque anno in anno Remissionis, in solemnitate Ta-

hera culorum, populo uerba legis recitarent. Inde benedixit tribubus, ac montem Nebo iussu Dei ascendit, ac terram inde promissam contemplatus est. dixitque Dominus ad eum. *Hæc est terra, pro qua iuravi Abraham, Isaac, & Iacob dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam. Ceterum mortuus est ibi Moyses iubente Domino, & sepeliuit eum in ualle terre Moab contra Phogor, & non cognouit homo sepulchrum eius usque in presentem diem. Moyses centum, & viginti annorum erat, quando mortuus est, non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti sunt. Fleueruntque eum filij Israel in campestribus Moab triginta diebus. Hæc in toto Deuteronomio, quod inde nomen apud Græcos accepit, quod secundam legis lationem contineat, nam prima duabus lapideis tabulis à Deo scriptis est mandata, & in arca seruata, secunda libro Deuteronomii à Moysè ipso conscripto. Quod ait, [Hebræos ubi hanc cassam tanto tempore in eremo fuisse, donec omnes, qui uerbo Dei non crederent, interirent.] ea dixit Moyses in concione ultima, de qua diximus. Tempus autem, inquit, quo ambulauimus de Cadesbarne, usque ad transitum torrentis Zared, triginta, & octo annorum fuit, donec consumeretur omnis generatio hominum belatorum de castris, sicut iurauerat Dominus, cuius manus sunt aduersum eos, ut interirent de castrorum medio, postquam aptem uniuersi ceciderunt pugnatores, loquutus est ad me Dominus dicens. Tu transibis hodie terminos Moab. Deuterono. cap. xi. Quod addit, [Excepto Iesus, & Chaleb, nemo ultra viginti annos natus Aegypto profectus Iordanem transiuit.] idem Moyses cap. xxxi. Deuteronom. dixit. Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra ingredi, & egredi, præsertim cum & Dominus dixerit mihi. Non transibis Iordanem istum, & Iosue iste transibit ante te. Neminem autem tranfisse de maioribus natu, scriptum est in Iosue. cap. v.*

IOSUE DVX ISRAELITARVM.

Moyse mortuo.] Narratur indereliquum expeditio nis Israeliticæ ad terram Chananaam expugnandam, & qua duce Iesu, sue Iosue Naue filio facta est. Ille uero cum exercitu Hebræorum Iordanem

Moyse mortuo, summa rerum penes Iesum Naue filium erat. Etenim illum sibi Moyses successorem conftituerat, uirum uirtutibus suis

simil-

simillimum. Principio autem suscepti imperii, dimissis per castra nuntiis, populum certiore facit, frumentum uti pararent: triduoque proximo iter pronuntiat. Sed Iordanis flumen, validissimum, transitum prohibebat: quia neque nauium copia pro tempore erat, neque vadari fluius poterat, qui tum pleno alueo ferebatur. Igitur arcam præferri à sacerdotibus, eosdemque aduerso flumine consistere iubet. Quo facto, incisus Iordanis traditur: ita per siccam copiam traductæ.

nem transiuit, & terram Chananaam à Deo promissam, deletis eius regibus, sibi subiecit, atque eandem decem tribubus Israel diuisit. atque hoc est argumentum eius libri, qui Iosue dicitur, & Deuteronomium proxime sequitur. Ceterum Iesum Naue non uero quoque Iesu Christi figura fuit. ut enim ille terram Chananaam promissam profligatis hostibus populo electo diuisit, sic Christus, de uictor diabolo, sedes cæli promissas fidelibus electis distribuit, ut S. Augustinus contra Faustum scribit libro xii. Constituit autem Moyses Iosue successorem sibi Deuterono. cap. xxxi. his uerbis. Vocauit Moyses Iosue, & dixit ei coram omni Israel. Confortare, & esto robustus. tu enim introduces populum istum in terram, quam daturum se patribus eorum, iurauit Dominus, & tu eam sorte diuides. Puto autem legendum apud Sulpiciū. [Virum uirtutibus suis simillimum.] non suis. Inde Iosue à Deo promissione ueteri confirmatus præcepit principibus populi dicens. Transite per medium castrorum, & imperate populo, ac dicite. Preparate uobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidendam terram, quam Dominus Deus uester daturus est uobis. Quis autem cibus hic fuerit, neque enim mannam intelligere potuit, à doctis quaeritur. [frumentum] illud esse dixit Sulpicius ex ingenio. Quos idem nuncios uocauit, græcè est scribas. Quod addit. [Sed Iordanis flumen ualidissimum transitum prohibebat, quia neque nauium copia pro tempore erat, neque vadari fluius poterat, qui tum pleno alueo ferebatur.] hoc totum ex ingenio Sulpicii dimanauit, ut ostenderet rationem, qua populus amnem tantum tempore

tempore alieno traiecerit. Illud enim est solum in scriptura. *Iordanis ripas alvei sui tempore messis impleverat.* De Iordane lege Plinium libro v. cap. xv. & Iosephum de bello Iudaico libro 111. cap. xviii. Docet inde Iosue, quemadmodum Hebræi tutò trajcere amnem tumentem possint, nempe arcam Dei præcedentem sequentes. Hoc autem sumptum est ex cap. 111. Iosue ad suos. *Quando uideritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes Leuiticæ stirpis portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes.* Inde narratur, vt præcedentibus cum arca sacerdotibus aquæ Iordanis recesserint, atque ingressum, ac transitum exercitui Hebræo præbuerint. sic enim inquit scriptura. *Sacerdotes, qui portabant arcam fœderis stabant super siccam humum in medio Iordanis acinētis, omnisq; populus per arenam aluicum transibat.* Vt verò ante Moyses Dei monitu percussum virga mare discedit, atq; ita populo, cedentibus in latera aquis, velut in continenti, iter peruiui fuit, sic nunc Iosue successor eius præmissa arca fœderis Iordanis aquas incidit, ac siccato alueo populum transmisit. Vnde Iosue dixit. *Siccante Deo Domino nostro aquas Iordanis in conspectu nostro, donec transieritis, sicut fecerat prius in mari Rubro, quod siccauit, donec transiremus.* Quod autem dixit Sulpicius [siccum] scriptura dixit *Arenam aluicum.* Ceterum transgressus Iordanem Iosue castra in loco posuit, qui Galgala dictus est, atq; ibi monitu Dei eos circumcidit, qui nati fuerant, postquam egressio facta ex Aegypti finibus fuerat, quod præterit Sulpicius.

Erat in his locis oppidū.] Prima expeditio Iosue trās Iordanem fuit aduersus oppidum Hiericuntem. De situ vrbs huius latè Iosephus libro xvi. cap. iv. inquit, abfuisse à Iordane stadia sexaginta, à Hierosolymis centum quinquaginta. Quod verò vertit Sulpicius [muris validissimis munitum, neque expugnationi, neque obsidioni facile,] id ex ingenio prompsit potius, quàm ex scriptura,

ra,

Erat in his locis opidum nomine Hiericho, muris validissimis munitum, neque expugnationi, neque obsidioni facile. Sed Iesus Domino fretus, nō armis, aut viribus urbem aggressus, ferri arcæ Dei circa muros iubet: Sacerdotesq; præire arcam, & tuba canere. Sed cum arca septies circumlata esset, mu

ri ac

ri ac turres coniderunt: direptum opidum, atq; incensum. Tum Iesus Dominum traditur.

aut fugam iniret, munitam verò fuisse, ne quis hostium ingredi posset. Quare difficilis mihi videtur fuisse ad expugnandum, at ad obsidendum non item. Quid est enim operosum, eos obsidere, qui clausi ita sunt, vt exire non audeant? Quanquam autem vrbs inexpugnabilis erat, tamen capta est, verum non ope humana, sed diuina. Nam Iosue iussu Dei per sex dies urbem exercitu circumdedit, septimo arcam septies circumtulit. cum sacerdotes septem præeuntes clangerent buccinis, ad sonitum earum moenia corruerunt. vrbs capta, & incensa cum omnibus, quæ ibi inuenta sunt, populus ad unū interfectus. Hæc cap. vi. Iosue. Quare quod inquit Sulpicius, [oppidum direptum,] falsum est, nam Iosue mandarar, ne quidquam attingerent. & post additur. *Urbes, & omnia, quæ inuenta sunt in ea, succenderunt, absque auro, & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarentur.* In ijs verò, quæ sequuntur. [Tum Iesus Dominum traditur.] desunt nonnulla verba, quibus Iosue urbem Hiericuntis deuouit, quæ sunt eodem capite. *In tempore illo imprecatus est Iosue dicens, Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & edificauerit ciuitatem Hiericho.* Hæc autem urbis deuotio anathema ibi dicitur, quòd quæ Deo dicata sint, ad homines pertinere nō possint, & dira vota exitium consequi soleat.

Inde aduersus Geth ductus exercitus: locatisque à tergo vrbs insidiis, Iesus metum simulans, terga hosti dedit. Quo viso, qui in opido erant, petentibus portis cedentibus instare. Ita

hi

ra, quæ sic habet. *Hiericho clausa erat, atque munita timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat, aut ingredi.* Quibus verbis significatur, clausas portas habuisse, ne quis ciuium temere exiret, aut fugam iniret, munitam verò fuisse, ne quis hostium ingredi posset. Quare difficilis mihi videtur fuisse ad expugnandum, at ad obsidendum non item. Quid est enim operosum, eos obsidere, qui clausi ita sunt, vt exire non audeant? Quanquam autem vrbs inexpugnabilis erat, tamen capta est, verum non ope humana, sed diuina. Nam Iosue iussu Dei per sex dies urbem exercitu circumdedit, septimo arcam septies circumtulit. cum sacerdotes septem præeuntes clangerent buccinis, ad sonitum earum moenia corruerunt. vrbs capta, & incensa cum omnibus, quæ ibi inuenta sunt, populus ad unū interfectus. Hæc cap. vi. Iosue. Quare quod inquit Sulpicius, [oppidum direptum,] falsum est, nam Iosue mandarar, ne quidquam attingerent. & post additur. *Urbes, & omnia, quæ inuenta sunt in ea, succenderunt, absque auro, & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarentur.* In ijs verò, quæ sequuntur. [Tum Iesus Dominum traditur.] desunt nonnulla verba, quibus Iosue urbem Hiericuntis deuouit, quæ sunt eodem capite. *In tempore illo imprecatus est Iosue dicens, Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & edificauerit ciuitatem Hiericho.* Hæc autem urbis deuotio anathema ibi dicitur, quòd quæ Deo dicata sint, ad homines pertinere nō possint, & dira vota exitium consequi soleat.

Inde aduersus Geth ductus exercitus. [Altera expeditio fuit aduersus Haiens.] Hæc vrbs in Hebraica lectione dicitur Hai, in Græca Gai. quam sequutus Sulpicius uertit Geth. Vtus est autè Iosue consilio eiusmodi. Posuit insidias à tergo oppidi, atque oppidū aggressus simulato

simulato metu fugam arripuit. cuius ueram esse fugam arbitrati portis effusi fugientes sunt infecuti. quod cum illi audius faciunt, qui in insidijs erant, urbem intrarunt, atque omnibus cæsis regem etiam suspendio affecerunt.

suspendium autem cum dico, crucis supplicium intelligo. sic enim ibi. *Regem quoque urbis suspendit in patibulo, usque ad uesperam, & solis occasum, præcepitq; Iosue, & deposuerunt eius cadauer de cruce.* id uero ex lege, quæ est Deuteronomij, cap. xxxi. & XXI.

Quod ubi vicinarum gentium. Tertia expeditio fuit contra Gabaonitas, quarta uero contra reges eos, qui Gabaonitarum seruitutem vindicare armis conati sunt. Res autem ita narratur cap. IX. Audita expugnatione oppidi Hai, finitimi reges omnes Hethæus, Amorrhæus, Chananeus, Pherezæus, Heuæus, & Iebusæus in unum coierunt, uero animo contra Iosue, Hebræosque pugnant. Gabaonitæ uero, qui vicini erant Hierosolymis in tribu, quæ postea fuit Benjamin, nuncios miserunt cum muneribus attritis, rogatiq; unde essent, longe terrarum se venire mentiti sūt. atque ita Hebræi iurati illis pepercerunt. postquam autem mendacium agnouerunt, iureiurando, quominus du-

rius

hi qui in insidijs fuerant, uacuum urbem cepere: cæsiq; omnes, absq; ullius effugio: Rex captus, summoq; supplicio affectus.

Quod ubi vicinarum gentium regibus compertum est, in bellum conspirant, Hebræos armis depellere. Verum Gabaonitæ, gens valida, ex urbe opulenta, uero se Hebræis dederunt, iussa facturos pollicentes: receptiq; in fidem, ut ligna, & aquam conueherent imperatum. Sed regibus proximarum urbium deditio eorum, iras concieuerat. Itaque admotis copiis, opidum eorum Gabaon nomine obfisione circumstunt. Igitur opidani arctis rebus suis, nuntios ad Iesum mittunt, obfessis uti succurreret. Ita ille

ille maturato itinere inopinantibus superuenit, cæsaq; ad internecionem multa hostium millia. cum dies cædentes deficeret, noxq; uictis futura præsidio uideretur, merito fidei dux Hebræus noctem auertit, dies perseverauit: ita nullum hostibus effugium fuit. Quinq; reges capti, interfecti sunt. Eodem impetu vicinæ quoque urbes imperio adiectæ, regesque earum perempti. Verum quia omnia hæc in ordinem persequi non fuit consilium, dum breuitati studemus, id modo annotandum curauimus, xx. & nouè regna imperio Hebræorum subiecta.

partes ab eis appellatas fuisse. postremo in tres quasi diuisam, Iudæam, Samariam, & Galilæam. quibus addi quoque Idumæa, & Palæstina potest, postquam Iudæorum sacra susceperunt. Sed de his posterioribus infra sæpius. Cum autem dixit. [*Merito fidei dux Hebræus noctem auertit, dies perseverauit.*] expressit uerba illa. *Dixit Iosue, Sol contra Gabaon ne moueris, & Luna contra uallem Aialon, steteruntq; Sol, & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque in medio caeli, & non festinavit occumbere spatio unius diei, non fuit ante, & postea tam longa dies, obediens Domino uoci hominis, & pugnantem pro Israel.* Vnde in Ecclesiast. scriptum est cap. xli. *An non in iracundia eius impeditus est sol, & una dies facta*

rius in eos consulerent, impediti ea seruitute multarunt, ut exercitui ligna, & aquam afferrent. Quo comperto, quinque reges eorum populorum exercitus ad uindicandum oppidum Gabaon adduxerunt. contra quos auxilio Gabaonitarum Iosue produit. atque in fugam actos die longissima facta profugauit. Quinque reges cum se in speluncam rettulissent, extracti, suspendio penas dederunt. Reges autem hi fuerunt, Adonise dec Hierusalem, Obam Hebron, Pharas Hierimoth, Iaphia Lachis, & Dair Eglon. Est autem scire operæ pretium, terram, quam uocamus Chananeam, primum ab his populis esse cultam, Chananeis, Heuæis, Hethæis, Amorrhæis, Iebusæis, Pherezæis, & Gergezæis. quibus deletis eam diuisam esse duodecim tribubus Israelitarum, ac singulas

facta est, ut duo? & apud S. Augustinum libro XXI. de Ciuitate Dei, cap. VIII. Nunc in diuinis libris legimus, etiam solem ipsum stetit, cum hoc à Domino petisset vir sanctus Iesus Nasæ, donec ceptum prælium victoria terminaret. Hæc est autem fides, de qua S. Paulus ad Hebræos. Fide, muri Hiericho corruerunt circūm dierum septem, Nomina verò regum, & vrbium deuictarum sunt cap. XI. & XII. quæ multis expeditionibus gesta, non solum Sulpicius, sed neque scriptura sigillatim est persecuta. Quod autem inquit, [XX. & IX. regna Imperio Hebræorum subiecta.] Legendum est xxxi. VI. non viginti nouem, sed triginta vnum, sit. Sic enim scriptura enumeratis singulis regibus concludit, [omnes reges triginta vnus.] error ex notis natus.

[Quorum terra per vndecim tribus distributa è.] Parta, pacataq; terra à Deo sibi promissa, Iosue eam sorte diuisit tribubus Israelitarum, quæ tredecim erant. nam duodecim fuerant filij Israel, & pro Iosue duo filij eius Manasses, & Ephraim substituti fuerant. Ex horum autem numero, tribu Leui exempta, relictæ sūt duodecim. his verò duo decim terra diuisa est, nam Leui nulla terra est assignata, sed vrbes tantum quadraginta octo. Ac primum quidem Ruben, & Gad & dimidia tribus Manassis terram à Moyse trās Iordanem partam adeptæ sunt. reliquam verò cis Iordanem reliquæ, nempe Simeon, Iudas, Issachar, Zabulon, Aser, Dan, Nephthaim, Benjamin, & altera dimidia Manassis, & Ephraim

Quorum terra per vndecim tribus viritim distributa est. Leuitis enim in sacerdotiū assumptis, nulla portio data, quò libentius seruirent Deo. Equidem hoc exemplum non tacitus præterierim, legendumque ministris Ecclesiarum libeter ingesserim. Etenim præcepti huius non solum immemores, sed etiam ignari mihi videntur: tanta hoc tempore animos eorum habendi cupido veluti tabes incensit: inhiant possessionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt venduntq; quæstui per omnia student. At si qui melioris propositi videntur,

videntur, neque possidentes, neque negotiâtes, quod est multò turpius, sedentes munera expectant, atque omne vitæ decus mercede corruptum habent, dū quasi venalem præferunt sanctitatem. Sed longiùs, quàm volui, egressus sum, dum me temporum nostrorū piget, tædetque. Ad incæptum redeo.

Ephraim Sulp. xii. in totū putauit esse tribus, quia x i i. fuerant filij Israel, atque vndecim tantum terram esse diuisam. Quod ne cui admirationem afferret, addit, [nam Leuitis nihil terre est attributum.] oblitus scriptum ita esse cap. x i v. *Leuitæ nihil terre acceperunt inter fratres suos, sed in eorum successerunt locum filij Iosue in duas diuisi tribus Manasse, & Ephraim. tribum autem Leui x i i i. esse apparet etiam ex eo, quod scripsit S. Augustinus lib. xx. de Ciuit. Dei.*

cap. v. *Non quia dictum est, Iudicantes x i i tribus Israel, tribus Leui, quæ x i i i. est, ab eis iudicanda non erit. rectius ergo dixisset, duodecim. nam Leuitæ propria terre sortem non habuere, sed in alienis fortibus vrbes habitauere. quare Leuitæ eis tribubus attributi sunt, in quibus conseruare.*

Leuitis enim in sacerdotium assumptis nulla portio data, quo liberius seruirent Deo.] Hoc Deus Moyse primum præcepit, his verbis Deuteronomij cap. xviii. *Non habebunt sacerdotes, & Leuitæ, & omnes, qui de eadem tribu sunt, partem, & hereditatem cum reliquis Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes eius comedent, & nihil aliud accipien: de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est hereditas eorum. Quod autem Deus præcepit Moyse, id executus est Iosue cap. xiii. Sic enim inquit. Tribui autem Leui non dedit possessionem, sed sacrificia, et victimas Domini Dei Israel, ipsa est hereditas eius, sicut locutus est illi. & cap. xiv. Nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, nisi vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta, & pecora sua. Quare illud, [Quo liberius seruirent Deo,] videtur Sulpicius ex ingenio suo, non ex diuina exprompsisse scriptura. Quod enim inquit scriptura, *Domini esse hereditatem Leuitarum*, non id significat, quod ille prodit. Quoniã autè Clerus est hereditas græcæ, propterea hinc cleri ei nomen apud Christianos inuenerunt, quia hereditatè Domini adepti*

adepti sunt. & quia clerus hereditatem, & sortem significat, hinc fratres à Latinis confortes dicti sunt, qui simul indiuisa hereditate agunt. Opportunè inde carpit clericos sui temporis, qui contra Dei mandata hereditatem suam nõ Deum constituissent, sed prædia, aurum, & diuitias. atque aut eis parandis enixè operam darent, aut quiescentes, aliena munera expectarent, & sanctitatem quasi venalem haberent. Vixit autem, & scripsit anno Christi, quadringentesimo, vt mirum esse videatur, quàm citò veteris mores ecclesiæ lapsi sunt.

Igitur, vt supra dixi, diuiso per tribus] Pacem demum, & mortem Iosue consequutam ostendit. Prætermisit autem, Iosue ex Dei mandato, quod etiam Moy si fuerat nunciatum, conlultuisse sex vrbes, in quas confugere possent, qui imprudentes cædem fecissent, quo ibi tuti ab iniuria propinquorum occisi hominis essent, quãdium causam suam apud Synagogã, Concilium ve probassent, aut pontifex, sub quo cædes ea facta fuisset, mortem oppetijisset. omisit etiam, vt Leuitis oppida XLVIII inter alias tribus assignata sint, vt eas incolerent, & suburbana eorum, quo armenta sua alere possent. inter cæteras vero vrbes datæ sunt, quas refugij, aut exilij vrbes dixerunt. Qua re narrata inde pergit scriptura. *Da: aq. est à Deo pax in omnes per circuitum, nullusq. eis hostium resistere ausus est, sed victi in eorum diuisionem redacti* un. cap. XXI. Demum Iosue quoque mortuus est annos centum decem natus. Quot vero annos ducatum gesserit, scriptura non adiicit. Sulpicius XXVII annos plerosque ei tribuisse

Igitur, vt supra dixi, diuiso per tribus captiuo solo, pace summa Hebræi perfruebantur, finitimis bello territis, tot victorijs nobiles armis nemine audente tentare. Eodem tractu Iesus mortuus est, anno ætatis decimo & centesimo. De imperij autem eius tempore parum definitio. Frequens tamen opinio est, XX, & VI. annis eum Hebræis præfuisse. Quod si ita est, à mundi exordio in excessum eius anni sunt III. DCCCLXXX, & IIII.

buisse scribit. quod credo ab Eusebio sumpsit. nam Iosephus tantum viginti quinque agnoscit. S. autem Augustinus cum Sulpicio sensit libro XV III. de Ciui. cap. XI.

Quod si ita est, à mundi exordio in excessum eius anni sunt III DCCCLXXXIII.] Hæc summa apud Sulpicium sic concipitur ex ijs, quæ dicta sunt.

Ab Adam ad diluuium anni 2242. A diluuiio ad ortum Abrahamæ 1070. Ab ortu Abrahamæ ad mortem Ioseph 370. Seruitus Aegypti annorum 144. Mansio in deserto an. 40. Iosue annis. 27. Summa est annorum 3893.

RESP. AD IVDICES TRANSLATA.

Iesu mortuo, populus sine duce agebat. Sed cum aduersus Chananeos bellandū esset, dux belli Iudas assumptus est. Huius ductu res prosperè gesta. Domi militiæque summum otium: populus aut subactis, aut per deditionem acceptis gentibus, imperitabat. Inde, vt semper fieri secundis rebus solet, morum disciplinæque immemor, matrimonia ex victis assumere, paulatimque externos mores trahere, ac mox profano ritu idolis sacrificare cepit. Adeo cuncta cum externis societas perniciofa est. quæ Deus longè antè prospici-

[Iesu mortuo, populus sine duce agebat.] Hoc in loco Resp. à Deo instituta incipit, re à ducibus ad Iudices traducta, postquam in terra promissa sedes collocarunt. Quæ de re sic apostolus. *Post destructas septem gentes in terra Chanaan, & terram sorte distributa Deus dedit Iudices populo.* Hæc historia mandata est in libro, qui à Græcis Iudices dicitur. in quo nomina, resque geste ipsorum Iudicum explanantur. Non statim tamen post mortem Iosue Iudices creati, sed interregnum exiit. quod est tempus illud, quod vocat Iosephus Aristocratiam. Ante Iudices autem bellum aduersus Chananeos est gestum. de quo sic primo Iudicum. *Post mortem Iosue consulere filij Israel Dominum dicentes, quis*

ascendet ante nos contra Chanaanem, & eris dux belli? Dixitq; Dominus, Iudas ascendet, ecce tradidi terram in manus eius. Et ait Iudas Simeoni fratri suo. Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chanaanem, & ego pergam tecum in sortem tuam.

Iosephus autem interpretatur, ducatum belli traditum esse non viro alicui nomine Iudæ, sed tribui Iudæ, que tribum Symeonis assumpserit, quem sequitur S. Augustinus in Questionibus super Iudices. Itaque [eius ductus res prospere gesta.] Nam & Chanaanum, Iebusæum, & Pheræzum subegerunt, & urbem Hierusalem captam incenderunt, & Gazam, Ascalonem, & Accaronem Palestinis eripuerunt. cap. i. præter eas vero urbes habuere & Palestini Azotum, & Geth urbes insignes, mansere inde in pace Palestini vsque ad tempora Ieptæ Iudicis. Quod addit, [Domi, militæq; sennium octium, populus aut subactis, aut per deditionem acceptis gentibus imperabat.] hoc ex verisimili protulit, non ex scriptura. probabile enim coniectura videtur, tot regibus, nationibusque deuictis, Hebræos ocium domi, atque militiæ agitat se. unde post morum, ac disciplinæ deprauatio consequuta sit.

Inde, ut semper fieri secundis rebus solet, morum, disciplinæq; immemor, matrimonia ex victis assumere, paulatimq; externos mores trahere, ac mox profano ritu idolis sacrificare coepit. Hebræi inde ceteris populis in potestatem ad ductis, illud contra Dei mandata fecerunt, quod eos, quos delere debebant, incolumes conseruauerunt, & intra eos habitauerunt. Qua de re ab Angelo increpiti peccatum suum luxerunt. cap. ii. Mortuis verd patribus illis, exorti alij sunt, qui Dominum ignorantes malum in conspectu eius fecerunt, & Baali seruierunt, ac filias eorum sibi desponderunt, & suas eis collocauerunt, & Deis eorum seruierunt. cap. i. & iij. Iud.

Quæ Deus longè ante prospiciens salubri Hebræos responso instruxerat, deuictas gentes ut interneconi darent. Mandata Dei, quæ illi neglexerunt, tradita fuerant cap. xliij. Exodi his verbis. Angelus introducet te ad Amorrhæum, & Ethæum, & Pheræzum, Chanaanemq; & Heuæum, & Iebusæum, quos ego conseruauimus, non adorabis

ciens, salubri Hebræos responso instruxerat, deuictas gentes ut interneconi darent. Sed plebs cupida dominandi, imperare victis cū pernicie malebat.

Deos eorum. & confringes statuas eorum, non inibis cum eis sedus, nec cum dijs eorum, non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si seruieris dijs eorum, quod tibi certe erit in scandalum. S. Augustinus confictas hoc tempore fabulas Deorum à Græcis fuisse tradidit. lib. xviii. de Ciuitate Dei.

Sed plebs cupida dominandi imperare victis cum pernicie malebat. Quippe, ut ibidem scriptum est, parentes victis sequuntur Deos populorum, qui habitabant circa se, & adorauerunt eos, & ad iracundiam concitauerunt Dominum, dimittentes eum, & seruientes Baal, & Astaroth.

GOTHONIEL IVDEX.

Igitur cū relicto Deo idola colerent, destituti diuino auxilio, à rege Mesopotamiæ uicti, & subacti, vix annis captiuitatem penderunt: donec Gothoniël duce in libertatem restituti, per quinquaginta annos rerum potiti sunt.

Igitur cū relicto Deo. Inde impietatem Iudæorum susceptam iusta Deus ira vindicauit, post panitecia cognita eis ignouit, ac in dicem ad inimicos repellendos dedit. Hoc autem totū his verbis expressū est cap. iij. Iud. Fecerunt malum in conspectu Domini, & oblitii sunt Dei sui, seruientes Baali, & Astaroth. iratusq; contra

Israel Dominus in manus Cusanas rathaim regis Mesopotamiæ tradidit, seruieruntq; ei octo annis. Et clamauerunt ad Dominum, qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos, Othoniël uidelicet, filium Cenez, fuitq; in eo spiritus Domini, & iudicauit Israel, egressusq; est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus eius Cusan rathaim regem Syriæ, & oppressit eum, quocumq; terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniël. In his hæc animaduertenda. Qui ab Hebræo dicitur Othoniël, à Græco dici Gothoniël, quod sequutus est Sulpicius. Regem verd Cusan rathaim appellari à Iosepho Cusathrem Assyriorum regem. Sulpicius porro contra vtriusque uersionis auctoritatem quinquaginta annorum numerum edidisse, idque ex sequenti eius supplicatione tenendum esse, eum vero numerum non soli Gothoniëlis magistratui tribuendum esse, sed totum tempus complexum esse, quod

se, quod à morte Iosue ad mortem Gothonielis effluxit. Quod aperte Eusebius his verbis admonuit. *Hebræorum primus Index ex tribu Iuda Gothonieli an. XL. post mortem Iesu tenuerunt subiectos Hebræos alienigenæ annis octo, qui iunguntur Gothonielis temporibus secundum Hebræorum traditiones.* Idem S. Augustinus, & ferme alij omnes senserunt. Quin etiam S. Augustinus legit *Baali, & Astarthibus*, exponitq; Ioui, & Iunonibus. Iosèph autem vocat *Baal* Idolum, *Baalim* Baalis templum.

ADON IVDEX.

Rursumque corrupti.] Mortuo inde Gothoniële, Hebræi sine Iudice agentes malum in cõspectu Domini fecerunt, idest ab illo ad externos Deos defecerunt. itaque Dei voluntate ab Eglo Moabitarum rege subacti XVII annos seruiuerunt. Tum Adon, qui & Aod, & Iudas dicitur, legatus ad regem missus, secreti colloquij copia postulata, ipsum manu sinistra, qua æquè utebatur, ac dextera, pemit deinde comparato exercitu Moabitas adortus, decem millibus interfectis gentem deleuit. & quiescit terra octoginta annis. Hæc cap. III. Hanc autem annorum summam Eusebius in id tempus totum contulit, quod est à morte Gothonielis vsque ad obitum Aod. sic scribens. *Post Gothoniëlem Iudicem Aod Hebræorum Iudex annos LXX. Post Gothoniëlem Hebræos habuerunt alienigenæ subiectos armis annis XVIII. qui copulantur temporibus Aod secundum Iudæorum traditiones. Sit tamen qui illos annos ab his distinguant.*

Rursumque corrupti Ionæ pacis malo, idolis litauerunt. Moxque aderat pœna peccantibus. ab Eglo enim rege Moabitarum deuicti, duodeuiginti annis seruiuerunt, donec instinctu Dei Adon regem hostium dolo interemit, contractoque tumultuario exercitu libertatem armis vindicauit. Idè per LXXX annos in pace Hebræis præfuit.

SEMI-

SEMIGAR IVDEX.

Huic Semigar successit: hicq; aduersus Allophylos congressus, secundum euentu prælium fecit.

principatus obiit, teste Iosèph. Philistij à septuaginta interpretibus Allophyli, idest alienigenæ versu sunt, quos sequutus est Sulpicus. Eusebius hunc præterijt.

BARAC, ET DEBORA IVDICES.

Rursumque Hebræos seclantes idola, rex Chananeorum Iabin nomine subiugauit, grauisssimamq; in eos per XX. annos dominationem exercuit: donec pristinum Debbora mulier statum reddidit. A deo nihil spei in eorū ducibus erat, vt muliebri auxilio defenderentur. Quamquam hæc in typum Ecclesiæ forma præmissa sit, cuius auxilio captiuitas est depulsa. Sub hac duce, vel iudice XL. annis Hebræi fuerunt.

Huic Semigar successit. J Eodem cap. *Post hunc Samgar filius Anath, qui percussit de Philistij sexcentos viros uimere. Et ipse quoque defendit Israel.* Hic anno primo

Rursumque Hebræos. J Sequuntur Barac, & Debora Iudices ex tribu Effraim, & Nephthalim, de quibus deinceps sic in libro Iudicum cap. v. *Post obitum Semigar Iabin rex Chanana, qui regnauit in Asor, duce Sisara, Hebræos malum in conspectu Domini facientes subegit, ac per viginti annos seruitute oppressit. Debora verò prophetis, que iudicabat populum illo tempore, vocauit Barac, & contra Sisaram misit, ita ut ei se socii expeditionis adiunxerit. Ita Sisara victo, atque extincto, ope Iabin fracto, & pax Hebræis est restituta. Per quadraginta annos terra quiescit. Et hæc annorum summa totum tempus inter Samgar, & De-*

boram est complexum, teste Eusebio sic scribente. *Debora ex tribu Effraim. Barac de tribu Nephthalim annos quadraginta. Post Aod in diuisionem Hebræos redigunt alienigenæ annos viginti, qui coniun-*

H 3

guntur

guntur temporibus Deboræ, & Barach secundum Iudeorum traditiones. Cum autem addit, [*Quantum hæc in typum ecclesie præmissa sit, cuius auxilio captiuitas est depulsa.*] Credo, Sulpicium significare, quod scribit S. Augustinus interpretans illud Salomonis, *Mulierem fortem quis inueniet? nempe mulierem fortem esse ecclesiam, difficultatem inueniendi, non impossibilitatem intelligens.*

GEDEON IVDEX.

Rursumque ob peccata.] Rursus post mortem Deboræ cum se ad cultum idolorum recepissent, oppressi sunt à Madianis per septem annos, quare ad Deum implorandum, vt ante, conuersi, opem eius obtinuerunt, Gedeone duce validissimo dato, in eodem libro cap. vi.

Ita semper in secundis rebus immemores celestium beneficiorum, idolis supplicabant, in aduersis Deo. Hanc sententiam sic expressit S. Augustinus libro xviii. cap. xiii. de Ciuitate Dei. ex cap. 2. Iud. *Iudicum temporibus alternauerunt apud Hebræos, & humilitates laborum pro peccatis eorum, & prosperitates consolationum propter miserationem Dei.* Addit inde Sulpicius per excursum haud mirandum esse, si Iudæi Christum non receperunt, cum neque Deum receperint, cuius eximiam iustitiam, ac misericordiam toties experti essent, ac post tam multa peccata

Rursumque ob peccata Madianitis traditi, duro imperio habebantur, afflictique malo seruitutis diuinum auxilium implorauerunt.

Ita semper in secundis rebus immemores celestium beneficiorum, idolis supplicabant: in aduersis, Deo.

Vnde cum reputare in animo soleo, populum tot beneficiorum Dei obligatum, tot cladibus, cum peccaret, conuertit, expertumque; & misericordiam & seueritatem Dei, nequaquam emendatum: & cum semper veniam erroris acciperet, semper peccasse post veniam: nihil mirum videri potest, Christum ab his non esse receptum, cum iam inde ab initio toties in Domino rebel-

ve-

les

les deprehendantur: magisque mirum est, illis semper peccantibus, nunquam Dei, si quando eum implorauerunt, defuisse clementiam. Igitur cum eis, vt supra retulimus, Madianitæ dominarentur, conuersi ad Dominum, misericordiam solitam flagitantes, impetrauerunt. Erat in Hebræis Gedeon quidam nomine, vir iustus, & carus Domino, acceptusque. huic angelus de campo messis domum reuertenti astitit: Dominus, inquit, tecum, potes in virtute. At ille voce humili, non esse in se Dominum ingemiscebat; siquidem populum captiuitas premeret: virtutumque Domini, qui eos de terra Aegypti eduxerat, flens recordabatur. Tum angelus: Vade, inquit, in hoc spiritu, quo locutus es, & populum de captiuitate eripe. Ille verò abnuere, se infra factis suorū uiribus, cum ipse minimus

ueniam tam saepe obtinuisent. Hebræis porro dabiis suis in rebus auxilium à Deo postulantiibus aduersus Madianitas, qui adiunctis Amalecitis traiecto Iordane, in se irruerant, Deus non desuit, atque hominem Gedeonem excitauit, missò ad eum angelo, cum frumentum in torculari purgaret. is xxxii millia militum comparauit, deinde monitus à Deo, eam nimiam multitudinem esse, Hebræos uiribus suis, non diuino auxilio uictoriæ tributuros, potestatem abire uolentibus dedit. ita decem millia remansere. ex quibus Deus monuit, vt trecentos tantum retineret, atque eo numero adortus hostes cxx millia eorum cecidit, ac xv cepit. Ibidem cap. vii. Quod ait. [*Dominus tecum potens in uirtute.*] Græcam translationem expressit, quam sequitur S. Augustinus. inquit. *Quod angelus dixit ad Gedeon, Dominus tecum, potens in fortitudine, nominatiuus casus est, non uocatiuus, hoc est, Dominus potens tecum est, non tu potens. Videtur autem consultiò reprobabile lectionem Hebraicam, quæ habet. Dominus tecum uirorum fortissime.* cap. vii. Verba uerò, quibus abnuat, hæc sunt. *Obse-*

esset,

H 4 cro

*crōmī Domine, in quo libera-
bo Israël ecce familia mea in-
firma est in Manasse, et ego mi-
nimus in domo patris mei.*

Græci verò ita. *In quo ego
seruabo Israel? Ecce chiliās
mea humilior est in Manasse,
& ego sum minor in domo pa-
tris mei.* Quibus verbis, te-
ste S. Augustino, significat, se
fuisse Chiliarum in tribu
Manasse, id est præfectū mil-
le hominibus, eamque Chi-
liadem infirmis viribus, &
se imbecillum in domo pa-
tris sui fuisse. Ex quo appa-
ret, in Hebraica versione nō
rectè familiam pro Chilia de
esse expressam, nec Sulpiciū
perspicuè reddidisse. Ibidem
cap. vii. *Perfectoq; sacrifici-
cio.* Quippe coxit hædum,
& defarinę modio azymos
panes, carnemq; ponens in
castris, & ius carniū mit-
tens in ollam, tulit omnia
sub queru, & obtulit Deo.
ex quo apparet sacrificium
fecisse in Excelso. Quaritur
autem, cur sacrificium fece-
rit contra iussu Dei extra ta-
bernaculum, quod tunc erat
in Silō. Respondetur, per-
missū Dei id fecisse. nam sæ-
pe extra tabernaculum etiā
ab alijs factum est sacrū. sed
quia Dei voluntate factum
est, gratum fuit. non enim
Deus leges sibi præscripsit,
sed

esset, tantum onus suscipere:
perstare contra angelus,
Ne dubitaret posse fieri,
quæ Dominus loquebatur.
Perfecto igitur sacrificio,
dirutaque ara, quam Baalis
idolo Madianitæ sacraue-
rant, ad suos profectus, ca-
stra castris hostium contu-
lit. Sed Madianitis etiam
gens Amalech se coniun-
xerat. Gedeon verò non
amplius quàm ad triginta,
& 11. millia exercitum pa-
rauerat. Sed priusquam cō-
fligeret, Deus ad eum locu-
tus est, nimiam esse hęc mul-
titudinem, quam in præliū
vellet educere: Hebræos
pro solita perfidia euetum
pugnæ non Deo, sed virtuti
suæ daturos. itaq; daret vo-
lentibus discedendi potesta-
tem. quod vbi populo diuul-
gatum, xx. & 11. à castris
recesserunt. Sed ex x. milli-
bus, quæ resederant, admo-
nitus à Domino, non am-
plius quàm trecetos tenuit:
reliquos ab armis dimisit.

ita media vigilia castra ho-
stium ingressus, iussis omni-
bus tuba canere, magnum
terrorem iniecit: neq; cui-
quam resistēdi animus fuit,
turpi fuga, quò quisque po-
tuit, dilapsis. Sed occurren-
tibus omni ex parte He-
bræis, pasfim fugientes ca-
dunt. Reges Gedeon perfe-
cutus vltra Iordanem, com-
prehenso neci dedit. Ea pu-
gna centum & xx. ex hosti-
bus caesa, xv. capta tradun-
tur. Tunc cōsensu omnium
Gedeoni, vt princeps popu-
li esset, delatum. Quod ille
aspernatus, communi iure
cum ciuibus viuere, quàm
præesse suis, maluit. Depul-
sa igitur captiuitate, quæ
septem annos populum cō-
tinuerat, pax per xl. annos
fuit.

maior Dei virtus appareret. Cum autem adiecit. [*Iussis omnibus
tuba canere, magnum terrorem iniecit.*] [Concidit nimis rei præcla-
ræ narrationem, quæ est cap. vii. *Cæperunt buccinis clangere, &
complodere inter se lagenas, cumq; per gyrum castrorum in tribus per-
sonarent locis, & hydrias confregissent, tenuissent sinistris manibus
lampades, & dextris sonarent tubas, clamauerunt, Gladius Domini,
& Gedeonis. omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, vlu-*

lanesq; fugerunt. Ex quibus apparet, quam multa ab Sulpicio, breuitatis gratia sint omiffa. At cum addit. [Reges Gedeon perfecutus ultra Iordanem.] Reges intelligit Madianitem, & Amalecitem, qui confociatis armis, Iordanē superato, Hebræos inuaserant.

Tunc consensu omnium Gedeoni, ut princeps populi esset, delatum. quod ille aspernatus communi iure cum ceteris viuere, quam præesse suis, maluit.] Quanquam autem negauit se præfuturum, tamen præfuit, vt scribit Iosephus, annis quadraginta, exprimens verba scripturæ cap. viii. Quienit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit. Quod idem sensit Eusebius scribens. Gedeon index annis quadraginta. Post Deborah Hebræos in ditionem redigunt alienigenæ annis septem, qui coniuncti sunt temporibus Gedeonis secundum Iudæorum traditiones.

ABIMELEC IVDEX

Sed defuncto Gedeone.] Gedeoni successit Abimelec filius nothus hoc modo. Is septuaginta fratres suos legitimos interfecit in vrbe Sichem, ac ciuibus ipsis Sichimitis opem ferentibus principatum sibi aseruit. Inde Sichimitæ fratrum cadem ei obijcietes ab illo desererunt, eumque ex vrbe depulerunt. cuius belli socium Zebul in primis se prabuit. Abimelec autem parato exercitu eorum urbem recepit, atque euerit. inde ad turrini oppidi Thebes pugnans à muliere fragmento molæ percussus est triennio, postquam præfisse post patrem ceperat. cap. ix. Iud.

Sed defuncto Gedeoni, filius eius Abimelech, ex concubina ortus, fratribus interemptis, pessimis quibusque consentientibus, & maximè Sichimorum principibus operam ei nauantibus, regnum occupauit. Isque discordiis ciuilibus exercitus, cum suis bello premeret, turrinam quandam in quam se amisso opido fugientes receperant, expugnare aggressus, dum incautus subit, saxo à muliere ictus periit, cum triennio imperium tenuisset.

THOLA

THOLA IVDEX.

Huic successit Thola, qui duobus & xx. annis regno potitus est.

Huic successit Thola.] Sic cap. x. Post Abimelec successit Thola filius Phum parui Abimelec, qui habitauit in Samir montis Efraim, & iudicauit Israel em viginti tribus annis. Consentium autem in numero annorum ambæ versiones. Eusebium Sulpicius est sequutus.

IAIR IVDEX.

Post hunc Iair fuit, qui cum æquè viginti & duos annos principatum obtinisset.

Post hunc Iair fuit, qui cum æquè viginti annos principatum obtinisset.] Idem scriptum est cap. ix. neque aliud amplius.

IEPTA IVDEX.

Populus relicto Domino idolis se mancipauit. Obq; id Israelitæ subacti sunt ab Allophylis & Ammonitis, duoque de xx annis sub eorum imperio fuerunt. Quo tempore eis Dominum innocantibus, diuinum scilicet responsum redditum est: Simulachra potius inuocarent, se non ultra misericordiam ingratis præstiturum. At illi flentes culpam fateri, & precari veniam, abie-

Populus relicto Domino] Transit ad Ieptæ principatum multis rebus insignem. Mor tuo enim Iaire Hebræi, cum sine duce essent, ad cultum idolorum Baal, & Altarothe reuulerunt. Itaque iratus Deus tradidit eos in ditionem Palæstinorum, & Ammonitarum. afflictiq; sunt admodum omnes, qui trans Iordanem incolebant in terra Amorrhæi per annos octo decim. quin etiam Ammonitæ traiccto Iordane vastarunt tribus Iudæ, Beniamin, & Efraim. Itaque in tantis calamitatibus cum cõfugissent

atq;

sent

sent ad Deum, iussi sunt, ut opem ab idolis, quæ colebāt, implorarent. tumque Ieptā hominem humili loco natū ducem contra Ammonitas legerunt, & contra hostes profecti victoriam rettulerunt, cum Iepta votum fecisset, se, quicumque primus ē domo sua sibi occurrisset, immolaturum. Cum autē filia vnica obuiam prodūsser, eā sacrificauit. cap. x. Quod att [Vouisse dicitur, si prosperē pugnasset, eum, qui sibi primus reuertenti obuius fuisset, hostiā Deo dād. am.] addere debuit, qui filij primus ē domo sua, sic enim scriptum est cap. xi. *Votum vouit Domino dicens. Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus mee, mibiq; occurrerit reuertenti cū pace a filijs Ammon, eum holocaustum offeram Domino. Ceterum. Occurrerit ei filia sua vnigenita cum tympanis, & choris. non enim habebat alios liberos. Quæ non feminea constantia, mori non recusans, duos tantū tamen menses vitæ spatium petit, vt æquales suas prius videret, inquiens. Dimitte me, vt duobus mensibus circum eam morer, ac plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. Inde. Expletis duobus mensi-*

stisque idolis Deum implorantes, negatam licet misericordiam impetrauerunt. Igitur Iepta duce ad libertatem armis vindicandam frequentes conueniūt: missis prius ad Amon regem legatis, vt finibus suis contentus, bello abstineret. At ille prælium non abnuens, aciē instruxit. Tum Iepta, prius quam signum pugnæ daretur, vouisse dicitur, si prosperē pugnasset, eū qui sibi primus reuertenti obuius fuisset, hostiam Deo dādā. Ita victis hostibus, cū domum rediret, filia ei obuiam fit, quæ patrem exceptura victorem cum tympanis & choris lata processerat. Tum Iepta conternatus dolore, conscisis vestibus, indicat filix voti necessitatem. At illa, non feminea constantia, mori non recusans, duos tantum tamen menses vitæ spatium petit, vt æquales suas prius videret. Quibus actis, vltro ad

patrem rediit, votumque Domino reddidit. *mensibus, reuersa est ad patrem suum, & fecit ei sicut vouerat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increuit in Israel, vt post anni circulum conueniant in vnum filij Israel, & plangent filiam Ieptæ diebus quatuor. cap. xi. De huius Iudicis temporibus sic Eusebius. Post Iair Hebræos in diuisionem suam redigunt Ammonitæ annis xviii. qui cum temporibus posteriorum Iudicum copulantur secundum traditiones Iudæorum.*

ESEBON IVDEX.

Iepta principatum sex annis tenuit. huic Esebon successit, & tranquillibus exacto imperio, anno septimo decessit. *Iepta principatum.] Esebon a septuaginta interpretibus dicitur, qui ab Hebræis Abesfan. cap. xii. vbi de annis eius agitur.*

ALLON IVDEX.

Postq; eum Allon Zabulonites annis x. *Postque eum Allon Zabulonites annis decem.] Hic Ahialo Zabulonites dicitur in Hebræo .ac decem annos Israel iudicasse. De quo Eusebius. Post Hesebon in libro Hebræorum fertur Iudex Allon rexisse populum annos decem. qui nō habetur apud LXX interpretes. Quod miror ab eodictum. nam nunc in Græco Codice reperitur Aelon.*

ABDON IVDEX:

Itemque Abdon annis viii rerum potiti, pacis tempore nihil, quod historia loqueretur, ediderunt. *Itemque Abdon annis octo.] Et hunc iudicasse populum Israel annis octo post Allonem scriptum est. cap. xii. Hunc Allonis filium vocat Iosephus.*

Rursum Israelitæ.] Ex hoc loco incipit bellum Philistinorum, siue Palæstinorum, qui post mortem Iosue domiti rebellauerunt, atque arma Hebræis intulerunt. Si quidem Hebræi, postquam Ammonitarū seruitute per Ieptam fuerant exempti, ad vomitum redeuntē rursus ad cultum idolorum se receperunt. quare in potestatem Palæstinorum traditi eis per **XL** annos seruierunt. De his **XL** annis sic Eusebius. *Post Abdon Hebræos in ditionē redigunt alienigenæ annis XL. q. computantur temporibus Iudicum posteriorum secundum Iudæorum traditiones. Post quē Samson annis xx. Cap. autē XIII Iudicū ita. Rursumq. filij Israel fecerunt malum in conspectu Domini, qui tradidit illos in manus Philistinorum quadraginta annis. Ceterum Samson alius est Christi liberatoris nostri futuri typus, ut ille fuit Hebræorum. ut tradunt mystici. Pater autē Samsonis nomine Mānue fuit, ex tribu Dan, mater sterilis. cap. XIII Iudicum. Sampson autem non liberauit omnino Israel seruitute Philistinorum, sed incepit. Vnde dixit angelus. Ipse incipiet libe-*

rare

Rursum Israelitæ ad idola conuersi. diuino destituti præsidio, subiecti Allophylis per **XL** captiuitatis annos pœnas perfidiæ pependerunt. Ea tempestate Samson natus traditur. Huius mater diu sterilis, angelum vidit: dictumque ei est, vino & sicera atque immundis abstineret, fore uti puerum ederet libertatis vindicem, & hostium vltorem. Ita mulier enixa puerum, Samson nomen ei indidit. Is in tonsa capite, in iræ virtutis fuisse traditur: adeo ut leonem in via obuuium manu discerneret. Vxorem ex Allophylis habuit: quæ cum absente viro in alterius matrimoniū conuenisset, dolore ereptæ coniugis perniciem genti molitus est: fretus Domino, & viribus, palam victores clade afficiebat. **ccc** siquidem vulpibus captis, ardentēs lampades earum il-

liga-

ligauit caudis, atq; eas agris hostium immisit. At tum forte maturis melsibus, facile incendium fuit, vineæque & oliuarum arbores exusta. Grandi Allophylorum exitio abreptæ vxoris iniuriā vltus videbatur. Quo dolore Allophylis permoti, mulierem tanti mali causam cum domo & patre incendio cōsumpserunt. Sed Samson parum se vindicatum ratus, vrgere omnibus incommodis profanam gentē non desinebat. Tum compulsi Iudæi, vincum eum Allophylis tradiderunt. Sed traditus, ruptis vinculis, arrepto osse asini, quod casus telum dederat, mille ex hostibus prostrauit. Ingrauescēte autem æstu, cum siti affectus esset, inuocato Domino, ex osse quod manu tenebat, aqua fluxit. Ea tempestate Samson Hebræis præerat, Allophylis vnus virtute domitis. Igitur insidiantes vitæ eius, nec

palam

rare Israel de manu Philistinorum. Sed liberator fuit Dauid rex, qui Palæstinos demum subegit.

Vino, sicera, atque immundis abstineret.] Angelus matris dixit, non tanquam Hebrææ, sed tanquam Nazaregum pariture. Vinum enim, & sicera cum dixit, quæcunque ebrietatem afferre possent, intellexit. Qui sine porro Nazaregi, patet ex cap. VI. Numerorum. Porro autē occasionem belli inferendi Palæstinis aperit. Quippe Samson voluntate Dei contra legem quæsiuit vxorem ex Palæstinis incircuncisis, ut occasione haberet ad eos inuadendos. Eo verò tempore Palæstini dominabantur Israeli. cumque iret cum parentibus suis ad visendam sponsam, in itinere leonem obuuium manibus discerpit. cap. XIII. cuius rei occultam significationem aperuit S. Augustinus lib. 12. contra Faustum. Socer autem, absente Samphone genero, filiā collocauit alteri viro, & reuertenti Samsoni dixit, se illi minorem filiam traditurū. quæ res iram Samsonis aduersus Palæstinos incendit, atq; eis damna inferre instituit, ope Dei, viribusque proprijs nixus. Hæc detrimenti interendi oc-

di occasio fuit. Primum autem incommodum consilij potius fuit, q̄ roboris, & diuina magis, q̄ humana ope perfectum, vt mazuras segetes, & vineas hostium immisissis in eas trecentis prope ardentibus vulpibus corruerit. [lampades] autem faces intellexit, quas caudis vulpiū alligauit. Quo damno permoti Palæstini patrē cum filia in ædibus combusserunt. cap. xv. Secundum inde detrimentum miræ illius virtuti tribui debuit, quā Deus adiuuit. Cum enim Samson Palæstinos vexare inisteret, Hebræi, qui in ditione Palæstinarum erant, vt eorum ita mandantium gratiam promerentur, Samsonē comprehenderunt, & vincitum Palæstinis tradiderunt. Ille verò ope Domini solatis vinculis oblatam asini maxillam arripuit, & Palæstinos mille deleuit. Miror autem Sulpitium os asini pro maxilla dixisse, cum dentis etiam, vñ de aqua diffluxit, esset mentio faciēda. cap. xv.

Ingrauescēte autem asino, cum sui affectus esset, ex offese, quod manus tenebat, a qua fluxit.] Quippe aperuit Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Ibidem.

[Ea

palam eū tentare audentes, vxorem eius, quā ille postea acceperat, pecunia corrumpunt, virtutem viri vti proderet. Illa eum blandimento muliebri aggressa, diu eludentem, & multum cunctantem perpulit, vt indicaret, in crinibus capitis virtutem suam subsistere. Mox dormienti insidiata, crinem eius abstulit, atque ita eum Allophylis tradidit. Nam sape prius traditum, comprehendere nequuerant. Tum illi effossis oculis, vincitum compedibus in carcerem coniecerunt. Sed spatium temporis accisus crinis crescere, & cum eis virtus redire occeperat. Iamque Samson conscius recepti roboris, tempus modò iustæ vltionis opperiebatur. Erat Allophylis moris, cum dies festos agerent, Samson quasi in pōpam publicam producere, capto insultantes. Ita die quodam cum publi-

Ita

cum epulum in honorē idoli dedit, Samson exhiberi iubent. Templum autem, in quo omnis populus, omnesque Allophylorum principes epulabantur, duabus subnixum columnis miræ magnitudinis erat. Productus Samson, inter columnas statuitur. Tum ille tempore arrepto, iuocato prius Domino, columnas dissecit: turbaque omnis ruina domus obruta, ipse cum hostibus non inultus occubuit, cum xx annis Hebræis prefuisset.

Ea tempestate Samson Hebræis preerat.] Expressit illa verba, quæ sequuntur. Inducavit Israel in diebus Philistim xx annis. cap. xvi.

Vxorem eius.] Inde narrat, vt Palæstini viribus suis diffisi ad dolos se cōtulerint. Græca versio habet gynæca, quæ mulierem, & vxorem significat, at vulgata habet mulierem, vt fuerit potius amica, quàm vxor. Hæc Dalila, vt Græci scribunt, Dalida dicta est. Ea igitur corrupta à Palæstinis Samsonē rogauit, vt diceret, quibus tandem vinculis astrictus elabi non posset: ille primum, si septem neruis, secundo, si nouis fuibus, tertio, si crinibus septem ad clauum alligaretur, se euadere non posse respondit. Quorum primum illa vanum experta ad

secundum, atque inde ad tertium subsidium sese contulit. Nam cum ter dormientem vinxisset, ille somno excitus instantibus Palæstinis repente cuncta dirupit. ad extremum cum rursus rogasset, verum aperuit, atque in crine vires suas positas esse dixit. atque illa dormienti crinem dissecuit, atque in manus Palæstinarum tradidit. [Tum illi effossis oculis vincitum compedibus in carcerem coniecerunt.] Sic cap. xvi. *Quem cum apprehendissent Philistim, statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vincitum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.*

Sed spatium temporis accisus crinis crescere, & cum eis virtus redire occeperat.] Ibidem. Iamq̄, capilli eius renasci. extremum verò virtutis facinus Samsonis aperit, quo mortem sibi parauit, vt Israelitas seruaret, verus Christi Saluatoris typus.

Erat Allophylis moris, cum festos dies agerent, Samson quasi in pōpam

I

pani

publicam producere.] Huius moris non meminit scriptura. Ita die quodam cum publicum epulum in honorem idoli dedissent, Samson exhiberi iubent.] Quippe conuenerunt principes Philistinorum in vnam, vt immolarent bestias magnificas Dagon Deo suo, & epularentur. Letantesq; per conuiuia sumptis iam epulis praeceperunt, vt vocaretur Samson, & ante eos luderet. cap. xvi.

Productus Samson inter columnas staturus.] Ibidem. Feceruntq; stare inter columnas duas.

Iose cum hostibus non inultus occubuit.] Quippe inquiens. Moritur anima mea cum Philistinum, columnas concussit, & domum deturbauit, in qua erant tria millia Philistinorum. multoq; plures interfecit moriens, quam ante viuis occiderat. Iudicauitque Israel viginti annis.

Hinc Simmichar successit.] In libro Iudicum non inuenitur nomen Simmichar, sed Michas. vbi de Samone perorans scriptura, inquit. Iudicauitque Israel viginti annis. fuitque eo tempore vir quidam de monte Ephraim, nomine Michas. & post. In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod rectum sibi videbatur, id faciebat. Quae verba Micham Samsoni successisse non indicant. Sulpicius ergo recitat opinioniones, vnam eorum, qui ipsi Simmichar annum vnum tribuerint. alteram eorum, qui illum omnino silentio praeterierint, atque Samsoni ipsum Heli subiecerint, quod omnes fecerunt, in quorum ego scripta incidi, vt Iosephus, Eusebius, S. Augustinus, & alij.

Per

Per haec tempora ciuile, vt diximus, bellum exarserat. Causa autem motus haec fuit. Leuites quidam cum concubina iter facies, vrgente nocte compulsus in oppido Gabaa, quod ab Beniamitis incolebatur, secesserat. Cum eum senex quidam hospitio benignè recepisset, iuuenes ex oppido hospitem circumstant, stu pro eum subdere parantes. Multum a sene increpiti, atque exhortati, vicario deum concubinae eius corpore in ludibrium accepto, aduenae pepercerunt: illufamque nocte tota, postero die reddiderunt. Sed illa, stupri iniuria, an verecundiae, parum definitio, viso viro animam efflauit. Tum Leuita in testimonium dirifacinoris membra eius in duodecim discissa partes, per duodecim tribus misit, quo promptius omnes facti inuidia commoueret. Quod vbi omnibus compertum;

vnde

Per haec tempora ciuile.] Sequitur interregnum, quo ciuile bellum gestum, quod vndecim tribus tribui Beniamin intulerit propter ius hospitii violatum. gestu autem est per eos dies, dum Israel erat sine regibus, idest sine summo magistratu, qui populum coereret. quibus verbis status Aristocratiae describitur. nam additur. Et unusquisque faciebat, quod sibi rectum esse videbatur. Causa vero belli fuit, quae sequitur.

Leuites quidam cum concubina iter faciens.] Vir Leuites discessit Bethleem a fero ià aduersa sperante die, & cum Hierosolyma noluisset inire, ad oppidum Gabaa, quod a Beniamitis incolebatur, accessit. & in forum progressus, cum a nemine oppidanorum reciperetur, a sene quodam inquilino, qui & ipse, vt ille, erat ex monte Ephraim, domum est adductus, & hospitaliter habitus. Hoc cognito venerunt viri ciuitatis filii Belial, idest absque iugo, & circumstantes domum senis fores percutere coeperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes. Educ virum, qui ingressus est domum tuam, vt abutamur eo. Tum senex

I 2 dixit

dixit ad eos. Nolite facere ma-
lum hoc. Habeo filiam virgi-
nem, & hic homo habet concu-
binam. educam eas ad vos, ut
humilietis eas, & vestram li-
bentiam compleatis. tantum ob-
secro, ne scelus hoc contra na-
turam operemini in virum. no-
lebant acquiescere sermonibus
illius. quod cernens homo edu-
xit ad eos concubinam suam,
& eis tradidit illud edam. qua
cum tota nocte abusi essent, di-
miserunt eam mane, quae post
conculcavit impotens dolore est
morta. Leuites autem me-
bra eius ad XII tribus dimi-
sit, atque eas ad tantum vlciscendum scelus accendit. itaque bello
suscepto Beniamitae deleti sunt. Cap. XIX. Ibi verò. [Mulier a
sese increpuit, egreg, exhortati.] sine dubio legendum est, [exorati.]
Increpuit enim eos senex, cum dixit. Nolite facere malum hoc.
exorauit, cum tradita illis concubina effecit, ut uiro parcerent. &
egre autem exorauit, quia inquit scriptura. Nolebant acquiescere
sermonibus eius.

*Sed illa stupri iniuria, an verecundia, viso viro, animam efflauit.]
Ibi. At Mulier recedentibus tenebris venit ad ostium domus, ubi ma-
nebat dominus suus, & ibi corruit.*

*Tum Leuita in testimonium diri facinoris membra eius in XII
discissa partes per duodecim tribus misit, quo promptius omnes facti
iniuria commoueret.] Quippe arripuit gladium, & cadaver cum
ossibus eius in duodecim partes, ac frustra concidens misit in omnes ter-
minos Israel. Quod cum vidissent singuli conclamabant. nunquam
res talis facta est in Israel ex ea die, qua ascenderunt patres nostri de
Aegypto usque in praesens tempus. fere senemiam, & in commune
discernite, quid opus factu sit. Itaque conuenerunt omnes de Dan usque Ber-
sabee (hi enim erant fines terrae, quae Hebraei possidebant,) & con-
uenerunt in Masspha, & scelere comperto decreuere bellum contra tri-
tum Beniamin, inde uenere in domum Dei, id est in Silo, & duces bel-
li ludam legerunt, atque inde aduersus Gabaam castra mouerunt.*

cap. XIX. & XX. [Duobus praелиs male pugnatum.] Primo praelio
XXII millia cecidere ex Israelitis, secundo XVIIII millia, tertio
Beniamitarum caesa XXV millia, & centum vrbs capta, & incen-
sa. omnes vrbes, & vici Beniamitarum combusti. cap. XIX. Omittit
inde Sulpicius, ut tribus Beniamin reparata sit ex labe. nam ce-
teri omnes Israelitae iurauerant, se Beniamitis filias suas non col-
locaturos. illi verò, quia ad bellum non conuenerant, expertes
sacramenti reperti reliquijs Beniamitarum eam filias suas despon-
derunt. Atque hic est finis libri Iudicum. in cuius extremo repeti-
tur. In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque, quod rectè
sibi uidebatur, id faciebat.

Regum libri sequentur :
sed mihi annorum ordinè,
& seriem temporum perfe-
quenti, parum continuata
videretur historia. Nam cum
post Samson Iudicem Semi-
gar fuerit, paulloque post hi-
storia consignet populum si-
ne iudicibus egisse, Heli etià
sacerdos libris regnorum
fuisse referatur, sed cū quot
anni inter Heli, & Samson
fuerint, minimè scriptura
prodiderit : video medijs
quiddam fuisse temporis,
quod labore ambiguo.
Ceterum à die mortis Iesu,
usque in id tempus, quo Sam-
son defunctus est, numeran-
tur anni cccc, & XIX. A mū-
di autem exordio anni IIII.

Regum libri sequentur,
sed mihi annorum ordinè.]
Interferit quaestionem de tē-
poribus. Ambigit enim quot
anni intercesserint inter Sa-
sonis exitum, & Heli ponti-
ficatum, ac iudicatum, quòd
id scriptura non prodiderit,
ac post Samsonem ter Israel
sine regibus fuisse adiecerit.
Cum autem Heli quadragin-
ta annos iudicasse dicitur, pri-
mo Samuelis cap. IIII. in-
telligendum est, illos annos
complecti, & interregnum
ante Heli, & pontificatum
eius, atque ita Eusebius, & ce-
teri obseruarunt.

*Ceterum à die mortis Iesu,
usque in id tempus, quo
Samson defunctus est, nume-
rantur anni cccc, & XIX. Immo
verò cccxxxix. ut colligi-
tur ex ipsius sappuratione
omnium annorum hoc modo.
Gothoniel an. 50.
Adon an. 80.*

- Simgar an. 1.
- Debora an. 40.
- Gedeon an. 40.
- Abimelech an. 3.
- Thola an. 22.
- Iair an. 22.
- Septe an. 6.
- Ebefon an. 7.
- Ahialon an. 10.
- Abdon an. 8.
- Samsón an. 20.

*A mundi autem exordio
IIII CCCCIII.] Legendum est ex supra positis supputationibus IIIICXXIII.*

Sed mihi conscius sum, me non incuriose latentem annorum ordinem protulisse, donec in hæc tempora incidi, de quibus dubitare me fateor.] Hæc annorum quæstio à multis tractata auxit quoque rei difficultatem, dum vni quisque suas proferre cōiecturas voluit, & novos temporū calculos adhibere. vt qui plus curæ adhibuerint, minus lucis attulerint. obscuritatem attulit ipsa scriptura, quæ annos Iosue, Samgar, & Samuelis cum Saule omisit. Quod autem inquit, se latentem annorum ordinem nō incuriose protulisse, confirmatur epistola S. Paulini ad ipsum nona. in qua hæc verba sunt. Præterea inssisti, vt que te de annalibus non vnius generis, sed generis humani fugerent, ego videlicet, quasi peritior edocerem. Respondetque se in ea re hæsitantem Rufinum presbyterum consuluisse, & addit. Sed si ille has, que merito te permouent de annorum, siue regnorum non congruente calculo hians historie causas non ediderit, qui à scholasticis, & salutaribus literis Græcè iuxta, ac Latine diues est, vereor ne apud alium in his regionibus frustra roquar.

HELI PONTIFEX IVDEX.

Igitur Hebræi sine iudice.] Hinc agere orditur de Heli pontifice, & Iudice. qui post interregnum Samsónem ex cepit.

ccc. & III. Quamquam ab hac supputatione nostra ceteros discordare, non nesciam. Sed mihi conscius sum, me non incuriosè latentem annorum ordinem protulisse, donec in hæc tempora incidi, de quibus dubitare me fateor : nunc reliqua exsequar.

Igitur, vt supra retuli, Hebræi sine iudice aut duce vltro, proprio arbitrio agebantur,

tur. Heli sacerdos erat: sub hoc Samuel natus est. Huic pater Elchana, mater Anna. hæc diu sterilis, cum conceptum à Deo peteret, voluisse traditur, si puer nasceretur, sacrandum Domino. Ita enixum puerum Heli sacerdoti tradidit. Mox cum adoleuisset, Dominus ad eum locutus est. Heli sacerdoti iram denuntiat, ob vitam filiorum, qui sacerdotium patris in quæstum verterant, munera à sacrificiis exigentes, quamquam plerumque eos pater increpasse referatur. Sed leuior obiurgatio non satisfecerat disciplinæ.

cepit. Sacerdotem autem vocat, quæ Græci dicunt principem sacerdotum. septimus autem fuit Heli pontifex post Aaron. Quippe, teste Iosepho, primus fuerat Aaron, secundus Eleazarus, tertius Phinees, quartus Abisua, quintus Buquis, sextus Ozis, septimus Heli. Hic ergo Heli pontifex populo præfuit, ne mine ducatum, aut iudicatum post Samsónem exercente, & propterea res sub eo gestæ subinde referuntur. inter quas illa insignis, arca Dei bello Palæstinorum amissa.

Sub hoc Samuel natus est. Huic pater Helchana.] Ortum inde, educationem, & incrementa Samuelis prophetæ sub Heli explicat scriptura, vt viri magni, & Deo accepti, & populum post Heli iudicaturi. Mater eius Anna sterilis vniuit eum Deo, di-

gens. Dabo eum Deo omnibus diebus vite eius. Et nouacula non ascendet super caput eius. natum inde Heli pontifici educandum dedit. itaque Nazareus est appellatus. sic enim Deo consecratos vocabant. Hoc cap. 1. & 11 traditur libro primo Regum, qui Samuelis dicitur, & cum historia Iudicum continuatur.

Mox cum adoleuisset, Deus ad eum loquutus est.] Cap. III. primi Regum. Puer Samuel ministrabat Domino coram Heli. Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei, & vocauit Dominus Samuel. Hoc est argumento, quanti Samuelem fecerit Deus, qui ministrum pontificis potius, quam pontificem, alloquutus sit.

Heli sacerdoti iram denuntiat ob vitam filiorum, qui sacerdotium patris in quæstum verterant, munera à sacrificiis exigentes,

gentes.] Peccatum inde filiorum Heli refert. Nam, ut scriptum est cap. 11. filij Heli Phinees, & Ophni nescientes Dominū, carnes sacrificiorum sibi dari, a priuatis offerentibus contra Dei mandata postulabant, & nisi dedissent, minabantur, se uī ablaturos. *Erāt ergo peccatum eorum grande nimis coram Domino, quia detrahebant homines sacrificio Domini. ydem etiam dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. reprehendit autem eos pater ipse Heli dicens. Si peccauerit uir in uirum, placari ei potest Deus. Si autem in Dominum peccauerit uir, quis orabit pro eo? Et non audierunt uocem patris sui. Inde Deus locutus est ad Samuel. Prædica Heli, quod iudicatus essem domum eius in ætesum propter iniquitatem eorum, quod nouerat indignè agere filios suos, & non corripueris eos. Idcirco iuravi domui Heli, quod non expietur iniquitas eius uictimis, & muneribus usque in æternum.*

Igitur Allophylis in Iudæam irruentibus obuiam itum.] Narrat inde, ut Deus filios Heli propter conceptū scelus uita exuerit in bello contra Palæstinos, cuius ipsi duces erant, patre propter cæcitatē domi manente, & ut in eo bello arca Domini in hostium potestatem concesserit, & post mortem Heli ad Hebræos remissa sit. cap. 1111. Hebræi uerò à Palæstinis pugna uicti arcā Domini de Silo extulerūt, quasi præsentia Domini hostes in fugam essent acturi. Cum autem Heli pontifex arcam commutari pro officio deberet, quod captus oculis esset, filios misit Ophni, & Phinees, qui post in prælio ceciderunt. cap. 1111.

Sed ubi arca in conspectū ho-

Igitur Allophylis in Iudæam irruentibus, obuiam itum. Sed uicti Hebræi, parant aciem restituere: arcam Domini secum in pugnam efferunt, & cum ea filij sacerdotis prodeunt: quia ipse annis grauior, luminibus obductis satisfacere officio nequiebat. Sed ubi arca in conspectum hostium deducta est, maiestate quadam præsentis Domini territi, fugam parabant. Assumptaq; rursum constantia, & non sine Domino mnratis animis, totis uiribus concurrunt, Victi Hebræi, arca ca-

pitur,

pitur, filij sacerdotis cadūt. Heli, delato ad se mali nuntio, consternatus, animam expirauit, cum per annos xx. sacerdotium administrasset.

hostium deducta est, maiestate quadam præsentis Domini territi fugam parabant.] cap. 11. *Timuerunt Philistiim dicentes. Venit Deus in castra, & ingemuerunt dicentes. Væ nobis.* Assumptaq; rursum constantia, & non sine Domino mutatis animis totis uiribus concurrunt.] Adhuc loquitur de Palæstinis, qui dixerunt inter se. *Confortamini, & estote uiri Philistiim, ne seruiatis Hebræis, sicut & illi seruiert nobis, confortamini, & bellate.*

Victi Hebræi, arca capitur, filij sacerdotis cadunt.] Instaurato prælio ex Hebræis cecidere triginta millia peditum. Arca Dei in potestatem hostium uenit. Ophni, & Phinees perierunt. Ibidē. Heli delato ad se mali nuntio expirauit, cum per annos uiginti sacerdotium administrasset.] Heli autem erat annos natus nonaginta octo, & aspectum amiserat. ut autem audiuit cladem Hebræorum cum nece filiorum, cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. Eu sebius scribit, Heli præfuisse annos uiginti ex auctoritate septuaginta interpretū. at nunc in ea uersione, quæ lxx. interpretum dicitur, quadraginta scriptū est, non minus atque in Hebræa. Iosephus etiam xl. agnouit. scriptura uerò inquit iudicasse annos xl. non sacerdotium gessisse, ut Sulpicius.

Victores secundo prælio Allophylis, arcam Dei, quæ in potestatem uenerat, eorum oppido Azoto, in tēplum Dagon intulerunt. Sed simulachrum dæmoni dicatum, ubi arca illata est, corruit. Cumque idolum loco restituisent, nocte infecuta

Victores secundo prælio Allophylis.] Miracula inde arce inter Palæstinos locatæ exponit. Quippe arca Dei ad hostes perlata plura miracula ad ostendendā præsentē Dei maiestatem edidit in eorum perniciem, apud quos mansit, ex quibus vnū fuit, quod in templum Dagon oppidi Azotiorum illata, simulachrum eius spōte corruit, atque

atque ab eis repositum in sequenti nocte est dissolutum. qua de re cap. v. ita scriptum. *Rursumq; mane die altera con surgentes inuenerunt Dagon iam cenem super faciem suam in terra coram arca Domini, capti autem Dagon, & due palme manuum eius abscissæ erant super limen. porro Dagon solus truncus remanserat in loco suo.*

*Inde mures per omnem regionem exorti noxijs moribus multa hominum milia letho dabant.] Alterum arcæ miraculum Azoti editum fuit, quod mures à Deo immisssi plantas, & fruges consumperunt. Deus autem percussit homines in secretiore parte natiuum interpretatur autem Iosephus, eos perijisse dysenteria. Quare non rectè Sulpicius homines murum moribus perijisse scripsit. nam cap. v. ita est. *Et nati sunt mures, & facta est confusio moris magna in ciuitate. & post. Viri quoque, qui mortui non fuerant, per euehebantur in secretiore parte natiuum. vnde anos aureos obtulerunt.**

Quo malo compulsi Azotij.] Tertium inde miraculum, quod arca ab Azotis inde ad Gethæos translata iisdem malis eos affecit. Gethi autem fuit vrbs Palæstinorum, vt Azotus.

Qui cum simili clade afficerentur, in oppidum Ascalonenfium arcam transfuerunt.] Græca versio habet Ascalonem, latina Accaronem. est autem vtraque vrbs Palæstinorum. Sulpicius lxx sequutus est,

*His verò aduocatis gentis.] Nunc quomodo arca ad Hebræos remissa sit, demonstratur. Sic cap. v. *Cum venisset arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ dicentes, Adduxerunt ad nos arcam Dei**

secuta discerptum est. Inde mures per omnem regionem exorti, noxijs moribus multa hominum millia letho dabant. Quo malo compulsi Azotij, ad declinandam calamitatem, arcam Dei ad Gethæos transtulerunt.

Qui cum simili clade afficerentur, in oppidum Ascalonenfium arcam transfuerunt.

His verò, aduocatis gentis eius primoribus, consilium fuit, arcam Domini Hebræis reddere. Ita ex sententia principum, augu

rumq;

rumq; & sacerdotum, imposita vehiculo, multis cum muneribus remittitur. Illud mirabile, quod cum oneri boues feminas subiecissent, vitulosque earum domi retinuisent, iter nullo duce in Iudæam pecudes direxerunt, non reuocante affectu fœtus relicti. Cuius rei miraculo reguli Allophylorum vsque in fines Hebræorum arcam secuti, religiosum officium præstiterunt. Iudæi autem, vbi referri arcederunt, certatim ex opido Bethsamis cum gaudio obuiam ruere, festinare, exsultare, grates Domino referre. Mox Leuitæ, quorū hoc negotium erat, sacrificium Deo celebrant, bouesque eas, quæ arcam adduxerant, immolant. Sed in opido, quod supra diximus, teneri arca non potuit. Itaq; passim Dei nutu per totam urbem sæuitum. Arca in Charithiarim opidum translata est, ibiq; per xx annos fuit.

Dei Israel, vt interficiat nos, & populum nostrum. miserunt itaque, & congregauerunt omnes sarapas Philistinorum, qui dixerunt, Dimitte arcam Dei Israel, & reuertamur in locum suum, vt non interficiat nos cum populo nostro.

Ex sententia principum, augurum, & sacerdotum.] Cap. vi. Latina versio. Vocauerunt Philistinim sacerdotes, & diuinos. Græca. Sacerdotes, vates, & incantatores. Ex horum ergo sententia arca ad Hebræos, ut remitteretur, decretum.

Illud mirabile quod.] In reducenda verò arca etiam miraculum editum est, quod vacca, quæ illi adducendæ destinata fuerant, spreto natura amore relicti domi vitulis nullo ducente ad Hebræos recto itinere contenderunt. quam rem mirati Palæstini arcæ officii gratia prosequuti sunt vsque ad fines Hebræorum, id est ad terminos Bethsames, qui erat vicus tribus Iudæ, teste Iosepho. cap. vi. Reg. lib. pr. Iudæos autem Sulpicius vocat Bethsamitas ex tribu Iuda. ad eos enim primum arca delata fuerat. illi conciderunt ligna plaustrum, in quo erat arca, & vaccas imposuerunt super ea holo caustum, id est

idest prepararunt sacrificium, quod Leuitæ celebrarent. *Moyses Leuitæ sacrificium Deo celebrant, & boues immolant.]* **Ac cap. vi.** longè aliter. *Leuitæ deposuerunt arcam Dei, & capsellâ, quæ erat iuxta eam, in qua erant uasa aurea, & posuerunt super ea lapidem grandem. uiri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolauerunt uictimas in die illa Domino.*

Sed in oppido, quod supra diximus, teneri arca non potuit.] Deus enim percussit Bethsamitas eò, quòd uidissent arcam Domini, & tetigissent, nempe septuaginta viros de populo, & quinquaginta millia de plebe, itaq; misere nuncios Cariathiarim oppidum uicinum, orantes, ut ad se arcam abducerent, quod cum fecissent, usque ad regnum Dauidis per annos viginti apud se habuerunt in domo Aminadab in Gabaa. **cap. vi.**

SAMUEL IVDEX.

Ea tempestate Samuel sacerdos Hebræis præerat.] Deinceps de Samuele Iudice agit, quem scriptura non appellat sacerdotè. is enim est pontifex, quem honorem ille non gessit, cum Heli aucto successerit Achitob. inquit autem **cap. vii.** *Indicauit Samuel filios Israel in Masphat. itaque conuocatis eò Hebræis auctor fuit, ut preces, & ieiunium facerent, ac reiectis Idolis Deo uni seruirent.* S. Hieronymus in Ioaniamum contendit, Samuelem simplicem Leuitam fuisse.

Pax deinde Allophylorum irruptione turbata.] Inde bellum Palestinosum narrat duce Samuele Iudice bene ab Hebræis, fufis hostibus irrupentibus, **gestum. cap. vii.**

Samuel cæsa prius hostia.] Eodem capite. *Tulit Samuel agnoscens unum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino, & clamauit*

Ea tempestate Samuel sacerdos Hebræis præerat. quietis à bello rebus populus in otio degebat. Pax deinde Allophylorù irruptione turbata, trepidantibus cunctis ob conscientiam peccati. Samuel, cæsa prius hostia, Domino fretus, suos in prælium deduxit: primoq; impetu fufis hostibus, victoria penes Hebræos stetit.

clamauit ad Dominum pro Israel, & exaudivit eum Dominus. Vicit inde, fugatisq; Palestinis omnis ager ab Accarone usque ad Geth adè prius liberatusq; Israel de manu eorum. & indicauit Israellem Samuel cunctis diebus uite sue.

RESP. AD REGES TRANSLATA.

Sed hostili metu remoto, secundis tranquillisque rebus, corruptis consilijs, more vulgi, cui præsentia fastidio, insueta desiderio sunt, regium nomen (cunctis fere liberis gentibus semper inuisum) populus desiderabat, planeque nõ sine exemplo amentia præoptabat libertatem seruitio mutare. Igitur frequetes Samuelem circumfistunt, ut, quia iam ipse senuisset, regem eis constitueret. At ille placide, salubri oratione ab insana uoluntate detorquere plebem, dominationem regiam & su perba imperia exponere, libertatem extollere, seruitutem detestari: postremò, diuinam eis iram denuntiare; siquidè homines mente corrupti Deum Regem habentes, regem sibi ex hominibus

Sed hostili metu remoto.] Hoc tempore mutata est resp. Hebræorum, re à Iudicibus ad reges traducta. Quippe Samuel uiribus iam propter ætatem effectis statuerat filios suos Ioel, & Abia, qui pro se populum iudicarent. quibus iniqua iudicia facientibus, Hebræi Samuelem rogarunt, ut sibi regem daret. Miratur autem Sulpicius, Hebræos reges Iudicibus prætulisse, cum in rep. Iudicum libertatis esset species, in regia seruitutis, idq; naturæ vulgi noua semper optantis tribuit. quorum nihil est in scriptura. Quod dixit, [*Regium nomen cunctis fere liberis gentibus semper inuisum,*] ex Demosthene sumptum in Olynthiacis. liberi autè populi auersantur reges, quia liberi populi obediunt legibus, idest rationi, qui uerò parent regi, obediunt uoluntati, idest libidini unius plerunque prauis. Quare amens est, qui regem libertati anteponeit.

At ille placide salubri oratione

zione detorque re plebem, dominationem regiam, & superbia imperia exponere, libertatem extollere, seruitiunt detestari.] Plura dixisse ostendit Samuelem, quam in scriptura reperiatur. Sic enim tantum cap. VIII. *Difficilis sermo in oculis Samuelis eod quod dixisset. Da nobis regem, ut iudicet nos. ac paulo post iussu Dei dixit. Hoc erit ius regis, qui imperaturus est vobis. filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietq; sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum. filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas. cum aut subiecit, [Postremo diuinam eis iram denunciare, siquidem homines mente corrupti Deum regem habentes, regem sibi ex hominibus flagitassent.] credo, uerba Dei expressit illa. Non te abiecerunt, sed me, ne regnè super illos. Quæ verò sequuntur. [His, atque alijs istiusmodi frustra dictis, cum populus in sententia perseveraret, Dominum consulit, qui permotus recordia vesane gentis nihil aduersum sese petentibus, negandum respondit.] sic expressa sunt, cap. VIII. Et orauit Samuel ad Dominum. Dixit autem Dominus ad Samuelem. Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi. non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. Peruntamen contestare eos, & prædic ius regis, qui regnaturus est super eos. idq; fecit Samuel. & illi regem se velle dixerunt, qui iudicaret se, & in bellis dux esset, & pro se pugnaret. & Dominus dixit, ut audiret vocem eorum, & constitueret super eos regem.*

Igitur Saul sacerdotali prius à Samuele unguento perfusus rex constitutus est.] Hic est autem primus rex Iudæorum, Saul, Cis filius, ex tribu Benjamin diuina voluntate delectus, fuit autem ex oppido Gabaa. 1. Regum. cap. 10.

bus flagitarent. His atque alijs istiusmodi frustra dictis, cum populus in sententia perseveraret, Dominum consuluit, qui permotus uerordia infanæ gentis, nihil aduersum se petentibus negandum respondit.

Igitur Saul sacerdotali prius à Samuele unguento perfusus, rex constitutus est. Hic ex tribu Benjamin, Cis patre ortus, modestus animi, forma excellenti erat: ut meritò dignitas corporis dignitati regis conueniret.

Forma excellenti erat.] quippe aliorum fuit uniuerso populo ab humero & sursum. Et ait Samuel ad omnem populum. Certe videtis, quem elegit Dominus, quoniam non sit similis ei in populo. Cap. IX.

Sed principio regni huius aliquanta ab eo pars populi descuerat, parere imperio abiuuens, seque Ammonitis coniunxerat. Verum hos Saul impigre vltus est: victique hostes, & uenia Hebræis data. Tum Saul iterato à Samuele unctus traditur.

Hebræorum seruitium intentantes uicisset, rursus à cuncto populo rex acclamatus est.

Inde, Allophylorum irruptione atrox bellum exortum: locū exercitui ad conueniendum Saul in Galgalis constituerat. Et cum per septem dies Samuelem oppertitus esset, ut sacrificiū Domino fieret: tardante illo, cum populus dilabere-tur, illicita præsumptione rex ad vicem sacerdotis holocaustū obtulit: multumq;

Sed principio regni.] Refert inde bella gesta à Saule, & primum contra Ammonitas Arabiæ populos. Sulpicius autem scribit, Hebræorum partem à Saule defecisse ad Ammonitas, eamque à Saule vindicaram esse. quod non est in sacris libris. sic. n. cap. x. *Et despexerunt eum, & non attulerunt ei numerum. ille uerò dissimulabat se audire.* Cum autem Saul Ammonitas mouentes, ac parti Hebræorum seruitium intentantes uicisset, rursus à cuncto populo rex acclamatus est.

Inde Allophylorum.] Aliud bellum à Saule contra Palæstinos in fines irrupentes bene gestum. in quo Saul rex peccauit, munere sacerdotis, nempe sacrificio, sibi ascito, quod munus regis non erat. Deumq; in primis offendit. qui propterea regnū Dauidi destinauit, homini secundum cor suum. quæ res timorem exercitui attulit. cap. XII.

Multumq; a Samuele increpitus est.] Qui dixit. Stulte egisti, nec custodisti mandata Dei Domini tui. [Sera pecca-

rum penitētia facebatur.] Cū dixit. Necessitate compulsus holocaustum obtulit. Sera autem fuit penitētia. quia iam Deus off. n. us regnum aliō transerre destinauerat.

Igitur ex peccato metus omnem exercitum peruaserat.] Conkternationem animorum ingentem in Israelitis exponit, ex delicto regis, vicinitate hostium, & inopia gladiorum. nam usus eorum fuerat à Palæstinis superiore bello ademptus. Hæc autem idcirco à scriptura dicuntur, vt maior uirtus Dei elucescat, qui duobus solis Sauli, & Ionathæ gladium habentibus victoria dedit. Accedebat igitur, quod neque armati Israelitæ erāt.

Quia, vt inquit scriptura de fœderat omnis Israel ad Philistim, vt exaceret unusquisq; vomerem suum, & ligonem, & securim, & sarcinum. renisse itaque erant acies vomerum, & ligonum, tridentium, & securium vsque ad simulum corrigendum. cumq; uenisset dies prælij non est inuentus ensis, & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule, & Ionathæ filio eius. cap. xiiii.

Igitur Ionathæ audaci cōfilio, solo armigero suo comite.] Exercitus maximus demum

à Samuele increpitus, fera peccatum penitētia fatebatur. Igitur ex peccato regis metus omnem exercitum peruaserat. castra hostium haud longè sita præfens periculum ostendebāt: neque cuiquam exeundi in prælium animus, plures lacrymas & latebras petiuerant. Nam præter imbecillitatem animorum, qui alienum à se Dominum delicto regis arbitrabantur, in maxima ferramentorum inopia exercitus erat: adeo vt, præter Saul & Ionatham filium eius, nemo gladium aut lanceam habuisse tradatur. Nā Allophyli superiore bello victores usum Hebræis ademerant, neq; cuiquam conficiendi teli bellici, aut rustici ferramenti potestas fuerat. Igitur Ionathæ audaci cōfilio, solo armigero suo comite, castra hostium ingressus, viginti ferè ex hostibus interemptis, vniuersum exercitum terrore percule-

rat.

rat. Tum verò nutu Dei in fugam versi, non imperia exsequi, non ordines obseruare, omne præsidium in pedibus habere. Quod vbi Saul animaduertit, suis properè eductis, fugientes persecutus, victoria potitus est. Eo die rex edixisse traditur, ne quis, nisi confectis hostibus, cibum caperet. Sed Ionathæ interdictionis eius in scius, fauo reperto, tincto spiculo, mel degustauerat. Sed vbi regi ex Domini ira compertum est, morte affici filium iussit. Sed populi auxilio ab exitio vindicatus est.

in hostem conijci uellet, captus est Ionathæ, vt interficeretur. quem populus obuictoriæ meritum liberauit. Ibidem.

Ea tempestate Samuel à Domino monitus, regem adiit, verbis Domini nuncians, vt genti Amelech, quæ olim Hebræos ex Aegypto venientes trāsitu prohibuerat, bellum inferret: addito interdicto, ne quid

demum à duobus est fugitus, Ionathæ, qui hostes terrore perculit, & Saule, qui eos percussos cum Hebræis ex latebris egressis deleuit. cap. xiv.

Accesit inde ad peccatū Saulis in Deum peccatum quoque Ionathæ filii. Nam in ipso persecutionis articulo edixit Saul, ne quis cibum caperet, antequam hostis profligatus esset. Ionathæ autem filius eius edicti nescius ex fauo oblato gustauit. qua re comperta Saul eum morte affici iussit, sed precibus populi illi supplicio est exemptus. cap. xiv.

Cum autem Saul Deum consulisset, Deus non respondit. Itaque Saul iratum sibi Deum suspicatus, peccatum populi indagauit, ac se, & Ionathæ peccasse comperiit. & cum se, ac Ionathæ

Ea tempestate Samuel.] Aliud bellum à Saule iussu Dei Amelechitis illatum, ac prosperè gestum, in quo ipse iterum aduersus Deum peccauit, præda contra iussum eius in suam domum auersa. ex quo Deus penitētia captus est, quod Saulem regem fecisset. cap. xv. Verba verò

K Domi

ea

Domini iubentis fuerunt.

Hæc dicit Dominus exercituum. Recensus, quæcumque fecit Amalec Israël, quomodo refecit ei in uia, cum ascenderet de Aegypto. nunc ergo uade, & peruenit Amalec, & demolire uniuersa eius, non parcas ei, & non concupiscas ex rebus eius aliquid, sed interfice à viro usque ad mulierem, & parvulum, atque lactentem, bouem, & ouem, camelum, & asinum. cap. xv. Verum [Saul victus prædæ magnitudine, præcepti diuini immemor capta seruari, & ferri iubet.] Si quidem,

vt ibi scriptum est, pepercit Saul, & populus Agag regi, & opimis gregibus ouium, & armentorum, & vestibus, & uniuersis, que pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea.

Quo facto offensus Dominus dixit Samueli, se penitere, quod Saulem regem fecisset, quod ille regi retulit. Ibidem. Factum est verbum Domini ad Samuel, dicens. Penitet me, quod constituerim Saul regem. quia dereliquit me, & verba mea opere non compleuit. Item, Samuel ad Saul. Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.

Mox à Domino monitus Dauid.] Ab hoc loco incipit historia Davidis, qui regnum Saulis iussu Dei est excepurus. Hic filius Iesse fuit ex Bethleem, tribu Iudæ, optimus citharædus, propheta, bellator, & rex cum progenie sua usque ad tempora Christi. Sed, quod excellentius ad laudem fuit, ciuitem Christi, quod ad carnem

ex spolijs deuictorum concupisceret. Ita in fines hostium ductus exercitus, rex captus, gens subacta. Saul victus prædæ magnitudine, præcepti diuini immemor, capta seruari & ferri iubet. Quo facto offensus Dominus, Samuelem alloquitur: penitere se, quod Saul regem constituerit. Dictum sacerdos regi refert.

Mox à Domino monitus, Dauid regali unguento perlinit, paruū etiam num puerum, sub patre agētem, pastorem ouium, assuetum sapius cithara canere: ob quod postea à Saule assumptus, inter ministros regios habebatur.

carnem pertinet generis auctor. Siquidem huic dictum est, psalmo 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Vnde Christus à S. Mathæo Davidis filius dicitur. Hic verò in regem iussu Dei ter vnctus est. primum verò hoc tempore. Si quidem Samuel iussu à Domino venit Bethleem, & vocauit patrem eius Iesai, siue Iesse, & filios eius sigillatim, ac reiectis maioribus natu minimum omnium, Dauid nomine, qui pascebat oues, accersitum oleo liniuit. & inde abiit. cap. xvi. Quoniam vero idem assuetus erat cithara canere, propterea non multò post assumptus est inter ministros regios, vt Saulem furentem cantus dulcedine permulceret. Sic enim ibidem scriptum est. *Spiritus Dei decretus est in Dauid, & recessit à Saul. & exagitat eum spiritus nequam à Domino. dixeruntque serui Saul ad eum. Ecce spiritus Dei malus exagitat te. Tubeat Dominus noster, & serui tui, qui coram te sunt, querant hominem scientem psallere cithara, vt quando arripuerit te spiritus Dei malus, psallat manus sua, & leuius feras.* Et Saul Dauidem ea præstantem ad se adduci iussit, atque armigerum suum fecit.

Qua tempestate, Allophylis atque Hebræis bello flagrantibus, cum ex aduerso acies constitissent, Goliath quidam ex Allophylis, vir miræ magnitudinis, & roboris, suorum ordines prætergressus, ferocibus verbis probra in hostes iaciens, singularem pugnam ciebat. Tum rex magna præmia, & filia nuptias despondit, si quis prouocantis spolia retulisset. Sed nemo ex tanto agmine aggredi audebat.

Igitur

Qua tempestate Allophylis.] Nouū bellum narrat à Saule gestum cum Palæstinis, in quo Dauid funda Goliath gigantem Gethraum interfecit, & Palæstinus in fugam dedit. cap. xv. primi Regum. Interferit autem prælium singulare Davidis cum Goliath. qui fuit ex Geth vrbe Palæstinorum altitudinis sex cubitorum, & palmi. cap. xv. Ille verò Castris Palæstinorum egressus.

Singularem pugnam ciebat.] Inquiens, eligere ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen.

Tum rex magna præ-

K a mi2

nia, & filia nuptias de-
spondit, si quis prouocatis
spolia rettulisset.] Sic enim
pronunciatum est. *Virum,*
qui percussit eum, dabit
rex diuitijs magnis, & filiam
suam dabit ei, & domum eius
faciet absq; tributo in Israel.
Ibidem.

Igitur David etiam num
puer pugnae se obtulit.]
Nempe sic loquens: *Non con-*
cidat cor cuiusquam in eo. ego
seruus tuus vadam, & pugna-
bo aduersus Philistaeum.

Reiectisq; armis, quibus
infirmatae grauabatur.]
Galea, & lorica, quas illi
dederat rex. neque enim eorum habebat aliquem vsum, sed fun-
dam cum quinque lapidibus, & virgam sumpsit, ijsq; rem con-
fecit, ac Goliath lapide iacto in fronte percussum interemit.
& gladio eius vsus caput ei amputauit, ac rettulit. cap. xvii.

Gladium postea in templum posuit.] Putauit Sulpicius, cu[m]
legit, Davidem *posuisse arma gigantis in tabernaculo suo*, taberna-
culum esse templum, & deceptus est, cum esset tentorium
militare.

Sed e[st] p[ro]elio reuersis.]
Hinc incipit odium Saulis
aduersus Dauidem, ex quo
maxima pericula adiit. si-
quidem Dauid re bene ge-
sta clarus in primis Iona-
thae Saulis filio carus fuit.
& eo nomine donatus ab il-
lo, nec ad paternum gregem
redire permittus. Saul
autem offensus est catu[m] mu-
herum Hierusalem dicen-
tium.

Igitur David etiamnum
puer, pugnae se obtulit: re-
iectisq; armis, quibus infir-
matae grauabatur, virga
tantum & quinque lapidib.
sumptis, in proelium proces-
sit. primoq; ictu, misso fun-
da lapide, Allophylum per-
culit, caput victi & spolia
abstulit, gladium postea in
templum posuit. Allophylus
autem omnes in fugam ver-
si, victoriam concessere.

Sed e[st] p[ro]elio reuersis,
multus circa David fauor,
inuidiam regis accenderat.
Timens autem tam carum
omnibus cum inuidia, &
pernicie necare, sub specie
honoris obiectare eum pe-
riculis statuit. Ac primum
tribunum eum fecerat, vt
rem

rem bellicam curaret. Inde,
cum ei filiam spondisset,
fidem fregit, eamq; alteri
tradidit. Mox filia regis na-
tu minor, Melchol nomine,
amore David flagrare occe-
perat. Igitur nuptiaru[m] eius
istiusmodi conditione[m] pro-
ponit: si centum praepudia
David ex hostibus retulisset,
regiam virginem matri-
monio illius cessuram. Spe-
rabat enim, iuuenem peri-
culosa audentem, facile pe-
riturum. Sed longe aliter,
ac ratus erat, euenit. Nam
vt proposuerat, impigre[m]
David centum praepudia ex
Allophylis retulit: atque
ita regis filiam in matrimo-
nium accepit. Crescebat in
dies in eum regis odium, si-
mulante inuidia: quia bo-
nos semper mali infectan-
tur. Igitur ministris & Io-
nathae filio imperauit, vitae
eius vt insidias pararent.
Sed Ionathae carus acce-
ptusq; iam inde a principio
David fuerat. Itaque rex in-

tium. *Percussit Saul mille,*
& David decem millia. non
reclis ergo oculis aspiciebat
Saul David. Quare, vt eu[m]
per speciem honoris neca-
ret, periculis obiectando
[*tribunum fecit*] idest Chi-
liarchum, siue mille milite[m]
praefectum.

Inde cum ei filiam spo-
p[ro]didisset, fide[m] fregit, eamq;
alteri tradidit.] Haec fuit fi-
lia maior nomine Merob.
quam deinde Hadriel i Mo-
lathitae collocauit.

Mox filia regis natu mi-
nor, Melchol nomine amo-
re David flagrare occepe-
rat.] Translatio i x x in-
interpretum habet, Mel-
chola more Davidis flagra-
se, at Latina Dauidem amo-
re illius captu[m] fuisse. Hanc
igitur pollicetur se daturu[m]
Dauidi, si centum praepu-
dia ex hostibus Palaestinis retu-
lisset, sperans illum haec
conantem ab hostibus inter-
fectum iri. sed ille percussit
ex Philistim centum vi-
ros, & attulit eorum praepu-
dia, & annumerauit ea
regi, vt esset gener eius.
cap. xviii.

Mandauit inde Saul Iona-
thae filio, & omnibus fer-
uis suis, vt occiderent Da-
uid. quod Ionathas amans
Dauid ad eum detulit, &
K 3 vt ca-

vt caueret, admonnit. atq; his verbis patrē increpuit, *Ne pecces rex in seruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius bona sunt tibi valde. Quare Saul iurauit se non occisurum.*

Non seruauit autem fidem datam Ionathae, sed ei hara canentem Dauidem palam lancea appetiuit, quem ictum Dauid vitauit. Spiritum erroris] vocat, quem scriptura spiritū Domini malum. cap. xix.

Exinde iam non oculis, sed palam ei necem parabat.] Cum misisset satellites in domum Dauid, qui eam custodirent, & mane interficerent, inde indicio vxoris euasit, nec se amplius Sauli commisit. cap. xix.

[Ac primum fugiens.] Narrat deinceps fugam Dauidis Saulem metuentis. Venit primum ad Samuelem in Ramatha, & nunciauit ei omnia, quae fecerat sibi Saul, & abierunt ipse, & Samuel, & morari sunt in Naioth. inde venit in Nobae ad Achimelech pontificem, inde ad Achis regem Geth. & tanquam furiosus non est admittus, item postremò trans Iordanem ad regem Moabitaram se contulit. cap. xx.

Mox per Gad propheta

sa.

increpitus à filio, cruentū imperium repressit. Sed non diu mali boni sunt.

Nam cum spiritu erroris Saul affligeretur, eiq; Dauid assisteret, cithara laborantem deliniens, lancea eum ferire conatus est, nisi ille lethalem ictum prope-rè declinasset. Exinde iam non occultè, sed palam ei necem parabat: nec vltra se Dauid regi credidit.

Ac primùm fugiens, ad Samuelem se contulit: inde Achimelech, postremò ad regē Moab confugit. Mox per Gad prophetam monitus, in terram Iudae regressus, vitæ periculum adiit.

Ea tempestate Saul Abimelech sacerdotem interemit, quòd Dauid recepisset: & cum ex ministris regijs nemo in sacerdotem manus inferre auderet, Doeg Sy-

rus

rus cruentum ministerium executus est. Post id Dauid desertum petijt: illuc quoq; eum Saul persecutus est, sed inani opera eius exitum moliebatur, quem Dominus protegebat. Erat in deserto spelunca, vasto recessu patens. In huius interiora Dauid se coniecerat. Saul nesciens, in primo speluncæ aditu rescindi corporis gratia successerat: ibiq; somno captus quiescebat. Quod vbi Dauid animaduertit, hortantibus cunctis, vt oportunitate vteretur, abstinuit regis exitio: diploidem tamen eius abstulit. Mox egressus, tuto eminus loco à tergo regem allocutus est, sua in illum commemorans beneficia, vt sæpe pro regno eius caput periculis obiectasset: vtque postremò, præfenti tempore à Domino sibi traditum, interimere nolisset. Ad hæc, culpam Saul fateri, veniam precari, lachrymas fundere,

tam minus in terram Iudae regressus periculum adiit.] Quia cum Saul Dauidem comparuisse in Iuda audisset, insidias in eum renouauit. cap. xxii. Porro Saul Abimelech pontificem ad se accersiuit, obijciens, quòd aduersus se Dauidem iustentasset. atque octoginta sacerdotes, in primisq; ipsum principem eorum interfecit, & Nobe ciuitatem sacerdotum extinxit, vsus opera Doeg Idumæi, cum ceteri facinus illud respuerent. cap. xxiii. inde cum Dauid desertum Ziph petijisset, illuc quoque Saul persequutus est. verum in intercurrentibus Palæstinis inani incepto regredi coactus est. inde in desertum Engaddi fugientem insectatus pariter à Palæstinis repulsus conatu irrito redijt. cap. xxiiii. Cum autem Saul ad desertum Engaddi venisset, Dauidem latitantem indagans speluncam ingressus est, vt ventrem purgaret, in quam Dauid se cum suis abdiderat. tum verò Dauid clamoram chlamydis Sauli abscidit, manus autem ab illo, licet à suis incitatus, abstinuit. cap. xxiv. Sulpicius Saul somnū cepisse inquit, quod non est in scriptura.

K 4

Re-

Rescindi corporis gratia.] Hebraea lectio, purgandi. Graeca, curandi.

Ibiq[ue] somno captus requiescebat.] Neutra lectio solum mentionem facit.

Hortantibus cunctis, ut opportunitate uteretur.] Dixerunt enim. Ecce dies, de qua loquutus est Dominus ad te. Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei, sicut placuerit in oculis tuis.

Diploidem tamen eius abstulit.] Graecus. Oram tamen diploidis ademit. Hebraeus, praesciditoram chlamydis. cap. xxiv.

Mox egressus tuto enim in loco a tergo regem allocutus est, sua in illum commemorans beneficia.] Hoc sic expressum cap. xxiiii. Porro Saul exurgens de spelunca pergebat caepro timere. Surrexit autem David post eum. & egressus de spelunca clamavit post tergum Saul dicens, Quare audis verba hominum loquentium, David que rit malum aduersus te? Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca, & cogitavi, ut occiderem te. sed pepercit tibi oculus meus. Quin potius pater mi vide, & cognosceoram chlamydis tuae in manu mea, quoniam cum praescinderem summitatem chlamydis tuae, nolui extendere manum meam in te.

Ut saepe pro regno eius caput periculis obieisset.] Hoc de suo attulit Sulpicius.

Ad haec culpam Saul fateri, veniam precari, lachrymas fundere, pietatem David extollere, malitiam suam incusare, regem eum, & filium appellans.] Verba fuerunt haec. Instior tu es, quam ego. tu enim

re, pietatem David extollere, malitiam suam incusare, regem eum & filium appellans. Tantum ex feroci illo animo mutatum: crederes nihil ultra aduersum generum ausurum. Sed David qui penitus ingenium mali spectatum haberet, & cognitum, nihil regi credendum ratus, intra eremum se continebat. Saul vecors animi, quia comprehendendi generum potestas non erat, filiam suam Melchol David, vt supra retulimus, nuptam, Faltim cuidam in matrimonio dedit. David ad Allophylos confugit. Ea tempestate Samuel diem functus est.

enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et nunc, quia video, quod cerrissime regnaturus sis, intra a mihi in Domino, ne deleas semen meum post me.

Tantum ex feroci illo animo mutatum.] Hoc est Sulpicij monentis, Saulem falso in gratiam cum Dauide rediisse. ac postea novas insidias genero terendisse.

Sed David, qui penitus ingenium mali suspectum haberet, & cognitum, nihil regi credendum ratus intra eremum se continebat.] Abiit David in desertum Pharan. cap. xxv.

Faltim.] Hebraea lectio Faltim, Graeca Faltim, quam sequi solet Sulpicius. & propterea Faltim reponendum putarim.

David ad Allophylos confugit.] Scilicet timens, ne caperetur in deserto a Saule, concessit ad Achis regem Geth, & ab eo Siceleg oppidum obtinuit, atque inde praedatum in fines Samuelis irrupit. cap. xxvii.

Ea tempestate Samuel diem functus est.] Quem vniversus luxit Israel. Mors Samuelis tractatur cap. xxv. secundi Regum, & cap. x. primi Paralipomenon. Ab hoc autem loco vtrumq[ue] opus & Regum, & Paralipomenon coniunctim ad hanc concinnanda historiam erit aduocandum.

Saul Allophyllis bellum inferentibus, Dominum consulit, nullumque est ei responsum redditum. Tum per mulierem, cuius viscera spiritus erroris impleuerat, Samuelem euocatum consulit. Dicitum ei ab eo est, postero illum die cum filio victum ab Allophyllis, in proelio casurum. Igitur Allophyli castris in hostili solo positis, postero die aciem in-

Saul Allophyllis bellum inferentibus.] Narrat ultimum bellum Saulis cum Palatinis, in quo ipse cum filijs cecidit. illa autem mirabilia contigerunt, quod ipsi consulenti Deum, Deus non respondit, consulenti per pythoneum mortuum Samuelem, responsum datum, postredie cum filijs in proelio periturum. cap. xxvii.

Consuluit autem Dominum, & non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas.] Ibidem, cum autem dixit. [mulieris cuius viscera spiritus erroris in-

impleuerat.] Expressit uocē,
quæ est in Græca tralatione,
engaltr mython. i. in uentre
loquente. nā Hebræa lectio
habet, mulierē Pythonem ha-
bens, siue Pythonissam. Hac
aut mulier pythone habens
iussu Saulis arte sua Samuelē
mortuum euocauit, idest
fulcitauit, quem Saul consu-
luit. Quare dixit Samuel.
*Quare inquietasti me, ut susci-
tarem? Ibidem.*

Postero illum die cum filio uictum ab Allophylis in pralio castris.]
Quippe dixit. Dabit Dominus Israel tecum in manus Philistim,
cras autem tu, & filij tui mecum eritis. sed & castra Israel tradet Do-
minus in manus Philistim.

Igitur Allophylis castris in hostili solo positis.] Palestini castrame-
tati in Aphec, antequam manum confererent, Dauid, qui regis Achis
subsilio erat, tanquam suspectæ fidei, ut Hebraum, è castris emisit, &
dicentes, Non descendat nobiscum in pralium, ne fiat nobis aduersarius,
cum praliari cœperimus. quomodo enim aliter poterit placare dominū
suum (Saulē) nisi in capitibus nostris. Ibidem.

Sed conferto pralio Hebræi sine filij regis cadunt.] Commisso præ-
lio, Hebræi maximam cladem accipiunt. nam filij regis pereunt,
Ionathas, Aminadab, & Melchisua. & Saul à sagittarijs fauciatius
mandauit armigero suo, ut se percuteret, quod illo facere abnuē-
te, ipse gladio incubuit, & armiger eius super eum. cap. xxxi.
Quod autem addit Sulpicius, [Saulē ex equo depulsum,] non
est in scriptura.

De ætate imperij eius pa-
rum certa comperio.] Quo-
niām in libris Regum cōtra
morem mentio non fit an-
norum, quibus Saul regna-
uit, propterea ea res maxi-
mam temporibus Hebræo-
rum caliginē intulit. S. Pau-
lus

instrunt; Dauid tamen ex
castris remisso: quia parum
crediderant sibi illum, ad-
uersum suos, fidum fore.

Sed conferto prælio, He-
bræi fusi, filij regis cadunt:
Saul equo delapsus, ne uiuus
in potestatem hostium ve-
niret, gladio suo incubuit.

De ætate imperij eius pa-
rum certa comperimus, nisi
quod in actibus Apostolo-
rum xl. annos regnasse di-
ctus est. Quamquam ego
arbitror, tum à Paulo, cu-
ius

ius illa prædicatio refertur,
etiam Samuelis annos sub
regis istius ætate numera-
tos. Plerique tamen qui de
tēporibus scripserunt, xxx.
eum annos regnasse annota-
uerunt: cui opinioni nequa-
quam accedimus. nam ea
tempestate, qua Domini ar-
ca in Cariathiarim opidum
translata est, necdum regna-
re Saul cœperat: refertur au-
tem, per Dauid regem ex il-
lo opido arcam sublatam,
cū per xx. annos ibi cou-
stitisset. Ergo, cū intra id
tempus Saul regnauerit, at-
que decesserit, paruo admo-
dum spatio tenuit imperiū,
Eadem nobis de tēporibus
Samuelis caligo, ut qui cum
Heli sacerdote natus, admo-
dum senex sacerdotio fun-
ctus referatur. A nonnullis
tamen qui de temporibus
scripsere, (quia verè nihil
de eius annis sacra historia
signauit) Lxx. annis præfuis-
se populo refertur. Sed vnde
hac auctoritas fuerit assum-
pta,

lus in Actibus cap. xiii. Sau-
li quadraginta annos adscri-
psit, inquiens; Deus Israeli-
tis dedit Iudices usque ad Sa-
muelelem prophetam. Exinde po-
stularum regem, & dedit eis
Saul filium eius, virum de tri-
bu Benjamin, annis quadra-
ginta. Putat autem Sulpicius
eo numero contineri quocq;
annos, quibus ante Saulem
Samuel pro iudice temp. re-
xit, quæ est opinio Eusebii,
& reliquorum, ut S. Augu-
stinus lib. xxii. de Ciuita-
te Dei: Reprobato Saule, ar-
que defuncto, Dauid successit
in regnum post annos à Saulis
imperio quadraginta. Re-
sellit autem eorum opinio-
nem, qui annos decem Sam-
ueli, triginta Sauli ad-
iunxerunt, vtens hoc argu-
mento, Arca Domini in Ca-
riathiarim translata est, non
dum regnante Saule, atque
ibi inde per xx. annos con-
stitit, inde à Dauide rege ex
eo loco submota est. Qua-
re si intra eos viginti annos
Saul regnare cœpit, & de-
sijt, non triginta, sed multo
pauciores annos regnauit.
Pauca obsecros esse an-
nos principatus Samuelis ar-
bitratur. de quibus sacra itē
litteræ nihil loquuntur. re-
ferat autem eos primum,
qui cum Lxx. annis præfuis-
se

se populo dixerint. quod sine auctoritate loquuti sint, deinde opinionē suā Chronicis Eusebij congruentem infert, Samuelem, & Saulem, indiscreto répore præfuisse annis, ut supra dixit, quadraginta.

DAVID REX CONTRA ISBAAL

REGEM.

Saul perempto Dauid.] Hæc est quarta ætas, de qua sic S. Augustinus. *Indo fit mane regnum Dauid. Hæc ætas similis inuentus est. Et reuera inter omnes ætates regnat iusentus, & ipsa est firmamentum, & ornamentum omnium ætatum. Et ideo bene comparatur quarto diei, quo facta sunt sidera in firmamento cæli. Huius quasi uespera est in peccatis regum, quibus illa gens merui captiuari, & seruari. Cõtinet autem tempora regum, & res gestas, ac calamitates eorum. quorum primus est Dauid, qui primò aduersarium habuit Isbaal filium Saulis regem, deinde solus regnauit. Dauid in opido Siceleg. ab Achis rege ei tradito nuntium mortis Saulis accepit.*

pta, non reperi. Nos in tanta erroris copia, Chronicorum annotationem secuti, quia eam ex Apostolorum actibus (sicut superius memorauimus) profectam arbitramur, Samuelem & Saulem XL annos principatum egisse, referimus.

Saul perempto Dauid, in terra Allophylorum perlatto ad se mortis eius nuntio, miro pietatis exemplo fleuisse traditur. Tum Chebron, Iudææ opidum petiit. Ibi rursum regali uiguento illitus, rex appellatus est. Sed Abner, qui magister militiæ Saul regis fuerat, spreto Dauid, Isbaal regis sui filium regem constituit. Crebris deinde præliis inter duces regum cõcursum: pulsus Abner sapius: fratrem tamen Ioab, qui ex parte Dauid exercitui præerat, fugiens peremit. Quo dolore

postea

postea Ioab, cum se Abner Dauid regi dedisset, iugulari eum præcepit, non sine dolore regis, cuius fidem cruentauerat. Per idem tempus omnes ferè natu maiores Hebræorum publico cõsensu regnum ei totius gentis detulerunt. nam per septem annos in Chebron tantum regnauerat. Ita tertio rex ungitur, annorum circiter xxx. Allophylos in regnum irruentes, secūdis prælijs repulit.

autem domus Iuda sequuta est Dauid regem, quia eodem tempore Abner princeps exercitus Saulis ad regnum euexit Isbaal filiū Saulis. atque ille duos annos super uniuersum Israel imperium tenuit. Dauid autem in Hebron regnum tenuit in tribum Iudæ annos septem, & sex menses. cap. I. & II. secundi Regum. Hæc est autem secunda unctio Dauidis in regem. Hebron porrò à Græcis expressa aspiratione dicitur Chebron, oppidum, in quo olim habitauit Abraham, Isaac, & Iacob. Isbaal dicitur ab Hebræis lib. I. Paralipom. cap. VII. Isbofeth II. Regum, cap. II.

Magister militiæ.] dicitur more Romano à Sulpicio, qui à Græca tralatione, primarius dux. nam latina tralatio, principem exercitus uocat.

Crebris inde præliis inter duces regum concursum.] Duces autem erant à parte Dauid Ioab, à parte Isbaalis Abner. narrat inde mirabile factum, inquit Abner fugiens peremit Asael fratrem Ioab se insequentem. nam uersa hasta percussit eum in inguine, & mortuus est. post autem cum Abner relicto Isbaal se Dauidi tradidisset, Ioab illum in Hebron dolore occisi fratris uictus iugulauit

noa

non sine molestia Dauidis, in cuius ille fidem confugiens oppressus ierac. cap. 11. Inde additur cap. 111. *Facta est longa concertatio inter domum Dauid, & inter domum Saulis. Dauid proficiens, & semper se ipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie.*

Quod ait.

Inglulari eum precipit.] Scriptura habet: ingulauit. Sic enim cap. 111. Cumq; redisset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad medium portæ, ut loqueretur ei in dolo, & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in ulsionem sanguinis Asael fratris sui.

Non sine dolore regis, cuius fidem cruentauerat.] Sic enim dixit Dauid. Mundus ego sum, & regnum meum apud Deum usq; in sempiternum a sanguine Abner filij Ner, & ueniat super caput Ioab, & super omnem domum patris eius. Dixit autem ad Ioab, & ad omnem populum, qui erat cum eo. Scindite uestimenta uestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner.

DAUID REX SOLVS.

Per idem tempus omnes fere.] Narrat deinceps, quas res gesserit Dauid post a duerfarium Isbaal interfectum, tum cum solus regnare cœpit. Interim Isbaal dolo à quibusdam interfectus est, & caput ad Dauid in Hebron relatum. quod omisit Sulpicius. Tum verò vniuersæ tribus, & post seniores Israel uenerunt ad Dauid in Hebron, unxeruntque eum in regem super Israel. cap. v. Ter autem, ut dixi unctus est Dauid, primum per Samuelem cum paceret oues, ite: um post necem Saulis, tertium nunc post necem Isbaalis.

Nam per septem annos in Chebron tantum regnauerat.] Quod ad annos regni Dauidis pertinet, nihil explicatius est. Sic enim scriptum est cap. v. vnde sumpsit Sulpicius. Filius triginta annorum erat Dauid, cum regnare cœpisset, & quadraginta annis regnauit. In Hebron regnauit super Iudam septem annis, & sex mensibus, in Hierusalem autem regnauit triginta tribus annis super omnem Israel, & Iudam.

Allophylos in regnum irruentes secundis prælijs repulit.] Hinc incipiunt res magnæ regis Dauid, qui omnes Hebræos virtute, & gloria superauit. Primum opus Dauidis à Sulpicio omisium fuit, quòd statim à regno suscepto Iebusænam pepulit ex Hierusalem, & quòd arcem Sion occupauit, ibique habitauit, atque illam ciuitatem

uitatem Dauid appellauit. & ut domum Cedrinam ibi sibi ædificauerit. Secundum fuit, quòd profectos in se Palæstinos Dei ope fugauit. cap. v. Ab hoc tempore Hierusalem regni metropolis facta, iam pridem à Deo sibi sedes electa.

Ea tempestate arcam Domini, quæ in Chariathiarim opido, vt supra retulimus, erat, in Sion transtulit. Cumque ædificare Domino templum in animo haberet, diuinum ei responsum redditum, semini illius id re feruari.

Ea tempestate arcam Domini.] Tertium opus Dauidis. Arcam Domini, quæ per xx annos fuerat in Caria tharim in domo Aminadab, ipse in Sion cum plausu retulit. & imposuit eam in loco suo in medio tabernaculi, quod tetenderat ei. cap. vi. secundi Regum.

Cumq; ædificare templum.] Quartum opus Dauidis. Cum ocium ab inimicis haberet, dixit ad Nathan propheta.

Vides ne, quòd ego habitem in domo Cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium? Dixitq; Nathan ad regem. omne quod est in corde tuo, uade fac. quia Dominus tecum est. Responsum autem Dei fuit. Cum completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de uero tuo, & firmabo regnum eius, ipse ædificabit domum nomini meo. & stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum. ego ero illi in patrem, ipse erit mihi in filium. Quæ uerba historice de Salomone dicuntur, mystice verò de Christo, teste S. Paulo in 1. ad Hebræos.

Bello deinde Allophylos domuit. Moabitas subiugauit, Syriam subegit, stipendiumque ei imposuit. Auri atque æris ex præda immensum modum retulit.

Bello deinde Allophylos domuit.] Quintum opus Dauidis multa bella bene gesta continet, quæ breuiter etiam prodita sunt cap. viii. Humiliauit Philisteos, percussit Moab, percussit de Syria xxii millia uirorum, & posuit presidium in Syria Damasci. factaq; est Syria Dauidi seruiens sub tributo. & tulit arma aurea, & æs

Et de muliere, & de tultis in Hierusalem. & posuit in Idumæa custodias. & facta est vniuersa Idumæa seruiens Dauidi. cap. viii.

Bellum deinde. Sextum opus fuit bellum Ammonitarum hac de causa commotum. Mortuo Naas rege Ammonitarum, qui amicus Dauidis fuerat, misit Dauid legatos ad Ammon filium eius, qui consolaretur eum. ille eos exploratum uenisse ratus, barbam eis præcidit, & vestes usque ad nates succidit, atque ita dimisit. Eam rem Dauid iniquo animo tulit. ac propterea arma in eos parauit. qua re cognita Ammonitarum Syros stipendio conduxerunt. Dauid misit ad bellum Ioab ducem exercitus. ipse domi remansit. ex quo occasio facinoris patradi oblata est, quod sequitur. Pro [*Chanun*] utraque uersio habet *Hamon*.

Qua tempestate Bersabê quandam miræ feminâ pulchritudinis stupro comperitam habuit. Interferit in signe Dauidis non minus penitentia, quam intemperantia inter homines documētum. Intemperantia illa fuit.

Surrexit, inquit scriptura, Dauid de stratu suo post meridiem, & deambulauit in solario domus regie, & uiditq; mulierem se lauante[m] ex aduerso super solarium suum. erat autem mulier pulchra ualde. misit ergo rex, & exquisiuit, que esset mulier, nunciaturq; ei, quod ipsa esset Bersabæ uxor Uriæ Hebræi. misit itaque Dauid nuncijs tultis eam,

quæ

Bellum deinde aduersum Ammonitas ex iniuria Chanaan regis eorum exortum. Syris denuò rebellantibus, qui cum Ammonitis in bellum coniurauerant, Dauid summam rerum Ioab principi militiæ permiserat: ipse à bello remotus, intra Hierusalem commorabatur.

Qua tempestate Bersabem quandam, miræ feminam pulchritudinis, stupro comperitam habuit. Hæc viri cuiusdam uxor, qui tum in castris erat, fuisse traditur. Hunc Dauid iniquo pugnae loco obiectum hostibus, interficiendum curauit. Ita mulierem in matrimonio uiduam, sed iam ex stupro grauidam, numero uxorum aggregauit.

que cum ingressa esses ad illum, dormiuit cum ea. statimq; sanctificata est ab immunditia sua. & reuersa est domum concepto facti. Dauid autem accersiu[it] Uriam ex castris. & Urias cum uxore non dormiuit. Quare Dauid eum ad exercitum remisit, mandans Ioab, ut illum periculis obiectaret. atque ita ibi in prælio pugnans occubuit. Dauid autem uxorem eius Bersabem sibi matrimonio copulauit. cap. xi. secundi Regum.

Interficiendum curauit. Scriptis litteris ad Ioab ducem in hæc verba. Ponite Uriam ex aduerso belli, ubi fortissimum est prælium, & derelinquite eum, ut percussus intereat.

Tum per Nathan prophetam grauius increpitus, licet agnito errore, castigationem Domini non effugit. Namque filium ex furtiuo illo concubitu editum, paucos post dies amisit: multaque in domum familiamque eius execranda acciderunt. Ad extremum Absalon filius eius arma impia aduersus patrem sustulit, regno eum depellere cupiens. Aduersus hunc Ioab acie conflixit: admonitus à rege, ut victo parceret. Sed ille spreto imperio, parricidiales conatus ferro ultus est. Flebilis ea victoria fuisse regi traditur: Tanta in eo pietas erat, ut etiam parricidæ filio ignosci uoluerit.

Tum per Nathan prophetam grauius increpitus. Deinceps exponit calamitates à Deo Dauidi illatas propter adulterium. Primum Deus per Nathan prophetam Dauid increpuit his uerbis. Hæc dicit Dominus Deus Israel. Ego unxi te in regem super Israel, & erui te de manibus Saul, & dedi tibi domum domini tui in sinu tuo, dediq; tibi domum Israel, & Iuda, & seipsum sicut ista, adiciam tibi multo maiora. Quare ergo contempsisti uerbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hebræum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon. Quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod de seipsum me. Dixit Dauid ad Nathan. Peccavi Domino. Dixit Nathan ad Dauid. Dominus quoque transtulit peccatum tuum.

L

R 20

non morieris. Verum quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur. & post. Percussit quoque Dominus paruulum, quem pepererat uxor Frie Dauid, & desperatus est. deprecatusque est Dominum pro paruulo, & ieiunauit, & ingressus seorsum iacuit super terram. & die septima mortuus est infans. cap. xlii. Alterum malum Dauidi illatum, quod Ammon Dauidis primogenitus sororem fratris sui Absalonis, & Dauidis filiam stupro sibi subdidit. atque eum Absalon ad vindicandam sororis iniuriam interfecit, & tribus annis in Gessur exulauit. inde reuocatus rogatu Ioab duobus annis conspectu patris caruit, demum admissus pacem impetrauit. cap. xlii. Aliud malum fuit bellum ab Absalone aduersum patrem commotum, ut eum regni fastigio deturbaret. Ea res sic perfecta est. Absalon sollicitatis Israelitis, qui in ius veniebant ad patrem, dixit, se ire vel se in Hebron ad persoluenta vota, quae fecerat, ut patris gratiam recuperaret, & permittente Dauid abiit. atque ibi regnum contra patrem, Israelitis ad eum confluentibus, occupauit. Quare audita Dauid fugit vrbe Hierusalem, contra quem amatum Dauid misit Ioab cum suis, inquit, *Seruate mihi puerum Absalon.* Praelio vero commisso accidit, ut Absalon occurreret exercitui Dauid vectus mulo. & est subijssit quercum, adhaesit caput eius quereul. & illo suspensus inter caelum, & terram, mulo, cui insederat, pertransiuit. Quod ubi Ioab comperit, accurrens lanceas tres in cor eius infixit. armigeri vero eius confecerunt. cap. xlviii. atque hoc est, quod Sulpicius dixit. [Sed ille spreto imperio patri- cidialis conatus ferro vitis est.]

Flebilis ea victoria fuisse regi traditur. [Nam Dauid contristatus ascendit conaculum portae, & fleuit, & sic loquebatur, uadens, fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te Absalon fili mi, fili mi Absalon & Ibidem.

Vix hoc bellum.] Aliud bellum suscitauit Seba, inquit, *Non est nobis pars in Dauid, neque hereditas in filio Isai, reuertere in tabernacula tua Israel. Et separatus est omnis Israel a Dauid, se-*

qui-

Vix hoc bellum extin-
ctum videbatur: aliud rursum exortum, Sabæa quodam duce, qui pessimum quemque ad arma incitauerat.

Sed

Sed properè motus omnis morte ducis repressus.

quatusque est Seba filium Bochri. Viri autem Iuda adhaerens regi suo a Iordane usque Hierusalem. Iussu Davidis Ioab obsedit oppidum Abela, cumque oppidani caput Sebae, quod unum petebatur, ad eum tulissent, ab obsidione recessit. cap. xx. Qui vero Sebas in Hebraea lectione dicitur, in Graeca Sabee vocatur, quam sequutus est Sulpicius. Apud quem legendum videtur. [Cum aliud.]

Crebra deinde aduersus Allophylos Dauid proelia secundo euentu habuit: cunctisque bello domitis, & tã exteris quã domesticis motibus compressis, florentissimum regnum in pace habebat.

Tum eum subita cupido incensit, ad metiendas imperii vires populum censere. Ita a Ioab militiae magistro decies centena & trecenta ciuium millia dinumerata. Huius eum facti mox piguit, pœnituitque, veniam a Domino petens, cur in id animos extulisset, ut regni sui potentiam ex suorum potentius multitudine, quam ex fauore

Crebra deinde aduersus Allophylos proelia secundo euentu habuit.] Quattuor inde bella contra Palaestinos a Dauide gesta tradit scriptura, unum irrumptibus Palaestinis in Israel, secundum, & tertium in Gob contra eoslem, & quartum in Geth. atque omnibus in locis bene pugnatum a Dauide. cap. xxi.

Tum eum subita cupido incensit ad metiendas imperii vires populum censere.] Sequitur opus pacis, sed Deo inuisum, recensio populi, qua censa sunt decies centena, & trecenta ciuium millia. Dixit autem ad Ioab principem exercitus sui. *Perambula omnes tribus Israel a Dan usque Bersabee, & numerate populum, ut sciam numerum eius. Dedit inde Ioab numerum descriptionis populi regi, & inuenta sunt de Israel octingenta millia. viro-*

L 2 rum

rum fortium, & de Iuda quin-
genta millia pugnatorum, cap.
xxi i i i. secundi Regum.

Huius mox facti piguit,
penituitque. Sic. n. dixit.
Peccavi valde in hoc facto,
sed precor Domine, ut transe-
ras iniquitatem serui tui, quia
stulte egi nimis. [Veniā pe-
tens, cur.] pro, veniā, quod.

Itaque missus ad eum an-
gelus. Deus statim peccā-
tum pēna debita vindicauit.
Nam per angelum optionē
Dauidi dedit, ut ex tribus
malis vnum eligeret, famem
trium annorum, fugam triū
mensium, & pestilentiam triū
dierum. ille pestilentiam op-
tauit. qua statim LXX viro-
rum millia periere. at Dauid
precibus placato Deo reli-
quum populum incolumē
conseruauit. Quod inquit
[angelum missum,] scriptura
inquit, missum esse Gad pro-
phetam, & videntem.

Trinam ei pēnam denun-
ciat. Sic enim dixit Domi-
nus. Trium tibi datur optio,
elige vnum, quod volueris ex
his, ac faciam tibi. aut septem
annis ueniet tibi fames in ter-
ra tua. aut tribus mensibus fi-
gies aduersarios tuos, & illi te
persequentur. aut certe tribus
diebus eris pestilentia in terra
tua. Quod autem Hebræus
habet in libris Regum septem
annis,

fauore diuino æstimaret.
Itaque missus ad eum ange-
lus, trinam ei pēnam denū-
tiat, datque arbitrium vnam
eligendi. Sed proposita triē-
nii fame, trium mensium fu-
ga, morte tridui: fugam &
famem detestatus, mortem
elegit. momentoque tempo-
ris LXX. millia virorum in-
teriere. Tum Dauid videns
angelum, cuius dextera po-
pulus prosternebatur, veniā
precari, seque viuum pro
omnibus pēnæ obiiicere: se
dignū exitio, quia ipse pec-
casset. Ita auersum plebis
supplicium: Dauid in loco,
in quo angelum viderat, arā
Domino statuit. Mox annis
& morbo infraactor, Salo-
monem filium ex Bersabee
Vriæ vxore susceptum, suc-
cessorem regni constituit.
Is regali vnguento per Sa-
doc sacerdotem vnctus, pa-
tre adhuc incolumi, rex ap-
pellatus. Dauid cum reg-
nasset annos XL, defunctus
est.

annis, idem in Paralipomenis vnā cum Græco refert, tribus, vt
fecit Sulpicius cap. xxi.

Angelus, cuius dextera populus prosternebatur. Angelum per-
cutientem vocat scriptura.

Veniā precari, seque vnum pro omnibus pēnæ obijcere.]
Dixit enim. Ego sum, qui peccavi. & ego inique egi. isti, qui oues
sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro manus tua contra me, & con-
tra domum patris mei. idem est in Regibus, & in Paralipomenis.

Dauid in loco, in quo angelum viderat, arā Domino statuit.]
Nempe in area Areunæ Iebusæi. cum ab Areuna aream, & boues
emisset argenti scelos quinquaginta, ibi edificauit altare, & obtulit ho-
locausa, & pacifica, & placatus est Deus, & pestis cessauit.

Mox annis & morbo infraactor.] Expressit verba prima tertiū
regum. Rex Dauid senuerat, habebatq; etatis plurimos annos, cumq;
operiretur vestibus, non calefiebat.

Salomonem filium ex Bersabee Vriæ vxore susceptum succes-
sorem regni constituit.] Cum audisset, Adoniam filium suum ex
Aggith regnum vsurpasse, rogatu Bersabee vxoris regnum Salo-
moni filio destinauit, ac Sadoc pontifici, & propheta Nathan, vt
illum regem vngerent, imperauit. ea res in Gihon magna cære-
monia est perfecta, cum Israel, & Iuda regem Salomonem accla-
massent, Adonias sibi timens in tabernaculum confugit. cap. i. &
i i. tertiū Regum.

Dauid cum regnasset annos xi. defunctus est.] Regnauit an-
ni in Hebron, & annos xxxi i i in Hierusalem. Ibidem.

SALOMON REX.

Salomon initio regni vr-
bem muro circumdedit.
Huic per soporē astare Do-
minus visus est, petendi que
vellet tribuens optionem.
Sed ille non aliud sibi quam
sapientiam dari poposcit,
reliqua oīa parui æstimans.

Salomon initio regni vr-
bem muro circumdedit.]
Iam res Salomonis regis ag-
greditur, vt urbem muro
cincerit, inter duas mulie-
res sapienter iudicari, tem-
plum construxerit, atque in
Deum deliquerit. De ædifi-
catione murorum sic cap.
i i i. lib. i i i. Regum. Salo-
mon duxit uxorem filiam Pha-

raonis Aegypti, & adduxit in ciuitatem David, donec completeret edificans domum suam, & domum Domini, & murum Hierusalem per circuitum.

Huic per soporem altare Dominus visus est, petendi, quæ uellet, tribuens optionem, sed ille non aliud sibi, quam sapientiã, dari poposcit.] De Sapientia eius addit ibidem. Apparuit Dominus Salomoni per somnium nocte dicens. Postula, quod uis, ut dem tibi. Cui Salomon. Dabis seruo tuo cor docile, ut populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum, & malum. Cui Deus. Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Eadẽ sunt in Paralipomenon lib. II. cap. I.

Ita somno excitatus, cū ante sacrarium Domini constitisset.] Iudicium assert Salomonis in argumentum in credibilis acceptæ diuinitus sapientiæ, quod ille tulit inter duas mulieres de nece filii paruuli contententes. res vulgo nota etiam uerbis Sulpicii est illustrior. Quod uocat [sacrarium] scriptura uocat arcam fœderis. Cum assistisset ante arcam fœderis Domini, & obtulisset holocausta. lib. III. cap. III Regum. Reges vicinarum gentiũ.] Significat Hiran regem Tyri, qui fama sapientiæ motus misit ad eum legatos ad renouandam amicitiam, quæ cum patre eius Dauide fuerat.

diuinæ sapientiæ munere perimi puerum, corpusque eius diuidi inter ambigentes iubet. Cumque vna earum

rum

rum iudicio acquieuisset, alia verò cedere potius puero, quam discerpi eum mallet, Salomon ex affectu femina hãc verè matrè esse coniectans, puerum illi adiudicauit, non sine circumstantium admiratione: siquidem latentem veritatem prudentia protulisset. Ita in admirationem ingenij prudentieq; eius reges vicinarum gentium amicitiam ab eo, fœdusq; petiere, parati imperatã facere.

Quis opibus confisus, templum Domino immensi operis facere aggressus, paratis per triennium impendij, quarto ferè imperij anno primum fundamentum iecit: a profectiõne Hebræorum ex Aegypto anno ferè octauo, & octogesimo, & quingentesimo. Licet libro Regnorum tertio, cccc. xl fuisse referantur: quod nequaquam conuenit. Siquidem per seriem superius comprehensam facilius fuerit, ut minus fortassis annorum, quam amplius, annotarim. Sed non dubito, librariorũ potius negligentia, præsertim tot iam sæculis intercedentibus, veritatem fuisse

Quis opibus confisus templum.] De templo constructo agere orditur. Ceterum Deus à principio mandauit, ut tabernaculum fieret, ut in eo sibi sacrificaretur. Hoc non ab omnibus obseruatum est: sed multi iam inde sub Iudicibus patientè Deo in Excelis sacrificarunt, in primisque Salomon de quo sic scribitur cap. III, libro III Regum. Dilexit Salomon Dominum ambulans in præceptis patris sui, excepto, quod in excelis immolabat. abijt itaq; in Gabaon, ut immolaret ibi. illud quippe erat excelsum maximum. Inde iussu Dei pro tabernaculo magnificentissimum templum instituit, in quo item arca reponeretur, & sacrificia fierent, perinde, atque in tabernaculo consueuerat. S. Augustinus super Iudices libro v 11, cap. Lxxi. Tanta consuetudo præ-

cor-

L 4 ter

ter tabernaculum sacrificandi crebuerat, ut etiam Salomon in excelsis sacrificasse inuenitur, nec eius sacrificium fuisse reprobatum. Et tamen notantur reges, qui inter opera laudabilia sua non detruxerunt excelsa, ubi contra legem Dei populus sacrificare consueverat. Et qui destruxit, maiore predicatione laudatur. Ita Deus consuetudine populi sui, qua preter eius tabernaculum, tamen non ajs alienis offerebat, sed Domino Deo suo, sustinebat potius, quam uetabat, etiam sic exaudiens offerentes. Hoc templum fundari ceptum est anno quarto eius, & anno undecimo perfectum, itaque septem annistorum opus completum est, ut scriptum est cap. vi. Positum autem templum fuit in monte Moria, qui demonstratus fuerat patri eius. Paralipom lib. II. cap. I. I. Montem autem Moriam collem unum fuisse montis Sion opinor. in altero vero colle humiliore fuisse arcem. Nam Iosephus loquens de templo libro xv. inquit, Collis erat saxosus paulum erectus a parte Orientali cimitaris pronus super arcem, quam Salomon muro cinerat, ab inferioribus incipiens, quem uallis altissima circumdabat.

[A projectione Hebræorum ex Aegypto anno fere octauo, & octogesimo, & quingentesimo.] Ego tamen inuenio tantum ex suppuratione eius annos dx. hoc modo.

In Deserto mansere annos 40. Iosue præfuit annos 27. Iudices v. que ad mortem Samonis an. 339. ut supra monstratum est.

Heli an. 20. ex Sulpicio. Samuel cum Saule an. 40. ex ipso Sulpicio.

corruptam, quam ut propheta errauerit. sicut in hoc ipso nostro opusculo futurum credimus, ut describentium incuria, quæ non incuriosè a nobis sunt digesta, vitientur. Igitur Salomon ceptum templi opus vicefimo anno explicuit. Celebrato deinde ibidem sacrificio, dictaque oratione, qua populum templumque benedixit, Dominus ad eum locutus est, denuntians fore, si quando peccassent, ac Dominum reliquissent, templum illud solo æquandum. Quod iam pridem impletum videmus, & mox connexum rerum ordinem exponemus.

picio. David an. 40. Salomon an. 40. *omnes illi in dies moq[ue]*
Licet libro Regum tertio ccccx. fuisse referimus.] cap. vi. lib. III. Regum in Codice Hebræo numerantur anni c. lxxx. in Græco cdxl. quæ restorquet multos, qui cælum terra miscere malunt, quam ut aliquid vitij, vel humana contractum incuria in sacris libris asserant. Sulpicius autem natus ante annos mille ducentos librariorum negligentia mendosa multa in sacris libris facta esse, præsertim in numeris censet, idque ne in suis aliquando eueniat, timet, aut potius præuidet, neque enim quidquam apud eum numeris est vitiosius. Nonnulli verò post tot annorum spatia, multa que litterarum detrimenta omnia bene habere defendunt, ac sophisticis rationibus synceritatem historicæ veritatis corrumpunt. In numeris autem annorum Regum Iudæ, & Israel tanta diuersitas, atque aliquando absurditas est, ut tutius esse videatur, confiteri eos librariorum culpa aliquando vitiosos esse, quam ad ineptas interpretationes, & solutiones confugere. diuersitas autè apparet, non solum si ipsi numeri librorum Regum per se spectentur, sed etiam multo magis, si eum numeris librorum Paralipomenon conferantur. quæ de re alibi disseremus, & viam ad errores tollendos aperiemus.

[Igitur Salomon ceptum templi opus vicefimo anno explicuit.] Non videtur rectè expressisse sententiam scripturæ Sulpicius. nã cap. vi. scriptum est, domum Domini anno quarto fundatam, undecimo perfectam esse, idq[ue] opus septennio consummatum. & cap. vii. Salomonem domum suam ædificasse annis xlii, atq[ue] absoluisse. Hic verò utrumque anni um spatium ad templi ædificationem accommodauit, septem inquam, ac tredecim, ac viginti effecit.

[Celebrato deinde ibidem sacrificio.] Sacrificium est cap. viii. Igitur rex, & omnis Israel cum eo immolabant victimas coram Domino, maculantq[ue] Salomo hostias pacificas, quas immolauit Domino, bouum vigintimillia, & unum centum viginti millia.

[Dicta oratione, qua populum, templumq[ue] benedixit.] Hæc oratio multis verbis èlata in eodem capite reperitur. Stetit Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesie Israel, & expandit manus suas in cælum, & ait. Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cælo desuper, & super terram deorsum, & quæ sequuntur. Neque enim propter longitudinem describenda videtur. Summa autem præcationis fuit, ut populum in rebus suis dubijs, atque afflictis opem

opem eius in illo templo implorantem exaudire vellet in celo. **I**nde cap. viii. sequitur. *Eodem etiam tempore arcam Domini de- uisit de civitate David, id est de Sion, & tabernaculum fœderis, & om- nia vasa sanctuarij, quæ erant in tabernaculo, in templum. & intule- runt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum in oraculum tem- pli, in Sancta Sanctorum subter alas Cherubin. In arca vero non erat aliud, nisi dux tabula lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb. Velum autem, vt in tabernaculo, sic in templo diuidebat Sancta Sanctorum à templo, quod in morte Christi scisum est.*

[Dominus iam pridem locutus est denunciatus fore.] Verba denun- tiationis huius hæc fuerunt cap. ix. *Si auerfione auerfi fueritis vos, & filij vestri non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & ceremonias meas, quas proposui vobis sed abieritis, & colueritis deos alienos, & adoraueritis eos, auferam Israel de superficie terre, quam dedi eis, & templum, quod sanctificavi nomini meo, projiciam à con- spectu meo.*

Quod iam pridem impletum videmus.] Templum 'bis euer- sum est, primum per Nabucodonosorem regem Babylonie, tum cum à Deo descenderent, iterum per Vespasianum Imperatorè Ro- manum, postquam Iesum Christum Deum, & Dei filium necaue- runt, inquit, n. iam pridem impletum videmus, quia templum euer- sum est anno Christi lxxi. ipse vero scripsit anno Christi c. v.

Et mox conexum rerum ordinem exponemus.] Significat, se suo loco hanc rem litteris proditurum; nempe cum ad tempora Vespasiani explicanda perueniret.

Interea Salomon florès.] In maxima rerum prosperi- tate Salomon quoque, vt pa- ter, peccauit. nam coniuges ex alienis nige sibi sociavit, & idola habere, quibus mo- re gentis suæ sacrificarent, permisit, atque ita Deum of- fendit, vnde vltionem à Deo meruit. De potentia Salomo- nis agitur cap. x. vbi ad ex- tremum scribitur. *Magnifi- catus est ergo Salomon super omnes*

Interea Salomon florens opibus, omnium, qui vnquã fuerant, regum ditissimus: quique semper ordo rerum est, ab opibus in luxum, & vitia delapsus, cum aduer- sum interdictum Dei ex alienigenis coniugia sumpsis- set, etiam septingentas vxo- res & trecentas concubinas habe-

haberet, idola eis ritu gen- tium suarum, quibus lita- rent, constituit. Quibus re- bus auersus Dominus, gra- uiter increpito pœnam de- nuntiauit, fore vt regnũ ex parte maiore ademptum fi- lio, seruo illius traderetur. Idque ita accidit.

xxix. lib. i. Paralip.

Cum aduersus interdictum Dei ex alienigenis coniugia sum- pssisset.] cap. xi. *Admauit mulieres alienigenas multas, filiam quo- que Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, & Sidonias, & Ce- theas. super quibus dixit Dominus filiis Israel. Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingrediemini ad vestras. Certissime enim auertent cor da vestra, vt sequamini deos earum.*

Etiã septingentas vxores, & trecentas concubinas haberet.] cap. xi. *His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore, fueruntq; ei vxores quasi regine septingentæ, & concubine trecentæ, & auer- terunt mulieres cor eius.*

Idola eis ritu gentium suarum, quibus litarent, constituit.] Ibidem. *Cumq; iam esset senex, de prauitate est cor eius per mulieres, vt sequeretur Deos alienos. nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris eius. sed colebat Salomon Astarthe- deam Sidoniorum, & Camos deum Moabitatum, & Meloch idolum Ammonitarum & edificauit sanum Camos idolo Moab, & Meloch idolo filiorum Ammon. atque ita fecit vniuersis vxoribus suis alieni- genis, quæ adolebant thura, & immolabant dñs suis.*

Quibus rebus auersus Dominus.] His rebus iratus Deus Salo- moni sic dixit. *Quia non custodisti pactum meum, scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo. Verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum, de manu filij tui scindam illud, nec totum regnum auferam, sed tribum vnã dabo filio tuo propter David ser- uum meum, & Hierusalem, quam elegi. De morte inde Salomonis. cap. xi. Dies, quos regnauit Salomon in Hierusalem super omnem Israel,*

Israel, quadraginta anni sunt . dormiuitq; Solomon cum patribus suis , & sepulcus est in ciuitate Dauid patris sui, regnauitq; Roboam filius eius pro eo .

DIVISIO REGNI ISRAELITARVM IN IVDAM, ET ISRAEL ROBOAM REX.

Defuncto Salomone .] Ab hoc tempore inita diuisio regni Hebræorum, siue Israelitarum, qui Dauidi, & Salomoni paruerant, & ex vno duo effecta sunt ea ratione, qua demonstrabitur . vnum Iudæ, quod obtinuit Roboam filius Salomonis, alterum communi nomine Israel appellatum, cui præfuit Hieroboam seruus eius. Ceterum cum duodecim essent tribus, duæ Benjamin, & Iuda in vnum Iudæ nomen coniectæ, decem aliæ Israelis nomine appellatæ sunt. Leui verò tribus relictis vrbibus, quas habebat inter decem tribus in tribu Iudæ, & Benjamin, vt vicina templo esset, se contulit, vt scriptum est cap. xi secundi Paralip. & apud S. August. lib. xviii. de Ciuitate Dei. cap. xx i. Tribus x. quas accepit Hieroboam seruus Salomonis, rex eius in Samaria constituit, proprie vocabantur Israel, quæuis hoc vniuersi populi nomen esset. Duabus tribus

Defuncto Salomone anno imperii quadragesimo, cum Roboam filius, anno ætatis sexto & decimo regnum patrium tenere cœpisset, pars populi ab eo offensa discedit. Etenim cum laxari sibi stipendium poposcisset, quod Salomō grauisimum imposuerat, repudiatis precibus supplicum, fauorem vniuersæ plebis auerterat. Itaque consensu omnium, imperium ad Hieroboam defertur. Is medio genere ortus, aliquandiu Salomoni seruitutem pependerit. Sed cum ei responso Achizæ prophetæ regnū Hebræorum annuntiatum cōperisset, necare eum clam destinauerat. Quo ille metu in Aegyptum confugit: ibiq; vxore accepta, ex stirpe

pe regia, cogita demum Salomonis morte, in solum patrium regressus, voluntate populi, vt supra retulimus, sumpsit imperium. Penes Roboam tamē duæ tribus, Iudæ & Benjamin, refederant: ex his ad trecenta milia parauit exercitum. Cūq; acies promouerentur, verbis Dei populus admonebatur, prælio abstineret: ex suo nutu Hieroboam regnū accepisse.

bus Iuda, & Benjamin, que propter Dauid, ne regnum stirpis eius fuisset eradicatum, remanserant subiacentes ciuitati Hierusalem, Iudæ nomen fuit, quia ipsa erat tribus, vnde Dauid. Benjamin tribus altera ad id regnum pertinens erat, vnde fuit Saul rex ante Dauid. Sed simul istæ duæ tribus Iuda vocabantur, & hoc nomine discernebantur ab Israel, que appellabantur decem tribus habentes suum regem. Nam tribus Leui, quoniam sacerdotalis fuit, Dei non regum, seruitio mancipata, tertia decima numerabatur. Ioseph quippe vnus è xii filijs Israel non vnus, sicut ceteri singulas, sed duas tribus fecit Effrem, & Manasse. Verumtamen tribus Leui ad regnum Hierosolymitanum pertinebat magis, vbi erat templum Dei, cui seruebat. Post obitum ergo Salomonis diuisum est regnum Hebræorum, siue Israel, vniuerso populo in duas partes ita distracto, vt duæ tribus Iudæ, & Benjamin vnâ cum Roboam Salomonis filio remanerent, reliquæ vero ad Hieroboam Nabath filium ex tribu Ephraim se cōferrerent. Quod porro inquit, Roboam [anno ætatis sextodecimo] regnum inisse, videri mendosum potest. nam xiiii tertij Regum, & xxi secundi Paralipomenon ita scriptum est. Quadragesima & vnus anni erat Roboam, cum regnare cœpisset, & decem, ac septem annis regnauit in Hierusalem. Error autem ex notis ortus xli, & xvi, littera in v versa.

Etenim cum laxari sibi stipendium poposcisset.] Causa, cur decem tribus à Roboam discesserint, fuit, quod rogatus, vt graue tributum Hebræis à patre Salomone impositum relaxaret, consilium sequutus iuuenum preces Hebræorum repudiauit, inquitens. Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addam iugo vestro. Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus

Itaque

Itaque consensu omnium Imperium ad Hieroboam desertur.] Sic III. Reg. cap. XII. Factum est autem, cum audisset omnis Israel, quod ex Aegypto reuersus esset Hieroboam, miserunt, & vocauerunt eum, congregato exercitu, & constituerunt eum regem super omnem Israel.

Is Salomoni seruilem aliquandiu pependerit.] Repetit ea, quae Hieroboam, viuentis Salomone, passus fuerat, exprimens illa Verba Regum. Salomon edificauit Mello, & coequauit voraginem patris sui Dauid. erat autem Hieroboam vir furis, ac potens. Vidensq; Salomon adolescentem bonae indolis, et industrii constituerat eum praefectum super tributa vniuersae domus Ioseph. & alibi. Hieroboam filius Nabath Ephraeus de Sared seruis Salomonis leuauit manum contra regem.

Hoc autem facile discere Salomon potuit, quia Aelias propheta sumpta veste sua, & in duodecim partes scissa Hieroboam monuit, vt decem partes eius sibi vendicaret. sic enim placere Deo, vt ille regni Salomonis decem tribus haberet, filius vero Salomonis vnam. I I I Regum cap. XI. Consecruit autem Deus posthac Israelitis omnes eorum casus siue prosperos, siue aduersos per prophetas praenunciare. quos illi ferme contempit habuerunt. Itaque abhinc vsque ad transmigrationem in Babyloniam magnus prophetarum proventus fuit.

Quo ille metu in Aegyptum confugit.] Significat Hieroboam metu Salomonis illi propterea infidias comparantis profugisse in Aegyptum. Sic enim scriptum est ibidem. Voluit Salomon interficere Hieroboam, qui surrexit, & aufugit in Aegyptum ad Sesac Regem Aegypti, & fuit in Aegypto vsque ad mortem Salomonis. Quae cognita demum regressus

Voluit de populo, vt supra retulimus, sumpsit imperium.] Eius regnum decem tribuum, & Israel a maiore populi parte vocatum est. Quare id nomen, quod omnibus tribubus Hebraeorum erat commune, dum hoc mansit dissidium, in decem tribubus fuit proprium.

Penes Roboam tamen duae tribus Iudae, & Benjamin resederunt.] Quippe tribus Iudae eam non deseruit propter sanguinis coniunctionem. tribus autem Benjamin, quia ipsi tribui Iudae iuncta erat. Verum quoniam ipsa non magnas opes habebat, propterea eodem loco scriptum est. Nec secutus est quisquam domum Dauid praeter tribum Iudae solam. Inde regnum duarum tribuum, & regnum Iudae appellatum.

Ex his ad trecenta millia parauit exercitum.] Nempe vt bellum inferret

inferret ipsi Hieroboam, qui decem tribus ipsas a se auerterat. Apud sacros autem libros, vnde haec sumpta sunt, centum octoginta millia scriptum est. Venit autem Roboam Hierusalem, & congregauit vniuersam domum Iudae, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum, & bellatorum, vt pugnarent contra domum Israel, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis. Quare opinor Sulpicium ducenta scripsisse numero rotundo addita, Ad, sed ex notis c c errorem manasse, & c c c c facta esse.

Cumq; acies promouerentur, verbis Dei populus admoneretur, praelio abstinere.] cap. XII. eiusdem libri regum hoc sic explicatur. Haec dicit Dominus, Non ascendetis neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel. reuertatur vir in domum suam, audierunt sermonem Domini, & reuersi sunt.

HIEROBOAM REX ISRAEL.

Ita spreto regis imperio, exercitus dilapsus: Hieroboam imperium inualuerat. Sed cum Hierosolymam Roboam obtineret, vbi templo a Salomone facto populus sacrificare Domino consueuerat: veritus Hieroboam, ne ab eo plebe religio auerteret, statuit animos eius superstitione occupare. Itaque vaccam auream in Bethel, alteram apud Dan constituit, quibus populus litaret: sacerdotesque, omnia Leui tribu, ex plebe instituit. Inuisum Domino flagitium, ex postulatio consecuta. Crebra

Ita spreto regis imperio.] Transit ad res Hieroboam enarrandas, quae nihil aliud, quam summa in Deum fuerunt impietas, quae ad extremum totum populum pessum dedit.

Sed cum Hierosolymam Roboam obtineret.] Hierosolyma erat in tribu Iudae, propterea Roboam eam urbem regni sedem obtinuit. Quare hoc regnum appellatum est modo duarum tribuum, nempe Iudae, & Benjamin, modo Iudae a tribu regis Roboam, modo Hierosolymitanum, ab urbe metropoli.

Vbi templo a Salomone factum populus sacrificare Domino consueuerat.] Salomon autem non solum templum Hierosolymae

rosolymis fecerat, sed etiā omnes ibi Israelitas Deo sacrificare constituerat. Hieroboam verò ædificauit oppidum in Sichein in monte Efraim, & habitauit ibi, & egressus inde edificauit Phanael. Quare veritus, ne si populum suum Hierusalem ire ad sacrificandum ex lege in Templo permitteret, ille ad dominum suum rediret, & sibi necem inferret, noua religione, sed praua, populum suum obstrinxit. Quippe ab cultu veri Dei ad idolorum cultum se cõtulit, ac more Aegyptio, vnde nuper redierat, duos vitulos æneos in finibus regni populo suo adorandos cõstituit. Quos autē sacri libri vitulos dicunt, vaccas vocauit Sulpicius. In Bethel autem, & apud Dan posuit, quod ij regni sui, id est decem tribuum, essent termini. nam totius regni extrema erant Dan, & Bersabee. Sunt autem nomina duarum urbium, quarum Dan fuit ad fontes parui Iordanis, Bersabee in terra Idumæorum, illa ad Septentrionem, hæc ad meridiem. Iosephus.

Sacerdotesq; omnia Leui tribu ex plebe instituit.] Liber Regum. Sacerdotes fecit de extremis populi, qui non erant de filiis Leui. Erat autem Leui tribus, vt supra dictum est, cui terra pars nulla fuerat data, sed sacerdotia tantum commissa. Quare Hieroboam duabus in rebus veterem disciplinam corrupit, in idolis asificendis, & in tribu Leui a sacerdotijs remouenda. Leuitæ vero in tribum Iudam se contulerant, vt dixi.

Inuisum Domino flagitium expostulatio consequuta.] Quippe ad sacrificatẽ illum in Bethel missus est Iad propheta ex vrbe Hierosolymorum, qui ita loquutus est: Altare hæc dicit Dominus. Ecce filius nascetur domui Dauid Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te vitula succendunt, & ossa hominum super te incendunt. Hæc autem post facta sunt a rege Iudæ Iosia, vt scriptum est Reg. iij. cap. xxij. Hic est autem alter propheta, qui hæc tempora illustrat.

Crebra deinde inter reges praelia dubio euentu regnum obtinebant.] Sic iij. Regum. Fuitq; bellum inter Roboam, & Hieroboam cunctis diebus.

Roboam septimo decimo Imperij anno exacto vita functus est.] Illud omisium

bra deinde inter reges praelia, dubio euentu regnum obrinebant. Roboam septimo & decimo imperij anno exacto, vita functus est.

omisium est in rebus Roboam, quod & ipse aras, & statuas, & lucos in montibus excelsis statuit, & omnes abominationes gentium fecit, item quod anno quinto regni Sefac rex Aegyptius Hierosolymam cepit, & thesauros regio asportauit. Quattuor enim reges vicinos infelto habuere ipsi reges Iudæ, & Israel, Aegyptium, Syrium, Assyrium, & Babyloniam. Verum omnium infelissimi fuere Assyrij, & Babylonij, vt a quibus post fuerint deleti, & exterminati.

ABIA REX IVDÆ.

In huius locum Abiud filius eius regnum Hierosolymæ sex annos tenuit: quamuis in Chronicis triennio regnasse referatur.

In huius locum Abiud.] In libris Regum, Paralipom. & apud S. Mattheum cap. i. hic rex dicitur Abia, non Abiud. Ceterum hunc locum ad sacrorum librorum veritatem ita scribendum cense-

rem. Tres annos tenuit, quamuis in Chronicis sex annis regnasse referatur. nam iij. Reg. cap. xv. ita scriptum est. Regnavit filius pro patre Roboam super Iudam. tribus annis regnavit in Hierusalem. Huic addendum erat, quod ad impietatem Abiæ notandam tradit deinceps scriptura. Ambulavitq; in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum, nec erat cor eius perfectum in Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius. Bellum fuit inter Roboam, & Hieroboam omni tempore vite eius.

ASA REX IVDÆ.

Huic Asab filius successit, a Dauid quintus fere, quippe abnepos eius: fuit religiosus Domini cultor. namq; deletis aris lucisque idolorum, vestigia paternæ perfidiæ sustulit. Fœdus cū

Huic Asab filius successit, a Dauid quintus fere, quippe abnepos eius.] rectè. fuit enim primùm Dauid, tum Salamon, tertius Roboam, quartus Abia, quintus Asa, quare abnepos. vbi que in sacris litteris hic dicitur Asa. Præcipue in Regibus. Regnavitq; pro

rege

M

Abia

Abia filius Asa. Est autem præclarum cognitu, quem admodum Iudæ reges ita regnum exceperint, ut semper filij patrem sint consequti. Favit enim Deus huic familiæ, licet aliquo aliquando impietatis errore imbutæ, propter David. Vnde scriptum est cap. xv. iii. Reg. *Sed propter David dedit ei Dñs sicut lucernam in Hierusalem, eo, quod fecisset David rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei.* Res inde Asæ hoc modo persequitur.

Fuit religiosus Domini cultor. Id est, ut inquit scriptura, *fecit rectum ante conspectum Domini, sicut David pater eius.* Fuit autem inter reges Iudæ, & Israel illud discriminis, quod Israelitæ semper in institutis Hieroboami manserunt, id est relicto vero Deo, Idola perpetuò coluerunt. ex regibus Iudæ alij Roboami impietatem sequuti sunt, alij ad David imitationem se contulerunt, & præcepta legis Dei seruarunt. inter primos pietatis cultores fuit Asa.

Namq̄, deletis aris, lucisq̄, idolorum, vestigia paterne perfidiæ sustulit. Id est purgavit omnes sordes idolorum, quæ fecerant patres sui Roboam, & Abia, qui illa ædificaverunt. *iiii. Regum, cap. xv.* Addit tamen scriptura, eum excelsa non sustulisse, quod aras, quas ædificavit Roboam super colles excelsos, non remouerit. peccatū autem in eo commiserat, quod extra Templum sacrificari, ut ante Templi ædificationem, voluerat.

Factus cum rege Syria firmavit. Regem Damasci intelligit nomine

rege Syria firmavit: eius auxilio Hieroboam regnum, quod tum à filio tenebatur, multa clade affecit: ac sæpe victis hostibus prædam ex victoria retulit. Post unū & quadragesimum annum, æger pedibus decessit. Huic triplex peccatum adscribitur: unum, quod societate regis Syria nimium confusus sit: alterum, quod prophetam Domini, hoc ipsum increpantem, in vincula coniecit: tertium, quia in pedum dolore remedium non à Domino, sed à medicis sperauerit. Sed initio regni huius, Hieroboam rex decem tribuum defunctus est: regnū.

mine Benadad, filium Tabremon, filium Hezion. Ibidem.

Eius auxilio Hieroboam regnum, quod tum à filio tenebatur, multa clade affecit. Hoc tædus percussit cum rege Syria contra Baafa tertium regem Israel. & communibus armis vrbes multas eius excidit, atq; ita regem Baafam ab ædificatione vrbis Ramæ auertit. Inde arreptis lapidibus, & lignis ab eo ad Ramæ constructionem paratis ipse regni sui oppida Gabaa, Benjamin, & Maspha condidit. Quare Sulpicij meritò hoc loco requiri vigilantia potest. non enim Baafa filius fuit Hieroboam, verum hostis adeo infestus, ut genus etiam eius totum extinxerit, eumque in regno succellor exceperit.

Post unum, & quadragesimum annum æger pedibus decessit. Sic Paralipom. libro secundo cap. xv. i. *Asa rex Iudæ anno trigésimo nono regni sui dolore pedum vehemensissime laborauit, inde mortuus est quadragesimo primo.*

Huic triplex peccatum adscribitur. Hæc tria peccata expressa sunt ex *ii. lib. Paralipom. cap. xv.* Sunt autem societas iuncta cum rege Syria, Anani prophetæ constructio, spes valeudinis suæ recuperandæ in medicis, & non in Deo reposita.

Prophetam Domini hoc ipsum increpantem in vincula coniecit. Nomen prophetæ, cuius meminit, fuit Anani, quem appellat Videntem scriptura. *Iratus Asa aduersus Videntem iussit eum mitti in neruum.* Vnde prophetæ oracula Visiones vocatæ. Olim autem Videntes, post prophetæ dicti. primo Regum. cap. ix.

Sed initio regni huius Hieroboam rex decem tribuum defunctus est. Vt regnum Roboam dictum est duarum tribuum, sic regnum Hieroboam decem, ut illud Iuda, sic hoc Ephraim à tribu Hieroboam. *Osæ cap. v.* Initio autem regni dixit, quia Hieroboam secundo anno Asæ moriens regnum Nadab filio reliquit.

NADAB REX ISRAEL.

Nadab filio reliquit. Is malis operibus, & tam suis quam paternis meritis iniustus Domino, non ultra biennium regno potitus est.

[Nadab filio reliquit.] Ibidem in Regibus, & Paralipom.

Nadab malis operibus, & tam suis, quam maternis meritis iniustus Domino non ultra biennium regno potitus est.

Legendum est, *Paternis*. Loquitur enim de Hieroboam patre Nadab auctore omnis superstitionis, & defectionis à Deo. sic enim scriptum est. *Et fecit, quod malum est in conspectu Domini, & ambulavit in vijs patris sui, & in peccatis suis, quibus peccare fecit Israel, intelligens cultum Idolorum, quem ille, relicto Deo, intulerat in populum decem tribuum.*

B A A S A R E X I S R A E L.

Priuatæque imperio indigna progenies Bannachie filium successore habuit. Non idem euenit in regibus Ephraim, atque in regibus Iudæ. nam in his semper regnum mansit in eadem tribu, & familia. in ijs verò regnum vix peruenit ad filium, aut nepotem propter nimiam impietatem eorum. Nadab autem priuatus est imperio, quo propter suam, & paternam impietatem erat indignus. siquidem Baasa de domo Issachar, Abia filius, insidians est ei, & percussit eum in Gebbethon, quæ est vrbs Philistinorum anno tertio Ase regis Iudæ, & regnavit super omnem Israel. Reg. III. Cap. xv. Vox autem [Bannachie] est corrupta, cum sit legedum Basan, aut Ban Achia, diremptis vocibus.

Aequè à Domino alienissimum. Baasalicet hostis Nadab, & Hieroboam, mansit tamen in impio instituto eorum, & idola coluit. Nam fecit malum coram Domino, ambulavitque in vijs Hieroboam, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel. Ibidem.

Istius, sexto, & vicesimo Imperij anno defunctus est. Legendum est quarto, & vicesimo ex cap. xv. III. Regum.

E L A R E X I S R A E L.

Regnum ad Elam filium deuolutum, nec ultra biennium retentum. Sic cap. xvi. Anno vicesimo sexto Ase regis

Regnum ad Helam filium deuolutum, nec ultra biennium retentum.

Iuda

Iuda regnavit Ela, filius Baasa, super Israel in Thersa duobus annis. Nomen autem Thersa oppidi fuit, in quo secunda regum Israel familia sedem posuit.

A M R I R E X I S R A E L.

Namque eum Zambri princeps equitum epulantem interfecit, regnumque occupauit: vir perinde in Dominum atque homines impius. Ab hoc pars populi secessit, Thamni cuidam regium nomen delatum. Sed Iambri ante hunc septem annos, & cum eodem duodecim regnavit.

Namque eum Zambri princeps equitum epulantem interfecit, regnumque occupauit. Hæc res est sic expressa est cap. eodem. Rebellavit contra Elam seruus suus Zambri dux mediæ partis equitum, & occidit eum. Erat autem Ela in Thersa bibens, & temulentus in domo Aysa præfecti Thersa, irruens ergo Zambri percussit, & occidit, regnavitque pro eo. Id verò factum à Deo propter impietatem Baasæ, & filij Elæ addit scri

ptura. Atque hæc quidem tertia familia fuit, quæ regnum Israel tenuit, prima enim fuit Hieroboam ex tribu Ephraim, secunda Baasa ex tribu Issachar, tertia Zambri, qui regnavit septem tantum diebus in Thersa. Cum enim exercitus, qui obsidebat Gebbethon vrbs Philistinorum, audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiae super Israel in die illa in castris. Quod ubi sensit Zambri, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia. Tunc diuisus est populus Israel in duas partes, quarum una delegit sibi regem Amri, altera Thebni. cap. eodem. Ex his apparet, post Elam successisse Zambri percussorem eius, & post septem dies Amri in dissidio populi. Sulpicius autem Eusebium sequutus omittit Zambri, vt qui dies tantum septem regnarit, & Elam ab Amri percussum facit. & nomina Zambri, & Amri, credo, librariorum culpa confundit. Quare vbique apud eum Amri legedum. [Vir perinde in Dominum, atque in homines impius.] Zambri impius in homines fuit, quia Elæ occidit, & familiam Baasæ funditus extinxit, nam ne mingentem quidem ad parietem, id est canem, reliquit; in Dominum, quia

M 3 malum

malum fecit corã Domino, & ambulauit in vijs Hieroboam. cap. xvi.

Ad hoc pars populi secessit, Thanni cuidam regium nomen delatum.] Res hoc successu acta. Vbi Zambri mors est audita, populus Israel in duas partes diuisus est, quarum vna delegit regem sibi Thebni filium Gineth, altera Amri, & hæc preualuit, mortuusq; est Thebni.

Sed Amri ante hunc septem annos, & cum eodem duodecim regnauit.] Significat Amri regnasse solum sine Thebni annos septẽ, inde cum eodem duodecim. At longe alia est scripturæ sententia, nempe Amri regnasse duodecim annos, sex quidem priores in Thersã, vt proximi reges fecerant, inde sex posteriores in oppido Samariæ à se condito. Atq; hoc ita esse ex eo apparet, quod ex hac sede regni post hac regnum Samariæ nomen accepit. Audiamus verba Regum cap. xvi. Amri regnauit super Israel duodecim annos, in Thersã regnauit sex annos. emitq; montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti, & edificauit eum, & vocauit nomen ciuitatis, quam extruxerat, nomine Somer domini montis Samariæ. Nec Iosephus aliter hunc locum intellexit.

IOSAPHAT REX IUDÆ.

At in parte tribus Indæ Asa mortuo, Iosaphat filius eius regnare cœpit.] De hoc Iosaphat sic Paralipom. II. cap. xvii. Regnauit Iosaphat pro Asa patre, et inuolauit contra Israel, constituitq; milium numeros in ciuitatibus Iudæ, que erant vallatæ muris, præ sidiq; disposuit in terra Iudæ, et in ciuitatibus Ephraim, quas ceperat pater eius.

Vir religionis virtutibus clarus.] Malim religionis. De religione Iosaphat sic eodem in loco. Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit in vijs patris sui David. Cumq; sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, etiam excelsa, & lucos de Iudæ abstulit, & misit in ciuitates sacerdotes habentes librum legis Domini, qui docerunt populum, at que ita finitimos solo nominis terrore in officio continuit.

Is cum Amri pacem habuit.] Hoc neque est in sacris libris, neq; effe

esse potest. quia Iosaphat regnum cepit anno quarto Achab, qui post patrem suum Amri regnauit, quare neque bellum, neque pacem habere cum Amri potuit.

Defunctus est autem, cum regnasset annos viginti quinque.] Sic in sacris. Verum Sulpicius pij, & clari regis multa memorabilia acta, immo vero vniuersa omisit. quæ hoc loco significanda sunt. quippe affinitatem cum Achab rege Israel impio iunxit, Athalia filia eius in matrimonium Ioram filio collocata. eumq; ad Syriacum bellum sequutus diuina ope seruatus est. Vatem Iehu affinitatem illam increpantem benigne audijt. iterum remp. confluxit. bello finitimorum petitus ieiunijs, & precibus victoriam obtinuit. Inde cum Ochozia, & Ioram ipsius Achab successoriibus societatem renouauit, & cum Moabitis congressus victor discessit. In Reg. & Paralipom.

ACHAB REX ISRAEL.

Huius imperij tempore Achab Iambri filius, rex decem tribuum fuit, vltra omnes in Dominum impius. Namque Iezabel filia Basæ regis ex Sidone in matrimonio accepta, Baali idolo arã lucosque constituit, & prophetas Domini interemit.

Huius Imperij tempore Achab Amri filius rex decem tribuum fuit.] recte. nam, vt dixi, Iosaphat anno quarto Achab regnum inijt. & inde etiam cum filio, & nepote eius regnauit. Hic inter reges Israel singulare fuit impietatis, & iniustitiæ exemplum summæ Iosaphatis religioni, ac virtuti oppositum. Vnde addit.

Vltra omnes in Dominum impius.] Nam fecit malum in conspectu Domini super omnes, qui fuerunt ante eum. cap. xv. III Regum. Persequitur inde Sulpicius singula eius flagitia, vt quæ sint ad memorandum insignia.

Namq; Iezabel filia Basæ regis ex Sidone in matrimonio accepta.] Hoc graue putatur. quia impiam duxit. Mirum autem cur Basam vocet, qui Ethbaal dicebatur. Eodem in loco. Insuper uxorem duxit Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Iosephus in historia nominat Ithobalum. Ithobalus autem rex fuit Tyri, teste Meandro Ephesio, vt scribit idem contra Appionem.

Baali idolo aram, lucosq, constituit.] Multò etiam indignius, quòd Baal coluit. Ibidem. Ceterum Baal deus fuit Assyriorum, vt Astaroth, siue Astarthe Sidoniorum, siue Tyriorum. Baalim autem facellum ipsi Baali constitutum. Iosephus. Baal autem credo est, quod Græci dixerè Belum. Achab verò adorauit Baal, & posuit aram in Templo, quod ædificauerat in Samaria, & plantauit lucum.

Et prophetas Domini interemit.] Ab eadem impietate profectû, quòd prophetas Domini occidit. xviii. cap. Cum interficeret Iezabel prophetas Domini

HELIAS PROPHETA.

Quo tempore Helias oratione cælum conclusit.] Interferit res Helix prophete his temporibus clari. In primis ergo Deus summa Achab impietate offensus ipsum primùm fame, deinde verbis castigauit, in vtraque re Helix prophete ministerio vsus. Helias verò iussu Dei nunciavit regi, se effecturum, ne per triennium plueret. idque efficit. Vnde facta fames prociæ consequuta. III Regum. cap. xvii.

Igitur suspensis cælo aquis.] Narrat igitur, quemadmodum Helias famem eadē, quam per siccitatem à Deo impetratam intulerat, ipse quoque pertulit, & quemadmodum eadē Dei ope depulit. Primum, inquit, in deserto famem Helix corui cibum deferentes, sic im-

pro-

Quo tempore Helias propheta oratione cælum conclusit, ne pluuiam terræ daret: idque regi denunciauit, vt se impius causam mali esse cognosceret. Igitur suspensis cælo aquis, cum loca omnia adusta solis ardoribus non victum hominibus, nõ pabulum iumentis darent, ipse se intra periculum famis propheta concluderat. Ea tempestate cum eremum petisset, coruis cibum ministrantibus, vixit. Aquam torrens proximus, donec aruit, dedit. Inde admonitus à Domino, Sarapta opidum petijt: ad mulierem viduam diuertit. Cunque ab ea esuriens cibum

cibum peteret, illa causari, nõ esse sibi nisi pusillum faris, & pusillum olei: quo absumpto, vnà cum filijs mortem expectaret. Sed cum Helias verbis Dei polliceretur, nec hydriam farre, nec vas oleo esse minuendum, mulier poscenti fidem non cunctata prophete credere, promissorum fidem consecuta est. Siquidem diuinis incrementis tantum accresceret, quantum quotidie detrahebat. Eodem tempore, eiusdem viduæ filium mortuum Helias in vitam reduxit.

Ille verò abijt, & petijt cibum. verba verò cibum petentis fuerunt. Affer mihi buccellam panis in manus tua. Eiusdem copiam pollicentis hæc. Hæc dicit Dominus Deus Israel. Hydria farine non deficiet, nec lecythus olei minuetur vsque ad diem, in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.

Mulier poscenti fidem, non cunctata prophete credere, promissorum fidem consequuta est.] Poposcit Helias fidem, cum dixit. Noli time re, sed vade, & fac sicut dixisti, id est collige lignas, & ex farina fac panem. Inde addidit. Verumtamen mihi primum fac de ipsa farina subcineritium panem paruum, & affer ad me. Mulier autem non cunctata credere promissa est consequuta.] Siquidem cum abisset, & fecisset iuxta verbum Helix, & comedit ipse, & illa, & domus eius, & ex illa die hydria farine non defecit, & lecythus olei non est imminutus iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manus Helix. Ibidem. Narratur inde, vt Helias puerum viduæ hospitiæ suæ mortuum excitaret, & gratiam hospitiæ suæ cumulatè rettulerit, Siqui-

proximus aquæ torrès subleuarunt. Sic enim ibidem. Cum abisset, sed in torrente Carith, qui est contra Iordanem. corui quoque deferebant ei panem, & carnes mane, similiter panem, & carnes versperi. & bibebat de Torrente.

Inde admonitus à Domino Sarapte oppidum petijt.] Inde siccato torrente cum iussu Dei ad oppidum Sarapta se contulisset, & ad viduam quandam diuertisset, ab ea, tanquam secundo remedio, sustentatus est. Ibidem. Post dies aliquot siccatus est torrentis. non enim pluerat super terram. factus est ergo sermo Domini ad eum. Surge, & vade in Sarapta Sidoniorum, & manebis ibi. præcepti enim mulieri viduæ, vt pascat te.

Siquidem clamauit ad Dominum, & dixit Domine Deus meus, etiam ne uideam, apud quam ego uicium habeo, sustentor, afflixisti, ut inuiscerem filium eius? Atque ita puerum à mortuis excitauit.

Tum iussu Domini regem adit, exprobratoq; ei sacrilegio poposcit ad se omnem populum congregari.] Haecenus Deus castigauit Achab factis, nunc uerba sequuntur. Quippe ubi Achab calamitate famis, siccitate triennij immissa, ad Dei agnitionem non redijt, tum uero Deus per eundem Heliam ipsum admonendum uerbis de officio suo curauit. Nam Helias ad eum profectus sacrilegium exprobrauit, & ut populum conuocaret, mandauit. Verba eius hæc fuerunt. Non ego urbaui Israel, sed in, & patres tui, qui dereliquistis mandata Domini, & sequuti estis Baal. Verum tamen nunc mitte, & congrega ad me uniuersum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal CCCCL, prophetasq; lucorum, qui comedunt de mensa Iezabel.

Helias Dominum prædicante illi superstitiones suas asserabant.] Sulpicius significat in illo concilio prophetarum actum ytrinque de religione esse, atque utramque partem ius, factumque suum uerbis defendisse. Scriptura uero

Tum iussu Domini regem adijt, exprobratoq; ei sacrilegio, poposcit ad se omnem populum congregari. Qui cum properè conuenisset, accitis idolorum ac lucorum sacerdotibus CCC ferè & L. inter eos inde orta est altercatio. Helia Dominum prædicante, illi superstitiones suas asserabant. Postremò, placuit fieri periculum, ut si cuius cæsam hostiam missus cælo ignis absumeret, rata esset religio, quæ uirtutem edidisset. Ita sacerdotes occiso vitulo, Baal idolum inuocare cœperunt: frustra que consumptis inuocationibus, imbecillitatè domini sui tacitè fatebantur. Tum fortè Helias irridens eos: Ne fortè, inquit, dormiat, clamate uehementius, ut somno quo tenetur, euigilet. Enim uero miseri

tre-

trepidantes mussare, & tamen quid nam Helias facturus esset, expectare. At ille cæsum vitulum imposuit, cum prius sacrarium aqua opplesset: inuocatoq; Domino, expectantibus cunctis, ignis cælo delapsus aquam cum hostia assumpsit. Tum uero populus solo stratus, Dominum fateri, idola execrari: postremò, Helias iussu profani sacerdotes cõprehensi, deductique ad tormentum, necati sunt. Redeuntem inde regem propheta profecutus est. Sed cum ei Iezabel regis uxor uitæ periculum pararet, ad remotiora secessit. Ibi eum Dominus allocutus est, septem millia uirorum esse adhuc pronuntians, qui se idolis non dedissent. Mirum id Helias fuit, qui solum se à sacrilegio immunem esse crediderat.

uero non exprimit, à parte Israelitarum aliquid pro religione Baalis responsum. Sic enim dixit Helias. Usq; quo claudicatis in duas partes, si Dominus est Deus, sequi mini eum, & non respondit ei populus uerbum.

Postremò placuit fieri periculum, ut si cuius cæsam hostiam missus cælo ignis absumeret, rata esset religio, quæ uirtutem edidisset.] Vbi uero Helias uerbis conuincere falsos prophetas non potuit, miraculis eos edendis aggressus est, atque illos prouocauit ad uirtutis periculum faciendum. Res breuiter, & obscure à Sulpicio traditur. Verum ita acta dicitur in libro Regum. Iussit Helias, ut illi, qui erant quadringenti prophetae Baal, & ipse, qui unus relictus erat Dei propheta, bouem mactarent, & in rogam membra imponerent. inde illi Baal, ipse Deum oraret, ut calicis igne denisso rogam accenderet. sic enim fore, ut cuius ope ligna flammam concepissent, is uerus Deus esset. Ita sacerdotes Israelite uirtute occiso, Baal inuocare cœperunt, frustra que consumptis inuocationibus permissis Helias priores periculum suæ religionis fecerunt, inuocantes nomen Baal à mane usque ad meridiem, dicentes. Baal exaudi nos, & non erat uox, nec qui responderet. transliebantq; altare, quod fecerant. Hæc

Hæc tum illi parum prospero suæ superstitionis euentu. Inde, quid Helias fecerit, subdit.

Tum forte Helias irridens eos, Ne forte, inquit, dormiat, clamate vehementius. ut somno, quo reuener, euigilet.] Hoc sic ibidem. Cumq; esset meridies, illudebat eis Helias dicens, Clamate uoce maiore. Deus enim & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. Apud Sulpicium primum [Forse,] uidetur vacare, aut mendosum esse. [At ille casum vitulum imposuit, cum prius sacrarium aqua opplesset.] Nunc mirandum opus Heliae prodit, ut faciliè pseudopphetas, & regem confuderit. Hic enim non solum, ut ille, vitulum super ligna imposuit, sed etiam ad virtutem maiorem ostendendam, fecit aquæ ductum quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris, & composuit ligna, diuisitque per membra bouem, & posuit super ligna, & ait, Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & ligna.

Inuocatoq; Domino ignis calo delapsus aquam cum hostia absumpsit.] Inde ita Deum vocauit. Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel ostende hodie, quia tu es Deus Israel, & ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia uerba hæc. Exaudi me Domine, exaudi me, ut disseat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu conuersisti cor eorum iterum. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque, & aquam, quæ erat in aqueductu, lambens. Ibidem.

Tum uerò populus solo stratus Dominum fateri.] Ibidem. Quod cum uidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait, Dominus ipse est Deus.

Postremò Heliae iussu profani sacerdotes comprehensi, deductiq; ad torrentem necati sunt.] Quippe dixit Helias ad eos. Apprehendite prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendisset, duxit eos ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi. Interfecit autem, id est, interficiendos per regem curauit.

Redeuntem inde regem propheta prosequutus est.] Ibidem. Ascendens Achab abiit in Israel, & manus Domini facta est super Eliam, accinctisq; lumbis currebat ante Achab, donec ueniret in Iezrael. Hoc autem factum est, postquã Helias pluuiam vberem è cælo deuo cauerat, famemque depulerat.

Sed cum ei Iezabel regis uxor uitæ periculum pararet.] Iezabel Tyria, mulier impia, Heliam interimere uoluit, quia suos ille occiderat prophetas. Sic enim ad illum dixit. Hæc mihi Diffaciant, & hæc

& hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam, sicut animam unius ex illis. Ex ea re inde Helias profugit in desertum Bersabee, vbique diuinitus sustentatus, inde iussu Dei rediit Damascum, & vnxit Hazael in regem Syriæ, Iehu in regem Israel, & Heliseum in prophetam.

Ibi eum Dominus allocutus est, septem millia uirorum esse adhuc pronuncians, qui se idolis non dedissent. Mirum id Heliae fuit, qui solum se à sacrilegio immunem esse crediderat.] Verba Dei ad Heliam in deserto Bersabee hæc fuerunt. Derelinquam tibi in Israel septem millia uirorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal.

Ea tēpestate Achab rex Samarię vineam Nabuthæi, adhærentem sibi, concupiuit. Quam cum ille ei vendere noluisse, dolis Iezabel interfectus est. Ita Achab vinea potitus est, cum tamē Nabuthæi mortem doluisse referatur. Mox per Heliam verbo Domini increpitus, agnitoq; crimine cilicio indutus, egisse pænitentiam traditur. Quo factò, imminentem pœnam auertit.

Ea tempestate Achab rex Samarię vineam Nabuthæi sibi adhærentem concupiuit.] Adhuc narrata est impietas Achab in Deum, tunc iniuria explicatur in homines. nempe quemadmodum Iezabel uxor eius Nabuthæum vineam sibi vendere detrectantem dolo suffulerit, atque ita vineam sibi parauit. Hęc res narratur cap. xxi. Reg. III.

Dolis Iezabel interfectus est.] Nempe falsis subornatis testibus, qui dicerent eum benedixisse Deum, & regē, lapidibus obrutus est.

Per Heliam verbo Domini increpitus.] Helias iussu Domini non solum Achab

increpuit, sed cladem ei denunciauit, qualem passa erat domus Hieroboani, & Baasa regum æquę impiorum. Quare ille scidis uerimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitq; & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite.

Quo factò imminentem pœnam auertit.] Quippe dixit Deus. Quia Achab humiliatus est causa mei, nõ inducam malum in domum eius. intellexit autem Ioram F. eius, qui à Iehu extrinctus est.

Namq;

Namque rex Syriae magno cum exercitu. Nouum peccatum Achab, quod Benadad regem Syriae arma sibi inferentem bis victum incolumem dimisit. Hoc narratur III Regum. cap. XXI. ante caedem Nabatheii occisi si propter vineam negata, & ante pernitentiam Achab. Benadad vero filius fuit Hazael. cap. XX.

Duobus & triginta Regibus in belli societatem ascitis. Apparet, tum multos in singulis regionibus fuisse reges, si ex Syria, aut vicinis prouincijs triginta duo ad bellum Samariae conuenerunt.

Actis deinde obsessorum rebus. Nempe rebus Achab obsessi. malim autem legi, *Fractis*, quam *Actis*. licet autem Achab obsessus ad extrema redactus esset, tamen a propheta confirmatus eruptione facta cladem hosti ingentem attulit. post annum autem Syrus reuersus, ut acceptam calamitatem uisceretur, iterum ab Achab victus est. Quare uerbis Dei a propheta Helia increpitus est, quod regem bis victum impune dimississet. uerba Heliae fuerunt. *Hec dicit Dominus. Quia dimissisti virum dignum morte de*

m. tuus

Namque rex Syriae magno cum exercitu, duobus & triginta regibus in societatem belli aicitis, fines Samariae ingressus, cum rege urbem obsidere cepit.

Actis deinde obsessorum rebus, dat belli conditiones, si aurum & argentum & feminas tradidissent, fore uti uitae eorum parceret. Sed tam iniustis conditionibus extrema perpeti satius visum. Et cum iam omnium desperata esset salus, Propheta a Domino missus, regem adit, hortatur ut in praelium exeat: cunctantem multis confirmat. Ita eruptione facta, suffi hostes, copiosaque praeda reperta. Sed post annum reparatis uiribus, Syrus in Samariam regressus, accepta cladem uitum ire cupiens, rursus victus est. Eo praelio cxx. millia Syrorum interiere: Regi uenia data, regnum ei, & pristinus status concessus. Tum Achab uerbis Dei a propheta increpitus,

pitus, cur abusus diuino munere, hosti sibi tradito percussisset.

tam vineam, de qua Sulpicius praeposterè scripsit.

Igitur Syrus post triennium, bellum Hebraeis intulit. Aduersum hunc Achab, pseudoprophetarum impulsu, in praelium descendit: spreto Michae propheta, & in uincula coniecto, quod ei exitabilem fore pugnam denuntiasset.

manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. His expositis narratur in sacris literis caedes Nabatheii propter nega-

Igitur Syrus post triennium bellum Hebraeis intulit. Non ad fidem expressa est sententia sacrae scripturae. Non enim Syrus bellum intulit Hebraeis, sed Hebraei Syro. Nam Achab, ut recuperaret Ramoth Galaad, & Iosaphat regem Iudae affinem suum sollicitauit, & coniunctis armis in Syriam contendit. cap. XXII Regum III.

Pseudoprophetarum impulsu. cccc. propheta dicitur conuocasse Achab rex eos de belli exitu consulturus. qui prospera ei omnia euentura pronunciant, unus Michae infausa respondit, quem Sedecias percussit in maxillam, pro quo Sulpicius, *Michaeam in uincula coniectum* dixit. Hic est autem Michae, cuius extat propheta aduersus Israel.

OCHOZIAS REX ISRAEL.

Ita eo praelio Achab interfectus Ochozia filio imperium reliquit. Is aeger corpore, cum ex ministris, qui idolum pro salute eius confulerent, misisset: Helias a Deo monitus, obuiam se eis obtu-

Ita eo praelio Achab interfectus Ochozia filio imperium reliquit. Quippe, ut est cap. XXI, *iaculo traiectus inter commissuras, et lorican.* Hic Ochozias filius Achab Baal quoque coluit, quare a Deo meruit, ut puniretur defectione Moabitarum, & naufragio clasis, quam in Ci-

Cilicia miserat, ac demū le-
tali morbo absumptus. Ibidē.
Is eger corpore.] Ex casu
letifero morbo affectus mi-
nistros misit, qui Beelze-
bub Idolon Accaronēsum
pro salute sua confulerent.
Ex hoc loco incipit histo-
ria quarti libri Regum.

*Helias a Deo monitus ob-
viam se eis obtulit, increpitosq, renunciare regi iubet, mortem eius con-
secuturam.*] Verba increpationis fuerunt. *Nunquid non est Deus
in Israel, ut eatis ad consilendum Beelzebub Deum Accaron? Qua-
mobrem ait Dominus, De leltulo, quem ascendisti, non descendes, sed
morte morieris.* Ibidem. cap. primo.

Rex, ut propheta prædixerat, obiit.] Ibidem. *Mortuus est Ocho-
zias iuxta sermonem Domini, quem locutus est Helias.*

I O R A M R E X I S R A E L .

*Succesit autem Ioram ei
frater eius.*] Quia Ocho-
zias virilem prolem non re-
liquit, propterea frater eius
Ioram regnavit pro eo. Ibi-
dem. Hic est filius, in quo

Succesit autem Iorā ei,
frater eius: isque duodecim
annis imperio potitus est.

I O R A M R E X I V D A E .

*At in parte duarum tri-
buum Iosaphat rege defuncto
Ioram filius regnum tenuit an-
nos duodeviginti.*] Transiit ad
reges Iudæ. Mortuo Iosa-
phat, qui annos viginti quin-
que regnavit cum Achab,
Ochozia, & Ioram regibus
Israel (nam anno quinto Io-
ram

At in parte duarum tri-
buum Iosaphat rege defun-
cto, Ioram filius regnum te-
nuit annos duodeviginti.
Is Achab filiam vxorem ha-
buit, socero quā patri pro-
pior.

ram est mortuus) successit filius Ioram, ita vt duo Ioram eodem
tempore regna tenuerint, vnus Israel, alter Iuda. quod autem di-
citur hic regnasse annos *obdecim*, legendum est *octo*. Sic enim
scriptum est in Regum libro, & rectè. error ex notis natus xviii,
& viii.

Is Achab filiam vxorem habuit, socero, quam patri propior.] Sic
ibidem. *Ioram ambulauit in vijs regum Israel, vt ambulauerat do-
minus Achab soceri sui. filia enim Achab erat vxor eius, & fecit ma-
lum in conspectu Domini.* Hæc est autem affinitas, quam Iosaphat
pater cum Achab contraxit, vt supra diximus. Socerum vrō
Achab imitatus potius, quam patrem Iosaphat, sacella collium
iustaurauit, quæ Iosaphat demolitus fuerat, Helix minas elusit.
Propterea Idumæos, & Lobnam defectione amittit, & ab Arabi-
bus, & Palæstinis bello petitus, demum intestinorum morbo per
biennium diuexatus vita cessit. cap. vii, quarti Reg.

O C H O Z I A S R E X I V D A E .

Post hūc Ochozias filius
imperium adeptus est. Hoc
regnante, Helias translatus
refertur.

*Post hunc Ochozia filius
Imperium adeptus est.*] Ocho-
zias inquam filius Ioram re-
gis Iudæ. successit enim ita
Ochozias Ioræ, vt Ioram
succeserat Iosaphati. Hic

est, qui in prælio aduersus Iehu opem ferens Ioræ regi Israel ce-
didit, vt post dicitur.

Hoc regnante Helias translatus refertur.] Intelligit Ochoziam
regem Iudæ, vt post significat. Cum autem trans Iordanem Heli-
seus, & Helias sermonem inter se haberent, ecce currus igneus, &
equi ignei diremerunt vtrunque, & ascendit Helias per turbini-
em in cælum. Ibidem.

H E L I S E V S P R O P H E T A .

Eodem tempore Heli-
seus discipulus eius, multis
signis potēs extitit: quæ om-

*Eodem tempore Eliseus di-
scipulus eius.*] Alter prophe-
ta Heliseus vates ob ingētia
miracula à se edita in clytus
floruit sub Ioræ rege Israel,

nia

N teste

recte Iosepho. Res vero eius narratur libro quarto Reg. cap. II, III, IIII, V, & VI, quae fuerunt huiusmodi.

Ab eo viduae filius resuscitatus. Vnum ex mirandis operibus Helisei, quod mortuum suscitavit. Vidua fuit Sunamitis, idest ex Suna oppido.

Syrus lepra purgatus. Alterum operum Helisei, quod leprosum sanavit. Rex Syriae de virtutibus Helisei certior factus misit principem militum Naama cum litteris ad Ioram regem Israel, praecipiens, ut virum illum sanaret. Quae res cum Ioram in magnum tumultum coniecisset, Heliseus recognita hominem ad se accitum curavit, iubens, ut septies se ablueret in Iordane, atque ita sanitatem recepit, qui typus videtur baptismi, quo lepra peccati abluitur.

Famis tempora. Tertium opus Helisei, quod in summa inopia copiam imminere, praedixit. Quod autem scribit, fuit eiusmodi. Cum Benadad rex Syriae obsideret Samariam, fames urbe adeo seua inuasit, ut caput alini venderetur octoginta argenteis, & quarta pars stercoreis columbarum quinque argenteis. ea de re anxio rege Ioram, Heliseus praedixit, ingentem copiam mox adfuturam. ac paulo post exercitus Syriae panico terrore copiarum Israelitarum percussus obsidione soluta recessit, & tabernacula cibarium, opumque plena reliquit. praedictaque optima potum Israelitici Heliseum vera vaticinatum esse probarunt.

In usum trium exercitus aquae. Quartum opus Helisei. Tres reges Israel, Iudae, & Edom exercitus ducebant adversus Moabitas per solitudinem Idumaeae. laborantes autem penuria aquarum rex Israel Heliseum consuluit, qui ita dixit. *Facite alveum torrentis huius fossas, & fossas, non videbitis ventum, neque pluviam, & alveus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiae vestrae, & iumenta vestra.*

De exiguo olei immo dicis incrementis solvitur mulieris debitum.

quod

Hoc quartum est ex mirabilibus operibus Helisei. quod oleum modicum auxit. Querente enim muliere vidua, quod non haberet, unde solveret debitum mariti mortui, Eliseus modicum olei, quod illa habebat, in tantam magnitudinem auxit, ut abunde habuerit, unde aes alienum dissolveret.

Huius temporibus, ut diximus, Ochozias duarum tribuum erat rex: decem vero Ioram, ut supra retulimus, imperabat. Interque eos foedus ictum. Nam & adversus Syros iunctis viribus bellatum: & adversum Iehu, qui per prophetam in regem decem tribuum vinctus fuerat, pariter in praedium egressi, eadem pugna interiire.

Huius temporibus, ut diximus, Ochozias. Praeclarus fuerat dictus, Heliam translatum esse, & Eliseum prodigia edidisse sub Ioram rege Israel, & Ioram rege Iudae, quam sub Ochozia rege Iudae. nam Ioram rex Israel Imperium tenuit annos duodecim, Ioram Iudae annos octo eodem tempore. Ochozias vero annum unum, qui fuit duodecimus Iorae Israelitici. sic enim omnia in unum conijciuntur, cum in multis sint digerenda. Adde, quod Helias, & Eliseus inter decem tribus

vaticinium exercuerunt, non inter duas.

Inter eos foedus ictum. nam & adversus Syros iunctis viribus bellatum, & adversum Iehu. Anno duodecimo Ioram Israelitici Ochozias Imperium nactus foedus ictum cum eo, atque cum eodem adversus Hazael regem Syrorum profectus est. in eo bello Ioras vulnus accepit, & curandi sui causa in Iezabel recessit. Eliseus interim Iesu Dei misit prophetam, qui vinceret in regem super Israel Iehu filium Ioaphat filij Nansi, ut vinceretur domum impij Achab, quem admodum se facturum esse denunciavit. Quo facto Iehu rex declaratus ad Iezabel contra Ioram profectus est, qui in lecto cubabat aegrotus, assistente sibi Ochozia rege Iuda. & cum ambo sibi obviam processissent, adortus eos disiecit, ac post necavit. & scriptis litteris in Samariam omnem progeniem Achab deleuit, ita ut a Deo praedictum fuerat.

IEHV REX ISRAEL.

Sed regnum Ioram Iehu tenuit, posito Ochozia in Iudæa rege. Qui vno anno regnavit, mater eius Gotholia regnū occupavit.] Hoc male librariū interpunxerunt. Tu igitur sic distingue. Sed regnum Ioram Iehu tenuit. Posito Ochozia in Iudæa rege, qui vno anno regnavit, mater eius Gotholia imperium occupavit. Posito autem videtur scriptum pro deposito, idest sepulto. Res enim ita narratur cap. x i. ubi Athalia pro Gotholia scribitur. Sed Gotholia nomen est in Paralipom. Hæc est autem quarta familia, quæ tenuit regnum Israhel.

ATHALIA REGINA IVDÆ.

Mater eius Gotholia imperiū occupavit, adempto nepoti Imperio etiam tum paruo puero, cui Ioas nomen fuit.] Nam Athalia omnes filios filii Ochoziæ interemit, præter Ioam annum vnum natum, quem Iosaba amira surripuit, & marito Ioiadæ pontifici educandum occultè præbuit. Athalia inde septem annos imperium tenuit, scēq; in omnibus rebus iniquissime gessit, quemadmodum Achab filiam decuit.

IOAS REX IVDÆ.

Sed huic ab auia præreptum imperium post octo fere annos per sacerdotem, & populū depulsa auia redditum.] Iosaba Ochoziæ soror Ioam puerū post septem annos diuulgavit, & legem-

Sed regnum Ioram, Iehu tenuit, posito Ochozia in Iudæa rege, qui vno anno regnavit,

Sed regnum Ioram Iehu tenuit. Posito Ochozia in Iudæa rege, qui vno anno regnavit, mater eius Gotholia imperium occupavit. Posito autem videtur scriptum pro deposito, idest sepulto. Res enim ita narratur cap. x i. ubi Athalia pro Gotholia scribitur. Sed Gotholia nomen est in Paralipom. Hæc est autem quarta familia, quæ tenuit regnum Israhel.

Mater eius Gotholia imperium occupavit, adempto nepoti imperio, etiam tum paruo puero, cui Ioas nomen fuit.

Sed huic ab auia præreptum imperium, post octo fere annos, per sacerdotem & populū depulsa auia redditum. Hic initio regni obser-

seruantissimus diuini cultus fuit, magnisque sumptibus templum exornauit. post adulatione principum deprauatus, adoratusque ab eis, Dei irā meruit. Namq; ei Azahel rex Syriæ bellum intulit: inclinatisque rebus suis, auro templi pacem redemit. Nec tamen ea potius est, facti inuidia a suis interfectus, anno imperij quadragesimo. Huic Amasia filius successit.

legendū regem curauit contra Achalam auiam eius, quam Ioiada pontifex populo incitato de medio sustulit. Erat autem septem annorum Ioas, cum regnare instituit. Ibidem.

Hic initio regni obseruantissimus diuini cultus fuit, magnisque sumptibus templum exornauit.] Sic cap. xli. Fecit rectum Ioas coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Ioiada sacerdos. & pecuniam, quæ offerebatur pro pretio anime, inflammationi templi attribuit, idq; instaurauit.

Post adulatione principum deprauatus, adoratusq; ab eis.] Hoc non est in libro Regum, sed in i i. Paralipo. cap. xxiv. Mortuus Ioiada, ingressi sunt principes Iudæ. adorauerunt regem. qui delimitus obsequijs eorum acquieuit eis, & lucis, ac status seruauit, & Zachariam Ioiadæ filium pœnas comminantem interfici a populo permisit. Non est autem hic Zacharias ille propheta, qui post captiuitatem vaticinio claruit, cuius liber extat, sed alter. si ille, qui, vt scriptum est in Euangelio, periit inter altare, & ædem, interprete S. Hieronymo.

Iram Dei meruit. Namque Azahel rex Syriæ bellum intulit.] Ibidem. Et facta est ira contra Iudam, & Hierusalem propter hoc peccatum, cumq; euolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ, uenitq; in Iudam, & Hierusalem, & interfecit cunctos principes populi.

Inclinatisq; rebus suis auro templi pacem obtinuit.] Sic in libris Regum. Cum bellum regis Syri propulsare vellet, omnia ornamenta, quæ pater, & auus suus templo intulerant, abstulit, ut regi daret, ne Hierusalem adiret.

Nec tamen ea potius est facti inuidia a suis interfectus.] Nō quia donaria templi abstulisset, sed quia Zachariam interfecerat, est

Ioas extinctus. Sic enim cap. xxi i i. Regum quarto. *Surrexerunt contra Ioam serui sui in ultionem sanguinis filij Ioiadae sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo. Vocat autem seruos scriptura eos, qui subiecti erant regis imperio.*

Huic Amasia filius successit.] Ibidem. *Regnavit Amasias filius eius pro eo.*

IOACHAS REX ISRAEL.

At in parte decem tribuū defuncto Iehu Ioachas filius eius regnavit.] omisū est egregium Iehu facinus. Is enim simulato cultu Baal omnes seruos Baal in templum aduocauit, ac trucidauit, & statuam eius imminuit, & templum enertit. non tamen recessit à cultu vitulorum, quos crexerat in Dan, & Bethel rex Hieroboam. Quare dixit ad eum Dominus, Quia studeose egisti, quod rectum erat, & placebat in oculis meis, filij tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. rectè nam hi post illum ex posteritate eius regnarunt, Ioachas, Ioas, Hieroboam, & Zacharias, quem Sellum occidit. De Ioachas patrem Iehu excipiente lib. i i i i. cap. x i i i. Regum.

Inuisus Deo malis operibus.] Ibidem. *Ioachas fecit malum coram Domino, secutusq; est peccata Hieroboam filij Nabath, qui peccare fecit Israel, & non declinauit ab eis.*

Ob quæ regnum eius Syris præda fuit.] Ibidem. *Iratusq; est furor Domini contra Israel, & tradidit in manu Hazael regis Syriae, & in manu Benadad filij Hazael cunctis diebus.*

Donec Dei misericordia depulsis hostibus pristinum habere statum cæperunt.] Ibidem. *Deprecatus est Ioachas faciem Domini, & audiuit eum Dominus. Fudit enim angustiam Israel, quia attriserat eos rex Syriae, & dedit Dominus saluatorem Israeli, & liberatus est de manu regis Syriae, habitaueruntq; filij Israel. in tabernaculis suis, sicut heri, & nudius tertius.*

IOAS REX ISRAEL ET AMASIAS REX IUDA.

Ioachas diem functus, Iohæ filio reliquit regnum, Is Amasias regi duarum trium ciuile bellum intulit, victoriaq; potitus, multam prædam in regnum suum conuertit. Idque ob Amasias delictum accidisse traditur. Siquidem Idumæorum fines victor ingressus, idola gentis eius assumpserat. Hic nouem annos regnasse scribitur, quantum in libris Regnorum reperi. Sed in Paralipomenis, atque etiam in Chronicis, nouem & viginti annos imperium tenuisse annotatum est: ea nimirum id persuadente ratione, quæ in his regnorum libris facile perspicitur potest.

Ioachas diē functus Ioæ filio reliquit regnum.] Anno tricesimo nono, quo regnabat Ioas rex Iudæ, cui successit Amasias filius, obiit Ioachas rex Israel, ac regnum Ioæ filio reliquit.

Is Amasie regi duarum trium ciuile bellum intulit.] Hoc facere potuit, quia Amasias iniit regnum Iudæ anno secundo ipsius Ioæ regis Israel bellum inferentis. quamuis Sulpicius ante meminit regis Amasias, quam Ioæ ineuntis. De ciuili hoc bello, sic ibidem. *Amasias rex Iuda prouocauit Ioam regem Israel, & congressus cum eo in Bethsames oppido Iudæ. percussusq; est Iuda coram Israel, & fugerunt unusquisque in tabernacula sua. Amasiam uerò regem cepit Ioas in Bethsames, & adduxit eum in Hierusalem, & interrupit murum Hierusalem. cunctiq; omne aurum, & argentum, & uasa, & obsides, & reuersus est in Samariam. Ex quo apparet regem Israel non bellū intulisse, ut inquit Sulpicius, Amasias, sed excepisse.*

Idq; ob Amasie delictum accidisse traditur, scilicet Idumæorum fines victor ingressus idola gentis eius assumpserat.] De bello Idumæorum sic in Regibus. *Amasias percussit Edom in valle Salinarum decem millia, & apprehendit Petram in prælio. Atque hoc factum est, antequam prouocaret regem Israel. De idolis uerò sic in Paralipom. Amasias post eadem Idumæorum, & allatos Deos filio-*

rum Steir. statuit illos in Deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat in censum. Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad eum prophetam.

Hic nouem annos regnasse scribitur, quantum in libris Regnorum reperi. Hodie lib. IIII Regum, cap. XI III sic scribitur. Amasias viginti quinque annorum erat, cum regnare cepisset, viginti autem, & nouem annos regnauit in Hierusalem.

Sed in Paralipomenis, atque etiam in Chronicis nouem, & viginti annos Imperium tenuisse annotatum est.] Idem numerus, & eadem verba hodie sunt etiam in II. Paralipom. cap. xxv. quæ sunt in Regibus.

I O R A M, S I V E H I E R O B O A M
R E X I S R A E L.

Ioram enim rex decem tribuum octauo anno imperij Amasie traditur regnare cepisse.] Hodie quoque in libris Regum, cap. VIII. lib. IIII. sic legitur. Anno quindecimo Amasie regis Iudæ regnauit Hieroboam in Samaria, filius Ioas regis Israel quadraginta, & uno anno. & rectè legitur. Ceterum in libris Regum dicitur Hieroboam, qui in Paralipomenis Ioram.

Regnante demum Ozia Amasie filio, quarto imperij eius anno defunctus est.] Quid sibi uelit illud Quarto, non video. siquidem Ioram, siue Hieroboam defunctus est anno xxxviii Ozia. nã eo anno Zacharias filius successit ei. ex libris Regum.

Qua

Ioram enim ex decem tribuum, octauo anno imperij Amasie traditur regnare cepisse, unumque; & quadraginta annos imperium tenuisse: regnante demum Ozia Amasie filio, quarto imperij eius anno defunctus est. Qua ratione viginti & nouem annos regi Amasie fecit. Itaque nos hoc ipsum secuti, quia rationem temporum persequi placet, Chronicorum auctoritati accessimus. Igitur Amasie Ozia filius successit. nam in parte decem tribuum Ioas diem functus, Ioram filio loco fecerat:

Qua ratione viginti & nouem annos Regi Amasie fecit.] Si etiam ea, quæ scribit Sulpicius, vera essent, tamen hunc numerum viginti nouem annorum non efficerent. Nam si sumas annos Amasie, qui sunt ab octo ad viginti nouem, efficiunt viginti unum, si addas quattuor Ozia, erunt viginti quinque, non viginti nouem. Ut igitur hic numerus conficeretur, ita legendum esset. Ioram enim rex decem tribuum quinto decimo anno imperij Amasie traditur regnare cepisse, unumque, & quadraginta annos Imperium tenuisse. regnante demum Ozia Amasie filio, vicesimo octauo eius Imperij anno defunctus est.

Itaque nos hoc ipsum sequuti Chronicorum auctoritati accessimus.] Eusebii Chronica intelligere potest, qui annos viginti nouem Amasie tribuit.

Igitur Amasie Ozia filius successit.] Qui in libris Regum dicitur Azarias, in Paralipomenis appellatur Ozias, ut etiam à S. Mattheo cap. I. Hoc regnante Osee propheta vaticinium suum inijt, ut ipse scripsit. Item Amos. Vterque excidia Israelitarum, & Iudæorum, itemque uicinorum Regum futura prædixit.

Nam in parte decem tribuum Ioas diem functus Ioram filio locum fecerat.] Hoc significauit supra, quando dixit. Ioram enim rex decem tribuum octauo anno Imperij Amasie traditus regnare cepisse

ZACHARIAS REX ISRAEL.

Postque hunc Zacharias eius filius regnauit. Horum nos regum, omniumque, qui in parte decem tribuum Samarie præfuerunt, annotanda esse tempora non putauimus: quia breuitati studentes, superflua omisimus, & ad cognitionem temporum eius potissimum partis annos credimus persequendos,

Postque hunc Zacharias filius eius regnauit.] Ibidem Zacharias excepit Hieroboam patrem anno trigesimo octauo Ozia regis Iudæ.

Horum nos regum.] Reddit rationem, cur non notet numerum annorum, quos regnarunt reges Israel, ita, ut eorum, qui fuerunt Iudæ. & inquit, ut prolixitate vitarem, & quia series annorum regum Iudæ longius pro-

producta est, quam regum Israel. & propterea eorum potius, quam horum, habuit rationem, ut aptiorum ad tempora digerenda. Nam reges Israel multis annis ante reges Iudæ in Babyloniam.

dos, quæ in captiuitatem posterius abducta, prolixius tempus in regno habuit.

in Assyriam translati sunt, quam re

OZIAS REX IVDÆ.

Igitur Ozias regnum Iudæ adeptus præcipuam curam Domini cognoscendi habuit. Ozias clarum fuit pietatis exemplum. Sic in libris Regum. Fecit, quod placitum erat Domino iuxta omnia, quæ fecit Amasias pater eius.

Zacharia propheta plurimum usus. In Paralipom. Et exquisiuit Dominum in die Zacharie intelligens, & uidentis Deum, cumque requiret Dominum, direxit eum in omnibus.

Esaias etiam sub hoc primum prophetasse dicitur. Sumpsit ab Isaiâ, qui sic exorsus est. Visio Isaiæ filij Amos, quam uidit super Iudam, & Hierusalê in diebus Ozias, Ioatham, & Achaz, & Ezechie regum Iudæ, item in Paralipom. Hic præter ceteros adeo aperte de Christo uaticinatus est, ut euangelista potius, quam propheta censendus sit, teste S. Hierony.

Quo

Igitur Ozias regnum Iudæ adeptus præcipuam curam Domini cognoscendi habuit, Zacharia propheta plurimum usus. Esaias etiã sub hoc primum prophetas se traditur, quo merito prosperis euentibus aduersus finitimos bella gessit. Arabas etiam deuicit. Iamq; Aegyptum terrore nominis sui concusserat, elatusq; secundis rebus, illicita præsumens, incensum Deo obtulit: quod solis facere sacerdotibus fas erat. Itaque cum per Azariam sacerdotem incensum super altare thymiamatis, statimq; ingressus post eum Azarias sacerdos. & cum eo sacerdotes Domini octoginta restiterunt regi, & dixerunt. Non est tui officij Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium. Egrede de sanctuario, ne contempseris. Iratusq; Ozias, & tenens in manu turribulum, ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus, statimq; orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus.

set

set annos duos & quinquaginta.

Quo merito prosperis euentibus aduersus finitimos bella gessit. Id est Philistæos, & Ammonitas. ex Paralipom.

Arabas etiam deuicit. Item in Paralipom.

Iamq; Aegyptum terrore nominis sui concusserat. Item in Paralipom. Et divulgatum est nomen eius usque ad introitum Aegypti propter crebras uictorias.

Elatusq; secundis rebus illicita præsumens incensum Deo obtulit, quod solis facere sacerdotibus fas erat. Ibidem. Sed cum corroboratus esset, eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum suum, ingressusq; templum Domini adolere uoluit incensum super altare thymiamatis, statimq; ingressus post eum Azarias sacerdos. & cum eo sacerdotes Domini octoginta restiterunt regi, & dixerunt. Non est tui officij Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium. Egrede de sanctuario, ne contempseris. Iratusq; Ozias, & tenens in manu turribulum, ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus, statimq; orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus.

Lepra oppletus decessit. Decesit, non est obiit, sed templo abijt. Nam post subdit. Quo morbo affectus uita functus est. expresit enim uerba Paralipom. Et ipse perterritus accelerauit egressi.

Cum regnasset annos duos, & quinquaginta.] ex cap. xv. lib. i. i. i. Regum.

IOATHAS REX IVDÆ.

Regnum inde Ioathæ filio datum: isque admodum sanctus fuisse traditur, prospereque imperium administrauit: gentem Ammonitarum bello victam, stipendium præstare coegit. regnauit autem annis xvi. Eidemq; Achaz filius successit.

Regnum deinde Ioathæ filio datum.] Ex eodẽ loco. Ceterum regnante apud Iudam Ioatha Michæas prophetiani inuit, ut ipse scripsit, eamque deinceps sub Achaz, & Ezechia exercuit, exitium Israeli, & Iudæ propter impietatem denunciã, ac tandem redemptionem etiam ostentans. Quod post ipsum plurimi alii præcipuo

pro Dei beneficio surdis Hebræorū auribus frustra intonuerunt. *Isq; admodum sanctus fuisse traditur.* Quippe fecit, quod placitum erat Domino iuxta omnia, quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est.

Genem Ammonitarum bello victam stipendium præstare coegit. Næc solum pietate, sed etiam fortitudine excelluit. nam pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntq; ei filij Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, & hordei.

Eidemq; Achaz filius successit. Et hoc est cap. xv. 111 Regum. & 11 Paralipom. cap. xx.

NINIVITARVM PŒNITENTIA.

Celebris circa hæc tempora Niniuitarum fides. Interferit Niniuitarum historiam. quæ fuit talis. Niniue vrbs erat regni Assyriorum caput ad Tigrim amnē, quod tū tenebat Phulbelochus, qui Sardanapalo occiso regnum assumpserat. Cum igitur populus Ninive pro speris rebus cæcatus omnibus se flagitijs, probrisque pollueret, iratus Deus, misit ad eum Ionam prophetam, ac regi, & populo extremā cladem imminere denunciauit. qua re audita illi, licet errore gentilitatis infecti, pœnitentiā acrem egerunt, atque ita ira Dei in præsens placata, calamitatem illam in aliud tempus auerteret. Hæc igitur legatio Ionæ propheta ad Niniuitas hoc loco narratur, peita ex libro

Ionæ,

Celebris circa hæc tempora Niniuitarum fides traditur. Id oppidum olim ab Assur, Seon filio conditum, caput regni Assyriorū fuit: frequens tum incolentium multitudine, alens virorum millia c & xx. atque, vt in magno populo, abundans vitijs. Queis Deus motus, Ionam prophetā ex Iudæa ire præcepit, ac denuntiare vrbi excidium, sicut olim Sodomā & Gomorrhā diuinis ignibus conflagrasset. Verum propheta prædicationis istius ministerium detrectans, non contumacia, sed præscientia, qua videbat

Domi

Dominum pœnitentiā populi placandum, nauim, quæ longè diuersa regione Tharsos petebat, conscendit. Sed vbi in altum processum, nauitæ sæuitia maris compulsi, quis nam esset mali causa, forte explorauere. Cum super Ionam fors decidisset, tanquam piaculum tempestatis in profundum proiectus est: exceptusque à cæto, marino monstro, ac deuoratus, post triduum ferè Niniuitarum littoribus eiectus, iussa prædicat, vrbs scilicet ob peccata populi triduo perituram. Igitur nõ dissimulanter, vt olim Sodomis, audita est vox Prophetæ: ac statim iussu regis, exemploque, populus vniuersus, quin & recens nati, cibo potuque abstinere iubentur: iumenta itidem & diuersi generis animalia fame ac siti, lamentatiuum speciem cum hominibus præbebant. Ita imminens malum auersum. Ionæ apud

Deum

Ionæ, in quo ipse rem præcipuè memoriæ commendauit, sed ita, vt tempus, quo hæc gesta sit, oculat. at liber quartus Regū, cap. xliiii. ostendit, sub Hieroboam Ioæ filio hæc accidisse. Hieroboam, inquit, restituit terminos Israel iuxta sermōnem Domini Dei Israel, quem locutus est per seruum suum Ionam filium Amathi prophetam. Atque ita exposuit quoque Iosephus libro nono, & post eum S. Hieronymus.

Id oppidum olim ab Assur Seon filio conditum. Sumptum ex 1111 Genesis.

Alens virorum millia centum viginti. Ex cap. 1111 Ionæ.

Tharsos petebat. Tharsus vrbs Ciliciæ principem significat, vt interpretatur Iosephus. S. Augustinus Tharsis Ciliciā, Tharsus vrbs metropolim tradidit. idem etiam Tharsis Carthaginem potius esse putauit in expositione Psalmi xlvii. *In spiritu violento contores naues Tharsis.*

Niniuitarum littoribus eiectus. Ionas scripsit, se eiectum in aridam, idest in litus, Niniuitarum verò non dixit. quo modo autem potuit, qui in mari Syriaco deuoratus

moratus est à cete, eijci ab eodem ad littora Niniue, quæ erat ad Tigrim? at Iosephus melius. *Eiectus est ad litus Ponti Euxini, inde pedibus se Niniue conuulit.*

Ac statim iussu regis, exemploq, populus uniuersus, quin & recens nati cibo, potuq, abstinere iubentur. iumenta ibidem, & diuersi generis animalia compulsa fame, ac siti lamentantium speciem cum hominibus præbebant.] Hoc longe alijs verbis expressit Ionas. Rex sisse de folio suo, et abiicit vestimētum suum à se, & indutus est sacco, et sedit in cinere, & clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis, & principi eius dicens. Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quidquam, nec pascantur, & aquam non bibant, & operiantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dnm in fortitudine. Tria porro sunt, quæ in luctu, & dolore magno, aut in peccati poenitentia attingitur fecere Hebræi, atque Hebræorum exemplo ceteri, qui aliquam Dei notionē habuerunt. vestimenta sua sciderunt, aut eis abiectis saccum induerunt, ieiunio se macerarunt, & capita puluere, aut cinere consperferunt. vt Gen. c. 37. Leu. 21. Num. 14. primo Regum. c. 1. secundo Paralip. c. 20. Euerfio autem Niniuis, quam nunc Deus remisit, post sub alio rege accidit, vt dicemus. S. Augustinus in lib. de Symbolo ad catechumēnos ostendit omnitus actionibus Ionæ respondere actiones Christi.

SELLA REX ISRAEL.

At in Samaria Zachariā regem admodum impium, quē superius regnasse memorauimus, Sella quidā interemit.] Hoc his verbis expressum est cap. xv. 1111 Regum. Zacharias fecit, quod malum erat coram Domino, sicut fecerant patres eius. nec recessit à peccatis Hieroboam filij Nabath, qui peccare fecit Israel. Coniurauit autem contra eum Sellum filius Iabes, percussitq, eum palam, & interfecit, regnauitq, pro eo. Atque in hunc modum quarta familia regum

Deum conquerenti, quòd fides dictis non affuisset: responsum, poenitentibus veniam negari non posse.

At in Samaria Zachariā regem admodum impium, quem superius regnasse memorauimus, Sella quidam interemit, regnumque occupauit:

regum Israel à Deo excitata ad id fastigium, vt religionem suam conseruaret, propter cultum impietatis extincta est. fuit autem progenies regis Iehu.

MANEHM REX ISRAEL.

Idemque Manæ insidijs, exemplo facti sui perit. Manere reptum Sellæ imperium tenuit.

Idemq, Manæ insidijs exemplo facti sui perit.] Quod euenit olim Zambri, vt interfecto Ela regnum per vim occupatum septem in dies tenuerit, idem quoque Sellæ contigit, qui eo vno tantum mense potitus est. Nam, vt inquit scriptura, ascendit Manehem filius Gadi de Thersa, uenitq, in Samariam, & percussit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauitq, pro eo. Et hæc quinta regum familia fuit. Legē dum autem uidetur pro Manæ insidijs Manehem insidijs. extremæ syllabæ locum errori dederunt.

Manæ ereptum Sellæ Imperium tenuit.] Sic cap. xv. quatto Regum. Manehem fecit, quod erat malum coram Domino, non recessit à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Israel cunctis diebus eius. Venit Phul rex Assyriorum in Thersam, & dedit Manehem Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius. Indixitq, Manehem argentum super Israel cunctis potentibus, & diuitibus, vt daret regi Assyriorum quinquaginta selos argenti, reuersusq, est rex Assyriorum, & non est moratus in Thersa. Hic dicitur à gentilibus Phul bel Ochus, qui regnauit inter Assyrios extincto Sardanapalo. ac primus cum Israelitis negocium habuit.

PHACEIA REX ISRAEL.

Filioque Pachæ reliquit.

Filioq, Pachæ reliquit.] Regnauit Phaceia filius Manehem pro eo, qui & ipse patrem imitatus malum fecit coram Domino. Quare occisus simul vitam, imperiumque amisit.

PHACEE REX ISRAELI
Translatio Zabulon, & Nephthim
in Assyriam.

Eundē verò Pache quidam eiusdem nominis interemit, regnumque occupavit. In libris regum non sunt eiusdem nominis filius regis Manehē interfectus, & interfecto, ac successor eius: nam ille Phaceia, hic Phacee dicitur. Res autem eius per annos viginti gesta, & à Sulpicio prætermittitur, hæc fuerunt. Hieroboami impietatem imitatur, Iudæam sub rege Iudæ Iotham excursionibus vexat, inde assumpto Razi rege Syriæ, Achazum successorem Iothæ armis aggreditur, & facta ingenti cæde Hierosolyma obsidet. Achazus in auxilium sui regem Assyriorum aduocat, qui Teglat Phulassar dicebatur, qui Galileam ei adimit, & tribus Galilee Zabulon, & Nephthim in Assyriam transfert. atque hæc prima transmigrationis fuit populi Israel. Quare Phacee in odium suorum adductus ab Osee inita coniuratione perimitur. lib. 111 Regum cap. xv, & xvi. Hoc modo Iudæi Galileæ potiti eam habitare cepisse iudicari possunt.

OSEE REX ISRAEL.

Mox ab Osee peremptus eodem scelere, quo assumpserat, Imperium amisit. Sic cap. xv. *Coniurauit autem, & tendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romelie, & percussit eum, & interfecit, regnavitque pro eo.* Hic ultra omnes reges superiores impius. Immo minus, quã reges superiores, inquit Regum historia cap. xvii.

Eundem verò Pache quidam eiusdem nominis interemit, regnumque occupavit.

Mox ab Osee peremptus, eodem scelere quo assumpserat, imperium amisit. Hic ultra omnes reges superiores impius, pœnam sibi, perpetuamque genti captiuitatem à Deo meruit. Namque ei Salmanassar rex Assyriorum intulit bellum, victumque tributarium sibi efficit.

efficit. Sed cum occultis consiliis rebellionem pararet, regemque Aethiopum, qui tum Aegyptum obtinebat, in auxilium accerferet, idque Salmanassar comperisset, perpetuis eum vinculis in carcerem coniecit, urbemque excidit, populū vniuersum in regnum suum abduxit, Assyriis in hostili solo ad custodiam positus. exinde ea pars Samaria appellata: quæ lingua Assyriorum custodes Samaritas vocant. ex quibus plerique diuinas carimonias receperunt, reliquis in errore gentilitatis perseverantibus. Hoc bello Tobias in captiuitatem ductus est.

xvii. *Fecitque malum coram Domino, sed non sicut reges Israel, qui ante eum fuerunt.*

TRANSLATIO ISRAEL IN ASSYRIAM.

Namque ei Salmanassar rex Assyriorum. Hæc est clades extrema regum, & populi Israel, qua in Assyriam translatus est. Nam anno primo Osee regis Salmanassar rex Assyriorum exercitum aduersus Osee adduxit, victumque sibi dare tributum coegit. Atque inde domum regressus cum septimo anno comperisset, Osee legatos ad Suiam regem Aegypti misisse, ut eius ope se à tributo imposito liberaret, iterum in Samariam uenit, & Samariam triennio cum rege obsedit, ac tandem anno nono cepit. Rex, & populus captiuus in Assyriam est translatus, & in urbibus Hala, & Habor iuxta flui-

uium Gozam in ciuitatibus Medorum collocatus. cap. xvii, & xviii.

Tributarium sibi fecit. Anno primo Osee. Sed cum occultis consiliis rebellionem pararet. Anno septimo Osee.

Regem Aethiopum, qui tum Aegyptum obtinebat. Hic nominabatur Sui, neque à scriptura, neque à Iosepho Aethiopum rex vocatur, sed tantum Aegyptiorum.

Perpetuis eum vinculis in carcerem coniecit. Nempe post triennem obsidionem anno nono.

Urbe[m] excidit.] Nempe Samariam. melius erat dictu[m], cepit. neque enim scriptura excidit memorat, & recte, cum tradita sit ad habitandum Assyriis.

In regnum suum abduxit.] In Assyriam, & præcipuè Ninive urbem. consuevere enim Assyrii populos contumaces alio trãsferre, vt in officio continerent. Pergit inde scriptura docere, in hac cladem incidisse Israelitas, quia à cultu Dei, quem tradiderat Moyses, defecerant, & nouam Deorum religionem ascuerant. *Factum est,* inquit, *cum peccassent filij Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de terra Aegypti de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerunt Deos alienos, & ambulauerunt iuxta ritum gentium, quas consumpservat Dominus in conspectu filiorum Israel, & regum Israel. Iratusq[ue] est Dominus vehementer Israeli, & abstulit eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Iuda tantummodo, proiecitq[ue] Dominus omne semen Israel, & affluxit eos, & tradidit eos in manu diripientium, donec projiceret eos à facie sua.*

Assyrijs in hostili solo ad custodiam positjs.] Scriptura inquit, Assyrios in Samariam esse adductos, qui eam pro Israelitis incolerent, non qui custodirent. Sic enim cap. xvi. *Adduxit rex Assyriorum de Babylone, & de Cusha, & collocavit eos in ciuitatibus Samariae pro filijs Israel, qui possederunt Samariam, & habitauerunt in urbibus eius.*

Exinde pars Samaria appellata.] Quamquam Samarites custodem significat, non tamen ex eo Samaria nomen accepit, verum à Somer, qui montem vendidit, vbi urbs Samariae condita est, vt supra diximus. Sic enim Regum 111, cap. xxxvi. *Anri rex Israel emit montem Samariae à Somer, & edificavit eum, & vocavit nomen ciuitatis, quam extruxerat nomine Somer domini montis Samariam.* Itaque multò ante hoc tempus scriptura nomen Samariae celebravit.

Ex quibus plerique diuinas caerimonias receperunt, reliquis in errore gentilitatis perseverantibus.] Hanc rem omnium maximè memorabilem nimis angustè expressit. fuit verò talis. Qui translati in Samariam ex Babylonia fuerant, ferme Cuthei erant, homines gentilitatis errore imbuti. Cum autem dijs patrijs sacrum facerent, à leonibus deuorari coeperunt. Cum autem didicissent, id euenire, quòd in ea terra nõ more gentis Israeliticae cultui vnus Dei operam darent, rex Assyriorum doctus permisit, vt vnus è sacerdotibus captiuum eò reducerent, qui eos iura regionis doceret.

ceret. Venit vnus ex ijs, & habitauit in Bethel, & docuit. & unaquæque gens fabricauit Deum suum, & nihilominus colebat Dominum. Hæc cap. xviii. Addit Iosephus eos recepisse quinque libros Moysis, sed malè interpretatos esse, quare Samaritas neq[ue] gentiles, neq[ue] Iudæos euasisse. Verum, cum Iudæi bene rem suã gererent, se Iudæos, & Ioseph progeniem asseruisse, cum malè, se Babylonios affirmasse.

Hoc bello Tobias in captiuitatem ductus est.] Sumptum est ex principio libri Tobia. sic enim scriptum est. *Tobias ex tribu, & ciuitate Neptali, cum captus esset in diebus Salmanassar regis Assyriorum, in captiuitate tamen positus viam veritatis non deseruit. & post. Igitur, cum per captiuitatem deuenisset cum uxore sua, & filio in ciuitatem Ninusen cum omni tribu sua, & cum omnes ederent ex ciuis gentilium, iste custodiuit animam suam, & nunquam contaminatus est in escis eorum, & propterea Deus dedit illi gratiã in conspectu Salmanassar regis.*

ACHAZ REX IVDÆ.

At in parte duarum trium rex Achaz ob impietatem inuisus Deo, cum finitimorum bellis sæpe premeretur, deos gentium colere decreuit, nimirum quia eorum illa auxilio victores frequentibus præliis extitissent. Ita in hoc nefariae mentis piaculo diem functus est, cum xvi annis in regno fuisset.

At in parte duarum trium rex Achaz ob impietatem inuisus Deo.] Supra Achaz regnum cepisse ostendit, cum scripsit. *Ioathe Achaz filius successit.* Inde interrupto sermone de regibus Iudæ, transfijt ad Israeliticos Zachariam, Selam, Manehem, Phaceiam, Phacee, & Olee. atque ira historiam eorum captiuitate Assyria terminauit. Nunc verò redit ad reges Iudæ, & præcipuè ad Achaz, de quo sermone instituerat, & de impietate eius tradit. qua

ceteros reges superauit. Vnde Paralip. 11, cap. xxviii. *Achaz non rectum fecit in conspectu Domini, sicut Dauid pater eius, sed ambulauit in vijs regum Israel, insuper & statuas iudicis Baalim.*

Cum finitimorum bellis sepe premeretur.] Finitimis bellis petrus ad gentium Deorum opem confugit . primum Rafis regis Syriae, & Phacee regis Israel bellum passus est. contra quos auxilium regis Assyriorum Teglatphulassar aduocauit, ut supra diximus, deinde incursionibus Idumaeorum, & Palaestinarum, qui aliquot ei urbes ademerunt, afflictatus est. Reg. xv. i. Paralipo. xxv. Isaias vii .

Deos gentium colere decreuit, nimirum quia eorum ille auxilio uelores frequēbus praelijs extitissent.] Et hoc obscurius dictū est propter orationis angustias. Res autem ita habuit . Achaz a Deo opem postulare ab Isaiā uate iussus, id facere abnuuit . & ad auxiliū Teglat Phulassaris Assyrii regis confugit . Ad eum inde, cum Damasci esset, profectus aram maximam Syrorum Deorum ubi animaduertit, atque exemplar eius Hierusalem ad Vriam pontificem misit, mandans, ut similem fabricaret. Vbi uerò Hierusalem rediit, aram illam ueneratus est, & sacrificium fecit, idemque Vriam pontifici faciendum mandauit . Hæc reg. xvi. Additur Paralipome. xxviii. *Insuper & tempore angustia sue auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz immolauit Dijs Damasci uictimas percussoribus suis, & dixit. Dijs regum Syriae auxiliantur ijs, quos ego placabo hostijs, & aderunt mihi, cum e contrario ipsi fuerint ruinae ei, & uniuerso Israel. Ita in hoc nefariae mentis piaculo diē functus est.*] Ibidem.

EZECHIAS REX IUDAE.

Huic Ezechias filius successit.] Iam aggreditur Ezechiam regem Iudae, virum, si quisquā alius fuerit, praecleari exempli, ac singularis in Dominum pietatis. Nam iam pridem ita regnabatur in Iudaea, ut vicissim boni reges prauos exciperent, cōtraque malis probi imperium traderent. Itaque ut Achaz praecleara Iotham patris instituta repudiarat, sic

EZE-

Huic Ezechias filius successit, multum paterni dissi- milis ingenii. Namque initio regni, populum sacerdotef- que ad Dei cultum cohorta- tus, multis disseruit, ut fre- quenter castigati a Domi- no, sapius essent misericor- diam consecuti: ut postre- mum decem tribus, in capti- uita-

uitatem nuper abductæ, sa- crilegij pœnas dissoluerent: curandum eis sedulo, ne ea- dem pati mereantur. Ita cō- uersis ad religionem omniū animis, Leuitas Sacerdotes- que omnes ad celebranda, secundum legem sacrificia ordinauit: celebrarique Pa- scha instituit, quod iam pri- dem fuerat omissum. Cum- que dies festus adesset, di- missis per omnem terram nuntiis, conuentus diē edi- xit: ut si qui post abductio- nem decem tribuum in Sa- maria resedissent, ad solem ne sacrum conuenirent. Ita frequentissimo cōuētū dies sacer publica lætitia exa- ctus, longo post interuallo religione legitima per Eze- chiam restituta .

dicite me, & quæ sequuntur. Quod uerò inquit Sulpicius,

Et postremum decem tribus in captiuitatem nuper abductæ sacrile- gij pœnas dissoluerent.] Hoc non solum Ezechias initio regni non dixit, ut apparet ex sacris libris, sed neque dicere potuit. nam anno quarto Ezechiae Salmanassar bellū intulit regi Osee, anno uerò septimo eundem cum decem tribubus in Assyriam abduxit. ipse uerò hanc orationem habuit primo mense anni primi .

Ita conuersis ad religionem omnium animis leuitas, sacerdotefque, om- nes ad celebranda secundum legem sacrificia ordinauit.] Secundum

111110

O 3

religio-

Ezechias longè se ab Achaz patris corrupta disciplina remouit. & rectè. Nā fecit, quod placitum erat in conspe- ctu Domini iuxta omnia man- data, quæ fecerat Dauid pater eius. Paralipom. I, xxxix.

Namque initio regni popu- lum sacerdotefque cohortatus, multis disseruit, ut frequenter castigati a Domino sepius es- sent misericordiam consequu- ti.] Ezechiae res pluribus persequitur, ut quæ fuerint egregiæ, & memoratu di- gnissimæ, unde plurimum iuari lector ad imitationē possit. Ille uerò rem diuinā, & bellicam egregiè gessit . Rei diuinæ primū opus fuit oratio habita ad populum pro religione uetere instau- randa, de qua agitur eodem in loco ita . *Ezechias ipso anno, & mense primo regni sui aperuit ualuas domus Domini, & instaurauit eas, addu- xitque sacerdotes, atque leuitas, & congregauit eos in plateam orientalem, dixitque ad eos. An-*

religionis opus fuit, legitima sacrificiorum instauratio, de qua itē multis uerbis Paralipom. cap. xxix.

Celebrariq; Pascha instituit.] Tertium religionis opus instauratio Paschatis. Quippe aduocauit omnes populos Israel, & Iudæ, ut uenerent ad celebrandum Pascha de Bersabee usq; Dan. Ibidem cap. xx. Ex quo apparet, si populos Israel aduocauit, eos nondum in Assyriam fuisse traductos.

Cumq; dies festus adesset, dimissis per omnem terram nuntijs conuentus diem edixit, ut si qui post abductionem decem tribuum in Samaria resedissent, ad solenne sacrum conuenerent.] Ab eodem errore hoc edictum finxit Sulpicius, quo illa uerba superiora de abductione decem tribuum protulit. Edictum uero illius non fuit sententiæ. neque enim misit ad eos, qui remanserant ex decem tribubus. nã nemo remanserat. sed ad ipsas tribus nondum abductas. Siquidē scriptum est. *Cursuros urgebant uelociter de ciuitate in ciuitatem per totam Ephraim, & Manasse, usque Zabulon, illis irridentibus, & subsumantibus eos. Attamen quidam uiri ex Asser, & Manasse, & Zabulon ac quiescentes consilio uenerunt Hierusalem. Magna etiam pars populi de Ephraim, et Manasse, et Issachar, et Zabulon, que sanctificata non erat, comedit Phasæ. Feceruntque filij Israel, qui inueniunt in Hierusalem, solennitatem Azymorum septem diebus magna læticia laudantes Dominum per singulos dies. Et hilaritate profusa omnis turba Iudæ tam sacerdotum, & leuitarum, quam uniuersæ frequentie, que uenerat ex Israel, presbyterorum quoque ex terra Israel, & habitantium in Iudæa, factaque est grandis celebratio in Hierusalem, qualis à diebus Salomonis filij Dauid regis Israel in ea non fuerat.* Hæc si ita sunt, ydeat quæso Sulpicius, quam tribuum frequentiam in his locis post illas abductas inuenerit. Ceterum hoc eodem modo & scripsit, & intellexit Iosephus.

Pari deinde industria, qua diuina curauerat, rem bellicam administrauit, Allophylosque frequentibus præliis contudit.] Exponit inde res bellicas Ezechias. quarum prima fuit egregia victoria de Philistæis parra. Nam Allophylos, ut supra,

Phi-

Pari deinde industria, qua diuina curauerat, rem bellicam administrauit, Allophylosque frequentibus præliis contudit: donec ei Sennacherib rex Assyriorum bellum intulit, magno cum exercitu

exercitu fines eius ingressus: lateque agris vastatis, nullo obsistente, urbis obsidione urgebat. Ezechias enim multitudine inferior, non ausus manum conferere, muris se tuebatur. Rex Assyrius portis assultans, minitari excidium, deditionem imperare, Ezechiam frustra Deo confidere, se Dei nutu potius arma suppressisse: victorem omnium gentium, euerisorem Samariæ, effugi non posse, ni matura deditione sibi met cõsulissent. In hoc reum statu Ezechias Deo freus, Esaiam prophetam consulit: eiusque responso edocetur, nihil ex hoste periculose, diuinum autem auxilium non defuturum. Nec multo post Tirhac rex Aethiopum regnũ Assyriorum nuadit. Quo nuntio Sennacherib ad sua tuenda conuersus, fremens & clauditans, victori sibi victoriã eripi, bellum omisit; missis ad Ezechiam litteris, cum

verbo

Philistæos appellat. de qua re sic cap. xvi. Reg. *Perussit Philistæos usque ad Gazam, & omnes terminos eorum à turri custodum usq; ad ciuitatem munitam.*

Donec ei Sennacherib rex Assyriorum bellum intulit.] Secundum opus bellicũ, bellum memorabile Assyriũ, quo Ezechias propter pietatem suam à Deo liberatus est. Salmanassar anno sexto Ezechie deiecit Osce regẽ Israel. inde anno quarto decimo eiusdem Ezechie Sennacherib, qui iam post Salmanassar septimũ annũ regnabat, uenit contra Ezechiam regem Iudæ, qui à se defecerat. & quanquã munerib. amplissimis ab eo redimende gratiæ causã cultus tamẽ Hierosolymis obsidionẽ admouit, atq; inde de ditionẽ sibi fieri postulauit.

Rex Assyrius portis assultans minitari excidium, deditionem imperare.] Cum Sennacherib ad oppidum Lachis sederet, misit ad Ezechiam, qui trepidus urbe Hierosolymorum se continebat, legatos cum huius atrocitatis mandatis. Ibidem in libro Regnorum, & Paralipom.

Ezechiam frustra Deo confidere, se Dei nutu potius ar-

0 4 ma

ma, suppressisse. uictorem omnium gentium euersorem Samariae effugi non posse.] Verba legatorum nomine regis fuerunt hæc. In quo confidistis? Si dixeritis, in Domino Deo nostro habemus fiduciam, nonne iste est, cuius abstulit Ezechias excelsa, & altaria? Nihil quid sine Domini uoluntate ascendi ad locum istum, ut demoliret eam. Dominus dixit mihi. Ascende ad terram hanc, & demolire eam, & post. Nunquid liberauerunt Diij gentium terram suam de manu regis Assyriorum. Nunquid liberauerunt Samariam de manu mea? Ex uerbis illis, Dominus dixit mihi. Ascende ad terram hanc, & demolire eam, conuicio legendum esse apud Sulpicium. Se Dei natiu potius arma sumpsisse, non suppressisse. Ita uero quoque intellexit Iosephus.

In hoc rerum statu Ezechias fretus Deo Esaiam prophetam consulit.] Nouum pietatis argumentum in Ezechia, quod in rebus aduersis Isaiam prophetam in consiliu aduocauit. Etenim in his angustiis positus scidit uestimenta sua, & operatus est sacco, ingressusque est domum Domini, & misit Eliacim ad prophetam Isaiam filium Amos.

Eiusque responso edocetur, nihil ex hoste periculi fore.] Isaias uero respondit. Hæc dicit Dominus. Noli timere a facie eronotum, quas audisti, quibus blasphemauerunt pueri Assyriorum in me. Ecce ego mittam

uermorum contumeliis denuncians, se paullo post rebus domi compositis ad excidium Iudæe maturè rediturum. Sed nihil his Ezechias motus, orasse Dominum traditur, ne hanc tanti hominis insolentiam inultam fineret. Ita eadem nocte angelus castra Assyriorum aggressus, multa hominum millia leto dedit. Rex trepidus in opidum Niniuen confugit, ibique a filiis interfectus, dignum se exitium tulit:

Per idem tempus Ezechias, æger corpore morbo incubuerat. Cumque Esaias ei uerbum Domini annunciasset, uitæ eius finem adesse: fletu rex traditur. ita ut annos prorogari sibi ad uitam meruit. Quibus peractis, nono & uicesimo impetu anno decessit.

mittam ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur in terram suam, & deiciam eum gladio in terra sua. 1111. Regum. cap. XIX. & Isaias cap. XXXV. 11.

Nec multo post Tirhac rex Aethiopyum regnum Assyriorum inuadit.] Hoc est auxilium Dei promissum. nempe regis Aethiopyum expeditio de qua cap. XIX. Cumque audisset de Tharaca rege Aethiopye dicentes. Ecce egressus est, ut pugnet aduersus te, & iret contra eum. Iosephus autem interpretatur, regem Assyriorum relicto Rapface duce cum parte exercitus in obsidione Hierosolymorum contra regem Aegypti contendisse, & du Pelusium oppidum Aegypti obsedis, cum autem audisset, regem Aethiopyum Tharficen cum maximo exercitu regi Aegyptiorum auxilio properare, ac per desertum iter facere decreuisse, ut ex improuiso agrum Assyriorum inuaderet, ipsum re infecta recessisse Hierosolymam, atque exercitum Rapfacis deletum pestilentia reperisse.

Quo nuncio Sennacherib ad sua tuenda conuersus bellum omisit.] Nempe ueritus, ne Taraca agrum Assyrium popularetur, in Assyriam properans Hierosolymam rediit.

Misit ad Ezechiam litteras cum uerborum contumelia denuncians se paullo post rebus domi compositis ad excidium Iudæe maturè rediturum.] Nullas litteras scripsisse traditur Sennacherib ab obsidione discedens, sed tum, cum obsidione urbem premebat, & ad deductionem urgebat. Sic enim XXI. Paralipon. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiarum in Dominum Deum Israel. & locutus est aduersus eum, sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechie erueret non poterit populum suum de manu ista.

Sed nihil his Ezechias motus orasse Dominum traditur, ne hanc tantam hominis insolentiam inultam fineret.] Et hæc oratio edita est obsidente urbem rege, non discessum parante. Ibidem. Orauerunt igitur Ezechias rex, & Isaias filius Amos prophetam aduersus hanc blasphemiam, ac uociferati sunt usque in caelum. Verba preceationis sunt. cap. XIX. Regum. & responsi diuini per Isaiam. Hæc dicit Dominus de rege Assyriorum. Non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabis eam munitio. Per uiam, qua uenit, reuertetur, & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus. Protegamque urbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter Dauid seruum meum.

Ita eadem nocte angelus castra Assyriorum aggressus multa homi-

num milia leibo dedit. Ibidem. Et misit Dominus angelum, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum. item in Regibus. Factum est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque milia. Hoc est autem, quod Iosephus interpretatus est, Sennacherib reperisse exercitum suum, qui obsidebat Hierusalem, pestilentia confectum.

Rex trepidus in oppidum Ninivem confugit.] ibidem. Et reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive. item in Paralipom. Reversusq; est cum ignominia in terram suam. Terram autem suam urbem regiam Ninivem intellexit.

Ibi que a filiis interfectus dignum se exitum tulit.] in Regibus ita. Cum adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramelech, & Sarsar filij eius percussissent eum gladio, fugeruntq; in terram Armeniarum, & regnavit Assaradon filius eius pro eo.

Per idem tempus Ezechias eger corpore morbo incuberat, cum que Esaias ei verbum Domini annuntiasset, vite eius finem adesse, stesse rex traditur. ita quindecim annos prorogari sibi ad vitam meruit. Alterum pietatis argumentum Ezechiae, de quo sic in Regibus. cap. xx.

In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem, & venit ad eum Isaias filius Amos propheta, dixitque ei. Hec dicit Dominus Deus. Precipe domui tuae, morieris enim tu, & non vives. Qui convertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, & fleuit fletu magno. Et antiquam egredereetur Isaias mediam partem atrij, factus est sermo Domini ad eum dicens: Revertere, & dic Ezechiae duci populi mei. Hec dicit Deus David patris mei. Audiui orationem tuam, & vidi lacrymam tuam, & ecce levavi te, die tertio ascendes templum Domini, & addam diebus tuis quindecim annos. Sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & civitatem hanc. Eodem tempore Merodac Baludan rex Babyloniorum, & Chaldeorum, de quo diximus, cum audisset, Ezechiam regem Iudaeorum morbo affectum convalescere, legatos misit, qui illum inuiderent, quos ille benigne excepit, atque eis thesauros suos omnes ostendit. Quod ubi Isaias cognovit, factum increpuit, atque oraculum edidit, fore, ut thesauri eius a rege Babyloniae auerterentur, & pueri ad ministerium eunuchorum adhiberentur. quod postea ab illo, & a Nabucodonosore successore eius est factum. Hoc scriptum est apud Isaiam cap. xxxix. & in Regibus eodem in loco. In tempore illo misit Merodac Baludan filius Baludan rex Babylonis, legatos, & munerem

ad

ad Ezechiam. audierat enim, quod aegrotasset, & convalescisset. Letatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argentis, & auris, & odoramentorum, & unguenti optimi, & omnes apothecas suppellectilis suae, & universa, quae iniecia sunt in thesauris eius. Narratur inde, ut Ezechias legatus regis omnes thesauros suos ostenderit, & ut Isaias eos se ostendisse retulerit. cui respondit Isaias. Audi sermonem Domini. Ecce dies venient, & auferentur omnia, quae sunt in domo tua, & quae condiderunt patres tui, usque in diem hanc, in Babylonem, non remanebit quidquam, ait Dominus.

Quibus peroratis vicesimo nono Imperij anno decesit.] Viginti novem annos Ezechias cum tribus Assyriorum regibus egit, cum Salmanasare, qui anno sexto regni ipsius Ezechiae vita cessit, cum Sennacherib, cuius arma expertus est anno xlii, quo anno ille mortuus est; cum Assaradon, quem per decem annos, neq; amicum, neque inimicum habuit; & eodem tempore cum Merodac Baludan rege Babyloniorum, quo amico usus est, ut pote ab eo visitatus, cum aegrotasset. inde ex morbo recreatus quindecim annos Dei beneficio supervixit. quo temporis spatio Manasse filium suscepit, eumq; successorem suum reliquit.

MANASSES REX IUDAE.

Regnum Manasse filio reliquit. Is a patre multum degenerans, relicto Domino, culturas impias exercuit: ob quod in potestatem Assyriorum traditus, malo coactus agnovit errorem: populumq; adhortatus est, uti relictis idolis Dominum coleret. Nihil sane dignum memoria gessit. regnavit autem annos v. & l.

Regnum Manasse filio reliquit.] Is autem regnare coepit, cum esset annorum duodecim. Reg. & Paralip.

Is a patre multum degenerans, relicto Domino, culturas impias exercuit.] Quantum Ezechias colenda pietate laudis adeptus est, tantum filius eius in exercenda impietate amisit, usque adeo, ut flagitia Manasse Deum ad excidium Iudaeorum accenderint. Quare fuit Manasses Iudaeis, quod fuerat Achab Israelitis. Quomodo vero a patris laude defecit.

cit.

cit? nempe, quia fecit malum in conspectu Domini iuxta idola gentium, quas deleuit Dominus a facie filiorum Israel, conuersusq; est, & edificauit excelsa, que dissipauerat Ezechias pater eius, & erexit aras Baal, & fecit lucos, sicut fecerat Ahab rex Israel, & astracoluit. Ibidem Idem etiam, quod atrocius fuit, Isaiam prophetam hæc increpantem terra dissecuit, ut inquit Epiphanius.

Ob quod in potestatem Assyriorum traditur. Vt autem Ezechiam vni Deo deditum Deus ab Assyrij regis impetu conseruauit, sic Manassæm ab eo auersum in eius potestatem, arbitriumque coniecit. Sic enim est scriptum in Paralipom. Iecirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum, ceperuntq; Manassæm, & vincium cathenis, atque compedibus duxerunt Babylonem. Hunc regem, quem scriptura vocat regem Assyriorum, Iosephus nominat regem Chaldæorum, & Babyloniorum. neque id parum cum scriptura conuenienter. nam & ipsa Manassæm Babylonem, non Niniuem adductum esse testatur. Ex quo intelligere possumus, proximis annis regnum Assyriorum, quod erat in Niniue collocatum, à Babylonijs, & Chaldæis esse deletum, ac Babylonem ad Eufratem esse translatum. Indicat hoc Iosephus scribens, Medos, & Chaldæos Assyriorum regem deleuisse. & S. Hieronymus qui scripsit in Habacuch. Quomodo propheta Nahum prophetiam habuit contra Niniuem, & Assyrios, qui vastauerant decem tribus, ita Habacuc aduersus Babylonem, & Nabucodonosor. à quibus Iudæ, & Hierusalem, Templumq; euersa sunt. Vixit autem Habacuch tempore Danielis, id est captiuitatis Babylonice. Et quid hoc rerum successu Deo permittente regna mundi deleta sunt. Assyrij subegere ceteros populos, & transtulere Israel. Babylonij, & Chaldæi deleuerunt Assyrios, subegere Aegyptum, & Syriam, & transtulere Iudæos, Medos, & Persæ deleuerunt Babylonios, Macedones deleuerunt Persas, Romani Macedones. Rex verò, qui Assyrios, Niniuemque deleuit, fuit Merodac Baludan rex Babyloniorum, de quo ante diximus, qui, ut puto, Assaradon post decimum regni annum extinxit, ut scripsit aperte Suidas, & Glycas. & inuit Hieremias nescio quomodo cap. i. cum prædicans excidium regni Babylonici inlittuti à Merodac dixit. Capta est Babylon. Confusus est Bel. videlicet Merodac. Atque hæc est illa euersio Niniuis, quam Deus primum nunciauit per Ionam prophetam, deinde penitentia Niniuitarum motus distulit in hoc tempus. nam, ut inquit S. Hieronymus. Niniuitæ, & reges acceptam misericordiam Dei mox se grauioribus

tribus criminibus implicauerunt, atque ita rursus Dei iram aduersus se concitarunt. Quod cum Nabum propheta videret, librum scripsit, in quo excidium regni Assyriorum, & in primis vrbis Niniuis nunciatur. Hinc Hieremias dixit cap. i. Primus comedit Israel rex Assur. iste nouissimus exossabit eum Nabucodonosor rex Babylonis. Ecce ego visitabo regem Babylonis, & terram eius, sicut visitauit regem Assur, & reducam Israel ad habitaculum suum. Hic nominat Israel vniuersas duodecim tribus, & inquit, Primus rex Assyriæ decem tribus Israel comedit, rursus Nabucodonosor rex Babylonis exossabit duas, nimirum translatis illis Niniuem, his verò Babylonem. verum que madmodum deletus est rex Assyriæ, sic delebitur rex Babylonis. & vniuersæ tribus in solum patrium reducentur. quem admodum post apparebit. Iam igitur apparet, cur rex Manassæ non Niniuem, sed Babylonem traductus sit. Atque hoc est, quod Isaias propheta Ezechiam patrem reprehendit, quod legatus ipsius Merodac thesauros suos ostendisset, inquiens. Babylonij de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollet, & eris eumuchi in palatio regis Babylonis. Atque hæc prima Iudæ transmigratione Babylonica fuit, qua Manassæ rex captiuus abductus est. quem admodum prima Israelitarum fuit regnante Phacee per regem oratio Assyriorum Ieglatphulassar.

Malo coactus agnouit errorem.] rectè. Etenim postquam coactus status est, orauit Dominum Deum suum, & egit penitentiam valde coram Deo patrium suorum, deprecatusq; est eum, obsecrauit intente. & exaudiuit orationem eius, duxitq; eum Hierusalem in regnum suum, & cognouit Manassæ, quod ipse esset Deus. Ibidem. Extat quoque Manassæ separatim edita.

Populumq; adhortatus est, ut relictis idolis Dominum coleret.] cap. xxxi i. i. Paralipom. hæc ab eo procurata traduntur. Et abstulit Deos alienos, & simulachrum de domo Domini, aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Hierusalem, & proiecit omnia extra urbem.

Regnavit annos quinque, & quinquaginta.] Hic numerus traditur in libro Regum.

AMON REX IVDÆ.

Amon deinde filius eius
regnum

Amon deinde filius regni
adeptus paterna impietatis he
res

res Domini negligens.] Vingt duorum annorum erat Amon, cum regnum accepit. Is patris flagitia, non poenitentiam imitatus patrem exitum habuit. Nam à suis circumuentus insidijs, periit. De impietate, & nece eius sic in Paralip.

Fecit malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius. & cum iis idolis, quae Manasses fuerat fabricatus, immolauit, atque seruiuit. Et non est reuerius faciem Domini, sicut reuerius est Manasses pater eius, & multo maiora deliquit. Cumq; coniuissent aduersus eum serui sui, interfecerunt eum in domo sua.

IOSIAS REX IVDÆ.

Ad Iosiam filium Imperiū deuolutum.] Præclare. Nam reliqua multitudo cæsis ijs, qui Amon percusserat, constituit regem Iosiam filium eius pro eo. Ceterum hic est ille Iosias à Deo per prophetam Iad iam pridè promissus, atque ad expiandas idolo latræ conceptas in Iudæa labes datus. magnum enim se virum in hoc laudis genere gessit Ezechias, sed multò maiorem quoque Iosias. talem enim successorè fœda Antonis nequitia postulauit. Quare res eius Sulpicus diligentius explicabit. Hoc regnante Sophonias vaticinium edidit, vt ipse scribit.

Is a modum religiosus fuisse tradit.

regnum adeptus est, nec ultra biennium eo potitus est: paternæ impietatis heres, Domini negligens, suorum insidijs circumuentus periit.

Ad Iosiam filium imperium deuolutum. Is admodum religiosus fuisse traditur, summaque cura diuinâ administrasse, Helchia sacerdote vsus bene. Is cum in templo librum verbi Dei scriptum, repertum à sacerdote legisset, quo continebatur, Hebræam gentem ob crebras impietates & sacrilegia delendam, pijs ad Deum precibus fletuque iugiter imminetentem cladem auertit. Quod ubi indultum sibi per Ollam prophetissam comperit, maiore cura, ut po-

te

te obligatus diuinis beneficijs, cultum Dei exercuit. Igitur vala omnia, anteriorum regum superstitionibus idolis consecrata, cremauit. Namque eò profaniritus inualuerant, vt Soli ac Lunæ diuinis honores darent, eisdemq; etiam ex metallis sacraria ædificarent. Quibus Iosias in puluerem redactis, sacerdotes quoq; profanarum ædium interfecit. Sed ne sepulcris quidem impiorum pepercit: quod olim prædictum à propheta, impletum animaduersum est. Huius octauo & decimo imperij anno Pascha celebratum. Post triennium ferè, aduersus Nechao regem Aegypti, qui bellum Assyrijs inferebat, in prælium egressus, priusquàm inter se acies concurrerent, sagitta ictus est. Exque eo vulnere in urbem relatus decessit, cum regnasset annos 1 & xx.

Deuteronomium absconditum fuisse Manasse regnante creditur,

tum

se traditur.] Hoc genus est, quò illa exprimentur. Fecit, quod rectum est in conspectu Domini, & ambulauit in vijs Dauid patris sui, & non declinauit neq; ad dexteram, neque ad sinistram. Ibidem. Summaq; cura diuinâ administrasse.] Iam partes pietatis aggreditur, sed ita breuiter tradit, vt vix comprehendendi possint. Res autem ita habuit. Iosias octauo anno regni cepit querere Deum patris sui Dauid, & duodecimo anno, postquam ceperat, mundauit Iudam, & Hierusalem ab excelsis, & lucis, simulachrisq; & sculptilibus, & octauo decimo mundata ià terra, & Templo Domini instituit, qui instaurarent domum Domini Dei sui. Ibidem.

Helchia sacerdote vsus bene.] Helcias pontifex numeratur ab Aaron xxv à Iosepho. Hoc adiuuante Iosias Templum renouauit.

Is cum in Templo librum verbi Dei scriptum repertum à sacerdote legisset, quo continebatur, Hebræorum gentem ob crebras impietates, & sacrilegia delendam, pijs ad Deum precibus, fletuq; iugiter imminetentem cladem auertit.]

Et hoc anno xvi i factum est. Hunc librum nempe

tum cum is legem aboleuit, & gentilium religionem asciuit. inuentus autem. est ab Helcia pontifice, cum pecuniam & Templo efferret, quæ instaurando Templo destinata à rege fuerat, & à scriba delatus ad regem. Rex autem ubi verba legis exitia omnia ijs, qui à lege recessissent intentantis audiuit, scidit vestimenta sua, & præcepit Helcia, & alijs, vt orarent Deum pro se, & reliquijs Israel, & Iuda. quia furor Dei immineret, quia non custodissent uerba legis. Locus Deutero. est cap. xxvi 11. *Nisi custodieris, & feceris omnia uerba legis huius, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen eius gloriosum, & terribile, hoc est Dominum Deum tuum, auget Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perferentes, infirmitates pessimas, & perpetuas, & conuertet in te omnes afflictiones Aegypti, quas timuisti, & adhaerebunt tibi. Insuper & uniuersos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis huius, inducet Dominus super te, donec te conuertat: & remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cæli præ multitudine. quoniam non audisti uocem Domini Dei tui. Et sicut ante lætatus est Dominus super uos, bene uobis faciens, uosq; multiplicans, sic lætabitur disperdens uos, atque subuertens, ut auferamini de terra, ad quam ingredieris possidendam. Disperget te Dominus in omnes populos à summitate terræ usque ad terminos eius, & seruiet ibi Dijs alienis, quos & tu ignoras, & patres tui, lignis, & lapidibus. In gentibus quoq; illis non quiesces, neque erit requies uestigio pedis tui.*

Quod ubi indultum sibi per Oldam prophetissam comperit. Res ita acta est. Lecto libro iussu regis, abiit Helcias pontifex, & ceteri ad Oldam prophetissam, & superiora narrauit. Illa uero respondit. *Hæc dicit Dominus Deus Israel. Dicite uiro, qui misit uos ad me. Hæc dicit Dominus. Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores eius, cunctaq; maledicta, quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda, quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt Deis alienis. Ad regem Iuda, qui misit uos, sic loquimini. Hæc dicit Dominus Deus Israel. Quoniam audisti uerba uoluminis, atque emollitum est cor tuum, & humiliatus est in conspectu Domini super his, quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Hierusalem, reuerentiusq; faciem meam, scidisti uerba tua, & fleuisti coram me, ego quoque exaudiui te. Iam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace, nec uidebunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. Ibidem. Est autem notanda hæc Dei sententia, qua Iudæos pro-*

pter

pter impietatem damnauit anno Iosæ xvi 11. vt scribit Theodoretus in Ezechielem. nam sunt qui lxxx captiuitatis annos hinc ordiantur, quibus non est tamen assentiendum.

Maiore cura, utpote obligatus diuinis beneficijs cultum Dei exercuit.] In eodem loco sic historia continuatur. Retulerunt regi cuncta, quæ Olda dixerat: at ille conuocatis uniuersis maioribus natu, ascendit in domum Domini, unâ omnes uiri Iuda, & habitatores Hierusalem, atque eis audientibus legit uerba uoluminis. Et stans in tribunali suo percussit fœdas coram Domino, ut ambularet post eum, ut custodiret præcepta, & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo, & tota anima sua, faceretq; quæ scripta sunt in uolumine illo, quod legerat. adiuuauitq; omnes, qui reperti erant in Hierusalem, & Beniamin, & fecerunt iuxta pactum Domini.

Regitur uasa omnia anteriorum regum superstitionibus Idolis consecrata cremant.] Hæc ex uigesimaltertio quarti Regum. Et præcepit rex Helcia pontifex, & sacerdotibus secundum ordinem, ut proficerent de Templo Domini omnia uasa, quæ facta fuerant Baal, & in lusso, & uniuersæ militiæ cæli, & deleuit aruspices, qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cæli.

Quibus in puluerem reductis.] Ibidem. Et combussit ea foris Hierusalem in conualle Cedron, & tulit puluerem eorum in Bethel.

Sacerdotes quoque profanarum ædium interfecit.] Item. Et occidit uniuersos sacerdotes excelforum, quæ erant in ciuitatibus Samarie. Sed ne sepulchris quidem impiorum pepercit.] Item. Et conuersus Iosias uidit ibi sepulchra, quæ erant in monte, misitq; & tulit ossa da sepulchris, & combussit ea super altare.

Quod olim prædictum à propheta impletum animaduersum est.] Sic dixit Iosias, postquam superstitione Samariæ deleta reuertit Hierusalem. Facite Phase Domino Deo nostro secundum quod scriptum est in libro fœderis huius. Nec factum est Phase tale à diebus iudicium, qui indicauerunt Israel, & regnum Iuda, sicut in octauo decimo regis Iosie.

Post triennium ferme aduersus Nechao regem Aegypti, qui bellum Assyrijs inferebat, in prælium egressus, priusquam inter se acies concurrerent sagitta ictus est, ex eoq; uulnere in urbem relatus decessit.] Hæc est mors indigna Iosie ab Aegypto rege illata. quæ sic exponitur cap. xxi 11 Regum. In diebus Iosie ascendit Pharaon Nechao rex Aegypti contra regem Assyriorum ad flumen Euphratem, & abiit Iosias rex in occursum eius, & occisus est in Maggedo, cum uidisset eum,

p

& por-

portauerunt eum serui sui mortuum de Maggedo, & pertulerunt in Hierusalem. In Paralipom. autem ita. Postquam instaurauerat Iosias Templum, ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcanis iuxta Euphratem & processit in occursum eius Iosias, ut dimicaret in campo Maggedo, ibiq; vulneratus à sagittarijs dixit pueris suis. Educite me de pralio, quia oppido vulneratus sum. Iosephus autem rem totam ita declarat. Nechao rex Aegyptiorum ad Euphratem vendebat bellum illaturus Medis, & Babylonijs, qui Assyriorum Imperium extinxerant. Cum autem ad Mendam urbem Iosiae peruenisset, occurrit ei transfugum prohibentem in Medos, neque per legatos rogatus à Nechao, ut quiesceret, & se in Assyriam ire permitteret, parere voluit. Quare cum aciem instrueret, & curru veclus à cornu ad cornu transiret, sagitta ab Aegyptio ictus est. atque ita Hierosolyma reuersi cum exercitu coactus ibi ex vulnere mortuus est. Rex autem Babylonius hic fuit Nabulassar pater Nabuchodonosoris, qui anno septimo Iosiae regnum iniuerat. cuius meminit Berofus apud Iosephum contra Apionem, & Metasthenes, qui eum Nabuchodonosor primum appellat. Quod autem scribit Sulpicius, hoc factum esse triennio post Pascha celebratum, id ab ea opinione ductus facit, quod scripsit, Iosiam regnasse annos viginti vnum, cum triginta vnum regnarit, teste scriptura. Quare tredecim annis pro tribus est reponendum.

IOACHAZ REX IVDÆ.

Ioachaz inde filius eius regnum accepit. Sic in Regibus. *Tulliq; populus terræ ioachaz filium Iosiae, & unserunt eum. & constituerunt eum regem pro patre suo.*

Tribus mensibus tenuis carceri ob impietatem datus. Ibidem. *Ioachaz fecit malum coram Domino iuxta omnia, quæ fecerant patres eius.*

Namque eum Nechao rex Aegypti uinctum, captumque duxit.

Ioachas inde filius eius regnum adeptus, tribus mensibus tenuit, captiuitati ob impietatem destinatus. namque eum Nechao rex Aegypti uinctum, captumque duxit. Nec multo post in uinculis diem functus est. Iudæis stipendium annuum imperatum.

duxit.] Ibidem. *Vinxitq; eum Pharaos Nechao in Reblata, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Hierusalem, & imposuit multam terræ centum talentis argenti, & talento auri, & Ioachaz duxit in Aegyptum.* Iosephus autem ita. *Aegyptiorum rex rediens à bello uocauit ad se Ioachaz in Emath, quæ est urbs Syria, & progressum uinxit.* Ceterum hanc urbem S. Augustinus post Antiochiam fuisse scribit in libro de mirabilibus scripturæ.

ELIACIM, SIVE IOACIM REX IVDÆ
NABUCDONOSOR REX
BABYLONIÆ.

Rex eis Eliachim arbitrio uictoris datus, qui post ea immutato nomine Ioachis uocitatus est. Hic Ioachæ fratris Iosiae filius fuit, fratri, quam patri propior, sacrilegio inuisus Deo. igitur cum regi Aegyptio pareret, quippe cui tributum penderet, Nabuchodonosor rex Babylonius Iudæam terram occupauit armis, & per triennium iure belli uictor possedit. etenim cedere iam rege Aegypti, determinatisque inter eos imperii finibus, conuenerat Iudæos ad Babylonem pertinere.

Rex Eliachim arbitrio uictoris datus. Ibidem. *Regem constituit Nechao Eliachim Iosiae filium pro Iosia patre eius, uertitque nomen eius Ioachim.* Apud Sulpicium hæc nomina mendis aspersa sunt, nam pro Ioachim [Ioachis] scriptum est.

Hic Ioachæ fratris Iosiae filius fuit, fratri, quam patri propior. Legendum est. *Hic Ioachæ filij Iosiae frater fuit.* Sic enim in sacris libris legitur. atque ita quoque iuxta Sulpicii sententiam propior fratri Ioachæ, siue Ioachaz erit, homini impio, quam Iosia patri, uiro insigni pietate ornato. Sic autem in Regibus. *Constituit Eliachim filium Iosiae pro Iosia patre suo.* Iosephus etiam adijcit, Ioachim maiorem natu fratrem fuisse, quam Ioachaz, quæ fortasse causa ipsum Nechao impulit, ut illum prætulerit. Principio regni Ioachim

Jeremias iussu Dei prædicare cœpit excidium eius & urbis, & populi. Quare periculū capitis adiit. cap. xxi. & xxvi. & xxxvi. Anno quarto Ioachim prædixit, fore, vt à Babylonio rege urbs excinderetur, & Iudæi Babylonem transferrentur, ibiq; per septuaginta annos seruirent, inde in patriam reducerentur. cap. xxv. & xxix. præterea cap. xxxvi. ipsius Hieremias.

[Sacrilégio iniussus Deo.] Ibidem. Et fecit malum coram Domino iuxta omnia, quæ fecerant patres eius.

Prima translatio Iudæorum in Babyloniam
sub rege Ioachim.

Igitur cum regi Aegypcio pareret, quippe cui tributum penderet, Nabucodonosor rex Babylonis Iudæam terram occupauit armis, & per triennium iure belli victor possedit.] Quemadmodum Iosias rex propter societatem regum Babyloniorum bellum in se conuertit Aegyptiorum, sic Ioachim propter amicitiam Aegyptiorum arma in se adduxit Babyloniorum, idest Nabucodonosoris tū regnantis. Ceterum hinc incipiunt bella Nabucodonosoris regis aduersus Iudæam, quæ fuere quattuor. duo sub rege Ioachim, tertium sub Ioachim, quartum sub Sedecia. item quattuor clades. vna, cum abduxit regem Ioachim quarto anno eius Babylonem unā cum propheta Daniele, & tribus pueris sociis. secunda, cum undecimo anno illum iam in regnum dimissum urbe capta interfecit, & Ioachim filium illi substituit. tertia, cum urbe iterum capta Ioachim ipsum tertio mense abduxit Babylonem cum matre, & Ezechiele propheta, & optimatibus. quarta, cum Sedeciam anno illius undecimo abduxit cum popularibus Babylonem urbe euerfa, & templo in censo. Quare tres translationes, seu captiuitates sunt, una sub Ioachim, altera sub Ioachim, tertia sub Sedecia. Duæ porro clades regis Ioachim hæ fuerunt. Anno quarto regis Ioachim Nabucodonosor, qui, teste Hieremia, cap. xxv. & xl. xv. tum primum regnum cœceperat, uenit ad Euphratem bellum illaturus Nechao regi Aegyptiorum, cui parebat Syria tota. Qua re accepta, Nechao et ad Euphratem occurrit, sed prælio facto uictus abscessit. Quare Nabucodonosor tracto Euphrate, fugauit Nechao, (Hierem. cap. xlvi.) & omnia subegit usque ad Pelusium præter Iudæam. Inde exercitu reducto in Iudæos Ioachim regem cepit, cuiq; Babylonem abductum coegit sibi tributum dare. atque ita inde per

per tres annos ab illo domum dimisso exegit. Quibus transactis, cum uideret, Ioachim amicitia Aegypti regis sultum tributum sibi negare, rediit Hierusalem, & cepit iterum Ioachim, atque occisum abiecit. De prima clade scripsit Daniel cap. i. Anno tertio regni Ioachim regis Iuda uenit Nabucodonosor in Hierusalem, & obsedit eā, & tradidit Dominus in manus eius Ioachim regem Iudæ, & partem uasorum domus Dei, & asportauit ea in terram Sennaar. Item Esdrae lib. i. cap. i. Ascendit Nabucodonosor rex Babylonis, & alligans Ioachim in aereo uinculo perduxit in Babyloniam. Item libro i. Regum, cap. xxiii. In diebus Ioachim ascendit Nabucodonosor rex Babylonis, & factus est ei Ioachim seruus tribus annis. Seruum autem intelligit tributarium. item in Paralipom. lib. ii. Contra Ioachim ascendit Nabucodonosor, & uinctum cathenis duxit in Babylonem, & uasa Domini transtulit. De secunda clade, idest de nece Ioachim sic Hieremias cap. xxi. Hæc dicit Dominus ad Ioachim Iosie filium regem Iuda. Væ isti uiro, non eum plangentes clamabunt, Eheu frater, neque inter plorandum eum Dominum, ac fraterem in clamabunt, sed asini sepultura sepelietur, & cum compuerit, projicietur extra portam Hierosolymorum. & cap. xxxvi. Non erit ex eo, qui sedeat super solium David, & cadaver eius projicietur ad aestum per diem, & ad gelu per noctem. Hæc omnia præternisit Sulpicius.

IOACHIM, SIVE IECHONIAS
R E X I V D A E.

Ita cum Ioachis exactis in regno annis undecim, filio eiusdem nominis locum fecisset, isque regis Babylonii in se iram concitasset, Deo nimirum agente, cui constitutum erat Iudæam gentem captiuitati & interuencioni dare, Nabuchodofor Hierosolymam cū exercitu ingressus, urbem muros

Ita cum Ioachis exactis in regno annis undecim filio eiusdem nominis locum fecisset.] Filius ipsius Ioachim dictus est Ioachim, siue Ieconias, vt scriptum est apud Hieremiam cap. xxxii, in Regibus, in Paralipomenis. & apud S. Lucam. Hic est autem Ioachim, sub quo secunda transigratio, & captiuitas accidit. de qua Sulpicius scribere pergit.

Secunda translatio Iudæorum in Babyloniam sub rege Ioa-
chim.

*Isque regis Babylonis in se-
tram concitasset, Deo nimirum
agente, cui constitutum erat Iu-
dæam gentem captiuitatis, &
internecioni dare.]* Ioa-
chim non solum regis Babylonii,
sed etiam Dei iram in se ac-
cendit; Dei, quia fecit ma-
lum in conspectu Domini iux-
ta omnia, quæ fecerat pater
eius; Regis, quia suspicio-
nem dedit, ne aliquando ne-
cem patris sui Ioa-
chim ulturus esset. Quare Nabucodonosor post
tertium mensem exercitum urbi admouit, eamque cepit. Vnde
Sulpicius inquit.

*Nabucodonosor Hierosolymam cum exercitu ingressus urbem, mu-
rosque, ac templum solo strauit.]* De hac clade sic apud Hieremiam
cap. xxii. *Primo ego, dicit Dominus, quia si fuerit Ieconias filius Ioa-
chim regis Iudæ, annulus in manu dextera mea, inde euellam eum. Et da-
bo te in manu querentium animam tuam, & in manu Nabucodonosor
regis Babylonis, & in manu Chaldeorum. Et mittam te, & matrem
tuam, quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique mo-
riemini. nec erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid.*
Item quarto Regum cap. xxiii. *In tempore illo ascenderunt Na-
bucodonosor rex Babylonis ad ciuitatem cum seruis suis, ut optugnarent
eam, egressusque est Ioa-
chim rex Iudæ ad regem Babylonis, & suscepit
eum rex octauo anno regni sui & protulit inde omnes thesauros domus
Domini, & domus regis, & tran-
tulit omnem Hierusalem, & uniuersos
principes, & omnes fortes exercitus decem millia in captiuitatem,
& omnem artificum, & inclusorum multitudinem, nihilque relictum
est exceptis pauperibus populi terræ, transtulit quoque Ioa-
chim in Ba-
bylonem, & matrem, & eunu-
chos, & iudices terræ duxit in captiuitatem,
& omnes viros robustos septem millia, & artifices, & inclusores
mille, omnes viros fortes, & bellicosos. In Paralipomen. autem cap.
ultimo*

quæ ac templum solo strauit :
auri immensum modum &
sacra ornamenta vel publi-
ca vel priuata, puberesque
omnes virilis, ac muliebris
sexus transtulit: relictis, quo-
rum imbecillitas, aut ætas
fastidio victoribus fuit, quæ
turba inutilis seruitio, exer-
cendis colendisque agris, ne
incultum esset solum, depu-
tata.

ultimo ita. *Regnavit Ioa-
chim filius pro patre Ioa-
chim, octo annorum
erat Ioa-
chim, cum regnare cepisset, & tribus mensibus, & decem die-
bus regnavit in Hierusalem, fecitque malum in conspectu Domini, cuius
anni circulus volueretur, misit Nabucodonosor rex, qui & adduxerunt
eum in Babylonem asportatis simul pretiosissimis vasibus domus Domini.*
In his locis nihil de urbe, temploque & mœnibus solo stratis agi-
tur, quæ Sulpicius addidit. Ceterum malum, Ieconiam annos octo
decim natum regnare cepisse, vt est quarto Regum, cap. xxii. i. i.,
quàm octo, vt est in Paralipomenis. Hac uerò transmigratione
Ezechiel propheta Babylonem abductus est. Vnde ipse scripsit
cap. i. *Quinto anno transmigrationis regis Ioa-
chim factum est uerbum
Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem secus flumen Chobar, &
cap. xl. In vicesimo quinto anno transmigrationis nostræ quattuordecimo
anno postquam percussa est ciuitas.*

*Relictis quorum imbecillitas, aut ætas fastidio victoribus fuit, quæ
turba inutilis seruitio exercendis, colendisque agris, ne incultum esset so-
lum, deputata.]* Hæc ex ingenio Sulpicii manarunt, non ex sacris
libris, ut supra apparet.

SEDECIAS REX IVDÆ.

Eisdemque rex Sedechias
præpositus: a demptis viri-
bus inani tantum umbra re-
gii nominis concessa. Sed
Ioa-
chis tribus mensibus te-
pus imperii habuit. Is cum
populo Babyloniam transla-
tus, & in carcerem coniec-
tus est: tricesimum post an-
num emissus, atque à rege
in amicitiam receptus, me-
sæque & consiliis participa-
tus, non sine solatio depul-
sæ calamitatis decessit. In-
terea

Eisdem rex Sedechias
præpositus.] libro quarto
Regum, cap. ultimo. Et con-
stituit Nabucodonosor Mattha-
riam patrum Ioa-
chim pro
eo, imposuitque nomen ei Sede-
ciam. De umbra regii nomi-
nis, nullum uerbum.
*Sed Ioa-
chis tribus mensi-
bus tempus imperij habuit.]*
Ibidem.

*Tricesimum post annum emis-
sus.]* Legendum. Tricesi-
mum septimum. Sic enim in
libris regum cap. xxv. Factum
est in anno tricesimo septimo
transmigrationis Ioa-
chim re-
gis Iudæ, mense duodecimo, vi-

cesima septima die mensis, sub
lenauis Eulmerodach rex Ba-
bylonis anno, quo regnare ce-
perat, captus Ioachim regis Iu-
da de carcere. Recte nam
post abductionem Ioachim
regnavit Sedecias annos XI.
& post abductionem Sede-
cia Nabucdonosor regna-
uit annos XXVI. Eulil mero-
dach vero, qui Nabucdono-
sori successit, ipsum anno
suo primo dimisit, atq; ho-
nore affecit. Ibidem.

Inerim Sedecias rex turbe
inutilis.] Turbæ inutili præ-
fecit, quia pauperes relictii
fuisse dicuntur.

Dei immemor, qui non in-
telligeret, captiuitatem ob de-
licta gentis illatam.] Causas
belli, & cladis quartæ sequē-
tis præponit. Sic in Paralip.
Fecitque malum in oculis Do-
mini sui, nec erubuit faciem
Hieremie prophete loquentis
ad se ex ore Domini. In libris
Regum. Fecit malum coram
Domino iuxta omnia, quæ fece-
rat Ioachim. Irascebatur enim
Dominus contra Hierusalem,
& contra Iudam, donec proj-
ceret eos a facie sua. Esdræ
lib. III. cap. I. Et adiuratus
a rege Nabucdonosor periu-
rans discessit, & indurata cer-
uice sua, & corde suo trans-
gressus est legitima Domini
Dei Israel.

Regis

terea Sedechias rex turbæ
inutilis, quamquam sine vi-
ribus, infido ingenio, & Dei
immemor, qui non intelli-
geret captiuitatem ob deli-
cta gentis illatam: postremis
denique malis debitus, re-
gis animum offendit. Ita ei
post nouē annos Nabucho-
donosor bellum intulit: com-
pulsusque intra muros cō-
fugere triennio obsedit.

Qua tempestate Hieremiā
prophetam, qui iam sapius
imminere vrbi captiuitatē
pronunciauerat, consulit, si
quid spei forsitan superes-
set. Sed ille, cælestis iræ non
ignarus, eadem sapius int̄
rogatus, respondit, ipsi regi
specialem pœnam denun-
cians. Tūm verò Sedechias
in iram excitatus, trudi pro-
phetam in carcerem iubet:
moxque eum crudelis facti
piguit. Sed obsistentibus Iu-
dæorum principibus, qui-
bus iā inde à principio mo-
ris fuerat bonos premere,
absoluere innocentem non

est

est ausus. Iisdem cogenti-
bus, in lacum immensi pro-
fundi, cænoq; ac sordibus,
atque ex eo exitiabili foeto-
re horridum, demissus est,
vt ne simplici quidem mor-
te exspiraret. Sed rex, licet
impius, aliquanto tamen sa-
cerdotibus mitior, educi
prophetam de lacu, & car-
ceris custodia reddi iubet.
Interea obsessos vis hostiū,
& p̄nuria vrgebat: cōsum-
ptisque omnibus quæ man-
di poterant, fames inualue-
rat. Ita defessis inedia de-
fensoribus, opidum captū,
incensumque. Rex, vt pro-
pheta dixerat, effossis ocu-
lis, Babyloniam translatus:
Hieremias misericordia ho-
stili carcere exemptus. Cū
eum Nabuzardan princeps
regius captiuum cum ceteris
duceret, delata sibi optio-
ne ab eo, vtrum in solo pa-
trio deserto, desolatoq; sub-
fisteret, an secum abire in
summis honoribus vellet,
residere in patria maluit.

Na-

Regis animum offendit.]
Nempe recessit a rege Babylō-
nis, qui adiurauerat eum per
Deum, & induravit ceruicem
suam, & cor suum, ut non re-
uerteretur ad Dominum Deū
suum Israel. Perfidiam Sede-
ciae in regem Nabucdono-
sor egregiè narravit Eze-
chiel, & Theodoretus in eū.

Tertia translatio Iudeorum
in Babyloniam sub rege
Sedecia, quæ urbis
desolatio di-
citur.

Itaque ei post nouem annos
Nabucdonosor bellum intulit.]
Hæc est quarta, & ul-
tima clades Iudæorum, &
vrbs sub Sedecia rege, quæ
urbis desolationem vocat
Philo. De qua ex cap. xxxiv,
& LI Hieremiæ sic in libris
Regum. Anno nono regni Se-
decia venit Nabucdonosor, et
omnis exercitus eius in Hieru-
salem, & circumdederunt eā,
& extruxerunt in circuitu eius
munitiones. Et clausa est ciui-
tas, atque vallata vsq; ad un-
decimum annum regis Sede-
ciae. Meminit eiusdem Eze-
chiel. cap. xvi. & Esdra li-
bro III. cap. I. Fretus inde
auxilia Aegyptij regis Sede-
ciae defecit a Babylonia. Hier-
emias cap. xxxv. & Eze-
chiel

chiel cap. xvii.

Qua tempestate Hieremia prophetam, qui iam sepius imminere captiuitatem inibi prænuntiauerat, consulit, si quid spei forsitan superesset.] Quæ inferitur de uexatione Hieremias prophetae, non sunt neque in Regius, neque in Paralipo. Sed cap. xxxvii, xxxviii, & xxxix Hieremias.

Sed ille caelestis ira nõ ignarus eadem sepius interrogatus respondit, ipse regi speciale panam denuncians.] Dixit enim. In manu regis Babylonis traderis. cap. xxxvii. Hieremias.

Trudi prophetam in carcerem iubet.] Ibidem. Præcepit Sedecias, ut traderetur Hieremias in vestibulo carceris.

Absoluere innocentem non est ausus.] Nam cum dixissent principes. Rogamus, ut occidatur homo iste, dixit rex. Ecce ipse in manibus nostris est. nec enim fas est, regem vobis quidquam negare.

In lacum immensi profundi, cænoque ac sordibus, atq; ex eo exitiabili fæore, horridum demissus est.] Sic cap. xxxviii Hieremias. Submiserunt Hieremiam in sinitibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum.

Sed rex educi prophetam de lacu, & careris custodiæ reddi iubet.] Quippe mandauit Abdemelech Aethiopi, ut lenaret eum de lacu, an tequam moreretur. & extraxerunt eum sinitibus, & educerunt de lacu, & mansit in vestibulo carceris. Hoc autem factum est ante nonum annum Sedecias regis. ut scriptum est apud Hieremiam cap. xxxix.

Interea obsessos uis hostium, & penuria urgebat, consumptisq; omnibus, quæ mandati poterant, fames inualuerat.] Sic cap. xxv. Regum. Præualuitq; fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ.

Ita defests inedia defensoribus oppidum captum, incensumq;] Ibidem. Et interrupta est ciuitas, & omnes uiri bellatores nocte fugerunt per viam portæ, quæ est inter duplicem murum ad horum regis (porro Chaldei obsidebant in circuitu ciuitatem.) Fugit itaque Sedecias per viam, quæ ducit ad campestria solitudinis, & persecutus est exer-

cius

cius Chaldaeorum regem, comprehenditq; eum in planicie Iericho, & omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum. Apprehensum ergo eum duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha, qui locus est cum eo iudicium. De oppido capto, & incenso sic post Nabuzardan princeps exercitus uenit Hierusalem, & succendit domum Domini, & domum regis, & domos Hierusalem, omnemq; domum combussit igne. & muros Hierusalem in circuitu destruxit. Hæc acta anno xix Nabuchodonosoris. Hieremias. cap. l. ii. & lib. i. i. i. Regum, cap. xxv.

Rex, ut propheta dixerat, effossis oculis Babylonem translatus est.] Hic propheta fuit Ezechiel, qui ita ex ore Domini prophetauit cap. xli. Et adducam eum in Babylonem in terram Chaldaeorum, & ipsam non uidebit, & ibi morietur. Nam Hieremias cap. xxxix. i. v. dixerat. Et oculi tui oculos regis Babylonis uidebunt. neque tamen Ezechiel contradixit.

Hieremias misericordia hostili carcere exemptus.] cap. xxxix. Hieremias. At omnes optimates regis Babylonis miserunt, & eulertus Hieremiam de vestibulo carceris.

Cum eum Nabuzardan princeps regius captiuum cum ceteris duce ret, delata sibi optione ab eo, uirum in solo patrio deferto.] Verba optionis fuerunt. Ecce solui te de cæthenis, quæ sunt in manibus tuis. Si placet tibi, ut uenias mecum Babylonem, ueni, & ponâ oculos meos super te. Si autem displiceat tibi uenire in Babylonem, reside. Venit autem Hieremias ad Godoliam ibi à rege præpositum.

Nabuchodonosor abducto populo residuis, quos belli conditio, uel prædæ fatidium reliqui à uictoribus fecerat, Godoliam eiusdem gentis præposuit.] Ibidem. Populo, qui relictus in terra Iuda, quam dimiserat Nabuchodonosor, præfecit Godoliam. Vide, ne relinqui legendum sit.

Absque ullo insigni regio.] Hoc addit de suo Sulpicius. Atq; hæc quidem ille captiuitatem Iudæorum Babylonicam putat, in qua per septuaginta annos fuerint.

CAROLI SIGONII
IN LIBRVM SECVNDVM
B. SVLPICII
SEVERI
COMMENTARIVS.

CAPTIVITAS IVDÆORVM
IN BABYLONIA
ANNORVM LXX.

CAPTIVITATIS tempo-
ra prophetarum vatici-
nijs, atque actibus illustrata
sunt. Hæc est quinta ætas,
de qua sic S. Augustinus.
*Quinta ætas porrigitur à tras-
migratione usque ad tempora
Christi. Et sic mane transmi-
gratio in Babyloniam. cum in
ea captivitate populus leni-
ter, et in peregrino ocio collo-
catus est. Et re vera sic ista
ætas à regni robore inclinata
et fracta est in populo Iudæo-
rum, quemadmodum homo à iuventute fit senior. Et bene comparatur
illi diei quinto, quo facta sunt in aquis animalia, et volatilia a cali, po-
steaquam illi homines inter gentes, tanquam in mari esse ceperunt, et*

CAPTIVITATIS tem-
pora prophetarum
vaticinijs atque acti-
bus illustrata sunt. Maxime
itaq; Danielis egregiam ad
conseruandam legem perse-
uerantiam, & in absolutione
Susannæ diuino consilio, ce-
teraque ab eo gesta ordine
persequemur.

habera

habere incertam sedem, et instabilem, sicut volantes aues. Huius diei,
hoc est huius ætatis vespera est multiplicatio peccatorum in populo Iu-
dæorum quia sic exæcati sunt, ut etiam Dominum Iesum Christum non
possent agnoscere. Continet autem hæc ætas seruitutem Babylo-
nicam, reductionem in patriam, vrbis, & templi restitutionem,
desolationem, & seruitutem sub rege Syriæ Antiôtho Epipha-
ne, & liberationem per Assamonæos. regni reparationem, sediti-
ones, & finem imperij Iudæorum. Sulpicius autem expositis
cladibus, & transportationibus Israelitarum, & Iudæorum deinceps tractat tempora Iudæorum in captiuitate, quam post per se
ptuaginta annos pertulerunt in Babylonia, vt plurimis Hierem-
iæ, Ezechielis, & Danielis testimonijjs constat. Quanquam au-
tem orditur captiuitatis annos ab capto, & translato Sedecia,
(siquidem ratio annorum, quam ille asserit, hanc summam con-
tinet) tamen altius repetit, idest à translatione Ioachim, nempe
ante annos vndecim, quam Sedecias abstraheretur. Summa an-
norum captiuitatis, quam ille prodir, est hæc. Post Sedeciam ab-
ductum Nabucodonosor rex Babylioniorum regnat annos xxvi.
Euilmerodach an. xii. Balthasar an. xiv. Darius an. xviii rex
Medorum, & Babylioniorum. Cyrus rex Persarum. Hos Lxx an-
nos Daniel, & Ezechiel propheta captiui apud Babylonios, &
Ieremias in Iudæa solo relictus partim vaticinando, partim agen-
do illustrarunt.

Maxime itaque Danielis.] Quanquam Ezechielis, & Hierem-
iæ multa insignia acta sunt, tamen Danielis & plura, & illu-
striora fuerunt, & propterea pollicetur, ea se potissimum tra-
diturum.

Egregiam ad conseruandam legem perseuerantiam.] Præcipue ve-
ro abstinentiam à cibis gentilium illegitimis, de qua mox.

Et absolutionem Susannæ diuino consilio.] Legendum est, *Diui-
num consilium.* vt sit, maxime se quoque persecuturum diuinum
Danielis consilium in absolutionem Susannæ.

Ceteraq; ab eo gesta.] Nempe visiones regum, quas ad res futu-
ras pertinentes Daniel interpretatus est, & alias ipsius proprias
Danielis. Verum præter hæc multa alia narraturus est, vt hono-
res habitos Danieli à Nabucodonosore, Balthasare, Dario & Cy-
ro regibus, Ezechielis acta, Godoliæ necem, statuum Nabucdo-
nosoris cum periculo trium puerorum Hebræorum, regna Euil-
merodaci, Balthasaris, & Darij.

DA.

DANIEL REGI NABUCDONOSORI
CARVS.

Hic sub rege Ioachim captus.] Orditur narrationem de Daniele. Daniel sub rege Ioachim, non Ioachim, captus fuerat, ipfomet teste, ita ordiente. Anno tertio regni Ioachim regis Iuda venit Nabucdonosor rex Babylonis in Hierusalem, & obsedit eam, & tradidit Dominus in manus eius Ioachim. Quare Ioachim est legendum.

Vnaq; cum eo Ananias, Misael, & Azarias.] Hos omnes scribit Daniel de filiis Iudæ fuisse, & nominatos à Babylonijs fuisse Sadrac, Misac, & Abdenago, se autem Balthasarem.

Sed cum eos rex delicatioribus cibis curari præcepisset.] Hoc pertinet ad abinentiam ciborum immundorum, quam adhibuit Daniel ex lege Iudæorum apud Babylonios. de qua sic ipsemet Daniel. Constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino, unde bibebat ipse. Hæc verò acta sunt primo anno regis Nabucdonosoris, qui in tertium, & quartum annum Ioachim regis incurrit.

Asphane eunucho.] Daniel Asphanez præpositum eunu-

Hic sub rege Ioachim captus deductusque Babylo-
niam, paruus admodum puer:
postea ob elegantiam vultus
inter ministros regis assum-
ptus, vnaque cum eo Ana-
nias, Misael, & Azarias. Sed
cum eos rex delicatioribus
cibis curari præcepisset, idque
Asphane eunucho negotij
dedisset, Daniel paternarum
traditionum memor, ne ex
mensa regis gentilium cibis
participaret, poposcit ab eu-
nucho, ut leguminibus tan-
tum vterentur. Causante
Asphane, ne dissimulatum
imperium regis consecutura
macies proderet: Daniel
Domino fretus, pollicetur
maioris decoris sibi vultus
ex leguminibus, quam ex ci-
bis regis fore. Fidesque di-
ctis affuit, ita ut minimè eo-
rum vultus comparabiles ha-
berentur, qui imperialibus
impendijs procurabantur.
Igitur à rege in honore &
gratia

gratia adhibiti, prudentia &
disciplina breui omnibus re-
gis proximis antelati.

eunuchorum appellat. eunuchus
autem græcè dicebatur
minister regis, qui cubi-
culi regium asseruabant.

Daniel paternarum tradi-
tionum memor.] Mallem, pariarum. ut ad præcepta legis Iudæo-
rum respiceret potius, quam ad monita patris. nam in lege de ci-
borum ratione sanctum erat, id est, ne animalibus immundis ve-
scerentur. ea verò quæ sint, declaratur Leuitici cap. xi.

Ne ex mensa regis gentilium cibis participaret.] Daniel scripsit.
Ne contaminaretur. nam immunda contaminant, & polluant.

Ut leguminibus tantum vterentur.] Malim, vescerentur. sic enim
scripsit Daniel. Dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad
bibendum.

Causante Asphane, ne dissimulatum imperium regis consecutura
macies proderet.] Verba Asphanis apud Daniele hæc sunt. Timeo
ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum, & potum,
qui si viderit vultus vestros macilentiores præ ceteris adolescentibus
coram vestris, condemnabit caput meum regi. Causante, ergo eis
causam afferente.

Daniel Domino fretus, pollicetur maioris decoris sibi vultus ex
leguminibus, quam ex cibis regis fore.] Sic enim dixit. Contem-
plare vultus nostros, & vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio, & sicut
videris, facies cum seruis tuis.

Fidesque dictis affuit, ita ut minimè eorum vultus comparabiles ha-
berentur, qui Imperialibus impendijs procurabantur.] Sic Daniel.
Post dies decem apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentio-
res præ omnibus pueris, qui vescabantur cibo regio.

Igitur à rege in honore, & gratia adhibiti prudentia, & disciplina
breui omnibus regis proximis antelati.] Daniel. Cumque eis locutus es-
set rex, non sunt inuenti tales de vniuersis. & steterunt in conspectu re-
gis. Et omne verbum sapientie, et intellectus, quod sciscitatus est ab eis
rex, inuenit ab eis deciplum super cunctos ariolos, & magos, qui erant
in vniuerso regno eius.

IUDICIUM SVSANNÆ PER DANIELEM.

Per idem tempus Susan-
na

Per idem tempus Susanna
quedam.] Secundo loco
expo-

exponit iudicium Susannę, quod diuino Danielis consilio absolutione Susannę per factum est. Annum eius incertum putamus, factum tamen id puero Daniele aparet etiam ex ipsa narratione. Refertur autem hæc historia non secundo capite, sed quartodecimo Danielis, neque à Iudæis, ut aiunt, accepta est. Ceterum factum hoc dicitur euenisse Babylone, cum iudicium eius anni esset penes duos senes, quos Sulpicius vocat presbyteros. Hi senes cum propter tractationem iudiciorum domum cuiusdam Ioaçim, cui nupta erat Susanna, frequentarent, quod ille omnibus honore præstaret, ea conspecta amore flagrare cœperunt, & dolore communicato, tempus ad tenendam mulierem statuerunt, cum sola in pomario lauaretur. quare cum se in pomario occulissent, eam adorti sunt. Susanna verò tale flagitium detrectante, ira exacerbati, crimen in eam confinxerunt, & se illam in adulterio cum iuvene deprehendisse dixerunt, atque ita in iudicium vocatam, tanquam adulteram, condemnarunt. Tum verò Daniel puer exclamauit, ac re nouo

na quædam Ioachim nupta, spectata femina pulcritudinis, à duobus presbyteris appetita, cum impudicis non acquieuisset, falso crimine incessitur: iisdem presbyteris deferentibus, in remotis locis adolescentem cum ea deprehensum, sed illum iuuenili alacritate senum manus effugisse. Ita presbyteris fides habita, iudicio populi Susanna dānatur. Quæ cum secundum legem ad supplicium duceretur, Daniel tum annos natus xii increpitis Iudæis, quod innocentem morti dedissent, reducere eam in iudiciū, causamq; denuò audiri postulat. Enim uerò multitudo Iudæorum, quæ tum aderat, nō sine Domino, existimans puerū contemptā ætatulā in hanc constantiam prorupisse, fauore accommodato, in consilium reuertitur. Initur denuò iudicium: Danieli, ut inter maiores natu resideret, delatū. Igitur separari accusatores iubet:

iubet: vnumque ex eis interrogat, sub cuius generis arbore adulteram deprehendisset: ex varietate responsi, falsitas deprehensa: Susanna absoluta: presbyteri, qui innocenti periculum creauerant, capite damnati.

nouo iudicio committendam indixit. quo facto, cū & ipse puer inter seniores iudex esset ascitus, senes illos falsi nouæ interrogatione facta, conuicit, atque in eos damnatos animaduertit.

A duobus presbyteris appetita.] Daniel dixit, ambos, fuisse uulneratos amore illius,

& arsisse concupiscentia eius.

Cum impudicis non acquieuisset.] Dixit enim: Melius est mihi absque opere incidere in manus uestras, quam peccare in conspectu Domini.

Falso crimine incessitur.] Delatio enim criminis his verbis concepta est. Venit ad eam adolescens, qui erat abditus, & concubuit cum ea. porro nos, cum essemus in angulo pomarij, videntes iniquitatem cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commisceri. Et illum quidem non quieuisimus comprehendere, quia fortior nobis erat. Huius rei testes sumus.

Ita presbyteris fides habita, iudicio populi Susanna damnatur.] Sic Daniel. Credidit eis multitudo, quasi senibus, & iudicibus populi, & condemnauerunt eam ad mortem. nempe ex lege de adulterio data à Deo, Deuteronom. cap. xxii.

Quæ cum secundum legem ad supplicium duceretur, Daniel tum annos natus duodecim increpitis Iudæis, quod innocentem morti dedissent.] Daniel ita. Cumq; duceretur ad mortem, suscitauit Dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel. exclamauit uoce magna. Sic facti filij Israel non iudicantes, neque, quod verum est, cognoscentes, condemnastis filiam Israel?

Reducere eam in iudicium, causamq; audiri postulat.] Sic enim addidit. Reuertimini ad iudicium, quia falsum testimonium loquuti sunt aduersus eam. De annis Danielis ex scriptura nihil certi.

In consilium reuertit.] Daniel. Reuersus est ergo populus cum festinatione.

Danieli, ut inter maiores natu resideret, delatum.] Præclare. Dixerunt enim ei senes. Veni, & sede in medio nostrum, quia Deus dedit tibi honorem senectutis.

Igitur separari accusatores iubet.] Et quidem his verbis. *Separate illos ab invicem procul, & iudicabo eos.*

Vnumq; ex eis interrogat, sub cuius generis arbore adulteram deprehensissent.] Nempe vtens his verbis. *Nunc ergo, si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes tibi.*

Ex varietate responsi falsitas deprehensa.] Ex responso vnus veritas elici non potuit. Quare ita legendum videretur. *Vnum, atque alterum ex eis interrogat.* Varietatem autem responsi adhibuerunt dicentes, vnus sub Ichino arbore, alter sub prino.

Susanna absoluta.] Quippe, vt inquit scriptura, *saluatus est sanctus innocens in die illa.*

Presbyteri capite damnati.] Apertius scriptura. *Fecerunt eis, sicut male egerant aduersus proximum, vt facerent secundum legem Moysi, & interficerent eos.* Hanc legem inuenies cap. xix. Deuteronomij.

SOMNIVM NABUCDONOSORIS DE
REGNIS FUTVRIS EXPOSITVM
A DANIELE.

La tempestate Nabucdono-
sor somnium vidit.] Tertio
narrat, vt Daniel Nabucdo-
nosori regi somnium eius
narrarit, vniq; eius expli-
cetur. rit. duplex enim Danie-
lis in eo laus fuit, vna, quod
somnia diuinauit, altera,
quod interpretatus est. Som-
niavit autem rex, se videre
statuam caput aureum ha-
bentem, brachia argentea,
ventrem, & fenestra aenea,
& ciuitas ferrea, sed in pedes
ferreos, & fictiles detinen-
tia, ita, vt ferrum testē cohē-
rere non possēt. inde som-
no excitus, somnij est
oblitus. quare quia fuit, qui

tibi

Ea tempestate Nabucho-
donosor somnium vidit, my-
sterio futurorum mirabile.
Cuius interpretationē, cum
per se non posset euoluere,
ascitis ad interpretandum
Chaldæis, qui magicis arti-
bus, extisque hostiarum sci-
re occulta, & futura præci-
nere videbantur: mox verit-
us ne more hominum non
vera, sed placita regi ex som-
nio coniectarent, visa sup-
primit, poposcitque ab eis,

vt si

vt si vera in his diuinatio es-
set, somnium ipsum sibi di-
cerent: tum demum inter-
pretationi eorum creditu-
rum, si prius enuntiando
somnia, artis periculum
fecissent. Illi verò tantam
molem abnuentes, non esse
id humanæ opis confiteban-
tur. Rex motus, quod falsa
diuinandi professione homi-
nes erroribus illuderet, cum
astricti præsentī negotio ni-
hil scire se confiterentur: ita
edicto regis in eos animadu-
uersum, palamq; omnes hu-
ius artis interficiebantur.
Quod vbi Danieli comper-
tum, regis proximum appel-
lat: enuntiationem somnij,
interpretationemq; eius pol-
licetur. Res ad regem defer-
tur: Daniel accersitur, iam
reuelato sibi per Dominum
mysterio. visio regis refer-
tur, solutioque. Sed res pos-
tulat, vt regis somnium, &
interpretationem prophe-
tæ, & consequentium fidem
exponamus. Viderat rex

per

sibi somnium in memoriã
redigeret primùm, deinde
verò etiam explanaret. Hoc
factum scribitur secundo
anno regni Nabucdonosor,
qui in quintum annum Ioa-
chim regis incideret. cui opi-
nioni etiam S. Augustinus
astipulatur in libro de Mira-
bilibus sacrae scripturæ.

Cuius interpretationem eū
per se non posset euoluere, ascis-
tis ad interpretandum Chal-
dæis.] Daniel scribit, som-
nium fuisse à Nabucdonoso-
re, id est ex eius memoria,
vt ferme fit, excidisse, &
propterea mandasse, vt con-
uocarentur arioli, magi, ma-
lefici, & Chaldæi, vt indica-
rent sibi somnia sua, id est, vt
narrarent somnium, quod
sibi exciderat iuxta prouer-
bium. *Meum mihi narraffi
somnia.* Itaque allocutus
eos dixit. *Sermo recessit à
me, nisi indicaueritis mihi
somnia, & coniecturã eius,
peribitis vos.*

Poposcitq; ab eis, vt si ve-
ra in eis diuinatio esset, som-
nium ipsum sibi dicerent, tum
demum interpretationi eorum
creditorum, si prius enun-
tians somnium artis periculum
fecissent.] Quippe dixit. *Si
somnia indicaueritis mihi,
vna est de vobis sententiã,
quod interpretationem queq;*

Q 2 compo

composueris. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam, quod interpretationem eius veram loquamini.

Illi vero tantam molem abnuentes, non esse id humane opis confitebantur. Verba, quibus confessi sunt, hæc fuerunt. Non est homo super terram, qui sermonem tuum rex possit implere. Sermo, quem tu queris, gravis est, nec reperietur quisquam, qui iudicet illum in conspectu regis, exceptis dijs, quorum non est cum hominibus conuersatio.

Rex motus, quod falsa dinamandi professione homines erroribus illuderent, cum astricti presenti negotio nihil scire se confiterentur, ita edicto regis in eos animaduersum, palamque omnes huius artis interficiebantur. Nisi hoc loco aliquid desideratur, certe subest sententia inconficiens. Sic enim Daniel plinius. Quo audito rex in furore, & ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis. Ex egressa sententia sapientes interficiebantur.

Quod ubi Danieli comperit, regis proximum appellat. Somni enunciationem, interpretationemque pollicetur. Quem [proximum regis] vocat, is dicitur Arioch princeps militiæ regis, qui a re-

per soporem, imaginem capite aureo, brachiisque argenteis, ventre & femoribus æreis, cruribus ferreis, quæ in pedes partim ferreos, partim fictiles desinebat. Sed ferrum atque testum inter confusum coire non poterat. ad extremum, imaginem lapis sine manibus abscissus, pretebat: redactaque omnia in puluerem, vento ablata. Igitur secundum prophetæ interpretationem imago visa figuram mundi gerit. Caput aureum, Chaldæorum imperium est: siquidem id primum, & opulentissimum fuisse accepimus. Pectus, & brachia argentea, secundum regnum annuntiant. Cyrus enim, victis Chaldæis atque Medis, imperium ad Perlas contulit. In ventre æreo, tertium regnum portendi pronuntiatur: idque impletum videmus. Siquidem Alexander ereptum Persis imperium, Mædoniæ vindicauit. Crura ferrea, imperium

perium quartum: idque Romanum intelligitur, omnibus ante regnis validissimum. Pedes vero partim ferrei, partim fictiles, diuidendum esse Romanum regnum, ita ut nunquam inter se coeat, præfigurant: quod æquè impletum est. Siquidem iam non ab vno imperatore, sed etiam à pluribus semperque inter se armis, aut studijs dissentientibus res Romana administratur. Denique commiseri testum atque ferrum nunquam inter se coeuntem materiam; commistiones humani generis futuræ à se inuicem dissidentes, significantur. Siquidem Romanum solum ab exteris gentibus aut rebellibus occupatum, aut de dentibus semper pacis specie traditum constat: exercitibusque nostris urbibus, atque prouincijs permixtas barbaras nationes, & præcipuè Iudæos inter nos degenerare, nec tamen in mores nostros transire videamus. Atque

ge potestatem acceperat.

Daniel accersitur iam reuelato sibi per Dominum mysterio. Daniel, accitis socijs suis Anania, Misæle, & Azaria, iisque misericordiam Dei super sacramento isto querere iussis, nocte mysterium per iusionem cognouit.

Visio regis refertur, solutioque. Idem exponitur, eum vidisse statuam, & quid illa visio significaret. Statua vero, qualis fuerit, refertur à Sulpicio, at Danielita exprimit. Huius stamæ caput ex auro optimo erat, pectus autem, & brachia de argento, porro venter, & femora ex ære, tibia autem ferrea, pedum quedam pars erat ferrea, quedam autem fictilis.

Sed ferrum, atque testum inter se confusum coire non poterat. Hoc non est apud Danielelem testum autem dixit, quod alij testam, rem fictilem.

Ad extremum imaginem lapis sine manibus abscissus pretebat, redactaque omnia in puluerem vento ablata. Liquidiora multo mihi Danielis verba videntur. Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus, & percussit statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & commi-

nuit eos. Tum contrita sunt pa-
rier ferrum, & testa, es, ar-
gennum, & aurum, & red-
eta quasi in sinillam et sine
aree. que rapta sunt vento.

Igitur secundam prophete
interpretationem imago visa
figuram mundi gerit.] Sulpi-
cius ex persona sua statuam
interpretatur, non Danie-
lis. at scriptura, ex Danielis.
ita Sulpicius addit quendam,
ut is, qui, que euectura erat,
iam euenisse vidit.

Caput aureum Chaldeorum
Imperium est.] Daniel. Tu es
ergo caput aureum, & post te
consurget regnum aliud mi-
nus te, & regnum tertium
aureum, quod imperabit uni-
uersa terra. Et regnum quar-
tum erit, velut ferrum.

Siquidem id primum, &
opulentissimum fuisse accepi-
mus.] Hæc tanquam à Sul-
picio dicta, non tanquam à
Daniele accipere debemus.
Regnum enim Assyriorum,
quod deinde ad Babylonios
translatum est, primum
fuit.

Cyrus enim victis Chal-
deis, atque Medis regnum ad
Persas consulit.] Hoc factum
à Dario, ex scriptura collig-
itur. Darum autem Cy-
rus excepit.

Idem, impletum videmus, siquidem Alexander.] Daniel neque Cyri,
neque Alexandri meminit, sed Persarum tantum, & Macedo-

num

que hæc esse postrema tem-
pora prophetæ annuntiant.
In lapide verò sine manibus
abscisso, qui aurum, argen-
tum, & ferrum testumq; com-
minuit, Christi figuram esse.
Is enim non conditione hu-
mana editus (siquidem non
ex voluntate viri, sed ex Deo
natus est) mundum istum, in
quo sunt regna terrarum, in
nihilum redigit, regnumque
aliud incorruptum atq; per-
petuum, id est, futurum sæcu-
lum, quod sanctis paratum
est, confirmabit. De quo vno
adhuc quorundam fides in
ambiguo est: Non creden-
dum de futuris, cum de præ-
teritis conuincantur. Igitur
Daniel multis à rege mune-
ribus donatur, præfectus Ba-
byloniæ, atque omni impe-
rio, in summis honoribus ha-
beatur. Eius suffragio Ana-
nias, Azarias, & Misael ad
summam æquè dignitatem
& potestatem prouecti.

num regnum successurum secundo, & tertio loco innuit.

Idem Romanum intelligitur omnibus ante regnis validissimum.]
Idem dico de Imperio Romanorum, ex interpretatione Sulpicii
proficisci, non Danielis. id tamen voluisse Daniel vulgo putatur
tette etiam Theodoro. illud autem omnibus validissimum, ve-
reor ne non satis grammaticis probet.

Pedes verò partim ferrei, partim scitiles, diuidendum esse Roma-
num regnum, ita ut nunquam inter se creat præstentur.] Obscurius
Daniel nomine Romanorum suppresso. Et digitos pedum ex par-
te ferreos, & ex parte scitiles, ex parte regnum erit solidum, & ex par-
te contrarium.

Quid æque impletum est.] Item hoc ex persona Sulpicii di-
ctum, ut cetera quæ sequuntur.

Siquidem iam non ab vno Imperatore, sed à pluribus, semperq; in-
ter se aut armis, aut studijs dissensionibus res Romana administratur.]
Sulpicius vixit, & scripsit imperante Honorio, quare cogno-
uit Imperatores Constantinum, & Constantem, Magnentium,
& Constantium, Maximum, & Valentinianum, Eugenium, &
Theodosium armis inter se dissidentes. Constantium verò, &
Constantem, Valentinianum, & Valentem, Gratianum, & Va-
lentinianum minorem studijs religionis seuiente Arrianismo,
inter se discordantes. Nā Arcadius, & Honorius neque armis, ne-
que studijs inter se decertarunt, sed concitatores odiorum non
desuerunt.

Denique commisceri testum, atque ferrum nunquam inter se coeui-
tem materiam commissiones humani generis futuræ à se inuicem dissi-
dentes significantur.] Multo apertius Daniel. Quod autem videtur
ferrum mistum teste ex luto, commiscebuntur quidem humano semine,
sed non adherent sibi, sicuti ferrum misceri non potest teste.

Siquidem Romanum solum ab exteris genibus, aut rebellibus occu-
patum, aut deditibus semper pacis specie traditum constat. Hæc de-
claratio est Sulpicii omnia ad sua tempora referentis. Significat
autem prouincias Imperij Romani occupatas aut à barbaris re-
bellibus, qui Rhenum transuerunt, Vandalis, Suenis, Francis,
Burgundionibus, qui Galliam, & Hispaniam tenuerunt, aut à
Gorthis, qui specie pacis se dederunt Valenti Imperatori, cum
Danubio traiecto arma in eum ceperunt, atque in tugurio com-
busserrunt. exercituque delero Illyricum, & Pannoniam, & Græ-
ciam inuaserunt. ac demum se in Italiam, Galliam, & Hispaniam

Q + intule-

intulerunt. Res à me latius in libris de occidentali Imperio explicata est. Non est autem dubium, quin apud Sulpicium legatur perperam, [*dedentibus semper pacis specie,*] & pro eo reponendum sit, *dedentibus se per pacis speciem.*

Exercitiibus nostris, urbibus, atque provinciis permittas barbaris nationes.] Theodosius maior primus Gotthos, aliosque barbaros in vrbes, in legiones, & in partem reip. Romanæ admittit. teste Synæsio in oratione ad Arcadium, qui eam rem reprehēdit, vt reip. Romanæ exitabilem.

Et præcipiē Iudeos inter nos degere.] Iudæi ex vltima dispersioe in omnes provincias diuisi sunt. Quare Claudius Imperator dicitur eos Roma expulisse tumultuantes. D. Ambrosius scribit, se imperante maiore Theodosio, reperisse Bononiæ corpora SS. martyrum Vitalis, & Agricolæ in solo Iudæorum, cum turba altantium Iudæorum circumfunderetur. Procopius addit, Nea poli tam multos fuisse Iudæos, vt vrbis defensionem aduersus Belisarium sibi depoposcerint. In exercitu etiam Honorij contra Gotthos ducem Iudæum fuisse proditum est.

Nec tamen in mores nostros transire videmus.] Gerebant enim barbari inter Romanos habitum patrium, & religionem patriam colebant, & moribus patrijs viuēbant. Quod dolet Synæsius in oratione ad Arcadium.

Atque hæc esse postrema tempora prophete annunciant.] Hæc Sulpicij sunt ex carminibus aliorum prophetarum sumpta.

In lapide verò sine manibus abscisso, qui aurum, argentum, ferrum, testam, comminuit, Christi figuram esse.] De Christo non tam aperte Daniel. dixit enim. *Secundum, quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi, quæ ventura sunt postea.* Regem autem Sulpicium Christum interpretatur, vt qui omnia, quæ tum futura prædicebantur, prospexerit. Quare Christi figuram inde explicat, inquiens.

Is enim non conditione humana editus, siquidem non ex voluntate viri, sed ex Deo natus est.] Sumptum ex primo cap. S. Ioannis.

Atundum istum, in quo sunt regna terrarum, in nihilum rediget.] Sic Daniel, vt multò pluribus, sic multò dilucidius. *In diebus autē regnorum illorum suscipiet Deus cali regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem, & consumet uniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternum.*

Idest

Idest futurum seculum, quod sanctis paratum est.] Hoc ex locis Euangelij, vbi traditur de die iudicij. Matth. xxiv. Luc. xxi. Marc. xiii. Item ex sermone Christi in monte apud S. Matthæum.

De quo vno adhuc quorundam fides in ambiguo est, Non credendum de futuris, cum de præteritis conuincantur.] Cum multa prædixerit Daniel euentura, omnia iam euenerunt, præter vltimum Christi aduentum, & regnum eius perpetuum. de quo, vno, quia adhuc non euenit, multi ambigunt, an eueniet vnquam, sed sine ratione, cum conuincantur ex eo, quod cetera, quæ prædicta erant, omnia euenerunt.

Igitur Daniel multis à rege muneribus donatur.] Sic Daniel. *Tūc rex Daniele in sublime extulit, & muneribus multa, & magna dedit ei, & constituit eum principem super omnes provincias Babylonis, & præfectum magistratum super omnes sapientes Babylonis.*

Eius suffragio Ananias, Azarias, & Misael ad summam æque dignitatem, & potestatem prouelsti.] Quippe Daniel postulat à rege, & constituit super opera provincie Babylonis Sidrac, Misac, & Abdenago.

EZECHIELIS PROPHETIA.

Eodem ferè tēpore, præ clara Ezechielis propheta extitit, reuelato ei futurorū & resurrectionis mysterio. Extitit liber magni operis, & cum cura legendus.

Eodem ferè tēpore præ clara Ezechielis propheta extitit.] Transit ad narrationem de Ezechiele captiuo in Babylonia cum Daniele. is verò, vt diximus, captus sub Ioachim cum eodem abstractus in Babylonia fuerat. cui statim successerat Sedecias.

Anno verò quinto Sedecie, qui idem erat quintus transmigrationis Ioachim, Ezechiel prophetiam uidit. quam litteris prodidit. Quare quodam in loco dixit. *Et vidi visiones Dei in quinta mensis. ipse est annus quintus transmigrationis Ioachim.*

Reuelato ei futurorum, & resurrectionis mysterio.] Futura intellexit obsidionem, captionem, & euersionem Hierusalem, & templi incendium. quæ Sedecie anno undecimo euentura erant. Ezechiel

chiel. cap. III. & v. & deinceps. Resurrectionem autem intellexit templi, & vrbis post septuaginta annos reedificationem. nam corporum resurrectionem in die ultimo Daniel prædixit. cap. XII.

Exiat liber magni operis.] In quæ D. Hieronymus scripsit apud Latinos, & D. Theodoretus apud Græcos.

RELIQVIAE IVDÆORVM

IN IYDÆA DISPERSÆ.

At in Iudæa, cui post excidium Hierosolymæ Godoliam præpositum supra diximus, ægrè ferentes Iudæi principem sibi ex stirpe non regia arbitrio victoris datum, Ismael quodam duce, & concitatore nefandæ coniurationis dispositis eum in conuiuio insidiis peremerunt.] Hac acta sunt mense septimo post abductum Sedeciam, & urbem excisam, anno xx regis Nabuedoniosoris. De Godolæ necesse loquitur Hieremias. Et factum est in mense septimo venit Ismael filius Hathanie, & optimates regis ad Godoliam, etiam comederunt ibi panes simul in Masphat. Surrexit autem Ismael, & decem viri, qui cum eo erant, & percusserunt Godoliã gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ. Idem est lib. IV Regû, cap. ultimo.

At ij, qui extra noxiã fuerant

At in Iudæa, cui post excidium Hierosolymæ Godoliam præpositum, supra memorauimus, ægrè ferentes Iudæi, principem sibi ex stirpe non regia, arbitrio victoris datum: Ismael quodam duce & concitatore nefandæ coniurationis, dispositis eum in conuiuio insidiis, peremerunt. At hi qui extra noxiam fuerant, ultum ire facinus cupientes, properè aduersum Ismael arma capiunt. Sed ille quia cognouit exitium sibi imminere, relicto exercitu, quem contraxerat, nõ amplius quã octo comitatibus, ad Ammonitas confugit. Igitur populû vniuersum metus peruaserat, ne paucorum scelus omnium

num exitio rex Babylonius ultum iret, nam præter Godoliam, multos ex Chaldeis cum eo interfecerant. Itaq; consilium ineunt fugiendi in Aegyptum. Sed prius Hieremiam frequentes adeunt, sciscitantes diuinum responsum. At ille verbis Dei vniuersos hortari, in solo patrio manerè: si id fecissent, Dei præsidio tuendos, nulumque à Babyloniis periculum fore, sin Aegyptum peterent, omnes ibi ferro ac fame, diuersoque mortis genere perituros. Sed plebs assueto malo insolens parendi salubribus consiliis, & diuino imperio, profecta est in Aegyptum. Quid de ea postea actum, sacris litteris siletur: nobis nihil comperitum.

enim placatus sum super malo, quod feci vobis. Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos pauidi formidatis. si posueritis faciem vestram, ut ingrediamini Aegyptum, & intraveritis, ut ibi habitetis, gladius, quem vos formidabitis, ibi comprehendet vos in terra Aegypti, & fames, pro qua estis solitini, adhaerebit vobis in Aegypto, & ibi moriemini.

Sed plebs assueta malo insolens parendi salubribus consiliis, & diuini

rant ultum ire facinus cupientes properè aduersum Ismael arma capiunt.] Et hoc etiã apud Hieremiam cap. XI. I. Nomen ducis eius, qui ulciscendum sibi Ismaelem putauit, est Ioannan F. Carex, ad quæ omnes se contulerunt, q metu Ismaelis in Iudæos seuiantis diffugerant.

Itaque consilium ineunt fugiendi in Aegyptum.] Sic Hieremias. Abierunt in Chamaam, quæ est iuxta Bethleem, ut pergerent, & introirent Aegyptum à facie Chaldaeorum. timebant enim eos, quia percusserat Ismael Godoliam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Iudæa. Sulpicus autem ait, quia interfecerat multos Chaldaeorum.

Sed prius Hieremiam frequentes adeunt, sciscitantes diuinum responsum.] Hoc scriptum est apud Hieremiam cap. XII. I. His verò respondit Hieremias. Hac dicit Dominus. Si quiescentes manseritis in terra hac, edificabo vos, & non destruam. Iam

no imperio profecta est in Aegyptum. Hieremias cap. XLIII. Et non audiuit Ioaniam filius Carree, & omnes principes bellatorum, & uniuersus populus vocem Domini, ut manerent in terra Iuda, sed tollens Ioaniam filius Carree, & uniuersos principes bellatorum uniuersos reliquiarum Iuda, qui reuersi fuerant de cunctis gentibus, ad quas fuerant ante dispersi, ut habitarent in terra Iuda, ingressi sunt in terram Aegypti, quia non obedierunt voci Domini.

Quid de ea postea actum, sacris literis siletur, nobis nihil comperimus.] Atqui Hieremias prodidit, fore, ut Aegyptus à Nabucodonosore subigeretur, & gens ipsa Iudæorum funditus deleteretur. cap. XLIV. & XLVI. & Ezechiel cap. XXIX. Quod verò illi futurum pronunciatur, id pro facto credere debuit Sulpicius. siquidem satis constat, Ezechiele teste cap. XXIX. à Nabucodonosore anno captiuitatis Ioachim XXVI, Syriam, & Aegyptum esse subactas. Iosephus autem hæc facta prodit anno XXI regni sui, quinto post urbem euersam lib. x. Theodoretus autem in Daniele eam in XVII annu regni Nabucodonosor coniiicit.

STATVA AVREA NABUCDONOSORIS REGIS

A DANIELE NEGLECTA.

Hoc tractu temporu Nabucodonosor elatus rebus secundis statuam sibi auream immense magnitudinis posuit.] Transiit ad narrationem statuæ, quam sibi posuit Nabucodonosor. Res autem secundas intelligit, Iudæam, Aegyptum, Syriamque sibi armis victoria gloriosa subiectas. Quare supra conditionem humanitatis elatus diuinos honores appetiuit, ac statuam suam auream, & altissimam pro Deo adorari uoluit.

Statuam immense magnitudinis.] Nempe altitudine

Hoc tractu temporu Nabucodonosor elatus rebus secundis, statuam sibi auream immense magnitudinis posuit: adorarique eam ut facram effigiem præcepit.

Quod cum certatim ab omnibus deprauatis adulatione omnium animis fieret, Ananias, Azarias, & Misael profano officio abstinerunt, non ignorantes honorem hunc soli Deo debitum. Igitur rei ex edicto regis constitutum

stituntur: propositaque eis conditio pœnarum, ardens caminus, ut præsentis metu adorare statuam cogentur. Verum illi deuorari ignibus, quam piaculum committere, maluerunt. Itaque uincti pedibus, in medias flammæ coniiciuntur. Sed ministros infandi operis, dum promptius danatos in ignem propellunt, flamma absorbit: Hebræos (mirum dictum, & incredibile, non uisentibus) ignis non attingit, cum aspectantibus deambulantes in camino psalmum Deo dicere cernerentur. Visusque cum his inter ignem quartus specie angeli, quem Nabucodonosor propius intuitus, filium Dei se uidisse confessus est. Tum rex haud dubius, diuinam in re præsentis fuisse virtutem, missis per omne regnum suum edictis, facti miraculum prouulgauit: confessus, soli Deo honorem deferendum.

cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex. Daniel cap. XXIII.

Adorarique eam, ut sacræ effigiem, præcepit.] Verba præcepti fuerunt. Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis. In qua die audieritis sonitum instrumentorum musicorum uidentes adorare statuam, quam constituit Nabucodonosor rex. Si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardens. Ibidem.

Ananias, Azarias, & Misael profano officio abstinerunt, non ignorantes honorem hunc soli Deo debitum.] Itaque ad regem accusati sunt, his uerbis. Sunt uiri Iudæi, quos constituisti super operam regionis Babylonie Sidrac, Misac, & Abdenago, uiri isti contempserunt edictum tuum, deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant. Ecce uiros, appellatos quos primum pueros dixerat, ut intelligamus, rem hanc sero admodum. i. illis iam ætate prouectis, contigisse.

Igitur rei ex edicto regis constitutum.] Sic Daniel. Tum Nabucodonosor in furore, & ira præcepit, ut adducerentur Sidrac, Misac, & Abdenago, qui confessi abducti sunt in conspectum regis.

Ardens

Ardens caminus.] Fornax ignis ardentis. Daniel.

Verim illi deorari ignibus, quam piaculum committere, maluerunt.] Sic enim regi instanti responderunt. Notum tibi sit rex, quia deos tuos non colimus, & statnam auream, quam erexisti, non adoramus.

Sed ministros infandi operis, dum proprius damnatos in ignem pro pellunt, flamma absorbit.] Sic Daniel. Porro viros illos, qui miserat Sidrac, Misac, & Abdenago, interfecit flamma ignis.

Hebraeos ignis non attigit, cum aspectantibus deambulantes in camino psalmum Deo dicere cernerentur.] Sic Daniel. Et ambulabant in medio flammæ, laudantes Deum, & benedicentes Domino. Psalmus autem est. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum.

Visusq; cum his inter ignem quartus specie angeli, quem Nabucodonosor proprius inuicis, filium Dei se uidisse confessus est.] Ut plaribus, sic liquidius Daniel. Tum Nabucodonosor obstupuit, & ait optimatibus suis. Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? qui respondentem regi dixere. Vere Rex. Respondit, & ait. Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

Tum rex haud dubius, diuinam in re presentem fuisse uirtutem, missis per omne regnum suum edictis facti miraculum pronuntiavit.] Verba unius edicti fuerunt. Ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcumq; locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, dispareat, & domus eius vastetur, neque enim est alius Deus, qui possit illa saluare. alterius uero. Nabucodonosor rex omnibus populis, genibus, & linguis, qui habitant in uniuersa terra, pax uobis multiplicetur. Signa & mirabilia apud me fecit Deus excelsus, placuit ergo mihi predicare signa eius, quia magna sunt.

NABUCDONOSORIS INSANIA,

ET SANITAS.

Nec multo post rex obiecto sibi somnio, mox voce etiam celo emissa admonitus.] Narratur inde apud Danielem cap. 1111. ut Nabucodonosor non permanens in agnitione veri Dei insania

Nec multo post, rex obiecto sibi somnio, mox voce etiam celo emissa admonitus, potestate regia abiecta, atque ab omni conuersatio

nia

ne

ne humana remotus, herbis tantum vitam sustinens, egressis penitentiam traditur, seruatum ei nutu Dei imperium, donec impleto tempore, agnito demum Deo, post septem annos, & regno, & statui pristino restitutus est. Hic post deuictam, ut supra diximus, Sedechiam, quem captiuum Babylonem transfuit, regnasse traditur annos 71, & xx. quamquam id non in Sacra historia scriptum inuenerim. Sed forte accidit, ut dum multa euoluerem, annotationem hanc iam interpolato per atatem libello, sine auctoris nomine, reperirem, in quo regum Babyloniorum tempora continebantur: quã prater eundam non putauit. siquidem & Chronicis consentirent: & ita illius nobis ratio quadraret, ut per ordinem regum, quorum tempora continebat, usque in primum Cyri regis annum, Lxx. annos, (tot enim per Sacram

histo-

nia correptus sit, atq; expulsus regno per septem annos in syluis cum feris habitauerit. deinde sanitatem, regnum que receperit. Hac autem mala ei euentura Deus premonuit, somnio, & uia uoce de celo missa. Somnium fuit tale. Videre sibi uisus est in quiete arborem altissimam foliis, fructibusq; pulcherrimis. Sub qua habitabant pecudes, & versabantur uolucres, & ex ea cibum capiebant omnes. & ab ea angelus Domini affuit dicens. arborem succide, folia excute, fructus disperge, & bestias, auesq; propelle. anamen germen eius in terram demitte, & ferreo, aeneoque uinculo astringe in herbis feris, & rore cali temet asperge, & cum feris herbas paricipa. & septem tempora super te muentur. Cum autem interpretationem huius somni ex Chaldaicis nemo afferre uellet, accitus Daniel respondit, ipsum regem esse, qui ab arbore illa cellisima fingere fore autem, ut ipse ab hominibus euiceretur, & cum feris habitaret, & tanquam bos fœnum comederet, & rore cali aspergeretur. & septem tempora super cum mutarentur, donec cognosceret Deum dare regnum

cia

cui velit. Postquam autem id cognouisset, semen, idest regnum eius illi mansurum. Vocis autem ratio fuit hec. *Vox de celo ruit. Tibi dicitur Nabucodonosor rex. Regnum tuum transibit à te. & ab hominibus eicient te, & cum bestiis feris erit habitatio tua.*

Potestate regia abiecta.] Videtur significare Sulpicius. Nabucodonosorem somnio, & nocte exanimatum sponte regno se abdicasse, & in solitudinem recessisse. At Daniel compulsus scribit his uerbis. Eadem hora sermo expletus est super Nabucodonosor, & ex hominibus abiectus est, & sanum ut bos comedit, & rore cali corpus eius infectus est, donec capilli in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues eius quasi auium. Quæ uerba ita Theodoretus interpretatur. Expulsus primum est propter furorem, ne noceret furiosus effectus, deinde propter odium, quod clam gerebant homines in eum, cum ualebat, & deinde ægroitante illo effuderunt.

Legisse penitentiam traditur.] Hæc putat Sulpicius egisse Nabucodonosorem mente ualentem, at Theodoretus scribit, illum furore cæcatum scenum edisse, & cetera, quæ diximus, peregisse.

Donec impleto tempore agnito demum Deo post septem annos, & regno, & statim pristino restitutus est.] Sic loquitur hac de re de se apud Danielem Nabucodonosor. Igitur post finem dierum ego Nabucodonosor oculos meos ad caelum leuavi, & sensus meus redditus est mihi, & altissimo benedixi. In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum.

Hic post denicum, ut diximus, Sedeciam regnasse traditur annos sex, & viginti.] Rectè nam anno undecimo Sedecia iam nonum decimum regnabat, cui numero si addas xxvi, quadraginta quinque efficies, qui illius regno à scriptoribus tribuuntur, ut à Metasthene. Adde quod Euilmerodach filius eius primo anno regni sui liberauit Ioachim post annos xxxvii, quam ab Nabucodonosor abductus fuerat. Si autem undecim annis Sedecia, qui excepit ipsum Ioachim, adiicias ipsos xxvi annos Nabucodonosoris, erunt xxxvii.

Annotationem hanc in interpolato per etatem libello sine auctoris nomine

historiam à captiuitate usque ad Cyrum fuisse referuntur) impleret. Post Nabuchodonosor filius eius regnum est adeptus,

nomine reperi.] Significat fuisse, qui in libello, in quo regum Babyloniorum tempora digerebantur, abraferint aliquem uersum, & pro eo reposuerint. Nabucodonosorem xxvi annos post captum Sedeciam regnasse. Interpolare enim est, nomen, quod deleris, noua scriptura supplere, per etatem autem inquit, quia fere euenit, ut qui libri propter uetustatem in manibus multorum uersentur, in ijs multa eiuimodi per multos, prout cuiusque fert ingenium, reponantur.

Siquide & Chronicis consentirent.] ut Eusebii, & Metasthenis.

Et ita illius nobis ratio quadraret, ut per ordinem regum, quorum tempora conuinebat, usque in primum Cyri regis annum lxx annos impleret.] Et quidem hoc modo, Nabucodonosor an. xxvi. Euilmerodac an. xlii. Balthasar an. xlv. Darius an. xlviii. Atque ex hoc quidem loco apparet, ipsum tempus captiuitatis sumere à Sedecia, non à Ioachim in seruitutem abstracto.

Tot enim per sacram historiam.] Captiuitatis annorum septuaginta numerus in sacra historia est celeberrimus apud Hieremiam, Ezechielem, Danielem, & Esdras. ut post ostendimus.

EVILMERODAC REX BABYLONIORVM.

quem in Chronicis Euilmerodac fuisse uocitatum reperi. Hic duodecimo imperii anno diem functus, fratri minori,

Quem in Chronicis Euilmerodac fuisse uocitatum reperi. Immo uero etiam multo ante in sacris libris. ut apud Hieremiam cap. lli.

BALTHASAR REX BABYLONIORVM.

Visum Balthasaris regis ad excidium eius perti-nens expositum à Daniele.

Qui Balthasar dictus est, locum fecit. Is cum quarto & decimo anno publicum epulum principibus ac prefectis suis daret, sacra uasa, quæ

Qui Balthasar dictus est, locum fecit. Is cum quarto, & decimo anno. Daniel cap. v. uocat Balthasar.

Is cum quarto decimo anno publicum epulum principibus.

R. & pre-

Et profectis suis daret sacra vasa, & c. proferri imperavit. Nunc narrare incipit visa Balthazaris regis filii Nabuchodonosoris, qua Daniel interpretatus est, ut apud eum scriptam est cap. v. Visum fuit tale. Cum obfidente Babylonem Dario Balthazar rex conuiuui daret principibus suis, atque ad id sacra vasa quondam Hierosolymis absporrata adhiberet, Deus offensus excidium prædixit. nam manus apparuit scribens in pariete tria verba, ex quibus Daniel illum regnum amissurum prænuñciauit. atque ita ea nocte capta est Babylon.

Omnis virilis, & muliebris sexus, Legendum est, ut supra, omnes. Daniel autem scripsit. Biberunt in eis rex, & optimates eius, uxores, & concubine illius.

Subito rex in pariete conspicit digitos scribentes, cernebanturq; in uersum ducte littere. Sic Daniel. In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribens contra candelabrum in superficie parietis aula regia, & rex aspicebat articulos manus scribens. Ex his suspicor legendum apud suspicium. in candelabrum uersum, ut dixit.

que per Nabuchodonosor de templo Hierosolymæ ablata, ac in regales usus usurpata, sed recondita in thesauris habebantur, proferri imperauit. Cum his per luxum ac licentiam regalis conuiuui promiscue omnis uirilii, ac muliebris sexus, uxores, concubinae que eius uerentur; subito rex in pariete conspicit digitos scribentes: cernebanturq; in uersum ductæ litteræ. Sed qui posset scripta legere, non reperiebatur. Igitur rex perterritus; magos & Chaldaeos aduocat. Quibus musitantibus, nec quidquam respondentibus, regina regem admonet, esse quendam Hebraeum Daniel nomine, qui olim Nabuchodonosor occulti mysterii somnium reuelasset, iam tum ob illustre sapientiam summis honoribus donatum. Itaque accitus Daniel, perlegit, interpretatusque, ob delictum regis, qui sacra Deo uasa teme-

me-

merasset, ipsi exitium imminere, regnumq; eius Medis, ac Persis datum.

Magos, & Chaldaeos aduocat. Exclamauit, ut introducerent magos, Chaldaeos, & aruspices.

Quibus musitantibus, nec quidquam respondentibus. Daniel. Tunc ingressi omnes sapientes regis non potuerunt, nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

Regina regem admonet, esse quendam Hebraeum Daniel nomine, qui olim Nabuchodonosor occulti mysterii somnium reuelasset, iam tum ob illustrem sapientiam summis honoribus donatum. Verba reginae hæc fuere. Est vir in regno tuo, qui spiritum Deorum sanctorum in se habet, & in diebus patriæ tuæ sciens, & sapientia inuenta sunt in eo. nam & rex Nabuchodonosor pater tuus principem magorum, incantatorum, Chaldaeorum, aruspicum constituit eum.

Itaque accitus Daniel perlegit, interpretatusq; ob delictum regis, qui sacra Deo uasa temerasset, ipsi exitium imminere, regnumque eius Medis, & Persis datum. Verba eius fuere. Quia eleuatus es more patris tui Nabuchodonosor a uersus dominatorem celi, & ex uasis eius bibisti tu, & concubinae tuae, iccirco missus est articulus manus, qui hæc scripsit, Mane, Thecel, Phares. quorum uerborum interpretatio est. Mane, Numeratus es dies regni tui, & compleuit illud. Thecel, Appensus es in statera, & inuentus es minus habens. Phares. diuisum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis.

DARIUS REX MEDORVM,
ET BABYLONIORVM.

Quod mox consecutum est. nam eadem nocte Balthazar interit, regnumque eius Darius natione Medus occupauit. Sic Daniel. Eadem nocte interfectus est Balthazar rex Chaldaeus, &

stri

dixit Cicero, in forum uersus.

Igitur rex perterritus. Quippe facies eius commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius soluebantur, & genua ad se inuicem collidebantur.

Exclamauit, ut introducerent magos, Chaldaeos, & aruspices.

Quibus musitantibus, nec quidquam respondentibus. Daniel. Tunc ingressi omnes sapientes regis non potuerunt, nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

Regina regem admonet, esse quendam Hebraeum Daniel nomine, qui olim Nabuchodonosor occulti mysterii somnium reuelasset, iam tum ob illustrem sapientiam summis honoribus donatum. Verba reginae hæc fuere. Est vir in regno tuo, qui spiritum Deorum sanctorum in se habet, & in diebus patriæ tuæ sciens, & sapientia inuenta sunt in eo. nam & rex Nabuchodonosor pater tuus principem magorum, incantatorum, Chaldaeorum, aruspicum constituit eum.

Itaque accitus Daniel perlegit, interpretatusq; ob delictum regis, qui sacra Deo uasa temerasset, ipsi exitium imminere, regnumque eius Medis, & Persis datum. Verba eius fuere. Quia eleuatus es more patris tui Nabuchodonosor a uersus dominatorem celi, & ex uasis eius bibisti tu, & concubinae tuae, iccirco missus est articulus manus, qui hæc scripsit, Mane, Thecel, Phares. quorum uerborum interpretatio est. Mane, Numeratus es dies regni tui, & compleuit illud. Thecel, Appensus es in statera, & inuentus es minus habens. Phares. diuisum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis.

Quod mox consecutum est. nam eadem nocte Balthazar interit, regnumque eius Darius natione Medus occupauit. Sic Daniel. Eadem nocte interfectus est Balthazar rex Chaldaeus, &

R 2 Da-

*Darius Medus successit in-
regnum annos natus sexaginta
duos.*

*Danielem illustri opinione
compertum uniuerso Imperio
præposuit.] Deinceps de Da-
rio agit, atque ab illo hono-
ratum Danielem scribit. Sic
autem Daniel. Placuit Da-
rio, & constituit super regniū
satrapas centum uiginti, ut
essent in toto regno suo, & su-
per eos principes tres, ex qui-
bus Daniel unus erat, ut satrapæ illi redderent rationem.*

Nam & Nabucodonosor eum regno præfecerat.] Supra dictum est,
post interpretationem primi somnii.

*Et Balthasar ueste purpurea, & torque aureo donatum tertium re-
gni principem constituerat.]* Daniel. Tunc iubente rege Balthasar in-
dutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo eius,
& prædicatum est de eo, quòd haberet potestatem tertius in regno.

DANIEL LEONIBVS OBIECTVS

A REGE DARIO.

Igitur ii, qui vnà cum eo
rerum potentes erant, exa-
gitati inuidiâ, quòd eis alie-
nigena captiua gentis fuif-
set æquatus.] Nunc narrat,
vt propter inuidiam suam mi-
honoris collegæ Danielis ip-
sum Danielem euerterint.
quippe impulsio rege, vt edi-
ceret, diuinos sibi honores
deserri, cum scirent, Danie-
lem eum cultum detrecta-
turum, rem eò deduxerūt,
vt Danielem parere abnuen-
tem rex in lacu leonum si-

ac

ftri opinione compertum,
vniuerso imperio præposuit
secutus superiorum regum
iudicium. Nam & Nabu-
chodonosor eum regno præ-
fecerat, & Balthasar ueste
purpurea & torque aureo
donatum, tertium regni prin-
cipem constituerat.

Igitur hi, qui vna cum eo
rerum potentes erant, exa-
gitati inuidia, quòd eis alie-
nigena captiua gentis fuif-
set æquatus, regem depra-
uatum adulatione compel-
lunt, vt sibi diebus proximis
triginta diuini honores da-
rentur: neque cuiquam lice-
ret Dominum, nisi regem
precarî. Facile id Dario
per-

persuasum, stultitia regum
omnium, qui sibi diuina vin-
dicant. Igitur Daniel non
rudis, neque inscius, Deo
preces, non homini deferen-
das: reus constituitur, edi-
cto regis non paruiffe. Mul-
tumque abnueute Dario,
cui carus acceptusque sem-
per fuerat, principes perui-
cere, vt in lacum demittere-
tur. Sed obiecto bestiis nul-
lum periculum fuit. Quod
cum rex comperisset, accu-
satores deputari leonibus
præcepit: qui non simili ex-
plo perfuncti sunt. nam con-
tinuò deuorati, ferarum fam-
mem expleuerunt. Daniel
clarus ante, clarior haberi
cœpit: rex antiquato edicto
suo, nouum proposuit: reli-
ctis erroribus ac superstitionibus,
Deum Danielis co-
lendum.

Mulum abnueute Dario.]
Nam pro Daniele posuit eor,
vt liberaret eum, & usque ad occasum solis laborauit, vt erueret
illum.

Principes pernicere.] Nempe dicentes. Scito rex, quia lex
Medorum, atque Persarum est, vt omne decretum, quod constitueris
rex, non liceat immutari. Tum rex præcepit, & adduxerunt Danie-
lem,

R 3 lem,

ne cibo coniceret. ex quo
diuinitus incolumis euasit.
Res narratur apud Danielé.
cap. vi.

*Compellunt, ut sibi diebus
proximis triginta diuini hono-
res darentur, neque cuiquam
liceret dominum nisi regem pre-
cari.]* Verba petitionis sa-
traparū clariora sunt apud
Danielem. extat edictum.
*Vt omnis, qui petierit, aliquā
petitionem à quocumque Deo,
& homine intra triginta dies,
nisi à te rex, mittatur in lacu
leonum.*

*Daniel reus constituitur,
edicto regis nō paruiffe.]* Ibidē
Interim Daniel ingressus est
domum suam, & fenestris a-
peritis in cœnaculo suo contra
Hierusalem tribus temporibus
in diem flexit genua sua,
& adorauit, confessusque est
Deum, sicut & ante facere con-
sueuerat. *Viri autem illi curio-
sini inquirentes inuenerunt Da-
nielem orantem Deum suum.
& accedentes ad regem, id ei
detulerunt, & ut ex edicto in
lacum leonum daretur, insti-
terunt.*

lein. & miserunt in lacum leonum.

Sed obiecto bestijs nullum periculum fuit. Nam Deus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt ei. eductusque est Daniel de lacu. & nulla lesio inuenta est in eo, quia credidit Deo suo.

Quod cum rex comperisset, accusatores deputari leonibus precepit. Daniel. In bene rege adducti sunt viri illi, qui accusauerunt Daniel, & in lacum leonum missi sunt ipsi, & filij, & uxores eorum. & non peruenerunt usque ad pavementum lacu, donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

Rex antiquato edicto suo, nouum proposuit, relicti erroribus, ac superstitionibus Deum Danielis colendum. Verba edicti noui fuere. A me constitutum est decretum, ut in uniuerso Imperio, & regno meo ueremiscant, & paueant Deum Danielis, in se enim est Deus uiuent, & aternus in secula.

VISIONES DANIELIS DE REGNIS FUTVRIS, CHRISTO, ET ANTICHRISTO.

Extant etiam uisiones eius. Liber Danielis, de quo loquitur, continet, ut supra dixi, somnia, & uisiones regum Nabuedonosoris, Balthasaris, & Darii, quas ille coniecit, & uisiones ipsius Danielis cum interpretatione. cap. vii, viii, ix, & x. ex his una obiecta est anno primo Balthasaris de quattuor bestijs, leona alas habente, urso, pardo, & quarta bestia cornua decem habente, altera uero anno tertio Balthasaris de ariete duorum cornuum, & hircu unius, deinde quattuor, qui deuicit arietem. & primo anno reuelationem de se.

Extant etiam uisiones eius, quibus consequentium seculorum ordinem reuelauit: annorum etiam numerum complexus, intra quem Christum, sicut factum est, descensurum ad terras pronuntiauit, venturumque Antichristum manifeste exposuit. Quod si quis studiosior erit, rectius ibi quaesitum reperiet: nobis propositum est, rerum tantum ordinem contextere. Darius duodeuiginti annos regnasse traditur.

Qua

Qua tempestate Astyages septuaginta hebdomadibus Medis imperabat.

Quibus consequentium seculorum ordinem reuelauit. Haec sunt primae duae uisiones, quibus prauitit seriem regnorum futurorum. nam in prima uisione uidit quattuor hostias, quattuor regna significantes, quae se inter se exceptura erant, Assyriorum, Persarum, Macedonum, & Romanorum, de quibus sic Daniel. Haec quattuor bestiae magne, quattuor sunt regna, quae consurgunt de terra, suscipiunt autem regnum sancti Dei altissimi, & obseruabunt regnum usque in seculum, & in seculum saeculorum. Bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit uniuersam terram, & conculcabit, & comminet eum. Secunda uero uisio fuit, qua se uidisse asseruit arietem, cui ceterae bestiae resistere non poterant, uenisse autem ab occidente hircum, qui habebat cornu insigne inter oculos suos, & percussisse arietem. hircum autem magnum factum esse. inde fractum illi cornu magnum, & orta esse quattuor cornua. de uno autem egressum esse cornu unum, quod iuge sacrificium abstulerit, & locum sanctificationis deiecerit. Interpretantur autem hircum fore Alexandrum Magnum, qui arietem, id est Darium Persarum regem subegit. & moriens quattuor cornua, id est regna reliquit. ex quibus unum Antiochus Epiphanes rex Syriae religionem Iudaeorum mutauit, & templum profanauit, ut postea uidebimus. Haec uero uix significauit Sulpicius.

Annorum etiam numerum complexus intra quem Christum, sicut factum est, descensurum ad terras pronuntiauit. Tertia haec est uisio, qua post LXX annorum hebdomades Christum uenturum pronuntiauit. Locus est cap. ix. In anno primo Darii filij Assueri de semine Medorum, qui imperauit super regnum Chaldaeorum, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Hieremiam prophetam, ut complerentur desolationis Hierusalem septuaginta anni. & addit, oranti tibi Deum angelum respondisse. Septuaginta hebdomades abbrevia. & sicut super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prauaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur uisio, & propheta, & uigetur sanctus sanctorum. Scito ergo, & animaduerte ab exitu sermonis, usque iterum edificetur Hierusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades

des sexaginta duae erant, & rursum edificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Confirmabit autem pactum multis una hebdomada, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio. Ceterum septuaginta annorum hebdomades annos conficiunt CDXC. Initium autem hebdomadam ab aliis, ut inquit Theodoretus, in anno primo Cyri regis Persarum collocatur, cum Iudaei domum dimisissent, ab aliis in sexto anno Darii, cum templum perfectum est, ab aliis in anno vicefimo Artaxerxis Longimani, cum urbs instaurata est. finis uero, aut in baptismo Christi, aut in cruce, aut in templi euersione statuitur, nempe sub Hadriano. De qua re tota sic S. Augustinus lib. xv i i i, cap. xxx iv de Ciuitate Dei. *Tempus, quo uenturus fuerat Christus, atque passurus, Daniel numero definit annorum, quod longum est in computando monstrare. Et autem illi septuaginta anni populum captiuitate Iudaica liberarunt, sic haec septuaginta annorum hebdomades populum in ueram libertatem uindicabunt, nempe aduersus tyrannidem Satanae, quam Christi promissi aduentus, & passio labefactabit.*

Venturumque Antichristum manifeste exposuit.] Haec est alia visio, qua Antichristum praenunciauit, explicita capite septimo, ubi primam uisionem exponit, de quattuor bestis. Loquens enim de quarta sic inquit angelus. *Bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit uniuersam terram, & conculcabit, & comminet eam. Porro cornua decem ipsius regni decem reges erunt, & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu eius usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. Quae uerba interpretans Theodoretus sic inquit. Decem reges circa sinem exurgent, & postremus Antichristus exorietur, regnumque obtinere contendet, ac tres illos euerteret. nec contentus uictoria, quam de hominibus retulerit, etiam maledicta contra Deum altissimum coniciet, & sanctos supplicio afficiet, & peribit, se posse pietatem, quae tunc uigebat, euertere, & temp. commutare.*

Darius duodeuiginti annos regnasse traditur. Quae tempestate Astyages Medis imperabat.] Eodem tempore Astyages regnauit inter Medos, Cyrus nepos eius ex filia inter Persas, & Darius Medus,

us, sive de femine Medorum, Astueri filius, (sic enim inquit Daniel,) Balthasarem regem Babyloniorum deleuit, & regnum eorum sibi asciuit. quot autem annos tenuerit, non constat inter scriptores, qui minimum anno vno, qui plurimum octodecim, inter quos est Sulpicius, & fortasse solus. Atque haec quidem in captiuitatem, & eius tempora dicta sunt.

CYRVS REX PERSARVM, MEDORVM,
ET BABYLONIORVM.

Hunc Cyrus ex filia nepos eius, regno expulit, Persarum usus armis: unde summa imperii ad Persas translata est. Babylonii quoque in potestatem ditionemque eius concessere. Igitur initio regni, propositis publice edictis, dat potestatem Iudaeis, in solum patrium redeundi: sacra etiam uasa, quae Nabuchodonosor de templo Hierosolymae abstulerat, reddidit. Itaque paucitum in Iudaeam regressi: ceteris redeundi animus, an facultas defuerit, parum compe-
rimus.

Hunc Cyrus ex filia nepos eius regno expulit.] Narrare deinceps incipit de Cyro rege Persarum successore Darii regis Medorum. Graecorum uero opinioni assentit, qui Astyagum à Cyro oppressum scripsere. Sunt tamen, qui hereditate illud regnum ei obtigisse scribant, non armis. Quod inuere uidetur Daniel, cap. x i i i. cum inquit. *Es rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum eius.*

Babylonii quoque in potestatem, ditionemque eius concessere.] Persico regno Cyrus adiunxit Babylonicum. quia mortuo Dario socero regnum illud obtinuit. atque ita tria regna Persarum, Medorum, & Babyloniorum coniunxit.

Restitutio Iudaeorum in Patriam. Templi reaedificatio inchoata.

Igitur initio regni propositis publice edictis dat potestatem Iudaeis
in

in solam patriam redeundi.] Explicitis septuaginta captiuitatis annis, deinceps narrare pergit ea tempora, quibus Iudæi per Cyrum regem Persarum in Iudæam dimissi templum, & urbem reedificauit. & legem ac remp. restituerunt. fuerunt autem anni ducenti uiginti ipso supplicante Sulpicio, neque enim ei cum ceteris conuenit. Hæc uero tempora illustrarunt ipsi Persarum reges, Cyrus, qui Iudæos dimisit, Cambyfes, Darius Hydaspis filius, Xerxes, Artaxerxes Longimanus, qui ædificatione impediunt. Darius Ochus, sub quo templum reffectum, & Artaxerxes Mnemō, sub quo vrbs ab ipso dicitur restituta. Post quem Ochus, Arses, & Darius fuit, quem Alexander Macedo deleuit. Agamus ergo Sulpicium sequuti de singulis, ita tamen, ut lectorem præmoneamus, rectius sub Dario Hydaspis filio templum restitutum, & sub Artaxerse Longimano urbem reedificatam esse, credi, quod alij prodiderunt. Redeundi uerò potestas data est à Cyro rege anno primo regni sui Zorobabeli principi Iudæorum, & Iosue pontifici expletis demum annis septuaginta captiuitatis, cum adesset tempus à deo promissum Iudæis repetendæ patriæ, templi restitendi, & vrbs instaurandæ. Ex quo Isaias cap. xxv. i. *Qui dico Cyro, Pastor meus es, & uoluntatem meam completis. Qui dico Hierusalem, edificaberis, & templo, fundaberis. & Hieremias cap. xxv. Et erit uniuersa terra hæc in solitudinem, & in stuporem, & seruient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis, cumque impleti fuerint septuaginta anni, uisitabo super regem Babylonis, & iniquitatem eorum, & super terram Chaldeorum. & cap. xxxix. Cum ceperim impleri Babylone septuaginta anni, uisitabo uos, & reducam uos ad locum istum. Inde ab Hieremia reliqui sumpsere. ut scripserit Paralipomenon. cap. xxxv. i. Si quis euaserit gladium datus in Babylone, seruiuit regi, & filijs eius, donec imperaret rex Persarum, ut compleretur sermo Domini ex ore Hieremiæ, & celebraret terra sabbata sua. cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum usque dum complerentur septuaginta anni. anno autem primo Cyri regis Persarum suscitauit Dominus spiritum Cyri, qui iussit predicari in uniuerso regno suo. Deus præcepit mihi, ut edificarem ei domum in Hierusalem. Hinc etiam Esdras cap. i. scriptum reliquit. Anno primo Cyri regis Persarum, ut compleretur uerbum Domini ex ore Hieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, ut edificaret ei templum in Hierusalem, & locutus ad populum Iudæ, hortatus est, ut irent in Hierusalem, & edificarent templum. & cap. v. ac vi. Anno primo Cyri*

Cyri regis Babylonis Cyrus rex proposuit edictum, ut domus Dei ædificaretur.:

Sacra etiam uasa, quæ Nabucodonosor de templo Hierosolymæ abstrulerat, restituit.] Esdras cap. i. Rex Cyrus prostratis uasa templi Domini, quæ tulerat Nabucodonosor de Hierusalem, & posuerat ea in templo Dei sui. inde numerat ea.

Itaque pauci tum in Iudæam regressi.] Omnis multitudo, inquit Esdras, quadraginta duo millia trecenti sexaginta septem.

IDOLVM BELI DELETVM A DANIELE

B A B Y L O N E.

Erat ea tempestate apud Babylonios Beli antiquissimi regis, cuius etiam Virgilius meminit, ex ære simulacrum, quod superstitione hominum consecratum, Cyrus quoque adorare erat solitus, antistitum eius dolo illufus, qui ueluti effigiem illam atque potare affirmabant: cum diurnam pensitationem, quæ idolo inferre batur, clam ipsi absumeret. Igitur Cyrus cum Daniele familiariter uteretur, quærit ab eo, cur simulacrum non adoraret, cum manifestum uiuentis Dei esset indicium, absummentis ea quæ inferebantur? Daniel ridens hominis errorem, negare id

Erat ea tempestate apud Babylonios Beli antiquissimi regis, cuius etiam Virgilius meminit, ex ære simulacrum.] Interferit historiam ad reditum Iudæorum non pertinentem, nempe, ut Babylone Daniel uirtutem suam coram Cyro rege ostenderit, sacerdotibus Beli falsi conuictis, cum Beli simulacrum uesci cibus, qui apponebantur, affererent. Hoc est autem apud Daniele. cap. xiv. Erat idolum apud Babylonios uocamine Bel. De quo sic S. Ambrosius, quem secutus est Sulpicius, in episto. ad Romanos. Primi Babylonij dei uocauerunt figmentum cuiusdam Beli quondam hominis mortui, qui principatum in eis dicitur egisse. Et quidem ante Ninum dicitur regnasse Belus. Verum puto idolum illud fuisse potius dei Baal, quam Beli

Beli regis. Ceterum non uidetur Virgilius eundem Belum Babylonium intelligere. cum de Tyriis loquens dixit. *Genitor tum Belus opimam vastabat Cyprum.* Quare vereor, ut hæc verba ficta sint ab alio aliquo parum historiarum perito. [cuius etiam Virgilius meminit.] & temere deinde ex margine in textum irrepserint.

Cyrus quoque adorare eam solitus. Daniel. Rex quoque colebat eam, & ibat per singulos dies adorare eam.

Qui vesci effugiem illam, atque potare affirmabant. Nam impediuntur in eo per dies singulos simile artabe, & ones quadraginta, & vini amphore sex. Ibidem.

Cyrus cum Daniele familiariter ueretur, quarit ab eo, cur simulacrum non adoraret, cum manifestum uiuentis Dei esset indicium abstinentis ea, que inferebantur. Verba Cyri fuerunt. Quare non adoras Bel? cui respondit Daniel. Quia non colo idola manufacta, sed uiuentem Deum. Cui rex. Non uidetur tibi esse Bel uiuens Deus? an non uides, quantum comedat, & bibat quotidie?

Daniel ridens hominis errorem negare id posse fieri.

Re-

id posse fieri, ut æs illud, id est, bruta materies, cibo uteretur, aut potu. Accersi ergo rex sacerdotes iubet: nam fere ad septuaginta erant. adhibitoque eos terrore increpat, quis impensa consumeret? cum Daniel, vir prudentia insignis, minime id ab insensibili simulacro posse fieri contemneret. Tum illi confisi paratodolo, inferre, & obsignari a rege templum deposcunt, uti, nisi omnia postero die absumpta deprehenderentur, morte pœnas persoluerent: dum eadem conditio Danieli maneret. Itaque signo regis templum obsignatur, cum prius Daniel, sacerdotibus insciis, pauimentum cinere aspersisset, ut introeuntium occultos aditus vestigia proderent. Igitur postero die rex templum ingressus, animaduertit absumpta, quæ idolo apponi iusserat. Tum Daniel occultam fraudem uestigiis pro-

prodentibus referat: sacerdotes cum uxoribus, & filiis, subfosso foramine ingressos, ea quæ idolo apposita fuerant, deuorasse. Ita omnes iussu regis interfecti, templum ac simulacrum Maniæ in potestatem datum, atque arbitrio eius dirutum.

dubitantem addidisse, [Fermè ad septuaginta.]

Adhibitoque eos terrore increpat, quis impensa consumeret? Verba increpationis fuerunt. Nisi dixeris mihi, quis est, qui comedat impensas has, moriemini.

Tum illi confisi paratodolo, inferre, & obsignari a rege templum deposcunt. Sic enim dixerunt. Ecce nos egrediemur foras, & tu rex pone escas, & uinum misce, & claude ostium, & signa annulo tuo, & cum ingressus fueris mane, nisi inueneris omnia comesta a Bel, morte moriemur, uel Daniel, qui mentius est aduersus nos. Dolus autem sic exponitur. Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitum, & per illum ingrediebantur semper, & deuorabant ea.

Cum prius Daniel sacerdotibus insciis pauimentum cinere conspersisset. rectè, præcepit enim pueris suis, ut afferrent cinerem, & cribrauis per totum templum coram rege.

Animaduertit absumpta, quæ idolo apponi iusserat. Nam sacerdotes ingressi nocte iuxta consuetudinem, & uxores, & filij eorum comederunt omnia, & biberunt.

Tum Daniel occultam fraudem uestigiis prodentibus referat. Dixit enim. Ecce pauimentum, animaduerte, cuius uestigia sunt hæc.

Sacerdotes cum uxoribus, & filiis subfosso foramine ingressos ea, quæ idolo apposita fuerant, deuorasse. Ibidem. Tunc apprehendit sacerdotes, & uxores, & filios eorum, & ostenderunt ei abscondita ostiola, per que ingrediebantur, & consumebant, quæ erant super mensam.

Itaque

Itaque omnes iussu regis interfecti. Templum, & simulacrum Danieli in potestate datum, atque arbitrario eius dirutum. Ibidem occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatem Danielis, qui subiecit eum, & templum eius.

REÆDIFICATIO TEMPLI IMPEDITA.

Interea Iudæi, quos ex permissu Cyri in patriam regressos supra memorauimus, urbem, ac templum restituere aggressi. Rediit ad historiam Iudæorum, qui in Iudæam redierunt, eosque primum templo excitando operam impendisse scribit: sed per centum annos propter paucitatem, & inopiã parum profecisse, qui numerus conuenit a tati Artaxerxis primi cognomento Longimani, sub quo impeditam ipse censet ædificationem.

Donec centesimo fere anno Artaxerxe rege Persis imperitante per eos, qui locis præerant, ad ædificandam deterriti sunt. Per centum, inquit, annos nihil in ædificando templo profecerunt, anno centesimo propter imperiũ Artaxerxis regis omnino ab opere recesserunt. Inde regnante, ut addet, Dario templum est restitutum. Cum autem duo sint Darii, & duo Artaxerxes, ipse ædificationem impeditam ab Artaxerxe primo, qui Longi-

ma-
Interea Iudæi, quos ex permissu Cyri in patriam regressos supra memorauimus, urbem ac templum restituere aggressi, ut pauci atque inopes, parum proficiebant: donec centesimo fere anno, Artaxerxe rege Persis imperitante, per eos qui locis præerant, ab ædificando sunt deterriti. Etenim tum Syria, atque omnis Iudæa sub Persarum imperio per magistratus ac præfides regebatur. Igitur his consiliũ fuit, regi Artaxerxi scribere, non oportere Iudæis restituendã urbem suã copiam dari, ne pro contumaci ingenio, resumptis uiribus, aliis gentibus imperare soliti, non paterentur sub alieno imperio degere. Ita comprobato à re-

ge

ge præsidum consilio, prohibita urbis ædificatio, usque in secundum Darii regis annũ dilata est.

manus est dictus, parauit. Templum restitutum sub Dario secundo, qui Ochus est nominatus, urbem repositam sub Artaxerxe secundo, quem Mnemoni appellauere. Esdras autem impe-

ditos quidem esse per Artaxersem Iudæos scribit, uerũ neurrũ horum esse, conuincitur. Verẽ autem hoc opus inchoatum est, ut diximus duobus Zorobabele principe, & Iosue pontifice, qui sub Cyro altare tantum construxerunt, & templi fundamenta fecerunt, Samaritarum uiciorum populorum inuidia, quorum ius ultra tum pergerent, impediti, qui rem ad præfectos regionis derulerunt, perfectum autem sub Dario primo, non secundo, quod præter ceteros Iudæi indicant, qui loquentes cum Christo negant eum posse resuscitare triiduo templum illud, quod a quadraginta sex annis esset perfectum, et enim sunt à primo anno Cyri ad sextum Darii primi.

Igitur his consiliũ fuit, regi Artaxerxi scribere, non oportere Iudæis restituendæ urbis suæ copiam dari, ne pro contumaci ingenio resumptis uiribus aliis gentibus imperare soliti non paterentur sub alieno imperio degere. Hæc præfides regionis ex suggestione Samaritarum fecerunt, qui epistolam his rebus ad regem Artaxersem composuerunt. Notum sit regi, quia Iudæi, qui ascenderunt ante ad nos, uenerunt in Hierusalem ciuitatem rebellem, & pestifera, quam ædificandam extruentes muros eius, & parietes componentes, nunc autem uotum sit regi, quia si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius instaurati uiribus, & uicibus annos reddimus non dabunt, & usque ad reges hæc noxa perueniet. Esdras cap. v. lib. I.

Ita comprobato à rege præsidum consilio, prohibita urbis ædificatio, usque in secundum Darii regis annum dilata est. Verba regis prohibentis ad Samaritas accusatores, apud Esdras hæc fuerunt. Prohibeatis uiros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec si forte à me iussu fuerit. Lecto edicto regis illi abierunt festini in Hierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt in brachiis, & robore. Tum intermissum est opus domus Domini in Hierusalem, & non fiebat usque ad annum secundum regni Darii regis Persarum. Ecce ut non nominet Dariũ secundum.

Sei

Sed hoc tractu temporum, qui reges Persis imperauerint, inferemus.] Hoc loco iterum interrumpit narrationem pollicens, se à Cyro ad Darium reges Persarum explicaturum, & annos eorum appositurum. vt ratio temporum extet. nam cum Iudæi obediunt Persis, abijs, vt à dominis sum mâ temporū subducere oportuit. sunt aut Cyrus, aut Cambyfes, Magi, Darius. Hystaspis filius. Xerxes, Artaxerxes Longimanus, Xerxes secundus, Sogdianus, Darius ochus, Artaxerxes Matmon, Ochus, Artes, Darius vltimus.

Post Darium medum Cymus vno, & triginta annis.] Reges Persarum explicuere Diodorus, Iustinus, Eusebius, & Metasthenes. Cyro ab omnibus anni triginta tribuuntur.

Scythijs bellum inferens in pralio cecidit.] Iustinus. *Thamyris regina Scythiarum compositis in montibus insidijs ducera millia Persarum cum ipso rege trucidauit.*

Secundo anno, postquam Tarquinius superbus Romæ regnare cæperat.] Apud Eusebium secundus annus Tarquinij superbi incidit in quintum decimum Cyri. Verum

Sed hoc tractu temporum qui reges Persis imperauerint, inferemus, quo facilius annorum series in ordinem contexta prodatur. Post Darium Medum, quem duodeuiginti annos regnasse significauimus, Cyrus vno & triginta annis rerum potitus est. Scythijs bellum inferens, in prælio cecidit: secundo anno postquam Tarquinius Superbus Romæ regnare cæperat. Cyro Cambyfes filius eius successit, regnauitque annos nouem. Hic cum Aegyptum atque Aethiopiam bello premeret & subegisset, victorq; in Persas reuertetetur, casu se ipsum vulnerauit, ex eoq; ictu petijt. Post huius mortem magi duo fratres, natione Medi, menses septem Persarum regnum obtinuerunt. Ad hos interficiendos septem nobilissimi Persæ cõiurauerunt: quorum princeps fuit Darius Hystaspis filius, natus ex fratre patru-

le Cyri, omniumque consensu regnum ei delatū: regnauit annos sex & triginta. Hic ante quadrienniū quàm decederet, apud Marathonem pugnavit, celeberrimo Græcis Romanisque historijs prælio. Id gestum post Romam conditam anno ferè ducentesimo & sexagesimo, Macherino & Augurino consulibus, abhinc annos, si tamen inuestigatio Romanorum consulum nõ fefellit, D CCC LXXX & VIII. Omne enim tempus in Stili conem cõsulem direxi. Post Darium Xerxes fuit, isque vno & viginti annis regnasse traditur: quamquam in plerisque exemplaribus viginti & quinque annos imperij eius fuisse reperi. Huic successit Artaxerxes, cuius supra mentionem fecimus, Hic cum inhiberi ædificationem vrbs Iudææ, tẽpliq; iussisset, suspensum opus vsq; in secundum Darij regis annum pendit. Sed vt vsque

Verum quocunque modo, Cyri mors regnante Superbo Romæ accidit. Vnde S. Augustinus libro XVIII, cap. XXVI. de Ciuitate Dei scripsit. *Sub Dario Persarum rege, expletis septuaginta annis, quos Hieremias propheta prædixerat, reddita est Iudæis soluta captiuitate libertas, regnante Romanorum serptimo rege Tarquinio. Darius autem hic primum, non secundum intellexit, qui & ipse regnante Romæ Superbo regnauit.*

CAMBYSES REX
PERSARVM.

Cyro Cambyfes filius eius successit, regnauitq; annos nouem.] Sic ceteri omnes, illo vno excepto, quod Cambyfi septem, aut paullo amplius annos adscribit. De nece eius Iustinus. Sub hoc templi reædificationem impeditam plerique ex Eldra colligūt contra Sulpicium.

Magi fratres menses septem.] Item ceteri.

DARIVS HYDASPIS
F. REX PERSARVM.

Ad hos interficiendos septem nobilissimi Persæ coniuuauerunt, quorum princeps
s Darius

Darius Hydaspis filius, natus ex fratre patriale Cyri, omniumq; consensu regnum ei delatum. regnavit annos sex, & triginta. Hic est Darius primus. de quo sic Iustinus. *Tanta moderatio ceteris fuit, ut audito auspicio confestim equis defluerint, & Darium*

regem salutarini, populus quoque univertus sequutus iudicium principum eundem consensu regem. Item in ceteris ceteri.

Hic ante quadriennium, quam decederet, apud Marathonem pugnavit.] Et quidem dace apud Græcos Atheniensi Miltiade. Auctor Diodorus, Iustinus, Probus, nihil hac historia notius.

Id gestum post Romam conditam anno fere ducentesimo, & sexagesimo, & acerino, & Augustino cost.] T. Geganius Macerinus, & P. Minucius Augurinus consules fuerunt anno Urbis cclix, teste Livio, quem hic sequutus est.

Abhinc annos dccclxxx & viii.] Rectè. Nam Stilico cõsul, quo hæc scripta sunt, incidit in annum Vrbis conditæ mclii, a quo numero si demas cclix, fient dccclxxxviii. Hoc igitur regnante templum absolutum tradunt omnes ferine præter Sulpicium. apud quem legendam dccclxxxviii.

XERSES REX PERSARVM.

Post Darium Xerxes fuit, isq; xxxi annis regnasse traditur.] Ceteri xxx produnt.

ARTAXERSES LONGIMANVS REX PERSARVM.

Hinc successit Artaxerxes, cuius supra mentionem fecimus.] Nempe cum dixit, per eum prohibitam Templi ædificationem fuisse, quod nunc quoque repetit. Hic est autem Artaxerxes cognomine Longimanus.

Vsq; ad secundum Darij regis annum.] Darij inquam secundi, qui Ochus, & Nothus est appellatus. hoc enim à nobis sæpe reperendum est. ad eius igitur vsque annum secundum suspensionem templi ædificationem fuisse, inquit.

Sed

Sed ut vsque ad eum.] Et quoniam eò tendimus, ut ad templi reædificationem accedamus, annos etiam regum, qui medijs inter Xersem, & Darium fuerunt, inferemus.

Artaxerxes regnavit annos unum, & quadraginta.] Omisit successorem Xerxis Artabanum, qui dies tantum septem regnavit, quod nihil ad summam hanc asserat. Artaxerxes autem Longimanus, qui Artabanum excepit, annos xi regnasse apud alios proditur.

DARIVS OCHVS REX PERSARVM. RESTITVTIO TEMPLI ABSOLVTA.

Darius deinde, sub quo templum est restitutum, regnū adeptus est, cui Ochus tum nomen erat. Hic cum ex Hebræis tres adolescentes spectatæ fidei, corporis custodes haberet, unusque ex his prudentiæ documento admirationem regis in se cõuertisset, delata sibi optione petendi si quid animo concepisset, ingemiscens patriæ ruinis copiam restituendæ vrbis poposcit. meruitq; à rege, ut sub regulis ac præsidibus imperaret, ut ædificationem sacræ ædis præbitis impendijs maturarent. Ita templum quadriennio consummatum, sexto post anno, quam Darius regna-

Darius deinde, sub quo Templum est restitutum, regnum adeptus est, cui Ochus tum nomen erat.] Sic quoque ceteri. Nothus etiam, ut dixi, appellatur.

Hic cum ex Hebræis tres adolescentes spectatæ fidei corporis custodes haberet, unusque ex his prudentiæ documento admirationem regis in se cõuertisset, delata sibi optione petendi, si quid animo concepisset, ingemiscens patriæ ruinis copiam restituendæ vrbis poposcit.] Hoc scriptum est apud Esdram lib. iiii. cap. iiii. Vacarum ab ædificatione Templi in Hierusalè vsq; ad secundum annum regni Darij regis Persarum. Darij inquit, verum non secundi Darij. Narrat inde ex libro tertio Esdræ de tribus adolescentibus custodibus corporis, qui oblectandi regis causâ questionem posue-

10

S 2 runt.

runt, quæ nam res maiores vires haberet. cum vnus dixisset vinum, alter regem, Zorobabel tertius intulit, mulierem, sed supra omnia veritatem. cuius sapietiam cum rex probasset, iussit, vt peteret quod vellet, ille dixit. *Memor esto voti tui, quod vouisti edificare Hierusalem, in die, qua regnum accepisti, & omnia vasa, que accepta sunt ex Hierusalem, remittere ea ibi. & tu vouisti edificare templum, quod incenderunt Idumæi, quando exterminata est Iudæa à Chaldeis. Et nunc hoc est, quod postulo domine.* Videndum est autem Sulpicio, num rectè Zorobabel dici adolescens, regnante Dario secundo, possit, qui centum amplius annos ipso supputante haberet. Verùm præterquam quod historia libri tertij Esdræ improbata est, neque ex ea elicitur, Zorobabilem cum Dario secundo egisse potius, quàm cum primo.

Meruisti, à rege, vt subregulis, ac præsidibus imperaret, vt ædificationem sacræ ædis præbitis impendijs maturarent.] Esdras. *Tunc rex scripsit epistolas ad omnes dispensatores, & præfectos, & purpuratos, vt deducerent eum, & eos, qui cum illo erant, omnes ascendentes edificare Hierusalem, &c.*

Ita Templum quadriennio consummatum sexto post anno, quàm Darius regnare cæperat.] Res ab Esdra sic narratur. *Aggeo, & Zacharia verbum Dei in Iudæa pendentibus Zorobabel, & Josue cæperunt anno secundo Darij edificare Templum. Illis molientibus opus Thataimæi dux regionis, quæ suus, cuius auctoritate edificarent, cui responderunt, se edicto Cyri ædificare, placuit autem, vt res referretur ad Darium. itaque epistola missa res tota exposita est. Darius queri edictum Cyri iussit, idq; inuenum impleri voluit. Quare dux ille, & Iudæi amittentes Templi ædificationi acriter incubuerunt. & quarto post anno, qui fuit sextus Darij, perfecerunt, ac dedicauerunt. & pascha magna lætitiâ celebrarunt. Libro primo, cap. v. & v. lib. II. cap. 11, 111, & vi. quæ verba ad Darium primum referenda sunt, non ad secundum ob ea, quæ diximus.*

Et quia magnæ molis erat, urbem restituere.] Tum tantummodo templum repositum est, quia maioris operis erat, urbem instaurare.

flaurare. Quare Iudæi omiſſa ædificatione vrbis templo se per multos inde annos continuerunt. idest vsque ad viceſimum annum Artaxerſis primi, idest Longimani, non Mnemonis, vt inquit Sulpicius.

ARTAXERSES MNEMON REX PERSARVM.
RESTITVTIO LEGIS.

Per idem tempus Esdras scriba legis post viginti fere annos quàm templum fuerat consummatum, defuncto iam Dario, qui vnum de viginti annos rerum fuerat potitus, permissu Artaxerxis secundi, non illius, qui inter duos Xerxes fuit, sed huius, qui Dario Ocho successerat, Babylonia profectus, multiq; eum secuti, Hierosolymam peruenere. Vasa quoq; diuersi operis, & dona, quæ rex templo Dei miserat, cum duodecim Leuitis. Vix enim hic numerus ex illa tribu repertus traditur. Is cum deprehendisset Iudæos gentilium conubijs permittos, multis incerpitos, renunciare istiusmodi matrimonijs, ac filios ex his susceptos extrudi iubet.

Per idem tempus Esdras scriba legis post viginti fere annos, quàm templum fuerat consummatum.] Tria fuerunt à Iudæis reparanda, templum, disciplina, vrbis. templum à Zorobabele sexto anno Darij secundi perfectum est. disciplina ab Esdra septimo anno Artaxerſis Mnemonis formata. Vrbis à viceſimo anno eiusdem Artaxerſis vsq; ad triceſimū secundum per Neemiam restituta est, teste Sulpicio. Nunc vbi de templo egit, de disciplina per Esdram restituta disserit. vt ab Esdra scriptum est cap. vii. Ceterum scribas legis Iudæi vocabant, iurisperitos, & theologos. Extrat in hanc sententiam titulus epistolæ Artaxerſis regis ad Esdram talis. *Artaxerſes rex regum Esdræ sacerdoti scribæ legis Dei celi doctissimo.* de his exactius nos in libris de rep. Hebræorum.

Post viginti ferme annos, quàm templum fuerat consummatum

matum.] Rectè. nam anno sexto Darij templū est consummatum, inde Darius su peruxit annos XIII, quibus si addantur septem Artaxerxis, cum Esdras in Hierusalem venit, efficiuntur viginti.

Qui undeviginti annis re- rum fuerat potius.] Eundem numerum regni Dario secundo ceteri ascribunt.

Permissi Artaxerxis secundi, non illius, qui inter duos Xerxes fuit.] Quia nouam opinionem affert, propterea eam, quoad potest, illustrat. nam ceteri de Artaxerse primo, id est, Longimano intellexerunt, qui inter duos Xerxes regnauit. quod ipse ad secundum, id est ad Mnemonem transtulit. Verba autem Artaxerxis permit- tentis hæc fuerunt. A me decretum est, ut cuiusque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus eius, & de leuitis ire in Hierusalem, tecum vadat.

Vasa quoque diuersi operis.] Ibidem. Et omne argentum, & aurum quodcumque inuenieris in vniuersa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus, qui sponte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Hierusalem, liberè accipe. Vasa quoque, quæ dan- tur tibi in ministerium Dei tui, trade in conspectu Dei in Hierusalem.

Cum duodecim leuitis, vix enim hic numerus ex illa tribu reperitur est.] Cap. VIII. Quæsiuq; in populo, & in sacerdotibus de filijs Le- ui, & non inueni ibi.

Is cum deprehendisset Iudeos gentilium comubijs permistos.] Hoc vnum caput est disciplinæ Iudaicæ per Esdras emendatæ, quod & vxores gentiles dimitti tanquam nefarias iussit. Verba fuerunt. Vos transgressi estis, & duxistis vxores alienigenas, ut adderetis super delictum Israel. Et nunc date confessionem Domino Deo patrium ve- strorum, & facite placitum eius, & separamini à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis. Et respondit vniuersa multitudo, dixitq; voce magna. Iuxta verbum tuum ad nos, sic fiat. Lex, quæ cauebat, ne Hebræi ducerent vxores alienigenas, est Exodi cap. xxxiv.

omnesque dicto paruerè. Purgatus populus, veteris le- gis ritum agebat. Ceterum Esdras nihil super reficien- da vrbe egisse comperio: cre- do potiore curam ratus, plebem corruptis moribus reformare.

RESTI-

RESTITVTIO HIERVSALEM.

Erat ea tempestate apud Babyloniam Neemias, mi- nister regius, gente Iudæus, Artaxerxi merito obsequio- rum carissimus. Is Iudæos percontatus, quis paternæ vrbis status esset, vbi compe- rit, in iisdem ruinis iacere patriam, totis sensibus con- turbatus, cum gemitu mul- tisque lacrymis orasse ad Deum traditur, delicta gen- tis suæ reputans, misericor- diamque diuinam efflagi- tās. Igitur cum eum rex in- ter epulas mæstum extra so- litum animaduertisset, po- poscit ab eo, causam dolo- rum vt exponeret. Tum ille aduersa gentis suæ, & ruinā ciuitatis deflare, quæ iā per- annos ferè ducentos & quin- quaginta solo strata, malo- rum testimonium, spectacu- lum inimicis præberet: da- ret sibi eundi, & restituen- dæ eius potestatem. Paruit rex pijs precibus: statimque

Erat ea tempestate apud Babyloniam Neemias mini- ster regius, gente Iudæus, Ar- taxerxi merito obsequiorum ca- rissimus.] Nunc narrat de vrbe per Neemiam restituta sub eodem, vt putat, Ar- taxerse Mnemone. Hanc hi- storiam litteris prodidit ip- se Neemias, vt Esdras supe- riora. Sed tamen sub titulo secundi Esdræ edita est. Ce- terum hoc ordine hæc pe- racta fuere. Anno vicesimo eiusdem regis Artaxerxis Neemias Iudæus pincerna regis, cum esset Susis, roga- uit Hanani de statu Iudæo- rum, qui remanserunt in Babylonia de captiuitate Hierusalem. qui respondit, eos in afflictione magna esse, & opprobrio. & mania Hierusalem disturbata, & portas vrbs combustas iacere.

Totis sensibus conurbatus cum gemitu, multisq; lacrymis orasse ad Deum traditur.] Sic enim ipse subsequitur nar- rando. Cumque audissem ver- ba huiusmodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ie- iunabam, & orabam ante fa- ciem Dei cali. & dixi. Quo- so Domine, &c.

Igitur cum eum rex inter epulas mæstum extra solium

cum

8 4 an.

animaduertisset.] Quippe dixit rex, *Quare uultus tuus tristis est, cum te egrotum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio quod in corde tuo est.*

Tum ille aduersa gēis suae, & ruinam ciuitatis deslere.] Verba, quibus patriam deplorauit, hæc fuere. Quare non mereat uultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius combustæ sunt igni?

Quæ iam per annos fere ducentos, & quinquaginta solo strata.] Ad summam Sulpicij sunt anni ducenti quinquaginta octo. quare rectius diceretur, annos fere ducentos sexaginta. atque ita post loquutus est.

Daret sibi eundi, & restituendæ eius potestatem.] Postulari huius hæc uerba fuerunt. Si placet seruis tuis ante faciem tuam, ut mittas me in Iudæam ad ciuitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam. dixitq; ei rex, & regina, quæ sedebat iuxta eum, usque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reuertaris? Et placuit ante uultum regis, & misit me, & consiui ei tempus.

Cum præsidio equitum.] Misit enim cum eo principes militum, & equites.

Datis ad prætores epistolis.] Nempe epistolam ad Asaph custodem saluus regis, ut daret ligna.

Capta explicuit.] Cum media pars inueniunt faceret opus, & media parata esset ad bellum, & una manus sua faceret opus, altera teneret gladium.

Cons.

Consummatoq; & ualuis portarum perfectis.] Crediderim, desiderari, muro. ut sit consummatoq; muro. Sic enim Neemias. Postquam ædificatus est murus, & posuio ualuas.

Censuitque populum minimè urbi parem. Neque enim amplius quàm ad quinquaginta millia promiscui sexus atque ordinis reperta. Tantum ex illo quondã immani numero frequentibus bellis absumptum, aut captiuitate detentum. Nam olim hæc duæ tribus, quarum hoc residuum fuit, cum ab his decem tribus separatæ sunt, CCC. & XX. millia virorum armauerant. Adeo ob peccatum internecioni & captiuitati datæ, ad hanc usque paucitatem deuenerant. Sed hæc, ut dixi, plebs duarum tribuum fuit: decem uerò prius ductæ, per Parthos, Medos, Indos, atq; Aethiopus dispersæ, nunquam in solum patrium sunt regressæ: hodieque barbararum gentium imperijs continentur.

regressæ.] Contra censet Theodoritus in Ezechielem inuiciens.

Nemo

Censuitq; populum minimè urbi parem.] Urbe restituta Neemias populi numerum, quantus esset, recensuit. sic enim Neemias loquitur cap. VII. Deus autem dedit in corde meo, & congregaui optimates, et magistratus, & uulgus, ut recenserem eos, & inueni librum census eorum, qui ascenderunt primum. & inuentum est in eo omnis multitudo quasi uir unus quadraginta duo millia sexcenti sexaginta absque seruis, & ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti triginta septem, & inter eos cantores, & cantatrices ducenti quadraginta quinque. atque ita rectè dixit ad quinquaginta millia promiscui sexus, atque ordinis reperta.

Nam olim hæc duæ tribus CCCXX millia uirorum armauerant.] Lege, CLXXX millia. sic enim supra scriptum est ex libro Regum. error ex notis natus CCCXX, & CLXXX.

Decem uerò prius ductæ per Parthos, Medos, Indos, atq; Aethiopus dispersæ nunquam in solum patrium sunt

Nemo dicat, adificationem Hierusalem ad Israel non pertinuisse, cum iam pridem à tribu Iuda diuisus esset. namque post reditum haud mansit illa diuisio. verum concordēs, & unanimes omnes, qui reditum consequuti fuerunt, debebant, Hierusalem metropolim incolentes. Huic verò, nescio, an sit assensus præbendus.

Supputat tempora.

Sed consummatio restituta urbis xxxii Imperij Artaxerxis anno refertur.] Inscrit supputationē temporū, qua nihil vtilius, si recte concepta sit. Hoc itē ex Neemias libro expressum. qui inquit cap. v. *A die illa, quam præceperat rex mihi, ut essem dux in terra Iuda ab anno vicelesimo vsque ad annum tricesimum secundum Artaxerxis regis per annos duodecim ego Neemias, & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus. verum de Artaxerse primo intelligendum, non secundo, ut Sulpicius.*

A quo die vsque ad Christi crucem, id est Fusium Geminum, & Rubellium consules anni ccxcviii.] C. Fusius Geminus, & C. Rubellius Geminus consulatum gesserunt anno urbis conditæ dcccxxxii. At verò tricesimus secundus Artaxerxis secundi incidit in annum urbis ferme ccclxxviii. itaque tot ferme anni intermedij sunt, nisi si quid propter diuersas supputationes variet.

Ceterum à restitutione templi vsque in euerfionem, quæ sub Vespasiano consule Augusto per Titum Cæsarem consummata est, anni

CDLX.

Sed consummatio restituta urbis xxx. & i i. Imperij Artaxerxis anno refertur. A quo tempore vsque ad Christi crucem, id est, Fusium Geminum & Rubellium consules, anni ccxc. & viii. Ceterum, à restitutione templi vsque in euerfionem, quæ sub Vespasiano consule Augusto, per Titum Cæsarem consummata est, anni ccclxxx. & iii. Prædictum id olim à Daniele, qui ab instauratione templi vsque in euerfionem lx. & ix. hebdomadas futuras pronuntiauerat. A die autem captiuitatis Iudeorum, vsque in tempus restituta ciuitatis, fuerunt anni cclx.

CDLXXXIII. prædictum id olim est à Daniele, qui ab instauratione Templi vsque in euerfionem sexaginta nouem hebdomades futuras pronuntiauerat.] Hic neque à liberatione Iudeorum sub Cyro, neque à restitutione urbis sub Artaxerse, sed à restitutione templi sub Dario incipit hebdomades Danielis, easque neque ad baptismum, neque ad mortem Christi, sed ad euerfionem templi perducit. Euerfio autem, cuius meminit, sub Vespasiano facta est anno urbis dcccxxxiii. si autem regredieris, quousque expleas annos CDLXXXIII, peruenies ad annum urbis CCCLXXXIII. tum verò ex Eusebij auctoritate Darius Ochus regnum obtinuit, quo regnante templum restitutum Sulpicius censuit anno eius sexto. In eadem prope sententia fuit Eusebius, qui scribit. *Si quis ab anno xxxii Artaxerxis Longimani hebdomadas à Daniele scriptas numeret, quæ faciunt annos CDXC, reperiet eas in regno Neronis expletas, sub quo obsideri Hierusalem capta, secundo postea Vespasiani anno capitur.*

A die autem captiuitatis Iudeorum vsque in tempus restituta ciuitatis fuerunt anni CCCLX.] Omnino tot sunt ab vndecimo anno Sedecia regis, si septuaginta ab illo vsque ad Cyrum annos efficias, atque inde vsque ad vicefimum annum Artaxerxis secundi progrediaris.

HISTORIA HESTER IVDEAE MVLIERIS IN PERSIDE.

Hoc temporum tractu Hester, atque Iudith fuisse arbitramur.] Hoc loco Intertexit duas historias, nihil ad id, quo de agitur, pertinentes, Hester, & Iudith. Extant quippe inter sacros libros libri duo, vnus, qui historiam Hester, alter, qui Iudith continet. Quæ ambæ Hebrææ fuerunt, egregiæ indolis, atque ingentis animi feminae. Hester vxor regis Artaxerxis Mardocheū

patru-

Hoc temporum tractu, Hester, atque Iudith fuisse arbitramur. Quarum quidem actus, quibus potissimum regibus connectam, non facile perspexerim. Nā cum Hester sub Artaxerxe rege referatur, (porrò duos huius nominis Perfarum reges fuisse reperi) multa cun-

ctatio

patrualem, & Iudæos omnes in ditione regis sitos periculo mortis illis ab Hamã principe regis paratã exemit, atque Haman ei cruci suffigendum curauit, quam ille Iudeorum populo destinarat. Iudith vidua in castra hostium profecta blanditijs gratiam Olofernis ducis adeptã illum per noctẽ obruncauit, & ad suos incolumis reuersa auctor rei bene gerendã illis fuit. Diu verò disputatum est, quorumnam regum tempore vtrumque acciderit. neque enim ipsã historiã fati differt se explicant. Sulpicius Hester Artaxerxi secundo annectit, Iudith verò Dario Ocho, qui illum excepit. & propterea in hanc partem eas coniecit.

Quarum quidem actus, quibus potissimũ regibus coniectam, non facile perspexerim. Nam cum Hester sub Artaxerxe rege referatur, porro duos huius nominis Persarum reges fuisse reperiri.] Quærit primum quoniam rege imperante Hester floruerit, & quoniam dicitur fuisse vxor regis Artaxerxis, duo verò fuerunt, vt sæpius diximus, Longimanus, & Mnemon, vtri in matrimonio collocata hæc

statio est, cuius hæc temporibus applicetur. Mihi tamen visum est, huic Artaxerxi, sub quo Hierosolyma est restituta, Hester historiam connectere, quã ante fuit verisimilis: vt si sub priore Artaxerxe fuisset, cuius tempora complexus est, nullam tam illustri femina mentionem retulisset, maximè cum ab illo Artaxerxe inhibitam templi ædificationem, sicut supra memorauimus, constet: neque Hester passura fuerit tum, si in illius matrimonio tum fuisset. Nunc gesta edisserã. Erat ea tempestate regi in matrimonio Vastis quãdã, mirã femina pulchritudinis. Cuius cum formam omnibus prædicaret, die quodam cum publicum conuiuium dabat, adesse reginam demonstrandã pulchritudinis gratia iubet. Illa verò stulto rege consultior, pudens virorum oculis spectaculum corporis præbere, ius

sa abnuat. Qua contumelia barbarus animus permotus, vxorem matrimonio ac regia depellit. Igitur cum in locum eius puella regis coniugio quæreret, reperta est Hester ceteras specie vince re. Hæc Iudæa, ex tribu Benjamin, vtroque parente orba, à Mardocheo patruale fratre eucta, cum ad regales nuptias duceretur, mandante educatore, genus ac patriam occultauit: admonita, ne paternarum traditionum immemor, etsi in matrimonium alienigenæ captiua succederet, gentiliu cibis participaret. Igitur iuncta regi, breui (vt fit) vi pulchritudinis totum eius animum facile cepit: adeo vt eam æquatam imperio, insigni regio, veste purpurea donaret. Qua tempestate Mardocheus inter proximos regis erat, pro virili portione negotiorum familiarium curator. Is compositas à duobus spadonibus re

hæc tanta parauit.

Mihi tamen visum est, huic Artaxerxi, sub quo Hierosolyma est restituta, Hester historiam connectere, quã ante fuit verisimilis, vt si sub priore Artaxerxe fuisset, qui eius tempora complexus est, nullam tam illustri femina mentionem retulisset, maximè cum ab illo Artaxerxe inhibitam templi ædificationem, sicut supra memorauimus, constet.] Sententiam suam interponit, sed verba, atque sententiam laceratã sumpsit ab Eusebio in Chronicis, qui ita scribit. Ea, quæ de Hester, & Mardocheo scripta sunt, quidam affirmant sub Artaxerxe Longimano rege gesta, quod ego non puto. nunquam enim Esdras de Hester siluisset, qui scribit, hoc tempore Esdras, & Neemiam reuersos ex Babylone, & ea deinceps consecuta, quæ ab his gesta seruntur. Hoc idem ergo dixit Sulpicius, sed liberiorum iniuria deprauatus est. Quare ego ita legendum censeo. Mihi visum est huic Artaxerxi, sub quo Hierosolyma est restituta, Hester historiam connectere, quia haud fuit verisimile, si sub priore Artaxerxe fuisset, qui eius tempora complexus est, nullam tam illustri femina mentionem retulisset. Iosephus tamen

tamen hanc historiam Artaxerxi primo. idest Longimano annectit. Neutrum tamen verum esse videtur. Nam S. Athanasius in Synopsi hæc in captiuitate acta fuisse ait, quæ fuit sub Sedecia.

Maximè cum ab illo Artaxerxe inhibitam templi ædificationem, sicut supra memorauimus, constat.] In hoc error maximus insidet, quod ædificationem ab Artaxerxe Longimano inhibitam putat, cum à Cambyse fuerit, quem Assuerum, & Artaxersem Esdras appellauit. Consentit ergo cum Eusebio, qui & ipse censet sub Artaxerxe Mnemone hæc administrata esse. Nam ita post addidit. Sub Artaxerxe Mnemone mihi videtur historia, quæ in Hester libro continetur, expleta. ipse quippe est, qui ab Hebræis Assuerus, & à septuaginta interpretibus Artaxerxes vocatur.

Erat ea tempestate regi in matrimonio Vastis quedam.] Narrat primum, vt rex Assuerus offensus moribus reginæ Vastis eam dimiserit, inde vt Hester Hebræa puellam forma præcellentem sibi copularit.

Adesse reginam demonstrans de pulchritudinis causa inbet.]

gi insidias prodiderat: atque ex eo carior, summisque honoribus donatus. Erat ea tempestate regi Haman qui dam perfamiliaris: quem æquatum sibi, adorati more regum præceperat. Id Mardocheus vnus ex omnibus facere fastidens, odia Persæ in se grauer accenderat. Igitur Haman ad perniciem Hebræi animum intendens, regem adiit: affirmatque, esse in regno eius hominum genus, prauis superstitionibus Deo, hominibusque inuisum, externis legibus viuens, dignum exitio. Rectum esse, omnes huius gentis internecioni dare: exque eorum bonis immensas opes pollicetur. Facile id barbaro persuasum! Edictum emittitur, Iudæos necandos. Missique continuo, qui per omne regnum ab India vsque Aethiopiam edictum promulgarent. Id vbi Mardocheo compertum, conscisis vestibus sacco ob-

uolui-

uoluitur: conspersusque cinere pergit ad reginam, ibique eiulatu multo, cuncta questibus replet: Facinus indignum, immeritam gentem perire, neque vllam pereundi causam dari. Hester lamentatis voce excita, rem, vt erat, cognoscit. Tum vero anceps consilij, quia adeundi regem potestas non erat (etenim more Persarum, reginæ introire ad regem, nisi accersita, non licet: nec tamen, cum fuerit regi libitum, sed statuto tempore admittitur) & forte tum ita euenerat, vt diebus triginta proximis separata à conspectu regis Hester haberetur: igitur audendum aliquid pro ciuibus rata, etsi certa pestis adesset, pulcro in negotio occumbere parat: inuocato prius Domino, aulam regis ingreditur. At barbarus re insolita perculsus, paulatim blandimento muliebri delinitus: postremo ad cenam reginæ per-

bet.] Nempe præcepit eunuchis septem, vt introducerent reginam Vastim coram rege posito super caput diademato, vt ostenderet cunctis populis, & principibus pulchritudinem illius. erat enim pulchra valde. cap. 1.

Virorum oculis spectaculum præbere iussa abiit.] Remittit, & ad regis imperium venire contempsit. Ibidem.

Vxorem matrimonio, ac reginæ depellit.] Quippe ex consilio sapientis Mamuchan insit, vt nequaquam vltra Vastis regrediat ad regem, sed regnum illius altera, quæ melior sit illa, accipiat. Ibidem.

Reperita est Hester ceteras specie vincere. Hæc Iudæa ex tribu Benjamin, utroque parente orba, à Mardocheo paruele fratre educta.] Res ita narratur in libro Hester. Mardocheus fuit Iudæus in Susa ciuitate, filius Iair, filij Semei, filij Cis, de stirpe Iemini, qui translatus fuerat de Hierusalem eo tempore, quo Ieconiam regem Iuda Nabucodonosor rex Babylonis transtulerat, qui fuit nutricius filie fratris sue Edisse, quæ altero nomine vocabatur Hester, & vtrumque parentem amiserat, pulchra nimis, & decora facie mortuisque patre eius, ac matre

Mar-

Mardocheus eam sibi adopta-
uit in filiam. cumq; iuxta re-
gis mandatum multa pulchre
virgines adducerentur Susan,
& Egæo traderentur eunu-
cho, Hester quoque inter cete-
ras puellas ei tradita est, ut
seruaretur in numero femina-
rum. que placuit ei, & inue-
nit gratiam in cōspectu illius.
cap. II. Sulpicius inquit,
Mardocheum puellæ fra-
trem patrelem fuisse, cum
dicat scriptura patrum exi-
titisse.

Mandante educatore ge-
nus, ac patriam occultavit.]
Ibidem. Nec dum prodide-
rat Hester patriam suam, ac
populum suum iuxta manda-
tum eius.

Ne genilium cibus partici-
paret.] Hinc ipsa dixit cap.
xvi ad Deum. Tu scis,
quod non comederim in mensa
Haman, nec mihi placuerit
convivium regis, & non biberim
vinum libaminum.

Is compositas à duobus spa-
domibus insidias prodiderat.]
cap. II. Bagathan, & Tha-
res eunuchi duo voluerunt in-
surgere in regem, & occidere
eum. Quod Mardocheum non
lauit, statimq; indicavit re-
gine Hester.

Erat ea tempestate regi Ha-
man quidam per familiaris.]
cap. III. Posthæc Assueros
exal-

perducitur: vnaque cum illo
Haman ille regi carus, & Iu-
dæa gentia infestus. Igitur
cum iam post epulas multis
poculis conviviium calere
cœpisset, Hester genibus re-
gis aduoluitur, gentis suæ
perniciem deprecatur. Rex
verò nihil se petenti, si quid
ultra peteret, negaturum
pollicetur. Tum Hester ar-
repto tempore, Hamanis
mortem flagitat, in vltionē
gentis, quam perditam cup-
pierat. Sed rex amici me-
mor, paullisper cunctatur:
deliberandique gratia mo-
dicum secessit. Deinde re-
gressus, vidit Haman regi-
næ genua complexum: suc-
census ira, & appetitam re-
ginam clamitans, morte eū
affici iubet. Et tū regi com-
pertum erat, pœnam crucis
per Haman Mardocheo pa-
ratam. Ita Haman eidem
cruci affigitur. Omniaque
bona eius Mardocheo da-
ta, Iudæique sunt absoluti.
Artaxerxes regnavit annos
duos

dnos & sexaginta, eidemq;
Ochus succelsit.

exaltavit Haman filium Ada-
nathi, & posuit solum eius su-
per omnes principes, quos ha-
bebat. cumq; serui eius, qui

in foribus palatij versabantur, flectebant genua, & adorabant Ha-
man. Sic enim præceperat eis Imperator.

Id Mardocheus unus ex omnibus facere fastidens.] Solus Mardo-
cheus non flectebat genua, neque adorabat eum.] ibidem.

Odia Persæ in se graviter accenderat.] Ibidem. Iratus est valde
Haman, & pro nihilo duxit in unum Mardocheum mittere manus
suas.

Regem adit, affirmatq; esse in regno eius hominum genus pravis su-
perstitionibus Deo, hominibusq; inimicum.] Verba eius fuere. Est popu-
lus per omnes provincias regni tui dispersus, & à se mutuo separatus
novis vtiens legibus, & caerimonijs, super regis scita contemnens.
Hæc verba tēpus captiuitatis indicant, ut censuit S. Athanasius. ac
fieri potest, ut non omnes domum reuerterint, sed multi in Ba-
bylonia, & Media remanserint. quibus postea Alexander Magnus
libertatem indulxit.

Rectum esse omnes huius gentis internecioni dare, exque eorum bo-
nis immensas opes pollicetur.] Addit. Si tibi placet, decerne, ut pe-
reat, & decem millia talentorum appendam ararij gaze tue.

Facile id barbaro persuasum.] Dixit enim: Argentum, quod tu
polliceris, tuum sit, de populo age quod tibi placet.

Edictum mittitur, Iudæos necandos.] Scriptum est ex nomine regis
Assuero, & littera signata ipsius annulo missæ sunt ad universas pro-
vincias, ut occiderent, atque deleverint omnes Iudæos à puero usque ad
senem, & parvulos, & mulieres.

Id ubi Mardocheo compertum, conscisis vestibus sacco obvolui-
tur, conspersusq; cinere pergit ad reginam.] cap. IV. Que cum audis-
set Mardocheus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco spargens
cinerem capiti, & in platea medie civitatis voce magna clamabat,
ostendens amaritudinem animi sui, & cum eiulatu usque ad fores pa-
latij gradiens.

Hester lamentans voce excita.] Nam audiens consternata est,
& vestem misit, ut ablato sacco indueret eam, quam accipere noluit,
deinde causam questus per Achath eunuchum ad eum missum co-
gnovit.

Anceps consilij.] Sic enim loquuta est. Ego quomodo ad regem
intrare

intrare potero, que triginta iam diebus non sum vocata ad eum.

Etenim more Persarum regine introire ad regem nisi accessit non licet. Immo omnes serui regis, & cuncta, que sub ditione eius sunt, non vult provincie, quod sine vir, sine mulier non vocatus interius atrium regis intraverit absq; ulla cunctatione, statim interficiatur. Ibidem.

Invocato prius Domino. Ibidem. Indictio omnibus Indeis in triclinium ieiunio.

Aulam regis ingreditur. Ibidem. Stetit in atrio domus regie, & intro vocata est a rege.

Paulatim blandimento muliebri delinitus. Ibidem. Nam placuit oculis eius, id est regis.

Postremo ad cenam regine perducitur. Ibidem. Hester inuitavit regem ad cenandum secum. Venit autem rex, & Haman ad conuiuium, quod eis regina parauerat.

Igitur cum iam post epulas multis poculis conuiuium calere cepisset. cap. VII. Intravit itaque rex, & Haman, ut biberent cum regina. di. xii. q; ei rex secunda die, postquam vino incaluerat. Que est petitio tua Ester, ut detur tibi? Est dimidiam partem regni mei petieris, imperabis.

Hester genibus regis aduoluitur. Ibidem. Hoc est Sulpicij.

Gentis sue perniciem deprecatur. Ibidem. Deprecatio his verbis concepta fuit. Traditi sumus ego, & populus meus, ut conteramur, ingulemur, & pereamus. Hostis, & inimicus noster pessimus iste Haman.

Modicum secessit. Ibidem. De loco conuiuii intravit in hortum arboribus constitum.

Kidit Haman regine genua amplexum. Ibidem. Aliquanto suspiciosius rem actam prodit scriptura. Haman quoque, inquit, surrexit, ut rogaret Hester reginam pro anima sua. Rex cum reuersus esset de hortu nemoribus confuso, & intrasset conuiuii locum, reperit Haman super lectulum corruisse, in quo iacebat Hester, & ait, etiam reginam vult opprimere me presente in domo mea? & dixit, Appendite eum in ligno, quod parauerat Mardocheo. Opprimere enim est violare apud scripturam. ut capite XIII secundi Regum. Noli frater mi opprimere me, neque in, fas est hoc apud Sulpicium legendum. Vt vidit.

Ita Haman eidem cruci affigitur. Ibidem. Suspensus est itaque Haman in paribulo, quod parauerat Mardocheo. & regis ira quieuit.

Omniaq; bona eius Mardocheo data. Ibidem. Cap. VIII. Die illa dedit rex Assuerus Hester regine domum Haman aduersarij Iudaeorum.

rum. tulitq; vex amulum, quem ab Haman recipi iusserat, & tradidit Mardocheo. Bona ergo eius data sunt Regine, non Mardocheo.

OCHVS REX PERSARVM.

Artaxerxes regnavit annos LXII. eidemq; Ochus successit. Ibidem. Le gendū est XLII. Probant verba, que aliquot post versibus sequuntur. Hec Ocho regnare, ut opinamur, gesta sunt, anno Imperij eius duodecimo. A tempore Hierosolyma restituta usque in id bellum fuerunt anni duo, & viginti. Sume enim decem annos Artaxerxis, qui post XXXI relinquantur, ut regnet annos XLII, his adice duodecim Ochi, conficies viginti duos.

HISTORIA IVDITH MULIERIS

IVD AEA IN IVD AEA.

Huic rerum ordini recte Iudith actus conferam. traditur enim post captiuitatem fuisse. sed quis eo tempore Persis regnauerit, historia diuina non edidit. regem tamen, sub quo illa gesta sint, Nabuchodonosor nuncupat, non utique eum qui Hierosolymam ceperit. Sed nullū hoc nomine post captiuitatem apud Persas regnasse reperio, nisi si ob impatientiam & pariles conatus quicum ille rex Nabuchodonosor a Iudaeis vocatus est. Plerique tamen

Cam-

Huic rerum ordini recte Iudith actus conferam. Ibidem. Nunc aggreditur narrare historiam Iudith, de qua supra dictum est. Summa huius historiae fuit. Holoferne duce Nabuchodonosor regis Assyriorum urbem obsidete, & seruitutem cuncto populo intentante, Iudith vidua studio libertatis accensa in castra eius exiit, atque ipso interfecto urbem imminente periculo liberauit.

Traditur enim post captiuitatem fuisse. Ibidem. Primum dissecit tempus, quo Iudith vixerit. ac multis idoneis rationibus docet, sub Ocho rege floruisse. post captiuitatem autem hoc factū esse, colligitur ex epilogo vite Hebraeorū, qui sequitur, in

T 2 quo

quo hæc verba sunt. *Nuper autem reuerſi ad Dominum Deum suum ex dispersione, qua dispersi fuerant, adintrai sunt. Et a se eenderunt montana hæc omnia, Et iterum possiderunt Hierusalem.*

Sed quis eo tempore Persis regnauerit, historia diuina non edidit.] Post captiuitatem Persæ imperarunt Iudæis. nota regum eorum nomina sunt. at neminem eorum scriptura prodit. quæ res difficultatem afferit ad tempus huius historiae discernendum.

Regem tamen, sub quo illa gesta sint, Nabucodonosor nuncupat, non cuique eum, qui Hierosolymam cepit.] Augget difficultatem, quod eadem scriptura nominat regem, sub quo hæc gesta sint, Nabucodonosor, & quidem alium ab eo, qui Hierosolyma cepit, de quo in monumentis litterarum nihil scriptum inuenitur.

Sed nullis hoc nomine post captiuitatem apud Persas regnasse reperio, nisi si ob imperitiam, & pariter conatus, quicumque ille rex Nabucodonosor à Iudæis vocatus est.] Post captiuitatem Iudæorum neminem prodidit historia Persarum regem nomine Nabucodonosor, nisi

for-

Cambysem, Cyri regis filium, putant esse: quod victor Aegyptum atque Aethiopiã penetrauerit. Sed huic opinioni eadem Sacra historia repugnat. nam duodecimo regis illius anno Iudith fuisse signatur. Porrò Cambyses non ultra nouem annos rerum potitus est. Unde, si in historia opinari licet, sub Ocho rege, qui post Artaxerxem secundum fuit, hæc gesta crediderim: id quod vel ex hoc conijcio, quod idem Ochus (vt in secularibus quibusdam scriptis legi) natura immitis, cupidusque bellorum traditur. Nam & arma finimitis intulit, & Aegyptum, quæ ante multos annos descinerat, bello recuperauit. Quo tempore etiam sacra eorum, & Apim in Deum receptum, irrississe traditur: quod postea Baguas, spado eius, natione Aegyptius, indignatus, contumeliam gētis morte regis ultus est. Meminit

for-

autem

autem huius Baguæ historia diuina. nam cum Holofernes, iussu regis aduersus Iudæos duxerat exercitum, Baguam in iisdem castris fuisse memorauit. Unde non immeritò in argumentum nostræ opinionis adduxerim, vt rex ille Nabuchodonosor nuncupatus, Ochus fuerit, sub quo Baguam fuisse mundiales historici prodiderunt. Ceterum illud nemini mirum esse oportebit, quod scriptores secularium litterarum, nihil ex his, quæ sacris voluminibus scripta sunt, attigerunt: Dei Spiritu preualente, vt intaminata ab ore corrupto, & falsis vera miscente, intra sua tantum mysteria contineretur historia, quæ separata à mundi negotijs, & sacris tantum vocibus proferenda, permisceri cum alijs velut æquali sorte non debuit. Etenim erat indignissimū, vt alia agentibus, aut alia querentibus, hæc quoque

fortasse, inquit, Iudæi alium quem ex regibus Persarum, vt Ochum ob similitudinem morum, & actionum eo nomine appellauerint. quemadmodum si quem coniurato rem exempli gratia Catilinam vocarem. Legedum autem puto. *Nisi si ob impotentiam* Item quicumque ille, vt sit. *Nisi si ob impotentiam animi, & pares in crudelitate conatus, quicumque ille rex fuerit, à Iudæis Nabucodonosor appellatus sit.*

Plerique tamen Cambysem, Cyri regis filium putant esse.] Recitat aliorum opinionem, à qua est recessurus. inter eos est Eusebius in Chronicis, & S. Augustinus libro xviii. cap. xvi. de Ciuitate Dei. Nam loquens de Cyro ait. *Per idem tempus etiam illa sunt gesta, quæ conscripta sunt in libro Iudith. quem sane in canone scripturarum Iudæi non recepisse dicuntur.* Atque hæc est causa, cur Iosepheus Iudith non meminerit.

Unde, si in historia opinari licet, sub Ocho rege, qui post Artaxerxem secundum fuit, hæc gesta crediderim, id quod vel ex hoc conijcio, quod idem Ochus, (vt in secularibus quibusdam scriptis legi.) natura immitis, cupidusque, bellorum

T 3

ira-

radium.] Affert coniecturam suam, inquires, si opinari in historia licet, is fuisse Ochus videtur propter similitudinem morum, & actionum. *Scripta verò secularia intelligere potest, Iustinum, Aelianum, & Plutarchum in Artaxerse, quorum scriptis nihilia Ochi crudelitas celebratur. Iustinus. Hereditas regni Ocho tradita, qui timens parem coniratione regiam cognatorum cæde, & strage principum replet, nullam non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus.*

Nam & arma finitimis intulit, & Aegyptum, quæ ante multos annos descuerat, bello recuperavit.] Hoc ab Eusebio sumptum, qui ita scribit. *Ochus anno quatuordecimo Aegyptum tenuit, Nectanebo in Aethiopiã pulso, in quo Aegyptiorum regnum destructum est, & anno septimo decimo Sidonem subuertit, atque Aegyptum suo iunxit imperio. Recuperasse autem dicit Sulpicius, quia à Nabucodonosore subacta Aegyptus ad Cyrum peruenerat, inde defestatione inita regem proprium ascuerat.*

Quo tempore etiam sacra eorum, & Apim in Deum receptum irrisibile traditur.] De Api cultu ab Aegyptijs sic Diodorus libro primo. *Taurus sacros, hunc quendam Apim, alterum Memphim nominatos, sacrificant Osiridi, quos etiam veluti deos Aegyptij omnes colunt. Hoc enim animali tritici inventores multum adiutos se afferunt, & ad serendum, & ad communem agrorum culturam. De irrisione Ochi sic Aelianus libro I. v. variæ historiæ. Cum Aegyptij Ochum regem non Ochum, sed Oron vocarent, id est asinum, ille Apim verepreum asino immolauit.*

Quod postea Baguas, spado eius, natione Aegyptius, indignatus contumeliam gentis morte regis ultus est.] Baguam Aegyptium interfecisse regem Ochum ob irrisum Apim, & contemptam Aegyptiorum religionem, apud eundem Aelianum est scriptum libro sexto.

Meminit huius Baguæ historia diuina.] Meminit infra cap. XII. nominans eum *Vaqa*. Quare si Baguas minister fuit Ochi, & Nabucodonosor, idem fuit vterque eorum.

Ceterum illud nemini mirum esse oportebit.] occurrit eis, qui negant hæc vera esse, quia in historijs gentilium non inueniantur. idque diuino consilio factum ait, ne res diuinæ polluerentur.

cum reliquis miscerentur. Sed pergam ad cetera, ac per Iudith gesta, vt potero, paucis absoluam.

rentur. Iosephus aliquot ex gentilibus diuina tangere conatos scribit à Deo percussos fuisse. Ptolemæus de Demetrio Phalereo quærens, cur nemo historicus, aut poeta sacre scripturæ, cuius tanta dignitas esset, mentionem fecisset, respondit, neminem fuisse ausum attingere, quia Theopompus id aggressus mente capus fuisset, & in formis monitus fuisset id factum, quod curiosè res sacras inquirere voluisset. Georgius Cedrenus.

Ac per Iudith gesta, vt potero, paucis absoluam.] Illud, per, videtur vacare, nisi malis scribere pro *Ac per*, *Atque*. vt qui in per fuerit versum.

Igitur reuersis, vt supra memorauimus, in solum patrium Iudæis, necdum composito rerum aut vrbis statu, Rex Persarum Medis bellum infert, atque aduersus regem eorum Arphaxat nomine, acie configit, secundo euentu. perempto rege, gentem imperio adiungit. Idem reliquis nationibus facit, præmissis Holoferne, quem principem militiæ delegerat, cum millibus peditum centum & viginti, equitum duodecim. Is Cilicia & Arabia bello vastatis; multas vrbes aut vi capit, aut metu in deditio-nem compellit. Iamque Damascum admotus exerci-

Igitur reuersis, vt supra memorauimus, in solum patrium Iudæis, necdum composito rerum, aut vrbis statu.] Descripto tempore, confert se ad narrandam historiam Iudith. Quod vero inquit de statu rerum nondum composito, affert ex coniectura, vt qui urbem restitutam sub Artaxerse secundo putauit.

Rex Persarum Medis bellum infert, atque aduersus regem eorum Arphaxat nomine acie conflixit.] Ex primo cap. Iudith. in quo est ita. *Anno XII regni sui Nabucodonosor rex Assyriorum, qui regnabat in Ninus ciuitate magna, pugnavit contra Arphaxat, & obinuit eum in campo magno. Non possum dissimulare, hæc verba non conuenire nec in reges Persarum, neque in reges Babyloniz. nam reges Persarum non habuerunt sedem in Ni-*

niue, nec dicti sunt reges Assyriorum, & ijdem etiã fuere reges Mediæ, ita vt Medorum regi bellum facere non potuerint. Babyloniam verò reges sedem habuerunt Babylone, & semper à scriptura reges Babyloniorum, & Chaldaorum dicuntur, non Assyriorum. Quod si rem ad Assyrios reges transferas, qui ante Merodach regem fuerunt, omnia cõuenient, sed res erit ante captiuitatẽ acta, nõ post captiuitatẽ, vt apparet. hæc & eiusmodi alia fortassè mouerunt Iudæos, vt huac librum à canone reijcerent.

Idem reliquis nationibus facit.] Nempe *ys, qui habitabant in Cilicia, Damasco, Libano, Carmelo, Cedar, Galilea, Samaria, & trans Iordanem usque Hierusalem, & omnem terram Iesù, quousque perueniatur ad terminos Aethiopiæ.* cap. primo.

Præmisso Holoferne, quẽ principem militiæ delegerat.] cap. II. *Kucanis, Gabi: donosor rex Holofernem principem militiæ suæ, & dixit ei. Egredere aduersum omne regnum Occidentis, & contra eos præcipue, qui contempserunt imperium meum.*

Cum millibus peditum cen-

tus, magno Iudæos terrore perculerat: Sed impares ad resistendum, neque ad deditiõnem acquiescentibus animis, expertis quippe vsque ante captiuitatis mala, ad templum frequentes concurrunt. Ibi communi gemitu, permistoque vlulatu, diuinum auxilium implorant: satis se Domino ob peccata vel crimina dedisse pœnarum: reliquis saltẽ seruitio nuper exẽptis, parceret. Interea Holofernes Moabitis in deditiõnem acceptis, atque aduersum Iudæos in societatem belli assumptis cum ab eorũ principibus inquireret, quibusnam viribus freti Hebræi, deditiõni animos nõ dedissent: Accitor quidam comperta edisserit, Iudæos Dei cultores, pro à patrib. ritu institutos, olim in Aegypto pependisse seruitium: inde diuino munere eductos, ac siccatũ mare pedibus emensos: potestremò, omnibus gentibus

deuictis, habitatas maioribus terras recepisse. Exin, vario rerum statu floruisse, aut concidisse, atque iterum malis emerfisse: secundũ merita, iratum aut placatũ Deum vicissitudine expertos, dum peccantes incursionibus hostium aut captiuitatibus coercentur, propitio numine semper inuicti. Ceterũ, si præsentitempore absque peccato sint, nullo modo eos posse superari: sin aliter se habeant, facillè vincendos. Ad hæc Holofernes ferox multis victorijs, nihil sibi inuictum ratus, iracensus, cur ex peccato potissimum Iudæorum pendere illius victoria putaretur, propelli Accitor in castra Hebræorum iubet, vt cum his perirer, quos vinci non posse affirmauerat. Ac tum Iudæi montes petierunt. Ita quibus id negotij datũ, ima montium successere, ibique vinctum Accitor reliquerunt. Quod vbi Iudæi

centum viginti, equitum duodecim.] Idem numerus affertur paulò post.

Cilicia, & Arabia bello vastatis.] Scriptura pro *Arabia Mesopotamiã* edit.

Iamque Damascum admotus exercitus magno Iudæos terrore perculerat.] Ibidem. *Et post hæc ascendit in campos Damasci.* Expugnatio Damasci exterruit Iudæos, qui Hierusalem tenebant.

Expertis quippe vsque ante captiuitatis mala.] Hoc dicit iuxta verba, quæ dixit Achior. *Nuper reuersi ad Dominum ex dispersione, qua dispersi fueratis, adunati sum.*

Ad templum frequentes concurrunt; ibi communi gemitu, permistoque vlulatu diuinum auxilium implorant.] Sic cap. IV. *Et clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiunijs, & orationibus ipsi, et mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes cilicijs, & infantes prostrauerunt contra faciẽ templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio, & clamauerunt ad Deum Dominũ Israel unanimiter, ne darentur in prædam infantes eorum.*

late-

Interea Holofernes Moabitibus in deditioem acceptis.] Non videtur sententiam scripturæ expressisse Sulpicius, cum Moabitas in deditioem ab Holoferne acceptos ait. nam scriptura inquit, *Holofernem, postquam audiit, Hebræos se moribus communiſſe, Moabitas, Ammonitasq; vocasse, simulq; rogasse, que gens illa eſſet, que montes inſediſſet, & se ad reſiſtendum ſibi pararet.*

Accitor quidā.] Achior nominatur cap. v. & fuit dux Ammonitarum, qui rogatus, quinam eſſent Iudæi, hitoriam eorum à principio expoſuit, quæ conſideranda narratio eſt.

Iudæos Dei cultores.] Sic exorſus eſt de Hebræis dicere Achior. *Populus iſte ex progenie Chaldaeorum eſt. hic primum in Meſopotamia habitauit, quoniam noluerunt ſequi deos patrum ſuorum, qui erant in terra Chaldaeorum. Deſerentes itaque ceremonias patrum ſuorum, quæ in multitudine Deorum erant, unum Deum cali coluerunt. atque inde epilogum aſſert hitorie Hebræorum, quæ Geneſi cõtinetur, & Exodo.*

Exin vario rerum ſtatu floruiſſe, aut concidiſſe, atque iterum emerſiſſe, ſecundum

animaduenterunt, exemptū vinculis in collē perducunt. Cauſſas rei quærentibus, goſta exponit, receptusq; parerem exitum opperiebatur. Is poſt victoriam circumciſus, Iudæus factus eſt. Igitur Holofernes difficultate locorum cõperta, quia adiri præcelſa non poterant, montes militibus circumdat, & ſūma cura Hebræos aquationibus phibet: eoq; maturius obſidionem ſenſere. Itaq; victi pænuria aque, ad Oziām principem concurrunt, proni omnes ad deditioem. Ille verò opperien dum paullisper, & diuinum auxilium expectandum, reſpondēs: quintodecimo die deditiois tempus conſtituit. Quod vbi Iudith cõpertum, quæ viro vidua, prædiues opibus, inſignis ſpecie, ſed moribus quàm vultu illuſtrior, tum in caſtris erat, artus ſuorum reb. etiã certo ſibi exitio audendum aliquid & tentandum rata,

capue

caput comit, vultu expolit, comite ancilla caſtra hoſtium ingreditur. Statimq; ad Holofernem deducta, perditas res ſuorum memorat, ſe tranſugio vitæ conſuluiſſe. Deinde à duce poſcit liberum extra caſtra nocturno tempore egreſſum, orandi gratia. mādatum id vigilibus, portarumq; cuſtodibus. Sed vbi per triduum egrediendi ac redeundi conſuetudinem ſibi, barbaris fidem fecit, Holofernem cupiditate inceſſit, dedititiæ corpore abuti. Etenim forma excellēti, Perſam facilē permouerat. Ita ad ducis tentorium per Baguam eunuchū deducunt, initioq; conuiuij barbarus multo ſe vino obruit. Tū remotis miniſtris, priuſquam vim mulieri inferret, ſomno captus eſt. Iudith tempore arrepto, caput hoſtis defecat. ſecumq; aufert. Et cū ſecundum conſuetudinem caſtris egredi crederetur, incolumis ad

ſuos

dum merita iratum, aut placatum Deum vicſitudine expertos.] Intelligit variū ſtatum, quem paſſi ſunt ſub Iudicibus Hebræi, modò à Palæſtinis, alijsq; finitimis populis oppreſſi, modò in libertatem virtute ſuorum vindicati. item ſtatum ſub regibus, cū ab regibus Aegyptijs, Syris, Aſſyrijs, & Babylonijs, aſſiſtati, ac demum in ſeruitutem redacti, poſtremo autē etiã libertate, patriæque ſua donati ſunt. vnde illa inferit, de quibus diximus: *Nuper autē reuerſi ad Dominū Deum ſuum, ex diſperſione, qua diſperſi fuerant, adunati ſunt, & aſcenderunt montana hæc omnia, et iterum poſſident Hieruſalem.*

Ceterum ſi præſenti tempore abſque peccato ſint, nullo modo eos poſſe ſuperari.] Verba, quibus hanc expreſſit ſententiã Achior, hæc fuerunt. *Nunc ergo mi Domine perquire, ſi eſt aliqua iniquitas eorum in conſpectu Dei eorum, & nos aſcendamus ad illos. quoniam tradens tradet illos Deus eorum ſibi. Si verò non eſt offenſio populi huius coram Deo ſuo, non poterimus reſiſtere illis, quoniam Deus eorum defendet illos.*

Ad hæc Holofernes ferox

rox multis victorijs nihil sibi iniuctum ratus, ira accensus, cur ex peccato potissimum Iudæorum pendere illius victoria putaretur,] Quippe vehementer indignatus dixit ad Achior.

Quoniam propheta isti nobis dicens, quod gens Israel defendatur a Deo suo, ut ostendam tibi, quoniam non est Deus, nisi Nabucodonosor, cum percusserrimus eos omnes, sicut hominem unum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio peribis.

Propelli Accitor in castra Hebræorum iubet.] Precepit seruis suis, ut comprehenderent Achior, & perdiscerent eum in Bethuliam, et traderent eum in manus filiorum Israel.

Ac tum Iudæi montana petiuerunt. Ita quibus id negotij datum, ima montium successere, ibique vincitum Accitor reliquerunt.] Ibidem. Et accipientes eum serui Holofernis profecti sunt per campestria, sed cum appropinquaret ad montana, exierunt contra eos fundibularij. illi autem diuersentes a latere montis ligauerunt Achior ad arborem manibus, & pedibus. & sic vincitum de restibus dimiserunt eum.

Quod ubi Iudæi animaduertenter, exemptum vinculis in collem perducunt.] Nempe saluentes duxerunt ad Bethuliam.

Causas rei querentibus gesta exponit.] Nam percunctatis, quid esset, quod illum vincitum Assyrij reliquissent, in conspectu omnium dixit omnia, quæ locutus ipse de Iudæis, & eorum Deo feruatore suo fuerat, ab Holoferne rogatus.

Receptusque parem exitum opperiebatur.] Id est expectabat, se ab Assyrijs pariter cum Iudæis oppressum iri.

Is post victoriam circuncisus Iudæus factus.] cap. XIII. Tum Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis

suos regressa est. Postero die Hebræi, caput Holofernis de superioribus ostentantes, eruptione facta, ad castra hostium pergunt. Tū verò barbari signum pugne poscetes, tabernaculum ducis frequentes assistunt. Vbi truncum corpus repertum, foeda formidine in fugam versi, terga hostibus præbuerunt. Iudæi fugientes persecuti, caesisque multis millibus, castris ac præda potiti: Iudith summis laudibus celebrata, centum & quinque annos vixisse traditur.

litatis ritum credidit Deo, & circumcidit carnem præputij sui, & appositus est ad populum Israel. Hos homines, qui Iudæorum sacroscepierent, profelytos appellabant, ut nos, qui Christianorum, neophytos.

Montes militibus circumdat.] Credo exprimere voluisse illa. *Venerunt per crepidinem montis usque ad apicem.* Sed fecit parum feliciter. Montes autem intelligit ubi erat Bethulia, cui obfidio admovebatur.

Aquationibus prohibet.] Incidi præcepit aquæ ductum illorum. & posuit centenarios custodes fontium, ne haurirent aquam ex eis.

Iraque victi penuria aquæ ad Oziam principem concurrunt.] Ibidem. *Defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliani. Tunc ad Oziam congregati omnes viri femineque, iuvenes, & parvuli, petentes, ut congregarentur omnes, qui in ciuitate essent, ut sponte traderent se Holoferni.*

Ille verò operiendum paulisper, & diuinum auxilium expectandum respondens quincodécimo die deditiois tempus constituit.] Legendum arbitror, *Quinto die, aut quinto demum die.* Sic enim ille dixit. *Aequo animo estote fratres. & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam.*

Quod ubi Iudith compertum, quæ viro vidua.] Hæc est mulier, quæ per nouum fortitudinis genus meruit huic historiarum nomini dare, ut illi alteri Hesther dedit. *Erat autem vidua relicta Manasse iam annis tribus, & mensibus sex eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat diuitias multas, at hæc erat in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde. nec erat, qui loqueretur de illa verbum malum.* Ibidem.

Caput comit, vultu expolitur.] *Exiit se vestimentis viduitatis suæ, & lanis corpus suum, & unxit se myrto optimo, & discriminavit crimem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & inuasi se vestimentis iuicunditatis suæ.*

Comite ancilla.] *Abram vocat scriptura.*

Statimque ad Holofernem deducta.] *Speculatores deduxerunt illam ad tabernaculum Holofernis.*

Perditas res suorum memorat, se transfugio vitæ consuluisse.] Verba eius hæc fuerunt. *Fames inuasit Hebræos, & ab ariditate aquæ iam inter mortuos computantur. denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum. ergo quoniam hæc faciunt,*

eius certum est, quod in perditionem dabuntur. Quod ego ancilla tua cognoscens fugi ab illis.

Deinde à duce poscit liberum extra castra nocturno tempore egressum, orandi gratia.] Ibidem. Et petijt, dum introiret, ut daretur ei copia nocte, & ante lucem egrediendi foras, & deprecandi Dominum, & præcepit cubicularijs suis, ut, sicut placeret illi, exiret, & introiret ad orandum Deum suum per iridium.

Holofernem cupido incescit dedititiz corpore abuti.] Dixit enim ad Vagao eunuchum suum, *Vade, & suade Hebræam illam, ut sponse consentiat habitare mecum. Tunc introiit Vagao ad Iudith, & post. Cor autem Holofernis concussum est. erat enim ardens in concupiscentia eius. Hic est autem Vagao, quem Sulpicius appellat Baguam.*

Initioque conuiuij barbarus multo se vino.] Ibi. *Bibit Holofernes vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.*

Somno captus est.] Porro Holofernes iacebat in lecto nimia ebrietate sopitus.

Iudith tempore arrepto caput hostis defecat, secumque auferit.] Quippe accessit ad columnam, que erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius, qui in ea ligatus pendebat, exolsuit, cumq; ensignas set illum, apprehendit comam capitis eius, & percussit bis in cervicem eius, & abscondit caput eius.

Et cum secundum consuetudinem castris egredi crederetur, incolumis ad suos regressa est.] Ibi. *Et exierunt due secundum consuetudinem suam quasi ad orationem, & transierunt castra, & gyrantes vallem venerunt ad portas ciuitatis.*

Postero die Hebræi caput Holofernis de superioribus ostentantes eruptione facta castra hostium pergunt.] Item ibi. *Mox autem, ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, acceperuntq; unusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu, & ululatu.*

Tum verò barbari signum pugne poscentes.] Quod videntes exploratores ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

Vbi truncum corpus repertum, terda formidine in fugam versi terga hostibus præbuerunt.] Cumq; omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugie mens, & consilium ab eis, & solo tremore, & metu agitati fuga præsidium sumunt, ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite relictis omnibus euadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audierant, fugientes

tes per vias camporum, & semitas collium.

Iudæi fugientes persecuti, castrisq; multis millibus, castris, ac præda potius.] Videntes itaque filij Israel fugientes sequuti sunt illos. Filij Israel uno agmine persequentes debilitabant omnes, quos inuenire potuissent. reliqui autem, qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrij reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt valde.

Iudith summis laudibus celebrata.] Quippe benedixerunt eam omnes una voce dicentes. Tu gloria Hierusalem, tu læticia Israel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter.

Centum, & quinque annos vixisse traditur.] Ibidem. Mansit in domo viri sui annos centum quinque.

Hæc, Ocho rege, vt opinamur, gesta sunt, anno imperij eius duodecimo. A tempore Hierosolymæ restitutæ, vsque in id bellum, fuerunt anni duo & viginti. Ceterum Ochus viginti & tres annos regnavit. Fuit autem ultra omnes cruentus, & plusquam barbaro animo. Hinc Bagua spado ægotantem venenis sustulit. Post eum Arxes, filius eius, triennio imperium tenuit. Darius annos quatuor.

Hæc Ocho regnante, vt opinamur, gesta sunt anno imperij eius duodecimo.] Rursus redit ad supputationem annorum, hoc verò ex cap. primo Iudith sumptū, vbi scribitur, acta hæc esse anno duodecimo regis Nabucodonosor.

A tempore Hierosolymæ restitutæ vsque in id bellum fuerunt anni duo & viginti.] Hic est locus, qui probat, supra legendum esse, Artaxersem regnasse annos XLII, non LXII.

Ceterum Ochus viginti tres annos regnavit.] Sic ceteri quoque.

Fuit ultra omnes cruentus.] Plutarchus in extremo vitæ Artaxerxis ait, ipsum superasse omnes crudelitatem.

Hunc Bagua spado ægotantem veniens sustulit.] Supra ostensum est.

ARSES, ET DARIUS III.
REGES PERSARVM.

Post eum Arses filius eius triennio imperium tenuit.] Idem etiam Arfanes dicitur. Sic ceteri.

Darius annis quattuor.] Eundem numerum ascribunt quoque ceteri.

IVDAEI SVB REGIBVS MACEDONIAE.

ALEXANDER MAGNVS REX MACEDONIAE,
ET PERSARVM.

Aduersus hunc Alexander Macedo.] Ut Persis regibus Macedones succedere, sic Iudei pro Persico Macedonicum Imperium subire. Is fuit Alexander rex Philippi filius cognomento Magnus, qui digerere Diodoro, anno regni sui quarto vicit Darium regem Persarum ad Issum in Cilicia, quinto Tyrum, & Aegyptum subegit, sexto Dariū in Arbells debellauit, septimo Persicum regnum euerit, Dario ipso à Bello praefecto suo interfecto. Cui Curtius, Arrianus, & Iustinus consentiunt. Ceterum quae deinceps de Iudaeis dicuntur, ea ferme nobis libri duo Machabæorum graphicè scripti suppeditabunt. Ex ijs primus res narrat ab Antiocho Epiphane rege Syriae vsque ad Antiochum Sidetem, quo regnante Ioannes

Aduersum hunc Alexander Macedo acie confixit. Eo victo, Persis imperium ademptum: quod ab initio Cyri steterat annos ducentos & quinquaginta. Alexander victor ferè omnium gentium, adijisse Hierosolymam templum dicitur, ac dona intulisse: edixitque per omne imperium, quod sui iuris effecerat, ut Iudaeis ibidem degentibus liberum esset in patriam reuerti. Exaëto duodecimo imperij anno, septimo postea quam Darium deuicerat, apud Babyloniam defunctus est. Regnum amici eius, qui simul cum illo maxima illa bella gesserant, partiti sunt.

nes Hyrcanus principatum Iudæorum administrauit, secundus verò à Seleuco Epiphane patre vsque ad Demetrium regem, quorum portente Iudas Machabæus Mathathæi Assimonæi filius principatum sibi parauit. Quare secundus, ut deberet, non excipit primum, cum aut eadem repetat, aut citra eius se fines contineat. nam Iudas longè Ioannem antecedit. Ex quo intelligi potest, ab eodem ambos non esse scriptos. quod etiam dissona annorum digerendorum ab utroque vsurpata ratio comprobatur. Quod autem inquit Sulpicius, regnum Persarum steterit annos ccl, sciendum est, si Artaxerxi secundo dederis annos lxxii, totum summam annorum ccl, si xlvi, fore annorum ccxxx. Quod verò addit, Alexandrum victorem adijisse Hierosolymam templum, & dona intulisse, sumpsit à Iosepho, apud quem libro xi hæc pluribus verbis relata inueniuntur. Anno quinto regni sui, quo Tyrum expugnauit, Alexander Hierosolyma progressus receptus est à Iudæis obviam procedentibus cum sacerdotibus in vestibus solemnibus. & ille adorauit pontificem vestians, Deum sibi eo habitu in somnis apparuisse, & se, ut ultra pergeret, impulsisse, nam Darium deuicturum. & ingressus urbem in Templo ex praescripto pontificis Deo sacrificauit, & honorem Iaddo pontifici habuit quem autem ostensus esset ei Danielis liber, in quo scriptum erat, regem quandam delecturum regem Persarum, se illum arbitratus, praelerit a populum dimisit. ac postmodum conuocata concione iussit, ut peterent, quod liberet. pontifice petente leges proprias, & vacationem tribuit septimi anni, indulgit. nempe ut Iudaei Babyloniae, & Mediae suis legibus viuere. Resp. verò penes Pontifices mansit, ut supra ex Iosepho ostendimus. Tertio decimo verò regni anno, & septimo post profligatum in Arbells Darium Alexander Babylone veneno insidijs tuorum dato extinctus est. Diodorus, Curtius, & alij.

Regnum amici eius, qui simul cum eo maxima illa bella gesserant, partiti sunt.] Iustinus porro, & Diodorus scribunt, duces eius regnum, id est prouincias eius, & veteres & nouas inter se esse partitos, ut eas tanquam praefecturas administrarent. Inde Iustinus subiicit. Hæc diuisio cum veluti fatale munus singulis contigisset, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno post tempore, quasi regna, non praefecturas diuisissent, sic reges ex praefectis facti magnas opes non sibi tantum parauerunt, verum & posteris reliquerunt.

ARRIDAEVS REX MACEDONIAE.

Inde aliquanto tempore sine usurpatione regali susceptas partes procurauerunt, Arridæo quodam Philippo Alexandri fratre regnante, cui per imbecillo verbo datum imperium videbatur. Post mortem Alexandri Arridaus hic perimbecillus septem per annos, teste Eusebio, tenuit Macedoniae imperium verbo, cum administratio esset penes Antipatrum, qui postea heredem reliquit Cassandrum, qui regnum illud inuasit, & tenuit. item penes alios, qui sibi exercitum, & prouincias distribuerant, ut Ptolemæum, & Seleucum, qui Aegyptum, & Syriam sibi ascuerant.

I V D A E I S V B P T O L E M A E I S A E G Y P T I
R E G I B V S , D E I N D E S V B
R E G I B V S S Y R I A E .

Primus in Syria post Alexandrum Seleucus rex fuit. Quia Sulpicius vidit librum Machabæorum, qui subsequenter nobis suppeditabit historiam, regum Syriae meminisse, initio ducto ab Antiocho Magno, & Antiocho Epiphane, atque inde xxxv annos imperij eorum litteris consecrare; (nam orsus in anno Græcorum

Inde aliquanto tempore sine usurpatione regali susceptas partes procurauerunt, Arridæo quodam Philippo Alexandri fratre regnante, cui per imbecillo verbo datum imperium videbatur: res autem penes eos erat, qui sibi exercitum & prouincias distribuerant. Nec verò hic rerum status diu mansit, omnesque se reges appellari maluerunt.

Primus in Syria post Alexandrum Seleucus rex fuit, subiecta eidem Perside ac Babilone. Qua tempestate Iudæi annum stipendium trecenta argenti talenta regi dabant: nec tamen per ternos magistratus, sed per sacerdotes suos regebantur,

pa-

patrioque ritu viuebant. rum, id est Macedonum imperij cxxliiii definit in anno clxxvii) propterea ipse omnes etiam ante Antiochum Magnum Syriae reges sibi recensendos existimauit, ac propterea à Seleuco Nicanore regni conditore exorsus reliquos inde, sed paulo post, persequitur.

Qua tempestate Iudæi annum stipendium regi trecenta argenti talenta dabant. Videtur significare, Iudæam post Alexandrum tributum pependisse regi Syriae Seleuco, cui Babilon, & Persis paruerit. Quod si creditur, vehementer errauit, nam Iudæa primum paruit Ptolemæo Lagi filio Aegypti regi, qui illam armis occupauit, teste Iosepho, & Eusebio. inde Ptolemæo Philadelpho, qui biblia conuertenda per septuaginta Iudæos interpretes procurauit. de quorum interpretatione mirabili, ac diuina Iustinus, Tertullianus, Epiphanius, & Augustinus de Ciuitate Dei libro xviii, cap. xlii. Tum Ptolemæo Euergeti, ad extremum Ptolemæo Eupatori filio eius. quo tempore vnus post alterum regnarunt in Syria, Seleucus Nicanor, Antiochus Soter, Antiochus Theus, Seleucus Callinicus, Seleucus Callinici filius, & Antiochus frater eius, cognomento Magnus. Hic verò demum Ptolemæo Eupatori Syriam eripuit. Quod Ptolemæus Epiphanes successor Eupatoris ferre non potuit. Itaque misso Scopas duce Antiocho illam extorsit. Sed Antiochus superato Scopas rursus recepit. Inde collocata Ptol. Epiphani in matrimonium filia Cleopatra partem tributorum Iudææ nomine dotis illi attribuit, ac partem sibi retinuit. Iudæa tamen in potestate regum Syriae mansit. Iosepho teste.

Nec tum per ternos magistratus, sed per sacerdotes suos regebatur. Significat Iudæam, ac Hierosolymam tributariam tum fuisse, verum liberam; tributariam, quia regibus Aegypti primum, deinde Syriae stipendium pensitauit, liberam, quia leges, ac magistratus suos habuit, non externos. Pontifices autem vnâ cum Iosepho censet curam & sacrarum, & reip. tum habuisse. Puto verò illud, Ternos, mendosè esse, pro, externos. ut significet non paruissè præfectis regum, sed pontificibus suis. Hunc autem statum reipublicæ, atque hoc ocium ciuitatis expressit liber 11 Machabæorum cap. 111. his verbis. Igitur cum sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter quæ pontificis dispositionem, fiebat ut et ipsi reges, & principes locum

V 2

summa.

summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent; ita ut Seleucus Aſſæ rex de redditibus suis præſtaret omnes ſumptus ad miniſterium ſacrificiorum pertinentes. Seleucus autem, de quo loquitur, eſt Antiochi Magni Syriæ regis filius, cognomento Philopater.

SELEVCVS PHILOPATER REX SYRIÆ.
SEDITIONO IYDAEORVM.

Donec plerique eorū longa pace rursū corrupti.] Hinc prauæ Iudæorum ſeditiones initia ducunt. Longam autem pacem intelligit, quam agitarunt ſub Alexandro Magno, qui libertatē reſtituit, & deinceps ſub quatuor Ptolemæis per annos amplius centum. Cupiditas autem Pontificatus, id eſt ſummi tū Imperij, eos ad ſeditiones conſtandas ad duxit. Seditiones externa regum Imperia inuexerunt, quæ temp. ac religionem funditus euerterunt, ut apparebit.

Namque primum ſub rege Seleuco Antiochi Magni filio Oniam ſacerdotem virum ſanctum, atque integrum Simon quidam falſis criminibus inſimulati exgrere nequiverat.] Simon auctor turbarū fuit regnante Seleuco Philopatre Syriæ rege. Res multis verbis narratur cap. 111, libro 11 Machabæorū, hoc modo. Simon de tribu Beniamin

Donec plerique eorum longa rursū pace corrupti, miſcere omnia ſeditionibus, & turbare cœperunt, affectantes ſummum ſacerdotium libidine, auaritia, & dominandi cupidine. Namque primum ſub rege Seleuco, Antiochi Magni filio, Oniam ſacerdotem, virum ſanctum atque integrum, Simon quidam falſis apud regem criminibus inſimulatum, exquirere nequiverat. Interiecto deinde tempore, Iaſon frater Oniæ, Antiochum regem, qui Seleuco fratri ſucceſſerat, adiit, augmentum ſtipendij pollicēs, ſi ſibi ſummum ſacerdotiū traderetur. Et quamquam inſolitum, neq; ante permiſſum cuiquam erat, perpe-

tuo

tuo ſacerdotio perfungi: ſollicitus tamen regis animus, atque æger auaritia, facile ſuperatus eſt. Ita depulſo Onia, Iaſoni ſacerdotium eſt mandatum. Is cœdē admodum ciues, patriamq; lacerauit. Dein cum per Menelaum quendam, Simonis illius fratrem, promiſſam regi pecuniam miſiſſet, patefacta ſemel ambitioni via, iſdem artibus quibus Iaſon prius, Menelaus quoque ſacerdotium obtinuerat. Nec multo poſt, cum is promiſſum argenti modum nō reddiſſet, loco pellitur: Lyſimachus ſubſtituitur. Inde inter Iaſonem & Menelaū cœda fuere certamina, donec Iaſon profugus patria exceſſit.

ANTIOCHVS EPIPHANES REX SYRIÆ.

Interiecto deinde tempore Iaſon frater Oniæ Antiochum regem, qui Seleuco fratri ſucceſſerat, adiit.] Ut hæc pontificia Iudæorum contentio clarius eluceſcat, pontifices à tempore Alexandri uſque ad hæc tempora, auctore Iofepho, enumerabo. Primus fuit Iadus, inde Onias F. inde Simon Iuſtus nepos, tum Simonis frater

V 3

Ela.

min præpoſitus templi, ſtudēs nam aliquid in ciuitate moliri, ubi fortem naſtus eſt aduerſarium Oniam pontificem; virum integrum, per Apolloniæ ducem Syriæ nunciauit regi, eſſe Hieroſolymis multas pecunias, quæ ad rationem ſacrorum nō pertinerent. qua re motus Seleucus rex miſit Heliodorum ad eas auferendas, qui Deo reſiſtente, abſportare non potuit. nam miniſtris prodigijs caeleſtibus territis ipſe exanguis cecidit, nec niſi precibus Oniæ pontificis ſalutem recipit. Simon autem cepit Oniam criminibus inceſſere, & inſidijs tanquam horum malorum auctorem appetere. cumq; multa cædes factæ fuiſſent, Onias periculum contentioni intuius ad regem ſe conuulit, ut ope eius ciuitati conſuleret. Quod autem apud Sulpicium legitur, exquirere nequiverat, videtur reponendum, extinguere. Nam Simon Oniæ inſidias ad mortē, ſed fruſtra, parauit, multaq; cædes cōſequuta ſunt.

Eleazarus. deinde patruus eius Manassés, tum Onias Simonis Iusti filius, inde Simon filius, inde Onias filius, is, de quo modo dicebamus. quo cum primum Simon Beniamites, deinde Iason frater ipsius Oniæ contendit de possessione pontificatus sub Antiocho Epiphane Syriæ rege, qui Seleuco fratri successerat.

Augmentum stipendij pollicens, si sibi summum sacerdotium traderetur.] Quippe Simon egit apud Seleucum regem, pecunijs abditis indicatis, Iason verò apud successorem Antiochum Epiphane grandiore stipendio ostentato. Hæc autem res sic prodicitur libro II Machabæorum, cap. IIII. *Post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnum Antiochus Epiphanes, ambiebat Iason frater Oniæ pontificatum adire rege promittens ei argenti trecenta sexaginta, & ex redditibus alijs talenta octoginta.*

Et quanquam insolitum, neque ante permissum cuiquam erat perpetuo sacerdotio fungi.] Significat Sulpicius, si ita legas, Iasonem voluisse efficere, ut pontificatus, qui erat temporarius, fieret perpetuus contra instituta Iudæorum, ac contrarium petijt, ut pontificatus ad tempus daretur. satis enim constat, pontificatum ab initio fuisse perpetuum, atque ad hæc vsque tempora ita servatum. Quare ita legendum. *Et quanquam insolitum, neque ante permissum cuiquam erat, non perpetuo sacerdotio fungi, tamen rex auaritia preualente Oniam depulit, & Iasoni pontificatum concessit.*

Solicitus tamen regis animus facile superatus est. Ita depulso Onia, Iasoni sacerdotium est mandatum.] Iniuria Iasonis fuit multiplex, quòd pecunia ambiuit, non virtute, & à rege, non à populo postulavit. quòd fratrem depulit, nec mortem eius expectavit, & pontificatum perpetuum temporarium fecit. Apud Machabæos ita. *Quod cum rex annuisset, & obtinisset principatum.* Ex quo apparet pontifices tum principatum in vrbe gessisse.

Is siede admodum ciues, patriamq; lacerauit.] Ibidem: *Ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque ephæborum in lupanarium ponere.*

Dein cum per Menelaum quendam Simonis illius fratrem promissam regi pecuniam misisset, patefacta semel ambitioni via, isdem artibus, quibus Iason prius, Menelaus quoque sacerdotium obtinuit.] Hic est alter Pontifex, qui pecunia honorem ab Antiocho Epiphane emit, morte prioris non expectata. isdem enim artibus intelligit incremento stipendij. nam apud Machabæos sic pergitur. *Et post triennij tempus misit Iason Menelaum supradicti Simonis fratrem*

fratrem portantem pecunias regi. At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorfit pontificatum superponens Iasoni talenta argenti trecenta. Iosephus autem Menelaum Iasonis fratrem appellat. si verò Machabæorum historiam sequamur, Iason vltimus erit pontifex ex posteris Eleazari.

Nec multò post cum is promissum argenti modum non reddidisset, loco pellitur, Lysimachus substituitur.] Ibidem. *Menelaus autem principatum quidem obtinuit, de pecunijs verò regi promissis nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus, qui arci erat præpositus. quam ob causam utriusque ad regem sunt euocati. Et Menelaus amator est à sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo.*

Inde inter Iasonem, & Menelaum facta fuere certamina, donec Iason profugus patria excessit.] Hanc rem multò vberius deinceps prodit caput v Machabæorum, his verbis. *Falso rumore de morte regis Antiochi dissipato, Iason assumptis non minus mille viris, repente aggressus est ciuitatem, & ciuibus ad mirum conuolantibus, ad vltimum capta ciuitate Menelaus fugit in arcem, Iason verò non parcebat in cæde ciuibus suis, & principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterum abiit in Ammonitiam, & de ciuitate in ciuitatem fugiens in Aegyptum extrusus est.*

SERVITVS IVDÆORVM SVB ANTIOCHO EPIPHANE REGE SYRIÆ.

His initijs corruptis moribus, eo vsque processum, vt plerique popularium ab Antiocho poscerent, permitti sibi morè gentilium viuere. Quod cum rex petentibus annuisset, certatim perfimus quisque delubra destruere, idolis supplicare, legem profanare occeperat.

Inte-

His initijs corruptis moribus eo vsque processum, vt plerique popularium ab Antiocho poscerent, permitti sibi viuere more gentilium.] Hactenus de seditione dixit. mox quæ mala illa intulerit, subiicit. Est autem memoria repetendū, Hebræos tres clades propter peccata sua perpeffos esse, seruitutem in Aegypto, qua misericordia Dei post cccc annos liberati sunt, capti.

V 4

captiuitatem in Babylonia, ex qua post annos LXX in patriam reducti exempti sunt. tertiam verò esse hanc, qua per Antiochum Epiphane[m] Syriae regem religione, patria, ac simul libertate multati sunt. atque hæc omnia Deus illis per prophetas euentura ostendit. Nunc verò quomodo in tertiam calamitatem, de qua Daniel, vt supra dixi, vaticinatus fuerat, lapsi sint, docetur in primo Machabæorum cap. 1. immo primi libri historia hinc orditur. *In diebus illis exierunt ex Israel filij iniqui, & suaserunt multis, dicens. Eamus, & disponamus testamētum in gentibus, quæ circa nos sunt, quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. Et destruxerunt aliqui de populo, & abierunt ad regem, & dedit illis potestatem, vt facerent iniustitiam gentium, & edificauerunt gymnasium in Hierosolymis secundum leges nationum, & fecerunt sibi præputia, & recesserunt a testamento sancto, & imbeci sunt gentibus. Iosephus autem auctore[m] expressit iniquiens. Menelaus cum filijs Tobie Antiochiam ad Antiochum Epiphane[m] regem adiit, spondens se patrias leges religio[n]um, & ritus Græcorum suscepturum. Intra[m] Antiochus ab Alexandria.] Ecce vt calamitas calamitatem*

tatem infert. Seditio corrupit veterem disciplinam, deprauatio disciplinae accersit vastationem, & depradationem ciuitatis, & Templi. Quippe L. Aemilio Paulo, C. Licinio Crasso cof. anno vrbs DLXXXV, Antiochus Epiphane[s] bellum inferens Ptolemæo Philometori Aegypti regi specie reducendi Ptolemæi Physconis maioris natu fratris, deterritus est à Romanis, misso C. Popillio legato, qui mandatis senatus editis, cum ille in præsens respondere abnueret, illum virgula circumscripsit, & antequam eo circulo excederet, respondere iussit. Antiochus se paritulum dixit, atque ex Aegypto exercitum abduxit. L. iuius libro XLV, & Iustinus libro XXXIV. atque inde [*Hierosolymam adiit*] vt addit liber primus, & secundus Machabæorum iniquiens. *Et conuertit Antiochus, postquam percussit Aegyptum in centesimo quadragesimo tertio anno, & ascendit ad Israel, & ascendit Hierosolymam in multitudine graui.*

Cum discordantem superstitionibus susceptis populum reperisset, legem Dei destruens, & ijs fauens, qui impia sequebantur, omnia Templi ornamenta detraxit, ac multa cæde vastauit.] Inuenit quippe Antiochus partes duas populi, vnā in vetere disciplina, & religione manentem, altera in superstitionibus gentiliū deprauatam. atque ita fauens ei, quam ipse colebat, & Dei legem euertens templum expilauit. Etenim intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, quod in facie templi erat, & comminuit omnia. & accepit argentum, & aurum, & vasa concupiscibilia, & accepit thesauros occultos, quos inuenit, & sublati omnibus abiit in terram suam. & libro II. cap. v. Igitur Antiochus mille, & octingentis ablatis de templo talentis velociter Antiochiam regressus est. Hæc verò sic prædixit Daniel cap. vi. 11. Cornu, quod exijt ex vno quatuor cornuum hirci usque ad principem fortitudinis magnificatum est, & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. robur autem datum est contra iuge sacrificium propter peccata. Quod autem inquit Sulpicius. Ac multa cæde vastauit, libro II. cap. v. Machabæorum est. Profectus ex Aegypto esseratis animis, ciuitatem quidem armis cepit, iussit autem militibus interficere, nec parce re occurrantibus, siebant ergo cædes iuuenū, ac seniorum, mulierum, ac natorum exterminia, virginumq, & paruulorum neces. erant autem toto irriduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vinciti, non minus autem venundati. Ex quibus legendum putarem apud Sulpicium. Ac multa cæde urbem vastauit.

ENUMERAT OMNES REGES SYRIAE VSQUE AD EPIPHANEM.

Defuncto, vt supra retulimus, rege Alexandro, ab amicis eius regnum diuisum, ac regio nomine aliquandiu administratum est.] Ab initio reges Syriae repetit. Mortuo Alexandro praefecti eius regni totius prouincias inter se distribuerunt, easq; nomine regis Arridae administrarunt, vt ante dictum est. Inde ipsi se reges appellarunt.

Seleucus post nouem annos in Syria rex appellatus est.] Eusebius non nouem asserit, sed duodecim. Ab hoc Seleuco liber Machabæorum incipit annos regni Græcorum, teste quoque Eusebio. Numerus annorum Seleuci idem est apud ceteros. nempe xxxi. nominatus est Seleucus Nicanor.

Post eum Antiochus filius annos vnde viginti.] Item ceteri. appellatus est Antiochus Soter.

Inde Antiochus Antiochi filius, qui & Theus cognominatus est annos quindecim.] Item ceteri.

Post hunc Seleucus filius cognomine Callinicus annos xxi.] Item ceteri.

Item Seleucus filius Callinici

Defuncto, vt supra retulimus, rege Alexandro, ab amicis eius regnum omne diuisum, ac regio nomine aliquandiu administratum est. Seleucus post nouem annos in Syria rex est appellatus, regnauitq; annos duos & triginta. Post eum Antiochus filius eius, annos vnum de viginti. Inde Antiochus, Antiochi filius, qui & Theus cognominatus est, annos quindecim. post hunc Seleucus filius, cognomine Callinicus, annos unum & viginti. Item Seleucus filius Callinici, annos tres. Hoc defuncto, Antiochus frater Callinici Asiam & Syriam tenuit, annos septem & triginta. Hic est Antiochus, aduersus quem Scipio Africani frater bellauit: quo bello victus, & imperij parte multatus est. Hic duos filios habuit,

buit, Seleucum & Antiochum, quem obsidem Romanis dederat. Ita Antiocho Magno mortuo, Seleucus eius filius natu minor regnum adeptus est: sub quo Oniam sacerdotem a Simone insimulatum diximus. Tum Antiochus a Romanis dimissus, datusque in locum eius obses Demetrius Seleuci regis, qui eo tempore regnabat, filius. Seleuco mortuo, anno imperij duodecimo regnum frater Antiochus, qui Romae obses fuerat, occupauit.

nici annos tres.] Eodem modo ceteri: Huic Cerauno cognomen fuit. teste Eusebio in Chronicis.

Hoc defuncto, Antiochus frater Callinici Asiam, & Syriam tenuit annos xxxvii.] Et hoc quoque alij.

Hic est Antiochus, aduersus quem Scipio Africani frater bellauit.] L. Scipio consul P. Scipionem victorem Africae fratrem legatum habens bellum gessit contra Antiochum, cognomento Magnum, & parte regni ultra Taurum multauit, vnde Asiatici cognomen inuenit. Liuius, & ceteri.

Hic duos filios habuit Seleucum, & Antiochum, quem obsidem Romanis dederat.] Antiochus Magnus, cum pa-

cem cum Romanis fecit, ex duobus filiis vnum maiorem natu obsidem eis dedit, nomine Antiochum. alter vero minor nomine Seleucus post mortem eius regnum cepit.

Ita Antiocho Magno mortuo, Seleucus eius filius natu minor regnum adeptus est.] Non testamento, aut iure, sed occasione absentiae fratris Antiochi, quem in parer Romam obsidem miserat. Hic est autem Seleucus Philopater, sub quo primum resp. Iudæorum seditionibus agitari coepit per Simonem, qui Oniam pontificem accusauit. vt supra dictum est.

Tum Antiochus a Romanis dimissus, datusque in locum eius obses Demetrius Seleuci regis, qui eo tempore regnabat, filius.] Si obses datur a rege ad fidem foederis confirmandam, ergo a Seleuco rege obses erat repetendus. Quare Romani dimisso Antiocho, qui post Epiphaneis dictus est, Demetrium regis Seleuci filium obsidem receperunt.

Seleuco mortuo anno Imperij xxi regnum frater Antiochus, qui Romae

me obfes fuerat, occupauit.] Hic est inquam Antiochus Epiphaneſ, de quo ſupra dici ceptum erat.

REDIT AD SERVITVTVM IVDÆORVM
SVB ANTIOCHO EPIPHANE.

Is poſt quinquennium, quàm regnare.] Nunc redit eò, vnde diuertit, vt dicat de Antiocho Epiphane, qui Hieroſolymam, & templum diripuit. repetit autem verba ſuperiora. *Id geſtum poſt quinquennium ſere, quam Antiochus regnare cœperat.*

Etenim graue Romanis ſtipendium penſitans.] Stipendium intelligit impoſitum à Romanis, Antiocho Magno deui cto.

Poſt biennium deinde pari rurfum clade affectis Iudæis, ne fortè frequentibus malis compulſi bellum ſumerent, præſidium arcis impoſuit.] Addit, vt ciuitatè Dauid in arcera muniuerit, & præſidio firmarit. Libro I. cap. I. Machabæorum. *Et poſt duos annos miſit rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit in Hieroſalem cum turba magna, & irruit ſuper ciuitatem repente, & percuffit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Iſrael. & deſtruxit domos eius, & muros eius*

Is poſt quinquennium, quàm regnare cœperat, vt ſupra docuimus, Hieroſolymam depopulatus eſt. Etenim graue Romanis ſtipendium penſitans, ipſe immenſis ſumptib. pæne neceſſariò cogebatur pecunias raptò quærere, neque vllam prædandi occaſionem omittere. Poſt biennium deinde, pari rurfum clade affectis Iudæis, ne fortè frequentibus malis compulſi bellum ſumerent, præſidium arcis impoſuit. Inde ſacram legè euertere aggreſſus, mittit edictum, vt omnes relictis maiorum ſuorum traditionibus gentilium ritu viuerent. Nec defuere, qui profano imperio volentes parerent. Tum verò fœdum ſpectaculum, per vniuerſam urbè palàm in plateis

in

dijs

dijs ſtabatur: ſacra etiam & prophetarum volumina igni cremata.

in circuitu. & edificauerunt ciuitate Dauid muro magno, & firmo, & turribus firmis, & facta eſt illis in arcè, & poſuerunt illic gentem peccatricè viros iniquos, & conualuerunt in ea. Ceterum tres fuere colles in vrbe, inquit Iosephus lib. v. de bello. vnus in quo erat vrbs, quam Dauid conſtruxerat, & ciuitatem Dauid vocabant. alter, in quo erat arx, qui vndique decliuſ erat, & ſubiectam urbem inferiorem habebat. tertius humilior, in quo erat templum. Ergo Syri urbem Dauidis occupatam in arcis formam redegerunt, ac præſidio tenuerunt.

Inde ſacram legem euertere aggreſſus mittit edictum, vt omnes relictis maiorum ſuorum traditionibus gentilium ritu viuerent.] Adicit, vt diſciplinam veterem labefactarit Epiphaneſ. Ibidem. *Et ſcripſit rex Antiochus omni regno ſuo, vt eſſet omnis populus vnus, & relinqueret vnusquisque legem ſuam, & conſenſerunt omnes ſecundùm verbum regis Antiochi. & multi ex Iſrael conſenſerunt ſeruituti eius, & ſacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt ſabbatum. & miſit rex libros per manus nuntiorum in Hieroſalem, vt ſequerentur leges gentium terræ, & prohiberent holocauſta, & ſacrificia, & celebrari ſabbatum.*

Tum vero fœdum ſpectaculum, per vniuerſam urbem palàm in plateis Dijs ſtabatur, ſacra etiam legis, & prophetarum volumina igni cremata.] Concludit miſerabilem ſpeciem Hieroſolymæ, quæ ad gètilitatem redacta erat. ſic. n. in primo Machabæorũ vberius. Quinto, & quadrageſimo, & centeſimo anno, (ideſt regni Græcorũ) edificauit rex Antiochus abominandum idolum deſolationis ſuper altare Dei, & per vniuerſas ciuitates Iudæ in circuitu edificauerunt aras, & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & ſacrificabant. & libros legis Dei combuſſerunt igni ſcindentes eos. & quicumque obſeruabat legem Domini, ſecundùm edictum regis trucidabant eum. Idolum autem fuit Iouis Olympij.

RESTITVTIO IVDÆORVM.
ASSAMONÆORVM PRINCIPATVS.
Mathatias Aſſamonæus Princeps Iudæorum.

Ea tempeſtate Mathatias,

Ea tempeſtate Mathatias,

tias, Iohannis filius, sacerdos erat.] Hactenus clades Iudæorum exposita, qua gēs deleta, vrbs vastata, templū direptum, & religio immutata per Antiochum tuerat. Hinc restituendæ libertatis, reparandæ vrbs, & reformandæ religionis ducitur initium. qui status post Iudæorum temp. tenuit, quo usque noua fratrum regum seditione res turbari sunt ceptæ, & Iudæi in ditionē Romanorum redacti. Auctor tam prædari, ac memorandi operis fuit Mathathias Aslmonæus vnā cum Iuda Machabæo, Ionatha, Simone, & Ioanne filijs, qui omnes diuiceps post eum principatum Iudæorum aduersus Syriæ reges impotentius se gerentes ceperunt. & extremam in vindicanda, & conseruanda libertate operam, ac fortitudinem præstiterunt. lib. 1 Machab. c. 2. Quare ex hoc loco exordium capit celeberrimus Aslmonæorum principatus. qui vsq; ad Herodem regem Hierosolymis, primum nomine principis, deinde regis rerum potiti sunt. ac cum regno etiam pontificiam dignitatem cōiunxerunt, quousque Christus accessit, qui Iudæorum rex simul, & pontifex in æternum erat constitutus.

Hic cum à regijs cogereur edicto parere egregia constantia profana contemnens, Hebræum publice profanantem in ore omnium iugulauit.] Primum exponit ardens Mathathie studium in religione tuenda, deinde in libertate vindicanda. Studij sui erga religionem documentum illud insigne dedit, quod Hebræum profanantem, id est idolis sacrificantem, ferre non potuit, atque in conspectu omnium intere nit. Quam rem liber Machabæorum sic expressit. *Dixere*

regij

tias, Iohannis filius sacerdos erat. hic cum à regijs cogereur edicto parere, egregia constantia profana contemnens, Hebræum publice profanantem in ore omnium iugulauit. Tum deum reperto duce facta secessio est. Mathathias opido egressus, multis ad eum confluentibus speciem iusti exercitus effecerat: queis omnibus destinatum erat, aduersus profanum imperium se armis tueri, & in bello potius occumbere, quam impias cærimonias exercere.

regij ad Mathathiam. Accede prior, & fac iussum regis, sicut fecerunt omnes gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in Hierusalem. Quibus ille respondit. Etsi omnes regi Antiocho obedimus, ut discedat vnusquisque à seruitute legis patrum suorum, et consentiant mandatis eius, ego, & filij mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorum. Accessit tum quidam Iudæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in ciuitate Modin secundum iussum regis. & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundum iudicium legis, & insiliens trucidauit eum super aram.

Tum demum reperto duce facta secessio est.] Deinceps narrat studium recuperandæ libertatis, qui se duce prætulit. Si quidem, ut ibi scriptum est, *Et fugit Mathathias, & filij eius in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in ciuitate. tunc descenderunt multi querentes iudicium, atque iustitiam in desertum.* Itaque speciem iusti exercitus, ut inquit Sulpicius, Mathathias effecit. Cum ergo iustitiam, & iudicium ab eo poscerent, apparet, ut scribit Iosephus, eum principem constitutum.

Interea Antiochus per Græcas quoque vrbes, quæ in illius imperio erant, repertos Iudæos sacrificare cogebat, inauditisque cruciatibus reluctantes afficiebat. Qua tempestate illustris illa passio septem fratrum, matrisque fuit: qui omnes, cum legem Dei & instituta maiorum violare supplicijs cogereur, mori maluerunt. Ad extremum pœnas mortesque eorum comitata mater est.

qui, ne carnibus suillis Iudæorum lege vetitis, vescerentur, sartagine

Interea Antiochus per Græcas quoque vrbes, quæ in illius imperio erant, repertos Iudæos sacrificare cogebat.] Non contentus Antiochus profanasse Iudæam, etiam Græciam ipsam inuasisse. Etenim decretum exiit in proximis gentium ciuitates, suggerentibus Ptolemæis, ut eopari modo & ipsi aduersus Iudæos agerent, & sacrificarent, eos autem, qui nolent transire ad insimula gentium, interficerent. erat ergo videre miseria. cap. vi.

Qua tempestate illustis illa passio septem fratrum, matrisque fuit.] Hi septem fratres Machabæi dicuntur,

gines accensas, aliq; tormenta sequissima, ac mortem denique acerbissimam pertulerunt, ac summa constantia regi preparatam damnationem denunciarunt. mater autem filios ad supplicia patienda hortata, eodem cum illis supplicio est affecta. cap. vii. libri ii. Machabæorum. Horum passionem Ecclesia Kal. Augusti celebrat, ut in veteribus Martyrologijs scriptum est. Quare in eum diem multe quoque sanctorum scripte extant homilie. Horum etiam martyria expressit S. Cyprianus in libro de exhortatione martyrum.

IUDAS MACHABÆVS PRINCEPS

I V D A E O R V M.

Interea Mathathias mortur, vicariū exercitui, quem parauerat, ducem Iudam filium substituit.] Iam ad res gestas Iudæ, cognomento Machabæi, Mathathie filij transit, qui patris ducatum excipiens libertatem Iudæorū restituit de quibus cap. ii sic agitur. *Et defunctus est anno centesimo quadragesimo sexto, & sepulchus est Mathathias a filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.* Inde cap. iii. *Et surrexit Iudas, qui vocabatur Machabæus filius eius pro eo, & adiunabant eum omnes fratres eius, & universi, qui se coniunxerant patri eius.*

Huius ductu aduersus regios frequentibus prælijs prosperè pugnatum.] Res à Iuda prosperè gestæ multe narrantur. quarum summam hanc proponit partes sigillatim subinde persecuturus.

Nam primum Apollonium ducem hostium, qui magnis copijs in confictum descenderat, cum omni exercitu deleuit.] Primum cum Apollonio duce Iudas confligit, eum que extinxit. Ibidem. *Et congregavit Apollonius gentes, & à Samaria virtutem multam, & magnam ad bellandum contra Israel. Et cognouit Iudas, & exijt obviam illi,*

Interea Mathathias mortur: vicarium exercitui, quem parauerat, ducem, Iudam filium substituit. Huius ductu, aduersus regios, frequentibus prælijs prosperè pugnatū. Nam primum Apollonium ducem hostiū, qui magnis copijs in conflictum descenderat, cum omni exercitu deleuit.

illi, & percussit, & occidit illum, & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt, & accepit spolia eorum.

Quod cum Seron quidā, qui tum Syriæ præerat, comperisset, multiplicatis legionibus Iudam aggressus, ferrox, quia numero præstabat, vbi in certamen descensum, fusus ac fugatus, octingentis fermè amissis, in Syriam regressus est.

Quod cum Seron quidam, qui tum Syriæ præerat, comperisset multiplicatis legionibus Iudam aggressus.] Secūda Iudæ expeditio fuit contra Seronem. de qua ita ibidē. *Et audiuit Seron princeps exercitus Syriæ, & preparavit se, & ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarij, ut facerent vindictam in filios Israel, & appropinquaverunt usque ad Be-*

choron. & exiit Iudas obviam illi cum paucis. ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, confirmatis animis insiluit in eos subitō, & contritus est Seron, et exercitus eius in conspectu ipsius. & persecutus est eum in descensu Bechoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philistinim.

Id vbi compertū est Antiocho, ira & dolore successus (quippe angebatur duces suos cum magnis exercitibus devictos) auxilium per omne regnum contrahit, donatium militibus exhausit penitus thesauris largitur. Etenim tum præcipue grauter pecuniæ inopia affectus erat. Nam deficientibus Iudæis ab eo, qui ei ultra trecenta argenti talenta

annua

Id vbi cōpertum est Antiocho, ira, & dolore successus auxilium per omne regnum contrahit.] Iam tertiam expeditionē Iudæ expostiturus est, quam prosperè obiit aduersus Lyfiam Antiochi ducem. Anteverò apparatus militum, & pecuniarum exponit, quas Antiochus in auxilia colligenda impendit. Qua de re sic in eodem loco. *Ubi autem audiuit Antiochus sermones istos, iratus est animo, & congregavit exercitum universi regni sui castra foris,*

X

fortia valde, & aperuit ararium suum, & dedit stipendia exercitui, et mandauit illis, ut essent parati ad omnia.

Donatum militibus, exhaustis penitus thesauris, largiuntur. Etenim tum precipue grauius pecunie inopia affectus erat. Antiochus, ut milites ad fortiter pugnandum donis accenderet, thesauros ipsos, largiendi causa, exhaust. Quare in magna pecunie inopiam incidit. Hoc sic in Machabæis. Et vidit, quod defecit pecunia de thesauris suis.

Nam deficientibus Iudæis ab eo, qui ei ultra trecenta argenti talenta annua pensitauerant, præterea Græcis urbibus, multisq; regionibus persecutionis malo turbatis, (ne gentilibus quidem pepercerat, quos deserere inueteratas superstitiones, & ad vnum ritum deducere tetauerat.) illis quidem, ubi nihil sancti erat, facile relinquentibus, sed tamen omnibus metu, ac clade affectis, vectigalia cessauerant.] Hæc ipsa ante adeo obscura erant, ut non intelligerentur, nunc reposita parenthesi, quæ sensum omnem verborum non expressa turbabat, planè elucescunt. Graui tum, inquit, rex pecunie inopia laborabat. nam vectigalia

annua pensitauerant, præterea Græcis urbibus multisque regionibus persecutionis malo turbatis (ne gentilibus quidem pepercerat: quos deserere inueteratas superstitiones, & ad vnum ritum deducere tetauerat.) illis quidem, ubi nihil sancti erat, facile relinquentibus: sed tamè omnibus metu ac clade affectis, vectigalia cessauerant. Quibus rebus æstuans (etenim ipse olim omnibus regibus opulentior, suomet scelere inopiam persenserat) copias cum Lyfia partitur, eique Syriam, & bellum aduersus Iudæos committit, ipse in Persas ad cogenda vectigalia profectus. Igitur Lyfias duces belli delegit, Ptolemæum, Gorgiam, Doronem, & Nicanorem: his XL millia peditum, septem equitum data. Ac primo impetu magnum Iudæis terrorem intulerunt. Tum Iudas cunctis desperantibus suos adhortatus, forti ani-

mo descenderent in proeliū: Deo fretis, nihil inuictum fore: sæpe antea à paucioribus aduersum plures bene pugnatum. Ieiunio indicto, celebratoque sacrificio, in aciem descensum, fusæ hostium copiarum: Iudas castris potitus, multumque ibi auri & Tyriarum opum reperit. Namque ex Syria negotiatores nihil de victoria dubitantes, regium exercitum secuti, spe captiuos mercandi, prædæ fuere.

tionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret, & timuit, ne non haberet ut semel, & bis in sumptus, & donaria, quæ dederat ante larga manu.

Quibus rebus æstuans (etenim ipse olim omnibus regibus opulentior, suomet scelere inopiam persenserat) copias cum Lyfia partitur. eiq; Syriam, & bellum aduersus Iudæos committit. ipse in Persas ad cogenda vectigalia profectus.] Quod inquit. Antiochum omnibus regibus opulentior fuisse, expressit de Machabæorum libro, in quo est. Et abundauerat super reges, qui ante fuerant. Reliqua verò de bello Lyfiæ mandato ex eis: Et reliquit Lyfiam super negotia regia à flumine Euphrate usque ad flumen Aegypti, & ut nutriret Antiochum filium suum, donec rediret. & cogitauit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

Igitur Lyfias duces belli delegit Ptolemæum, Doronem, Gorgiam, & Nicanorem.] Lyfias non ipse ad bellum prodijt, sed duces alios misit, Ptolemæum Doronem filium, Gorgiam, & Nicanorem. sic enim legendum apparet ex Machabæis. Elegit Lyfias Pro-

lenæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam. Sic etiam Iosephus. XL autem millia peditum, & VII equitum data, etiam scriptura testatur.

Tunc Iudas cunctis desperantibus suos adhortatus.] Duo conquistum subsidia Iudas, unum militum, quos verbis ad virtutem nauandam accendit, alterum Dei, quem ieiunio, & precatione propitiavit. Ibidem. Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata sunt mala, & dixerunt unusquisque ad proximum suum. Exigamus de iectorem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris, & congregatus est conuentus, ut essent parati ad prælium.

Ieiunio indicto, celebratoq; sacrificio in aciem descensum.] Deinceps. Et ieiunauerunt illa die, & induserunt se cilicij, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt vestimenta sua, & expanderunt libros legis.

Inse hostium copia.] Ibidem. Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt ijs, qui erant cum Iuda, & congressi sunt, & contrite sunt gentes, & fugerunt in campum.

Iudas castris positus. multumq; ibi auri, & Tyriarum opum reperit.] Ibidem. Et Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas. Purpuram marinam vertit Sulpicius Tyriarum opes.

Namque ex Syria mercatores nihil de victoria dubitantes regnum exercitum sequenti spe captiuos mercandi prede seuer.] Hoc ante scriptum fuerat cap. III. Et audierunt mercatores regionum nomen eorum, & acceperunt argentum, & aurum multum valde, & pueros, & venerunt in castra, ut acciperent filios Israel in seruos. Syros autem mercatores dixit Sulpicius, quia ea gens maximè illi quaestui dedita fuit.

Hæc ubi Lyfæ ex nuncijs comperta, maiore cura copias parat, annoq; post immani exercitum Iudæos aggreditur. victus denuo Antiochiam se recepit.] Quarta hæc est clades, quam Iudas Lyfæ Antiochi duci attulit. de qua sic in Machabæis.

Quibus auditis Lyfias conseruatus animo defecit.

Hæc ubi Lyfæ ex nuncijs comperta, maiore cura copias parat: annoque post immani exercitu Iudæos aggreditur. victus denuo Antiochiam se recepit.

fecit. & sequenti anno congregauit virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, ut debellaret eos. & occurrit illis Iudas cum decem millibus viris, & commiserunt prælium, & ceciderunt de exercitu Lyfæ quinque millia virorum. Videns autem Lyfias fugam suorum, & Iudæorum audaciam, & quod parati essent aut viuere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam.

Iudas pulsus hostibus Hierosolymam regressus, purgare templum, & restituere, animum intedit: quod euer sum ab Antiocho, profanatumque à gentibus, foedam sui speciem præbebat. Sed Syris arcem tenentibus, que continua templo, & loci natura superior, atque inexpugnabilis erat, adiri subiecta non poterant, crebris eruptionibus prohibentibus. Aduersum hos Iudas validissimam suorum aciem obiecit. Ita opus sacræ ædis curatum, templumque muro circumdatum, constitutionique qui perpetuum præsidium armati agitent.

Iudas pulsus hostibus Hierosolymam regressus purgare Templum, & restituere animum intendit.] Ex hoc loco incipit reformatio religionis, quam Antiochus deleuerat tribus annis & sex mensibus, postquam aboleta ab Antiocho fuerat, quod etiã prædictum est à Daniele volunt. cap. VIII, & XI. cū dixit, fore, ut post dies mille trecentos mundaretur Sanctuarium. hoc verò opera Iudæ perfectum. Dixit enim ille, & fratres eius. Ecce contriti sunt inimici nostri, ascendamus nunc mundare sancta, & renouare. & congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion, & viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas.

Sed Syris arcem tenentibus, que continua templo, & loci natura superior, atque inexpugnabilis erat, adiri subiecta non poterant, crebris eruptionibus prohibentibus. aduersus hoc Iudas validissimam suorum aciem obiecit.] In eodem loco sic pergitur. Tunc ordinauit Iudas viros, ut pugnarent aduersus eos, qui erant in arces donec emundaret Sancta. & elegit sacerdotem sine macula voluntas habentes in lege Dei, & mundauerunt sancta,

sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum. Iosephus autem lib. XI. Antiq. cap. VII. itemque cap. XIIII. inquit arcem supraltetisse templo.

Ita opus sacræ ædis curatum, Templumque muro circumdatum. Constitutioque qui perpetuum præsidium armati agitarer.] Altare holocausti refectum, templum munitum, præsidioque firmatum est. Ibidem. Et cogitant de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret. & incidit illis consilium bonum, ut destrueret illud, ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminauerant illud gentes. & demoliti sunt illud. & reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoad usque veniret propheta, & responderet de eis. & acceperunt lapides integros secundum legem, & edificauerunt altare novum secundum illud, quod prius fuit, & edificauerunt sancta, & qua intra domus erant intrinsecus, & ad eam et atria sanctificauerunt, & hæc acta sunt: anno ceteresimo quadragesimo octavo. Et edificauerunt montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, ut quando venirent gentes, & conculcarent eum, sicut antea fecerant, & collocavit illic exercitum, ut seruirent eum. Hinc in euangelio, & in Actis nominatur dux templi. ex turribus vna fuit primum Baris, deinde Antonia nominata. Iosephus.

At Lyfias multiplicato exercitu in Iudæam regressus rursus vincitur magna clade exercitus, & auxiliorum, quæ ei à ciuitatibus misa in bellum conspirauerant.] Lyfias, postquam semel victus recessit Antiochiam, elegit quidem milites, ut multiplicatis eis rursus veniret in Iudæam. verum venisse non dicitur neque ab autore libri Machabæorum, neque à Iosepho. sed multa prælia secunda cum finitimis gentibus fecisse, quæ deinceps quinto capite explicatur.

te vndique ad defensionem loci multitudine, fugatus: in super nuntium accepit, res vel à Lyfia, vel à Lyfimacho improspere gestas. Ita ex marore animi, corporis morbo incubuit. Sed cum internis doloribus angere-tur, reminiscens malorum, quibus populum Dei vexauerat, merito sibi illa accidisse confitebatur. Deinde post paucos dies moritur, cum regnasset annos vdecim. Antiocho filio regnum reliquit, cui Eupator nomen fuit.

Interea Antiochus, quem in Persidem profectum supra memorauimus, oppidum Elymian regionis illius opulentissimum, fanumque ibi situm multo auro referum diripere conatus, &c. insuper nuntium accepit, res vel à Lyfia, vel à Lyfimacho improspere gestas.] Nunc mortem Antiochi Epiphani narraturus est quam accepto de rebus infelicitè à Lyfia gestis nuncio, obiit. Hæc verò sic exprella sunt apud Machabæos. cap. VI. Rex Antiochus audiuit esse citatem Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in auro, et argento, templumque in ea locuples valde. & venit, & querebat capere eam, & depopulari, & non potuit. quoniam immotus sermo is, qui erant in ciuitate, & insurrexerunt in prælium, & fugis inde. & abiit cum magna tristitia, & reuersus est in Babyloniam. & venit, quod nunciaret ei in Perside, quia fugata erant castra, que erant in terra Iuda, & quia abiit Lyfias, & fugatus est à facie Iudeorum. Intelligit autem fugam, qua victus Lyfias Antiochiã abiit. Est porro apud Sulpicium legendum, à Lyfia, nam reliqua alicuius sunt inepti glollatoris. nempe, Vel à Lyfimacho.

Ita ex marore animi corporis morbo incubuit.] Ibidem. Et factum est, ut audiuit rex sermones istos, expanit, & commotus est valde, & ceci dit in lectum, & incidit in langorem præ tristitia.

Sed cum internis doloribus angere-tur, reminiscens malorum, quibus populum Dei vexauerat, merito sibi illa accidisse confitebatur.] Verba confessionis eius hæc fuerunt. Nunc verò reminiscor malorum, que feci in Hierusalem, unde et abstuli omnia spolia aurea, et argentea, que erant in ea, et misi auferre habitantes Iudææ sine causa. Cognosi ergo, quia propterea inueni me mala ista, et ecce perego tristitia magna in terra aliena.

ANTIOCHVS EUPATOR
REX SYRIÆ.

Deinde post paucos dies moritur, cum regnasset annos XI Antiocho filio regnum reliquit, cui Eupator nomen fuit.] Ibidem. Et mortuus est Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono. Et cognovit id Lysias. Et constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutrivit adolefcentem, et vocavit nomen eius Eupatorem.

Ea tempestate Iudas Syros in arce positos obsidebat.] Recepta vrbe Hierosolymitana, Iudas inde urbem Davidis, quam pro arce tenebāt Syri, recuperare aggressus est, atque ita occasionem aperuit bello cum rege Eupatore gerēdo, quod prospere, vt cetera, videtur. Ibidem. Et cogitavit Iudas disperdere eos, qui erant in arce, et convocavit universum populum, vt obsideret eos, et conenerunt simul, et obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo.

Qui cum fame, atque inopia afficerentur, missi ad regē nuncijs præsidium implorarunt.] Obsessi Syri petunt auxiliū ab rege Eupatore. Quispe exierunt quidam ex eis, qui obsidebantur, & abierunt ad regem, & dixerunt. Quisquis non facis iudicium, et vindicas fratres nostros?

Ita Eupator cum centum millibus, et equitum viginti millibus subsidio venit. præeuntibus aciem cum ingenti terrore elephantis.] Eupator rex periculo suorum, qui in arce obsidebantur, comperto, succurrit. Etenim iratus est, vt hoc audiuit, et convocavit omnes amicos suos. Et erat numerus eius centum milia peditum, et viginti milia equi-

equi-

equitum, et elephantum viginti duo. Ex hoc apparet, legendum apud Sulpicium, Cum peditum centum millibus.

Tum Iudas laxata obsidione regi obviam tendit, primoque prælio Syros fundit.] Hoc est prælium quintum prospere à Iuda commissum cum regibus Syris, ex quo liquet, numine diuino rebus eius fauente, hæc omnia administrata fuisse. Sic autem hæc apud Machabæos narrantur. Et recessit Iudas ab arce, et movit castra contra castra regis. Refertur inde prælium. in quo tum fuli Syri non dicuntur, sed tamen non sine detrimento pugnatum, vsque adeo, vt rex de pace cogitarit.

Rex petit pacem.] His tot, & tam continentibus victorijs illud Iudas est assequutus, vt rex pacem ab eo petierit, Lysia ipso auctore. Etenim is ad regem, & duces exercitus sic dixit. Desicimus quotidie, et esca nobis modica est, et locus, quem obsidemus, est munitus, et incumbit nobis ordinare de regno. nunc itaque demus dexteras hominibus, et faciamus cum illis pacem, et cum omni gente eorum, et constituamus illis, vt ambulent in legitimis suis, sicut prius. propter legitimam enim ipsorum, que despicimus, irati sunt, et fecerunt omnia hæc. Et placuit sermo in conspectu regis. et misit ad Iudæos pacem facere. et receperunt illam. et iuravit illis rex, et exierunt de mitione. cap. vi.

Quia infido ingenio male usus, perfidiam consequuta ultio.] Proemium est ad ea, que sequuntur, ex ingenio Sulpicij promptum, non ex scriptura. Perfidiam verò regis sic expressit scriptura. Et intravit rex montem Sion, et vidit munitionem loci, et rupit ciuium inamentum, quod iuravit, et mandavit destrui murum in agro, et reuersus est Antiochiam. inde diuinam ultionem consequutam exponit.

DEMETRIVS SOTER REX SYRIÆ.

Nam Demetrius Seleuci filius, quem Romanis obsidem datum supra memorauimus, vt audiuit Antiochū decessisse, petiuit, vt se in regnum remitterent. Quod cum

Nam Demetrius Seleuci filius, quem Romanis obsidem datum supra memorauimus, vt audiuit, Antiochū decessisse, petiuit, vt se in regnum remitterent. Quod cum ei negatum fuisset, clā Roma profugit. in Syriam venit,

venit, regnumque occupavit, Antiocho filio, qui annum vnum, & sex menses regnaverat, interfecto.] Deus autem vltus est Antiochū Eupatoris adhuc pueri perfidiam erga Iudæos. nā à Demetrio patruo suo Roma in regnum regresso necatus est. Sulpicius autem hæc obscurius, nos aliquanto dilucidius exponemus. Antiochū Eupatorem perfidiam in pace cum Iudæis composita exercentem breui vltio consecuta est. Nam paullo post mortuus est, parvulo relicto filio Antiocho rege. Demetrius autem Seleuci filius, & Eupatoris patruus Romæ obses, vt audiuit Antiochum Epiphaneum fratrem suum decessisse, inuitis Romanis Roma profugit, atque in Syriam profectus Antiocho Eupatore Epiphaneis filio interfecto regnum inuasit. Hoc autem sic liber Machabæorum prodidit. Anno centesimo quinquagesimo primo Demetrius Seleuci filius exijt ab urbe Roma, & ascendit cum paucis viris in ciuitatem maritimam, et regnavit illic cum paucis viris. vt autem ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum, & Iystiam, vt adduceres eos ad eum, & res ei innotuit, & ait. Nolite mihi ostendere faciem vestram, & occidite eos exercitus, & sedit Demetrius super sedem regni sui. Eadem Iustinus, & quidem planius. Reuersus in regnum

Antio-

cum ei negatū fuisset, clam Roma profugit: in Syriam venit, regnumque occupavit: Antiocho filio, qui annum vnum & menses sex regnaverat, interfecto. Hoc regnante, primum Iudæi à populo Romano amicitiam fœdusque petiere: benigneque excepta legatio. decreto Senatus socij atque amici appellati. Interim Demetrius aduersus Iudam per duces suos bellum gerebat. Ac primum per Bacchidem quendam & Alcimum Iudæum ductus exercitus: post Nicanor bello præpositus, in prælio occubuit. Tum Bacchides & Alcimus resumptis viribus, auctisque copijs, aduersum Iudam confligunt. in ea pugna victores Syri, cruentè admodum victoria sunt vsi.

Antiochus decessit, relicto parvulo admodum filio, cui cum tutores danti à populo essent, patruus eius Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, obsidemque se viuis fratre venisse. quo mortuus cuius obses sit, ignorare. dimitti ergo se ad regnum petendum æquum esse. quod sicut iure gentium maiori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedit, deberi. Cum se non dimitti animaduerteret à senatu tacito iudicio, tutius apud pupillum, quam apud eum, regnum futurum arbitrante, specie venandi ab urbe profectus, Ostie tacitus cum fugæ comitibus nauem conscendit. Delatus in Syriam secundo favore omnium excipitur. regnumque ei occiso pupillo traditur. Item Liuius libro XLVI in epitomis. Moriens Antiochus Epiphaneis filium Antiochum puerum admodum reliquit. Hunc Antiochum puerum cum Iystia tutore eius Demetrius Seleuci filius, qui Romam obses missus fuerat, clam, quia non dimittebatur à Romanis, interemit, & ipse in regnum receptus.

Hoc regnante primum Iudæi à populo Romano amicitiam, fœdusque petiere.] Sequuntur res Iudæ gestæ cum Demetrio rege & primum fœdus cum Romanis ictum. Tum verò Iudas audiens magnitudinem Romanorum, & vt reges finitimos subegissent, legatos misit Romam, qui amicitiam à Senatu postulareat. Ita fœdus primum cum Romanis à Iudæis auctore Iuda ictum est, vt Romani Iudæos, Iudæi Romanos aduersus hostes suos conferuarent. & regi Demetrio, ne vexarent Iudæos, indictum. Hæc apud Machabæos cap. VIIII. & Iosephum libro XII.

Interim Demetrius aduersus Iudam per duces suos bellum gerebat.] Interim verò Demetrius bellum gerebat cum Iuda. Nam cum Alcimum Iudæum, qui ad se transfugerat, pontificem constituisset, in spem victoriæ ductus bellum Iudæis intulit, atque ei socium Bacchidem adiunxit.

Ac primum per Bacchidem quendam, et Alcimum Iudæum ductus exercitus.] Primum igitur rem tentauit per duces suos Bacchidem, & Alcimum Iudæum. Sic enim pergit scriptura. Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, & misit eum, & Alcimum Iudæum, qui transfugerat, & mandauit ei facere ultionem in filios Israel. Fuit autem Alcimus ex tribu quidem Leui, sed non ex posteris Eleazari.

Post Nicanor bello præpositus in prælio occubuit.] Post autem Antiochus ubi vidit, se per Bacchidem, & Alcimum opprimere Iudæum posse, misit Nicanorem unum ex principibus suis nobilioribus, qui

870-

inimicitias exercebat contra Israel, & mandavit ei evertere populum. & commissio praelio contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse pri-
mus in praelio. Hæc cap. VII. inde sequenti refertur foedus percuf-
sum cum Romanis, de quo dictum est.

Tum Bacchides, & Alcimus resumpsit viribus, auxiliumq; copijs ad-
versus Iudam conflagrant. in ea pugna victores Syri cruenie admodum
victoria vsi sunt.] Hoc est vltimum Iudæ praelium ab eo commis-
sum adversus Nicanorem ante muros Hierusalem, in quo ille oc-
cubuit. Ea verò res sic capite IX narratur. Interea, ut audivit De-
metrius, cecidisse Nicanorem, & exercitum eius in praelio, apposuit &
Bacchidem, & Alcimum rursus mittere in Iudæam. In mense primo
anni centesimi quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad Hie-
rusalem. Post commissio atrocissimo praelio ceciderunt vulnerati multi
ex his, & ex illis. Et Iudas cecidit, & ceteri fugerunt.

IONATHAS PRINCEPS IUDÆORVM

PONT.

Hebræi in locum Iudæ
Jonathan fratrem eius de-
ligunt.] Mortuo Iudæ suf-
fecere Iudæi fratrem eius Io-
thā, Nunc te hodie eligimus
esse pro Iuda nobis in principē,
& ducem ad bellandum bel-
lum nostrum. & suscepit Io-
nathas tempore illo principa-
tum, & surrexit loco Iudæ fra-
tris sui. Hinc ego suspicor
legendum esse apud Sulpi-
cium, in locum occisi Iudæ,
neque enim ex alio loco
cecidisse Iudam, apparet
apud eum.

Interea Alcimus cum fa-
de Hierosolymam vastasset,
moritur.] Alcimus autem Ionatha cum suis trans Iordanem com-
pulsò, licet mille viris amisisset, Iudææ vrbes muniuit, & filios prin-
cipum obsides in arce Hierusalem custodiendos collocavit, &
præce-

Hebræi in locum Iudæ
Jonathan, fratrem eius, de-
ligunt. Interea Alcimus cum
foedè Hierosolymam vastas-
set, moritur. Bacchides so-
cio destitutus, ad regem re-
dit. Dein post biennium rur-
sus Bacchides bellum Iu-
dæis intulit, victus pacem
petit. Quæ propositis con-
ditionibus data, si perfugas
captiuosque & omnia bello
rapta redderet.

præcepit, destrui muros domus sancte interioris, & destrui opera pro-
phetarum, & caput destruere. & percussus est. & impedita sunt opera
eius. & dissolutus est paralyti. & mortuus est. & Bacchides reuersus
est ad regem. & sinit terra Iuda annis duobus. cap. IX. Ex his appa-
ret, Syros adhuc arcem tenuisse, neque eam reddidisse.

Dein per biennium rursus Bacchides bellum Iudæis intulit, victus
pacem petijt.] Post biennium renouato bello pax consequuta
est. Hoc breuissimè à Sulpicio perstrictum sic in libro Macha-
bæorum exponitur. Et cogitauerunt omnes iniqui dicentes. Ecce
Ionathas, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidemus. nunc
ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet omnes eos una nocte.
Et venit Bacchides, & castra posuit desuper Betheslen, & oppugna-
uit eam dies multos. & reliquit Ionathas Simonem fratrem suum.
Simon verò, & qui cum ipso erant, exierunt de ciuitate, & pugnaue-
runt contra Bacchidem, & contritus est ab eis. & afflixerunt eum
valde. Et Ionathas misit ad eum legatos componere pacem cum ipso
& reddere ei captiuitatem. & libenter accepit, & fecit secundum
verba eius. & iurauit, se nihil facturum ei mali omnibus diebus vi-
te eius. Et reddidit ei captiuitatem, quam prius erat prædatus de
terra Iuda. Et conuersus abiit in terram suam, & non appetiuit am-
plius venire in fines eius. & cessauit gladius ex Israel, & habitauit
Ionathas in Machmas, & cepit Ionathas ibi iudicare populum, &
exterminauit impios ex Israel.

ALEXANDER REX SYRIÆ.

Dum hæc intra Iudæam
geruntur, adolescens quidam
Rhodi educatus, nomine
Alexander, Antiochi se esse
filium dicentans (quod
falsum erat) adiutus opibus
Ptolemæi regis Alexandrini,
in Syriam cum exercitu ve-
nit: Demetrium bello supe-
raturum occidit, cum regnas-
set

Dum hæc intra Iudæam
geruntur, adolescens quidam
Rhodi educatus, nomine
Alexander, Antiochi se esse
filium dicentans.] Interim
contra Demetrium regem
nouus rex insurrexit, nomi-
ne Alexander, qui se filium
esse Antiochi Epiphani
asserbat. Res à Sulpicio
in nimias redacta orationis
angustias sic in libro Macha-
bæorum exponitur. Es

anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus est Epiphanes, & occupauit Ptolemaidem, et receperunt eum, & regnauit illic. Et audiuit Demetrius rex, & congregauit exercitum copiosum, & obuiam illi iuit. Et commiserunt praelium duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & insecutus est eum Alexander, & inualuit praelium nimis, do nec occidit Sol, & cecidit Demetrius in die illa. Eadem sic Iustinus. Alexander totius ferme orientis viribus succinctus bellum Demetrio infert, uictumq; uia pariter, ac regno spoliat. Demetrius primo praelio hostem fugauit, & regibus praelium restituentibus multa milia cecidit in acie, ad postremum tam inuicti animo inter confertissimos hostes forissime dimicans cecidit.

Hic Alexander, priusquam aduersus Demetrium confligeret, foedus cum Ionatha fecerat. eumq; veste purpurea, & insignib. regijs donauerat.] Bello inter Demetrium, & Alexandrum conflato uterque Iudæorum amicitiam appetiuit, eosque magnis premijs, & immunitatib. sibi iungere studuit. Iudæi auctore Ionatha Alexandri societatem Demetrii amicitia antetulerunt. Alexander autem hanc ad eos epistolam miserat. Rex Alexander fratri Ionathæ. S. Audiuimus de te, quod uir potens sis uiribus, & aptus, ut sis amicus noster, & nunc constituimus te pontificem generis tui, ut amicus uoceris regis. (& misit ei purpuram, & coronam auream.) & que nostra sunt, sentias nobiscum, & conserues amicitias ad nos. Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense anno centesimo sexagesimo in die solemnè scenopægiæ. & congregauit exercitum, & fecit arma copiosa. Ibidem. Quod autem Sulpicius regijs insignibus eum donatum inquit, puto errorem esse. nam pontificia ea suere. neque enim Ionathas rex factus est, sed Pontifex.

Pontifex. Adde, quod, quam stolam sanctam uocat uersio Latina, Græca scriptura habet, Pontificiam uestem. Et Iosephus hoc quarto anno post mortem Iudæ fratris pontificis factum adijcit. Ita pontificatus ad Assamoneam familiam est translatus.

Ita quinquennio, quo rerum potitus est, res Iudæorum tranquillæ fuerunt.] Hæc ex ingenio suo Sulpicius, non in scriptura expressa inuenit, sed veri similitudinem est sequutus.

DEMETRIUS NICATOR REX SYRIÆ.

Igitur Demetrii filius, qui post mortem patris Cretam confugerat, hortante Lathene Cretensium duce, regnum patrum bello repetens, impar uiribus, Ptolemæum Philometorem regem Aegypti, Alexandri focerum, iam tum genero infestum, ut sibi sit auxilio, implorat. Ille uero non tam supplicis precibus, quam spe Syriæ occupandæ illectus, copias cum eo iungit: ac filiam Alexandro nuptam, dat Demetrio. Aduersus hos Alexander acie configit. eo praelio uincitur Ptolemæus, cadit Alexander. Vincitur Ptolemæus, & paulo post interficitur, cum regnasset annos v. vel,

Igitur Demetrii filius, qui post mortem patris in Cretam confugerat, hortante Lathene Cretensium duce, regnum patrum bello repetens, impar uiribus, Ptolemæum Philometorem regem Aegypti, Alexandri focerum, iam tum genero infestum, ut sibi sit auxilio sit, implorat.] Narrat inde, ut Demetrius Demetrii filius Alexandrum regem ope Ptolemæi regis Aegypti subuerterit, regnumq; sibi asseruerit. ac primum, cum comperisset, eum Alexandro genero suo non esse amicum, ut ab illo auxilium postularit. Res narratur libro primo Machabæorum cap. x. In anno centesimo sexagesimo quinto uenit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram paruum suorum.

Et audiuit Alexander rex, et contristatus est ualde. & reuersus est Antiochiam. Ptolemæus

*meus autem querebat obtine-
re regnum Alexandri dolo, et
addere illud regno suo. Et cogi-
tabat contra Alexandrum
consilia mala. Ex his appa-
ret, apud Sulpicium deesse
vocem, Demetrius, vt sit
Demetrius Demetrii filius.
Lathenes autem Creten-
sis, teste Iosepho, Demetrio
non solum consilium dedit,
sed etiam auxilium tulit.*

*Ille nō tam supplicis pre-
cibus, quā spe Syriæ occu-
pandæ illectus, copias cū
eo iungit, ac filiam Alexan-
dro nuptā, dat Demetrio.]
Hæc Ptolemaidæ acta sunt.
Sic enim scriptū est cap. x.
Et exiit Ptolemæus de Aeg-
ypto ipse, et Cleopatra filia
eius, et venit Ptolemaidam
anno centesimo sexagesimo secundo. Et occurrit ei Alexander rex. Et
dedit ei Cleopatram filiam suam, et fecit nuptias eius Ptolemaidæ,
sicut regis, in magna gloria. Additur inde, vt Ionathas ab Ale-
xandro aduocatus venerit, & summis honoribus ab eo affectus
sit. atque inde magna cum gloria Hierusalem se receperit.*

*Aduersus hos Alexander acie configit. eo proelio vincitur
Ptolemæus, cadit Alexander, vincitur Ptolemæus, & paullo
post interficitur, cum regnasset annos quinque.] Satis constat
hæc nomina peruersa esse, nec locum suum tenere. Nam ita le-
gendum est. Eo proelio vincitur Alexander, cadit Ptolemæus. Vin-
citur Alexander, et paullo post interficitur, cum regnasset annos
quinque. Declarat hoc locus Machabæorum. Venit Alexan-
der rex ad Ptolemæum, in bellum, et produxit Ptolemæus exercitum,
et occurrit ei in manu valida, et fugauit eum. et fugit Alexan-
der. rex autem Ptolemæus exaltatus est. Et absens Zabdiel Arabs
capit Alexandri, et misit Ptolemæo. et rex Ptolemæus mortuus est
in die tertia. et regnauit Demetrius anno centesimo sexagesimo septi-*

*mo. Quod porro scriptum est, Ptolemæus exaltatus est, ad victo-
riam partem refertur: Nam de eo post sic scribit Iosephus. Pto-
lemæum equus deiecit voce elephantis percussus. deiecitum hostes cir-
cumuenerunt, et caput eius sauciariunt, et paullo post moritur.
Perisse autem vulnere capitis, Lilius tradit libro LII. Alexan-
dri Demetrius Demetrii filius, qui a patre quondam ob incertos bel-
li casus ablegatus in Cnidum fuerat, contempta socordia, inertiaq;
eius, adiuuante Ptolemæo Aegypti rege, cuius filiam Cleopatram ac-
ceperat in matrimonium, bello interemit. Ptolemæus in caput graui-
ter vulneratus inter curationem, dum ossa medici terebrare contem-
dunt, expirauit. Alexandrum porro regnasse annos quinque Iose-
phus prodidit, decem Eusebius. Atque hic etiam annorum
numerus satis declarat, ita legendum esse apud Sulpicium, sicut
monui, alioquin hic quinque annorum numerus contra morem,
& contra veritatem Ptolemæo tribueretur, non Alexandro.*

*Demetrius regnum indeptus Ionathan benignè habuit, Iu-
dæos legibus suis restituit.] Adhuc Iudæi religionem, pontifi-
catum, & vetera instituta cum vrbe recuperarant. ac tantum
tributum, & vectigal Syris regibus adhuc arcem præsidio tenen-
tibus persoluebant. nunc verò Demetrii beneficio etiam vecti-
galium immunitatem adepti sunt, prout cap. x. Machabæorum
ostenditur. in quo ita scriptum est. Demetrius fecit Ionathæ, sicut
fecerant, qui ante eum fuerant. et exaltauit eum in conspectu
omnium amicorū suorum. ac firmavit ei pontificatum, et quæcumque
alia habuit prius pretiosa. et postulauit Ionathas a rege, vt immu-
nem faceret Iudæam, et tres toparchias Samaritam, Ioppen, et Ga-
lileam, et confines eius. et promisit ei talenta trecenta, et consen-
sit rex. Eadem repetit Iosephus. Extat etiam epistola eius ad
Lathenem super immunitate in hæc verba. Iudæorum gemi so-
cietate, et iura erga nos custodienti beneuolentiæ ergo decreui gratifica-
ri. ac tres nomos Apherina, Lydda, et Rhamatha, qui Iudææ at-
tributi sunt à Samaria, et que ad eos pertinent, et quæcumque ex
frugibus terræ, et stirpibus, et alia ad nos pertinentia, et salinas,
et coronas, que ad nos deseruiunt, condono illis. Quæ cum ita
sunt, perspicuum est, Sulpicium non bene vertisse, leges reddi-
tas Iudæis esse, quæ multo ante fuerant recuperatæ, a que liber-
tatem pro immunitate cepisse. Liber est enim, qui parat legibus,
& magistratibus suis, immunis, qui vectigalia, & tributa non
pennitat.*

Interea Tryphon, qui partium Alexandri fuerat, praefectus Syriae regno, eum bello prohibitorius contra Ionathan in praedium descendit, terribilis XI millium exercitum.] An fieri potest, ut aliquis adeo stupidi ingenij sit, qui haec cum scriptura confers, vitium eorum non sentiat? Nam ita distincta, ut in emendatis modo doctorum virorum opera libris reperiuntur, totam veritatem pervertunt. Lege igitur ita: *Interea Tryphon, qui partium Alexandri fuerat, praefectus Syriae regno. hic punctum pone. deinde adde. Eum bello prohibitorius contra Ionatham in praedium descendit terribilis quadraginta millium exercitus. Sic enim cap. XII. Cum cogitasset Tryphon regnare Asiae, & assumere diademam, & extendere manum in Antiochum Alexandri F. (quem deducebat.) timens ne forte non permitteret eum Ionathas, sed pugnaret: aduersus se, quarebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan. Et exiit Ionathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in praedium, & venit Bethsan.*

Tryphon, ubi se imparem cernit, pacem simulat, receptumque in amicitiam, invitatumque Ptolemaidam interfecit.] Ionathas autem tantarum virium fuit, ut a Tryphone vincti aperto Marte nequiverit. Quare eum per speciem amicitiae ad se vocatum dolo occidit. Si quidem, ut est eodem in loco, *Vidit Tryphon, quia venit Ionathas cum exercitu multo, ut extenderet in eum manus, & timuit, & excepit eum honore. & commendavit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera, & precepit exercitibus suis, ut obedirent ei, sicut sibi. & dixit Ionathae. Elige tibi paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua praesidia. Et credidit ei, & fecit, sicut dixit, & dimisit exercitum. Et autem invanum Ptolemaidam Ionathas, clausurunt civitatem Ptolemaidenses, & comprehenderunt eum, & omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.*

SIMON PRINCEPS IVDAEORVM,
ET PONT.

Post Ionathan summa rerum ad Simonem fratrem defertur.] Nempe a Iudaeis, qui ita dixerunt. *Tu es dux noster loco Iudae, &*

Post Ionathan, summa rerum ad Simonem fratrem defertur. Is funus fratris magnifice curavit: septemque illas

illas pyramidas nobilissimi operis exstruxit, in quibus & fratrum & patris ossa condidit.

Tum Demetrius, refecto cum Iudaeis foedere, contemplatione cladis a Tryphone illatae (nam post Ionathae necem vrbes eorum atque agros bello vastauerat) annua eius vectigalia in perpetuum remittit. Etenim usque ad id tempus, regibus Syriae, nisi cum armis resisterent, stipendium pensauerant. Id gestum Demetrii regis anno secundo, quod ideo signavimus, quia usque in hunc annum per tempora Asianorum regum cucurrimus, ut ratio temporum digesta luceret.

Nunc autem per tempora eorum, qui Iudaeis vel pontifices vel reges fuerunt, usque ad Christi natiuitatem rerum ordinem digeremus. Igitur post Ionathan Simon frater eius, ut supra dictum est, Hebraeis praefuit iure pontificis, id enim ei tum a suis,

Ionathae fratris tui. Pugnatum praedium nostrum, & omnia quaecumque dixeris nobis, faciemus. cap. XIII.

Is funus fratris magnifice curavit, septemque illas pyramides nobilissimi operis exstruxit.] Deinceps ibidem. *Et misit Simon, & accepit ossa Ionathae fratris sui, & sepeliuit ea in Modin civitate patrum eius, & planxerunt eum omnes Israel planctu magno, & luxerunt eum dies multos. & edificavit Simon super sepulchrum patris sui, & fratrum suorum edificium, altum visui lapide polito retro, & ante, & stavit septem pyramides unam contra unam patri, & matri, et quattuor fratribus. Haec autem consuetudo pyramidum in sepulchris ponendarum ex Aegypto manasse videtur. ut Diodorus notavit.*

I V D A E O R V M
LIBERTAS.

Tum Demetrius refecto cum Iudaeis foedere, contemplatione cladis a Tryphone illatae (nam post Ionathae necem vrbes eorum, atque agros bello vastauerat) annua eis vectigalia in perpetuum remittit.] Haec est ultima immunitas

tum

Y. 2

a regi-

à regibus Syris data Iudæis vectigalium, & tributorum omnium, quæ adhuc soluerant. qua accepta se prorsus in libertatem vindicatos, vt regum tempore fuerant, arbitrati sunt. Petierunt autem eam ab Demetrio propter graua belli detrimenta, quod illius causa cum Tryphone gesserant. De hac re sic in Machabæis. *Elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, vt faceret remissionem regioni, quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti. cui ille inter alia rescripsit. Remittimus ignorantias, & peccata vsque in hodiernum diem, & coronam, quam debebatis, et, si quid aliud erat tributarium in Hierusalem, iam non sit tributarium, et sit inter nos pax.* Seruitutis autem huius, qua Iudæi gentibus subiecti fuerunt, initium à temporibus regis Babylonij Nabucodonosoris duci potest. nam deinde Persis, tum Macedonibus siue Aegypti, siue Syriæ regibus tributum assidue pependerit, à quo nunc demum liberati libertatem integram inierunt.

Id gestum Demetrii regis anno secundo.] Res tam insignis fuit proprii anni commemoratione notanda. quod etiam in scriptura est obseruatum, nempe anno centesimo septuagesimo regni Græcorum.

Hucusque per tempora Asianorum regum cucurrimus, vt ratio temporum digesta luceret, nunc autem per tempora eorum, qui Iudæis vel pontifices, vel reges fuerunt, vsque ad Christi natiuitatem rerum ordinem digeremus.] Hic honos habendus est libertati, vt quæ à Iudæis liberis gesta sunt, ea per annos suorum magistratum digerantur. itaque quando post reges Iudæorum sublatos, anni regum Babyloniz, Persarum, Asiæq; notati sunt, nunc quando principatus verè cum libertate receptus est, ad antiquam consuetudinem est redeundum. anniq; regum, & pontificum annotandi sunt. nam per aliquot annos pontificatus, & principatus ad eundem hominem est delatus, cum antiquitus diuersis hominibus, & diuersa in tribu natis tribueretur.

Igitur post Jonathan Simon frater eius, vt supra dictum est, Hebræis

Hebræis præfuit iure pontificis.] Si verba scripturæ diligentius attendisset, scripsisset, *iure pontificis, & principis*. Siquidem in actis scribebant. *Anno primo sub Simone pontifice, & principe Iudæorum.*

Id enim ei tum à suis, tum etiam à populo Romano honoris delatum.] Verius dixisset, *tum à suis, tum à regibus honoris delatum*. nam hoc & Alexander, & Demetrius reges concesserunt. Romani verò quomodo hoc concedere poterant, qui adhuc in Syria nihil iuris habebant? Iudæos autem illi socios appellauerunt. sic enim scriptum est in decreto Iudæorum cap. xiiii. *Errex Demetrius statuit illi pontificatum, & fecit amicum suum, audiuit enim quod appellati sunt Iudæi à Romanis amici.*

Hic cum secundo Demetrii regis anno ciuibus præfesse cœpisset, post octo annos insidijs Ptolemæi circumuentus occubuit.] Nemo est, qui hæc legens non opinaturus sit, Simonem à Ptolemæo rege Aegypti esse extinctum, cum tamen falsum sit. fuit enim hic Ptolemæus gener eius. sic enim scriptura Machabæorum loquitur. *Ptolemæus filius Abobi, gener Simonis pontificis, volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum aduersus Simonem, & filios eius, vt tolleret eos. Simon autem descendit in Iericho, & ipse, & Mathias filius eius, & Iudas anno centesimo septuagesimo septimo, & suscepit eos Ptolemæus, & fecit conuiuium magnum, & abscondit illic viros, & cum inebriatus esset Simon, & filij eius, surrexerunt Ptolemæus cum suis, & sinasperunt arma sua, & intraverunt in conuiuium, & occiderunt eum, & duos filios eius.* Fortasse autem legendum est apud Sulpicium. *Insidijs Ptolemæi generi circumuentus*. Ceterum res Simonis præclaræ in primis, atque à Sulpicio ommissæ hæc fuerunt, vt scriptum est cap. xiiii. libri primi Machabæorum. *Simon princeps declaratus conuocatis omnibus bellatoribus studuit absolueret omnes muros Hierusalem, & munivit eam in circuitu. Qui verò erant in arce, miserunt legatos ad Tryphonem, vt sibi succurreret. nec tamè Tryphon id facere potuit, atque Antiocho adulescente rege occiso sibi diadema imposuit. Simon autem vrbes Iudæe munitionibus omnis generis confirmauit. ac legatos ad Demetrium regem misit, vt sibi tributa omnia remitteret, propter detrimenta à Tryphone hoste illius accepta. & ille omnia remisit. Itaque mox addit scriptura. *Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum gentium ab Israel. & cœpit populus Israel scribere in tabulis, & Actis publicis. anno primo sub Simone pontifice, ducis, & principe Iudæorum.**

Inde Simon cepit Gazam, & eiecit ciuibus, mundauit urbem si mulachris euerlis. Deinceps de deditioe cotū, qui in arce Hierusalem erat, subiicit. *Qui erat in arce Hierusalem prohibebatur egredi, & ingredi regimem, & emere, & vendere, & esurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt, & clamauerunt ad Simonem, vt dextris acciperet. & dedit illis, & eiecit eos inde. & mundauit arcem à contaminationibus, & intrauerunt in eam tertia, et vicefima die mensis anno CLXXI, cum laude, & ramis palmarum, & cytharis, & tymbalis, & thiaris, & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israel. Et constituit, vt omnibus annis agerentur dies cum letitia. Et muniuit montem templi, qui erat secus, arcem, & habitauit ibi ipse, & qui cū eo erant. Inde summa pax Iudæam vniuersam excepit. Quibus rebus moti Lacedæmonij amicitiam cum eo renouarunt. & Simon legatos Romam misit ad fœdus instaurandum. Antiochus inde Sideres, siue Eusebes, Demetrii filius sic ad eum scripsit. *Statuo tibi omnes oblationes, quas remisisti tibi ante me omnes reges, & quecumque alia dona remisisti tibi, & promitto tibi facere percussuram numismatis in regione tua. Hierusalem autem sanctam esse, & liberam, & omnia arma, que fabricata sunt, et præsidia, que construxisti que tenes, maneat tibi. et omne debitum regis, et que futura sunt regi, ex hoc et in totum tempus remittuntur tibi. Inde Romani ad omnes reges. populosque scripserunt, ne Simoni in aliqua re esse molesti vellent.**

IOANNES HYRCANVS PONT. ET
PRINCEPS IVDÆORVM.

Huic Ioannes filius successit.] Exceptit inde principatum Ioannes Simonis filius. in quo finitur historia libri primi Machabæo. um. sic enim ibi. *Bella Ioannis, et viriutes, quibus fortiter gessit, & ædificium murorum, quos extruxit, & res geste eius ecce scripta sunt in libro dierum pontificatus eius, ex quo factus est pontifex post fratrem suū.* Hic, teste Eusebio in Chronico, Hyrcanus ab Hyrcanis victus est dictus.

dictus. Idem auctore Iosepho Ptolemæum affinem, patris interfectorem armis est persecutus. & bello Antiochi Sideris, Demetrii filij, regis Syriæ exagitatus, atque Hierosolymis obsessus est, ac tandem liberatus, illo in Perside mortuo. *Qua de re sic Iudæi in epistola ad Aegyptios libro 11 Mach. cap. primo: De magnis periculis a Deo liberati anno centesimo octogesimo octauo, magnifice gratias agimus ipsi, vt potest qui aduersus talem regem dimicauimus. ipse enim ebulliri fecit de Perside eos, qui pugnauerunt contra nos, et sanctam civitatem. Nam cum in Perside esset dux ipse Antiochus, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Nanea. per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios. Atque hoc est, quod scripsit Iustinus libro xxxvi: Antiochus Iudæos, qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatem vindicauerant, subegit. Antiocho verò mortuo Ioannes Syriam inuasit, atque vrbes quasdam prius Iudæis ereptas recepit. Idumæos victos ad circumcisionem accipiendam adigit. Samaritanam urbem obfisione captam solo requiuit. Templum Samaritanorum in Garizin diruit. Amicitiam cum Romanis renouauit. A Pharisæis domi vexatus, illorum legibus abrogatis, ad Sadducæos se contulit. atque inde diē suum obiit. ex Iosepho. Pharisæi verò secta philosophorum fuit, quæ ab hoc tempore magnas in vrbe opes habere, eamque turbare pro libidine cepit. præter hos duæ alie fuerunt, vna Essæorum, altera Sadducæorum. de quibus Epiphanius, & Iosephus.*

Mortuus est annos vi, & xx rerum positus.] Eundem numerum affert quoque Eusebius.

ARISTOBVLVS REX PRIMVS
IVDÆORVM.

Post hunc Aristobulus pōtifex substitutus, primus omnium post captiuitatem regium nomen assumpsit, capitique diadema imposuit. Exacto anno, diem functus est.

Post hunc Aristobulus pōtifex substitutus primus omnium post captiuitatem regium nomen assumpsit, capitique diadema imposuit.] Libertati Iudæorum recuperatæ deerat insigne, nomenque regium, quod antiquitus habuerant. Quare Aristobulus Ioānis filius,

qui patrem est subsequutus, hoc decus adiecit. Vnde Iosephus libro xx scripsit. *Defuncto Hyrcano patre maior filius Aristobulus principatum ad regiam dignitatem prouexit, primusq; diadema sibi imposuit post CCCCLXXI annos, & tres menses, ex quo captiuitate Babylonica populus exemptus domos repetiuit. Idem Aristobulus Iudæos bello domitos ad circumcisionem adiecit, eosq; ad Idumæos adiunxit. Antigonum fratrem ad se armatum veniente in infidiatorem suspicatus per satellites interfecit. atque alios fratres in carcerem condidit. moritur anno primo regni sui. Iosephus. Et hic Sadduceus fuit.*

ALEXANDER IANNEVS REX

IVDAEORVM.

Alexander deinde filius eius rex pariter, & pontifex fuit, regnavit annos VII, & xx. Alexander inde Aristobulum excepit, non filius, ut inquit Sulpicius, sed frater. Idque Alexandræ Aristobuli vxoris astutia. Sic enim scribit Iosephus. *Mor-*

tuo Aristobulo Salome vxor eius, quæ apud Græcos Alexandra nominatur, soluens fratres eius, quos Aristobulus in vincula coniecerat, Ianneum, qui Alexander dicebatur, ætate minorem regem declarauit, atque eidem nupsit, ita ut duorum fratrum vxor fuerit. Ceterum Alexander Cælesyriam, & Phenicem tenuit, atque ex ijs vrbes aliquot abstulit. Cum in festo Vmbraclorum de more pontifex aris astans sacrificaret, à populo, quem Pharisei concitauerunt, dictis, & operibus contumeliosus est appetitus. Quare immisit in populum milibus ad sex milia interfecit, atque inde Cilices, & Pisidas corporis custodes sibi assignauit. Moabitæ, & Galaaditæ victos vectigales fecit. Pharisei bellum contra eum excitarunt, ac Demetrium Eucærum regem Syriæ auxilio aduocarunt, quare Moabitide, & Galaadide cedere compulsus est. Demetrius inde ob Iudæorum transfugia domum reuerso Bethomæ seditionum principes circumfedit, atque vrbe expugnata in deditionem accepit.

In cuius actibus nihil præter crudelitatem memoria dignum reperit.

Alexander deinde, filius eius, rex pariter & pontifex fuit: regnavit annos VII & viginti. in cuius actibus nihil, præter crudelitatem, memoria dignum reperi.

ri.] Significat eadem Iudæorum illam, quæ est consecuta. nam Hierosolymam reuersus, cœnans cum concubinis suis cruci affigiuisset Phariseos octingentos ex seditionis illis, quos Bethomæ comprehenderat, & liberos, & vxoresque eorum illis inspectantibus trucidauit. Quare à Iudæis crucifixor est appellatus. Demum in obsidione Gerasenorum est mortuus, cum regnasset annos XXVII. Iosephus.

SALOME ALEXANDRA REGINA

IVDAEORVM.

Hic, cum Aristobulū & Hyrcanum paruos filios reliquisset, Solima siue Alexandra vxor eius regnum per nouem annos tenuit.

Hic cum Aristobulum, & Hyrcanum paruos filios reliquisset, Solima, siue Alexandra vxor eius regnum per nouem annos tenuit, pontificatu Hyrcano maiori natu

filio attributo. Phariseis eximie studuit, quos superiores reges insectati fuerant. nam leges à Ioanne Hyrcano rege abrogatas retulit, atque eos in amicos Alexandri, qui crudelitatis eius auctores fuisse dicerentur, seuire, & populum eis obedire permisit. ita ut illi imperium exercebant, ipsa tantum nomen regum ferret. ab illo tempore Pharisei pristinas opes recuperarunt. Ceterum Tigranem regem Armeniæ in Syriam, quam etiam occupauit, inuectum pecunia oblata ab Iudæa adeunda auertit. & paullo post anno regni nono moritur. Iosephus. Eusebius autem, quem sequutus est Sulpicius, ipsam Salinam appellat, Iosephus Salomien. Hæc gesta sunt tum cum Lucullus proconsul Romanus cum Mithridate Ponti, & Tigraue Armeniæ regibus in Asia rem gerebat.

HYRCANVS REX IVDAEORVM.

Post huius obitum scæda inter fratres de regno certami-

Post huius obitum scæda inter fratres de regno certamina. ac primum Hyrcanus regnum obtinebat.] Ale-

Alexandra moriens regnum
testamento Hyrcano ponti-
fici maiori filio reliquit.
Hyrcanus verò regnum tan-
tùm tres menses tenuit, inde ab Aristobulo fratre minore praua
imperandi cupidine pulsus. ex his Aristobulus Sadduceus fuit,
Hyrcanus verò Phariseus.

ARISTOBVLVS II REX
IUDAEORVM.

Mox ab Aristobulo fra-
tre pulsus. Ex hoc tempo-
re seditiones in regno Iu-
dæorum, quod ceperat flo-
rere, recruderunt. quo fa-
ctum est, vt ab Assamoneis,
Iudæis mox ad alienigenas
sit translatum. Id sæua
dominandi libido, qua Ari-
stobulus flagrabat, inuexit.
Initium tantorum malorũ
factum est Q. Metello Cre-
tico, & Q. Hortensio con-
sulibus, anno vr̄bis conditæ
DCLXXXV. Aristobulus au-
tem Hyrcano fratri bellum
intulit, & post aduersam ad
Hiericum pugnam in sa-
no cum amicis obsessum &
pontificatum, & regno sibi ce-
dere compulit. atque inde
etiam Aretæ Arabum regi
per Antipatrum Ascaloni-
tam Hyrcanum in regnum
reducenti acriter obstitit.
Regnavit annos sex. Iose-
phus.

IV-

Mox ab Aristobulo fra-
tre pulsus, confugit ad Pom-
peium: qui tum Mithridati-
co bello confecto, pacataq;
Armenia & Ponto, victor
omnium gētium, quas adie-
rat, vltrosum pergere, & vi-
cinã quæque Romano im-
perio adiungere cupiens,
causas belli & materia vin-
cendi quærebat. Igitur Hyr-
canum libens excepit, du-
ctumque eius Iudæos aggre-
ditur: vr̄be capta, atque ar-
ce, templo pepercit: Aristo-
bulum victum Romam mit-
tit, Hyrcano ius pontifica-
tus restituit: impositoq; Iu-
dæis stipendio, procurato-
rem eis Antipatrum quen-
dã Ascalonitem præposuit.

Hyr-

Hyrcanus quatuor & IVDAEA PROVINCIA
triginta annos rerum poti-
tus, dum aduersum Parthos
bella gerit, capitur. P. R. FACTA.

Hyrcanus cōfugit ad Pom-
peium. Hæc mira breuitate
à Sulpicio significata plu-

ribus enarranda sunt. Iampridem populus Rom. bellum cum Mi-
thridate rege Pontj gerebat, & causa eius cum affine Mithrida-
tis Tigra rege Armentæ, qui paullo ante Syriam in potestate,
Iudæa excepta, subiunxerat. Res primum gesta fuerat duce Syl-
la, inde Murena, tum Lucullo. ad postremum verò negotium
commissum fuerat Cn. Pompeio Magno. is demũ anno DCXCII
M. Cicerone. & C. Antonio cos. rem confecit, Ponto, & Bithy-
nia in potestatem adductis, & Mithridate vita exuto. Quibus re-
bus perfectis in Syriam venit, eamque, quod tũ fuerat Tigran-
is, armis inuasit. inde conuentus ab Hyrcano, & sibi contra fra-
trem adesse iussus, Aristobulum ad mitiora consilia redactus
in Iudæam accessit. cum autem illum parere, & regnum Hyrcano
reddere detrectantem inuenisset, ad arma se contulit. atque
ita occasionem vr̄bis oppugnandæ nactus Hierusalem in ditione
adduxit, sed templum non attigit, atque Aristobulum captiuium
fecit. Hoc facto reliqua Iudæa in ditionem Romanorum con-
cessit. Cum ergo Pompeius hoc bello Pontum, Bithyniam, Sy-
riam, & Iudæam iuri populi Romani adiunxisset, eas omnes pro-
uincias fecit, atque vt quotannis eò prætor Roma mitteretur ex
sententia decem legatorum à senatu missorum instituit. Pontus,
& Bithynia vna prouincia facta, Syria verò altera, eaque prætori
mandata. Iudæa neque omnino à Syria separata est, neque pro-
fus ei est attributa. Nam Pompeius Hyrcanum quondam regem
genti suæ præesse recepta dignitate pontificia voluit. Antipa-
trum vero Ascalonitam virum strenuum, qui partes Hyrcani pa-
lam tuebatur, Iudææ procuratorem reliquit, ita tamen, vt præ-
tori, aut proconsuli Syriæ obedi-
ret. Tributum item Iudææ im-
posuit. Hoc modo Iudæi libertate paullo ante armis, ac memo-
rabili virtute recuperata, demum à Romanis multati sunt. quæ
mala nefaria fratrum discordia intulit. Antipater autem fuit pa-
tria Ascalone, sed origine Idumæus. Idumæi vero nuper, vt di-
xi, relicta gentilitate sacra Iudæorum asciuerant. Sed tamen cum
essent alienigenæ, parum probati Iudæis erant. fuit autem pater
hic

hic Magni Herodis, vir prudentiæ singularis. Quod autem scriptum est apud Sulpicium. *Aristobulum victum Romanis mitti*, legendum est *vinctum*, Iosepho, & ceteris omnibus auctoribus.

C. CAESARIS PRINCIPATVS.

Anno inde DCCVI C. Iulius Cæsar ciuili bello victor, quod cum optimatibus Pompeio duce gerebat, reip. Romanæ principatû, Dictatura in perpetuum assumpta, sibi ascitit. ac sequenti Pompeium, qui in Aegyptum exercitu amisso profugerat, venit, ac victoria parta Ptolemæo minori, & Cleopatraz forori regnum Aegypti concessit, atque Antipatrum Afcalonitam Iudææ procuratorem, & Hyrcanum pontificem confirmavit. Iosephus.

TRIVMVI R. P. C.

Anno inde DCCXI C. Cæsar ab optimatibus libertatis recuperandæ studio inflammatis inita coniuratione occisus est. eo; & sequenti anno resp. pristinum statum retinuit. tum verò v. Kal. Decembris Triumviri reip. constituendæ creati sunt M. Lepidus. M. Antonius, & C. Cæsar Octavianus, Cæsaris adoptione filius. qui remp. per annos XII armis oppressam in potestate habuerunt. Ab hoc anno multi imperium Octavianiani, qui postea Augustus est appellatus, incipiunt.

ANTIGONVS REX IVDÆORVM.

Interim Iudæa Romanis erepta rursus ad regni formulâ est redacta. Auctor huius mutationis fuit Antigonus Aristobuli nuper regis filius, qui à Pompeio abductus cum patre fuerat. Is è custodia patris iam defuncto, elapsus ad Parthos Syriæ prouinciæ Romanorum imminentes confugit. atque eos in Iudæam adduxit. atque eorum auxilio urbem Hierosolymorum obsedit. eaque in potestatem adducta Hyrcanum auribus mutilauit, ne quando recipiendo pontificatui per legem idoneus in posterum esset. Hyrcano à Parthis abducto, ipse regnum inuasit anno DCCXIV Cn. Domitio Caluino II, & C. Asinio Pollione consulibus. idque inde per tres annos tenuit. Quod autem legitur apud Sulpicium, *Hyrcanus IIII & XXX annos rerum potitus, dum aduer-*

aduersum Parthos bella gerit, capitur, legendum IIII & XX, tot enim sunt à consulatu Ciceronis ad consulatum Pollionis.

HERODES REX IVDÆORVM.

Tum Herodes alienigena, Antipatri Afcalonitæ filius, regnum Iudææ à Senatu & populo Romano petijt, accepitque; Hunc primum Iudæi externum regem cœperunt habere. Etenim iam aduentante Christo, necesse erat, secundum vaticinia prophetarum, suis eos ducibus priuari, ne quid ultra Christum expectarēt.

Tum Herodes alienigena Antipatri Afcalonitæ filius regnum à senatu, & populo Romano petijt. Etenim iam aduentante Christo, necesse erat secundum vaticinia prophetarum suis ducibus eos priuari, ne quid ultra Christum expectarēt.] Vbi verò Antigonom regnum Iudææ recuperasse, Romæ est nunciatum, senatus, Triumviris ipsis agentibus, Antigonom ipsum hostem iudicauit, & Herodem Antipatri Afcalonitæ filium, qui Iudæam procuratorio nomi-

ne rexerat, magnas tum in Iudæa post patrem opes habentem, quemque nuper M. Antonius triumuir terrarum titulo decorauerat, regem aduersus Antigonom appellauit, eo consilio, vt, cum Hyrcani gener esset, ope illius Iudæa facilius ad auctoritatē Romanorum redigeretur. Herodes autem post triennium, nempe anno DCCXVI, C. Sosio Syriæ proconsule adiuvante exercitum ad urbem Hierosolymorum adduxit, eaque expugnata, Antigonom in potestatem adductum vita spoliavit. sed inde pro rege gessit. Hinc autem verè regni eius anni incipiunt. licet multi ab appellatione Romanorum exordiantur. Si quis autem quaeratur, cur Iudæi regem alienigenam contra omnia sua instituta pertulerint, respondet Sulpicius, id necessitate quadam factum esse, vt prophetarum vaticinia explerentur, qui regno Iudæorū à Iudæis ad alienigenas translato tum demum Christum regem venturum prædixerant. Ceterum iustum Hebræorum regnum primum fuit in domo Dauid, inde in domo Assamonna, ad extreme tum ad alienigenas est translato. quorum primus fuit Herodes

des Magnus. Vaticinia verò, quæ innuit, apud Eusebium in Chronico his verbis referuntur. Herodes Antipatri Ascalonite, & matris Cypridos Arabice filius, a Romanis Iudeorum suscepit principatum, cuius tempore Christi natiuitate vicina regnum, & sacerdotium Iudææ, quod prius per successiones minorum tenebatur, destructis est, completa propheta, que ita per Moysen loquitur. Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de sanioribus eius, donec veniat, cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium. In hoc loco etiam Christus, quem Danielis scriptura præfatur, accipit finem. Nam usque ad Herodem Christi, id est, sacerdotes erant reges, qui imperare ceperunt LXV Olympiade. & ab instauratione templi sub Dario usque ad Hyrcanum, & CLXXXVI Olympiade, anni CDLXXXIII in medio transacti, quos Daniel quoque significat, dicens. Et scies, & intelliges ab initio sermonis respondendi, & edificandi Hierusalem usque ad Christi principatum hebdomades VII, & hebdomades LXII, que LXIX hebdomades faciunt annos CCCCLXXXIII. in quibus Christi id est sacerdotes unctione consecrati regnauerunt usque ad Hyrcanum, quo extremo omnium a Partis capto, Herodes Antipatri filius nihil ad se pertinens Iudæam ab Augusto, & Senatu accepit, filij, eius post eum regnauerunt usque ad nouissimam Hierosolymitarum captiuitatem, nequaquam ex successione sacerdotalis generis Pontificibus constitutis, neque perpetuitate vite secundum legem Mosi seruientibus deo. Ignobiles vero quidam, & alio tempore alij, & nonnulli unius anni, siue modico amplius a Romanis Imperatoribus sacerdotium emebant. Que omnia etiam Daniel propheta vaticinatur ita dicens: Et post hebdomadas VII & LXII interibit christus, & iudicium non erit in eo, & Templum sanctum corrumpet populus duce veniente, & cadentur catachismo belli. Et in sequentibus: Et super Templum, inquit, abominatio desolationum, & usque ad consummationem temporis consummatio dabitur super desolationem. Hæc Eusebius, Quoniam autem huius Herodis res insignes, & maxime ad hanc historiam pertinentes sulpicijs præterijt, eas nos huc breuiter ex Iosephi historia conferemus. Is populum auarè, impotenterq; tractauit. Hyrcanum socerum Babylone captiuum redemit, atque apud se in honore aliquandiu habuit. Pontificiam dignitatem, que secundum generis propinquitatem, & auitam successionem in perpetuum deterreri solebat, noua quadam ratione mandauit, neque eum pontifices in perpetuum, aut in multos annos, sed in annum, aut certe ad breue tempus commisit, neque pontifi-

cijs

cijis familijs, sed sæpe abiectis quibusdam, & alienis hominibus detulit, quem morem deinde filius eius Archelaus, & post Archelaum Romani tenuerunt. Quin etiam sacram pontificatus istam apud se custodiuit, neque amplius pontificibus asseruandam permisit. Primum autem pontificem creauit Ananelum. Leuitem Babylonium ex non pontificali familia ortum anno vrbs DCXXVI, qui fuit Herodis regni primus.

AVGVSTVS IMP.

Anno inde vrbs DCCLXXXIII Octavianus victo ad Actium M. Antonio triumphuro, totum Rom. Imperium sibi vindicauit. Hoc verò ubi Herodes audiuit, Hyrcanum focerum, quod vulgo salutarè tanquam regem videret, cum rota progenie interemit, anno ipsius Hyrcani principatus quadragesimo, inde ad Octavianum, qui Augustus vocatus est, profectus humili omni oblato obsequio ita sibi deuinxit, vt ab eo quoque regni confirmationem obtineret. Quare domum reuersus theatrum, & amphitheatrum extruxit. eaq; Augusti trophæis, ac titulis exornauit, & in honorem eius agonem quinquennalem celebravit. atque vrbes alias nouas condidit, alias veteres communiuit. anno inde regni sui XVIII Templum Domini Hierosolymitanum à fundamentis instaurauit, ac magnificentius reddidit. Hæc ex Iosepho. In breuiario quoque Philonis de temporibus scriptum est, eum anno regni tricesimo Synedrion, siue concilium Iudeorum, quod ex septuaginta senioribus de domo David constabat, ab illa familia remouisse, senioribus illis, vt Thalmudistæ addunt, omnibus, vno excepto, peremptis.

IESVS CHRISTVS DEIF. NASCITVR.

Sub hoc Herode, anno imperij eius tertio & XXX. Christus natus est, Sabino & Rufino consulibus, VIII. Kalend. Ianuarias, Verùm hæc, quæ Euangelij ac de-

inceps

Sub hoc Herode anno imperij eius XXXII. Christus natus est Sabino, & Rufino conf. VIIT. Kal. Ianu. Tandem ad ipsum IESVM CHRISTVM, de quo sæpe ante diximus, ventum est. Qui Dei filius, æter-

nus

nus sacerdos, & rex Iudæorum, à Deo promissus patribus, prænunciatus à yatribus, figuris plurimis præsignificatus, & à pijs hominibus, tanquam salus hominum expectatus, sicut propheta cecinerant, ex virgine Maria genus à Davide rege trahente natus est, vt prædicatione sua voluntatem Dei panderet, atque euangelicam legem, cælestemque iustitiam traderet, ac denique morte sua mortem primi hominis peccato contractam destrueret, & vitam resurgendo repararet. Vnde scripsit S. Paulus ad Galatas. *Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Iesus autem dictus est, idest Saluator, quia salutem daturus esset hominibus, Christus autem, idest, Vinctus, quia tanquam rex, & sacerdos inunctus esset, verum non ab hominibus, vt ceteri, sed ab ipso Deo patre per Spiritum sanctum. Cum autem certum sit, Christum Augusto imperante, & Herode regnante natum, non tamen quo anno, idest, quibus potissimè consulibus ortus sit, constat. Sulpicius, ac multi alij Sabino, & Rufo cons. id factum prodiderunt. qui consulatus incidit in annum tricesimum quartum Herodis regis, & vrbs Romæ septingentesimum quinquagesimum, Imperij verò Augusti, sicuti miraturum quoque annumeres, quadragesimum. At Eusebius in historia, & Epiphanius libro secundo contra hæreses ostendit, eum natum esse Augusto tertiumdecimum, & Silvano consulibus, ipsius Augusti anno quadragesimo secundo, qui erit vrbs septingentesimus quinquagesimus secundus. Cui supputationi, quia Chronographi ferme omnes hoc tempore eam non sine ratione sequuntur, ne quam in tempora perturbationem introducamus, & nos hærebimus; ita tamen vt Sulpicia-

nam summam in Sulpicio interpretando non relinquamus.

Verum hæc, quæ Euangelij, ac deinceps Apostolorum Actibus continentur, attingere non ausus. Negat se historiam Christi, & apostolorum eius, à quattuor Euangelistis memoriæ traditam narraturum, ne breuitate sua magnitudini rerum officiat. Ceterum, ne Christi, quem finem esse huius historiæ ab initio diximus, promissus à Deo toties aduentus, ac supra à nobis sæpe repetitus, hoc loco desideretur, hæc nos breuiter inferemus. Expleto tempore, quo Deus se mundo salutem, & gentibus expectationem in terras missurum esse post peccatum Adæ promiserat, tandem angelum Gabrielem in vrbem Galilææ Nazareth misit, qui Mariæ virgini ex familia Davidis nunciaret, fore, vt ipsa de spiritu sancto puerum pareret, qui Dei filius vocaretur. atque ita annuente illa *verbum, quod in principio fuerat apud Deum, caro est factum.* Ioseph autem, cui virgo desponsa fuerat, cum illam, antequam cum ea conueniret, ventrem ferre sentiret, repudiare constituit, verum ab angelo monitus destitit, præcipiente, *quod paritura virgo esset, sanctum Dei esse, Iesum autem appellaret, quod saluum facturus esset populum suum à peccatis. cui Ioseph paruit, neque virginem cognouit.* Post aliquot inde menses edictum à Cæsare Augusto est editum, vt censeretur vniuersus orbis, ita vt vnusquisque in patria sua profiteretur. quo accepto vt ceteri, sic Ioseph unà cum Maria vxore grauida ex Galilæa in Iudæam Bethleemum, veterem patriam suam profitendi causâ contendit. Nam bellis superioribus deserta Bethleem maiores Ioseph in Galilæam, vt inquit Epiphanius, secesserant. Ibi verò cum in diuersorio esset, Maria plenis iam ad pariendum diebus puerum viii Kal. Ianuarij peperit, & pannis inuolutum in præsepi recondidit, quòd locum in diuersorio non haberet. interim Angelus ad pastores, qui in ea regione gregi suo inuigilabant, accessit, atque ingenti luce, ita vt terreterentur, afflatus his verbis appellauit. *Nolite formidare, ego enim nuncio vobis gaudium magnum, idq. ad populum pertinet vniuersum: quippe hodie natus est Saluator, qui est Christus dominus, in ciuitate David. inuenietis autem infantem pannis inuolutum, atque in præsepi repositum.* Ac subito angelum ingens cælestium spirituum chorus excepit Deum his verbis collaudatum: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Profectis inde Angelis pastores consilio de adeundo puero inter se habito

se habito propere iter ingressi sunt, atque ad locum progressi Mariam, & Ioseph cum puero in præsepi reposito inuenerunt, & cetera, quæ ab Angelo audierant, explorant, & cum ceteris retrulissent, ingentem admirationem omnibus incusserunt. Diebus inde octo, postquam in lucem prodijt puer, nempe Kal. Ianuarij ex lege Moyfis est circumcisus, & Iesus nomine, quod angelus imposuerat, insignitus. Interim puero Bethleemi nato, tribus Magis in Oriente stella ceteris illustrior, pulchriorq; sic apparuit, vt eorum in se oculos, animosq; conuerterit, qui aliquid de natali Saluatoris ab ea significari didicerant. Illius ergo videndi, atque adeo etiam venerandi cupidi, sequenti superni ihus luminis ductum, & præuij fulgoris indicium, latissimas regiones emensi, Hierosolymâ peruenerunt, ac stella duce amissâ de Christo puero nato, qui rex Iudæorum esset, anxij quærere insisterunt. Herodes autem rex Iudæorum principem natum audiens successorem suspicatus expauit, ac Magos secreto admonuit, vt diligenter puerum vestigarent, eoq; inuento certiorum se in reditu facerent, nam se quoque eius adorandi summa cupiditate teneri. Illi vero eadem stella rursus illucescente, ac viam monstrante VII Idus Ianuarij Bethleemum progressi puerum cum matre reperiunt, eumq; humi prostrati adorant, muneribus thure, myrrha, & auro oblati. Postquam autem expleti sunt dies Purgationis, parentes ex lege puerum IIII Nonas Februarias Hierosolymâ detulere, vt ipsum Domino offerrent, ac solemnia legis dona præberent. Itaque templum ingressi ipsum Simeoni occurrenti tradiderunt. Is magnis virtutibus præditus Iudæorum salutem iam pridè anxius expectabat, & quod ætate confectus erat, antequam è vita migraret, redemptorem mundi visere cupiebat, quod spiritus sancti oraculo, se non ante decessurum accepisset, quàm illum oculis subiectum haberet. Itaque eo spiritu ductus cum in Templum venisset, receptumq; in brachia puerum agnouisset, primum gratias Deo egit, quod se tanti beneficij compotem effecisset, deinde horam sibi mortis imminere professus est, quod aliquando eandem Saluatorem mundi vidisset. S. Lucas. cap. II. Absoluta inde purgatione Ioseph rebus omnibus in Iudæa perfectis, quas sibi ex lege obeundas existimauit, Galilæam cum beata Virgine, pueroq; Christo sibi repetendam putauit. Herodes autè rex Iudæa, vbi Magos in patriam suam alio reuersos itinere sine sua,

sua, vt petierat, admonitione cognouit, iracundia incitatus, misit, qui infantes omnes bimos, aut minores Bethleemi, aut in finibus eius conquisitos necarent, ratus se ea ratione Christum quoque regni vindicem in illo numero delecturum. Neque tamen voti sui compos est factus. Etenim Ioseph in somnis ab angelo de prauo Herodis consilio monitus, Galilæa omisâ puerum cum matre in Aegyptum post paullo traduxit. Cædes inde pueroꝝ facta est in exitu eius anni v. Kal. Ianuarias, anno Christi ineunte secundo. ac post aliquot menses Herodes rex vita cessit, cum annos regni expleisset triginta septem. vt omnes consentiunt. S. Matth. cap. II.

Herodes post natiuitatem Domini regnauit annos quattuor.] Rectè ad summam Sulpicij, qui Christum natum esse inquit anno Herodis xxxiv. nam regnauit annos xxxvii.

[ARCHELAUS REX IVDÆORVM,
ET HERODES ANTIPAS TETRARCHA
Galilæa.

Post quem Archelaus tetrarcha annos IX, Herodes annos XXI III.] Legendum videretur ex S. Mattheo, & S. Luca, Iosepho, & Eusebio, Post quem Archelaus rex annos IX, Herodes tetrarcha annos xxxiiii. Herodes enim moriens testamento filijs regnum diuisit, atque Archelao regnum Iudæa dedit, Herodem Antipam Tetrarcham Galilæa fecit. Gaulonitidem, Trachonitidem, Bathaneam, & Paniaâ Philippo tetrarchiæ iure concessit; Lyfaniæ Abylinam, S. Lucas, & Iosephus. Paniaas autem est, quæ postea à Philippo Cæsarea Philippi est appellata. Ituream inde Philippus ab Augusto accepit.

Mortuo inde Herode rege Ioseph ab angelo monitus Christum puerum ex Aegypto in Iudæa reportauit, verum quia Archelaum regem patris sui loco regnare audiuit, eò non accessit, sed eiusdem angeli monitu in Galilæam secessit, atque in Nazareo oppido habitauit, vt impleretur, quod scriptum erat per prophetas. Quod Nazareus vocabitur. Matth. cap. II. Sunt qui Christum septem annos in Aegypto fuisse tradant, quod fieri nequit, si statim mortuo Herode, & Archelao regnum adeptus relatus est. quod S. Mattheus significare videtur. neque enim quocunque anno natum eum dicas, hic septem annorum nume-

rus iniri saluis historijs potest. Epiphanius certè biennium tantum agnoscit. Archelaus rex Eleazarum pontificem fecit, atque ei deinde successores more instituto dedit. Inde post nouem annos à Iudæis apud Augustum accusatus, quòd Iudæos impotenter haberet, cum se purgare non posset, regno spoliatus Vienne in Galliam relegatus est an. vrb. cond. DCCCLXIII. Christi XI.

IVDAEA ITERVM IMPERII ROM.
PROVINCIA FACTA.

His actis Augustus Iudæam iterum prouinciam fecit, ac iurisdictioni prouinciæ Syriæ attribuit, atque, vt ante, procuratorem ei ad ius dicendum imposuit, pontificatum verò Iudæis, sed ad tempus, permisit. Primus procurator factus est C. Coponius, qui duobus annis præfuit. Annanus verò, siue Anna pontifex à Quirino Syriæ proconsule datus est. Cum autem Ioseph quotannis è Galilæa Hierosolymā ad festum Paschatis cum Virgine, & puero more gentis accederet, factum est, vt puer, cum ageret annum duodecimum, eò progressus in Templo cum sapientibus de lege Dei subtiliter adeo disputarit, vt omnes in admiratione sui adduxerit. Lucas II. Neque posthac vsque ad annum tricesimum vlla illius mentio litteris, ac memoriæ consecrata est. Anno inde Christi tertio decimo M. Ambuius Iudæa procuratorio nomine rexit, quartodecimo, & quintodecimo Annius Rufus.

TIBERIVS IMP.

Eodem verò anno Augustus Imperator est mortuus XI. Kal. Septembris, ac statim illum Tiberius gener eius heres testamento institutus excepit. qui sequenti anno, qui fuit Christi XV. I. M. Valerium Gratum procuratorem Iudææ dedit. isq; eam per annos vndecim rexit. quibus transactis anno Christi XXVI. I. Pontius Pilatus est missus.

CHRISTI PRÆDICATIO, ET MIRACVLA.

Hæc verò est sexta ætas. de qua sic S. Augustinus. *Sexta ætate mane fit prædicatione euangelij per Dominum nostrum Iesum Christum*

sum. Incipit sextus dies, in quo senectus veteris hominis apparet. hac enim ætate illud carnale regnum vehementer attritum est, quando & templum deiectum est, & sacrificia cessauerunt, & nunc ea gens, quantum ad vires regni sui atinet, quasi extremam vitam trahit. in ista autem ætate, tanquam in senectute veteris hominis homo nouus nascitur, qui iam spiritualiter vivit. Huius ætatis quasi vespera illa est, de qua Dominus dicit: Putas, cum veniet filius hominis, inueniet fidem super terram? Post istam vesperam fiet mane, cum ipse Dominus in claritate venturus est. tunc requiescent cum Christo ab omnibus operibus suis ij, quibus dictum est, Estote perfecti sicut pater vester, qui in caelis est. sales enim faciunt opera bona valde. post enim talia opera speranda est requies in die septimo, qui vesperam non habet. Hæc ille. continet autem hæc ætas prædicationem, & passionem Christi, prædicationem apostolorum, & Christianæ fundationem Ecclesiæ, hæreses in Ecclesia excitatas, & concilia aduersus eas, martyres, & confessores Christi, & doctores euangelij in singula tempora explanatores. Ceterum anno Tiberij XV, quem ille iniuit XIV. Kal. Septembris Silano, & Nerua coss. Pontio Pilato procuratore, & Anna pontifice, & Caïsa, cum annos Christus ageret XXIX, Ioannes Zachariæ filius, Christi præcursor penitentiam prædicare, & ad Iordanem profectus homines aqua tingere cepit, de quo sic S. Lucas. cap. III. An. XV. Imperij Tiberij Cesaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo fratre eius tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abylina tetrarcha, sub Pontifice Anna, & Caïsa factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum. Existimante autem populo, ac cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus, respondit Ioannes, dicens omnibus. Ego quidem aqua baptizo vos, venit autem fortior me post me, cuius non sum dignus solvere corrigiam calciamentorum eius. ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & igni. Sequenti verò anno cum iam Christus XXX annos, & tredecim dies tricesimi transgressisset, v. Idus Ianuarias venit ad Iordanem, & à Ioanne baptismum poposcit. Quare sic pergit Lucas: Factum est autem, cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante apertum est caelum. Et descendit spiritus sanctus corporali specie, sicut columba, in ipsum, et vox de celo facta est. Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacuit.

Et ipse erat incipiens quasi annorum triginta. Inde Matth. I I I. Marc. I. Luc. I I I. Ioann. I. ita pergunt. Iesus autem plenus spiritu sancto regressus est à Iordane, & agebatur à spiritu in desertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo, & nihil manducavit in diebus illis, & consummatis illis postea esturij. Anno inde xxxi ineunte Iesus ad nuptias in Cana Galilææ cum matre, & discipulis inuitatus VII I. Idus Ianuarias adijt, cum autem vinum defecisset, rogatu matris aquam in optimum vinum conuertit. Inde imminente Paschate Hierosolymam adijt, & cū inuenisset in templo homines videntes oues, boues, ac columbas, nummulariosq; sedentes, flagro ex funiculis facto, omnes inde exegit, & æra nummulariorum effudit, mensasq; disiecit. Digressus inde Hierosolymis, ac per Samariam transiens mulierem Samaritanam longocum ea instituto sermone conuertit, atque in Galilæam reuersus cum multas res mirandas ad salutem hominum edidit, tum conciones plures de cælesti regno, atque iustitia habuit. quarum vna fuit insignis postero anno habita in monte Tabor. in quo legem suam promulgauit, qua legem Moysis adimpleuit. Vnde ipse quodam in loco dixit. Non veni legem soluere, sed adimplere. & que adimpletio esset, docuit dicens. Nisi abundauerit iustitia vestra super iustitiam Phariseorum, non introibitis in regnum celorum. Hoc est enim adimplere, quod desit, adijcere. Lex dicit. Non occides, at ipse, Nec irasceris sine causa fratri tuo. Lex adulterium interdicit, at ipse curiosum in feminas damnauit aspectum. Ex quo apparet, quanto maior sit lege fides, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est. quia lex ramos peccati præstringit, fides radices eruit, que nos non operibus, sed & sensibus immaculatos facit, vt vere ad primordiale dignitatem, hoc est Dei similitudinem reformemur, non solum corporei, sed & corde mundati. vt S. Paulinus episc. secunda ad hunc Sulpicium scripsit. Virtutes autem, quas ille interim edidit, hæc fuerunt. Debiles, ac membris captos ita curauit, vt receptis repente uiribus confirmati ipsi lectulos suos reportarēt, in quibus fuerant paullo ante delati. claudis verò, ac vitio pedū affectis non modò gradiendi, sed etiam currendi facultatem impertijt. cæcorum oculos in naturalem aspectum restituit, mutorum linguas in eloquium soluit, surdorum patefactis auribus auditum insinuauit. vexatos in mundis spiritibus liberauit, & mollutos, atque aspersos maculis expurgauit. quin etiam vitafunctos, quod dictu mirabilis est, veluti somno solutos suscitauit,

tauit, atque ad vitam pristinam reuocauit. atque hæc quidem solo aut verbo, aut imperio, aut tactu omnia cum ingenti omnium stupore perfecit. Quibus rebus auditis Ioannes ex carcere, in quem diiectus ab Herode tetrarcha fuerat, discipulos misit ad eum rogans: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Quibus ille respondit. Euntes renunciate Ioanni que audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Christum enim plane se esse ostendit, cum in se ea, quæ de Christo venturo Isaias prædixerat, veritatis obtinerent effectum. Itaque cum post venisset Nazareth, & intrasset in Synagogam, traditus est illi liber Isaiæ prophetæ. & vt reuoluit librum, inuenit locum, vbi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. & omnium in Synagoga oculi erant inuidentes in eum. cepit autem dicere ad illos. Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. His rebus accessit, quòd cum immensa vbique mortalium multitudo illum stiparet, vel debiliū, vel ægrotorum, vel certe eorum, qui curandos suos offerre cupiebant, quodam die in montem quemdam deseruit, vt ibi oraret, ascendit. vbi cum triduo moraretur, ac populus inedia affligeretur, vocauit discipulos quærens, quantum secum ciborum haberent, illi quinque panes, & duos pisces ad se dixerunt. affertur igitur ea, ac multitudinem per centenos, ac quinquagenos distributam discumbere iussit. ac panem, piscesq; comminuit, & cum apponi illa populo imperasset, quinque hominum millia saturauit, ac duodecim cophinos de residuis fragmentorum impleuit. quin etiam alio die alia eiusmodi urgente necessitate quattuor millia septem panibus ita pavit, vt septem sportas reliquiarum expleuerit. Iam vero alio tempore secessurus orandi causa, vt solebat, in montem, præcepit discipulis, vt nauiculam sumerent, seq; præcederēt. at illi imminente iam vespere profecti contrario vento laborare cœperunt. cumq; iam medium fretum tenerent, tum pedibus mare ingressus eos, tanquam in solido graderetur, est consequutus. & rursus cum puluino capiti supposito dormire cœpisset, repente tanta suboritur tempestas

tempestas, vt fluctibus nauicula mergeretur. Itaque discipuli metu exanimati excitant illum statim, ac rogāt, vt sibi fereat opem, quod pericant. ille verò increpitis illis, quod exiguæ fidei essent, experrectus, vento protinus, vt sileret, & fluctibus, qui atrocissimi ferebantur, vt quiescerent, imperauit, statimque dictum eius tranquillitas summa excepit. Iam verò ex ingenti discipulorū numero duodecim selegit, quos apostolos appellauit, nempe Petrum & Andream fratrem eius, Iacobum maiorem, & Ioannem fratrem eius, Simonem, & Iudam Iscarioten, Philippum, Bartholomæum, Matthæum, Thomam, Iacobum minorem, & Thadaeum fratrem eius, & præterea alios discipulos septuaginta duos. atque eis potestatem & prædicandi euangelij, & signorum in suo nomine edendorum concessit. Quibus rebus se mores populi Hierosolymitani, & pontifices, itemque scribæ, & Pharisei incitati sæpe de illius nece consilium habuerunt. Iesus autem, licet eorum animos exploratos haberet, tamen sibi faciendum ratus, vt iuxta patris voluntatem obiret, sequenti anno Hierosolyma ad Pascha ex instituto contendit, atque honorifice à plebe obsidiam prodeunte receptus, vehementius etiam eorum in se odia concitauit.

CHRISTI MORS, RESVRRECTIO,

ET ASCENSIO.

Hoc regnante anno regni
XVIIII. Dominus crucifixus est. Mox sacra cana cum discipulis celebrata, agnum ex lege comedit, & nouo instituto diuinum corpus, ac sanguinis sui sacramentum singulis imperit. atque inde in hortum per noctem cum tribus discipulis ad orandum excessit. nec multo post à cohorte Iudæorum à Iuda proditore adducta capitur, atque ad Cætam pontificem ducitur. apud quem Concilio Seniorum conuocato, cum se Dei filium esse confessus esset, eo nomine die iam il-

luce.

lucescente morti addicitur. ac propterea ad Pontium Pilatū procuratorem Romanorum, sine quo iudicium peragi ex lege Romanorum non poterat, mittitur, ille verò cum crimen in eo non inuenisset, dimittere voluit, atque vt tam sædi iudicij inuidiam à se reijceret, Iesum ad Herodem Galilææ tetrarcham, qui forte Hierosolymis erat, vt in ipsum tanquam in Galilæum, animaduerteteret, misit, qui cum nulli crimini affinem esse & ipse comperisset, ad Pilatum remittit. Demum instantibus Iudæis, vt neceretur, quod se regem Iudæorum assereret, Pilatus ipsum virgis cædi, ac corona spinea coronari, ac purpura indui, & arundine pro sceptro dari præcepit, ratus se his contumelijs incitatum Iudæorum libi sinem compressurum. Verum nihil profecit. Itaque denunciatis illis, si ei parceret, quæ se regem Iudæorum faceret, in offensionem Cæsaris incursum, perturbatus tandem eorum petitioni assensit. atque ita in die Parasceues in medio duorum latronum sexta hora crucifixus, nona expirauit. Quæ ratione omnia de illo varicina, quibus vita, morsque eius prædicta fuerat, veritatem assequuta sunt. Inde corpus Ioseph ab Arimathia discipulus Pilato permitrente de cruce detractum nouo monumento recondidit. Transacto inde sabbato Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome summo mane ad sepulchrum venerunt, vt corpus Christi aromatibus oblimirent. vbi verò propius accesserunt, lapidem ab ostio detractum aspexerunt, ac statim rem Petro, ac Ioanni significarunt. qui cum ad monumentum venissent, sola in eo linteamina, quibus corpus inuolutum fuerat, repperunt. mulieribus autem de corpore non inuento sollicitis, viri duo candida veste induti dixere, Christum surrexisset, atque eis in memoriam rede gere, quod ille dixerat, fore, vt nefarijs hominibus traderetur, crucigeretur, & mortuus die tertia reuiuifceret. proinde discipulis, & præsertim Petro nunciarent, se illos in Galilæam præcessurum. Inde Iesus per dies aliquot in terris versatus discipulis sæpius se ostendit, ac verè se resurrexisse probauit. cuique eis omnes scripturas ad se pertinentes aperuisset, Petro nominatim cura gregis sui commissa, omnibus peccatorum remittendorū, docendi, & in nomine patris, ac filij, & spiritus sancti baptizandi potestatem concessit. Inde quadragesimo, postquam resurrexerat, die in monte Oliuarum, discipulis, vt spiritum sanctum expectarent, admonitis, illis videntibus in caelum ascendit. tum post dies decem spiritum sanctum è caelo in eos

eos in vnum locum conuocatos demisit, qui omnes ita afflauit, vt exemplo diuersis loqui linguis inceperint. Hac ferme sunt, quae litteris prodere Sulpicius recusauit, nos vero attingere necessarium esse duximus.

A quo tempore usq; in Sciliconem consulē sunt anni CCCLXXII.] Ex hoc loco Sulpicius mutat rationem annorum supputandorū, nominans annos, qui sunt ante Sciliconem consulem, cuius consularatus incidit in annū vbi cccc. Quare si ab anno Christi xxxiiii, quo ipsum passum esse diximus, vsque ad annum cccc, numerando perueniens, cccclxvii annos efficiet. atque ita x. in v versa numeri plane congruent.

PRAEDICATIO, ET PASSIO
APOSTOLORVM.

Apostolorum actus Lucas edidit vsque in tempus, quo Paulus Romam deductus est, Nerone imperante.] S. Lucas apostolorum actiones Petri, & Pauli vno libro collegit, quem Actus apostolorum vocauit, exorsus a die, quo spiritus sanctus in apostolos Hierosolymis sedentes est missus, vsque ad tertium Neronis annum, quo Paulus Romam sub militari custodia ductus est. idest ab anno xxxiiii Christi vsque ad lviii, qui numerus est annorum vigintisex. Quo temporis interuallo apostoli, & discipuli toto terrarum orbe dispersi Christi fidem, ac disciplinam gentibus aequae, ac Iudaeis annuuntiarunt, Christianorumque nomen late in omnes prouincias propagarunt. atque extrema omnia pro Christi nomine pertulerunt. sed nihil praeclearius, quam quod Paulus Tarsensis ex acerrimo Christi persecutore ad fidem conuersus, & ad apostolatū à Christo euocatus mirifice praedicatione sua fidem ipsam Christi prouexit.

CAIUS IMP. AGRIPPA HERODES
REX IYDAEORVM.

Anno interim Christi xxxviii Tiberio Imp. defuncto successit Caius.

se Caius. qui statim Agrippam Herodem Aristobuli filium, Herodis magni nepotem regem appellauit, atque ei tetrarchias Philippis, Lysaniaeque concessit. anno vero xlii Herode tetrarcha Lugdunum relegato, Galilaeam quoque adiecit.

CLAVDIUS IMP.

Anno vero xlii Caium Imperatorem mortuum excepit Claudius: qui Herodem Agrippam vniuersae Iudaeae & Samaritiae regem appellauit. Qui Herodes Iacobum apostolum Zebedaei filium Ioannis fratrem gladio sustulit, & Petrum principem apostolorum, vt gratiam à Iudaeis iniret, comprehensum in carcerem condidit. vnde post angeli ductu euasit, vt S. Lucas in Actibus prodit. Itaque anno xliiii Petrus apostolus Romam primum venit, atque ibi verbum Dei praedicare instituit, episcopumque se gessit.

IYDAEA TERTIVM PROVINCIA FACTA.

Anno xlv Agrippa Herode rege mortuo, Claudius Imperator Iudaeam Syriae prouinciae Romanae attribuit, ac Cuspiam Fadum procuratorem eodem misit, atque Herodi fratri regis Agrippae, quem ipse rogatu regem Chalcidiae fecerat, potestatem pontifices instituendi dedit. Itaque anno xlvii Alexander procurator est missus. anno vero xlix Ventidius Cumanus, Herodes vero Chalcidiae rex mortuus est. Anno inde l Agrippa iunior Agrippae filius rex Chalcidiae à Claudio est appellatus. Anno lli Antonius Felix procurator in Iudaeam est missus. Anno lv Paulus apostolus verbo Dei in Asia, Macedonia, & Graecia praedicato, à Iudaeis Hierosolymis captus, & Felici Iudaeae procuratori traditus ab eo per biennium in custodia habetur.

NERO IMP. ET PERSECVTIO EIVS.

Qui non dicam regum, sed omnium hominum, & vel immanium bestiarum sordi. Nerone imperante.] Eodem anno Nero Imp. Claudio defuncto successit. qui biennio post Porcium Feliciam

sum procuratorem in Iudæam destinavit. Hic Paulum, cum Cæsarem appellasset, Romam postero anno misit, ubi per biennium mansit, omnes, qui ad se adibant, recipiens, regnum Dei prædicans, & quæ ad Deum pertinebant, liberè, ac sine impedimento docens. Lucas in fine Actuum, quo in loco meminit quoque Agrippæ regis, qui venerat ad visitandum Festum, quem Agrippam regem Chalcidicæ esse supra diximus. anno LXXIII Iacobus frater Domini, qui episcopus Hierosolymorum fuerat constitutus, à Iudæis de Templo præcipitatus est. anno LXV Gelsius Florus procurator in Iudæam à Nerone missus.

Qui non dicam regum, sed omnium hominum.] Ex rebus, quæ post historiam Actuum apostolorum præcipuè Christianos attigerunt, vna, eaq; memorabilis fuit, multiplex Persecutio, qua Christiani ab Imperatoribus Romanis miserè lacerati sunt. ac propterea Sulpicius omnes Persecutiones sibi notandas suscepit, quarum prima sub Nerone anno LXV incepit, atque inde vsque ad mortem

eius

sordidissimus dignus existit, qui persecutionem in Christianos primus inciperet: nescio an & postremus exlerit. siquidem opinione multorum receptum sit, ipsum Antichristum venturum. huius vitia ut plenius exponerem, res admonebat, nisi non esset huius operis tam vasta ingredi: id tantum annotasse contentus sum, hunc per omnia sceleratissima, & crudelissima eò processisse, ut matrem interficeret: post etiam Pythagoræ cuidam in modum solemnium coniugiorum nuberet, inditumq; imperatori flammæ, dos & genialis torus, & faces nuptiales: cuncta denique quæ vel in feminis non sine verecundia conspiciuntur, spectata. Reliqua verò eius, incertum pigeat an pudeat magis describere. Hic primus Christianum nomen tollere aggressus est: quippe semper

inimica

inimica virtutibus vitia sunt, & optimi quique ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur. Namque eo tempore diuina apud urbem religio inualuerat, Petro ibi episcopatum gerente: & Paulo, posteaquam ab iniusto præfulis iudicio Cæsarem appellauerat, Romam deducto, ad quem tum audiendum plures conueniebant: qui veritate intellecta, virtutibusq; Apostolorum, quas tum crebro ediderant, permoti, ad cultum Dei sese conferbant. Etenim tum illis illa aduersus Simonem, Petri ac Pauli congressio fuit. Qui cum magicis artibus, ut se Deum probaret, duobus suffultus demonijs euolasset, orationibus Apostolorum fugatis demonibus, delapsus in terram, populo inspectante disruptus est. Interea abundante iam Christianorum multitudine, accidit ut Roma incendio

eius exsuerit. quæ anno Christi LXXIX contigit. Neronis autem improba, ut primi, & ultimi persecutoris, & omnium maximè Christianis infestis, persequitur, quæ Suetonius disertè explicuit, homo eiusmodi criminum colligendorum studiofissimus. Primum autem fuisse Neronem, qui Persecutionem in Christianos commouerit, omnium testimonio constat. cepit scire anno Christi LXV, Licanio, Licinioq; consulibus, culpa incédij urbis in Christianos innocentes collata. ut Tacitus quoque memoriam prodidit. Persecutiones autem appellarunt Christiani, cum publico Imperatoris edicto aut iudicij, aut tormentis, aut ultimis supplicij diuexati sunt.

Nescio an et postremus exlerit. siquidem opinione multorum receptum sit, ipsum Antichristum venturum.] Antichristum venturum supra ostendimus, cum de Danielis visionibus loquebamur. Cum hac fide mentes Christianorum imbutæ essent, fuere multi, qui putarint, eundem fore Neronem, ut quemadmodum ille primam Persecutionem iniuit, sic vltimam exleret. de qua opinione

opinionem

opinione mox dicemus. *Expleri autē, est futurum, pro Explenturū sit.*

*Huius vitia, ut plenius exponerem.] Vita Neronis negat se expositurum propter multitudinem eorum. duo verò tantum se allaturum, vnum crudelitatis, alterum fœditatis insignis; crudelitatis argumentum fuit nex matri Agrippinæ allata, fœditatis, quod se Pythagoræ cuidam in matrimonium, tanquam se mina, dicauit. Qua de re sic Suetonius. *Et cum affatim desauisset, conficereur à Doryphoro liberto, cui etiam, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit. Quod porro inquit inditum Imperatori flammæum, dos, & genialis torus, & faces nuptiales.] Sex. Victor ita expressit. *Nero eo dedecore reliquum vitæ egit, ut pudeat memorare huiuscemodi quenquam. eò progressus est, ut neque suæ, neque aliorum pudicitie parcens ad extremum amicitias nuptiarum virginum specie palam conuocato senato, dose dicte, cunctis de more frequentibus nuberet.***

Hic primus Christianum nomen tollere aggressus est.] Redit ad prima, vt de prima, quæ fuit Neronis, persecutione

incendio conflagraret, Nerone apud Antium constituto. Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principem retorquebat, credebaturq; Imperator gloriâ in nouandæ vrbs quæsisse. Neque vlla re Nero efficiebat, quin ab eo iussum incendium putaretur. Igitur vertit inuidiam in Christianos, actaq; in innoxios crudelissimæ quæstiones: quin & nouæ mortes excogitate, vt ferarum tergis contenti, laniatu canū interirent. Multi crucibus affixi, aut flamma vsti. Plerique in id referuati, vt cum defecisset dies, in vsum nocturni luminis vterentur. Hoc initio in Christianos sæuiri cœptum. Pòst etiam datis legibus religio vetabatur: palamq; edictis propositis, Christianum esse non licebat. Tum Paullus ac Petrus capitis damnati: quorum vni ceruix gladio defecta, Petrus in crucem sublatus est.

secutione dicat. Nero ergo primus omnium Imperatorum editum proposuit, vt in eos quæstiones exercerentur, qui se Christi cultui dedissent. vt scribit Tertullianus in Apogetico, Eusebius hist. lib. vi. Orosius libro vii. Nam si qua ante Neronem vexatio Christianorum extiterat, ea se me non ab Imperatore, sed à Iudæis suscepta fuerat, vt aduersus S. Stephanum, duos SS. Iacobos, Petrum, & S. Paulum. Imperatorum autem, vt inquit Sulpicius, nouem persecutiones fuerunt, Neronis, Domitiani, Traiani, Hadriani, Antonini, Seueri, Decij, Valeriani, Diocletiani, quæ & Maximiani, & decima futura Antichristi. At D. Augustinus libro de Ciuitate Dei xvi. cap. lxi. vndecim refert, Neronis, Domitiani, Traiani, Antonini, Seueri, Maximini, Decij, Valeriani, Aureliani, Diocletiani, & vndecimā Antichristi. Reddens inde rationē, cur Nero in Christianos sæuerit, inquit.

*Quipe semper inimica virtutibus vitia sunt, & optimi quique ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur.] Id est ne mireris, Neronem primum gladium in Christianos strinxisse. Vt quisque pessimus est, sic acerrimo odio in optimum quenque hominem fertur, quod eos, quasi sua sibi scelera exprobrantes intueatur. Innuit autem ea, quæ de S. Paulo S. Ioannes Chryostomus scripsit. *Nero dormientibus omnibus omnium bona diripiebat, nuptias inuadebat, domos subuertebat, nullum sceleris genus prætermittebat. postquam vero S. Paulum vidit afferre sermonem doctrine, quo sua reprehendebatur iniquitas, quo omnia licenter facere posset, curauit, vt extingueretur prædicatio, & interficeretur magister.**

*Namque eo tempore diuina.] Diuina religio primum prædicata Romæ à S. Petro, & S. Paulo putatur. S. Petrus princeps apostolorum Claudio imperante Romam, vt diximus, venit anno Christi xli. nempè post Ascensionem eius decimo, teste Eusebio. atque ibi episcopus prædicato euangelio multos ad fidem traduxit. quadriennio inde post Hierosolymam redijt, & concilio apostolorum interfuit anno xli. inde Romam repetijt anno lvi. Biennio inde post Paulus iniulto Porcij Festi Iudææ procuratoris iudicio oppressus Cæsarem appellauit, ac Romam propterea missus est anno lviii. Lucas in Actis, & Eusebius libro ii. *Inisum autem præsidis iudicium vocat, cum Festus rogauit eum, num Hierosolymam ad dicendam causam contendere veller, nam Cæsareæ tum erat. Quod Paulus ita respuit, vt Cæsarem appellaret. Quem Sulpicius dixit præfulem**

lem S. Lucas vocauit, quem reliqui omnes Romano more *presdem*, nemo vnquam *presulem* appellauit. Quare vitium inesse arbitror.

Ad quem tum audiendum plures conueniebant.] Expressit verba S. Lucae in fine Actuum, de S. Paulo loquens. *Manst bienio toto in suo diuersorio, & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad se predicans regnum Dei, & docens, quae sunt de Domino Iesu Christo cum omni fiducia sine prohibitione.*

Qui veritate intellecta, virtutibusq; apostolorum, quas tum crebro ediderant, permoti ad cultum Dei sese conferebant.] Narrat Linus in Passionibus ipsorum Apostolorum, vtrunque eorum homines debilitatibus, ac morbis varijs afflictatos sanitati pristinae reddidisse, & mortuos ad vitam reuocasse, cum Romae veritatem, idest Christum Dei filium, & doctrinam eius praedicaret.

Etenim tum illustris illa aduersus Simonem Petri, & Pauli congressio fuit.] Magna quaestio est, quo anno Simon magus à Petro fuerit expugnatus. Eusebius libro secundo regnante id Claudio factum, cum primum Petrus Romam venit, anno, vt conijci potest, quadragesimo sexto. S. Augustinus, & multi alij paullo ante mortem S. Petri, & S. Pauli anno LXXII. Hic vero Sulpicius in aduentum S. Pauli coniecit, qui anno LXXII Romae primum praedicauit. Nos S. Augustini opinionem sequendam esse putamus. quia Nero hac re incitatus in apostolos mox odio acerbior defecit. Is in sermonibus sic scribit. *Hodierno die beati apostoli sanguinem profuderunt. Sed videamus causam, quare ista perpessi sunt. scilicet, quod inter cetera mirabilia etiam Simonem magum illum orationibus suis de aeris vacuo praecipij ruina prostrauerint. Cum enim Simon se Christum diceret, & tanquam Christum ad patrem assereret se posse conscendere, atque elatus subito magicis artibus volare coepisset, tunc Petrus fixis genibus precatus est Dominum, & precatione sancta vicinam magicam leuitatem. nam velut vinculum eum de sublimi aere deposuit, & quodam praecipitio in saxo elidens crura confregit. Item Arnobius. Viderunt Romani currum Simonis magi, & quadrigas igneas Petri ore diffatas, & nominato Christo euansisse.*

Intraea abundante iam Christianorum multitudine, accidit, vt Roma incendio constigaret, Nerone apud Antium constituto.] Hoc factum est Lecanio Licinioq; consilibus, anno Christi LXXV. De quo sic Tacitus. *Incendium forte, an dolo Principis constatum fuerit, in incerto*

in incerto fuit. eo cerè tempore Antij agens Nero non ante in urbem regressus est, quam domus eius, qua Palatium, & Maecenatis hortos continuauerat, ignis propinquaret.

Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principem retorquebat, credebaturque Imperator gloriam innouandae urbis quaesisse.] Taciti verba sunt. *Videbaturq; Nero condendae urbis, & cognomento suo appellandae querere.*

Igitur veris inuidiam in Christianos.] Et haec è Tacito. *Vt autem riuorem Nero aboleret, quo iussum incendium credebatur, subdidit reos, & exquisitissimis supplicijs affecit, quos per flagitia inuisos vulgus Christianos appellabat. Igitur primo correpti qui sciebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens haud perinde in crimine, quam odio humani generis conuicti sunt. ea peremptibus addita ludibria, vt ferarum tergis coniecti laniatis canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammam, aut ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis vrerentur. Libro xv.*

Hoc incæpto in Christianos seviru captum. post etiam datis legibus religio vetabatur, palamq; edictis propositis Christianum esse non licebat.] Tertullianus in Apologetico: *Consulite vestros commentarios, illic reperietis, Neronem primum in hanc sectam tum maxime Romae orientem Caesariano gladio ferocisse. & Orolius: Primum Nero Christianos supplicijs, & mortibus affecit, ac per omnes prouincias pari persecutione excruciaci imperauit. Apud Sulpicium pro datis legibus, lais legendum cenfeo.*

Tunc Paulus, ac Petrus capitiis damnati, quorum vni ceruix gladio desecta, Petrus in cruce sublaus est.] Hoc factum est anno Christi LXXVIII, Neronis anno XLIII. teste Eusebio. Hinc Chrysostomus: *Nero, postquam Paulo non persuasit, vt desisteret puellae dare consilium, tandem caput ei amputari iussit. Tertullianus de Praescriptionibus: Felix Romana Ecclesia, cui totam doctrinam apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus passioni Domini adaequatur, ubi Paulus Ioannis xiiii coronatur. De supplicijs eorum plura Linus. Ceterum in alijs prouincijs quoque, & regnis alij apostoli, atque discipuli sacram martyrij coronam propter Christi nomen acceperunt.*

IVDAEORVM REBELLIO.

Dum hæc Romæ geruntur,

Dum hæc Romæ geruntur,
AA

tur, Iudæi præfidis sui Festi Flori iniurias non ferentes rebellare cœperunt.] Hoc est initium belli, quo Hierosolyma, & Iudæa funditus perijt, quemadmodum prædictum à Christo fuerat. Concitatum est autem anno Imperij Neronis duodecimo, cum Gelsius Florus procurator multos Iudæos verbis caelos in crucem egisset. Verba sunt Eusebij, qui à Iosepho sumpsit: *Contra Iudæos, qui Gelsii Flori avaritiam non ferentes rebellabant, Vespasianus magister militiæ a Nerone transmittitur. De hoc Floro sic Iosephus. Hic veluti non ad regendam provinciam, sed ad damnatorum pœnas carnis missus, neque rapinarum ullum morem, neque afflictionum omisit. in miseris autem crudelissimus erat, in turpibus impudentissimus. totas simul dispoliabat urbes, & labes populis inferebat, tantum non voce per totam regionem edicens, liberum esse omnibus latrocinari, dum ipse præclaram acciperet portionem. De bello Iudaico lib. II. cap. xxiv.*

Adversus eos Vespasianus pro consulari imperio à Nerone missus.] Iosephus libro III. cap. 1. belli Iudaici. Idem Vespasianus postea pro consul Hierosolyma obsidens Imperator à militibus salutatus est.

Interim Nero iam sibi etiam pro conscientia scelerum iniustus, humanis rebus eximitur, incertum an ipse sibi mortem consciverit.] Quippe cum audisset, Galbam in Hispania ab exercitu Imperatorem appel-

tur, Iudæi præfidis sui Festi Flori iniurias non ferentes, rebellare cœperunt. Adversus eos Vespasianus pro consulari imperio à Nerone missus, multis, grauibisque præliis devictos, coegit intra muros Hierosolymæ confugere. Interim Nero iam etiam sibi pro conscientia scelerum iniustus, humanis rebus eximitur: incertum an ipse sibi mortem consciverit. Certè corpus illius interemptum. Vnde creditur, etiam si se gladio ipse transfixerit, curato vulnere eius servatus: secundum illud quod de eo scriptum est: *Vt plaga mortis eius curata est, sub sæculi fine mittendus, ut mysterium iniquitatis exerceat.*

appellatum, hostis à senatu iudicatus, vrbe fugiens, semet ictu gladij transegit, adiuuante trepidantem manum eunuchò Sporo, cum prius nullo reperto, à quo feriretur, exclamaret, Ita ne? nec inimicum habeo, nec amicum. dedecorose vixi. turpius peream. Suetonius, Victor, & alij.

Vnde creditur, etiam si se ipse gladio transfixerit, curato vulnere eius servatus, secundum illud, quod de eo scriptum est: Vt plaga mortis eius curata est, sub sæculi fine mittendus, ut mysterium iniquitatis exerceat.] Supra dixit, fuisse opinionem, Antichristum venturum nihil aliud esse, quam Neronem, qui sub sæculi fine venturus sit, & Persecutione ultimam obiturus. confirmat eam opinionem prophetia S. Ioannis in Apocalypsi, qui scripsit. Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, & pedes eius, sicut pedes ursi, & os eius, sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam. Et vidi unum de capitibus suis, quasi occisum in mortem. Et plaga mortis eius curata est. Et aperuit os suum in blasphemias in Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos, qui in caelo habitant. Verba autem illa, Vt mysterium iniquitatis exerceat, sunt S. Pauli ad Thesalonicenses. Nam mysterium iam operatur iniquitatis, quæ de Antichristo dicta esse interpretatur S. Ambrosius in epistola ad Timotheum. Mysterium iniquitatis à Nerone incipit, qui zelo idolorum apostolos interfecit insigante patre suo diabolo usque ad Diocletianum. Item S. Augustinus. Vnde Sulpicius in vita S. Martini dixit. Ex quo conijcere possumus, istiusmodi pseudopropheta existens, Antichristi aduentum imminere, qui iam in istis mysterium iniquitatis operatur. De hac re sic S. Augustinus lib. xx. de Civit. Dei. cap. xix. Quidam putant hoc de Imperio Rom. dictum esse, & propterea Paulum apostolum ea aperte scribere voluisse, ne calumniam incurreret, quod Imperio Rom. male optaret, quod speraretur æternum. & ut hoc quod dixit, iam enim mysterium iniquitatis operatur, Neronem voluerit intelligi, cuius iam facta velut Antichristi videbantur. Vnde nonnulli ipsam resurrectionem, & futurum Antichristum suspiciunt. alij vero non eum occisum putant, sed subtractum potius, ut putaretur occisus, & vinum occultari in vigore ipsius ætatis, in qua fuit, cum crederetur extinctus, donec suo tempore relectetur, & restituatur in regnum. sed multum mihi mira hæc est opinantium præsumptio. Verum Sulpicius aliam de illo opinionem affert in fine secundi Dialogi inquiens. Ceterum cum à Gallo de fine sæculi quereremus, ait nobis, Neronem, & Antichristi-

vichristum prius esse venturos, Neronem in Occidentali plaga regibus subactis decem imperaturum. Persecutionem autem ab illo hæcenus exercendam, ut idola gentilium coli cogat, ab Antichristo verò Orientale Imperium esse capiendum, qui quidem sedem, & regni caput Hierosolymam esse habiturus. ab illo urbem, & templum reparandum esse, illius eam Persecutionem futuram esse, ut Christum Dominum cogat negari, se potius Christum esse confirmans, omnesq; secundum legem circumcidi iubeat, & ipsam denique Neronem ab Antichristo esse perimendum. atque sub illius potestate uniuersum orbem, cunctasq; gentes esse redigendas, donec aduentum Christi impius opprimatur, non esse autem dubium, quoniam Antichristus in aëre conceptus esse etiam in armis puerilibus constituitur ætate legitima suscepturus imperium. Quo autem hæc ab illo audiuimus, annus octauus est. vos autem æstimare, qui in præcipitio constituit, que futura sunt. Apud Sulpicium. *Et plaga mortis, legendum, Et, ex apocalypsi.*

GALBA, OTHO, VITELLIVS
IMPERATORES.

Igitur post excessum Neronis Galba imperium rapuit, mox Otho, Galba interfecto, occupauit.] Galba Imperium arripuit ueniente Nerone in Hispania anno Christi LXXIX. inde sequenti ab exercitu interfectus. Quo factò Otho Romæ, Vitellius in Gallijs Imperium inuasere. eodemq; anno Otho ad Bebricum è Vitellianis prælio victus, cum rebus suis diffideret, sibi mortem consciiuit.

Tunc Vitellius in Gallias fretus exercitibus, quibus præerat, urbem ingressus, Othone interfecto, summam rerum usurpauit.] Vitellius interfecto à suis Othone ex Gallijs Romam venit, atque ibi Imperatorem se gessit. Apud Sulpicium, ex Gallijs, pro in Gallias, legi oportet.

VESPA-

VESPASIANVS IMP. ET EXCIDIVM
HIEROSOLYMORVM.

Quæ posteaquam ad Vespasianum delata, licet malo exemplo, bono tamen affectu reip. ab improbis vindicandæ, cum Hierosolymam obsideret, sumit imperium: & ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator consalutatus, Titum filium Casarem facit. eidem pars copiarum, & obsidendæ Hierosolymæ negotium datû. Vespasianus Romam profectus, summo fauore senatus & populi receptus, cum se Vitellius interfecisset, imperium confirmauit. Interea Iudæi obsidione clausi, quia nulla neque pacis, neque deditiois copia dabatur, ad extremum fame interibant, passimque viæ oppleri cadaueribus cœpere, victo iam officio humani: quin omnia nefanda insuper ausi, ne humanis quidè

Quæ posteaquam ad Vespasianum delata, licet malo exemplo, bono tamen affectu reip. ab improbis vindicandæ, cum Hierosolymam obsideret, sumit imperium, & ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator consalutatus.] Vespasianus pro consul in Iudæa, cum iussu Neronis Hierosolymam obsideret, ut audijt tumultus Imperij, necesq; Neronis, Galbæ, & Othonis, & ipse à suis militibus appellatus Imperator Imperium inuasit. ac bellum Vitellio per duces intulit, eoque occiso, post sex menses solus imperauit, ac Titum, & Domitianum filios Cæsares appellauit. Suetonius, Tacitus. reliqui.

Eidem pars copiarum, & obsidendæ Hierosolymæ negotium datum.] Vespasianus Romam decessurus reliquit in obsidione Hierosolymarum Titum filium Cæsare. inde Romam profectus, Vitellium aduentans adeo exterruit, ut trepidus se abderit, ac mox ex latebris tractus miserè trucidatus sit.

Inuere à Iudæi obsidione clausi

COR-

AA 3 si

si, quia nulla neque pacis, neque deditionis copia dabatur, ad extremam fame interibant.] Pertinet ad sacram historiam obsidio, & expugnatio Hierosolymorum prædicta à Christo, qua gens Iudæorum deleta est. Obsidio vero, fames, ceteraque in illa expugnatione incommoda narrantur à Iosepho, qui huic bello interfuit, libro ad hoc scripto. capta est autem Hierusalem anno Christi LXXI.

Ac tum forte in diem Pasche omnis ex agris, alijsq; Iudææ oppidis multitudo conuenerat.] Infinita multitudo Hierosolymis est inuenta, tum cum vrbs capta est, quòd per dies Azymorum Iudæi vndiq; de more confluerant. id quod diuino factum mysterio inquit, vt Iudæi eodem die darent pœnas, quo scelus in Christum admiserant. Glycas item libro III.

Pharisæi aliquantisper pro templo acerrime resisterunt.] Plures sectæ philosophorum Hierosolymis erant, Essæorum, Sadducæorum, Pharisæorum. Ex quibus Pharisæi certiolem legalium rituum notitiam profitebantur, & fato omnia tribuebant, ac superioribus an-

corporibus pepercerunt, nisi quæ eiusmodi alimentis tabes præripuerat. Igitur defensis defensoribus irrupere Romani. Ac tum forte in diem Paschæ omnis ex agris, alijsque Iudææ oppidis multitudo conuenerat: nimirum ita Deo placitum, vt eo tempore, quo Dominum cruci affixerat, gens impia interuentioni daretur. Pharisæi aliquantisper pro templo acerrime resisterunt: donec obstinatis ad mortem animis, vltro se subiectis ignibus intulerunt. Numerus peremptorum ad vndecies centena millia refertur: capta vero C. millia, ac venundata. Fertur Titus adhibito consilio prius deliberasse, an templum tanti operis euerteret. Etenim nonnullis videbatur, ædem sacratam, vltra omnia mortalia illustrè, non debere deleri: quæ seruata modestiæ Romanæ testimonium, diruta perennè crudelitatis notam præberet.

ret. At contra alij, & Titus ipse, euerendum templum in primis censebant, quò plenius Iudæorum & Christianorum religio tolleretur. Quippe has religiones, licet contrarias sibi, iisdem tamen auctoribus professas. Christianos ex Iudæis existisse: radice sublata, stirpem facile perituram. Ita Dei nutu, accensis omnium animis, templum dirutum, abhinc annos trecentos triginta & vnum. Atque hæc vltima templi euersio, & postrema Iudæorum captiuitas, qua extorres patria, per orbem terrarum dispersi cernuntur: quotidie mûdo testimonio sunt non ob aliud eos, quàm ob illatas Christo impias manus, fuisse punitos. nam sæpè aliàs cum propter peccata captiuitatibus traderentur, nunquam tamen vltra septuaginta annos seruitutis pœnam pependerunt.

nis Alexandra regnante tantas opes in vrbe sibi parant, vt prope dominari viderentur. Quam potentiam vsque ad extremum retinuerunt. Quare non est mirum, cum fatalia omnia esse, & bona, & mala putarent, illos obstinatis animis se in incendium intulisse.

Numerus peremptorum ad vndecies centena millia refertur, capta vero centum millia, ac venundata.] Ex Iosepho libro septimo. *Et captiuorum quidè, qui toto bello comprehensi sunt, nonaginta septè millium fuit numerus. mortuorum vero per omne tempus obsidionis vndecies ceterum millia. Horum plerique gentiles fuere, sed non indigene. ab omnibus enim regionibus ad Azymorum diem festum congregati bello subito circumfusi sunt.*

Fertur Titus adhibito consilio prius deliberasse, an Templum tanti operis euerteret.] Iosephus inquit adhibuisse in consilium tribunos militum, & procuratorem Iudææ, & centuriones quosdã, ad eosq; retulisse, quid faciendum censeret de Templo.

Etenim nonnullis videbatur ædem sacratam vltra omnia mortalia illustrem non de-

dere deleri, quæ seruata modestie Romane testimonium, diruta perent
nem crudelitatis notam præberet.] Iosephus aliter. Visum fuisse
nonnullis, si Iudæi arma deponerent, templo parcendum esse, si
retinerent, incendiū inferendum, quoniam castellum iam esset,
non templum, & piaculum committerent non ipsi, sed qui id fa-
cere coegissent. alijs verò placuit, lege belli vtendum esse, nun-
quam enim Iudæos noua moliri defituros, dum templum ha-
berent, quo conuocarentur.

At contra alijs, & Titus ipse, euertendum templum in primis cense-
bant, quò plenius Iudeorum, & Christianorum religio tolleretur.]
Credo hoc item ex ingenio suo expressisse Sulpicium. nam Io-
sephus aliter disputatum prodidit. Titus negauit, se tanti operis
templum incensurum, neque etiam si Iudæi ponere arma noluis-
sent, ne in muros inanimatos pro viris scire videretur. Roma-
norum enim fore detrimentum, si periret, monumentum Imperi-
ij, si maneret. Inde postero die templum ipso inuito, ac repu-
gnante succensum, fatali die instante, qui erat decimus Augusti,
quo etiam à Babylonijs rege fuerat concrematum.

Quippe has religiones licet contrarias sibi, ipsam tamen auctoribus
profectas.] ab iisdem, legendum puto. Hebræi vtramque religio-
nem constituerunt, illam Moyses, hanc Christus secundum car-
nem Iudæus. contrarie autem inter seerant, quia Hebræorum
ceremonias, & instituta, & circūcisionem lex Christianorum su-
stulit, sed quæ in vtraque religione à Sulpicio disputata dicuntur,
in Iosephi historia vberissima non inueniuntur.

Ita Dei nutu, accensis omnium animis, Templum dirutum.] Iose-
phus ita. Miles quidam non expectato edicto, sed diuino motus impe-
tu, à conubernali suo tollitur, & raptum ignem in fenestram inserit
curiam, quod vi audiuit Titus, raptim accurrit prohibitorius incen-
dium, verum imperium eius præ tumultu exaudiri non potuit. ita se-
cundo anno imperij Vespasiani templum conflagrauit.

Ab hinc annos cccxxi.] More iam instituto à consulatu Sti-
liconis notat annos.

Atque hæc vltima templi euersio, & postrema Iudeorum captiui-
tas, quæ extorres patria per orbem terrarum dispersi cernuntur.] Ter-
delique: unt in Deum suum Hebræi, ac propterea in seruitutem
traditi sunt, verum post penitentiam actam aliquot annorum
actam, iterum à Deo pristino statui restituti sunt. at post grauis-
simum scelus, quo se Christo occidendo obstrinxerunt, patria,
tem-

temploq; deletis, exules toto orbe terrarum in hunc vsque diem
manserunt, de qua sic Hieremias: Gladio sternam eos in conspectu
suorum hostium, & urbem interuersioni, & ruine perpetuæ dabo. Car-
nes filiorum, filiarumq; suarum comedent, adeoq; coneram hanc ur-
bem instar vasis testacei, vt amplius redintegrari non possit.

Nam sæpe alias cum propter peccata captiuitatibus traderentur,
nunquam tamen vltra septuaginta annos seruitutis panam pende-
rent.] Hebræi primum in Aegypto seruiuerunt, deinde in Ba-
bylonia captiui, tertio sub Antiocho Epiphane rege Syriæ do-
mi suæ lege spoliati; sed hæ captiuitates, & seruitutes prædi-
ctæ illis fuerunt, simulque restitutiones. at de captiuitatis vlti-
mæ liberatione promissum nihil fuit. Nam quod Romani euer-
suri essent Hierosolyma, scripsit Iosephus Danielis testimo-
nio nixus. quod autem illius desolationis finis aliquando esset
futurus, non scripsit, quod vatem nihil eius prædixisse inuenit.
Glycas libro 111. Danielis oraculum editum est cap. ix: Et in di-
midio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium, & erit in templo abo-
minatio desolationis, & vsque ad consummationem, & finem perseue-
rabit desolatio. Hinc Prudentius contra Iudæos cecinit.

Exilijs vagus huc illuc fluitantibus errat
Iudæus, postquam patria de sede reuulsus
Supplicium pro cæde luit, Christi que negati
Sanguine resperfus commissa piacula soluit.

DOMITIANI PERSECVTIO.

Interiecto deinde tempo-
re, Domitianus, Vespasiani
filius, persecutus est Chri-
stianos. Quo tempore Io-
hannem Apostolum atque
Euangelistam, in Parthum
insulam relegauit: vbi ille
arcanis sibi mysterijs reue-
latis, librum sacræ Apoca-
lypsis (qui quidem à ple-
tisque

Interiecto deinde tempore
Domitianus Vespasiani fi-
lius persecutus est Christia-
nos.] Hæc est secunda Per-
secutio, quam exercuit Do-
mitianus anno xcvi. Cum
Domitianus non exiguam
partem nobilium Romæ te-
mere sustulisset, atque alios
spoliatos bonis in exiliū pe-
puliset, tandem in sceleratâ
Neroniani odij, & impietatis
hereditatem successit. se-
cundus

cundus autem fuit, qui contra Christianos Persecutionis incendium excitavit. Eusebius, & Orosius.

Quo tempore Ioanem Apostolum, atque euangelistam in Patrum insulam relegarunt.] Hoc idem scribit S. Hieronymus. Quarto decimo anno Domitiani secundo post Neronem Persecutionem mouente Domitiano Ioannes in Patrum insulam relegatus scripsit Apocalypsim. quam interpretatur Iustinus martyr. idem ante illum scripserat quoque Irenæus libro v. aduersus Valentinum.

Vbi ille arcanis sibi mysterijs reuelatis librum sacre Apocalypsis, qui quidem à plerisque aut stultis, aut impiis non recipitur, edidit.] De hoc libro sic scripsit S. Athanasius in Synopli. Hoc nomine vocatur hic liber, propterea quòd hanc reuelationem ipse Ioannes Euangelista & Theologus in Patrum insula die dominico vidit, iussusq; conscripsit, ut ad septem ecclesias mitteret, videlicet istas, Ephesum, Smyrnam, Pergamum, Thyatiram, Sardis, Philadelphia, & Laodiceam. Quæ verò in hac visione vidit, multa sunt, ac differentia. Circa finem perditionem etiam Antichristi cum diabolo vidit. Iubetur autem primum scribere singulis predictarum ecclesiarum angelis secundum cuiusque actiones. Quod autem inquit Sulpicius, librum à nonnullis non recipi, significat id, quod tradit ex verbis Dionysij Eusebii, fuisse quosdam, qui negarint, Apocalypsim esse S. Ioannis Euangelistæ, sed Cerinthi cuiusdam hæretici asseruerint. quos Sulpicius nunc aut stultitiæ arguit, si veritatem non perspiciunt, aut impietatis, si persectam non approbant, & scripturam Catholicâ homini hæretico tribuunt. Alludit autè ad id, de quo scribit Epiphanius, tales hæreticos alogos dictos, quasi ratione carentes, aut Verbum non asserentes, de quo S. Ioannes: In principio erat verbum.

TRAIANI PERSECVTIO, IVD AEORVM REBELLIO, ET EXTREMVM VRBIS EXCIDIVM.

Non multo deinde intervallo tertia Persecutio per Traianum fuit.] Traiani Persecutionem anno CVIII.

Non multo deinde intervallo, tertia persectio per Traianum fuit, qui cum tor-

risque aut stultè aut impiè non recipitur) conscriptum edidit.

mentis & quæstionibus nihil in Christianis morte aut pœna dignum reperisset, sæ uiri in eos vltra vetuit. Sub Hadriano deinde Iudæi rebellare voluerunt, Syriam ac Palæstinam diripere conati: missoque exercitu subacti sunt. Qua tempestate Hadrianus existimans se Christianam fidem loci iniuria perempturum, & in templo ac loco Dominicæ passionis dæmonum simulacra cõstituit: & quia Christiani ex Iudæis potissimè putabantur (namque tum Hierosolymæ non nisi ex circumcissione habebat Ecclesia sacerdotem) militum cohortem custodias in perpetuum agitare iussit, quæ Iudæos omnes Hierosolymæ aditu arceret. Quod quidè Christianæ fidei proficiebat: quia tum pæne omnes Christum Deum sub legis obseruatione credebant. Ni mirum id Domino ordinante dispositum, vt legis serui-

nitam Tertullianus, & S. Augustinus tertiam nominarunt. Is, vt inquit in S. Ignatio Metaphrastes, edictum proposuit, vt Christiani vbique conquirentur, & per tormenta, si aliter non posset, vsque ad mortem sacrificare ritu maiorum adigerentur.

Qui cum tormentis.] Anno cxi, vt in Chronico notauit Eusebius, Plinius Bithynæ proconsul cum assiduis Christianorum delationibus vrgeretur, atq; eorum varias esse causas reperiret, incertus sententiæ Traianum consuluit, atque epistolam ad eum misit, quæ quia in promptu est omnibus, in eius intexta epistolis, nunc omittitur. cui ille hoc modo respondit. Christiani conquirendi non sunt. Si deserantur, & arguantur, puniendi sunt. Sine auctore propositi libelli nullo crimine locum habere debeant. nam et pessimi exempli, nec nostri seculi est.

Sub Hadriano deinde Iudæi rebellare voluerunt. Syriam, ac Palæstinam diripere conati, missoque exercitu subacti sunt.] Rebellio Iudæorum hæc fuit. Anno cxxxv Iudæus quidam conuocato Barchobebus, re-

tus

ite

ste Iustino, Iudæos hortatus est, vt Christianos, nisi à Christo deficerent, ad grauiora supplicia abriperent. Fusus autem Iudææ præfectus ab Hadriano missus magnam vtriusque sexus Iudæorum stragem propterea

edidit, atque agrum eis ademptum Romanis addixit. sequenti anno vrbs capta, & solo æquata, veteribus templi reliquijs igne deletis. Tumque demum Iesu Christi vox diuina completa, cum dixit, fore, vt Hierosolymis lapis super lapidem non remaneret.

Qua tempestate Hadrianus existimans, se Christianam fidem loci iniuria perempturum.] Hadrianus Templum quoque Domini ad tollendam religionem terra obruit, ac templum aliud Veneri dedicauit, mansitque eo modo vsque ad Constantinum. Dio, Eusebius, Epiphanius. Paulinus in epist. ad hunc Seuerum. *Vbi sacra nati saluatoris infantia vagari, illic Veneris lamenta fingentium lasciuia luctibus infamis ritus ululabat.*

Militum cohortem custodias in perpetuum agitate iussit, quæ Iudæos omnes Hierosolymæ aditu arceret.] Legem etiam tulit, ne cui è gente Iudæa liceret in agrum Hierosolymitanum inire. Idem. Chrysostomus in Lucam: *Veni Hadrianus, & quoniam rursum in Galilæa rebellauerunt Iudæi, reliquias ipsius ciuitatis desolauit. legem etiam tulit, vt nullus Iudæorum Hierosolymam accederet.*

Hierosolymæ non nisi ex circuncisione habebat Ecclesia sacerdotem.] Id est ecclesia Christianorum Hierosolymæ non habebat episcopum, nisi, qui fuisset Iudæus, ac circuncisus, vt Iacobum fratrem Domini, & Symeonem filium Cleophæ, & ceteros, qui ab illis consecuti sunt vsque ad Marcum.

Quod quidem Christianæ fidei proficiebat.] Vtile erat Christianæ fidei, ne minem esse Christianum, nisi qui Iudæus sub legis obseruatione vixisset. ita ordinante Deo, vt libertas fidei legis seruitutem abrogaret.

Ita tum primum Marcus ex gentibus apud Hierosolymam episcopus fuit.] Eusebius huius rei auctor est libro I. v. cap. vi. Hist. Eccles. indo reliqui.

tus à libertate fidei atq; Ecclesie tolleretur. Ita tum primum Marcus ex gentibus, apud Hierosolymā episcopus fuit.

Quarta sub Hadriano persecutio numeratur, quæ tamen postea exerceri prohibuit: iniustū esse pronuntians, vt quisquam sine crimine reus constitueretur. Post Hadrianum Antonino Pio imperante, pax ecclesijs fuit.

Quarta sub Hadriano Persecutio numeratur, quæ tamen postea exerceri prohibuit, iniustum esse pronuntians, vt quisquam sine crimine reus constitueretur.] Meminit huius Persecutionis Eusebius quoque & S. Augustinus. cum autem questiones acerbissimæ exercerentur, Serennius Grannianus præfectus Asiæ litteras, vt inquit S. Iustinus, ad Hadrianum misit in hanc sententiam, Sibi iniquum videri, Christianos nullo obiecto crimine, & indirecta causa, quo populi acclamationibus satisfaceret, neci dari. Quibus litteris rescriptis Hadrianus, Minucio Fundano successore eius Asiæ proconsule, vt neminem Christianum sine iusto crimine, & non nisi nomine ad se delato morte multaret. Extat rescriptum eius apud Eusebium multis verbis scriptum, & propterea hoc loco præteritur.

Post Hadrianum Antonino Pio imperante pax ecclesijs fuit.] Hac de re sic Xiphilinus ex Dione: *Constat inter omnes, Antoninum Pium probum virum fuisse. neque enim ceteris subditis grauis, nec Christianis insensus fuit. quos vehementer obseruauit. Idem scribit Eusebius.*

AVRELI PERSECVTIO.

Sub Aurelio deinde Antonini filio Persecutio quinta agitata.] Hac temporibus Marci Aurelij comota est, verum exercita à Lucio Vero illius collega. Eusebius libro quinto: *Anno septimo Antonini Veri, grauis, & acerbissima in nonnullis terrarum*

par-

partibus Persecutionis procella ex temerario populi impetu per singulas urbes excitata contra nos ingrauescere capit. in qua infiniti martyrio coronati sunt.

Actum primum intra Gallias martyria visa. Qualia martyria hæc fuerint, affert Eusebius ex litteris ecclesiarum Gallicarum ad Asianas. quarum ille verba profert. nos eo labore superfedemus. Hinc Gregorius Turonensis in historia scripsit. In Gallijs multi pro Christi nomine sunt per martyrium gemmis caelestibus coronati, quorum passionum historie apud nos fideliter usque hodie retinentur.

Serius trans alpes Dei religione suscepta. Hoc parum verum esse puto. nam S. Martialis Lemovicum, Eucherius Treuiros, Fronto Preragoras, Sabinus, & Potentianus Senonas ad prædicandum euangelium à S. Petro Apostolo missi post sub Nerone pãsi esse dicuntur.

SEVERI PERSECVTIO.

Sexta deinde Seuero imperante Christianorum vexatio fuit. Orosius hanc quintam persecutionem vocat. Seuerus inquit, quinta post Nerone persecutione Christianos ex cruciauit. plurimiq; sanctorum per diuersas prouincias cruciati sunt. Eusebius, & S. Augustinus sextam nominat.

Quo tempore Leonidas Origenis pater sacrum in martyrio sanguinem fudit. Magnitudo Origenis filij facit, ut pater Leonidas illi strior sit. Res est exposita pluribus verbis ab Eusebio, qui Origenem doctum virum in primis, & probum vnicè dilexit. quamuis ille in multis fidei decretis errauerit.

Interiectis inde annis VII I, & xxx pax Christianis fuit. A primo anno Seueri vsque ad primum Decij anni numerantur xxv I I, non xxxv I I I. quare hic numerus est retinendus, atque per

Sexta deinde, Seuero imperante, Christianorum vexatio fuit. Quo tempore Leonidas, Origenis pater, sacrum in martyrio sanguinem fudit. Interiectis deinde annis VIII, & xxx pax Christianis fuit: nisi quòd medio tempore, Maximinus nonnullarum Ecclesiarum clericos vexauit.

per eos annos quicuisse Christianos inquit.

Nisi quod medio tempore Maximinus nonnullarum ecclesiarum clericos vexauit. Sumptum est ab Eusebio. qui ita scribit. Maximinus propter grauem inuidiam, qua contra Alexandri familiarum, in qua complures fideles, & Christiani versabantur, flagrabat, acerbam Persecutionem concitauit, iussitq; solos ecclesiarum præsidēs, tanquam auctores doctrine euangelicæ, neci dari. Firmilianus etiam episcopus Cappadociæ epistola lxxv apud Cyprianum inquit, hanc Persecutionem non per totum mundum, sed localem fuisse.

DECII, ET VALERIANI PERSECVTIONES.

Mox Decio imperante, iam tum septima persecutione sanctum in Christianos. Inde Valerianus octauus sanctorum hostis fuit.

Mox Decio imperante iam tum septima Persecutione sanctum in Christianos. Huius meminit Eusebius, Orosius, Augustinus, omnes. fuit eni crudelitate insignis.

Inde Valerianus octauus sanctorum hostis fuit. De hac Persecutione Cyprianus, Eusebius, S. Augustinus, Orosius.

DIOCLETIANI PERSECVTIO.

Post eum, interiectis annis ferè quinquaginta, Diocletiano & Maximiano imperantibus, acerbissima persecutio exorta, quæ per x. continuos annos plebem Dei depopulata est. qua tēpestas omnis ferè sacro martyrum cruore orbis infectus est: quippe certatim gloriosa in certamina rue-

Post eum interiectis annis fere quinquaginta Diocletiano, & Maximiano Imperatoribus acerbissima persecutio exorta, quæ per decem continuos annos plebē Dei depopulata est. Diocletianus, & Maximianus toto Imperij sui tempore infesti Christianis fuerunt, sed anno nono decimo infestissimi, edictis acerbissimis aduersus eos propositis eaque nona, ab alijs decima Persecutio appellata cœpta est an-

no cccxiii. desijt anno cccxii, cum decem annos fœuisset. Exercuere illam Diocletianus, & Maximianus anno vno, quousque imperio se abdicarūt, inde Galerius in Illyrico, Maximinus in Oriente, Maxentius in Italia. Nam Constantius, & Constantinus Magnus in Gallia, Hispania, & Britannia ab ea abstinerunt. Hęc Persecutionem pluribus descripsit Eusebius memoriz illius æqualis.

Qua tempestate omnis fere sacro martyrum cruce orbis infectus est. Quippe triginta dierum spatio xvii millia trucidata feruntur. Beda, & ceteri.

Quippe certatim gloria in certamina ruebatur. Opportunè reddens rationem, cur tam multi sacro tū martyrio coronati sint, laudat eorum temporum Christianos, & maximè episcopos, qui non solum quaesiti supplicia non horrescebant, sed etiam non quaesiti vltro se cruciati bus offerebant. Extat præclarum de episcopis illorum temporum testimonium apud Marcellinum hominem à Christiana pietate remotum, quod hoc loco prætermittere nefas esse existimo. id est libro xxvii. his verbis: *Quosdam provinciales antistes tenuissas edendi, potandiq; parcissime, vilitas etiam indumentorum, & supercilia humum spectantia perpetuo meminisse, verisq; eius cultoribus ut puros commendans, & verecundos. Ut autem laudat illos, sic æquales suos non obscure carpit, quod d præuis ambitionibus episcopatus appetere. ex quo apparet centum annorum spatio, pace ecclēijs reddita, prisecam illam disciplinam esse corruptam.*

ac Christianos præclarus se in bello, quam in pace gessisse.

Nullis vnquam magis bellis.] Comparat Persecutionem cum bello, & ait nullo bello maiorem vnquam numerum hominum esse deletum, quam hac Persecutione, nec Christianos maiore vnquam triumpho vicisse, quam, cum decem annorum stragibus vinci non potuerunt. Vincti autè non potuerunt, quia vsq; ad extremum Christianam constantiam tenuerunt, & supplicia tyrannorum contempserunt. is enim victor martyrij dicitur, qui tyranno sauenti non cedit.

Extant etiam mandata litteris martyrum passiones.] Credo intelligit eas, quas Eusebius historie suæ mandauit, ille enim separatim eas quoque edidit. verum nos non habemus. fortasse Sulpicius habuit. Vtinam autem ad tam præclaram conferendam memoriam ille in hanc historiam inclusisset.

Sed finis Persecutionis illius fuit ab hinc annos lxx. & lxxx. à quo tempore Christiani Imperatores esse cœperunt.] Hic est annus cccxii, quo Constantinus Magnus ex Gallijs Romam profectus, tyranno extincto Maxentio, Christianum se aperte professus est.

PAX SVB CONSTANTINO MAXIMO.

Nanq; tum Constantinus rerum potiebatur, qui primus omnium Romanorum principū Christianus fuit. Sanè tum Licinius, quia aduersum Constantinum de imperio certauit, milites suos litare præcepit: abnuentes, militia reiciebat. Sed id inter persecutiones non computatur: adeò res leuioris negotij fuit, quam vt ad Ecclesiarum

Nanq; tum Constantinus rerum potiebatur, qui primus omnium Romanorum Principum Christianus fuit.] Diocletiani Persecutionem pax excipit à Constantino Imperatore illata. Hoc scripsit Eusebius, atq; etiam Lactantius in Proemio ita: *Hoc opus nunc nominis tui auspicio inchoamus Constantine Imperator Maxime, qui primus Romanorum Principum repudiatis erroribus maiestatem Dei singularis, ac veri, & cognouisti, & honorasti.*

Sanè tum Licinius, qui aduersus Constantinum de Imperio decertauit, milites suos litare præceperat, abnuètes militia reijciebat, sed id inter Persecutiones non reputatur.] Diocletianus Galerium successorem reliquit in Orientali Imperio, Galerius Illyricum reliquit Licinio, homini Daco, Oriètem Maximino fororis filio, Italiam, & Africam Seuerò item fororis alterius filio, quas ei Maxentius Maximini filius eripuit. Constantinus inde Galliam, Hispaniam, & Britanniam à patre Constantio acceptas retinens Italiam, & Africam Maxentio ademit. & Constantiam sororem Licinio in matrimonium tradidit anno cccxiii Mediolani. Licinius igitur primùm gratia Constantini Christianis pepercit, & communibus armis Maximinum sæuicètem deleuit, & sibi Orientem vindicauit. Inde subortis simultatibus Illyrico spoliatus est à Constantino prælio ad Cibalas in Pannonia superatus. Inde anno cccxix veteribus repetitis offensioibus, vt Constantinum exacerbaret, Christianos vexare, id est ad sacrificia cogere, cœpit. Itaque anno cccxxiii, & cccxxiiii, bello à Constantino in Thracia, & Bithynia victus Imperio primum, deinde vita exutus est. Ex Eusebio, Zosimo, & alijs. Edicta Licinij contra Christianos hæc fuerunt. ne episcopi inter se conuenirent. ne Christiani in suo Palatio versarentur. ne viri cum mulieribus precatiois causâ in ecclesijs cõuenirent. ne episcopi mulieres sacra Christiana docerent. ne milites nisi nudato capite sacrificijs interessent. abnuentes muneribus spoliavit, atque acerbissimis martyrijs affectit. quam tamè vexationem leuiorem esse puet Sulpicius, quàm vt inter Persecutiones numeretur. fuerunt enim reliquæ Persecutionis Diocletiani.

Exinde tranquillis rebus paco fruimur.] Post Licinium nullæ

vulnera sperneniret. Exinde tranquillis rebus pace perfuimur: neque vltius persecutionem fore credimus, nisi eam quam sub fine iam sæculi Antichristus exercebit. Etenim sacris vocibus, x. plagis mundum afficiendum, pronuntiatum est: ita cum iam ix. fuerint, quæ superest, vltima erit. Hoc temporum tractu mirum est quantum inualuerit religio Christiana,

à gentilibus Persecutiones manarunt, sed ab hæreticis Imperatoribus, quas inter Persecutiones non numerant, ne decem numerum excedant. quod S. Augustinus miratur.

Neque vltius Persecutionem fore credimus, nisi eam, quâ sub fine iam sæculi Antichristus exercebit.] De qua scripsit Daniel, & S. Ioannes in Apocalypsi, vt supra dictum est, cap. xi.

Etenim sacris vocibus, decem plagis mundum afficiendum pronuntiatum est. ita cum iam nouem fuerint, quæ superest, vltima erit.] Hoc breuissimè à Sulpicio significatum multis verbis explanauit S. Augustinus libro xix de Ciuitate Dei cap. x xi. cū hanc opinionem, vt inanem, refelleret: Proinde nec illud quidem temere puto esse credendum, quod nonnullis visum est, vel videtur, nõ amplius Ecclesiam passuram Persecutiones vsque ad tempus Antichristi, quàm quot iam passa est, id est decem. & vndecima, eademq. sit ab Antichristo nouissima. Primam quidem cõputant à Nerone que facta est, secundam à Domitiano, tertiam à Traiano, quartam ab Antonino, quintam à Seuero, sextam à Maximino, septimam à Decio, octauam à Valeriano, nonam ab Aureliano, decimam à Diocletiano, & Maximiano. Plagas enim Aegyptiorum, quoniam decem fuerunt, antequam inde exire inciperet populus Dei, putant ad hunc intellectum esse referendas, vt nouissima Antichristi Persecutio similis videatur vndecimæ plage, qua Aegyptijs, dum hostiliter persequebantur Hebræos, in mari Rubro, populo Dei per siccum transeunte, perierunt. Sed ego illa re gesta in Aegypto istas Persecutiones propheticè significatas esse non arbitror, quamuis ab eis, qui hoc putant, exquisite, & ingeniosè illa singula bis singulis comparata videantur, non propheticò spiritu, sed coniectura mentis humane, quæ aliquando à verum peruenit, aliquando fallitur. Ostendit inde multas alias persecutiones fuisse partim à Iudeis, partim à regibus hæreticis illatas. atque ita concludit. Hæc, atque huiusmodi mihi cogitanti non videntur esse definiendus numerus Persecutionum, quibus exerceri oportet Ecclesiam. Sed rursus affirmare aliquas futuras à regibus, præter illam nouissimam, de qua nullus ambigit Christianus, non minoris est temeritatis. Itaque hoc in medio relinquitur, neutram partem questionis huius astruentes, siue destruentes, sed tantummodo ab affirmandi quodlibet horum audaci pœsumptione resocantes.

Hoc temporum tractu mirum est, quantum inualuerit religio Christiana.] Nempe ab anno cccxii, quo Cõstantinus Christum professus est, vsq; ad annum cccxxvii, quo mortem oppetiit.

S. CRVCIS INVENTIO.

Tum siquidem Hierosolyma horrens ruinis, frequentissimis, ac magnificentissimis templis est adornata.] Constantinus deleto Licinio, & Oriente sibi adiuncto Nicenum concilium abfoluit. Inde templum magnificentissimum ædificari iussit apud Hierusalem in loco Caluarie ad mortem Christi cohonestandam. Helena vero mater alterum in Bethleem, tertium in monte Oliuæ ad natiuitatem, & ascensionem honorandam construxit anno CCXXVI. vocat autem Hierosolymam horrentem ruinis, propter excidium à Tito, & ab Hadriano illatam. quamuis post Hadrianus ruinas urbis miseratus eam aliqua ex parte refecerit, atque Aeliam appellarit.

Nanque Helena, mater principis Constantini, quæ Augusta cum filio conregnabat, cum Hierosolymam agnoscere concupisceret, reperta ibi idola, ac templa protulit.] Helena Augusta iam exalta ætate, vt Orientem, in quo erat Iudæa, in potestatem filij venisse vidit, pietatis causa Hierosolymam adiit, vt locum, in quo Christi

Tum siquidem Hierosolyma horrens ruinis, frequentissimis ac magnificentissimis Ecclesijs est adornata. Nanque Helena, mater principis Constantini, quæ Augusta cum filio cõregnabat, cum Hierosolymam agnoscere concupisceret, reperta ibi idola ac templa protulit: mox vsa regni viribus, basilicam in loco Dominicæ passionis, & resurrectionis, & ascensionis constituit. Illud mirum, quod locus ille, in quo postremum institerant diuina vestigia, cum in cælum Dominus nube sublatus est, continuari pavimento cum reliqua stratorum parte non potuit. Siquidem quæcunque applicabatur, insolens humana suscipere terra respueret, excussis in ora apponentium sæpe marmoribus. quinetiam calcati Deo pulueris adeo perenne documentum est, vt vestigia impressa cernantur. Et cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non sentiat: & eadem adhuc sui speciem, velut impressis signata vestigijs, terra custodit. Eiusdem reginæ beneficio crux Domini tum reperta: quæ neque in principio obsistentibus Iudæis potuerat consecrari, & postea diruta ciuitatis oppressa ruderibus, non nisi tam fideliter reuerenti meruit ostendi. Igitur Helena primum de loco passionis certior facta, admota militari manu, atque omnium prouincialium multitudine in studia reginæ certantium, effodi terram, & contigua quæque ac vastissima ruinarum purgari iubet: mox pretium fidei & laboris tres pariter crucis, sic vt olim Domino ac latronibus duobus fixæ fuerant, reperiuntur, Hic vero

stus homo versatus fuerat, oculis suis subijceret. cumque in loco sepulchri templum, & simulachrum Veneris ibi ab Hadriano collocatum reperisset, vtrumque diruit. vt Eusebius prodit. atque hæc sunt idola, quæ Sulpicus tradit.

Mox vsa regni viribus basilicam in loco Dnicæ passionis, & resurrectionis, & ascensionis constituit.] Basilicas Christiani appellarunt maiores ecclesias, vt Titulos, & parochias, minores. Basilicas vero aut Deo dicarunt, eaque Dnica dixerunt, aut martyribus, & Martyria nominarunt. Helena vero basilicam ex vestigialibus Imperij permittente filio condidit, vnam in loco Dnicæ passionis, idest in monte Caluarie, quod nunc Sepulchrum Domini dicitur; alteram in loco Ascensionis, idest in monte Oliuæ. in loco vero resurrectionis nullam. nam idem est resurrectionis ac sepulture locus. melius dixisset, in loco natiuitatis, vt basilicam in Bethleem conditam indicaret. Eusebius.

Illud mirum, quod locus ille, in quo postremum institerant diuina vestigia, cum in cælum Dominus nube sub-

lacus est, continuari pavimento cum reliqua strarum parte non potuit.] Hoc miraculum apud neminem alium legi. loquitur autem de templo Oliueti.

Eiusdem reginæ beneficio crux Domini tum reperta.] Crucem ab Helena inuentam produunt Eusebius de vita Constantini, Paulinus ad Seuerum epistola II. Rufinus in historia ecclesiastica, itemque Theodoritus, & S. Ambrosius in Oratione de obitu Theodosij.

Quæ neque in principio obstitentibus Iudæis poterat consecrari, & postea diruta ciuitatis oppressa rudibus, non nisi tam fideliter inquirenti meruit ostendi.] A principio Christiani crucem consecrare non poterunt, quia Iudæi per annos xxxviii. prohibuerunt. sequuta est inde anno LXXI ruina templi, & Hierusalê, qua crux obruta rudibus prope euauit, vsque ad annum cccxxvi. quo diuino spiritui reuelata inuenta est.

Igitur Helena primum de loco passionis certior facta.] Admonita nempe ab incolis loci, sepulchrum ibi fuisse, vbi tum erat templum, & simulachrum Veneris, terram egeri iussit, atque ea altè effossa tandem tres cruces inuenit, adhuc terræ ita fixas, ut steterant, cum Christus, & latrones eis affixi fuerant. Eusebius, Rufinus, Theodoritus, Paulinus.

Hic verò maior dignoscendi patibuli, in quo Dominus penderat,

rò maior dignoscendi patibuli, in quo Dominus penderat, difficultas omnium animos mentesque turbauerat, ne errore mortalium forsitan pro cruce Domini latronis patibulum consecrarent. Capiunt deinde consilium, ut aliquem recens mortuum crucibus admouerent. Nec mora, quasi Dei nutu funeris exstincti sollénibus exequijs deferebatur, concursuque omnium feretro corpus eripitur. Duabus prius frustra crucibus admotis, vbi Christi patibulo attactum est, dictu mirabile, trepidantibus cunctis, funus excussum, & inter spectatores suos astitit: Crux reperta, dignoque ambitu consecrata.

rat, difficultas.] Cum tres essent, ambigere cœperunt, quæ potissimum corpus Domini sustinisset, ne crucem latronis pro cruce Domini consecrarent, ac coherent.

Capiunt inde consilium, ut aliquem recens mortuum crucibus admouerent.] Alij ægrotum admotum. Sulpicius, & Paulinus mortuum produunt.

Nec mora, quasi Dei nutu funeris exstincti solemnibus exequijs deferebatur.] Legendum *funus exstincti* ut sit funus hominis mortui deferebatur. sic Cicero de Oratore. *Cum funus quoddam duceretur.*

Funus excussum, & inter spectatores suos astitit.] Id est mortuus excitatus est.

Crux reperta, dignoque ambitu consecrata.] Ambitum honorem, & pompam consecrationis vocat.

HAERESIS ARRIANA, ET CONCILIVM

NICAENVM CATHOLICVM

contra eum.

His per Helenam gestis, principe Christiano libertatem atque exemplum fidei mundus acceperat: sed longè atrocius periculum cunctis Ecclesijs illa pace generatum. namque tum hæresis Arrii prorupit, totumque orbem inuecto errore turbauerat. Etenim duobus Arrijs, acerrimis perfidiæ huius auctoribus, Imperator etiam deprauatur: dumque sibi religionis officium videtur implere, vim perfe-

His per Helenam gestis, principe Christiano, libertatem, atque exemplum fidei mundus acceperat. sed longè atrocius periculum cunctis ecclesijs illa pace generatum. namque tum hæresis Arrii prorupit.] Restant huius libri duo exponenda capita, quæ res continent ut periculosas, sic ad memoriam maximè insignes. Vnū est hæresis Arriana, alterū, quæ Priscillianistarum est dicta. De hæresi Arriana hinc dicere orsus inde narrationem longius prouehet. atque in primis quinque concilia ad eam rem habita memorabit, Nicænum, & Sacer-

cutio-

BB 4 dicense,

dicens, quæ Catholica fuerunt, Sirmienſe, Mediolanenſe, & Ariminenſe, in quibus Arrianorum eſt deſenſa ſententia. Ordo aut̄ huius hiſtorie ſic contexitur. Anno cccxix Arrius preſbyter cum epiſcopo ſuo Alexandro de Trinitate diſputare inſtituit, atque opinionem Sabellianæ contrariam intulit. vt enim ille vnam, naturam, & perſonam eſſe patris, & filij cenſuit, ſic Arrius duas eſſe naturas, duasque perſonas aſſeruit, ac filium ita à patre creatum eſſe, vt fuiſſet tempus, cum non eſſet. cum autem magnæ propterea inter epiſcopos Orientis cõſtata diſſenſiones eſſent, recta fides in magnum adducta diſcrimẽ erat. Interim Conſtantinus anno cccxxiii bellum cū Licinio Orientis domino iniit, atq; illud anno cccxxiv feliciffimẽ confecit. Cum autem ex Thracia in Aſiam, & Aegyptum tranſire victor ad eas prouincias ordinandas veller, tumultus graues eccleſiarum, & cauſam eorum accepit. atque ita ex Sylueſtri tum pontificis auctoritate conciliũ ad eam rem tranſigendam in Bithyniam Nicæam indixit. quo anno ſequenti, ideſt

cutionis exercuit: aſtiq; in exilium epiſcopi, ſauitũ in clericos, animaduerſum in laicos, qui ſe ab Arrianorum communionẽ ſecreuerant. Quæ autem Arriani prædicabant, erant huius ſcemodi: patrem Domini inſtituendi orbis cauſa genuiſſe filium: eò pro poteſtate ſui ex nihilo, in ſubſtãtiam nouam atque alterã, factum Dominum nouum, alterumq;: fuiſſe autem tempus, quo filius non fuiſſet. Igitur huius mali cauſa Synodus apud Nicæam ex toto orbe contrahitur. cccſiquidem & duo de viginti epiſcopis congregatis, fides plena conſcribitur: hæreſis Arriana damnatur, Imperator decretum epiſcopale complectitur. Arriani nihil contra ſanam fidem retractare auſi, ſe quoque tamquã acquieſcentes, nec aliud ſentientes, Eccleſijs miſcuerunt: manebat tamẽ in pectoribus eorum inſitũ

in catholicos viros odium: & aduerſus quos de fide diſceptare non poterant, eos ſubornatis accuſatoribus, fictiſq; criminibus appetebant. Itaque primũ Athanaſium Alexandria epiſcopum, iuriſconſultum, qui apud Nicenam ſynodum diaconus adfuerat, aggreſſiuntur, abſentemque condemnant. Etenim ad crimina, quæ falſi teſtes cõgeſſerãt, aggregabãt, quòd Marcellum atque Photinũ, hæreticos ſacerdotes, Synodi iudicio condemnatos, prauo ſtudio recepiffet. Sed de Photino dubium nõ erat, meritò fuiſſe damnatum: in Marcello nihil tum damnatione dignum reperitũ videbatur: maximumq; ei ſtadium partium innocẽtium acceſſerat, quòd eodem illos iudices, à quibus fuerat condemnatus, hæreticos eſſe nemo dubitabat. Ceterum Arriani non hos potius quam Athanaſium,

cccxxv Paullino, & Iuliano coſſ. epiſcopi cccxxviii conuenerunt, ac formulam fidei conſcripferunt, in qua præter cetera *filium genitum, non factum, conſubſtantialem patri, & ex patre natum ante omnia ſecula confirmarunt.* Inde Helena in Orientem progreſſa crucem inuenit. Hæc teſtimonio Eufebij, Soſtratis, Theodoriti, Rufini aliorumque ſcriptorum ita manifeſta ſunt, vt conuelli non poſſint. Neque vero aliter ſentit Sulpicius, niſi quòd in ordine rerum non mediocriter labitur. Nam ſignificat, Helenã ante crucem inueniſſe, quã Arriana prorumperet hæreſis, aut Concilium Nicænum aduocaretur. Quòd facere non potuit, Licinio uſque ad cccxxiv annum Chriſti Oriẽtis Imperiũ obtinente. Etenim duobus Arrijs accerimis perfidie huius auctoris Imperator etiã de prauatur. Queratur fortãſſe, qui ſint hi duo Arrij. Horum vnus fuit Arrius auctor hæreſis aſſerentis, Chriſtum à Deo creatum eſſe ex nihilo. Alter verò fuit Arrius ille ſecundus, cuius Alexander epiſcopus in epiſtola apud Socratem meminit, credo, preſbyter ille, quem

Constantia moriens Constantino fratri Augusto commendauit, & per quem Arrio priori Constantinus conciliatus est. & cui Constantinus moriens testamentum suum commisit. Hi Constantinū specie pietatis aut corruerunt, aut certe depererunt, cum se cū Catholicis sentire prolata falsa fidei formula simularent. Huius presbyteri Socrates, & reliqui meminerunt, sed suppresso nomine. Verū hæc, quæ ante Nicænum concilium acta fuisse, Sulpicius videtur innuere, non solum post concilium, sed etiam in extremo Constantini imperio acta sunt.

Acti que in exilium episcopi.] Vnum tantum Athanasium accepimus à Constantino esse in Galliam relegatum, vt pacem Alexandrinæ ecclesiæ pareret. quem etiam moriens paulo post restituit. Cetera, quæ in clericos, & laicos à Constantino, tanquam Arriano, facta dicuntur, apud locupletes auctores non inueniuntur.

Quæ autem Arriani prædicabant, erant huiusmodi. Patrem Domini instituti orbis causâ genuisse filium, & pro potestate sui ex nihilo in substantiam nouam, atque alteram factū Dominum nouum, alterumq; fuisse autem tempus, quo filius non fuisset.] Ex epistola Alexandri episcopi apud Socratem, Arrius dixit filium factum esse proprio Dei verbo, & sapientia, per quam cetera omnia fecit. item nostra causâ factum esse, vt Deus per ipsum, tanquam per instrumentum nos crearet, neq; extitisse, nisi Deus nos creare decreuisset. Itaq; his verbis opposita sunt verba illa Symboli Nicæni contra illum constituti. *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis.*

Ceterum censuit Arrius, filium non esse ex eadem substantia, qua patrem, neque coæternum, sed factum, & creatum fuisse ex nihilo, & fuisse tempus, cum non esset. Vnde in quadam epistola apud Epiphanium dixit: *Propter hoc Persecutionem patimur, quia diximus, Principium habet filius, Deus vero sine principio est. quod dicimus. Filius ex nihilo est, eo quod neque patris Dei est, neque ex substantia quodam.*

Igitur

Igitur huius mali causâ Synodus apud Nicæam ex toto orbe contrahitur.] Constantinus deleto, vt dixi, in Bithynia Licinio, cū audisset, Aegyptum, Asiamq; turbatam esse dissidijs episcoporum inter se de fide dissentientium, concilium Nicæam in Bithynia conuocauit ex auctoritate Syluestri pontificis. Anno cccxxv, Iuliano, & Paullino cons. conuenerunt ferè ex Oriente cccxviii episcopi, quibus etiam vehicula, & iumenta ad celeritatem itineris Constantinus suppeditauit. affuerunt etiam legati Syluestri Pontificis Victor, & Vincentius, præterea ex Hispania Osius episcopus Cordubensis.

Fides plena conscribitur.] Fidem appellat Symbolum fidei à concilio Nicæno conscriptum; plenum autem, quia illo omnibus hæresibus, quæ de patre, & filio ante fuerant, est responsum, certaque fides plenissimè constituta, quod in Symbolo Apostolico non fuerat factum. in illa enim breuiter ita scriptum erat. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cæli, & terræ. in hoc verò plenius. Credo in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cæli, & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium. Ibi erat: Et in Iesum Christum filium eius vnicum, Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus. descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. ascendit ad celos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis, inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. In hoc verò omnia vberius. Et in vnum Dominum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus est de Spiritu sancto, & homo factus est. & quæ sequuntur. Quæ verò ad Spiritum sanctum pertinent, ea tum intacta relicta. ac post Chalcedonensi concilio pluribus explicata, & aucta.

Hæresis Arriana damnatur.] Et quidem his verbis. *Qui dicunt, Erat, quando non erat, & priusquam gigneretur, non erat, aut quod ex nihilo factus est, aut ex alia substantia, vel essentia, dicentes esse aut creatum, aut alterabilem filium Dei, hos tales anathematizat Catholica, & Apostolica Ecclesia.* Dicitur autem anathema, teste Socrate, sententia contra alicuius blasphemiam auctorem pronunciata, quod perinde nota fiat, ac si in columna incisa publicè proponatur.

Impe-

Imperator decretum episcoporum amplectitur. Quippe narrat Eusebius, perfecto concilio Constantinum misisse litteras in omnes provincias ad episcopos, eosque certiores fecisse de ijs, quæ in Nicæno concilio constituta erant, de quaestione Trinitatis, & diei Paschatis celebrandi. simulque editum litteris adiunxisset, ut omnes ei decreto assentirentur. Eusebius, Socrates, & ceteri.

Arriani nihil contra sanam fidem retractare ausi, se quoque tanquam acquiescentes, nec aliud sentientes, Ecclesiis miscuerunt. Hi fuerunt Eusebius episcopus Nicomediensis, & pauci alij, qui post aliquot annos cum libellam penitentiae porrexissent, ecclesijs suis, quas damnati amiserant, restituti sunt.

Manebat tamen in peccatoribus eorum insitum in Catholicos viros odium, & aduersus quos de fide disputare non poterant, eos subornatis accusatoribus, scilicet, criminibus appetebant. Qui sint Catholicici, aut unde vocentur, & quemadmodum opponantur hereticis, pluribus docuit D. Pacianus in epistola ad Sympronianum Nouatianum. quam de industria de Catholico nomine scripsit his verbis. Sub apostolis, inquit, nemo Catholicus vocabatur. esto, sic fuerit. vel illud indulget, cum post apostolos hereses extitissent, diuersisq; nominibus columbam Dei, atque reginam lacerare per partes, & scindere niterentur, nome cognomen suum plebs apostolica postulabat, que incorrupti populi distingueret unitatem? Et post. Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen illud me nuncupat, istud ostendit, hoc probor, inde significor. Et si reddenda postremo Catholici vocabuli ratio est, & exprimenda de Graeco interpretatione Romana, Catholicus ubique unum, vel ut doctiores putant, obedientia omnium nuncupatur mandatorum, scilicet Dei, unde Apostolus, Si in omnibus obedientes estis. Et iterum. Sicut enim per inobedientiam unius peccatores constituti sunt multi, sic per dicto audientiam unius iusti constituntur multi. Ergo qui Catholicus, idem obediens, idem est Christianus. atque ita Catholicus Christianus est. Quare ab heretico nomine noster populus hac appellatione diuiditur, cum Catholicus nuncupatur. Sed quod catholicus ubique unum est, sic superiores putat, id ipsum David indicat dicens, Assit regina veste aurata, & varietate circumdata. hoc est una in omnibus. Et in Cantico Canticorum sponsus hac loquitur. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri sue, electa est genitrici sue. Ergo in omnibus una, & una super omnia. Hæc ille. Nos autem putamus Catholicum dici, qui fide catholica inbutus est, fides autem Catholica est, quam Catholica tuetur Ecclesia.

quia quod nomen apostoli in simbolo fidei à se confecto posuerunt, Et sanctam Catholicam Ecclesiam. Ut autem epistolæ Catholicæ dictæ sunt, quæ non vni sigillatim, sed in vniuersum multis, aut vniuersis sunt missæ, sic fides Christiana Catholica dicta est, quæ legem continet non Hebræis tantum à Deo datam, ut lex Moylis, sed Hebræis, & gentilibus, & ceteris omnibus. Qui ergo Christianus cum Catholica sentit Ecclesia, is verè catholicus, qui ab ea paullulū disidet, hæreticus appellatur. Apostoli enim, fidem à Christo traditam breuiter in simbolo digesserunt. quod postea subortis hæresibus patres interpretantes magis dilatarunt. ac sanctam Catholicam Ecclesiam eam, quam apostoli constituerunt, prodiderunt.

Itaque primum Athanasium Alexandriæ episcopum iuriconsultū qui apud Nicænam Synodum affuerat diaconus, aggregatum, absente tamen, condemnant. Hæc vix intelligi possunt. nisi pluribus verbis explicentur. Post res Nicæno concilio constitutas Eustathius episcopus Antiochenus scriptum edidit, in quo consubstantialem patri filium, quod negauerant Arriani, defendit. Cui Arriani respondērunt. Ita recrudescente odio concilium ad eam rem Antiochiæ habitum est, in quo Arriani Eustathium Antiochenum, & Athanasium Alexandrinum episcopos, Catholicorum principes, confictis criminibus accusarunt, atque Eustathium obiecto adulterio ecclesia depulerunt. Athanasium inde aduersus falsa aduersariorum crimina Constantinus defendit. inde cum manū mortuo Arsenio defecuisse, sacrum calicem confregisse, & stuprum commississe objecerent, ad eas res concilium Cæsaream anno CCCXXXIV aduocauit. Athanasius autem, qui illi concilio non affuerat, postero Tyrum accessit, ac refutatius criminibus, concilio nondum dimisso ad Constantinum se contulit. atque ita abiens, quod citatus ad Cæsariense concilium non assuisset, damnatus est. Hæc ex Apologia Athanasij, & Socrate, ceterisque,

Enim ad crimina, quæ falsi testes congesserant, aggregabant, quod Marcellum, atque Photinum hereticos sacerdotes Synodi iudicio condemnatos prauo studio receperat. De Photino dabitur non erat, merito fuisse damnatum. In Marcello nihil tum damnatione dignum reperitur. Mire hoc loco res, & tempora à Sulpicio confunduntur. nam Græci, quibus hæc tradere præcipue curæ fuit, hæc ipsa post mortem Constantini facta rettulerunt, quæ à Sulpicio præpostero ordine in ætatem Constantini reijciuntur, & quidem hoc illi ordine.

ordine. Anno cccxxxv viuente adhuc Constantino, teste So-
crate, Marcellus Ancyrae episcopus contra Asterium quendam,
qui tum editis libris Arrij dogma assererat, librum conscripsit.
& dum errorem eius coarguere voluit, imprudenter sese in con-
trarium induit, quippe asserens Christum, quomodo Paulus Sa-
mosatenus censuerat, solum hominem esse. Cum autem eo an-
no episcopi Hierosolymis conuenissent, Asterij, vt hominis pri-
uati, nullam rationem habuerunt, sed à Marcello, vt ab episcopo,
libri sui rationem repoposcerunt, eaq; re comperta, vt sententia
desisteret, preceperunt. ille librum se combustum promissit, con-
cilio inde Constantinopolim à Constantino aduocato rursus de
Marcelli causâ disceptarunt. atque eum, contra quam promisse-
rat, librum se comburere velle recusantem, ecclesia spoliarunt.
ac loco eius Basilium Ancyram miserunt. Eusebius autem Pam-
phyli tribus libris editis opinionem eius redarguit. Hæc Socra-
tes. Hos ego Eusebij libros nondum typis impressos legi, à Ioan-
ne Curterio viro doctissimo, & eiusmodi monumentorum in-
dagatore diligentissimo mihi datos. Anno cccxxxvi Cōstanti-
nus nouis Arrianorum criminationibus in Athanasium intentis
permotus ipsum Treuiros in Galliâ amādauit. Anno cccxxxvii
Cōstantino mortuo Athanasius Constantini iunioris ope ad Ec-
clesiam Alexandrinam se rettulit. Anno cccxli Arriani episco-
pi Antiochię conuocati Athanasium episcopum ecclesia depule-
runt, quod iniussu episcoporu ad illâ se recepisset. Anno cccxlii
Marcellus Ancyrae episcopus Romam profectus Iulij pontificis
litteris ecclesiam suam recuperauit. Anno cccxliiii Photinus
episcopus Sirmienfis Marcelli discipulus supradictam hæresim re-
nouauit, neque cum Catholicis, neque cū Arrianis vtique con-
gruentem, nempe filium nullo modo ante sæcula genitum fuisse,
sed ex Maria primum initium habuisse, atq; hominem tantum-
modo esse, cum Catholici genitum ab æterno dicerent, Arriani
verò tum factum, cum creare Deus mundū constituit. Anno inde
cccxlviij Concilium Sardicæ in Dacia Masie Catholici ha-
buerunt, in quo fidem Nicenam, quæ oppugnabatur, cōfirmave-
runt, atq; Athanasium, ac Marcellum ab Arrianis, vt diximus,
damnatos absoluerunt, Photinum verò vt verè hæreticum con-
demnarunt. tum verò Athanasius Marcellum absolutum in com-
munionem recepit, Photinum damnatum non item. Hæc hoc or-
dine gesta esse, ostendit Socrates, & Sozomenus. Quæ peruersè
relata

relata esse à Sulpicio constat. Falsum est. n. Arrianos viuente Con-
stantino Athanasio obiecisse, quod Marcellum, & Photinum dam-
natos recepisset. neq; enim Athanasius Marcellū recepit in com-
munionem, nisi postquam Sardicensi cōcilio absolutus est, Pho-
tinum autem nunquam. Et Photini causâ viuente Constantino
tractari non potuit, cum post eius mortem hæresim suam intule-
rit. Arriani autem cum neq; Hierosolymitano, neq; Constanti-
nopolitano concilio, idest viuente Constantino, absoluerunt,
sed post Sardicensi concilio absolutus est à Catholicis.

*Maximeq; ei studium partium innocentium accesserat, quod eosdem
illos iudices, à quibus fuerat condemnatus, hæreticos esse, nemo dubita-
bat.] Catholicis maxime eo nomine ad absolutionem Marcelli
inclinarunt, quod is ab Arrianis hæreticis fuerat condemnatus.*

*Ceterum Arriani non hos potius, quam Athanasium, remouere cu-
piebant. Itaque Imperatorem eousq; compellunt, vt Athanasium exu-
latum ad Gallias mitteretur.] Quam vellem, hanc partem nun-
quam attigisset Sulpicius, confundit enim tempora Constantini
patris hominis Catholici cum temporibus Constantij Arriana
labe imbuti. quod postea fecere quoque alij, hanc historiam mul-
tis erroribus deprauantes. Athanasius enim à Constantino Tre-
uiros in Gallias relegatus est, antequam Photini nomen in Ec-
clesia increbesceret.*

*Mox in Aegypto octoginta episcopi congregati Athanasium inius-
se condemnatum fuisse pronunciant.] Huius concilij nemo præter
hunc alius meminit.*

CONCILIVM SARDICENSE CATHOLICVM COTRA ARRIANOS.

Res ad Constantinum re-
fertur. iubet ex toto orbe
apud Sardicam episcopos
congregari: atque omne iu-
diciū, quo Athanasius dam-
natus fuerat, retractari. In-
ter hæc Constantinus mori-

*Res ad Constantinum refer-
tur, iubet ex toto orbe apud
Sardicam episcopos congrega-
ri.] Nihil fingi potest per-
uersius. Nam Concilium
Sardicense rogatu Constan-
tis, & permisso Constantij
actum est in Dacia anno de-
cimo, postquam Constanti-
nus pater vita deceaserat.*

in quo, vt dixi fides Nicæna est confirmata, Athanasius, & Marcellus absoluti, Photinus condemnatus.

Iner hæc Constantinus moritur.] Moritur Constantinus anno cccxxxvii, Concilium Sardicæ habetur anno cccxlvii. Vide, quàm hæc omnia labent.

Synodus congregata iam Constantino Imperatore, Athanasium absoluit, Marcellus quoq; episcopatu redditur.] Verum vtrunque, falsum illud, Sardicæ viuentis Constantino episcopos conuenisse.

Nam de Photino episcopo Sirmiensi non est rescissa sententia, quia etiam nostrorum iudicio hæreticus probabatur.] Quoniam Photinus de filio neque cum Catholicis, neq; cum Arrianis consentiebat, propterea Catholici damnationem Arrianorum non resciderunt, sed confirmarunt. si modo verum est, eum ante Sardicem se concilium condemnatum.

Et tamen hoc ipsum Marcellum grauabat, quia Photinus auditor eius fuisse in adolescentia videbatur.] Hoc idem tradunt Græci, Photinum discipulum Marcelli fuisse. Quare mirum fuit, absoluti

tur. Synodus congregata iâ Constantino Impratore, Athanasium absoluit: Marcellus quoque episcopatu redditur. Nam de Photino episcopo Sirmiensi non est rescissa sententia, quia etiam nostrorum iudicio hæreticus probabatur. Et tamen hoc ipsum Marcellum grauabat, quia Photinus auditor eius fuisse in adolescentia videbatur. Veruntamen ad Athanasij absolutionem etiâ illud accesserat, quod Vrsatius & Valens, principes Arrianorum, cum post Synodum Sardicensem videretur à communionem secreti, coram positi, à Iulio Romanæ vrbis episcopo veniâ poscerunt, quod innoxium condemnassent: meritoque eum sententia concilij Sardicensis absolutum professi sunt. Interiecto deinde tempore Athanasius, cum Marcellum parum sanæ fidei esse penitus comperisset, à communionem suspendit. ha-

buitque ille hanc verecundiam, vt tanti viri iudicio notatus, sponte concederet. Ceterum antea innocens, postea deprauatus, videri poterat iam tum nocens fuisse, cum de eo fuerat iudicatum.

repetiuit Socrates. factum est autem anno cccxlviij. Vrsatius Singidonis Mœsiæ, Valens Mursæ. Pannoniæ episcopi fuerunt. Iulius post Marcum pontifex fuit.

Interiecto deinde tempore Athanasius, cum Marcellum parum sanæ fidei comperisset, à communionem suspendit.] Huius rei Sulpicius solus est auctor. Epiphanius autem inquit, Athanasium à se de Marcellis interrogatum ita respondisse, vt neque defenderit eum, neque arguerit, sed leui risu edito ostenderit, haud magnum illum flagitium esse, vt qui semetipsum purgasset.

CONCILIVM SIRMIENSE ARRIANVM.

Nacti ergo Arriani istiusmodi occasionem, conspiciunt, penitus Sardicensis Synodi decreta subuertere. Etenim eis color quidam superpetere videbatur, quod tam iniuste fuisset pro Athanasio iudicatum, quam Marcellus fuerat absolutus, qui nunc etiam Athanasij iudicio hæreticus esse probaretur. Namque Marcellus Sa-

absolui magistrum, cõdemnari discipulum. Verum longe inter se opinione differant, nam Marcelli opinio ad Sabellianam propius accedebat, Photini ad Paulianam.

Veritatem ad Athanasij absolutionem, etiam illud accesserat.] Hoc de se scripsit Athanasius in Apologia, &

repetiuit Socrates. factum est autem anno cccxlviij. Vrsatius Singidonis Mœsiæ, Valens Mursæ. Pannoniæ episcopi fuerunt. Iulius post Marcum pontifex fuit.

Interiecto deinde tempore Athanasius, cum Marcellum parum sanæ fidei comperisset, à communionem suspendit.] Huius rei Sulpicius solus est auctor. Epiphanius autem inquit, Athanasium à se de Marcellis interrogatum ita respondisse, vt neque defenderit eum, neque arguerit, sed leui risu edito ostenderit, haud magnum illum flagitium esse, vt qui semetipsum purgasset.

Nacti ergo Arriani istiusmodi occasionem, conspiciunt penitus Sardicensis Synodi decreta peruertere.] Græci scribunt, Arrianos Constantis Imperatoris morte excitatos, & Constantij leuitate confisos consilia concilij Sardicensis peruertendi cepisse. Sulpicius verò alias fortasse, quibus nos caremus, sequutus historias, iudicio Athanasij Marcellum condemnantis adductos tradit.

Etenim eis color quidam superpetere.

bellia-

CC

pete.

petere videbatur, quod tam iniuste fuisset pro Athanasio iudicatum.] Concilium Sardinense damnabant eo nomine, quod Athanasium ab soluisset, nam tam illum iniuste absolutum fuisse, quam Marcellus fuerat, que post Athanasium, tanquam hereticum, a communione depulerat.

Namque Marcellus Sabellianæ heresis auctor extiterat.] Hoc idem scribit Epiphanius libro tertio contra hereses. Quare Arriani bellum ei mouerunt, ut qui Sabellianis aduersentur, nam ut Sabelliani solam diuinitatem in Christo defendunt, sic Arriani solam humanitatem.

Photinus verò nouam heresim iam ante protulerat a Sabellio quidem in unione dissentiens, sed initium Christi ex Maria prædicabat.] Epiphanius inquit, Sabellium docuisse eundem esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ut sint in vna substantia tres nomēclaturæ. Photinus vero hoc negauit. quippe qui Christum non ante fuisse, quam Mariam Matrem, atque ex ea principium habuisse, dixerit. Arriani verò Christum creatum ante secula dixerunt.

Itaque

bellianæ heresis assertor extiterat: Photinus verò nouam heresim iam ante protulerat, a Sabellio quidem in unione dissentiens, sed initium Christi ex Maria prædicabat. Igitur Arriani astuto consilio miscent innoxium criminosis, dānationemque Photini & Marcelli & Athanasij eadem sententia comprehendunt: illud nimirum apud Imperatorum animos præstruentes, ut non putarentur de Athanasio peperam iudicasse, qui de Marcelllo atq; Photino vera sensissent. Veruntamen ea tempestate Arriani perfidiam suam occultabant, non ausi palam erroris sui dogmata prædicare, catholicos se gerebant, nihil sibi prius agendum rati, quam ut Athanasium Ecclesia submoueret; qui semper eis velut murus obstiterat: quo remoto, reliquos in libidinem suam cessuros sperabant. Sed pars episcoporum, quæ Arrium

sequē-

sequebatur, damnationem Athanasij cupitam accepit: pars coacti metu & factione, in studia partium cōcesserant. pauci quibus fides cara, & veritas potior erat, iniustum iudicium non receperunt. inter quos Paullinus, episcopus Treuerorū, oblata sibi epistola ita subscripsisse traditur, se in Photini atque Marcelli damnationem præbere cōsensum, de Athanasio non probare. Tum verò Arriani, vbi doliparum processerant, vi agere decernunt. Nam quodlibet audere atque agere facile erat, regis amicitia subnixis, quem sibi prauis adulationibus deuinxerant. Quinetiam ex consensione multorū inexpugnabiles erant. nā omnes ferè duarum Pannoniarum episcopi, multiq; Orientalium, ac tota Asia in perfidia eorum coniurauerant. Sed principes mali istius habebantur, a Singiduno Vrsatius, Valens a

Mur-

Itaque Arriani astuto consilio miscent innoxium criminosis, damnationemq; Photini, & Marcelli eadem sententia comprehendunt.] Arriani anno CCCLi impulere Constantium, ut concilium Sirmium in Pannonia aduocaret. quod causā Photini, que vtriq; parti improbabatur, cognosceretur. ibique Photinum dānarunt, quia damnatione dignus omnibus videbatur; Marcellum verò, quia, ut inquit Sulpicius, ab Athanasio damnatus fuerat, Athanasium autem, quasi veritatem eandem sequuti, quam in Photino, & Marcello spectarant. De eodem concilio etiam Socrates, Sozomenus, Theodoritus, & Rufinus.

Veruntamen ea tempestate Arriani perfidiam suam occultabant, non ausi palam erroris sui dogmata prædicare, Catholicos se gerebant.] Arriani in concilio tres fidei formulas protulerunt. in quibus diuersis verbis remota substantiæ mentione filium Patri simile affirmarunt, nondum ausi dissimilitudinem asserere, quod postea fecerunt. illud rebus omnibus ante ferentes, ut Athanasium ante remouerent, qui tanquam murus contra se pro-

CC 2 Ca-

Catholicis stabat. quo remoto reliquos facile sibi perabant cessuros. Hi cum verbis ab Arrio dissentiret, sed re consentirent, Semiarriani, teste Epiphano, dicti sunt.

Sed pars Episcoporum, que Arrium sequebatur, damnationem Athanasii cupit am accepit. In sententijs de Athanasio ferendis, in tres partes diuisi episcopi sunt. vna studio Arrij Athanasium condemnavit, altera metu coacta in eorum sententiam abiit, tertij, quibus veritas potior erat, Athanasij damnationi assensum, vt iniuste, præbere detrectarunt.

Inter quos Paullinus episcopus Treuirorum oblata sibi epistola ita subscripsisse traditur, se in Photini, atque Marcelli damnationem præbere assensum, de Athanasio non probare. Inter ceteros, qui veritatem sequuti sunt, fuit Paullinus, qui Athanasium aperte se condemnare posse negavit. Hic verò metropolitani in Gallia sunt, vir sanctus in primis, & eruditus.

Tum verò Arriani, ubi doctri parum processerant, vi agere decernunt. Quippe editum à Constantio Imperatore impetrarunt, vt qui

non

Mursa, ab Heraclia Theodorus, Stephanus Antiochenus, Acacius à Cæsarea, Menophanes Epheso, Georgius Laodicea, Narcissus à Neapoli. Hi ita palatium occupauerant, vt nihil sine eorum nutu ageret Imperator: obnoxius quidē omnibus, sed præcipuè Valenti deditus. Nam eo tempore quo apud Morsam contra Magnentium armis certatum, Constantius descendere in conspectum pugnae non ausus, in basilica martyrum extra opidum sita, Valente tum eius loci episcopo in solatium assumpto, diuersatus est. Ceterum Valens callidè per suos disposuerat, vt quis proclij fuisset euentus, primus cognosceret: vel gratiam regis captans, si prior bonum nuntium detulisset: vel vitæ consulens, antè capturus fugiendi spatium, si quid contra accidisset. Itaque paucis, qui circa regem erant metu trepidis, Impe-

ratoro-

ratoro anxio, primus nuntiat hostes fugere. Cum ille indicem ipsum intromitti posceret, Valens vt reuerentiam sui adderet, angelum sibi fuisse nuntium respondit. Facilis ad credendum Imperator, palam postea dicere est solitus, se Valentis meritis, non virtute exercitus vicisse. Ab hoc initio lecti principis extulere animos Arriani, potestate regis vsuri, vbi auctoritate suaparū valuissent. Igitur cum sententiam eorum, quam de Athanasio dederant, nostri non reciperent, edictum ab imperatore proponitur, vt qui in damnationem Athanasij non subscriberent, in exilium pellerentur.

gia, & in libro de fuga sua. Quoniã vero vno in loco vocat Narcissum à Neroniade Ciliciæ, in altero Neropolitanum, propterea legendum putarim Narcissum à Neronipoli. hic autem subscripsit concilio Ancyrano, Neocæsariensi, Nicæno, & Antiocheno, Narcissus Nerodiadis, & Neronipolis Ciliciæ.

Obnoxius quidem omnibus, sed præcipuè Valenti deditus. Nam eo tempore, quo apud Morsam contra Magnentium armis certatur. Constantius cum ceteros omnes, tum maximè Valentem admirabatur, magna sanctitatis eius opinione concepta ex eo, quod

non assentirentur, in exilium irent.

Nam quodlibet audere, ac que agere facile erat, regis amicitia subnixis, quem sibi prauis adulationibus deuinxerant. Vna hæc ratio est, cur facile edictum tam iniustum à Constantio obtinuerint, quod ab illis depauperatis prauis adulationibus erat.

Quin etiam ex confessione multorum in expugnabiles erant. Altera ratio, quia multi episcopi erant, & vno animo in Athanasium coniurauerant, ac Palatium Principis ita occupauerant, vt sine se nihil ageret.

Sed principes mali istius habebantur à Singiduno Præfatus, Valens à Mursa, ab Heraclia Theodorus, Stephanus Antiochenus, Acacius à Cæsarea, Menophanes Epheso, Georgius Laodicea, Narcissus à Neapoli. Horum nomina sumpta sunt ab Athanasio ipso in secunda apolo-

primus sibi victoriam contra Magnentium nunciauit. quod ille fraude assecutus est, non virtute. Constantius pugnavit contra Magnentium, qui Constante Imperatore fratre suo in Gallia interempto imperium sibi assumpserat, atque eum ad Mursum in Pannonia vicit. res multis verbis à Zosimo declaratur. Doli autem, quo vsus est Valens in præripiendo victoriæ nuncio, solus Sulpicius auctor est.

Ab hoc initio illecti principis extulere animos Arriani.] Redit vn de digressus erat. Arriani, vbi doli in concilijs adhibiti parum processerunt, vi agere decreuerunt. atque edictum ab illecto, siue decepto principe Constantio obtinuerunt, vt qui damnationi Athanasij non subscriberent, in exilium irent.

CONCILIVM ARELATENSE
ET BITERRENSE.
Arrianum.

Ceterum à nostris tum apud Arelate, & Biterras oppida Galliarum episcoporum concilia fuere.] Edicto Constantij publicato episcopi Gallici, & maximè Catholici Arelate, & Biterris cum Arrianis conuenerunt. quorum Arelate est in prouincia Viennensi, Biterræ in Narbonensi. quorum conciliorum meminit S. Hilarius, & S. Hieronymus. Hęc acta sunt anno ccccliii.

Petebatur, vt priusquam in Athanasium subscribere cogentur.] Catholici petebant, vt ante de fide, quàm de persona Athanasij ageretur. neque enim æquum esse, postquàm de persona iudicatum esset, de re cognoscere.

Sed

Ceterum à nostris tum apud Arelatem ac Buteras oppida Galliarum, episcopo rum concilia fuere. Petebatur, vt priusquam in Athanasium subscribere cogentur, de fide potius disceptarent: nec tum demum de re cognoscendum, cum de persona iudicium constitisset. Sed Valens, socijque eius, prius Athanasij damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non aucti. Ab hoc partium conflictu agitur in exilium Paulinus.

Sed Valens.] Tum Valens, & socij eius, quorum principatum gessit Saturninus Arelatensis episcopus, cuius postea meminit, inquit: *Resstebat sanis consilijs Saturninus Arelatensis episcopus, vir sane pessimus, & ingenio malo, prauoq; ; hi, inquam, restiterunt postulationi Catholicorum, ac de fide certare non aucti prius Athanasij damnationem extorquere cupierunt.*

Ab hoc conflictu partium agitur Paulinus in exilium.] Paullino addendus fuit etiam Hilarius Pictaurore episcopus à Saturnino damnatus. Siquidem Hilarius in libro contra Maxentium, & in libro de Synodis, se à Saturnino Arelatensi episcopo concilio Biterrensi damnatum ait. Quare S. Hieronymus in libro de scriptoribus ecclesiasticis scripsit, Hilarium factione Saturnini episcopi Arelatensis concilio Biterrensi esse damnatum. Quin etiam idem Hilarius in libro ad Constantinum inquit, Eusebium Vercellensem episcopum post Arelatensem synodum iustum esse Mediolanum venire.

CONCILIVM MEDIOLANENSE.
ARRIANVM.

Interea Mediolanum conuenitur, vbi tum aderat Imperator. eadem illa contentio nihil inuicem relaxabat. Tum Eusebius Vercellensium, Lucifer à Caranalibus Sardinia episcopi relegati. Ceterum Dionysius Mediolanensium sacerdos, in Athanasij damnationem se consentire subscripsit, dummodo de fide inter episcopos quaereretur. Sed Valens & Ursatius, ceterique, metu plebis,

Interea Mediolanum conuenitur, vbi tum aderat Imperator.] Vbi res conuenire non potuit, Constantius rogatu Arrianorum cõcilium Orientalibus, & Occidentibus episcopis Mediolanum indixit. Id verò anno cccv habitum est, præsentia Constantio. quo concilio Arriani victores fuere, principibus Catholicorum in exilium pulsis Eusebio Vercellensi, Lucifero Caralitano, Dionysio Mediolanensi, Paullino Treuerensi, Hilario Pictaurore, Liberio Romano, Osio Cordubensi, & Rhodanio Gallicano episcopis,

CC 4 is,

pis, quia damnationi Athanasij subscribere noluerunt. De quibus sic Athanasius in epistola ad solitarios: *Constantinus vocatis ad se Paulino episcopo Treuirorum, quæ Galliarum metropolis est, Lucifero metropolitano Sardinie, Eusebio P'ercellis ciuitate Italie, Dionysio Mediolani, quod & ipsum metropolis est Italia, mandauit, ut contra Athanasium subscriberent, & cum hereticis communionem inirent, atque ipsi dicentibus id non esse ecclesiastici canonis, subiecit, at quod ego volo, pro canone sit. ita enim me loquentem Syria episcopi sustinent. aut igitur obtemperate, aut vos quoque exules estoite. Ita sancti viri excusso puluere, & oculis in Deum conuersis nec Cesaris minas timerunt, neque obstrictos enses veritatem prodiderunt, & exilium veluti ministerij sui officium acceperunt. Item in apologia ad Constantium. Vbi que recitatur, Liberium Romæ episcopum, & Hispaniarum Osum, Paulinum Galliarum, Dionysium, & Eusebium Italie, Luciferum Sardinie episcopos, aliosq; complures exterminatos esse, quod contra vos subscribere recusassent. Item de fuga sua. Liberius Rom. Pontifex, Paulinus*

plebis, quæ catholicam fidem egregio studio cõseruabat, non ausi piacula profiteri, intra palatium congregantur. Illinc epistolam sub Imperatoris nomine emittunt, omni prauitate refertam: eo nimirum consilio, vt si eam æquis auribus populus recepisset, publica auctoritate cupita proferrent. sin aliter fuisset excepta, omnis inuidia esset in rege, & ipsa venialis: quia etiam tum catechumenus, sacramentum fidei meritò videretur potuisse nescire. Igitur lectam in Ecclesia epistolam populus auersatur. Dionysius, quia non esset assensus, vrbe peltilur: statimq; eius in locum episcopus subrogatur. Liberius quoque vrbis Romæ, & Hilarius Pictauorum episcopus, dantur exilio. Rhodanium quoque, & Dofanum antistitem (qui natura lenior, non tam suis viribus, quam Hilarij societate non cesserat Arrianis eadẽ con-

dicio

dicio implicuit: cum tamen homines parati essent Athanasium à communionem suscipere, modò vt de fide inter episcopos quæreretur. Sed Arrianis optimum visum, præstantissimos viros à certamine submouere. Itaque pulsus in exilium, quos supra memorauimus, abhinc annos quinque & quadraginta, Arbectione & Lolliano consulibus. Sed Liberius paullo post vrbis redditur, ob seditiones Romanas. Ceterum exules satis constat totius orbis studijs celebratos, pecuniasque eis in sumptum affatim congestas, legationibus quoque eos plebis catholicæ ex omnibus fere prouincijs frequentatos.

de hæc dicta, & in historias retulere Socrates, Sozomenus, & Rufinus. qui ita scribit. Ob hoc apud Mediolanum episcoporum concilium conuocatur. plures decepti. Dionysius verò, Eusebius, Paulinus, Rhodanius, & Lucifer dolum in negotio esse proclamantes, afferentesq; quod subscriptio in Athanasium non ob aliam causam, quam destruendæ fidei, moliretur, in exilium trusi sunt. His & Hilarius iungitur, ceteris, vel ignorantibus, vel non credentibus fraudem.

linus Galliarum metropolitani, Dionysius Italie, Lucifer Sardinie, Eusebius nem Italie, omnes boni, et præclari episcopi in exilium aguntur nulla alia de causa, nisi quod astipulari non sunt Arrianorum hæresis, & illorum calumnijs aduersum nos subscribere noluerunt. Nam de magno, & grauissima etatis viro, eodemq; confessore Oso superfluum arbitror meminisse. cui nemo ignoret, eum ab istis quoque in exilium missum. Quin etiam Hilarius contra Constantium scriptum reliquit. Tu Paulinum beatæ memoriæ virum blandimento sollicitum relegasti, & ecclesiasticam sanctam Treuirorum tali fardore spoliasti. Hilarius attulisse Mediolanensi concilio, ipse indicat, cum contra Maxentium inquit, ipsum Maxentium Mediolani sibi probris loco obiecit, quod damnatus à Saturnino fuisset, negans ipsum præterea, vt episcopum, audiri debere. Excepere in-

Ceterum

Ceterum Dionysius Mediolanensium sacerdos.] Socrates scribit, Dionysium tabulis arreptis fidem suam instituisse, verum Valentem, & socios impedimentum attulisse, ac mox se è Dominico in Palatium contulisse, quod ab Hilario sumpfit è libro ad Constantium.

Metu plebis, quæ Catholicam fidem egregio studio conservabat, non ausi piacula profiteri.] Valens, & socij fidem suam profiteri, utpote nefariam, metu populi Mediolanensis, qui Catholicus erat, non ausi in Palatium recesserunt.

Illinc epistolam sub Imperatoris nomine emittunt omni pravitare vè fertam.] Hæc epistola formulam fidei Arrianæ complexa est, de qua nemo meminit, nisi illa sit, quæ Ariminenſi concilio quoque prolata est, in qua filius patri similis affirmabatur, de qua post.

Eo consilio, ut si ea æquis auribus populus recepiſſet.] Aperit fraudem novam Arrianorum, qui nomine Imperatoris epistolam protulerunt de fide agentem, nimirum, ut si à populo improbata fuisset, culpa omnis in eo resideret, sed levis, quia adhuc catechumenus omnia sacramenta fidei nosse non potuisset. Christiani diu catechumeni erant, antequam baptismo inficerentur. Catechumenum vocabant, qui primis fidei rudimentis imbuebatur. Vnde dixit S. Augustinus libro VIII Confessionum. *Eamus in ecclesiam, Christianus volo fieri. At ille non capiens se lætitia perrexit cum eo. Vbi autem imbutus est primis instructionum sacramentis, non multo post nomen dedit, ut per baptismum regeneraretur.* Neque enim solum Constantius, qui post morti vicinus ab Euzoio, episcopo Arriano in nomine Patris per Filium tinctus est, sed etiam Theodosius maior, & Valentinianus minor Imperatores, præterea S. Ambrosius, & S. Martinus episcopi serò admodum baptizati sunt in nomine patris, & si ij, & spiritus sancti.

Igitur lecta in Ecclesia epistolam populus auersatur.] Et hoc apud solum Sulpicium scriptum reperitur.

Dionysius, quia non esset assensus, urbe pellitur, statimq; eius in lo cum episcopus subrogatur.] Athanasius in epistola ad solitaria vitam agentes: *Auxentium delatorem potius, quam Christianam Constantius è Cappadocia Mediolanum misit, & expulso inde ob suam in Christum pietatem Dionysio, eum ibi episcopum constituit, hominem ne Romane quidem lingue, sed tantummodo hæreseos peritum.* Huius meminit sæpe S. Ambrosius in orationibus ad Valentinianum. Idem traditur à Socrate, Sozomeno, Theodorito, S. Hieronymo

mo in Chronicis. Apud Sulpicium suspicor deesse nomen *Auxentij*, ut sit. *statimq; in eius locum Auxentius episcopus subrogatur.* Ab hoc inde Arriana labe infecta Liguria est.

Liberius quoque urbis Romæ, & Hilarius Pictavorum episcopus dantur exilio.] Liberius aberat à concilio Mediolanensi. Quare ceteris in exilium pulsus Constantius Liberium quoque euocavit, & venire recusantem vi adduci præcepit. quo nihil fieri potuit indignius, atque inde constantiam retinentem, & subscribere recusantem in exilium egit: auctor Socrates, Sozomenus, Theodoritus, qui etiam longum dialogum cum Constantio de fide habitum adijcit. Hilarius autem, qui ante Biterrenſi concilio factione Saturnini damnatus fuerat, inde hoc concilio in Phrygiam relegatus est. sic enim ipse loquitur in Apologia contra Auxentium: *Cum dicerem fingi, fidem negari, Deum, atque homines illudi, iubeor de Mediolano proficisci, cum consistendi mihi in ea inuito rege nulla esset libertas, quia damnatum quondam à Saturnino audiri, vè episcopum, non oporteret.* Et in alia apologia: *Ego gravissimum fidei periculum longe antea providens post sanctorum virorum exilia Paulini, Eusebii, Luciferi, Dionysii quimo ab hinc anno à Saturnini Valentis, et Vrsatii communionem me cum Gallicanis episcopis separavi.* Eundem in Phrygiam relegatum scribit vnà cum Sulpicio S. Hieronymus.

Rhodanum quoque, & Dosanum amittites.] Rhodanij episcopi cum ceteris, qui supra nominati sunt, pulsi meminit Rufinus libro primo, & S. Hieronymus in Chronico. *Dosanum*, quod legerim, nemo prodidit. Quare suspicor legendum esse *Hosium*. hunc enim Athanasius inter ceteros pulsam nominavit, qui falli non potuit, ut supra diximus. Adde, quod ei conueniunt illa verba. *Qui natura lenior non tam viribus suis, quam Hilary societate, non cessit.* nam qui concilio Mediolanensi propter lenitatem naturæ labauit, is paulo post Ariminenſi corruit. Cordubensis hic episcopus fuit. qui præclarè se concilio Nicæno, & Sardiceni si pro Catholicis gessit.

Ita pulsi in exilium, quos supra memorauimus, ab hinc annos quinque & quadraginta, Arbetione, & Lolliano coss.] His coss. conuenit hic Mediolanensis est actus, teste Socrate, anno cccclv. à quo vsque ad Stilliconem consulem anni sunt xlv. is enim anno cō consul fuit.

Sed Liberius paullo post urbi redditur ob seditiones Romanas.] Sequenti

quenti anno Constantium, cum Mediolano Romam venisset, matronæ Romanæ à viris suis impulsæ rogarunt, vt sibi Liberitū pontificem redderet, quod Felix, qui susceptus ei fuerat, non placeret: itaque biennio post Liberius redijt, Felice sede à populo deturbato. Socrates, Sozomenus, Theodoritus.

Ceterum exules satis constat totius orbis studijs celebratos. Athanasius ad solitarios: Episcopi pulsi pergentes ex vrbe in urbem, licet in vinculis essent, euangelizabant, piam quidem fidem prædicantes, Arrianam vero heresim anathemate damnantes, & perfidiam Vrsacij, ac Valens insania notantes. resq; illa insidiatoribus plane in contrarium abiijt. quando enim longius in exilium ibant, tanto maius odium aduersus insidiatores concitabant, iterq; sanctorum non nisi prædicatio erat contra Arrianam heresim. quis enim eos in itinere conspexit non vt confessores admiratus est, & istos non vt impios cum abominacione, vel potius, vt carnifices, & homicidas auersatus est? Eusebius episcopus Vercellensis cauea conclusus Scythopolim missus dicitur in vita eius, atque ibi Ab Ariomanitis crudelissimè cruciatus. vnde scripsit epistolam ad Patrophylum, quæ extat, miseras narrans suas. Atque hæc quidem ad Mediolanenſe concilium pertinent.

CONCILIVM ARIMINENSE
ARRIANVM.

Interea Arriani non occulte, vt antea, sed palam, ac publicè heresis piacula prædicabant. Jam transit ad exponenda duo concilia à Constantio indicta, vnum Arimini in Italia, alterum Seleuciæ in Asia. quæ propterea habita sunt, quia Arriani, principibus Catholicorū in exilium actis, palam, ac publicè filium non consubstantialem patri prædicabant, verum in hoc fraudem adhibebant. nam primum simulan-

Interea Arriani non occultè, vt antea, sed palam ac publicè heresis piacula prædicabant: quinetiam Synodū Nicænam pro se interpretâtes, quam vnus literæ adiectione corrupebant, caliginem quandam iniecerant veritati. Nam vbi ὁμοούσιον erat scriptum, quod vnus est substantiæ:

tes

illi

illi ὁμοούσιον, quod est similitudinis substantiæ, scriptum dicebant: concedentes similitudinem, dum adimerent vnitatem: quia multum ab vnitatem similitudo distaret. vt, verbi gratia, pictura humani corporis esset homini similis, nec tamen haberet hominis vnitatem. Sed quidam ex his vltra processerant, Anomœousiam, id est, dissimilem substantiam confirmantes. Eoq; his certaminibus processum, vt istiusmodi piaculis orbis terrarum implicaretur. nã Italiam, Illyricum, atque Orientem Valens & Vrsacius, ceterique, quorum nomina edidimus, infecerant. Gallias nostras Saturninus Arelatensium episcopus, homo impotens & factiosus, premebat. Osium quoque ab Hispania in eandem perfidiam concessisse, opinio fuit: quod eo mirum atque incredibile videtur, quia omni ferè ætatis suæ

tes se consentire cum Concilio Nicæno, quod vsu erat hac voce homouisiō. i. cōsubstantiālē, vel vnus substantiæ, illi vno iota addito homouision scriptū fuisse dicebant. i. similis substantiæ. & quanquam verè similitudine nō concedebant, tñ præstare putabant, eam concedere, vt vnitatem tollerent. deinde audacia proeucti anomouision etiā, id est dissimilitudinem substantiæ patris, & filij intulerunt. Narrat etiā Sozomenus libro III. cap. xvii, Constantium ab Arrianis deceptū, cū diceret, idē esse homouisiō, & homouision. sed illud dici in corporibus, hoc in rebus corpore vacantibus.

Concedentes similitudinem dum adimeret vnitatem. quia multum ab vnitatem similitudo distaret. vt verbi gratia pictura humani corporis esset homini similis, nec tamen haberet hominis veritatem. vox veritatem ferri potest, sed mihi loco apta non videtur, ac pro ea imitatio rectius reponi posse censerem. Similitudo inquit, distat ab vnitatem, quia similitudo duo corpora ponit, vnitatem vnū. veluti pictura hominis habet similitudinem, quia duo corpora sunt, quorum vnū, id est pictum est simile alteri,

tem-

ri, idest naturali. quanquam autem pictura hominis, & homo habent inter se similitudinem, non tamen habent substantiæ unitatem, vt sint vnus homo. Hac de re cum loqueretur Epiphanius libro tertio sic dixit. *Exprimunt, & plastæ stannas, & assimilant imagines ex aliqua materia. aut per colores & similitudinem habent, nihil autē iuxta æqualitatem expressorum æqualitatem dixit, non veritatem.*

Eoq; his certaminibus processerunt, vt istius modi piaculis orbis terrarum implicarentur.] Arriani, inquit, hac fraude inuenta totum orbē Christianorum deprauarūt. Nam Italiam corruptit Auxentius Dionysio Mediolani successor datus, Illyricū, idest Pannoniam, Dalmatiā, & Græciam Valens & Ursatius; Orientem, idest Asiā, Syriam; Aegyptum reliqui socij eorum, quos supra nominauit; Gallias Saturninus Arelatenſis episcopus; Hispanias Hosius, cum propter ætatis infirmitatē à Catholicis defecisset, domūq; se recepisset.

Hosium quoque ab Hispania in eandem perfidiam concessisse opinio fuit.] Quæ de Hosio feruntur, hæc ferme sunt.

tempore cōstantissimus nostrarum partium, & Nicæna Synodus auctore illo cōfecta habebatur: nisi fatiscente æuo (etenim maior centenario fuit,) vt S. Hilarius in epistolis refert) delirauerit.

Quibus rebus perturbato orbe terrarum, & morbo quodam Ecclesijs languentibus, segnior quidem, sed non minus grauis cura principē exercebat: quod licet Arriani, quibus fauebat, superiores viderentur, necdum tamen de fide inter episcopos conueniret. Igitur apud Ariminum, vrbe Italiæ, Synodum congregari iubet: idq; Tauro præfecto imperat, vt collectos in vnum non antè dimitteret, quàm in vnā fidem cōsentirent: promisso ejdem consulatu, si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illiricum, Italiam, Africam Hispanias, Galliasq; magistris officialibus, acciti aut

maçti

maçti quadringenti & aliquanto amplius Occidentales episcopi, Ariminum cōuenere: quibus omnibus annonas & cellaria dare Imperator præceperat. sed id nostris, id est Aquitanis, Gallis, ac Britannis indecens visum: repudiatis fiscalibus, proprijs sumptibus viuere maluerunt. Tres tantum ex Britannia, inopia proprij, publico vsi sunt, cum oblatam à ceteris collationem respuissent: sanctius putantes fiscum grauare, quàm singulos. Hoc ego Gaudium episcopum nostrum, quasi obrectantem referre solitum audiui. sed longè aliter senserim: laudiq; attribuo episcopis, tam pauperes fuisse, vt nihil proprium haberent, neque ab alijs potius quàm à fisco sumerent, vbi neminē grauabant, ita in vtriusque egregium exemplum. De reliquis nihil memoria dignū traditur. sed redeo ad ordinem.

sunt. Concilium Nicænum prope auctoritate sua confecit. Sardicensi quoque egregiam operam præstitit. Sirmiensis vi adesse coactus Arrianae formulæ verberibus compulsus subscripsit. Mediolanensi ab Hilario cōfirmatus nō cessit. inde arte vacillante ad partes Arrianas concessit, & similitudinem substantiæ in Hispania docuit. Hæc ex Eusebio, Socrate, & Sozomeno, & ex hoc loco Sulpicij.

Nisi fatiscente æuo (etenim maior centenario fuit (vt S. Hilarius in epistolis refert) delirauerit.] Fatiscente æuo dixit, pro deficiente: vt Tacitus libro xiv: Exercitus per inopiam, & labores fatiscabant carne pecudum propulsare famem coacti. Locus Hilarij, vbi dixerit, centenarium maiorem fuisse Hosium, non inuenitur. at vero contra Constantium, Hosij deliramentum vocauit, vt vere videatur non bene de illo existimasse. Itaque suspicor verba illa glossæ esse. nunquam enim aliàs nominauit aliquem nomine Sancti, vt S. Hilarius. & alibi Hilarium tantum dixit.

Quibus rebus perturbato orbe terrarum.] De eodem sic Isidorus in libro de uiris illu-

illu-

illustrib. Hosius post longum
terminum vetustatis, id est post
centesimū primum annum in
ipso iam limine vite à fidei
limitibus subruens serpentis
iaculo concidit. Nam accersit
à Constantio principe, mi-
nisq; perterritus, metuens, ne
senex, & diues damna rerū,
vel exilium pateretur, illico
Arrianæ impietati consensit,
& vocabulum homouision,
quod simul cum patribus san-
ctis ecclesijs sequendum tradi
derat, arreptus impietatis furo
re damnavit. cuius quidem
vitam, ut meruit, exitus cru-
delis finivit. Porro autem
de excessu etiam eius me-
morabili placet afferre quæ
idē scripserit ex Marcellino
presbytero. Post impiam,
inquit, Hosij prævaricatio-
nem dum S. Gregorius Ilibe-
ritanus episcopus in Corduben-
sem urbem iuxta Imperiale
decretum fuisset adductus, ac
minimè vellet illi communi-
care, commotus Hosius dixit
Clementino Constantij principis
vicario, ut mitteret eum in
exilium. At ille non audeo,
inquit, episcopū in exiliū mi-
tere, nisi prius eum ab episco-
pato decieris. Ut autē vidit
S. Gregorius, quod Hosius
vellet ferre sententiam, appel-
lat Christum totis fidei sue vi-
sceribus exclamans ita: Chri-
ste

regem
nem. Posteaquam omnes
vt supra dictum, in vnum
collecti sunt, fit partium se-
cessio. Ecclesiam nostri
obtinent, Arriani tum Edē
tum de industria vacantē,
orationis loco capiunt: sed
hi non amplius quā octo
ginta. Reliqui nostrarum
partium erant. Igitur fre-
quentibus concilijs nihil
actum, nostris in fide manē-
tibus, illis de perfidia non
cedentibus. Ad postremū
placuit, decem legatos mit-
ti ad Imperatorem, vt quæ
esset partium fides & sen-
tētia cognosceret, sciretq;
pacem cum hæreticis esse
non posse. Idem Arriani
faciunt, mittuntque nume-
ro pari legatos, qui aduer-
sūm nostros corā Impera-
tore cōfligerent. sed ex par-
te nostrorū leguntur hoīes
adolescentes parū docti, &
parū cauti. ab Arrianis au-
tem misi, senes, callidi, &
ingenio valentes, vetero
perfidie imbuti, qui apud

regem facilè superiores ex-
stiterunt: Sed nostris man-
datum, ne quo modo cum
Arrianis communionē ini-
rent, omniaque integra Sy-
nodo referuarent.

metuens exiliū fugere cupio. cū ferre dignare per ultionē non ego quasi
mihī pro tuo nomine nullum supplicium graue sit, sed vt multi præua-
ricationis errore liberentur, cum præsentem viderim ultionem. His
dictu ecce repente Hosius residens factus, quasi regalis imperij senti-
tiā conaretur exprimere os veritatis destorquens pariter & cervicem. &
de sessu in terram ileditur, atq; illico expirat. Tunc admirantibus
cunctis etiam Clementinus ille genilis expavit. & licet esset index, ta-
mem timens, ne in se simile supplicium iudicaretur, prostravit se ad pe-
des sancti viri, obsecrans, vt sibi parceret, qui in eum diuine legis
ignoracione peccasset, & non tam proprio imperio, quā mandati im-
perio. inde est quod solus Gregorius vindicanium integram fidem
nec in fugam versus est, nec passus est exilium. vnusquisque. n. simu-
is de illo ulterius iudicare. His de causis Constantius, cum vide-
ret non solum Arrianos à Catholicis dissentire, quod Catholici
vnitatem, Arriani similitudinem prædicarent, sed etiam Arria-
nos inter se discrepare, quod alij similitudinem, alij dissimili-
tudinem affirmarent, animo anxius nouum concilium indixit,
vnum Ariminum Occidentalibus, alterum Seluciam Orientali-
bus. Concilium Ariminese prodidit Rufinus, Socrates, Sozo-
menus, Theodoritus, S. Hieronymus contra Luciferianos. verū
Sulpicius multa, quæ apud illos non leguntur, adiecit.

Igitur apud Ariminum urbem Italie synodum congregari iubet,
idē, Taurō præfecto imperat. Acta concilij Arminensis aggreditur,
in quibus narrandis multa ab alijs prætermissa prodit. Taurum
autē præfectū prætorio Italiæ intelligit. erant autē in occidenta-
li Imperio duo præfecti prætorio, vnus Italiæ, alter Galliarum
appellatus. quibus reliqui magistratus parebant. Tauri præfecti
prætorio per Italiam meminit Marcellinus libro xx i. Cum vero
S. Hieronymus etiam Ariminenſi præfuisse concilio adiecit Valēs
Mursensis episcopus, qui eam formulam conscripserat præsen-

te Tauro prætorij præfecto, qui iussu regis synodo aderat, professus est, se Arrianum non esse. Hæc acta anno CCCLIX.

Promissio eidem consulari, si rem effectui tradidisset.] Verisimile id videtur, si quidem Taurus biennio post eum Florentio consul fuit.

Itaque missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasq; magistris officialibus acciti, aut coacti quadringenti, & amplius Occidentales episcopi Ariminum conuenerunt.] Prouinciæ, quas nominat, Occidentalis Imperij fuerunt. Magistri officiales sunt, qui magistris officiorum appellantur. de quibus in libro, qui dicitur Notitia vtriusque Imperij. Marcellinus in historia, & post sæpe Sulpicius *Accitos* significat Arrianos, *coactos* Catholicos.

Quibus omnibus ammonas, & cellaria dare Imperator præceperat.] Malim *dari*, ne subaudias, *Tauro*. annonæ, & cellaria idem sunt, atque, quod Romani dicebant, *loca, lanitia*. cellaria enim pro hospitij, siue cellis hospitalibus accipio.

Sed id nostris, idest Aquitanis, Gallis, & Britannis, indecens visum. repudiatis fiscalibus proprijs sumptibus viuere maluerunt.] Ausim affirmare, illa verba (idest *Aquitanis, Gallis, & Britannis*), esse glossema imperiti alicuius, quod ex margine in textu irrepserit. Nam Sulpicius fermè cum dicit, *Nostris*, Catholicos intelligit, non Gallos. & si *Nostris* pro Gallis essent accipiendi, cur Britannos nominaret? iam verò cum Galliarum prouinciæ tum essent septemdecim, atque Aquitanie duæ inter eas numerarètur, ridiculum videtur, Aquitanos à Gallis distinguere, quasi verò Aquitani non sint Galli. Adde etiam, Sulpicium in hoc modestiam Catholicorum laudare velle, non Gallorum. Iussit ergo Constantius, dari omnibus annonas, idest Catholicis, & Arrianis, sed nostri, idest Catholicis repudiatis fiscalibus, proprio viuere maluerunt, præter tres tantum episcopos ex Britannia.

Tres tantum ex Britannia inopia proprij publico usi sunt, cum oblatam à ceteris collationem respiciissent, sanctius putantes, fiscum grauare, quam singulos.] Tres tantum episcopi è Britannia fuerunt adeo inopes, vt de suo se alere non possent, adeo modesti, vt ab alijs episcopis non admodum fortasse abundantibus, sed tamen offerentibus, quæ necessaria sibi erant, accipere noluerint, sed à fisco potius ceperint. *collationem* vocat, quàm Græci & Latini quæque synbolam,

Hoc ego Gaudium episcopum nostrum quasi obirectanem referre solitum

solitum audiui.] *Nostrum* intellige aut amicum, aut eiusdem prouinciæ, aut earundem partium. Querit autem, num rectè illi fecerint, cum à fisco, quàm ab episcopis, capere maluerint. ac primò ponit Gaudij sententiam, qui illorum factum increpuit, iudicans æquius esse, episcopum ab episcopo, quàm ab Imperatore accipere. deinde suam sententiam adijcit, atque eis contra duplicem laudè tribuit, vnam paupertatis, alteram modestiæ, quòd grauare fiscum, quàm priuatos, maluerint. Vnde ego, quæ sequitur, *ita in vtriuq; egregium exemplum*, lego, *vitæ in vtriusque egregium exemplum*, vt vtramque vitam intellexerit, paupertatem in habendo, & modestiam in capiendo.

De reliquis nihil memoria dignum traditur.] Reliquos puto intelligi Arrianos, qui nullum virtutis exemplum ediderint, qualia catholici, nam aut nihil ab Imperatore sumpserunt, aut vbi coacti sunt, fiscum, quàm episcopos, grauare maluerunt. Quod si hæc re ad Gallos retulisset, id esset cum ceterorum Catholicorum ignominia. quorum laudi seruire, res admonet. Quod si ita, vt ego sètio, legas, omnia in laudem Catholicorum recidit, & probum Arrianorum.

Sed redeo ad ordinem. Posteaquam omnes, vt supra dictum, in vnum collecti sunt, sit partium secessio.] Redir ad acta concilij Ariminensis explicanda. Vbi conuenerunt episcopi, inquit, extemplo in duas partes secesserunt. Catholicis ecclesiam Christianorum occuparunt, Arriani ædem gentilium tum de industria vacantem. Verum cum essent quadringenti, octoginta tantum erant Arriani, reliqui, idest cccxx erant nostrarum partium, nempe Catholicis.

Igitur frequentibus concilijs nihil actum, nostris in fide manentibus, illis de perfidia non cedentibus.] Concilia vocat cōuentus, quibus inter se disceptabant in vno locum conuocati. Ac Catholici quidem homo iusion tuebantur, neque ab eo dimoueri poterant, Arriani vero homo iusion sic enim intelligendum est ex præcedentibus.

Ad extremum placuit decem legatos mitti ad Imperatorem.] Huius legationis totius ordinem exposuit Athanasius, à quo sumpserit historici. Misere Catholici legatos decem ad Conitancium Constantinopolim, atque exposita controuersia petierunt, vt sibi tandem paupertate laborantibus redditum ad ecclesias daret. Arriani item decem alios miserunt: qui anteuerso itinere ante ad eum, quàm Catholici, peruenerunt, & Catholicos iusimul-

larunt, quòd formulam fidei à se propositam, & ab illo Sirmij cōfirmatam repudiassent. Quibus verbis ille incensus Catholicos accedentes audire noluit. Socrates, & ceteri. At Sulpicius hanc formulam post legatos auditos propositam ait.

Sed nobis mandatum, ne quo modo cum Arrianis communionem inirent. Id est, ne legati horum cum legatis illorum congregarentur, & omnia integra concilio referrent. quod non fecerūt.

CONCILIVM SELEUCIENSE
CATHOLICVM CONTRA
Arrianos.

Interim in Oriente exemplo occidentalium Imperator iubet cunctos fere episcopos apud Seleuciam Isauriæ oppidum congregari. Interferit nūc acta concilij Seleuciensis, quod eodem tempore ab Orientalibus episcopis actū est Seleuciæ in Isauria, quòd aliterum Arimini ab occidentalibus in Italia. auctor Socrates, & ceteri.

Qua tempestate Hilarius quartum iam exilij annum in Phrygia agens inter reliquos episcopos per vicariū, ac præfide data euectionis copia adesse compellitur. Ex Notitia Imperij Orientalis apparet, Phrygias duas fuisse Pacatianam, & Salutarem, atque eorum duos, quos nominat, magistratos, Vicarium, & Præsidem habuisse. Quid vero sit euectionis copia declaratur ex Codicis libro XLII. de cursu publico. *Euectio*

Interim in Oriente exemplo occidentalium, Imperator iubet cunctos fere episcopos apud Seleuciam Isauriæ oppidum congregari.

Qua tempestate Hilarius, quartum iam exilij annum in Phrygia agens, inter reliquos episcopos, per vicarium ac præsidem data euectionis copia adesse compellitur; cum tamen nihil de eo specialiter mandasset Imperator. iudices tantum generalem iusionem secuti, qua omnes episcopos ad concilium cogere iuebantur, hunc quoque inter reliquos volentes miscere, ut ego cōiicio: Dei nutu ita gestum,

vt

vt vir diuinarum rerum instructissimus, cum de fide disceptandum erat, interesset. Is vbi Seleuciam venit, magno cum fauore exceptus, omnium in se animos & studia conuerterat. ac primum quæsitum ab eo, quæ esset Gallorum fides: quia tum Arrianis praua de nobis vulgantibus, suspecti ab Orientalibus habebamur, trionymam solitarij Dei venerationem secundum Sabellium credidisse. sed exposita fide sua, iuxta ea quæ Nicææ erant à patribus conscripta Occidentalibus perhibuit testimonium. Ita absolutis omnium animis, intra conscientiam communionis, nec non etiam in societatem receptus, concilio quoque ascitus est. Agi deinde coeptum: repertique prauæ hæresis auctores, atque ab Ecclesiæ corpore auulsi. In eo numero fuere, Georgius ab Alexandria, Acacius, Eudocius, Vranus, Leotius, Theo-

num copiam, cum proficendi ad nos necessitas fuerit, serenitas nostra largita est. Ergo Vicarius, & Præses Phrygiæ data euectionis copia, id est tuti itineris fide, Hilarium quoque in Phrygia exultantem adesse compulerunt. licet speciale de illo euocando mandatum ab Imperatore non haberent.

Iudices tantum generalem iusionem sequuti, qui omnes episcopos ad concilium cogere iuebantur, hunc quoque inter ceteros volentes miscere. ego malim volentem. ut sit iudices vi generalis mandati, qua omnes episcopos cogere, id est aduocare ad concilium iuebantur, Hilarium quoque inter ceteros, quia volebat, miscere. quasi vero si abnuisset, vim facturi non fuerint.

Ut ego conicio, Dei nutu ita gestum, ut vir. Illa verba, ut ego conicio, alij ad superiora retulerunt. ego ad sequentia malim, ut coniecturam suam afferat de Dei consilio.

Is vbi Seleuciam venit. Hilarius in Concilio Seleuciense ab Orientalibus magno fauore exceptus, duo hæc salutaria obiuit, vnum, quòd testimonium occidentalibus fidei recte per-

DD 3 hi

hibuit, alterum quod in retellendis Arrianis socium se acrem exhibuit. Quod ad primum attinet, cum suspensa fidei haberetur, quod cum Sabellio sentire perinde, ac ceteri occidentales, putaretur, rogatus est, ut fidem suam proderet. ille convenientem Nicæna formulam prodidit.

Arrianis prava de nobis vulgantibus, trionymam solitarij Dei unionem secundum Sabellium credidisse.] Supra dictum est, Sabellium credidisse, eundem esse patrem, & filium, & spiritum sanctum, & tantum inter se nominibus diuersos fuisse. quare Deum vnum, & solitarium existisse, & trium nominum diuersorum unionem effectam esse. Vnde S. Hieronymus contra Luciferianos: *In tribus vocabulis trionymam esse credens Deum in Sabellij hæresim incurrit.* Qui verò resistit Arrio, de eo facile suspicari licet, quin faueat Sabellio. nam inter se aduersantur.

Ita absolutis omnium animis.] Ita liberati Orientales ea suspitione, quam de Hilario conceperant, ne cum Sabellio faceret, primum in conscientiam communionis, deinde in societatem congressionis admiserunt.

Agri deinde caprum. reperti, pravae hæresis auctores, atque ecclesie corpore auulsi.] Inde concilium est habitum. atque hæretici peracti, atque ab ecclesia separati, nomina verò hæreticorum ferme omnia eadem afferit Sozomenus, Vranium appellans Tyri episcopum, Acacium Cæsareæ, Eudoxium Antiochiæ.

Confecta synodo decreta ad Imperatorem legato.] Idem Sozomenus, & alij.

REDIT AD CONCILIVM ARIMINENSE
ARRIANVM.

Interim legatos Ariminens concilij.] Expleta concilij Seleuciensis historia, redit

dofius, Euagrius, Theodolus. Sed confecta Synodo, decreta ad Imperatorem legatio, quæ gesta insinuaret. damnati quoque ad regem profecti, satis freti sociorum viribus, & principis societate.

Interea legatos Ariminens concilij ex parte nostrorum

strorum compellit Imperator, vniri hæreticorum communioni: eisdemq; conscriptam ab improbis fide tradit, verbis fallentibus inuolutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namque Vsa verbum tãquam ambiguum, & temerè à patribus usurpatum, neque ex auctoritate scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne vnus cum patre substantiæ filius crederetur. Eadem fides similem patri filium facebatur. sed interius aderat fraus parata, ut esset similis, non esset equalis. Ita dimissis legatis, præfecto mandatum, ut Synodum nõ antè laxaret, quàm conscriptæ fidei consentire se omnes subscriptionibus profiterentur. Ac, si qui pertinacius obsisterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exsilium pelleretur. Sed regressis legatis, licet vim regiam deprecantibus, negata

dit ad Ariminensè narrandum. Ceterum Socrates, Sozomenus, & ceteri Græci tradunt, Imperatorem noluisse legatos catholicos audire, sed in aliud tempus eos reiecisse, bellicas occupationes causatum. atque ita Ariminensè concilium esse dimissum. ex quo apparet, eos rerum Occidentaliũ planè rudes fuisse. nã nostri multò plura ad rem conficiendam addiderunt. quæ nunc à Sulpicio asseruntur. quorum vnum hoc est, coegisse eum, ut legati Catholici Arrianorum legatorum communionem contra mandata inirent. quod quemadmodum factum sit, subiicit.

Eisdemq; conscriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus inuolutam, quæ catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur.] Postquam videre Arriani, Catholicos ab eo deduci non posse, quia vnitam in Patre, Filioque assererent, neque substantiam similem esse affirmarent, eò descenderunt, ut substantiæ nomèn remouerent, ac tantum filium Patri similem dicerent. Formulam verò partim catholica, partim hæretica ratione scripserunt.

testibus Græcis, qui iam tū Sirmij illam scriptam fuisse tradunt, & S. Hieronymo contra Luciferianos. ca. vero fuit hæc: *Sub rege Constantio Eusebio, & Hypatio coff. Credimus in unum verum Deum, patrem omnipotentem, in unigenitum Dei filium, qui ante omnia secula, & ante omne principium natus est ex Deo, natum autem unigenitum solum ex solo patre, Deum ex Deo, similem genitori suo Patri secundum scripturas. cuius natiuitatem nullus nouit, nisi qui solus eum genuit Pater.*

Namq; V. sic verbum tanquam ambiguum, & semere a patribus usurpatum, neque ex auctoritate scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne vnus cum patre substantiæ filius crederetur.] Declarat vitia superioris formulæ, quæ verbis fallentibus Catholicam disciplinam loquebatur. Primum nomē substantiæ sustulerunt, vt quod esset ambiguum, & de rebus corporeis, & incorporeis diceretur. & imprudenter à patribus Nicænis in formula Nicæna usurpatū, & quod in veteribus scripturis non inueniretur. at dolum eorum mens spectabat, nem-

negata communio. Enimvero conpertis quæ decreta erant, maior rerū & confiliorum perturbatio: dein paullatim plerique nostrorum, partim imbecillitate ingenij partim tædio peregrinationis euicti, dedere se ad uersarijs, iam post reditum legatorum superioribus, & Ecclesiam nostris inde detrusis obtinentibus. factaq; semel inclinatione animorum, cateruatim in partem alteram concessum: donec ad viginti vsque nostrorum numerus imminutus est. Sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant. constantissimusq; inter eos habebatur, noster Fægadius, & Seruatio Tungrorum episcopus. hos, quia minis & terriculis nō cesserant, Taurus precibus aggreditur, ac lacrymans obtestatur, mitiora vt consulere. Clauos intra vnam urbem episcopos iam septimum mensem agere: iniuria hiemis &

inopia

inopia cōfectis, nullam spē reuersionis dari: quistan- dem esset finis? sequerentur plurium exemplum, auctotitatem saltem ex numero sumerent. Et enim uerò Fægadius paratum se exilio, atque ad omne supplicium, in quod deposceretur, profiteri, se ab Arrianis conceptam fidem non recepturum. Ita in hoc certamine aliquot dies tracti. vbi parum ad pacem proficiebāt, paullatim & ipse infractor, ad extremū propofita condicione euincitur. Namque Valēs & Vrfatius affirmantes, presentem fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus Imperatore auctore prolatam, cum piaculo repudiari, vt quis discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret? Postremo si quid minus plenè presentis fide editum videretur, ipsi adderent, quæ addenda putarent: præbitu-

pe ne substantiæ nomine posito, filius vnus cū patre substantiæ crederetur. Hæc de pluribus Epiphanius libro tertio contra Semiarianos.

Eadem fides similem patri filium fatebatur. sed interim aderat fraus, vt esset similis, non esset æqualis.] Remoto substantiæ nomine, relinquebatur tantū: vt filius patri similis esset, quod posuerunt, vt posita similitudine tollerent æqualitatem. nam similitudo refertur ad qualitatem, exempli gratia, ut honore similes sint, æqualitas ad substantiam, vt sint eiusdē nature.

Ita dimisso legatis præfecto mandatum.] Primum de dit formulam fidei, cui subscriberent, deinde præfecto mandauit, vt subscribere cogeret, & abnuentes in exilium pelleret.

Sed regressis legatis, licet vim regiam deprecantibus, negata communio.] Catholici, vbi legati sui Ariminum redierunt, eos in communionem recipere noluerunt, quod contra mandata legatos Arrianos in communionem accepissent, neque eorum excusationem probauerunt, vim sibi à rege factam asserentium.

Enimvero conpertis, quæ

decreta

decreta erant, maior rerum.] Formula Imperatoris accepta, & voluntate eiusdem cognita, Catholici vehementius æstare ceperunt, ac primùm paulatim formulam subscripserunt, partim imbecillitate ingenij, quia minas præfecti horrerent, partim tædio, quia longe à domo abessent. præsertim verò cum post reditum legatorum Arriani auxilio præfecti Catholicos Ecclesia deturbassent, & superiores facti essent: inde cateruatim omnes subscripserunt præter viginti, qui in proposito veterè permanserunt.

Sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant, constantissimisque, inter eos habebatur noster Fægadius, et Servatius Tungrorum episcopus.] Inter viginti Catholicos, qui subscribere detrectarunt, duo præcipui fuere Fægadius, & Servatius. Fægadius esse eundem arbitror, qui Sæbadius à S. Hieronymo dicitur. cum in libro de scriptoribus Ecclesiasticis inquit. Sæbadius Agenni Gallicarum episcopus edidit contra Arrianos librum. vixit usque hodie decrepita senectute. Agennum autem oppidum

ros se, in his quæ essent adiecta, consensum. Favorabilis professio pronis omnium animis excepta: nec ultra nostri repugnare ausi, iam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ à Fægadio & Servatione professiones, edicere: in quis primùm damnatur Arrius, totaque eius perfidia: ceterum non etiam patri æqualis, & sine initio, sine tempore Dei filius pronuntiatur. Tū Valēs tanquam nostros adiuvans, subiecit sententiam, cui inerat occultus dolus: filium Dei non esse creaturam sicut ceteras creaturas. se felicitque audientes fraus professionis. Etenim his verbis, quibus similis esse ceteris creaturis filius negabatur, creatura tamen, potior tantum ceteris, pronuntiabatur. Ita neutra pars vicisse se penitus, aut victam putare poterat: quia fides ipsa pro Arrianis, professiones

verò

verò postea adiectæ pro nostris erant: præter illam quæ Valens subiunxerat, quæ tum non intellecta, serò deum aduersa est. Hoc verò modo concilium dimissum, bono initio, fœdo exitu est consummatum. Igitur Arriani rebus nimirum prosperè & secundum vota fluentibus, Constantinopolim ad Imperatorem concurrunt: ibi repertos Seleucienfis Synodi legatos, vi regia compellunt, exemplo Occidentalium, pravam illam fidem recipere. Plerique abnuentes iniuriosa custodia ac fame vexati, captivam conscientiam dedere. Multi constantius renitentes, adempto episcopatu in exilium detrusi, atque in eorū locum alij dati. Ita optimis sacerdotibus aut metu territis, aut exilio deductis, perfidiæ paucorum cuncti concesserant. Aderat ibi tū Hilarius, à Selesia legatos secutus, nullis certis de se

man-

dum fuit Aquitaniz secundæ, quare propterea Sulpicius, qui erat Bituricensis ex Aquitania prima episcopus, suum appellavit, vicinitate sibi coniunctum. Fægadium etiam episcopum præfuisse Valentino concilio sub Gratiano scribit Isidorus. Servationis Tungrorum episcopi meminit quoque Athanasius in Apologia ad Constantium. neque verò idè est cum eo, qui post veniente in Italiam Attila rege Hunnorum floruit, cuius meminit Gregorius Turonensis Historiæ libro 11. nam ab hoc tempore ad illud annorum centum est intervallum. quod alij non viderunt.

Hos, quia minis, & terribilibus non cesserant, Taurus precibus aggreditur ac lacrimans obtestatur, mitiora vitæ consulerem.] Hos viginti, qui minis Tauri non cesserant, Taurus demde precibus expugnare adortus est, ac lacrimans obsecrauit, ut mitiora consilia caperent. Inde ad tacitas minas reuersus dixit, eos septem iam menses Arimino clausos hiemis incommodis, inopiaque confectos, sine spe reuersionis sedere. debe re eos, quod maxima pars fecisset,

fecisset, imitari.
 Et enimvero, Fægadius paratum se exilio, atque omne supplicium, in quod deposceretur, profiteri, se ab Arrianis conceptam fidem non receperunt. Fægadius autem respondit, se exilium & omnia potius supplicia subiturum, quam ut tali formulae subscriberet. Exilium autem intenterat, cum dixerat, septem menses clausos sine spe reversionis sedere. Ita in hoc certamine aliquot dies tracti. Certamen intelligit minarum, & precium, quibus alternatim usus erat Taurus prefectus. Vbi parum ad pacem proficiebant, paulatim & ipse infractor, ad extremum proposita conditione evincitur. Opinor legi rectius posse, proficiebat, ut sit, Fægadius, vbi parum ad pacem constantia retinenda proficiebat, paulatim mollior euadens, tandem proposita conditione expugnatur.

Namque Valens, & Ursinus affirmantes presentem fidem Catholica ratione conceptam ab Orientalibus imperatore auctore prolata, eum piaculo repudiari, ut quis discordiarum finis foret, si que Orientalibus placuisset, occidentalibus displiceret. Et hoc loco legendum arbitror, pro, ut quis, eequis. Fidem autem vocat formulam ultimo allatam, cui prescriptum erat nomen Constantij Imperatoris, quæque filij cum patre similitudinem continebat, quam illi auctore Imperatore prolata affirmantes sine scelerere repudiari non posse, rogabant eequis tandem finis discordiarum foret, si quæ orientalibus placuissent, occidentalibus displicerent?

Postremo si quid minus plene presentem fide editum videretur, ipsi adde-

mandatis opperens Imperatoris voluntatem, si forsitan redire ad exilium iuberetur. Is vbi extremum fidei periculum animaduertit, Occidentibus deceptis, Orientales per scelus vincitribus libellis publice datis audientiam regis poposcit, ut de fide coram aduersariis disceperet. Id verò Arriani maximopere abnuere. Postremo quasi discordiæ seminarium & perturbator Orientis, redire ad Gallias iubetur, absque exilij indulgentia.

addere, que addenda putarent, prebituros se in his, que essent adiecta, consensum. Conditio vero proposita fuit hæc, ut ad formulam, in qua dicebatur, Filius Patri similis, adderent, quod velent. nam se id causa concordie probaturos.

Fauorabilis professio promissis omnium animis excepta, nec ultra nostri repugnare ausi iam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Fauorabilem professionem appellat conditionem, siue oblationem ultimam quæ propter æquitatem suam accipi mereretur, & propterea à Catholicis viginti promptis animis exceptam ait, presertim vero cum se ipsam finem concilio imponere cuperent.

Dein conceptæ à Fægadio, & Seruatione professiones edi cooperere, in quibus primum damnatur Arrius, totaq; eius perfidia. Ceterum non eam Patri æqualis, & sine iniurio, sine tempore Dei filium pronuntiat. Hic locus merito obscurissimus est, ut omnia, quæ doctrinam Trinitatis attingunt. Mihi verò hæc esse horum verborum sententia videtur. Arrius dixerat, Credo in Iesum Christum à Deo ex nihilo creatum, ita ut fuerit tempus, quando non esset. Contra quem Catholicum Nicæna Synodo ita formulam fidei conceperat. Credo in unum Dominum Iesum Christum Dei filium unigenitum, & ex patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt. Inde post aliquot verba addiderunt. Et dicentes, Erat quando non erat, aut Non erat, antequam fieret, & quod ex non exstantibus factus est, hos ta'es anathematizans catholica, & apostolica ecclesia. Semiarriani verò non omnino in verbis Arrij permanentes ultimam formulam protulerunt his verbis. Credo in unigenitum Dei filium, qui ante omnia secula, & ante omne principium natus est ex Deo, natum autem unigenitum solo ex solo patre, Deum de Deo, similem genitori suo patri secundum scripturas. Quam formulam cum Catholici denique præter paucos approbassent, Fægadius, & Seruatio accepta potestate addendi ei addiderunt ex formula Nicæna contra Arrium filium expresse filij creaturam esse dicentem. Genitum, non creatum. Dicentes autem, Erat, quando non erat, aut, non erat, antequam fieret, ut Arrius, atque heresis eius asseruit, anathema sint, atque his verbis satisfactum conscientie suæ, & Nicænam formulam conseruatam putarunt. neque addiderunt id, quod adhuc quaestionem fecerat, Consubstantialem Patri, item, ex patre natum ante omnia secula, nam putarunt, Consubstantialitatem, siue æqualitatem expressam in ijs verbis

verbis vltimæ formulæ, similem genitori suo patri secundum scripturas, nec sine principio, & sine tempore natum esse, addiderunt, factis expressum id arbitantes in ijs verbis formulæ Semiarianæ, *Qui ante omnia secula, & ante omne principium natus est.*

Tion Valens, tanquam nostros adiuuans, subiecit sententiam, cui inerat dolum, filium Dei non esse creaturam, sicut ceteras creaturas.] Vbi verò Valens audiuit adiectionem factam à Fregadio, & Seruatione, cum dixerat, Genitum, & non creatum, statim quasi eorum sententiam, vt nimis breuem supplere, aut vt nimis obscuram illustrare vellet, adiecit, filium Dei creaturam esse non sicut alias creaturas, que verba Catholici acceperunt, filium Dei non esse creatum, vt alia sunt creature, at Semiariani intellexerunt, creaturam quidem esse, sed præstantiorem esse alijs creaturis, quæ dolum illi non sentientes formulæ ita auctæ subscripserunt.

Fefellitq, audientes fraus professionis. Etenim his verbis similis esse ceteris creaturis filius negabatur, creatura tamen potior tantum ceteris pronunciabatur.] Aperit dolum, qui tum non est agnitus. Fraus inquit professionis, id est adiectionis fefellit audientes, quæ hæsit in eo, nam filius cum non sicut ceteræ creature esse dicebatur, tamē creatura, potior tantum ceteris dicebatur, atque hoc erat, quod à principio Arrius senserat.

Ita neutra pars vicisse se penitus, aut victam putare poterat, quia Fides ipsa pro Arrianis, professiones verò postea adiectæ pro nostris erant, præterquam illa, quam Valens subiunxerat.] Aptum verò tēperamentum vtrique parti hoc visum erat, cum & Arriani, & Catholici haberent, quod cupierant, Arriani in ipsa formula, quam vocat fidem, voti sui compotes facti, quia consubstantialia Catholicis subscribentibus eiecerant, Catholici in adiectis professionibus, in quibus creatum Arrianis assentientibus condemnarunt, quin etiã ijdē vltimā formulā à Valente prolatā sibi fauere putarunt, quia tum fraudem insitam non viderunt, sed postquam iã concilium fuerat dimissum. S. Hieronymus contra Luciferianos asserens Catholicos fraude Valentis, qui se cum Arrio sentire negavit, irretitos, longè alia ratione dolum esse intentum scribit, qui consuli potest.

Hoc verò modo concilium dimissum, bono initio, fædo exitu est consummatum.] Bonum initium fuit, cum Catholici & plures numero, & in causâ cōstantiores fuerant, fædus exitus, cum cedentibus plerisque pauci, qui in fide remanserant, se decipi pernuferunt.

Igitur

Igitur Arriani rebus nimium prospere, & secundum vota fluentibus Constantinopolim ad Imperatorem concurrunt.] Deceptis Occidentalibus episcopis Arriani Constantinopolim ad Imperatorem Constantium adeunt, vt Orientales sibi assentire compellant, idque assequuntur, aderant enim adhuc Constantinopoli legati concilij Seleucienfis, de quibus ante diximus.

Vi regia compellunt exemplo Occidentalium prauam illam fidem recipere.] Vbi imperio Constantij regis episcopos legatos concilij Seleucienfis subscribere illi formulæ cogunt, in qua Filius patri similis, & non creatura, sicut ceteræ creature, asserbatur, cogunt autem abnuentes fame, carcere, episcopatus ademptio- ne, & in exilium missione.

*Ita optimis sacerdotibus aut metu territis, aut exilio deductis perfidie paucorum cuncti concesserunt.] Paucos intelligit principes Arrianorum, qui aut exanimatis, aut exterminatis episcopis legatis concilij Seleucienfis impulere ceteros omnes episcopos Orientales, vt sibi assentirent, formulæque subscriberent, quod anno cccc. lxx Constantinopoli factum est, vt Græci historici tradunt synodo conuocata. Ita omnes Arriani facti præter illos paucos, qui in exilium acti his concilijs non assuerant, Athanasium, Luciferum, Eusebium, & Hilarium, qui quanquam tum Constantinopoli affuit, tamen egregie in fide veteri perstitit. Atque hoc est, quod inquit S. Hieronymus contra Luciferianos, *Ingenuit totius orbis, & se Arrianum esse, miratus est.**

Aderat ibi tum Hilarium à Selesia legatos sequutus, nullis certis de se mandatis opperens Imperatoris voluntatem, si forsitan redire ad exilium iuberetur.] Interponit præclarum factum Hilarij, qui cum Constantinopoli esset, cum legati Seleucienfis subscribere coacti sunt, ac deinde eos reliqui subsequenti sunt, solus dolum intellexit, nec subscribere voluit, quare ne Orientem perturbaret, in Gallias redire iussus est.

*Postremo quasi discordie seminarium, & perturbator Orientis redire in Gallias iuberetur, absque exsiliij indulgentia.] Constantius iussit, vt domum rediret, sed exilium non remisit. Mortuo mox Constantio Iulianus omnibus reditū indulsit, tumque demū Hilarium cum ceteris in Galliam per Italiam redijt. Vnde Sulpicius in vita S. Martini, *Nec multo post, cum Sancto Hilario comperisset, regis penitentia potestate indulgentiam fuisse redemptis, Romæ ei remanere occurrere, prospectusq, ad urbē est.* Sic sedit S. Hieronymus vt post appareret.*

CON-

CONCILIVM BITERRENSE
ET ALIA CATHOLICA
contra Ariminense.

Verum ubi permensus est orbem pene terrarum.] Non ignorandum est, Arrianos, postquam omnes Occidentis, & Orientis episcopos nefaria subscriptione illa deuinxerant, fraudem suam aperuisse, & pro se victoriam inclaimasse, qua Catholici filium creaturam esse confessi erant. Sic enim inquit S. Hieronymus. Dimisso concilio caeperunt postea Valens, & Ursarius, ceterique nequitiæ eorum socij, palmas suas iactare, dicentes se filium non creaturam negasse, sed similem ceteris creaturis. tum V'sie nomen abolitum est. tunc Nicene fidei damnatio conelamata est. Vbi vero Catholici peccatum suum agnouerunt, tum remedia continuo quaesierunt. ea vero, teste eodem, hæc fuerunt. Alij inra suam communionem permansere, alij ad eos confessorum, qui sub nomine Athanasij exulabant, literas misere. nonnulli in vitam societatem meliorum desperatione planxere. pauci vero (ut se natura hominum habet) errorem pro consilio defensauerunt. Interim mortuo Constantio succel-

lit

Verum ubi permensus est orbem pæne terrarum, malo perfidiæ infectum, dubius animi, & magna curarum mole æstuans, cum plerisque videretur non ineundam cum his cõmunionem, qui Ariminensem Synodum recepissent, optimum factum arbitratus, reuocare cunctos ad emendationem & pænitentiam, frequentibus intra Gallias cõcilijs atque omnibus ferè episcopis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, & in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant. Resistebat sanis consilij Saturninus Arelatensium episcopus, vir sanè pessimus, & ingenio malo, prauoque: verum etiam præter hæresis infamiam, multis atque infandis criminibus conuictus, Ecclesia eiectus est.

ita

Ita partium vires amisso duce infractæ. Paternus etiam à Petrocoris æquè vecors, nec detrectans perfidiã profiteri, sacerdotio pulsus: ceteris venia data. Illud apud omnes constitit, vnus Hilarij beneficio Gallias nostras piaculo hæresis liberatas.

fit Iulianus, qui se initio Christianis æquisimè præbuit, atque episcopis exulãtibus reditum condonauit. Quare ita pergit S. Hieronymus: Omnes episcopi, qui de proprijs sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam noui principis ad ecclesias redeunt. Tunc triumphatorem suum Athanasium Aegyptus excepit. tunc Hilarium de prælio reuertentem ecclesia Gal-

liarum complexa est. tunc ad

reditum Eusebii lugubres vestes Italia mutauit. concurrebant episcopi, qui Ariminensibus dolis irretiti sine conscientia hæretici seuebantur, contestantes corpus Domini, & quicquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali in sua fide suspicatos. Putauimus, dicebant, sensum congruere cum verbis, nec in ecclesia Dei, ubi simplicitas, ubi pura confessio est, aliud in corde clausum esse, aliud in labijs proferri timuimus. decepit nos bona de malis existimatio. non sumus arbitrati, sacerdotes Christi aduersus Christum pugnare. Hæc in vniuersum ab episcopis acta sunt ad ea emendanda, quæ subscriptione Ariminensi commissa erant. Sulpicius autem præcipuè acta Hilarij, & Luciferi longè inter se diuersa exponit. Hilarius enim cum legatos concilij Seleuciensis Constantinopolim sequutus esset, ut audiuit omnes episcopos filium creaturam esse aut errore, aut terrore confessos esse, per tres libellos à Constantio audientiam petijt, vt cum aduersarijs de fide coram ageret, quod cum illi detrectafent, demum ab Imperatore, ne Orientem disputatione turbaret, in Gallias, sed sine exilij remissione, redire iussus est. Dum autem Constantinopoli profectus in Galliam redit, Constantius moritur, & Iuliani edicto reditus omnibus episcopis ad ecclesias datur. Hæc anno cccclxi acta. Ceterum ad ea, quæ perperam acta in Ariminensi concilio erant, emendanda duo consilia proponebantur, vnum, vt omnes episcopi, qui se subscriptione contaminassent, cõmunionem integrorum excluderentur, quod censuit Lucifer, alterum, vt ad pœnitentiam adhererentur. quod censuit Hilarius. Hic enim cum in reditu ex Oriente, omnes homi-

EE

nes

nes perfidia Arriana pollutos esse reperisset, videretque plerisque cum Lucifero in ea sententia esse, ne cum episcopis, qui Ariminensi concilio subscripsissent, communi iniretur, ipse longe aliter sentiens, postquam in Italiam, & Gallias venit, multa concilia habuit. Ibi vero cum episcopi errorem suum confiterentur, & se deceptos assererent, ijs prope verbis vrentes, quæ supra ex S. Hieronymo in hunc commentarium intexuimus, iurantes se nihil mali in sua fide suspicatos, ex omnium consensu condempnauit formulam Ariminensem, qua filius patri similis, & creatura, non sicut ceteræ creaturæ, statuebatur, & fidem in pristinum statum redegit, vt filius crederetur genitus, non factus, consubstantialis patri, ex Deo natus ante omnia sæcula. Ex concilijs autem, quæ multa habuit, vnum fuit Biterrense, vt ipse significat in libro de synodis. *Ego grauissimum fidei periculum longe antea providens post sanctorum virorum exilia Paullini, Eusebij, Luciferi, Dionysij quinto abhinc anno, à Saturnini, & Ursarij, & Valentis communi me cum Gallicanis episcopis separavi indulta ceteris confortibus eorum respiciendi facultate. Quibus postea per factionem eorum pseudapostolorum ad Biterrensem synodum compulsus cognitione huius hereseos obtuli. sed hi timentes publicæ conscientie audire ingesta à me noluerunt.* Hinc S. Augustinus contra Maximinum. Hoc est illud Homousion, quod in concilio Nicæno aduersus hereticos Arrianos à catholicis patribus veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum est, quod postea in concilio Ariminensi propter nouitatem in verbis minus, quam oportuit, intellectum multis paucorum fraus deceptis, heretica impietas sub heretico Imperatore Constantio labefactare tentauit, sed non post longum tempus libertate fidei catholice prævalente, postea quam vis verbi, sicut debuit, intellecta est, Homousion illud Catholice fidei sanitate, longe, lateq; defensum est.

Resistebat sanis consilijs Saturninus Arelatensium episcopus. Hilarius non solum Catholicam fidem restituit, sed principes etiam Arrianorum episcopos Gallie ecclesijs deturbauit, vt Saturninum Arelatensem, & Paternum à Petrocoris ceteris venia data Gallias præculo hæresis liberauit. Quare merito Rufinus in Historia scripsit. Hilarius regressus, & in Italia positus ecclesias instaurauit, fidemq; patriam reparauit. & Sozomenus libro v. Hilarius ab exilio reuersus Italos, & Gallos docuit, quæ dogmata essent amplectenda, & contra quæ fugienda. Hunc in eisdem rebus corrigendis laborantem reperit Vercellensis Eusebius ab exilio reuersus.

Verum

Verum etiam præter hæresis infamiam multis, acque infandis criminibus conuictus, Ecclesia eiectus est. Saturninus non solum prauo ingenio, verum etiam ultra hæresim multorum infandorum criminum compertus, est condemnatus vnà cum Paterno ex Petrocoris. Petrocoritana verò ecclesia fuit prouinciæ Aquitanie secundæ, cuius Paternus erat episcopus, æque stultus, & impius, ac Saturninus.

HAERESIS SIVE SCHISMA LUCIFERIANORVM.

Ceterum Luciferum Antiochiæ longè diuersa sententia fuit. Nam in tantum eos, qui Arimini fuerant, condempnauit, vt se etiam ab eorum communionem secreuerit, qui eos sub satisfactione, vel penitentia recepisset. Id rectè, an perperam constituerit, dicere non ausim. Paullinus & Rhodanus in Phrygia defuncti. Hilarius sexto anno postquam redierat, in patria obiit.

Ceterum Luciferum Antiochiæ longè alia sententia fuit. Transiit ad aliam hæresim à Catholicis propter recipiendos in communionem lapsos excitam. quæ ab Arriana profecta est. Quippe Lucifer è Thebis superioribus, vbi exularat, reuersus Antiochiam venit, atque ibi Paullinum episcopum contra Melitum Arrianum ordinauit. qui cum ab Eusebio episcopo Vercellensi non esset receptus, Lucifer offensus se ab eius communionem remouit, quod Arrianos etiam sub satisfactione in communionem admisisset. atque hinc Luciferianorum hæresis manauit. quæ celsus lapsos non esse etiam sub satisfactione recipiendos, vt inquit Sozomenus. Sulpicius autem negat se affirmare aude re, rectè ne an perperam tum Lucifer aut fecerit, aut senferit. quia res variè vtrinque tum iactabatur. nam multi Luciferianorum potius schisma, quam hæresim, appellabant, vt S. Augustinus scripsit. & Luciferi magna erat auctoritas, vt qui se nunquam Arriani alicuius communionem polluisset. vt S. Hieronymus prodit.

EE 2

Paul-

Paullinus, & Rhodanus in Phrygia defuncti.] De S. Paullino sic Beda: *Pridie Kal. Septembris Treuiris celebratur natalis S. Paullini episcopi, & confessoris, qui à Constantio Imperatore ob Catholicam fidem relegatus exilio, & usque ad mortem extra Christianum nomen murando exilia fatigatus ad vltimum apud Phrygiam defunctus beatae passionis coronam à Domino percepit.*

Omisit Dionysium, de quo sic Vsuardus. *Dionysius episcopus Mediolanensis, & confessor apud Cappadociam pro fide Catholica damnatus exilio ibidem quiescit.*

Hilarius sexto anno postquam redierat, in patria obiit. Idem S. Hieronymus in Chronico. *Mortuus est Pictavis Valentiniانو, & Valente regnantibus nempe anno CCCLXVI.* De eo sic Beda. *Pictavis Idibus Ianuarij natalis colitur S. Hilarij episcopi, & Confessoris, qui ob Catholicam fidem quadriennio apud Phrygiam relegatus inter alias virtutes fertur, quod mortuum suscipuerit.* Haecenus de haeresi Arriana.

HAERESIS PRISCILLIANISTARVM.

Sequuntur tempora aetatis nostrae grauius, ac periculosa.] Transit ad aliam haeresim exponendam, quae suo tempore Hispaniam, & Galliam perturbauit. quae antiquitus Gnosticorum, tum vero Priscillianistarum est dicta à Priscilliano, qui illam propagauit. ac pluribus, & certius, quam quisquam alius, eam exponit. periculosam autem vocat propter coitiones nocturnas, easque infandas virorum, & feminarum, qui in eam conspirauerunt; infamem, propter turpes libidines, & alia probra, quae in eorum conuentibus suscipiebantur. Gnostici autem fue-

Sequuntur tempora aetatis nostrae grauius & periculosa, quibus non usitato malo polluta Ecclesiae, & perturbata omnia. Namque tum primum infamis illa Gnosticorum haeresis intra Hispanias deprehensa, superstitio exitiabilis arcanis occultata secretis. Origo istius mali, oriens ab Aegyptijs. Sed quibus ibi initijs coeluerit, haud facile est disserere. Primus eam intra Hispanias Marcus intulit, Aegypto pro-

profectus, Memphis ortus. huius auditores fuere, Agape quaedam non ignobilis mulier, & rhetor Helpidus. Ab his Priscillianus est institutus, familia nobilis, praediues opibus, acer, inquit, facundus, multa lectione eruditus, disserendi ac disputandi promptissimus: felix profecto, si non prauo studio corrupisset optimum ingenium: profus multa in eo animi & corporis bona cerneret. vigilare multum, famem ac sitim ferre poterat; habendi minimè cupidus, vtendi parcissimus. sed idè vanissimus, & plus iusto inflator profanarum rerum scientia. Quin & magicas artes ab adolescentia eum exercuisse creditum est. Is vbi doctrinam exitiabilem aggressus est, multos nobilium, pluresque populares auctoritate persuadendi, & arte blandiendi allicuit in societatem. Ad hoc mulieres nouarum rerum

fuere apostolis proximi à Basilde profecti, atque à cognitione rerum, quam profitebantur, ita appellati, qui, vt inquit S. Leo, praeter nefandas Euangelij interpretationes per magicarum artium profana secreta, & mathematicorum noua mendacia religionis fidem, morumque rationem in potestate demonum, & effectum syderum collocarant. Ceterum Arcana secreta, cum inquit, turpitudines eorum intelligit. nam, vt scribit S. Epiphanius, conuentus suos turpitudine multiplicis coitus polluerunt, comedentes, & bibentes humanas carnes, atque immunditias suas, communes, vt Nicolaita, habentes uxores. post longas & apparatus epulas passim inter se miscebantur, ac semen maris manibus excipiebant, & intuentes caelum patri vniuersitatis offerebant. eumque loco sanguinis hauriebant. liberorum procreationem auersabantur: hos conuentus occulte agebant. Itaque, vt addit S. Augustinus in libro de haeresibus, propter occultandas contaminationes, & turpitudines suas habebant in suis dogmatibus haec verba: Iura, periura, secretum prodere noli.

Origo istius mali oriens ab
EE 3 Aegy-

cupidæ, fluxa fide, & ad omnia curioso ingenio, cateruatim ad eum confluebant. Quippe humilitatis speciem ore & habitu præterens, honorem sui & reuerentiam cunctis iniecerat. Iamque paulatim perfidiæ istius tabes, pleraque Hispaniæ peruaferat. quin & nonnulli episcoporum deprauati, inter quos Instantius & Saluianus Priscillianum non solum cõfensione, sed sub quadam etiam coniuratione susceperant. Quo Adyginus episcopus Cordubensis ex vicino agens comperto, ad Idaciũ emeritæ ætatis sacerdotem refert. Is verò sine modo, & ultra quàm oportuit Instantium, sociosque eius lacerans, facem quandam nascenti incendio subdidit: vt exasperauerit malos potius, quàm compresserit.

Spier in Chronico: Anno Christi cccclxxix Priscillianus de Gallæcia ex Manichæorũ & Gnosticorũ dogmate heresim nominis sui condidit. S. Augustinus: Priscillianista, quos in Hispania Priscillianus instituit, maxime Gnosticorum, & Manichæorum dogmata permixta se-

Aegyptiis. sed quibus ibi inijs coaluerit, haud facile est dissidere.] Multò fufius, ac multò clarius, quàm quifquã alius, acta huius hæresis narrat Sulpicius. Quare multa habet singularia, maxime memorabilia. Origo fuit in Aegypto, sed obscura.

Primus eam intra Hispaniam Marcus inuulit, Aegypto profectus, Memphis ortus. huius auditores fuere Agape quædam non ignobilis mulier, & rhetor Helpidius.] Ex Aegypto trãslata est in Hispaniam à Marco, qui duos discipulos reliquit, Agapè, & Helpidium. de quibus post Sulpicius S. Isidorus in libro de uiris illustribus: Hitarius Hispaniarum episcopus scripsit quendam librum sub Apologetici specie, in quo desestanda Priscilliani dogmata, & maleficiorum eius artes, libidinumque eius probra dicit, ostendens Marcum quædam Memphisicam, magicæ artis scientissimum discipulum fuisse Manis, & Priscilliani magistrum.

Ab his Priscillianus est institutus.] Hic est, qui hæresi nomen dedit. de quo sic S. Pro-

stan-

stanur. quamuis & ex alijs hæresibus in eas sordes, tanquam in sentinam quandam, horribili confusione confluerunt. Virtutes inde cius, vitiaque persequitur. inter quæ hoc etiã ponit, quòd magicas artes ab adolescentia nouerat.

Is, ubi doctrinam exitiabilem aggressus est, multos nobilium, pluresque populares auctoritate persuadendi, & arte blandiendi allucit in societatem.] Vt ergo Marcus Aegyptius Helpidium, Helpidius Priscillianum, sic Priscillianus ingentem numerum virorũ, mulierumque nobilium deprauauit. præcipuè autem mulieres cateruatim ad eum se contulerunt, quòd rerum nouarũ studio, quòd fide imbecilla, & curioso ingenio sint. Cum igitur femina in societatem disciplinæ ascitæ essent, ergo verum fuit illud, quod post ei in iudicio obiectum fuit, nocturnos eum turpium feminarum egisse conuentus. Vnde scripsit S. Hieronymus aduersus Pelagianos: Priscillianus in Hispania pars Manichei, de turpitudine cuius te discipuli diligunt plurimum, verbum perfectiõnis, & scientiæ sibi temere vindicantes, soli cũ solis clauduntur mulierculis, & illud eis inter coitum, amplexusque, decantant.

*Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit, magno commisit corpus fatuus.*

Qui quidem partem habent Gnosticæ hæreseos, de Baslidiis impietate uenientem.

Quippe humilitatis speciem ore, & habitu præterens honorem sui, & reuerentiam cunctis iniecerat.] Cepit primum homines artificie eloquentiæ, ac doctrinæ nouitate, & retinuit simulatione probitatis. quoniam ore, & habitu præferens humilitatè, est species sanctitatis, homines ad se uenerandum allucieb-

Quin & nonnulli episcoporum deprauati.] Demum nos illexerat, etiam sacerdotes corrupti, vt Instantium episcopos, qui cum eo prope coniurarunt. fuerint, non prodir, verum ex Lusitania fuisse appropinquasse Priscillianus fuit à Gallæcia.

Quo Adyginus episcopus Cordubensis ex vicino à Idaciũ emeritæ ætatis sacerdotem refert.] Leuhyginus episcopus Cordubensis ex vicino agens compertus Emeritæ ciuitatis episcopus, quia Augusta Emerita uocabatur. Ceterum Hyginus, & Idaciũ successerunt Emeritæ ciuitatis e-

EE 4

concilio Sardicensi subscriperunt hoc modo; Florentinus Emerita civitatis episcopus, tum verò Emerita metropolis habebat dignitatem, quæ post à Calisto I I Pont. Compostellam traducta est. Potest etiam legi, Quo Hyginus comperto, omnino enim Hygini, non Adhygini nomen est retinendum. Pro Idacio verò S. Hieronymus habet Hylatium, in libro de scriptoribus ecclesiasticis.

Is verò sine modo, & ultra, quàm oportuit, Instantium, sociosq; eius laceffens. Idacius verò Instantium, & socios maledictis gravibus, & fortasse minis acrioribus, quàm oportuit, est aggressus. atque ita incendium potius auxit, quàm sedavit, & furorem hæreticorum irritavit potius, quàm compressit.

CONCILIVM CAESARAUGVSTANVM
CONTRA PRISCILLIANISTAS.

Igitur post multa inter eos, & digna memoratu certamina apud Caesaraugustam synodus congregatur. cui tum etiã Aquitani episcopi interfuerunt. Cum autem diu scriptis inter se, probrisq; certarent, tandem Catholici episcopos ad concilium Caesaraugustam vocarunt. in venire episcopi nõ solum in Hispania, sed etiam in Italia, hæreticos autem in Africa, comittere nõ potuerunt. Iam hæretici absentes dãntes Instantium, & Saluvianus episcopos, Priscillianum & Helpidium, si quis eorum non recepisset, a teneretur. Quare episcopis auctoritate & vt communionem

Igitur post multa inter eos, & digna memoratu certamina, apud Caesaraugustam Synodus congregatur: cui tum etiam Aquitani episcopi interfuere. Verum hæretici committere se iudicio non ausi, in absentes tum lata sententia, damnatiq; Instantius & Saluvianus episcopus, Helpidius & Priscillianus laici. Additum etiam, vt si quis dãnatos in communionem recepisset, sciret illi se eandem sententiã promendam. Atque id Ithacio Sossubenfi episcopo ne-

gotium datum, vt decretum episcoporum in omniũ notitiam deferret, maximeq; Hyginum extra cõmunionem faceret: qui cū primus omnium infectari palàm hæreticos cõpisset, postea turpiter deprauatus, in communionem eos recepisset.

munione omnis Ecclesie eiicerentur.

Atque id Ithacio Sossubenfi episcopo negociũ datum, vt decretum episcoporum in omnium notitiã deferret. Non solum decreta faciunt, vt damnent hæreticos, sed executionem etiam mandant vni ex episcopis Ithacio Sossubenfi. Quæ autem ciuitas sit Sossuba, nondum reperi.

Suspensor, ne Ossonobensi scribendum sit. nam Ossonoba fuit ciuitas Lusitaniæ. & Vincentius episcopus Ossonobensis interfuit Concilio Eliberitano. Ni quis malit Oxomensi. nam Vxama Plinio, & Prolomeo in Hispania celebratur. & in concilijs legitur episcopus Oxomensis. vulgo Osma. Isidorus vocat Ithacium Hispaniarum episcopum.

Maxime Hyginum extra communionem faceret. Nominatim mandat, vt Hyginum communionem depelleret, qui cum hæreticos primus infectatus esset, tamen post in communionem receperat.

PRISCILLIANISTARVM TVMVLTVS.

Interim Instantius & Saluvianus dampnati iudicio sacerdotum, Priscillianum etiam laicum, sed principem malorum omnium, vnã secum Caesaraugustana Synodo notatum, ad confirmandas vires suas episcopum in Labilensi oppido constituunt: rati nimirum, si hominem acrum

Interim Instantius, & Saluvianus dampnati iudicio sacerdotum Priscillianum etiam laicum, sed principem malorum omnium vnã secum Caesaraugustana synodo notatum ad confirmandas vires suas episcopum in Labilensi oppido constituunt. Quæ huius quoque quod sit Labilense oppidum in Hispania, nec reperi. Quare Abilensi legendum putavi. Est enim Abila

Abila, seu Abula nota & veteribus, & presentibus temporibus in Hispania. Confirmavit meam opinionem S. Hieronymus, qui in libro de scriptoribus Ecclesiasticis Priscillianum Abilæ episcopum vocat. Vt autem ex Labilensi litera ad sanitatem restituendam est detrahenda, sic etiam ex Solubensi. Ergo hæretici Priscilliani à Catholicis damnatum Abilensem episcopum faciunt.

Tum verò Idacius, atque Ithacius instare, arbitantes posse inter initia malis comprimere, sed parum sanis consiliis seculares iudices ademi.] Vt autem hæretici Priscilliano episcopo constituto se munierunt, sic Catholicorum principes ad præsidium secularium iudicum contra eos confugerunt, atque à Gratiano tum Imperatore in Gallijs agente rescriptum elicerunt, vt omnes hæretici ecclesijs, vrbibus, ac terris omnibus pellerentur. factum est hoc anno cccclxxxii.

Quo comperto Gnostici diffisi rebus suis non ausi iudicio certare sponte cessere, qui episcopi videbantur, ceteros metus dispersit.] Cognito edito Imperatoris hæretici,

qui

& callidum sacerdotali auctoritate armassent, tutiores fore sese. Tum verò Idacius atque Ithacius acrius instare, arbitantes posse inter initia malum comprimere: sed parum sanis consilijs seculares iudices adeunt, vt eorum decretis atque executionibus hæretici vrbibus pellerentur. Igitur post multa & fœda Idacio supplicante, elicitur à Gratiano tum Imperatore rescriptum, quo vniuersi hæretici excedere nõ Ecclesijs tantum aut vrbibus, sed extra omnes terras propelli iubebantur, Quo comperto, Gnostici diffisi rebus suis, non ausi iudicio certare, sponte cessere, qui episcopi videbantur: ceteros metus dispersit. At tunc Instantius, Saluianus & Priscillianus Romam profecti, vt apud Damasum vrbis ea tempestate episcopum obiecta purgarent. Sed iter eis præter interiorem Aquitaniam fuit: vbi tum ab impe-

ritis

ritis magnificè suscepti, sparsere perfidiæ semina. maximeque Elusanam plebem, sanè tum bonam & religioni studentem, prauis prædicationibus peruertere. à Burdigala per Delphinum repulsi, tamen in agro Euchrociæ aliquantisper morati, infecere nonnullos suis erroribus. Inde iter cœptum ingressi, turpi sanè, pudibundoque comitatu, cum vxoribus atque alienis etiam feminis, in quis erat Euchrocia, ac filia eius Procula: de qua fuit in sermone hominum, Priscilliani stupro grauidam, partum sibi gramini bus abegisse. Hi vbi Romam peruenere, Damaso se purgare cupientes, ne in conspectum quidem eius admissi sunt. Regressi Mediolanum, æquè aduersantem sibi Ambrosium repperunt. Tum vertere consilia, vt quia duobus episcopis, quorum ea tempestate summa auctoritas erat, non illuserant, lar-

gient-

qui episcopos se gerebant, cum propter superiorem damnationem vere episcopi non essent, non ausi in conspectum Imperatoris venire, & coram causam dicere, sponte ex Hispania abire, alij aliò metu dispersi sunt.

Actum Instansius, Saluianus, & Priscillianus Romam profecti, vt apud Damasum vrbis ea tempestate episcopum obiecta purgaret.] Hæretici non accepto seculari iudicio ad principem ecclesiarum omnium confugerunt, Romanum inquam pontificem, Damasum, vel quia pontifex erat, vel quia ex Hispania genus trahebat. is anno cccclxxxii obiit, vir sanctitate insignis.

Sed iter eis præter interiorem Aquitaniam fuit, vbi tum ab imperitis magnificè suscepti sparsere perfidiæ semina.] Hæretici Romam profecti, scetates ex Hispania per Aquitaniam Galliæ prouinciã iter fecerunt, vbi benignè excepti hæresim suam docuerunt.

Maximeque, Elusanam plebem, sanè tum bonam, & religioni studentem prauis prædicationibus peruertere.] Elusates Galliæ populos nominavit quoque Plinius, quos

nunc

nunc corruptos à Gnostici-
is inquit Sulpicius.

A Eurdigala per Delphinum repulsi. Delphinus episcopus Burdigalensis in Aquitania secunda, comperto Gnosticorum aduentu illos vrbe arcuit. quare in agro apud Euchrociam viduam morati nonnullos, & præcipuè ipsam Euchrociam deprauarunt. Hæc Euchrocia vxor Delphidij rethoris, & poetæ fuerat. Delphini episcopi per hæc tempora meminit S. Ambrosius epistola LV. ad eum quoque scripsit S. Paullinus episcopus Nolanus ab eo Burdigalæ baptizatus. Burdigala fuit metropolis Aquitaniæ secundæ.

Hi ubi Romam peruenere, Damaso se purgare cupientes ne in conspectum quidem eius admitti sint. Regressi Mediolanum, eque auersantem ibi Ambrosium repererunt. Gnostici neque Romæ à pontifice Damaso, neque in reditu Mediolani ab archiepiscopo Ambrosio ad se purgandum admitti sunt. Recte. fuit enim vterque princeps seueritatis, & innocentie vir. nec mirandum est, S. Ambrosiũ hæreticos exclusisse, qui etiam Theodosium maiorem Imperato-

rem

giendo & ambiendo ab Imperatore cupita extorquerent. ita corrupto Macedonio, cum Magistro officiorum, rescriptum eliciunt, quo calcatis quæ prius decreta erant, restitui Ecclesijs iubebantur. Hoc freti Instantius & Priscillianus, repetiuere Hispanias. Nam Saluianus in vrbe obierat: ac tum sine vilo certamine Ecclesias, quibus præfuerant, recepere. Verum Trachio ad resistendum non animus, sed facultas defuit: quia hæretici corrupto Voluentio proconsule, vires suas confirmauerant. Quintetiam Ithacius ab his quasi perturbator Ecclesiarum reus postulatus, iniussusque per atrocem executionem deduci, trepidus profugit ad Gallias: ibi Gregorium præfectum adiit. Qui compertis quæ gesta erant, rapi ad se barbarum auctores iubet, ac de omnibus ad Imperatorem refert, vt hæreti-

cis

cis viam ambiendi præcluderet. Sed id frustra fuit: quia per libidinem & potentiam paucorum, cuncta ibi venalia erant. Igitur hæretici suis artibus grandi pecunia Macedonio data, obtinent, vt Imperiali auctoritate præfecto erepta cognitio, Hispaniarum vicario. Nam iam proconsulem habere desierant: missique à Magistro officiales, qui Ithaciũ tum Treueris agentem ad Hispanias retraherent. Quos ille callidè frustratur: ac postea per Prittanium episcopum defensus, illisit.

CCCLXXXII existimatur. Quod legitur, corrupto Macedonio cũ magistro officiorum, legendum, tum magistro, vt Macedonius intelligatur eo tempore magister officiorum, Atque ita Instantius & Priscillianus ecclesias sine certamine receperunt. Nam Saluianus Romæ diem suum obierat.

Verum Thrachio ad resistendum non animus, sed facultas defuit, quia hæretici corrupto Voluentio proconsule vires suas confirmauerant. Hæretici inde restituti Voluentium proconsulem Hispaniæ donis corruptum in partes suas traxerunt, atque ita fauore, & edictis eius opes suas stabiliuerunt. Quare Idacius, licet maximè cuperet, eos insectari non potuit. Est autem intelligendum, non omnes prouincias habuisse proconsulem, sed tantum Africam, & Hispanias, quæ proconsulem, & vicarium habue-

rem cæde Thessalonicensi cruentum templi aditu prohibuerit, & pectori pectus obiecerit. Eorum vterque inter Sanctos relatus est.

Tum vertere consilia, vt quia duobus episcopis, quorum ea tempestate summa auctoritas erat, non illuserant, largiendo, & ambiendo ab Imperatore cupita extorquerent. Gnostici postquam nihil æqui à summo pontifice, & ab archiepiscopo Mediolanensi obtinere poterunt, qui eo tempore ceteris auctoritate præstabant, ad iudicium sæculare se retulerunt, & corrupto donis, & precibus Macedonio officiorum magistro rescriptum contrarium à Gratiano elicerunt, quo abrogatis prioribus edictis, ecclesijs, vnde pulsi erant, restituti sunt. id actum anno

habuerunt, cum aliæ præsidem, & vicarium haberent. Gratianus autem hoc tempore, vt post apparebit, proconsulem Hispaniæ remouit, ac solum vicarium reliquit. Itaque in Notitia Imperij Occidentalis sola Africa proconsularis nominatur, quod etiam Saluanus scripsit in libro de prouidentia Dei. Pro *Trachio* sententia postulat, vt reponatur *Idacio*.

Quinetiam Ithacius ab his quasi perturbator ecclesiarum reus postularis, iussusq; per atrocem executionem deduci, trepidus profugit ad Gallias, ibi Gregorium præfectum adiit.] Ex duobus hæreticorum accusatoribus *Idacius*, qui vltro agebat, resistere aduersus proconsulem *Voluentium* ab aduersarijs corruptum non potuit, *Ithacius* verò, qui mandato *Cæsaraugustanæ* synodi agebat, tanquam auctor seditionis infimulatus, à proconsule atroci executione ad se deduci est iussus. quod vt ille sensit, trepidus in Gallias ad *Gregorium* præfectum prætorio Galliarum, vt ad altiorum magistratum, confugit, atque eius præsidium implorauit.

Qui compertis, quæ gesta erant, rapi ad se barbarum auctores iubet, ac de omnibus ad Imperatorem refert, vt hæreticis viam ambiendi præcluderet.] *Gregorius* autem præfectus cognitis rebus in Hispania actis, *Instantium*, & *Priscillianum* barbarum auctores rapi ad se iubet, omnia ad *Gratianum* Imperatorem refert, ne quid integrum per ambitum agendi hæreticis relinquat. Interim Hispania proconsule spoliatur, atque omnis iudicij summa ad vicarium Hispaniæ redigitur.

Sed id frustra fuit, quia per libidinem.] Vbi ergo remotum esse proconsulem *Voluentium* ex Hispania, solumque vicarium relictum hæretici cognouerunt, tum artibus suis *Macedonium* magistrum officiorum apud Imperatorem corruerunt, ac per eum edictum Imperiale elicerunt, vt cognitio causæ hæreticorum Hispanorum eriperetur præfecto prætorij Galliarum, & tradere tur vicario Hispaniarum. nam tum proconsul nullus erat, nec potest fuit. vt ex *Notitia* declaratur.

Misitq; à magistro officiales, qui Ithacium tum Treuiris agentem ad Hispanias retraherent.] Nec solum *Macedonius* magister officiorum cognitionem ad Vicarium Hispaniarum redegit, sed etiam misit officiales, qui *Ithacium* tum *Treuiris* agerem, (nam ibi erat cum Imperatore præfectus prætorio) ad Hispanias retraherent.

Quos ille callide frustratur, ac postea per Pritannium episcopum defen-

defensus, illust.] *Malim frustratur*, vt sit, *Quos* cum ille è manibus elapsus decepisset, (hoc enim est *callide frustratus*.) ac postea per *Pritannium* episcopum apud Imperatorem defensus fuisset, illust. siquidem in Gallia restitit, neque ad causam dicendam in Hispaniam adiit.

CONCILIVM BURDIGALENSE ADVERSVS PRISCILLIANISTAS.

Iam rumor inceserat *Clementem* Maximum intra *Britannias* sumpsisse Imperium, ac breui in Gallias erupturum. Ita tum *Ithacius* statuit, licet rebus dubijs, noui Imperatoris aduentum expectare: interim sibi nihil agitandum. Igitur vbi *Maximus* opidum *Treuerorum* victor ingressus est, ingerit preces plenas in *Priscillianum* ac socios eius inuidiæ atq; criminum. Quibus permotus Imperator, datis ad præfectum Galliarum atque ad vicarium Hispaniarum litteris, omnes omnino quos labe illa inuoluerat, deduci ad *Synodum Burdigalensem* iubet. Ita deducti *Instantius* & *Priscillianus*: quorum *Instantius* prior iussus causam

Iam rumor inceserat, Clementem Maximum intra Britannias sumpsisse Imperium, ac breui in Gallias erupturum.] Anno *CCCLXXXIII* *Clemens* Maximus militum præfectus *Gratiani* Imp. in *Britannia* militari fauore Imperator aduersus *Gratianum* ipsum appellatus tãtas mox opes adeptus est, vt ex *Britannia* in *Galliam* penetrarit, ac *Gratianum* *Treuiris* fugientem persecutus ipsum apud *Lugdunum* occiderit, & *Gallias*, *Hispaniasq;* sibi adiunxerit. *Ithacius* ergo vbi audiuit, *Maximum* in *Galliam* erupturum, licet dubia victoria proponebatur, tamen aduentum eius expectare, atque interim nihil agere statuit. Hoc loco legenda est *Historia Occidentalis à me scripta.*

Igitur vbi Maximus oppidum Treuerorum victor ingressus est.] Erupit ergo *Maximus* in *Galliam*, ac *Treuerorum* oppidum à *Gratia-*
no

fam dicere, postquam se parum expurgabat, indignus esse episcopatu pronuntiat. Priscillianus vero, ne ab episcopis audiretur, ad principem prouocauit. permissumque id nostrorum inconstantia, quia aut sententiam in refragantem ferre debuerant, aut si hi ipsi suspecti habebantur, alij episcopis audientiam reseruare, non causam Imperatori de tam manifestis criminibus permittere. Ita omnes, quos causa inuoluerat, ad regem deducti. Secuti etiam accusatores, Idacius & Ithacius episcopi: quorum studium in expugnandis hereticis non reprehenderem, si non studio vincendi, plus quam oportuit, certassent. Ac mea quidem sententia est, mihi tam reos quam accusatores displicere. Certè Ithacium nihil pensi, nihil sancti habuisse definitio. fuit enim audax, loquax, impudens, sumptuosus, ventri &

no desertum victor iniqt. Quod ut vidit Ithacius, statim Maximum adiit, atq; aduersarios quam criminosissime, & inuidiosissime potuit, accusauit, precesq; pro se ipso, & causa catholici coru adiecit. quibus per mortus Maximus præfecto prætorio Galliaru, & vicario Hispaniaru literis datis mandauit, ut ad concilium Burdigalæ episcopis indictu omnes, qui heretici esse dicebantur, adduci iuberet. Maximus vero æquum se Catholicis præbuit, adeo ut etiam S. Martinum episcopum Turronensem in maximo honore habuerit. auctor Sulpicius in vita.

Ita deducti Inuitantius, & Priscillianus.] Hoc modo heretici ad conciliu, quod semper ante euitarant, Burdigalam deducti. ex quibus Inuitantius, cum se purgare non posset, ecclesia spoliatus est. Priscillianus, ut episcoporum iudicium declinaret, ad Imperatorem prouocauit. Hoc idem S. Prosper in Chronico: Priscillianus in synodo Burdigalensi se dammandu intelligens ad Imperatorem Maximum prouocauit. Burdigalæ Urbica Priscilliani discipula ob impietatis pertinaciam per se-

gulæ

di-

gulæ plurimum impertiens. Hic stultitię eò usq; processerat, ut omnes etiam sanctos viros, quibus aut studium inerat lectiois, aut propositum erat certare ieiunijs, tanquam Priscilliani socios aut discipulos, in crimen arcesseret. Ausus etiã miser est, ea tempestate Martino episcopo, viro planè Apostolis conferendo, palam obiectare hæresis infamiam. Namque tum Martinus apud Treueros constitutus, non desinebat increpare Ithacium, ut ab accusatione desisteret: Maximum orare, ut sanguine infelicu abstineret: satis superque sufficere, ut episcopali sententia heretici iudicati Ecclesijs pellerentur: nouu esse & inauditum nefas, ut causam Ecclesię iudex sæculi iudicaret. Denique quoad usque Martinus Treueris fuit, dilata cognitio est. & mox discessurus, egregia auctoritate à Maximo elicit

ditionem vulgi Lapidibus eximta est.

Permissumq; id nostroru inconstantia.] Reprehendit factum episcoporum catholicorum, qui Priscilliani prouocationi ad Imperatorem cesserint, cu debuisset aut in eu refragantẽ sententiã ferre, aut si ipse eos episcopos suspectos haberet, ad alios episcopos cognitionem transferre, non causam sacerdotum de tam manifestis criminibus Imperatori laico permittere. de qua Valentinianus Imp. rescriptum extabat, ut scribit S. Ambrosius in epistola ad Valentinianum maiorem: Valentinianus maior Imp. non solũ sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit, in causa fidei, vel ecclesiastici alicuius ordinis eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis (hæc enim verba rescripti sunt.) hoc est sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare. Quin etiam si alius quoque argueretur episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hanc voluit ad episcopale iudicium pertinere.

Ita omnes, quos causa inuoluerat, ad regẽ deducti, se quoru etiam accusatores Idacius, & Ithacius episcopi.]

spon-

FF Hoc

Hoc ab episcopis concessō, omnes rei Treuiros ad Maximi Imperatoris iudiciū, ut appellauerant, deducti, eosque ipsi episcopi accusatores de more sequuti. Qui fuerint rei, post ex damnatione cognoscerur.

Quorum studium in expugnandis hereticis non reprehenderem, si non studio vincēdi, plusquam oportuit, certassent.] Arguit accusatores vincēdi potius studio, quam hæresis odio reos vsque ad extremum peregrisse. Quod etiā sentire videtur S. Hieronymus, cum scripsit, Priscillianum Idacij, & Ithacij factione à Maximo tyranno cæsum fuisse.

Ac mea quidem sententia est, mihi tam reos, quam accusatores displicere. certè Ithacium nihil pensi, nihil sancti habuisse definio. fuit enim audax, loquax, impudens, sumptuosus, ventri, & gula plurimum impertiens.] Lego sic, postulante sententia, mihi non tam reos, quam accusatores displicere. Iudicium enim suum interponit, quo inquit, non se minus improbare reos Priscillianitas, quam accusatores eorum episcopos Idacium, & Ithacium, ut qui studio crudelitatis ad accusandū ad-

sponsoriam, nihil cruentū in reos constituendum. Sed postea Imperator per Magnū & Rufum episcopos deprauatus, & à mitioribus consilij deflexus, causam præfecto Euodio permisit, viro acri & seuro. Qui Priscillianum gemino iudicio auditum, cōiunctumque maleficij, nec diffitentem obsecans se studuisse doctrinis, nocturnos etiam turpium seminarum egisse conuentus, nudumque orare solitum, nocentem pronunciauit, redegitque in custodiam, donec ad principem referret. Gestis ad palatiū delatis, censuit Imperator, Priscillianū sociosque eius capitis damnari oportere. Ceterum Ithacius videns, quàm inuidiosum sibi apud episcopos foret, si accusator, etiam postremis rerum capitalium iudicij astisset (etenim iterari iudicium necesse erat) subtrahit se cognitioni, frustra

fra callido iam scelere perfecto. At tum per Maximum accusator apponitur patricius quidam, fisci patronus. Ita eo insistente, Priscillianus capitis damnatus est, vnaq; cum eo Felicissimus & Armenius, qui nuper à Catholicis, clerici Priscillianum secuti, descuerant. Latronianus quoque, & Euchrocia, gladio perempti. Instantius, quem superius ab Episcopis damnatum diximus, in Sylinam insulam, quæ ultra Britanniam sita est, deportatus. Itum deinde in reliquos sequentibus iudicij, damnatique Asarinus & Aurelius diaconus, gladio. Tiberianus, ademptis bonis, in Sylinam insulam datus. Tertullus, Potamius, & Iohannes, tanquam viliores personæ, & digni misericordia, quia ante quæstionem se ac socios prodidissent, temporario exilio intra Gallias relegati. Hoc ferè modo

ducerentur. Quod etiam tradidit Pacatus, homo gentilis, de illis sic scribens ad Maximi vituperationē in Panægyrico. *Fuit & hoc delatorum genus, qui nominibus amissis, reuera autem satellites, atque adeo carnifices non contenti auis euoluisset patrimonij, calumniabantur in sanguinem, & vitas premebant reorum, & pauperum. Præcipuè autem ut tuperat Ithacium, ut qui moribus parum probatis in aliorum vitam inueheretur*

Hic Ithacius usque eò processerat.] Inuehitur in eundem Ithacium, ut qui non solum vita parum probata esset, sed etiam iniquitatē eximia adiunxisset, ut omnes doctos, aut bonos viros, tanquam Priscilliani socios, aut discipulos accusaret.

Ausus etiam miser est, ea tempestate Marino episcopo, viro plane apostolis conferendo palam obiectare hæresis infamiam.] Nominatim inter bonos, & sanctos viros, quos Ithacius infectatus est, S. etiam Martinum Turonensem episcopum vexare obiecto hæresis crimine voluit, quod mox declarat. Et hoc loco vereor, ne verba illa, ea tempestate, lu-

xata sint, & suum locum non teneant. malimque ita legi: *Aufus etiam miser est, Martino episcopo, viro ea tempestate plane apostolis conferendo, obiectare hæresis infamiam.* Hoc enim auget crimen, nõ quoddam Martino hæresim obiectarit, sed quoddam Martino obiectarit, qui ea tempestate superabat omnes sanctitate, vt conferri cum apostolis posset. Vnde alio loco vocatur *beatum, & per omnia apostolis similem.* Huius vitam copiosissimè scripsit Sulpicius. nam eo familiariter vsus est. Obiecit autem hæresim, quoddam negaret, hæreticos capite esse plectendos, cum satis esset, ecclesijs eos exuisse.

Namque tum Martinus apud Treuiris constitutus non desinebat increpare Ithacium, vs ab accusatione desisteret, Maximum orare vt sanguine infelicitum abstineret.] Maximum per hoc tempus Treuiris versatum, docet S. Ambrosius epistola xxxvii ad Valentinianum Imperatorem. S. Martinus Treuiris cum Maximo de negotio Priscillianistarum collocutum, ostendit Sulpicius in Vita S. Martini, & in dialogo tertio. Fauit autem

homines luce indignissimi, pessimo exemplo necati, aut exsilijs multati: quod initio iure iudiciorum & egregio publico defensum, postea Ithacius in iurigijs solitus, ad postremum conuictus, in eos retorquebat, quorum id mandato & consilij effecerat. solus tamen omniũ episcopatu detrusus Nardacius, licet minus nocens, sponte se episcopatu abdicauerat. Sapienter id, & verecundè, nisi postea amissum locum repetere tentasset. Ceterum Priscilliano occiso, non solum non repressa est hæresis, quæ illo auctore proruperat, sed confirmata, latius propagata est. namque sectatores eius, qui eum prius vt sanctum honorauerant, postea vt martyrem colere cœperunt. Peremptorum corpora ad Hispanias relata, magnisque obsequijs celebrata eorum funera. Quin & iurare per Pri-

Priscillianum summa religio putabatur, ac inter nostros perpetuum discordiarum bellũ exarserat: quod iam per quindecim annos fœdis disensionibus agitatum, nullo modo sopiri poterat. Et nunc cum maxime discordijs episcoporum turbari aut misceri omnia cernerentur, cunctaque per eos odio aut gratia, metu, inconstantia, inuidia, factione, auaritia, arrogantia, somno, desidia essent deprauata: postremò plures aduersum paucos bene confulentes, infanis consilij & pertinacibus studijs certabant: inter hæc plebs Dei, & optimus quisque probro atque ludibrio habebatur.

FINIS.

in vita eius.

Sed postea Imperator per Magnum, & Rufum episcopos deprauatus, & à minoribus consilij deflectus, causam præfecto Eudodio permisit, viro acri, & seuro.] Promisit primum Maximus S. Martino, se capitali pœna in hæreticos non vsurum, inde à duobus episcopis Magno, & Rufo deprauatus consilium mutauit. ac causam cognitionem Eudodio permisit, qui præfectus prætorio

autem S. Martinus hæreticis nõ causam hæreticorum, sed Ecclesiæ catholicæ, cuius auctoritatem agi videbat, cum à seculari iudice causam sacerdotum cognosceretur, & in reos capitali supplicio animaduertetur. ergo & iudicem, & pœnam improbabat. itaque rē ad episcopos reuocandam, & mitiori brachio tractandam censebat, nempe Ecclesijs, non vita, adimendis. nouam enim & prauam iudicij rationem introduci, vt causam Ecclesiæ iudex sæculi iudicaret.

Denique quoad usq; Martinus Treuiris fuit, dilata cognitio est.] Neque verò solum præsens S. Martinus cognitionem causæ hæreticorum distulit, sed etiam discedens promissum à Maximo elicit, fore, vt capitali pœna hæretici non afficerentur, & à sanguine abstineretur. Quanta porò auctoritate fuerit S. Martinus apud Maximum, docet idem alijs argumentis

Galliarum erat, & seueritate præstabat. Prosper item hanc causam Treuiris cognitam esse ab Euodio præfecto prætorio ait. Meminit eiusdem Euodij, & consulis, & prætorio præfecti Sulpicii in Vita S. Martini. *Coniunxerunt aderant, inquit, veluti ad festum diem euocati summi, atque illustres viri, præfectus, idemq; consul Euodius, vir, quo nihil unquam iustius fuit.* Consul autem fuit Euodius anno Christi **CCCLXXXVI**.

Qui Priscillianum gemino iudicio auditum e multumq; maleficij, nec dissimulatum obsecris se studuisse doctrinis.] Docet, quam iuste iudicium Priscilliani factum. primum bis auditus est. in quo ostendit, seruatum esse comperendinationem, in qua primum agebat accusator, deinde defensor, & post diem tertium reuocato iudicio primum defensor, tum accusator. quare duæ actiones erant. De quibus nos in libris de iudicijs pluribus. Conuictum autem maleficij vocat, testimonij & alienis, & suis expugnatum. Quod autem dixit, *Noxentem pronunciauit*, in hoc etiam morem Romanum seruatum ostendit. quo prætor cognita causa ex iudicij sententia pronunciauit, *Videri fecisse, aut non inre fecisse.*

Nocturnos etiam turpium seminarum egisse conuentus.] Præcipue tales conuentus frequentabantur à Gnosticis, in quibus luminibus per canes extinctis promiscue inter se libidinis gratia miscbantur. quod gentiles Christianis Catholicis crimini obiecerunt, cum hoc esset hæreticorum flagitium, non Catholicorum. Tertullianus.

Gestis delatis censuit Imperator, Priscillianum, sociosq; eius captis damnari oportere.] Probato crimine, de pœna erat agendum. propterea Imperator constituit, vt, postquam noxentem eum esse constabat, cognosceretur, num ipse, & socij eius capite damandi essent. Sic enim ferme Athenienses agebant, vt primum de crimine, tum de pœna cognosceretur, vt in libris de rep. Atheniensium demonstrauius. Quod apud Romanos vsitatum nõ fuit, cum omnia crimina suis pœnis, idest legibus constitutis, perageretur. ac hoc crimen hæresis, atque impietatis nondum legibus Romanis fuerat comprehensum. neq; enim huiusmodi causas ad secularia iudicia deferbantur, vt supra dictum est.

Ceterum Ithacius videns, quam inuidiosum sibi apud episcopos foret, si accusator etiam postremis rerum capitalium iudicijs assistisset.] Cum autem iudicium illud constituendum esset, in quo de capitali

tali

tali pœna certaretur, Ithacius accusationem reliquit, neque adesse iudicio voluit. inuidiosum sibi fore apud episcopos ratus, si ipse episcopus episcopum reum vsque ad extremum rei capitalis iudicium peregrisset.

Subtrahit se cognitioni frustra callido iam scelere perfecto.] Reliquit accusationem, sed frustra, idest sine reorum vtilitate, præsertim callido iam scelere perfecto, idest versuta accusatione peracta.

Ac tum per Maximum accusator apponitur Patricius quidam fisci patronus.] Imperator autem, vt causa perficeretur, accusatorẽ nouum constituit quendam, ad quem, quoniam fisci patronus erat, hæc accusatio pertinebat, quia fiscum attingebat. et Maximus in bona eorum inhiabat, vt inquit in dialogo 111.

Ita eo insistente Priscillianus capitis damnatus est, unaq; cum eo Felicissimus, & Armenius. Latronianus quoque, & Euchrocia gladio perempti.] Horum apud alios etiam mentio. S. Hieronymus in libro de sacris scriptoribus: *Priscillianus Abile episcopus factione Hylarj, & Hythacij Treuiris à Maximo tyranno cæsus est. Matronianus prouincia Hispania valde eruditus cæsus est & ipse Treuiris cum Priscilliano, Felicissimo, Iuliano, Euchrocia eiusdem factionis auctoribus. S. Prosper in Chronico: Priscillianus auditus Treuiris ab Euodio præfecto prætorio, à Maximo gladio adductus est cum Euchrocia Delphidij rhetoris coniuge, & Latroniano, alijsq; erroris consortibus.* Euchrociæ quoque supplicium exprobrat Maximus Pacatus in Panegyrico his verbis: *Sed nimirum graues suberant, inuidiosq; causæ, vt vno ad panam clari vatis matrona raperetur. obieciatur enim mulieri viduæ nimia religio, & diligentius culta diuinitas. appellat autem Enchrociam clari vatis matronam, quod Delphidij rhetoris, & poetæ vxor esset, teste Prospero.*

Instantius, quem superius ab episcopis damnatum diximus, in Syllinam insulam, que ultra Britanniam est, deportatus.] Hanc insulam Plinius agens de Britannia, & insulis Orcadibus Silumnum vocat. Damnatus autem est ab episcopis Burdigalæ, tum cum Priscillianus ad Imperatorem prouocauit.

Tum inde in reliquos sequentibus iudicijs, damnatiq; Asarinus, & Aurelius diaconus gladio.] Horum mentionem apud alios adhuc non reperi.

Tiberianus ademptis bonis in Syllinam insulam datus.] De hoc sic S. Hieronymus: *Tiberianus Beticus scripsit pro suspitione, qua*

cum Priscilliano accusabatur hæreseos, apologeticum tumentis, compositorum, carmine. Postea post suorum eadem tædio victus exilij mutatus propositum, & iuxta sanctam scripturam, canis reuersus ad uomitum suum, filiam deuotam Christo virginem matrimonio copulauit, idest, vt interpretatur Sophronius, nubere compulit.

Tertullus, Potamius, & Ioannes.] Neque horum alibi mentio reperitur. Harum verò omnium rerum sic meminit S. Leo in epistola ad Turbium. Merito patres nostri, sub quorum temporibus hæresis hæc nefanda prorupit, per totum mundum instanter egere, vt impius furor ab vniuersa ecclesia pelleretur. quoniam etiam principes mundi ita hanc sacrilegam ameniam detestati sunt, vt auctorem eius, ac plerosque discipulos legum publicarum ense prosterneret.

Hoc ferme modo homines luce indignissimi pessimo exemplo necati, aut exilijs multati.] Demum iudicium Priscillianistarum concludens, inquit, eos hoc modo aut morte, aut exilijs affectos esse, sed pessimo exemplo, quòd iudices sæculares de sacerdotibus iudicassent, eorumque sanguinem effudissent. assentitur enim S. Martino, satis fuisse, si heretici episcopali sententia iudicati ecclesijs essent expulsi.

Quod initio iure iudiciorum, & egregio publico defensum postea Ithacius in iurgijs solutus, ad postremum conuictus in eos retorquebat, quorum id mandato, & consilij effecerat.] Cum autem hæc accusatio improbaretur, atque Ithacio eo nomine lis ab episcopis inferretur, ille primò defendit iure iudiciorum, quia leges dant, vt hæretici rei peragantur, deinde egregio publico, idest vitilitate communi, quia salutare reip. fuerat, auctores tam exitiabilis, hæresis profligari. itaque in iurgijs primum solutus. nam pronunciarant, eum culpa non teneri, vt dialogo 111. cap. xv. scriptum est. tandem conuictus recitit culpam in eos, qui sibi aut tale mandatum, aut eiusmodi consilium dedissent. fuerant autè episcopi, qui Casaragustæ conuenerant. Egregio autem publico dixit, quo modo Lilius libro 11. Pessimo publico. Neque ambigitur, quin Brutus pessimo publico reges exacturus fuerit, si libertatis immatura libidine priorum regum alicui regnum extorsisset. In iurgijs autem, inquit, idest in iudicijs episcoporum. nam iurgium est inter beneuolos, lis inter inimicos. Vnde Cicero libro 14. de Rep. Beneuolorum concertatio, lis inimicorum, non iurgium dicitur. Licet autem hoc modo se tueretur, solus tamen ex accusatoribus episcopatu detrusus est.

Nardacius, licet minus nocens, sponte se episcopatu abdicauerat. sapienter id, & verecunde, nisi postea amissum locum repetere tentasset.] Et hic legendum puto. Nam Ithacius. Ithacio tamè addit S. Prosper in Chronico Vrsatium. sic enim inquit. Timasio, & Promotocoss. Ithacius, & Vrsacius episcopi ob necem Priscilliani, cuius accusatores fuerant, ecclesie communionem priuantur, anno Christi CCCLXXXIX, hoc. n. Promotus, & Timasius cõsulatam gesserunt. Vtriusque etiam meminit S. Isidorus in libro de viris illustribus. Ithacius cum Vrsatio episcopo ob necem Priscilliani, cuius accusatores extiterant, ecclesie communionem priuatus exilio condemnatur, ibique die vltimo fungitur, Theodosio maiore, & Valentiniano regnantibus. Satis autem constat, S. Martinum ab eorum consuetudine se remouisse, qui cum Ithacio communionem inierant. Traditur hoc in dialogo 111. a pud Sulpicium. Maximus Imp. inquit. depranatus consilij sacerdotum, post Priscilliani necem Ithacium episcopum Priscilliani accusatorem, ceterosq. illius socios, quos nominari non est necesse, vi regia tuebatur, ne quis ei crimini daret, opera illius cuiuscumque modi hominem fuisse damnatum.

Ceterum Priscilliano occiso non solum non repressa est hæresis, que illo auctore proruperat, sed confirmata latius propagata est.] Postquam de exitu reorum, & accusatorum ostendit, demum de sectatoribus agit. Hi verò haudquaquam supplicij reorum deterriti, perfidiam suam deseruerunt. immo in ea etiam perseverantes diuinos Priscilliano honores instituerunt, eumque pro martyre coluerunt. Huc verò pertinent illa S. Hieronymi: Priscillianus vsque hodie à nonnullis Gnostica hæreseos accusatur, defendentibus alijs, non ita sensisse, ut arguitur. Satis quidem liquet, teste Ioanne Vazro, Priscillianum adhuc in quibusdam martyrologijs tanquam martyrem numerari. quod eorū qui id fecerunt, imprudentiæ, non impietati attribuo.

Ac inter nostros perpetuum discordiarum bellum exarserat, quod iam per quindecim annos sedis dissensionibus agitatam nullo modo sopiri poterat.] Belium etiam ex causa hæresis excitatum ab episcopis significat, ante annos quindecim, tot enim sunt ab anno CCCLXXXVI, quo consul fuit Euodius vsque ad Stiliconem.

Et nunc cum maximè discordijs episcoporum turbari, ac misceri omnia cernerentur.] Hos tumultus Stilicone cos. editos nemo præter Sulpicium tradidit, qui eos tamen obscure significauit. Exerat tantum in concilio Tolerano Sulicis cos. habito hoc caput.

Si quis in errore Priscilliani sectam sequitur, vel profitemur, anathema sit. S. Augustinus in libro contra mendacium inuehitur in Priscillianistas, qui, quod Catholici viderentur, Priscillianum detestarentur, & episcopos, à quibus illa hæresis nudata, & oppugnata esset, miris laudibus efferrent. Vtinam autem ne quando huiusmodi nos mala videamus, in quibus, vt verbis vtar Sulpicij, plebs DEI, & optimus quisque probro, ludibrioque habeatur.

FINIS.

BREVIS SUPERIORIS HISTORIÆ AD fouendam memoriam per tempora repetitio.

PRIMA ÆTAS.

Adam anno 330 genuit Seth.
Seth anno 205 genuit Enos.
Enos anno 190 genuit Cainam.
Cainas anno 170 genuit Malehel.
Malehel anno 165 genuit Iared.
Iared anno 162 genuit Enoch.
Enoch anno 165 genuit Mathusalem.
Mathusalem anno 187 genuit Lamech.
Lamech anno 188 genuit Noe.
Noe anno 500 genuit Sem.
anno 600 perit diluuius genus humanum.

SECUNDA ÆTAS.

Sem biennio post diluuium, cum ageret annos 100, genuit Arphaxad.
Arphaxad anno 135 genuit Cainam, & ex Assyria migravit in Chaldæam.
Cainas anno 130 genuit Sala.
Sala anno 130 genuit Heber.
Heber anno 134 genuit Phaleg. ab Heber Hebræi vocati.
Phaleg anno 130 genuit Ragau. Hoc viuente diuisa est terra in tres partes.
Ragau anno 132 genuit Saruch.
Saruch anno 130 genuit Nachor.
Nachor anno 79 genuit Thara.
Thara anno 70 genuit Abraham. & ex Vr vrbe Chaldæe migravit in Mesopotamiã vnã cū filio Abraham in oppidũ Haran.

TER-

TERTIA AETAS.

Abraham anno 75 iussus à Deo, & multis promissis excitus, sed maxime numerosa progenie, & possessione Chananæ, & gentium omnium in semine eius benedictione migravit ex Mesopotamia in Chananæam. & annos centum natus genuit *Isaac*.

Isaac anno 70 genuit *Iacob*.

Iacob, qui & *Israel*, an. 130 migravit ex Chananæa in Aegyptum propter inopiã frumenti, ubi filius eius *Ioseph* potes erat apud regem, ac moriens reliquit XI filios *Ruben*, *Asser*, *Gad*, *Dan*, *Symeon*, *Iuda*, *Zabulon*, *Nephtalim*, *Leui*, *Ioseph*, & *Beniamin*, & duos filios *Iosephi* pro filiis ascivit, *Manasse*, & *Effraim*, à quibus progenies nata *Israelitæ* dicti, & in XI tribus diuisi. is vixit cum suis in Aegypto annos 17.

Ioseph post patrem *Iacob* vixit in Aegypto annos 53. eo mortuo *Israelitæ* seruierunt in Aegypto à regibus Aegyptijs male habiti annos 144.

EXITVS ISRAELITARVM DE AEGYPTO,
IN CHANANÆAM.

Moyse filius *Amram*, nepos *Cahat*, pronepos *Leui*, abnepos *Iacob* iussu Dei eduxit *Israelitas* ex Aegypto, & in deserto *Ara- bia* tenuit annos 40. ubi legem à Deo accepit, & rempublicam *Israelitarum* instituit, qua vsuri essent, cum in terram promissam *Chananæ* peruenissent. annos 40.

CECROPS ATHENAS CONDIDIT

Iosue *Naue* filius ex tribu *Effraim* post *Moysem* præfuit *Israelitis*. is *Jordanem* traiecit, & *Chananæam* obtinuit, victis ferme incolis eius *Chananæis*, *Amorrhæis*, *Hethæis*, *Heuzis*, *Gergezeis*, *Iebusæis*, & *Phærezæis*, eamque duodecim tribubus *Israelitarum* diuisit. tribui *Leui*, quæ erat XIII, sacra mandauit vnâ cum vrbibus XLVII, quæ in regione XII tribuum erant. an. 27.

IUDICES ISRAELITARVM IN

CHANANÆA.

Post mortem *Iosue* respublica paullulum sine principe fuit. inde *Iudices* instituti. Ab hoc loco incipit respublica *Hæbreorum* in *Chananæa* à Deo tradita. Horum tempore *Israelitæ* vexati sunt à vicinis regibus & populis *Mesopotamiæ*, *Syriæ*, *Ammonitis*, *Madianitis*, *Moabitis*, *Chananæis*, & *Philistæis*.

Gothoniel Iudex ex tribu *Iuda* anno 50.

Aod ex tribu *Effraim* anno 80.

Simigar anno 1.

Debbora mulier ex tribu *Effraim*, & vna

Barac vir ex tribu *Nephtalim*, an. 40.

Gedeon ex tribu *Manasse*. an. 40.

Abimelec *Gedeonis* filius nothus an. 3.

Thola ex tribu *Issachar*. anno 22.

Iair ex tribu *Manasse*. an. 22.

Iephie ex tribu *Iuda*. an. 6.

Abesai ex tribu *Iuda*. an. 7.

Elon ex tribu *Zabulon*. an. 10.

Abdon ex tribu *Effraim*. an. 8.

Troia capta.

Samson ex tribu *Dan* an. 20.

Heli pontifex. ex tribu *Leui*. an. 20.

Samuel propheta ex tribu *Leui*. an. 20.

REGES ISRAELITARVM.

Israelitis reges optantibus *Samuel* iussu Dei vnxit *Saul*.

Saul. rex primus ex tribu *Beniamin*. an. 20.

QUARTA AETAS.

Dauid ex tribu *Iuda* an. 40. Hic regiam sedem in vrbe *Hierusalem* posuit, atque eò arcam fœderis detulit, & rempublicam, ac religionem constituit, bella vicinorum confecit. *Nathan*, *Gad*, *Asaph*, *Heman*, *Idithun* prophetæ florent. *Archontes* *Athenis* succedunt regibus.

Salomon *Dauidis* filius an. 40. Templum Dei *Hierosolymæ* construxit.

462 REGES IVDÆ. REGES ISRAEL.

struxit. arcam foederis eò transtulit. pax in regno fuit. Abias, & Ionathas prophetæ florent.

Post Salomonem regnum in duo diuisum, Iudæ, & Israel.

REGES IVDÆ. REGES ISRAEL.

Hæ fuere duæ tribus Iudæ, & Benjamin. Hæ fuere decem reliquæ tribus.
Roboan Salomonis filius an. 17. *Hieroboam* ex tribu Efraim impius fuit. an. 2.
Samaias propheta. Defecit à Deo ad Idola, & de *Sisac* rex Aegyptiorū *Hierusalem* cepit, & diripuit. cem tribus impietate perpetua imbuit.
Abia *Roboami* F. an. 3. impius. Iad propheta.
Asa *Abiæ* F. an. 4. pius. *Nadab* *Hieroboam* filius an. 2.
Azarias *Hanaai*, & *Ioras* prophetæ.

Baasa ex tribu *Issachar*. an. 24.

Ela *Baasæ* filius an. 2.

Zambri diebus 7.

Amri an. 12. in *Samaria* regnauit.

Iosaphat *Asæ* F. an. 25. Pius remp. & religionem reformauit. *Achab* filius *Amri*. an. 22.

Ioram filius *Iosaphat*. an. 8. impius. *Helias*, & *Abdias* prophetæ. *Ochozias* filius *Achab*. an. 2.

Ochozias filius *Ioram* an. 1. *Ioram* filius *Achab*. an. 12.
Athalia vxor *Ioram*. an. 7. impia filios *Ochoziæ* regis nepotis sui interemit præter *Ioam* infantem.

Ioas *Ochoziæ* filius. an. 40. impius. *Iehu* filius *Iosaphat* ex alia familia. an. 28. in impietate multa pie fecit.

Ioachaz, filius *Iehu* an. 17.
Ioas filius *Ioachaz*. an. 16.

Amasias *Ioæ* filius an. 29. pius.
Hieroboam seu *Ioram* *Ioæ* F. an.

Aza-

41.

REGES IVDÆ. REGES ISRAEL. 463

41. *Jonas* propheta prædicit euerfionem *Niniuis* regi *Assyriorum*.

Assyriorum reges, quorum fit mentio in historia *Bibliorum*.

Phul Belochus rex *Assyriorum* post *Sardanapalum* occisum, an. 48. cap. 5. primi *Paralip*.

Zacharias filius *Hieroboam* mēf. 6. interfectus à *Sellum*.

Sellum mēf. 1. interfectus à *Manehem*.

Manehem an. 10. impius. contra hunc venit *Phul belochus* rex *Assyriorum*.

Phaceia filius *Manehem* an. 2. interficetur à *Phacee*.

Phacee an. 20. interficitur ab *Osee*.

Teglatphulassar rex *Assyriorum* an. 25. capite quinto primi *Paralip*. is cum *Phacee* contendit, & duas tribus *Galileæ* *Zabulon*, & *Nephtalim* *Assyriam* transtulit.

Roma condita in Italia sextæ olympiadis an. 1.

Osee an. 9.

Azarias, siue *Ozias* *Amasæ*. F. an. 5. pius. *Osee*, *Amos*, *Isaias* prophetæ, quorum & aliorum tempora tradidit *S. Augustinus* lib. 18. de *Ciuit*.

Olympiades à *Græcis* instituta.

Azarias rex incenso oblato, quod soli sacerdoti fas erat, lepra oppressus est.

Ionathan *Azariæ* F. an. 16. pius.

Michæas, *Ioel*, *Naum* prophetæ secundum aliquos.

Achaz *Ioathæ* F. an. 16. impientissimus. foedus fecit cum *Teglatphulassare* rege *Assyriorum*.

Obed propheta.

Eze-

Sal-

464 REGES IVDÆ.

Ezechias Achazis filius an. 29.
pius.
Religionem instauravit. Pa-
scha rettulit.

REGES BABYL.

Salmanassar rex Assyriorum
init anno 6. *Ezechie* regis
regnat ann. 17. *Osee* regem
abduxit in Assyriam cū re-
liquis octo tribubus Israel.

CAPTIVITAS ISRAE-
LITARVM.

Sennacherib rex Assyriorum.
an. 7. bellum intulit *Eze-
chie* regi Iudæ. sed frustra.
Assaradon rex Assyriorum fi-
lius *Sennacherib* an. 10.

Isaias. cap. 37. lib. 3. Re-
gum cap. 19.

Chuttæos in Samariam de-
duxit, primo *Esdra* cap. 4.
lib. 4. Regum. cap. 37. *Io-
sephus*.

Pulsus est à *Merodac* *Balu-
dan* rege *Babyloniæ*.

REGES BABYLONIAE.

Merodac *Baludan* filius *Balu-
dan* an. 52. misit ad *Eze-
chiam* regem Iudæ, & the-
sauros eius exploravit. lib.
4. Regum. cap. 21. *Isaias*.
cap. 39.

Ben Merodac an. 21.

Hic videtur fuisse, qui *Ma-
nasses* regem Iudæ *Baby-
lonem* abduxit ac dimisit,
vbi dicitur rex Assyriorum
in *Paralipomenis*.

Manasses *Ezechie* filius an. 15.
impientissimus à *Merodac*
rege *Babyloniæ* abductus,
& dimissus.

Isaias propheta, sectus *serra*.
Ioel

Na-

REGES IVD.

Ioel } prophete sub *Ma-
Naum* } nasse ex traditio-
Abacuc } ne Hebræorum.
Ammon *Manassis* filius an. 2.
impius.

Iofias filius *Ammon* an. 31. pie-
tissimus. *Deuter* on omium
amissum inuenit, religio-
nem reformauit.

Sophonias } prophete.
Ieremias }
Olda mulier }
Toachaz *Iofie* filius, qui & *Ie-
conias*. mens. 3. impius.

Eliacim, siue *Ioacim* *Iofie* fi-
lius an. 11. impius. abductus
à *Babylone* à *Nabucdono-
sore* rege, & interfectus.

PRIMA TRANSLATIO
IUDÆORVM IN
Babyloniam.

Ioachim, siue *Ieconias* *Ioacim*
F. mens. 3. impius. abductus
à *Babylone* à rege *Nabuc-
donosore* cū optimatibus.
vrbs, & templum spoliatū.
Vrias propheta interfectus
à rege *Ioachim*. *Ierem*. 26.
Ezechiel propheta.

SECUNDA TRANSLATIO
IUDÆORVM IN
Babyloniam.

Sedecias *Iofie* regis F. qui ante
Mathanias. an. 11. impius.
abducitur *Babylone* à *Na-
bucdo-*

REGES BABYL. 445

Nabulassar an. 28. *Iosephus*
contra *Appionem*. anno 7
Iofie regis inijt.
Pro eo pugnavit contra *Ne-
chao* regem *Aegypti*, & ce-
cidit in proelio *Iofias* rex
Iudæ.

Nabucdonosor an. 45. init re-
gnum anno 4. *Ioacim* re-
gis Iudæ. idem victo *Ne-
chao* rege *Aegypti* *Ioacim*
regem tributarium fecit. ite-
rum urbē ingressus ipsūm
cepit, & interfecit.

Nabucdonosor *Ioachim* re-
gem cum optimatibus, transfert in *Babyloniam*.

Nabucdonosor rex *Sedecias*
regem Iudæ cū reliquo po-
pulo
GG

466 CAPTIV. IVD.

bucdonosore rege cum reliquo populo. vrbs, templum incenditur.

Godolias præfectus reliquiarum in Iudæa relinquitur si nenomine regis.

TERTIA TRANSLATIO

IUDÆORVM IN BABYLONIAM.

CAPTIVITAS IUDÆORVM IN BABYLONIA. annorum LXX.

Daniel } prophetae.
Baruch }
Abacuch }
Seraia }

RESTITVTIO IUDÆORVM IN PATRIAM. Iudæi sub Persis.

Iudæi post annos LXX redeunt in patriam permisso Cyri regis. & sub regibus Persarum parent Pontificibus suis. Templi noui fundamenta iaciuntur.

REGES BABYL.

pulo. abducit Babylonem: & urbem, templumque incendit.

Nabucdonosor regnat post Sedeciam abductum annos 26.

Ewilmerodac. an. 12. secundum Sulpicium. is dimisit Ioa- chim quondam regem, captiuum anno 37, postquam abductus fuerat.

Balsassar an. 14. secundum Sulpicium.
Darius Medus an. 18. secundum Sulpicium. hic vicit Bal- thasarem regem Babylo- niorum, & adiunxit regno Medorum regnum Babylo- niorum, & Assyriorum.

REGES PERSARVM.

Cyrus rex Persarum an. 31. se- cundum Sulpicium. Hic re- gno Persarum auito adiun- xit regnum Medorum, Ba- byloniorum, & Assyriorum.

PONT. IVD.

Consules Romæ instituti ex- actis regibus. Templi ædificatio impeditur secundum veritatem.

Aggæus. } prophetae.
Zacharias. }

Templum perfectum an. 46, postquam coeptum fuerat, anno sexto huius Darij. Malachias prophetarum vlti- mus, vt Hebræi tradunt. qui vaticinatus est de Ioanne Christi præcursore.

Esdra scribe reformauit le- gem. Neemias restituit urbem Hie- rosolymorum secundum ve- ritatem. an. 20. Artaxerxis.

Hester, & Mardocheus flo- rent sub Mnemone.

Iudith & Holofernes florent sub Ocho.

REGES PERSAR. 467

Cambyfes rex Persarum. an. 9. suspendit templi ædificatio- nem secundum veritatem.

Mari reges Persarum an. 9.
Darius Hystaspis F. rex Persa- rum an. 36.

Xerxes rex Persarum. an. 21.
Artaxerxes Longimanus rex Per- sarum an. 41. suspendit ædi- ficationem templi secundum Sulpicium.

Xerxes rex Persarum. an. 2.
Sogdianus rex Persarum. men- ses. 7.

Darius Ochus rex Persarum. an. 19. sub hoc Dario tem- plum perfectum inquit Sul- picius.

Artaxerxes Mnemon rex Per- sarum. an. 62. sub hoc legē reformatam ab Esdra, & vr- bem restitutam à Neemia censer Sulpicius.

Ochus rex Persarum. an. 23.
Artes rex Persarum. an. 3.
Darius Arsis filius rex Persa- rum an. 4. Vincitur ab Ale- xandro Magno rege Mace- doniæ.

448.

IVDAEI SVB REGIBVS
M A C E D O N I A E.

Iudæi Persis deletis subijciuntur Alexandro Magno regi Macedoniae victori Persarum.

Iudæi ab Alexandro benigne habiti, & legibus proprijs vii permisi, sed tributarij facti.

IVDAEI SVB REGIBVS
A E G Y P T I.

Iudæi subijciuntur Aegyptijs regibus, successoribus Alexandri Macedonis, contra quam censet Sulpicius.

Iudæi libros Bibliorum, & 70 interpretes miserunt ad Ptolemaum Philadelphum pontifice Eleazaro.

IVDAEI SVB REGIBVS
S Y R I A E.

Iudæi subijciuntur Syriæ regibus.

REGES MACEDONIAE.

Alexander Magnus. an. 7.

Arrideus. an. 9. secundum Sulpicium.

REGES AEGYPTI.

Ptolemæus Lagi F. an. 40. vnus ex successoribus Alexandri Iudæam in potestatem redegit.

Ptolemæus Philadelphus an. 58. Romani primum Punicum bellum gerunt.

Ptolemæus Energetes. an. 26. Romani secundum bellum Punicum gerunt.

Ptolemæus Philopater. an. 17. Hic spoliatur Iudææ possessione ab Antiocho Magno Syriæ rege.

REGES SYRIAE.

Antiochus Magnus. Callinici F. rex Syriæ an. 37.

PRINCIP. IVD.

Iudæi seditiones agunt propter pontificatum, qui inde vèdi coepit à regibus Syriæ.

IVDAEORVM SERVITVS.

Iudæi religione, & libertate priuantur ab Antiocho Epiphane rege Syriæ.

Iudæi pugnant cum Syris pro libertate.

P R I N C I P E S
I V D A E O R V M.

Mathathias Assamoneus arma pro libertate Iudæorum capit contra Antiochum Epiphaneum regem, & principatum gerit anno vno.

Iudas Machabeus Mathathias filius, principatu inito pugnat pro libertate Iudæorum, & templum profanatum repurgauit. an. 4.

Iudas prosperè pugnat cum ducibus Demetrij Regis Syriæ. foedus fecit cum Romanis. inde in pugna cadit.

Ionathas Iudææ frater an. 18. multa prosperè gerit, & sit pontifex ab Alexandro rege Syriæ.

REGES SYRIAE. 449

Romani bellum gerunt cum Antiocho Magno Syriæ rege, duce L. Scipione.
Seleucus Philopater. an. 12.

Antiochus Epiphaneus. an. 11. Is Hierosolymam depopulatus est an. 4. regni. arci praesidium imposuit. an. 7 edixit, vt Iudæi ritu gentiliū viuere, & templum profanauit, & legem incendit.

Antiochus Eupator. an. 2.
Demetrius Seleuci F. an. 12.
Alexander. an. 5.

Demetrius Demetrij, F. Nicanor. an. 15.

Iona-

GG 3

Re-

Ionathas princeps recipit à Demetrio rege Syriae immunitatem tributorum ad tempus. pugnat pro Demetrio rege contra Tryphonem praefectum Syriae, qui partes Alexandri fouebat, & dolo necatur.

Simon succedit Ionathae fratri in principatu, & pontificatu. an. 8. impetrat remissionem tributorum perpetuam à Demetrio rege, arcem à Syrijs regibus recuperat. fines propagat. foedus cum Romanis renouat.

LIBERTAS IVDAEORVM. Reges Syriae prorsus Iudae cedunt.

Ioannes Hyrcanus Simonis filius pontifex, & princeps. an. 36. Idumaeos ad circumcissionem adduxit. Samariam euerit, leges Phariseorum abrogauit. Sadduceis studuit. templum Samaritarum diruit.

REGES IVDAEORVM ITERVM.

Aristobulus Io. Hyrcani filius primus se regem appellauit, pontifex. an. 1. Ituraeos ad circumcissionem adegit.

Alexander Ianneus frater Aristobuli pontifex, & rex. an. 27. Iudaeis infensus fuit.

Sylla Romae seditionem exciuit.

Solina, siue Alexandra vxor Alexandri regina an. 9. Phariseorum leges rettulit. Tigranem Armeniae regem pecunia à Iudaea repulit.

Hyrcanus Alexandri filius. pontifex, & rex, pulsus à fratre Aristobulo. mens. 3.

Aristobulus rex pulso Hyrcano fratre rex, & pontifex an. 6. captur à Cn. Pompeio Romano duce, & Romam mittitur.

IUDAEA SVB ROMANIS.

Antipater Ascalonita procurator imponitur à Pompeio Iudaeae provinciae populi Rom. facta. an. 24.

REGES IVDAEORVM TERTIVM.

Antigonus Aristobuli F. pontifex, & rex capta vrbe contra Romanos an. 3. Zacharias pater Io. Baptistae propheta.

Herodes Magnus Antipatri Ascalonitae fil. rex contra Antigonum à Romanis factus Antigonum regem interfecit, & regnat. an. 37.

IESVS CHRISTVS DEI F. nascitur in Bethleem.

Ioannes Baptista propheta.

Simeon propheta.

Archelaus Herodis F. rex Iudaeae an. 9. Herodes Antipas Herodis F. terrarcha Galilaeae an. 34. Archelaus Viennam relegatur ab Augusto Imperatore.

IUDAEA ITERVM SVB ROMANIS.

C. Coponius procurator Iudaeae ab Augusto missus. an. 2.

M. Ambius procurator Iudaeae ab Augusto. an. 1.

Annus Rufus procurator Iudaeae ab Augusto. an. 1.

Valerius Graecus procurator Iudaeae à Tiberio Imperatore missus. an. 11.

Pontius Pilatus procurator Iudaeae à Tiberio Imp. missus. an. 10.

SEXTA AETAS.

IESVS CHRISTVS praedicat legem suam, & post sub Pilato à Iudaeis crucifigitur.

Marcellus procurator Iudaeae à Tiberio Imperatore missus an. 3.

REGES IVDAEORVM QVARTVM.

Agrippa Herodes Aristobuli F. Herodis Magni N. rex Iudaeae à Cato Imperatore factus acceptis tetrarchijs Herodis, Philippis, & Lyfaniae. an. 7. inde à Claudio Imperatore rex Iudaeae, & Sa-

marie factus. an. 3. hic S. Iacobum occidit, & S. Petrum in carcerem coniecit.

IVDAEA TERTIVM SVB ROMANIS.

Cuspius Fadus procurator Iudææ missus à Claudio Imperatore post mortem Agrippæ Herodis regis. an. 3.

Agrippa Herodes, Agrippæ regis frater Chalcidicæ in monte Libano rex creatus rogatu Agrippæ regis fratris. sub Claudio moritur.

Tiberius Alexander procurator à Claudio Imperatore factus, anno 2.

Cumanus procurator à Claudio Imperatore factus an. 3.

Agrippa Agrippæ regis F. in patruum locum rex Chalcidicæ factus à Claudio Imperatore an. 8. imperij.

Antonius Felix procurator à Claudio Imperatore missus. apud quem S. Paulus est accusatus Agrippa regnante an. 3.

Porcius Festus procurator à Nerone Imperatore missus an. 3.

Albinus procurator à Nerone Imp. missus. an. 3.

Gessius Florus procurator à Nerone imp. missus. an. 3.

Prima persecutio Christianorum sub Nerone.

Vrbs Hierusalem cum templo à Tito Cæsare Vespasiani F. eueritur, & gens dispergitur.

Secunda persecutio Christianorum sub Domitiano.

Tertia persecutio Christianorum sub Traiano Imp.

Quarta persecutio Christianorum sub Hadriano Imp.

Reliquiæ Iudaorum delentur, reliquiæ vrbs, & templi eueruntur, imposito in loco sepulchri Domini Veneris Idolo, ab Hadriano Imp.

Hadrianus refecit urbem Hierosolymorum, atque Aeliam à se nominat.

Quinta persecutio Christianorum sub Aurelio Imp.

Sexta persecutio Christianorum sub Severo Imp.

Septima persecutio Christianorum sub Decio Imp.

Octava persecutio Christianorum sub Valeriano Imp.

Nona persecutio Christianorum sub Diocletiano, & Maximiano Imp.

Pax ecclesiarum sub Constantino Maximo Imp. ad fidem conuerso.

S. Crux

S. Crux inuenitur in loco sepulchri. à S. Helena matre Constantini. ibi delato Idolo Veneris templum Deo conditur.

Concilium Nicænum contra hæresim Arrianam sub Constantino Maximo.

Concilium Sardicense contra Arrianos sub Constante Imp.

Concilium Sirmiese pro Arrianis sub Constantio Imp.

Concilium Arelatense pro Arrianis sub Constantio Imp.

Concilium Biterrense pro Arrianis sub Constantio Imp.

Concilium Mediolanense pro Arrianis sub Constantio Imp.

Concilium Arminense pro Arrianis sub Constantio Imp.

Concilium Seleuciense contra Arrianos sub Constantio Imp.

Concilium Biterrense contra Arrianos. Sub Iuliano Imp.

Hæresis Luciferianorum. Sub Iuliano Imp.

Hæresis Priscillianistarum. Sub Gratiano Imp.

Concilium Cæsaraugustanum contra Priscillianistas. Sub Gratiano Imp.

Concilium Burdigalense contra Priscillianistas. Sub Maximo Imp.

Indicium Maximi Imp. contra Priscillianistas, qui prouocauerunt.

F I N I S.

INDEX RERVM.

ARON frater Moy-
sis ex tribus Leui pon-
tifex iussu Dei fa-
ctus. 95. moritur,

100.

Abdenago. 238. 253.
Abdon Iudex Hebræorum. 123.
Abesan Iudex Hebræorum. 125.
Abelis cædes prima in terris. 15.
16.
Abia rex Iudæ, & res eius. 177.
Abila. Abile episcopus 441.
Abimelec rex Palestinorum ex-
cepit Isaac peregrinum. 41.
Abimelec Iudex Hebræorum.
122.
Abimelec, sive *Achimelec* pon-
tifex tempore Saulis regis, &
ab eo occisus, quia Davidem
repperat. 151.
Abiron, & *Datan* mouent sedi-
tionem contra Moysen in de-
serto. 89.
Abner præfectus Isbaal regis pu-
gnat cum Ioab præfecto Davi-
dis regis. 158.
Abrahe historia. 27.
Abraham à Deo electus, ut ex se

mine eius gigneret Christum. 28
Abrahe promissa à Deo facta.
29. 30. confirmata. 32. 33. 34.
35. 38. 41.
Abram iussus à Deo migravit è
Mesopotamia in Chananiam.
28. 29. fame compulsus ex
Chananea in Aegyptum con-
cessit unà cum Lot fratris filio,
& inde reuertit. 31. defendit
Lot armis contra reges. 31. 32.
obuium habuit Melchisedec
regem Salem à bello rediens.
33. genuit Ismael. 34. circum-
cisionem accepit à Deo. 35.
Abraham vocatus. 35. genuit
Isaac. 38. obtulit Isaac filium.
38. Cethuram duxit. moritur.
40.
Abisalom patri Davidi aduersa-
tur, & moritur. 162.
Achab rex Israel, impius. & res
eius. 183. increpius ab Helia
propheta humiliatus est. 189.
190. regem Syria Benadad vi-
ctum dimisit. 190. Michæam
prophetam spreuit, & vexa-
uit. 191.

Achaz

INDEX.

Achaz rex Iudæ. 211. ad idola
conuersus. 212.
Achior profelytus. 298. 300.
Achis rex Geth recipit Davi-
dem, & dat ei oppidum Sice-
leg. 153.
Actuum apostolorum libri argu-
mentum. 7. 362.
Adam creatus à Deo peccauit.
13. 14. & erectus est à Deo.
15.
Adon Iudex Hebræorum. 116.
Adonias filius Davidis se regno
abdicauit Salomone rege crea-
to. 165.
Aegyptiorum sterilitas et fames
septem. 54.
Aegyptiorum reges. lege. Reges.
Ætates sex in historia sacra. 11.
Ætas prima. 12.
Ætas secunda. 22.
Ætas tertia. 27. 28.
Ætas quarta. 230.
Ætas quinta. 236.
Ætas sexta. 356.
Agar ancilla mater Ismael eie-
cta à Sara uxore Abraham.
37.
Agnus institutus, Christi typus.
69.
Agrippa Herodes rex Iudæorum.
factus à Caio. et Claudio. 362.
363.
Agrippa iunior rex Chalcidicæ
à Claudio factus. 363.
Alcimus Iudæus primus ponti-
fex ex non pontificali familia.
331.
Alexander Macedo vicis Per-

sas, bene tractauit Iudæos.
304. 305.
Alexander rex Syriæ amicus Iu-
dæis. 333.
Alexander Iamneus rex Iudæo-
rum. & res eius. 344. crucifi-
xor vocatus. 345.
Alexandra regina Iudæorum.
345.
Allon Iudex Hebræorum. 125.
Allophylus pro Philistæis, sive Pa-
lestinis. 117.
Alogi hæretici. 378.
Amasias rex Iudæ, & res eius.
199.
Amalecites promouit bello Moy-
sem. 76.
Amalecites rex oppugnatus à Ge-
deone Iudice Hebræorum. 121.
122. Amalecites iussu Dei ex-
pugnatur à Saule rege. 145.
S. Ambrosius episcopus Medio-
lanensis. 443.
Aminadab in Gabaa tenuit ar-
cam Dei. 140.
Ammon Davidis filius primoge-
nitus stuprauit sororem Ab-
salomi. 162.
Ammon rex Iudæ. 221.
Ammon filius Naas regis Am-
monitarum. 160.
Ammonites sibi subijciunt He-
bræos sub Iudicibus. 123. op-
pugnantur à Saule rege. 143.
Amortheorum rex ultra Iorda-
nem. 102.
Amorrhæi populus unus è septem
Chananeæ victus à Iosue. 109
Amri rex Israel. 180.

Ana-

I N D E X.

- Anani propheta. 179.
 Ananias, Misael, & Azarias ca-
 ptivi apud Nabucodonosorem.
 238. 253.
 Anathema quid. 107. 395.
 Angeli ad Abraham. 35. excepti
 hospitio ab eo, & Lor. 36.
 Angelus apparens Davidi in pe-
 ste. 165.
 Anna, mater Samuelis sterilis.
 135.
 Anna sive Ammanus pontifex fa-
 ctus. 356.
 Antichristi aduentus à Daniele
 predictus. 264. Antichristus
 Nero. 365. 371.
 Antigonus rex Iudeorum. 348.
 Antiochus Magnus rex Syriæ.
 315.
 Antiochus Eupator rex Syriæ.
 328.
 Antiochus Epiphanes rex Syriæ
 Hierosolyma diripuit, legem
 sustulit, templum profanavit.
 313. 317. bellum à Iudeis pas-
 sus est. moritur. 327.
 Antiochia ante Emath. 227.
 Antipater Ascalonia procurator
 Iudææ præfectus. 347.
 Aod Iudex Hebræorum. 116.
 Apocalypsis scripta à S. Ioanne.
 378.
 Apostolorum prædicatio, & pas-
 sus. 362.
 Aquas dulces fecit Moyses. 78.
 Aquam ex petra elicuit Moy-
 ses. 76.
 Arca Noë. 20.
 Arca fœderis à Deo manda-
 ta. 88. 89. 94. ea prælata tra-
 iectus Iordanis ab Hebræis.
 106. posita in Silo 136. Capta
 à Philistæis in prælio. 136.
 137. apud eos stetit per menses
 7. inde remissa propter calami-
 tates. 137. 138. delata ad op-
 pidum Cariathiarim in do-
 mum Aminadab. 140. inde in
 Ciuitatē David à Dauide. 159
 ad extremum in templum à Sa-
 lamone. 167.
 Archelaus rex Iudeorum. 355.
 fecit pontifices in annum. 356.
 relegatus ab Augusto Vien-
 nam, & priuatus regno. 355.
 356.
 Arclatense concilium Arria-
 num. 406.
 Argumenta librorum testamen-
 ti Veteris, & Novi. 6. 7.
 Ariminense concilium. 412.
 417. 422.
 Aristobulus rex Iudeorum pri-
 mus ex Assamoneis. 343.
 Aristobulus II rex Iudeorum pul-
 so Hyrcano fratre. 346.
 Aristocratia ante Iudices 113.
 post Iudices. 131.
 Arphaxad filius Sem. 24. 25.
 Arphaxat rex Medorum. 295.
 Arii duo heretici. 393.
 Arriani omnes episcopi præter
 paucos facti. 431.
 Arrianorum hæresis. 391. dogma-
 ta. 394. 429. decipiunt Catho-
 licos. 429.
 Arridæus rex Macedonia. 306.
 Arses rex Persarum. 303. 304.
 Arta-

I N D E X.

- Artaxerses Longimanus rex Per-
 sarum. 274.
 Artaxerses Mnemon rex Persa-
 rum. 277.
 Asa rex Iudææ pius. 177. 178.
 sedus cū Benadad rege Syriæ
 percussit. tripliciter peccauit.
 179.
 Ascalon opp. Philistæorum. 114.
 Ascalonenses arcam fœderis reci-
 piunt. 138.
 Aser filius Iacob. 45. 59. & no-
 men tribus. 59.
 Aphalsus. 21.
 Aphanes eunuchus regis Nabuc-
 donosoris. 238. 239.
 Assamæorum principatus in Lu-
 dea. 317. 318.
 Assaradon rex Assyriorum ex-
 tinctus à Merodac rege Baby-
 loniorum. 219.
 Assyriorum regnum 204. trans-
 latum ad Babylonios. 220.
 Astartes, quid. 116.
 Astyages Medus rex. 264.
 Athalia regina Israel, crudelis.
 196.
 Athanasius Catholicus episcopus
 in exilium actus. 394. 398.
 vexatus ab Arrianis. 397.
 Augusti Imperium. 351.
 Aurelij persecutio Christiano-
 rum. 381.
 Auxentius episcopus Mediolani
 Arrianus. 411.
 Azotus opp. Philistæorum. 114.
 Azotij recipere arcam Domini.
 137. 138.
- B.
- B**aal, quid. 116. 184.
 Baalim, quid. 116.
 Baasa rex Israel. 180.
 Babel, quid. 25.
 Babylon, et Babylonia vnde. 25.
 Babylonica transmigrationes.
 228. 232. 233.
 Babylonem cur traductus Manaf-
 ses rex Iudææ. 221.
 Babylonij Assyriorum regnum
 sibi vindicatum. 220.
 Babyloniæ reges. 220. 221.
 Baqvas. 291. 294.
 Balac rex Moabitum. 102.
 Balchasar rex Babyloniæ. 257.
 eius visum ad excidium suum
 pertinens. 257.
 Barac Iudex Hebræorum. 117.
 Basan regio trans Iordanem sub-
 acta à Moysè. 102.
 Basilicæ tres condite ab Helena
 in Hierusalem. 389.
 Beli idolum delentum à Danie-
 le. 267.
 Belus, qui. 267.
 Bellum primum in terra. 321.
 Bellum civile Hebræorum contra
 Leuiamitas. 131.
 Beniamin filius Iacob. 44. 45.
 Beniamin nomen tribus. 59. 4.
 Beniaminæ delicti ab Hebræis, &
 reparati. 133.
 Benedictio primogeniti. 42.
 Besehe quattuor regna quattuor se-
 gnificantes. 263.
 Bethel oppidum. 49.
 Bethsamitæ recipiunt arcam, &
 Deo percutiuntur. 139.

I N D E X.

- Biterrense conciliū Arrianū. 406.
Biterrense concilium Catholicum.
432. 434.
Burdigalense concilium cōtra Pri-
scillianistas. 448.
C
CAESARIS principatus. 348.
Cain cædem Abelis facit. 16
Cain, & posteritas eius. & quo-
modo urbem condiderit. 17.
Caius Imp. 362. Agrippā Hero-
dæ regē Iudææ appellat. 363.
Cambyses rex Persarum impedit
restitutiōnē templi. 273.
Cani dicitur mingens ad parietē.
179.
Canum more bibentes. 121.
Capilli Sansonis. 179.
Captiuitatis Iudeorū anni à Iosua.
228.
Captiuitas Iudeorū in Babylo-
nia annos LXX. 236. 257.
Cariathiarim delata arca. 140.
Catechumeni qui. 410.
Catholici, qui. 396.
Cellaria, quid. 418.
Census urbis Hierusalē sub Nee-
mia. 281.
Censuit populum Dauid. 163.
Cethura uxor Abrahæ. 40.
Catholici emendatē lapsū in con-
cilio Ariminensi. 433.
Cham posteri nullam Dei notitiā
habuerunt. 23.
Chaldea regio à posteris Sem ha-
bitata. 109.
Chanaā que. 30 promissa semini
Abrahæ. 30. 66. Chananea à
quibus populis habitata. 109.
Chananeorū rex Iabin. 117.
Chananeī delecti à Iosue. 109. 4
Iudæ tribu. 113.
Chananea diuisa in Iudæam, Sa-
mariam, & Galilæam. 109.
Charræ opp. Mesopotamia. 29.
Chebron opp. 157.
Chiliarchi instituti. 79. Chiliar-
chus. 120.
Chlamys Saulis abscissa a Dau-
de. 151.
Christus IESVS finis historie sa-
cre. 15. 18. prænunciatus. 11.
15. 16. 17. 18. 22. 28. 30. 33.
37. 38. 39. 43. 47. 51. 60. 69.
70. 75. 77. 89. 93. 99. 102.
105. 126. 127. 129. 146.
147. 159. 194. 202. 248.
263. 350. 359.
Christi natiuitas, & res usq; ad
baptisimum. 351. 352. 353.
354.
Christus non uenit legem soluere,
sed adimplere. 358.
Christi prædicatio, & miracula.
356. & deinceps.
Christi passio, mors, resurrectio, &
in celum ascensio. 360.
Christiana religio inuoluta sub Cō-
stantino Maximo. 387. 388.
Cinifes quid. 68.
Cinis in luctu, & consternatione
adhibetur. 206.
Circūcisio mandata Abrahæ. 35.
Ciuile bellum contra Beniamitas.
131.
Claudius Imp. 363. Agrippam
Herodem regem Iudææ fecit
363. quo mortuo Iudæam ter-
ritium

I N D E X.

- tium prouinciam fecit. 363.
Herodem, & Agrippam reges
Chalcedica fecit. 363.
Clerici vexati à Maximino Imp.
383.
Clerici sui temporis taxati. 112.
Clerici quid. 111.
Colendi Dei ritus. 87.
Colles tres Hierusalem. 317.
Columba ex arca. 21.
Columna ignis præcedens. 73.
Concilium Nicænū cōtra Arria-
nos. 392. 395. Sardicense itē.
398. 399. Sirmiese Arrianū
401. Arelatense, & Biterrense
itē. 406. Mediolanense itē. 407.
Ariminense itē. 417. 422.
Seleuciense contra Arrianos.
414. 420. Biterrense catholi-
cū. 432. Cesarangustianū cō-
tra Priscillianistas. 440. Bur-
digalense itē. 448.
Concubine, & uxores quæ. 40.
Constantinus Imp. pacauit eccle-
siam. 385. Niceno concilio in-
terfuit. 392.
Constantinus deprauatus ab Ar-
rianis. 405.
Consubstantiale fatigat ecclesiam.
413. 429.
Core mouet seditionem. 99.
Coruus ex arca Noë. 21.
Coslunnes immisse a Deo in de-
serto. 98.
S. Crucis inuentio 383. 390. mi-
racula. ibidem.
Cusan rasathaim rex Assyrio-
rum, aut Mesopotamie. 115.
Cyrus rex Persarum. 265. per-
mittit Iudeis reditum in patri-
am. 265. 266.
D
DAGON idolum Azotiorum.
138.
Dalida uxor Sansonis. 129.
Damascus pontifex. 443.
Dan, & Bersabee termini terra
Hebræorum. 132. 176.
Dan filius Iacob. 45. 59.
Dan tribus. 59.
Danielis libri argumentum. 6.
Daniel regi Nabucodonosor carus
239. Susannam liberat. 240.
241. interpretator somnium
Nabucodonosoris. 242. obici-
tur leonibus à Dario rege.
260. uidet regna futura, Chri-
stus, & Antichristus. 262. post
hebdomades 70 prædicit Chri-
stum passurum. 263. 264.
Darius rex Medorum uicit Bal-
thasarē rege Babyloniae. 259.
Darius Hystaspis filius rex Per-
sarum concedit reedificationē
templi. 273.
Darius Ochus rex Persarū. 245.
Darius Arsis F. rex Persarum
uictus ab Alexandro Magno.
314.
Datan, & Abiron seditionē mo-
uent contra Moysen. 99.
Dauid ex Phares natus filio Iu-
de. 52.
Dauid Iesse F. uictus rex à Sa-
muele iussu Dei. 146. 147. af-
simptus, ut leniret cythara
furorem Saulis, Goliath gigan-
tem necauit. 147. pater Iesu
Christi

INDEX

Christi quod ad carnem. 147.
odio Saulis flagrare cepit.
148. Melchol Saulis filium
duxit. 149. iussus occidi à Sau-
le cuius beneficio Ionathae fi-
lij Saulis. 149. fugiens Saulem
venit in Ramatha ad Samue-
lem in Nasioh. inde Nobe ad
Abimelec pontificem. inde
Geth. inde trans Iordanem ad
regem Moabitaram. 150. in-
de in desertum Ziph. inde in de-
sertum Engaddi, ubi chlamy-
dem Sauli abscidit. 151. immo
in desertum Pharan, inde ad
Philisteos ad Achis regem
Geth, à quo obtinuit oppidum
Siceleg. 153.
David mortuus Saule ungitur ite-
rum rex in Hebron super Iu-
dan contra Isaaal filium Sau-
lis 156. pignat cum eo. 157.
David tertio ungitur rex super
omnes Hebreos post mortem Is-
baalis. 158. Iebusæum pellit
ex Hierusalem. Sion sibi mu-
nit, & civitatem David vocat
159. arcam Domini ex domo
Aninadab in civitatem suam
transfert. 159. replum ædifi-
care cogitavit. 159. Idumæos,
Ammonitas subegit 160. Ber-
sabee amavit & Vria viro im-
perfecto duxit. 160. p Nathan
prophetam increpitis peniten-
tiam egit. 161. Absalon filium
adversarium habuit, & fuge-
re coactus est. 161. 162. Se-
be coniurationem passus est.

162. Philisteos subegit. 163.
populo recensendo Deum offen-
dit. 163. ex tribus malis, pestes
fame, bello, peste elegit. 164.
à peste se liberavit ara dicata
in loco, ubi sibi angelus appa-
ruerat. i. in ara Arenalce Ie-
busæi. 165. Salomonem filium
successorem sibi substituit. 165.
moriatur. 165.

Deborah mulier prophetis Index
Hebreorum. 117.

Decem precepta Dei. 80.

Decij Imp. persecutio Christianorum.
383.

Dei precepta. 80. Dei sententia cõ-
tra Iudeos. 225.

Dei sedes cum Hebreis. 34. 80.

Deus & Dominus quid differant.
12.

Deus apparuit Abrahæ, 33. Moysi.
65.

Deus videri non potest. 92.

Delphinus episcopus Burdigalensis
444.

Demetrius rex Syria remittit tribu-
ta Iudeis. 337. 339.

Desertum inveniunt Hebrei. 73. 74.

Desertum Sinai. 71. Ziph. Engaddi,
Phara. 151.

Desolatio Indæorum. 233.

Deuteronomij argumentum. 6.

Deuteronomium, scriptum à Moy-
se. 103. inveniunt à Iosia rege.
223.

Diabolus qualis. 15.

Diluvium Noe. 19.

Dina à Jacob filia stuprata. 48.

Diocletiani Imp. persecutio. 383.

Diony

INDEX.

Dionysius episcopus Mediolani
vexatus ab Arrianis. 410.

Diviso orbis in tres partes. 25.

Domitiani Imp. persecutio Chri-
stianorum. 377.

E

Ecclesia typus 118.

Effraim filius Ioseph. 54. praela-
tus Manassi. 58. nomen tri-
bus. 59.

Ela rex Israel. 180.

Eleazarus pontifex factus. 101.

Eliacim rex Iude abductus in
Babyloniam à Nabucodonosor
rege. 227.

Elisanus populus corruptus à
Priscillianistis. 442. 443.

Emath. i. Antiochia. 227.

Engaddi desertum. 151.

Enoch urbi nomen dedit. 17. trã-
slatus est in celum. 18.

Episcopi martyria optant. 384.

ex fisco capere, quam à priva-
tus maluit in concilio Arimi-
nensi. 418.

Esaias propheta. 202.

Esau excepit Iacob redemptem do-
num. 46.

Esdrae libri argumentum. 6.

Esdra scriba disciplinam resti-
tuit Iudeorum. 277. 278.

Esebon Index Hebreorum. 125.

Euangeliorum argumentum. 7.

Eua decepta peccavit. 13. 14.

Euchrocia Priscilliani amica.
444.

Euictionis copia, quid. 42.

Euilmerodac rex Babylonie.
232. 257.

Euodius pr. prætorio cognitor
causæ Priscillianistarum.

453. 454.

Eunuchi, qui. 239.

Excelsa sub Gedeone Iudice. 120.

inde frequentata. 167. 168.

sublata à Iosia rege. 223.

Exodi libri argumentum. 6.

Ezechias rex Iude. 212. religio-
nem instauravit. 213. Phase
celebrauit. 214. bellum à Sen-
nacherib rege Assyriorum pas-
sus est. 214. 215. ægroas quin-
decim annos impetravit ta-
crymis à Deo. 218.

Ezechielis propheta. 225. 249.

F

Fames Aegypti. 54. 55.

Festi dies institui. 96.

Filij Dei, & filia hominum, quid.
19. 20.

Fagadius episcopus Catholicus
in concilio Arminensi. 426.

Formale fidei Arriane multæ in
concilio Ariminesi. 423. 424.

429.

Femur contactum quid. 39. emar-
cuit Iacob femur. 48.

Fædus Dei cum Hebreis. 34.

80.

Arca Federis. lege Arcam.
G.

Gabaon opp. à Beniamitis in-
colitur. 131. arcam fæde-
ris tenuit. 140.

Gabaonite fraude agunt cum He-
breis. 108.

Gad propheta. 150. 151.

Gad filius Iacob. 45. 59.

HH

Gad

I N D E X.

Gad nomen tribus. 59.
 Gader urris. 49.
 Galba Imp. 372.
 In Galgalis castrametantur Hebraei. 106.
 Galilea adempta Israelitis ab Achaz rege Iudae. 208.
 Gaudius episcopus Catholicus in concilio Arimin. 419.
 Gedeon Iudex Hebraeorum. 118. eius insignis victoria. 119.
 Genealogie quae referuntur in scripturis, & quosque. 16.
 Genesis libri argumentum. 6. Genesim vocat Origines Sulpicus. 49.
 Gerara in finibus Palestine. 41.
 Geth. opp. ex quinque Palestinarum recepti arcam Dei. 138.
 Gigantes nati. 19.
 Gnostici, heretici, qui. 476. 437. 438. 454.
 Godolias praefectus reliquijs Iudeorum. 235.
 Goliath gigas Philistaeus necatus a Davide. 149.
 Gothoniell Iudex Hebraeorum. 115.
 Graecorum supputatio differt ab Hebraea. 13.
 Gratianus Imp. 443. oppugnatus a Maximo. 446.
 Gregorius episcopus Catholicus cur non ab Arrianis pulsus. 417.
 Gregorius praefectus praetorio. 446.

H.

Heresis Arriana, lege Arriani.

Hereticus Luciferianorum. 435.
 Hereticus Priscillianistarum. 436.
 Hadriani Imp. persecutio Christianorum. 381. Iudeorum subuersio. 381.
 Hai opp. captum a Iosue. 107. 108.
 Haman crucifixus. 288. 289.
 Hebdomades Danielis. 1. x. x. 264. 283. 350.
 Heber, unde Hebraei. 25. 26.
 Hebraei unde, & qui. 25. 26.
 Hebraeorum historia incipit ab Abraham. 31.
 Hebraei cum Iacob in Aegyptum profecti seruitute opprimuntur a rege. 61. educuntur inde a Moyse. 71. 72. mala patiuntur transientes per desertum. 73. 74. ad idola conuertuntur. 90. manna fastidium. 98. redire in Aegyptum cupiunt. 98. legem a Deo accipiunt. Iordanem transiunt. 105. 106. videlicet Chananeis terram sortium tur. Iudices habent. 113. a vicinis vexantur. ad idola conuertuntur. 110. 113. non obediunt Deo. 115. regem optantes accipiunt. 141. diuiduntur in duas partes, regnum Iudae, & Israel. Israelitae abducuntur in Assyriam a Salmanasare. Iudaei in Babyloniam a Nabucodonosore. quere in voce Iudaei, & Israelitae.

Hebron opp. Iudae. 157. fuerat patria Abrahae. 41.

Helcias pontifex inuenit Dentoniam. 223.

I N D E X.

Helena mater Constantini inuenit Crucem, & aedificat tria templa Hierosolymis. 389.
 Heli pontifex, & Iudex Hebraeorum. 134. priuatur Iudicium a Deo propter peccata filiorum. 136. moritur post captam arcam. 137.
 Helias propheta. 184. aquas caeli suspendit. famem perituit. a vidua sustentatus est. copiam parauit. filium ei suscitauit. sacerdotes Achab regis uicit. 184. 185. 186.
 Helisaeus propheta. 193. mortuum suscitauit, leprosum sanauit, in summa inopia copiam imminere praedixit, aquas in siccitate parauit, oleum modicum mulieri auxit. 194. 195.
 Hereditas Domini quae. 112.
 Herodes Magnus Antipatri F. una cum Soso Romano obfideri Hierusalem. 349. sic rex Iudeorum sublato Antigono. 349. multa magnifice gerit. 350. 351. diuisit regnum filijs moriens. 355.
 Herodes tetrarcha Galilaeae. 352. 355.
 Herodes rex Chalcidicae cum potestate creandi pontifices a Claudio factus. 363.
 Hester libri argumentum. 6.
 Hester Iudaea sic regina Persarum, & commodum parat Iudaeis, & vindicat Mardo-

chaeum. 283. & deinceps.
 Hieremias propheta vexatus a Sedecia rege Iudaeorum. 254.
 Hierico capta ab Hebraeis traiecto Iordane. 106.
 Hieroboam rex Israel desicit a Deo. 172. 173. 174. 175. 176.
 Hieroboam alter rex Israel, qui & Ioram. 200.
 Hierusalem capta a Davide, & facta sedes regni 159. capta a Sisac rege Aegypti. 177. capta a Nabucodonosor. 230. 232. restituta per Neemiam. 279. capta a Pompeio. 347. obfessa a Parthis. 348. obfessa a Soso, & Herode. 349. capta, & euersa a Vespasiano Imp. 374. reliquiae deletae ab Hadriano. 386. refecta ab eo, & Aelia vocata. ibidem.
 Hierusalem sius. 317.
 S. Hilarius episcopus Pictauiensis Catholicus. & res eius. 407. 420. 431. 433. 434. mors. 436.
 Hispaniarum vicarius. 446.
 Historiae sacrae summa. 3. 4. mysterium. 5. libri. 6. cur incipit a temporibus Abrahae. 31. cur non scripta a gentilibus. 295.
 Holocaustum quid. 95.
 Holofernes interfectus a Iudith dux regis Medorum. 298. 302.
 Hominis creatio. 13. damnatio per Adam. redemptio per Christum. 15.

I N D E X.

Homo de paradiso deiectus à Deo. 14.
 Homotson, & Homotson fatigant Catholicos, & Arrianos. 413. 419.
 Horeb mons deserti Sinai, in quo lex data. 79.
 Hostis deprauatus cessit Arrianis. 415. 416. mors. 416.
 Hospitalitatis studium in Abraham, & Lot. 36.
 Hyginus Cordubensis episcopus. 439.
 Hyrcanus rex Iudeorum, & res eius, pulsus à fratre. 345.
 I.
 Iabin rex Chananeorum. 117.
 Iacob, & Esau typi duarum gentium. 41.
 Iacob pro Esau benedicitur. 42. res Iacob 42. uxorem quesivit ex familia sua. 43. iuit in Mesopotamiam ad Laban. 44. votum eius, & scala. 44. pro Rachel seruiuit, & Liam accepit, deinde Rachelem. 44. contendit cum socero Laban, & ab eo discedit. 45. excipitur ab Esau in reditu. 46. cum Deo loquitur. 47. Israel dicitur. 47. femur eius emarcuit. 48. venit ad oppidum Salè Seci mori, inde Bethel, inde Bethleem, deinde Hebron, ubi erat pater Isaac. 48. 49. filij Iacob. 12. 44. 45. 59. mittit filios ad emendandum frumentum in Aegyptum 55. migravit cum familia in Aegyptum. 56. benedixit filios Ioseph filij. 58. præ-

I N D E X.

Iesus. lege Christus.
 Iesus filius Næm. lege Iosue Næmo filius.
 Instantius Priscillianista damnatus. 441. 455.
 Interregnum ante Iudices. 113. post Iudices. 131.
 Ioab prefectus militiae Davidis. 178. 159.
 Ioachaz rex Israel. 198.
 Ioachaz rex Iudæ. 226. abductus à Nechao Aegypti rege. 226. 227.
 Ioachim, seu Eliachim rex Iudæ. 227. abductus in Babiloniam à Nabucodonosore. 228. 229.
 Ioachim rex Iudæ 227. abductus à Nabucodonosore. 230.
 Ioanes Hyrcanus rex Iudeorum, & res eius. 342.
 Ioannes Apostolus in Pathmum relegatus apocalypsim scripsit. 378.
 Ioannes Baptista baptizavit Iesum. 357.
 Ioas rex Iudæ. 196. templum instauravit. 197.
 Ioas rex Israel. 199.
 Ioathas rex Iudæ. 203.
 Iob historia. 63.
 Ionas propheta legatus à Deo ad Ninivitas. 204.
 Ionathas Saulis regis filius contra edictum patris sauum gustans incidit in penam. & liberatur à populo. 145. servat Davidem. 149. percussit Philistæos. 144. 145.
 Ionathas Mathathie F. Assanoneus princeps Iudeorum, & res eius. 332. sic pontifex, & pontificatum transfert in domum suam. 335. benigne tractatur à Demetrio rege Syria. 336.
 Ioram rex Israel. 192.
 Ioram rex Iudæ. 192.
 Iordanes, quis stumius. 105. 106. traicitur ab Hebrais præmissa arca. 105. 106. 107.
 Iosephat rex Iudæ pius. 182.
 Ioseph filij Iacob historia. 50. à fratribus venditus. 51. pericula, & exaltatio. 53. coniectus somniorum. 53. 54. filius habuit Manasse, & Effraim. 55. curatur annone consulis Aegypti. 55. bene tractavit fratres in Aegypto. 55. filiorum eius benedixit Iacob. 58. moritur. 61.
 Iosias rex Iudæ, pius. 222. mundavit Iudæam ab Excelsis. 223. templum renouavit. 223. Deuteronomium invenit. 223. Phafe celebravit. 225. à Nechao Aegypti rege oppugnatur. 225. 226.
 Iosue libri argumentum. 104. 107.
 Iosue filius Næve ducatum excipit. 104. 105. traicit cum populo Iordanem. 105. 106. capit Hierico. 106. capit Hai. 108. solè consistere facit in prælio 109. reges xxxi debellavit.
 HH 3 nit

INDEX.

ni. 110. terram Chananeam
diuisti. 110. 111. moritur.
112.
Iosue pontifex cum Zorobabel
principe restituit templum. 270.
Isaac natus. 37. typus Christi. 38.
Iacob pro Esau benedixit. 42.
offertur Deo à patre Abra-
ham. 38. uxorem ducit ex fa-
milia sua Rebecam. 39. in
Hebron confedit. 41. peregri-
nus ad regem Palæstinorum
Abimelec benigne excipitur.
41. moritur. 49.
Isaias propheta de Christo. 359.
Isbaal, qui & Isboseth filius Sa-
lis rex creatus contra Dauid.
186. pugnat cum eo. 157. do-
lo interficitur. 158.
Ismael natus ex Agar, & Abra-
ham. unde Ismaelita. 34.
Ismael contra Godoliam. 230.
231.
Israel vocatus Iacob. 47.
Israelitæ sunt Hebræi posteri Is-
raelis, i. Iacob. i. filij Iacob,
& nepotes. lege Hebræi, &
Iudæi.
Issachar filius Iacob. 41. 59. tri-
bus Israel. accepit agrum à Io-
sue. 59. 110.
Ithacius episcopus accusator Pri-
scilliani. 441. 446. 450. 454.
Idacius accusator Priscilliani.
441.
Iusrei circumcisi, & ad Iudæos
admitti per Aristobulum re-
gem. 344.
Indas filius Iacob, & progenies
eius. 51. 52. De Iuda vaticini-
um Iacob. 59.
Iudæ tribus. 59. electa contra
Chananeos. 114. agrum acce-
pit à Iosue. 110.
Iudæ regnum institutum à Robo-
am. 175.
Iudæi, i. qui ex regno erant Iu-
dæ, Galilæa potuerunt. 208.
varia bella gerit cum Israeli-
tis, & gentilibus regibus vice-
nis tempore Iudicium.
Abducuntur à Nabucodonosore
228. 230. 231. captiuitas eorū
amos. 1XX. 236. restituitur in
patriam. 265. 266. sub regibus
Persarum. 304. sub Regibus
Macedonia. 304. sub Aegy-
ptijs. 306. 307. sub regibus Sy-
riæ. 306. 307. euertuntur ab
Antiocho Epiphane rege Sy-
riæ. 311. 312. 313. restituntur
per Assamoneos. 317. cū
Romanis amicitiam iungunt.
331. Alexandrum regem Sy-
riæ Demetrio anteferunt. 334.
remissionem tributorum a De-
metrio impetrant. 337. 339.
libertatem constituunt sub Si-
mone Principe. 341. 342. Re-
stitunt in patriam primum pon-
tificibus parent. 307. deinde
principibus. 318. deinde regi-
bus suis. 343. cū Romanis. 347.
in prouinciā rediguntur. 347.
iterum. 356. tertium. 363. re-
bellant sub Nerone. 369. 370.
dispersionem à Vespasiana.
373.

Veran-

INDEX.

Verantur inter Christianos. 248.
Indas Machabeus Mathathæ F.
princeps Iudæorum. 320. vin-
cis duces Antiochi Ep. 321.
322. templum mundat, & mu-
nit. 325. altare refecit. 326.
Syros in arce Sio obsidet. 328.
cum Antiocho Eupatore, &
Demetrio regibus pugnat. 328.
331. cadit in prælio ante mu-
ros Hierusalem. 332.
Iudicium libri argumentum. 6.
Indices post Iosue instituti. 113.
sub eis alternatim calamitates
& prosperitates. 118. Iudi-
cium anni quomodo intelligendi
116. 117. 118.
Iudicialia edicta. 81.
Iudicij ultimi dies. 248.
Iudith libri argumentum. 6.
Iudith Iudæe mulieris insigne fa-
cimus. 291. Holoferne interse-
cit. 301.
L
LABAN socer Iacob. 43. cum
eo contendit. 45.
Lamech cædem facit, & eius my-
sterium. 17.
Leonidas Origenis pater martyr.
382.
Leuitici libri argumentum. 6. 95.
Leui filius Iacob. 41. 59.
Leui tribus in sacerdotium segre-
gata. 97. tertia decima. 173.
176. sacerdotia, & vrbes
XLV III sortita. 110. 111.
Leuita patitur contumeliam à Be-
niamite. 132.
Leuitæ ministri sacrorum, & eo-
rum officium. 97.
Lex data à Deo in monte Horeb.
79.
Leges iudiciales. 81. 82. &
deinceps.
Legem inuenit Iosias. 223.
Correxit Esdras. 277. euertit
Antiochus. 312. retulit Iu-
das. 325.
Lix filij ex Iacob. 41.
Libertus pont. pulsus à Constante
Imp. 408. restituitur. 411.
Liberias Iudæorum sub Simone
constituitur. 340. 341.
Linguarum confusio. 25.
Lot Sodomis habitauit. 31. captus
& defensus contra reges ab
Abraham. 32. 33. vxor in-
firmam salis conuersa. 37. fi-
lie concubere cum patre. 37.
Luciferi episcopi opinio de Catho-
licis, qui subscripserit concilio
Arminensi. 433. Luciferia-
norum heresis. 435.
Lucta Iacob cum Deo. 47.
Luctus insignia scissio vestis cinis,
& saccus. 206.
Lysias dux Antiochi Epiphania.
323.
M
Machabeorum libri argumen-
tum. 7. 305.
Machabeus Indas. lege Iudas.
Machabæi fratres septem cum ma-
tre martyrio affecti. 319.
Madianitæ oppressi ab Hebræis à
Iordanem. 102. opprimunt
Hebræos. 118.
HH 4 Magist

I N D E X.

Magistri officiales. 418.
 Manasses filius Ioseph postpositus
 à Iacob fratri minori Esstraim 78
 Manasses tribus sortitur ultra,
 & citra Iordanem. 110.
 Manasses rex Iudæ impius. 219.
 Isaiam prophetam serra disse-
 cuit. 220. abductus à rege As-
 syriorum, siue Babylonie, & di-
 missus. 220. 221. penitentiam
 egit. 221.
 Manasses frater Iaddi pontificis, ne
 uxore alienigenâ dimitteret,
 à lege desecit, & pontifex tem-
 pli in Garitin inter Samaritas
 factus est. Iosephus.
 Mane, Teceel, Phares vidit scri-
 pta Balhasar rex. 259.
 Manehem rex Israel. 207.
 Mama Hebræis data & typus
 eius. 74. 75.
 Manus scribentis in pariete. 258.
 Marcelli episcopi Ancyranî here-
 sis. 398. conuictus. 400. 401.
 402. 405.
 Marcus primus episcopus Hiero-
 solymitanus ex gentilibus. 380.
 Marcus auctor heresis Priscil-
 nistarum. 438.
 Mardocheus. 285.
 Mare Rubrum cessit Hebræis. 73.
 S. Martinus Turonesis episcopus
 quantus. 452.
 Martyria in Gallis, 382. scripta
 ab Eusebio 385. appetitur ab
 episcopis. 384.
 In Maspha conueniunt Hebræi
 orationis causa. 132.
 Mathathias Assamonius bellat

pro Iudæis. 217.
 Mathusale anni. 18.
 Ex maxilla asini Samsonis sus-
 xit aqua. 128.
 Maximiani Imp. persecutio. 384.
 Maximinus Imp. clericos vexa-
 uit. 383.
 Maximus Imp. contra Gratianum.
 447.
 Melchisedec rex Salem occurrit
 redempti à bello Abraham. ty-
 pus Christi. 33.
 Mediolanense concilium Arriani.
 407.
 Melchol filia Saulis collocata Da-
 uidi. 149.
 Menelaus pontifex. 319.
 Merodac Baladan rex Babylonie
 euerit regnum Assyriorum. vi-
 sitauit Ezechiam. 218.
 Mogens ad parietem. canis. 181.
 Micheas propheta strepitus ab A-
 chab rege. 191.
 Miraculum de cruce Christi. 390.
 de templo Oliueti. 390.
 Moabitum rex Eglo. 116.
 Moabitæ ultra Iordanem. 102.
 Sodomiti à Danide. 159. dese-
 cerunt sub Ochozia. 195.
 Moyses expositus. 62. genus eius.
 63. interfecto Aegypto fecerit.
 62. 63. à Deo iussus educe-
 re populum Israelitarum ex
 Aegypto. 65. 66. & potestate
 miraculorum faciendorum ornatus.
 66. eduxit populum. transiit mare
 Rubrum. percussit uirga. 73.
 aquas dulces facit. 74. aquam
 ex petra elicit. oratio uicit A-
 male-

I N D E X.

malecitas. 76. in deserto cum
 Deo loquitur. legem accipit ab
 eo. 79. consiliunt temp. consilio
 Iethro. soceri. 78. faciem habet
 cornutam. 93. seditionem pati-
 tur Datan, & Abiron. 99. per-
 uenit ad Iordanem, sed non tran-
 sit. & terram trans Iordanem
 distribuit tribubus Ruben, Gad
 & dimidiæ parti Manassæ.
 moritur. 103. 104.
 Mors illata in mundum per pecca-
 tum Adæ. 15. Cui consiliunt
 Deus per Christum. 15.
 Mures damna inferius Philistæis.
 138.
 Mystera promissoria, que fecit
 Deus Abraham. 30.
 Mysticus concubitus filiarum Lot
 cum patre. 37.
 N
 Abathens occisus propter vi-
 neam à Iezabel. 139.
 Nabucodonosor rex Babylonie.
 227. incensa urbe, et templo abdu-
 cit populum in Babyloniam. 235.
 somnium eius. 242. Statua au-
 rea posita. 252. insania, & sa-
 nitas. 254. moritur. 256. 257.
 Nabucodonosor pro Ocho rege Per-
 sarum. 291. 293.
 Nabulassar rex Assyriorum. 226.
 Nabuzardan prefectus Nabuco-
 nosoris bellum confecit. 235.
 Nachor frater Abraham. 29. man-
 sit in Mesopotamia. 39.
 Nachor oppidum. 40.
 Nadab rex Israel. 179.
 Nates percussit Philistæorum. 138.

Nathan propheta. 159.
 Nazareus Samson. 127. Samsel.
 135.
 Nebrod Babylonem condidit. 25.
 Nechao rex Aegypti Iosue, & E-
 liacim regibus bellum fecit. 225.
 227.
 Neemie libri argumentum. 6.
 Neemias restituit Hierosalem. 279.
 Ab Artaxerse rege dimissus.
 280.
 Nephthim filius Iacob. 41. tri-
 bus. 59. translata à Teglat-
 phalassar. 208.
 Nero Imp. 363. primus persecutio
 ne Christianorum exercet. 363.
 364. 365. 367. 369. uicia e-
 ius. 366. Antichristus putatur.
 365. 371. incendit Romam.
 369. moritur. 370.
 Nicenum concilium. 392. 395.
 Ninise caput Assyriorum. 218.
 220. eueritur. 220. Ninivita-
 rum penitentia. 204.
 Nobe uenit Dauid in fuga sua.
 150. euersa propter id à Saule.
 151.
 Noe homo iustus. 18. Noe arca.
 19. à Noe ad Abraham nihil
 memorabile. 27. Noe filij in-
 ter se diuidunt orbem. 25.
 Numerorum libri argumentum. 6.
 103.
 Numerus exiguus uincit maximus
 sub Gedeone. 119.
 Numeri facile uincuntur. 169.
 Nuptie in familijs conseruadæ. 43.
 44.

Ocha-

I N D E X .

O
 Ochozias rex Israel. 191.
 Ochozias rex Iude. 193.
 Ochus rex Persarū cruentus. 303.
 Oлда propheta. 223.
 Onias pontifex accusatus, & pulsus. 308.
 Oratio Salomonis pro templo. 179.
 Origenis pater Leonidas. 382.
 Origenes vocat Genesim Sulp. 49.
 Osee rex Israel. 208. in Assyriā transiit à Salmanassar rege Assyriorum. 209.
 Ossonobensis, aut Oxomensis episcopus. 441.
 Otho Imp. 272.
 Othniel Iudex Hebræorū. 105.
 Ozias rex Iude. 201. 202. bellum gessit cum Philistæis, Ammonitis, Arabibus. 203. incensum obtulit contra legem. 202. de pre corruptus est. 202.
P
 Pactum Dei cū Hebræis. 34. 80.
 Palestinorū rex Abimelec. 41.
 Palestini ydæ ac Philistæi. 114.
 Paradisus ubi, & quid. 14.
 Paralipomenā libri argumentū. 6.
 Pasche institutio. 69.
 Patriarcha quid. 35.
 Paullinus episcopus Treuirensis Catholicus. 424. pulsus à Constantio. 408. res eius, & mors. 435. 436.
 S. Paulus Tarsensis cōuersus. 362. predicat. 362. capitur. 363. necatur. 369.
 Pax sub Constantino. 385. sub Anthonino Pio. 381.
 Peccati in homines per Adā. 15.
 Peccatum hominū induxit diluuium. 19.
 Persarum reges. 266. 272.
 Persecutiones Christianorū. 364. 387.
 Ceronis. 363. Domitiani. 377.
 Traiani. 378. Hadriani. 381.
 Aurelij. 381. Seneri. 381.
 Decij & Valeriani. 383. Dioclesiani. 383. & Maximiani.
 S. Petrus apostolus Romā venit. 363. vicit Simonem magum Romæ. 368. martyrio afficitur. 69.
 Phacee rex Israel. 208.
 Phaceiā rex Israel. 207.
 Phaleg, vnde. 25.
 Pharaō Aegypti decē plagis affectus persequitur Hebræos. 271.
 Phares, & Zara in utero matris cōtendunt. 52. Phares abanus Davidis. 52.
 Pharisei pugnat pro templo. 374.
 Phase celebratū à rege Iosia. 225.
 Philistim, qui & Philistæi, & Palestini, & Allophyli. 117.
 Philistæi quinque urbes tenuerūt. mouēt sub Iepa Iudice. 123. bellat cū Samsonē. 126. capiūt eum. 128. 129. mouēt sub Heli. 136. arcem capiūt, & mala patiuntur. 138. remittit eā. 138. mouēt sub Samuele. 140. vincitur à Saule. 145. subiguntur à Davide. 163.
 Phrygiæ duæ. 419.
 Phul, siue Phulbelochus rex Assyriorum. 207.

Plage

I N D E X .

Plage decem Aegyptiorum. 67.
 Pōpeus Hierosolyma capit. 347.
 Pontifices instituti. 95. 96.
 Pontifices ab Aaron usq; ad Hebræos. 131.
 Pontifices rexere remp. post restitutionem Iudæorum. 307.
 Pontifices post Alexandrum Magnū. 310.
 Pontifices creati ex non pontificali familia ab Antiocho. 331. ab Herode. 351.
 Pontificia vestis. 335.
 Pontificalia vestimenta. 89.
 Populi diuisio per Moysen. 79.
 Præputia eorum ex Philistæis relata à Davide. 149.
 Priscillianus, quis, & heresi eius. 436. 438. 439.
 Priscillianus episcopus Abilensis factus. 441. prouocat ad Imperatorem. 442. 443. cæsus. 454. post necē cultus. 457. 458.
 Priscillianistæ concilio Casarugustano damnati. 441.
 Priscillianistæ danati, et cæsi. 455.
 Pristamius episcopus. 446.
 Procuratores Iudææ. 347. 356. 363.
 Progenies duæ piorum, & impiorum fuerunt. 16.
 Promissa Abraham facta à Deo. 29. 30. confirmata. 38. 65. 66.
 Propheta Baal deleri ab Helia. 188.
 Propitiatorium. quid. 89.
 Profelyi, qui. 301.
 Pseudo propheta cccc. 191.
 Pugna singularis Davidis cū Goliath. 147. 148.
 Puiipharis curator Aegypti. 50.
 Pythionissæ, qua. 153. 154.
R
 Rachelis filij ex Iacob. 45. moritur. 40.
 Rane immisse Aegypti. 67. 68.
 Rebecca ex Isaac geminis peperit, Iacob, & Esau. 40.
 Refugij urbes sex date Lemitis. 112.
 Regum librorum argumentum. 6.
 Reges cupiuntur ab Hebræis. 147. dantur à Deo. 141.
 Rex Saul. 141. David. 156. 158. Salomon. 165.
 Regnum Hebræorū diuiditur in duo, Iudæ, & Israel. 172. 173.
 Regnum Israel, alias Esraim, & marie, & decē tribuum. 179. ad diuersas familias translaturū. 181. 182.
 Regnum Iudæ, quod & Hierosolymitanum, & duarū tribuum. 172. mansit semper in eadem familia usq; ad Sedeciā. 178. renouatur ab Aristobulo Asfamoneo. 343.
 Reges Assyriorum. 207.
 Reges Babyloniæ. 220. 221. Aegypti. 215. 225. 227. Persarum. 265. Macedonia. 304. Aegypti. 306. Syria. 306.
 Regij dominatus in cōmoda. 343.
 Regna futura prænunciata à Daniele. 240. 247.
 Riuis colendi Dei. 87.
 Rhodanius episcopus. 411. 436. Roboam

INDEX.

- Roboam rex Indæ. 172. 173.
Romanorum regnum præmissa-
tum. 247.
Roma incenditur à Nerone. 368.
Ros. i. mâna demissa Hebræis. 74.
Ruben filius Iacob. 41. 59.
Ruben tribus. 59. et diuisus ager
trans Iordanem à Moysè. 110.
Ruth libri argumentum. 6.
S
SACERDOTES instituti. 95. 96.
Sacrificiorum genera. 95.
Sacrificia ubi fierent. 167. in Ex-
celso extra tabernaculum. 120.
Sacco induebantur in luctu. 206.
Salem opp. Sicimurum in Esfra-
im. 48.
Salis statua. 37.
Salmansar rex Assyriorum in a-
sulul Israelitas. 209.
Salome Alexandra regina Iudæo-
rum studuit Pharisæis. 45.
Salomô filius Davidis filius rex. 165
petijt sapientiam à Deo. 165.
166. legationibus regum cul-
tus. 166. iudicauit inter duas
meretrices. 167. Templum Deo
construxit. 167. potes fuit. 171.
uxoras alienigenas habuit cum
idolis earum. quibus rebus Deum
offendit. 171.
Saluanus Priscillianista damna-
tus. 441.
Samarita unde dicta. 210. capta
ab Assyrijs. 210. urbs & re-
gnum. 182.
Samaritæ Deum & idola colue-
runt. 210. 211. impediunt re-
edificationem templi. 271.
Samson Iudex Hebræorum. 125.
Christi typus. 126. 129. in capti-
uitate liberare patriam à Philistæis.
126. Nazareus fuit. 127. elu-
si Philistæos. 127. vulpes ar-
dentes in segetes eorum immisit.
127. deceptus ab uxore capi-
tur. 128. 129.
Samuelis propheta ortus. 135. fuit
Nazareus. 135. Iudicauit He-
bræos. 140. Moruus euocauit
à Saule. 153.
Sancta Sanctorum. 89.
Sarai dicta Sara. 35. sterilis fecit
datur. 33. 34. eiecit Agar. 37.
Sardicense concilium. 398. 399.
Sarys primus Idola formauit. 27.
Sarnanus episcopus Arelatensis
Arrianus. 435.
Saul rex sir. 141. 142. increpa-
tur à Samuele, quod holocau-
stus obtulisset. 143. bellauit cum
Ammonitis, cum Philistæis, cum
Amalecitis. 143. edicto percu-
lit Ionathā filium. 145. offendit
Deum præda hostium ad se auersa.
145. 146. acciuit David virgā
redm. 147. odio habere cepit eum.
148. iussit occidi. 149. Abime-
lec potestoc occidit, quod eum ve-
cepisset. 151. Chlamyde ei absci-
dit David. 152. per pythomistā
euocat Samuelem. 153. cadit
cum filijs in prælio contra Philis-
tæos. 154. Quot annos regna-
uit. 155.
Scala Iacob. 44.
Scimfes quid. 68.
Scribe qui. 277.

Seba

INDEX.

- Saba colurat contra Davidem. 162.
Sedecias rex Indæ. 231. adductus
cum populo in Babyloniam.
Sedecias Pseudopropheta percussit
Micham verū prophetā. 191.
Seditiones Hebræorum in deserto.
99. 100.
Seditio Iudæorum post reditum. 308.
Seditio Iudæorum propter duos fra-
tres regis filios. 346.
Seleucus Philopater rex Syriæ.
308.
Selenium concilium. 420.
Sella rex Israel. 206.
Sem posteritas pia fuit. 23. 24.
26. 27.
Semiarriani qui. 404. tres fidei
formulas afferunt. 403.
Semigar Iudex Hebræorum. 117.
Sennaa Chaldæa dicta. 26.
Sennacherib rex Assyriorum bellum
intulit Ezechie regi. 215.
Septimus dies, mensis, annus, heb-
domas instituit. 96.
Serpens elatus in deserto. 101.
Sernatio Tugrestis episcopus. 426.
Sernius Iudæorum in Aegypto. 65
sub Syriæ rege. 311.
Seth posteritas. 16. 18.
Seueri Imp. persecutio. 382.
Siceleg datum ab Achi rege Geth
Davidi exuli. 153.
In Sichem habitauit Abraham.
28.
Sicimite euersi à filijs Iacob. 48.
Sidrac. 238. 252. 253.
Simigar Iudex Hebræorum. 130.
Simon princeps Iudæorum, & res
eius libertatem constituit. 338.
moritur. 351.
Simon Iudæus seditiosus. 308.
309. 310.
Simon magus victus à S. Petro.
368.
Sinai desertum. 79.
Sirmiese concilium. 401.
Sisac rex Aegypti capis Hieru-
salem. 177.
Sodomitarum peccatum. 32. euer-
sto propter peccatum. 35.
Sol constituit iussu Iosue. 109.
Sonnium Pharaonis de inopia,
expositum à Ioseph. 53.
Sonnium Nabucodonosoris de re-
gnis. 252. expositum à Danie-
le. 242.
Sofus Rom. cum Herode obsidet
Hierusalem. 349.
Sua uxor Indæ filij Iacob. 52.
Sua rex Aethiopiæ, nō Aegypti.
209.
Sulpicius scriptor historie nota-
tus in sequentibus locis. 17.
19. 21. 23. 29. 31. 35. 49. 66.
72. 74. bis. 77. 78. 79. 80.
84. 85. 87. 88. 91. 100. 102.
105. 106. 107. 111. bis.
120. 122. 128. 129. 130.
133. 138. 148. 151.
152. bis. 153. 154. 158. bis.
164. 169. 176. 177. bis.
179. 181. 182. 186. 188.
190. 199. 201. 206. 208. bis.
209. 210. bis. 213. 214. 217.
bis. 226. 229. 231. bis. 235.
244. 246. 251. 269. 273.
274. 283. 288. 290. 307.
329. 334. 335. 337. 341.
355.

I N D E X.

355.393.397.439.440.
Sulpicii codex vitiosus correctus.
 12. 30. 31. 35. 42. 52. 58.
 73. 74. bis. 77. bis. 82. 84. 86.
 88. 105. 107. 110. 132. 163.
 169. 173. 175. 180. ver. 182.
 190. 193. 196. 207. 208.
 216. 227. bis. 231. 235. 237.
 238. 239. 212. 242. 248.
 258. 268. 274. 280. 281.
 285. 290. 293. 298. 301.
 303. 307. 309. 310. 313.
 323. 327. 329. 332. 336.
 bis. 337. 338. 341. 348. 362.
 372. bis. 391. 405. 411. bis.
 413. 415. 421. 439. 440.
 441. bis. 442. 445. 446. 447.
 450. 455. 457.
Sulpicius supputat tempora. 12.
 13. 22. 26. 27. 56. 57. 61.
 71. 72. 113. 133. 134. 135.
 155. 168. 247. 280. 282.
 340. 376. 382. 385.
Sulpicius latinus ceteris narrat
acta Priscillianistarum. 438.
Susanna iudicium. 239. 240.
 241.
Suspendium pro cruce. 108.
Statua Nabucodonosoris aurea.
 252.
Stuprum Dinae filiae Iacob. 48.
Symbolum Nicenum. 395.
Symeon filius Iacob. 41. tribus.
 59.
Synedrium sublatum ab Herode.
 361.
Syria subacta a Davide. 159.
Syria reges. 307.

T.

T*Abernaculum. & arca fide*
ris, qualia. 88. 89. 94.
Taurus praefectus praetorio pra-
est concilio Arimense. 417.
Templum Deo destinatum a Da-
vide. edificatum a Salomone.
 167. 168. *instauratum a Iaa.*
 197. *ab Ezechia.* 213. *a Iosue*
 223. *incensum a Nabucodon-*
sore. 235. *re-edificatum a Zo-*
robabele. 265. 266. 270. *di-*
reptum ab Antiocho Epipha-
ne. 313. *ornatum a Iuda.*
 315. *instauratum ab Herode.*
 275. 276. *incensum a Tito.*
 370. 374. 375.
Templi velum. 170.
Templi dux. 326.
Temporum supputatio, lege Sulpi-
cii supputat.
Testamenti veteris, & noui libri.
& eorum argumentum. 6.
Thamar nurus Iudae filij Iacob,
& concubina. 52.
Thirca rex Aegyptiorum. 215.
Thare pater Abraham migravit
ex Chaldaea in Mesopota-
miam. 28.
Thersa opp. Samaritarum. 181.
Thola Iudex. 123.
Tiberianus Priscillianista dan-
natus. 455.
Tiberius Imp. 306.
Tobias a Salmansare rege Af-
syriorum abductus. 211.
Traiani persecutio. 378.
Transmigrationis Israelitarum in
Affyriam. 209.

Trans-

I N D E X.

Transmigrationes Iudeorum in
Babyloniam. 228. 232. 233.
Triumviri reip. constituenda. 348.
Tribus Israelitarum 12, an 13.
sint. 101.
Tribus Levi terriadecima. 111.
Tribus duae sub regno Iudae. 172.
Tribus decem sub regno Israel.
 147.
Tribus Zabulon, & Nephtholim
translatae a Teglatphulassar.
 208.
Tribus Iudae, & Beniamin, & Le-
ui translatae a Nabucodonosor.
 235.
Tribus octo translatae a Salma-
nassar. 209.
Tribus decem Israelitarum non
redierunt. 181.
Tributa remittuntur Hebraeis.
 341. 342.
Tribus 12 sortite sunt terram
Chananeam. 110.
Tryphon contra Demetrium regē
Syriae. 336. 337. 338.
Turris Babel. 25.
 V.
V*Accae oblite vitulorum in de-*
ducenda arca. 139.
Vaccas adorandas proposuit Hie-
roboam. 176.
Valens Mursensis episcopus prin-
ceps Arrianorum. 414.
Valeriani Imp. persecutio. 363.
Vastis regina. 286.
Vaticinia de Christo, leg. Christi.
Velum templi. 124. 179.
Veneris idolum in templo. 389.

Vespasianus Imp. deleuit Iu-
deos. 372.
Vestimenta pontificalia. 89.
Vestis scissio in luctu. 206.
Vicarius Hispaniae. 446.
Victoria insignis. 121.
Visiones Danielis de regnis, Chri-
sto, & Antichristo. 262.
Vitellius Imp. 372.
Vituli caput cultum in deserto.
 90. 91.
Vrbica Priscilliani discipula.
 448.
Vrbes refugij sex. 112.
Vrias pontifex. 212.
Vrsianus episcopus Arrianus.
damnatus. 457.
Vulpes a Samone in Philistaeos
inmissae. 127.

X

X*erxes rex Persarum.* 274.
Xerxes alter rex Persarum.
 275.

Z

Z*abulon filius Iacob.* 41.
Zabulon tribus. 59.
Zabulo et Nephtholim tribus tras-
late in Affyriam a Sennache-
rib rege Affyriorum. 208.
Zacharias rex Israel. 201.
Zacharias propheta occisus. 197.
Zambri rex Israel. 181.
Zara, & Phares contendit in ute-
ro matris, et quid significet. 52.
Ziph desertum. 151.
Zorobabel princeps. 270. *questio-*
nem regis soluit. templum reedi-
ficat. 275. 276.

F I N I S.

LOCA CORRIGENDA.

In textu Sulpicij expresso è codice Plantini.

Fol. 40. vers. 35. prius editis	editis
56. 27. MCCC & LXXX.	LXX
100. 15. XIII millia	XIII
123. 13. viginti annis	viginti & duos
131. 22. verecundie	verecundia
134. .1. CCC & III	CCC & III
139. 15. arc	arcam
244. 31. abscissis	abscissus
282. 6. Geminium	Geminum

IN COMMENTARIO.

26. 10. anno XXXIII	anno Hebr XXXIII
43. 6. deceptum sibi inuidias	deceptum sibi insidias
47. 12. mystifica	mystica
50. 24. alij vero	filij vero
72. 6. in Aegypto suere Aegyptij	in Aegypto suere Hebr. ei
73. 30. REIP. INSTITVTIO	solle totum
79. 14. Concilio	Consilio
102. 1. regem	rege.
117. 37. est complexum	est complexa
121. 37. tenuissent	tenuerunt
123. 15. cap. IX.	cap. X.
141. 6. RESP. AD REGES	adde. SAUL REX.

TRANSLATA.

145. 27. in hostem conijci	in sortem conijci
149. 21. Melchola amore	Melchol amore
153. 14. fines Samuelis	fines Saulis
153. 37. prophetas] ibidem	solle. ibidem
155. 15. Lib. XXIII.	lib. XVIII
172. 6. ROBOAM REX	ROBOAM REX, IVDAS

174. 26. Qua cognita	
181. 10. res est sic	
195. 1. Hoc quartum	
221. 21. regem oratio Assyriorum	leglath
221. 26. quoque Manassis	
231. 24. Regum cap. ultimo.	
300. 32. percunctatis	
244. 9. per iussuonem	
261. 35. cum	
263. 7. hostias	
267. 8. impediunt	
299. 33. eorum sibi	
332. 23. fratrem eius Iotham	
348. 10. venit, ac	
348. 31. prospexit	
354. 10. si actum	
355. 24. Maximus Pacatus	
376. 37. penitentiam actam aliquot	penitentiam aliquot
381. 17. indirecta causa	
391. 18. contra eum	

Qua re cognita.
 rrs sic
 Hoc quartum
 regem Assyriorum
 Teglath
 quoque oratio
 Regum cap. penultimo
 percunctatus
 per visionem
 eum
 bestias
 impediunt
 eorum tibi
 Ionatham
 vicit, ac
 prospexit
 sit actum
 Maximo Pacatus
 penitentiam aliquot
 indirecta causa
 contra eam

IN CITATIONIBVS.

22. 39. quasi olea	olera
47. 39. a Domino Domini	a Domino nomen Domini
58. 30. remouens	remuens
58. 36. det tibi	do tibi
62. 9. operibus diu luti	operibus diuis luti
65. 1. propter opem	propter opera
74. 39. res iacuit	ros iacuit
82. 32. sibi locum	tibi locum
84. 20. luscas	aut luscas
85. 15. operuit eam	operuerit eam
85. 19. domino parientur	domini parientur.
88. 15. Supphini	Sapphirini
93. 21. in tabernaculis	in tabulis
99. 10. habitabant	habitabat
99. 12. Herma	Herma

99. 25. <i>contemplandam terra</i>	<i>terram</i>
112. 36. <i>omnes per circuitum</i>	<i>omnes per circuitum nationes</i>
112. 36. <i>sed victi in eorum</i>	<i>sed cuncti in eorum</i>
130. 4. <i>immolarunt bestias</i>	<i>bestias</i>
139. 5. <i>Dimittite</i>	<i>Dimittite</i>
169. 36. <i>Domino Deus</i>	<i>Domine</i>
172. 36. <i>rex eius</i>	<i>rex eis</i>
218. 26. <i>patris mei</i>	<i>patris tui</i>
224. 33. <i>humiliatus est</i>	<i>es</i>
243. 37. <i>somnium indicaueritis</i>	<i>somnium non indicaueritis</i>
290. 6. <i>interdicto</i>	<i>indicto</i>
324. 16. <i>cecinerunt ijs</i>	<i>ij</i>
325. 36. <i>voluntat</i>	<i>voluntatem</i>
326. 9. <i>corporei</i>	<i>corpore</i>
369. 2. <i>domus eius</i>	<i>domus eius</i>
372. 10. <i>aduentum Christi</i>	<i>aduentu</i>
378. 7. <i>secum post</i>	<i>secundum post</i>
417. 16. <i>index</i>	<i>index</i>
417. 19. <i>proprio imperio, quam</i>	<i>proprio arbitrio, quam man-</i>
<i>mandati imperio</i>	<i>dantis imperio</i>
443. 27. <i>magnifice suscepit,</i>	<i>suscepit</i>
428. 3. <i>atque omne</i>	<i>atque ad omne</i>

F I N I S.

SERIES CHARTARVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T V X Y Z.

AA BB CC DD EE FF GG HH II.

Omnes sunt Quaterniones, præter II,
qui est Vnio.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

S I R I S

SERIES ALPHABETICUM

A B C D E F G H I J K L M N O P
Q R S T U V X Y Z

AA BB CC DD EE FF GG HH II

III IIIII IIIIIII IIIIIIIII IIIIIIIIIII
quatuordecim

H
P
CO